En lag om företagsansvar

Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet

Betänkande av Utredningen om företagsansvar

Stockholm 2026

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2026:56

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Multiply Solutions
Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1603-4 (tryck)
ISBN 978-91-525-1604-1 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Klimat- och näringslivsdepartementet

Regeringen beslutade den 12 december 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda hur EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet ska genomföras i Sverige.

Till särskild utredare förordnades den 1 januari 2025 hovrättsrådet Jacob Aspegren.

Som experter i utredningen förordnades fr.o.m. den 7 februari 2025 internationella analyschefen Jonas Berggren (Svenskt näringsliv), advokaten Madeleine Edqvist (Mannheimer Swartling Advokatbyrå), ämnesrådet Linn Hamstad (Klimat- och näringslivsdepartementet), handläggaren Flemming Hedén (Naturvårdsverket), departementssekreteraren Sandra Jalalian (Klimat- och näringslivsdepartementet), rättssakkunnige Oscar Lindbom (Justitiedepartementet), verksamhetschefen Henrik Lindholm (Etisk Handel Sverige), kanslirådet Ulrika Lyckman Alnered (Utrikesdepartementet), seniora analytikern Rasmus Rodhe (Finansinspektionen), internationella sekreteraren Karolina Stenström (TCO) och chefsjuristen Jessika Valmin (FAR). Den 1 juli 2025 entledigades Sandra Jalalian och förordnades i stället departementssekreteraren Bastian Ljunggren (Klimat- och näringslivsdepartementet).

Som sekreterare i utredningen anställdes den 11 januari 2025 hovrättsassessorn Andreas Korths-Aspegren. Departementssekreteraren Frida Masreliez arbetade som utredningssekreterare på deltid i utredningen från den 11 januari 2025 t.o.m. den 11 juli 2025 och anställdes som huvudsekreterare den 18 augusti 2025.

Utredningen är formellt ett uppdrag för Jacob Aspegren som särskild utredare. Arbetet har emellertid bedrivits i nära samråd med experterna. Experterna har också i huvudsak ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Dessa redovisas därför som ut-

redningens gemensamma. Skilda uppfattningar i enskildheter och beträffande formuleringar har förekommit utan att detta har behövt komma till särskilt uttryck i betänkandet. Experten Henrik Lindholm har avgett ett särskilt yttrande, som fogas till betänkandet.

Utredningen, som har antagit namnet Utredningen om företagsansvar, får härmed överlämna betänkandet *En lag om företagsansvar. Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet*, SOU 2026:56. Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i september 2026

Jacob Aspegren

Andreas Korths-Aspegren
Frida Masreliez

Innehåll

Sammanfattning **15**

Summary **21**

1 Författningsförslag **27**

1.1 Förslag till lag om företagsansvar 27

1.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 55

1.3 Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) 57

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1110) med instruktion för Bolagsverket 59

2 Utredningens uppdrag och arbete **61**

2.1 Uppdraget 61

2.2 EU-direktivet har ändrats under tiden för genomförandet 63

2.3 Utredningens arbete 63

2.4 Betänkandets disposition 64

3 Introduktion till EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet **67**

3.1 Bakgrunden till direktivet 67

3.1.1 Ett internationellt ramverk för ansvarsfullt företagande 67

3.1.2 Hållbarhetsrapportering 68

3.1.3 EU-initiativ om företagsansvar 71
3.2 Direktivet 71
3.3 Ändringsdirektivet (Omnibus) 73
3.4 En översikt över direktivets bestämmelser 75
3.4.1 Innehåll och tillämpningsområde 75
3.4.2 Ett förfarande för tillbörlig aktsamhet 76
3.4.3 Tillsyn 77
3.4.4 Skadestånd 78
3.4.5 Ikraftträdande 79

4 Formerna för genomförandet av EU-direktivet 81

4.1 Våra direktiv 81
4.2 En lag om företagsansvar 81
4.2.1 Direktivet ska genomföras i författning 81
4.2.2 Direktivets reglering ska huvudsakligen tas in i en lag om företagsansvar 82
4.2.3 Utformningen av den nya lagen ska som utgångspunkt ansluta nära till direktivet 83

5 Vilka företag ska lagen om företagsansvar gälla för? 85

5.1 Direktivet ska genomföras på en miniminivå 85
5.2 Företag som bildats i EU med registrerat säte i Sverige 91
5.2.1 Företag med registrerat säte i Sverige 91
5.2.2 Företaget ska uppfylla ett tröskelvärde 93
5.2.3 Tröskelvärdet ska uppnås två år i sträck 94
5.2.4 En beräkning utifrån medelantalet anställda 94
5.2.5 Avtal som säkerställer en gemensam identitet 96
5.3 Företag som bildats i ett tredjeland med filial i Sverige 98
5.3.1 Företag med filial i Sverige 98
5.3.2 Det utländska företaget ska uppfylla ett tröskelvärde 100
5.3.3 Tröskelvärdet ska uppnås två år i sträck 101
5.4 Tredjelandsföretag som har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial 102

5.5 Företag som ska undantas ... 103
5.5.1 Vissa holdingföretag ... 103
5.5.2 Alternativa investeringsfonder och fondföretag ... 105
5.6 Tröskelvärden ska anges i euro ... 107

6 Definitioner och förklaringar ... 109

6.1 Vilka begrepp ska definieras? ... 109
6.2 Dynamiska hänvisningar ... 111
6.3 Vad är en negativ effekt? ... 113
6.4 Företagens ansvar ska omfatta negativa effekter i verksamhetskedjan ... 118
6.5 Lämpliga åtgärder ... 121

7 Vilka krav ska ställas på företagen? ... 127

7.1 Riskbaserad tillbörlig aktsamhet ... 127
7.2 Ett ramverk för den tillbörliga aktsamheten ... 130
7.3 Identifiering och bedömning av negativa effekter ... 133
7.3.1 Negativa effekter i verksamheten ... 134
7.3.2 Riskbedömningen ... 135
7.3.3 Informationsbehovet och dess avgränsning ... 138
7.4 Åtgärder för att förebygga negativa effekter ... 140
7.4.1 Företagets bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga ... 140
7.4.2 Närmare om vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas ... 143
7.5 Åtgärder för att få negativa effekter att upphöra ... 149
7.5.1 Bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas ... 149
7.5.2 Närmare om vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas ... 150
7.5.3 Särskilt om känslig information hos en affärspartner ... 151

7.6 En affärspartners åtagande att följa uppförandekoder och handlingsplaner ... 153

7.7 Företagets skyldighet att avstå från och avbryta en affärsförbindelse ... 155

7.8 Avhjälpande åtgärder ... 162

7.9 Samråd med anställda och andra aktörer ... 167

7.10 Klagomål och anmälningar ... 170

7.11 Särskilt om skyddet för enskilda personers identitet och mot repressalier ... 174
7.11.1 Konfidentiell behandling av uppgifter ... 174
7.11.2 Obehörigt röjande av uppgifter ... 177
7.11.3 Repressalier ... 180

7.12 Utvärderingen av vidtagna åtgärder ... 182

7.13 Dokumentation ... 183

7.14 Företagens kommunikation ... 184
7.14.1 Krav på att offentliggöra och lämna in information ... 184
7.14.2 Vilken myndighet ska vara insamlingsorgan? ... 188

7.15 Auktoriserad företrädare ... 189

7.16 Fullgörandet av kraven på koncernnivå ... 190

8 Tillsynen över företagen ... 193

8.1 Generella utgångspunkter för regleringen av tillsyn ... 193
8.1.1 Inledning ... 193
8.1.2 Tillsynsmyndighetens oberoende ställning ... 195

8.2 Tillsynsmyndighetens uppdrag och befogenheter ... 196
8.2.1 Utredningar på eget initiativ eller som en följd av välgrundade farhågor ... 197
8.2.2 Uppgiftsskyldighet och undersökningar på plats ... 201
8.2.3 Förelägganden ... 205
8.2.4 Allmänt om sanktioner och sanktionsavgifter ... 209

8.2.5 Vilka sanktioner mot företag som bryter mot lagen bör komma i fråga? ... 212
8.2.6 Beslut om sanktionsavgifter ska fattas av tillsynsmyndigheten ... 215
8.2.7 Ansvaret för överträdelser ska vara strikt ... 216
8.2.8 Tillsynsmyndigheten ska få avstå från att ta ut sanktionsavgift ... 218
8.2.9 Förbudet mot dubbelbestraffning ... 220
8.2.10 Bedömningen av om en sanktionsavgift ska meddelas och sanktionsavgiftens storlek ... 221
8.2.11 Förfarandet ... 224
8.2.12 Omedelbar verkställighet av förelägganden ... 226
8.2.13 Europeiskt samarbete och utbyte av information ... 226
8.2.14 Ömsesidigt bistånd inom EU ... 228
8.2.15 Information, stöd och vägledning ... 230
8.2.16 Samverkan med andra myndigheter och serviceskyldighet ... 232
8.2.17 Åtgärder i fråga om auktoriserade företrädare ... 236
8.2.18 Offentliggörandet av beslut och årsrapporter ... 236
8.2.19 Övriga uppgifter ... 237

8.3 Överklagande av tillsynsmyndighetens beslut ... 238

8.4 Sekretess i tillsynsmyndighetens verksamhet ... 241
8.4.1 Sekretess vid tillsyn, utredning och planering ... 243
8.4.2 Skydd för vissa identitetsuppgifter ... 244
8.4.3 Sekretess i förhållande till utländska myndigheter ... 248
8.4.4 Sekretess vid uppgiftslämnande mellan myndigheter ... 249

8.5 Finansieringen av tillsynen ... 252
8.5.1 Allmänt om finansiering av tillsyn ... 252
8.5.2 Fördelar och nackdelar med finansiering via anslag respektive avgifter ... 255
8.5.3 Hur ska den löpande tillsynen finansieras? ... 256
8.5.4 Hur ska uppbyggnaden av tillsynsfunktionen finansieras? ... 259

8.5.5 Avgifternas konstruktion ... 260
8.5.6 Avgiftsmodell och bemyndigande ... 262

9 Skadestånd, preskription och vissa processuella frågor ... 265

9.1 Inledning ... 265

9.2 Skadestånd ... 266
9.2.1 Skadeståndslagen ... 266
9.2.2 Ett krav på vållande – uppsåt eller vårdslöshet ... 266
9.2.3 Adekvat kausalitet ... 267
9.2.4 Normskyddsläran ... 268
9.2.5 Solidariskt ansvar och regressrätt ... 268
9.2.6 Ersättning för skada ... 269
9.2.7 Vilka krav ställs i direktivet? ... 271
9.2.8 Rätten till ersättning för skada ... 274

9.3 Preskription ... 278
9.3.1 Direktivets reglering ... 278
9.3.2 Vad gäller enligt svensk rätt? ... 278
9.3.3 När rätten till ersättning faller bort ... 279

9.4 Kostnaderna för förfarandet ... 281
9.4.1 Direktivets reglering ... 281
9.4.2 Kostnadsansvaret enligt rättegångsbalken ... 282
9.4.3 Skyldigheten för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader ... 284
9.4.4 Kostnadsansvaret i en grupprättegång ... 285
9.4.5 Rättshjälp och rättsskydd ... 287
9.4.6 Undantag från rättegångsbalken ... 288
9.4.7 Ombudsmän med uppgift föra talan i domstol ... 290
9.4.8 Direktivet föranleder inte någon särskild reglering ... 291

9.5 Förbudsförelägganden ... 295
9.5.1 Direktivets reglering ... 295
9.5.2 Vad gäller enligt svensk rätt? ... 296
9.5.3 En ny form av förbudstalan ... 299

9.6 Edition 301
9.6.1 Direktivets reglering 301
9.6.2 Svensk rätt 302
9.6.3 Det behövs inte några nya bestämmelser om edition eller syn 304

9.7 Skador som inträffar i tredjeland 305

10 Angränsande lagstiftning 309

10.1 Straffrätten 310
10.1.1 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar ... 311

10.2 Miljörätten 312
10.2.1 Miljöbalken 312
10.2.2 De allmänna hänsynsreglerna 313
10.2.3 Miljöbedömningar 313
10.2.4 Verksamheter som orsakar miljöskador 314
10.2.5 Tillsyn 315
10.2.6 Egenkontroll 316
10.2.7 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar ... 316

10.3 Diskrimineringslagen 319
10.3.1 Lagens reglering 319
10.3.2 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar ... 320

10.4 Arbetsmiljölagen 320

10.5 Lagen om medbestämmande i arbetslivet 321
10.5.1 Allmänna utgångspunkter 321
10.5.2 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar ... 322
10.5.3 Särskilt om samråd 322

10.6 Visselblåsarlagen 323

10.7 Lagen om offentlig upphandling 324

10.8 Annan EU-rätt 326

10.9 Företagsansvaret ska inte påverka företagens övriga skyldigheter 327

11 Valet av tillsynsmyndighet 331

11.1 Inledning 331

11.2 Faktorer av betydelse för valet av tillsynsmyndighet 331

11.3 Närmare om uppgiften 333

11.4 Vilka myndigheter har utsetts i andra medlemsstater? 335

11.5 Ett urval av tänkbara myndigheter 336
11.5.1 Finansinspektionen 337
11.5.2 Konkurrensverket 338
11.5.3 Naturvårdsverket 339
11.5.4 Arbetsmiljöverket 340
11.5.5 Konsumentverket 341
11.5.6 Kommerskollegium 341

11.6 Vilken myndighet ska vara tillsynsmyndighet? 343

11.7 Samverkan med andra aktörer 349
11.7.1 Den svenska kontaktpunkten för ansvarsfullt företagande 349
11.7.2 Myndigheter och statliga bolag 350
11.7.3 En särskild ordning för samverkan? 351

12 EU-förordningen om batterier 353

12.1 Bakgrund 353

12.2 Regler om tillbörlig aktsamhet 354
12.2.1 Tredjepartsgranskning och revision 354
12.2.2 Tillsyn eller marknadskontroll? 355
12.2.3 Energimyndigheten 358

12.3 Vilken myndighet ska vara marknadskontrollmyndighet? 360

13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser 365

13.1 Ikraftträdande 365

13.2 Övergångsbestämmelser 366
13.2.1 Allmänt om behovet 366
13.2.2 En övergångsbestämmelse om ingripanden 367

14 Konsekvenser av förslagen ... 369

14.1 Inledning ... 369

14.2 Övergripande om utredningens förslag ... 370

14.3 Utredningens uppdrag och utrymmet för alternativa lösningar ... 371

14.4 Effekter om förslagen inte genomförs ... 373

14.5 De som berörs av förslagen ... 374

14.6 EU-kommissionens konsekvensutredning ... 377

14.7 Konsekvenser för företagen ... 380
14.7.1 Företag som omfattas av lagen ... 380
14.7.2 Företag i värdekedjan ... 394
14.7.3 Små och medelstora företag ... 398
14.7.4 Enskilda branscher ... 399

14.8 Konsekvenser för Kommerskollegium ... 400
14.8.1 Initiala kostnader ... 401
14.8.2 Återkommande kostnader ... 404

14.9 Konsekvenser för Energimyndigheten ... 407

14.10 Konsekvenser för domstolarna ... 409

14.11 Konsekvenser för staten i övrigt ... 410

14.12 Konsekvenser för samhället ... 412

14.13 Konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och miljön ... 413

14.14 Förslagens förhållande till EU-rätten ... 415

14.15 Övriga konsekvenser ... 415

14.16 Behov av informationsinsatser ... 415

15 Författningskommentar ... 417

15.1 Förslaget till lag om företagsansvar ... 417

15.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ... 489

Särskilt yttrande 491

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2024:123 495

Bilaga 2 Kommittédirektiv 2025:73 507

Bilaga 3 Kommittédirektiv 2025:109 509

Bilaga 4 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 513

Bilaga 5 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2026/470 571

Bilaga 6 Jämförelsetabell 607

Sammanfattning

Inledning

Vårt uppdrag har varit att föreslå hur EU-direktivet om s.k. tillbörlig aktsamhet ska genomföras i svensk rätt.

Direktivet innehåller skyldigheter för företagen vad gäller mänskliga rättigheter och miljö. Skyldigheterna kan sägas handla om en process och ett praktiskt tillvägagångssätt för hanteringen av negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön. Direktivet bygger på ett internationellt ramverk för ansvarsfullt företagande bestående av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer för multinationella företag om ansvarsfullt företagande.

En ny lag om företagsansvar

Det saknas lagstiftning i Sverige som innebär att företagen, generellt och oavsett vilken verksamhet som bedrivs, ska vara tillbörligt aktsamma i den mening som avses i EU-direktivet. Vi föreslår att det ska införas en ny lag om detta: lagen om företagsansvar.

Bara de allra största företagen ska omfattas av lagen

Enligt vårt förslag ska EU-direktivet genomföras på miniminivå. Det innebär att den nya lagen om företagsansvar bara ska tillämpas av de allra största företagen. Den omfattar således, förenklat, företag som på koncernnivå har mer än 5 000 anställda och en global nettoomsättning på mer än 1,5 miljarder euro eller som på koncernnivå har intäkter från franchiseavtal eller licensavtal uppgående till en viss storlek.

Lagen ska också vara tillämplig på vissa mycket stora företag som bildats utanför EU.

Vissa s.k. holdingföretag får undantas från lagens tillämpningsområde.

Ett förfarande för tillbörlig aktsamhet

Ett företag ska enligt vårt förslag tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet i förhållande till risken för och förekomsten av negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö. Förfarandet innebär att företaget ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga eller begränsa, stoppa eller minimera, samt i vissa fall avhjälpa s.k. negativa effekter. Med detta avses påverkan på människor och miljö till följd av överträdelser av ett internationellt erkänt skydd för de mänskliga rättigheterna och miljön. Syftet med förfarandet är att det ska förhindra övergrepp av mänskliga rättigheter och miljöförstöring.

Företaget ska vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretagens verksamhet och under vissa förutsättningar även affärspartners verksamhet.

Företaget ska också integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och system för riskhantering samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet. Företaget ska regelbundet utvärdera om de åtgärder som har vidtagits är adekvata och effektiva. Det ställs även krav på att företaget ska samarbeta med berörda parter och vidta åtgärder för hanteringen av klagomål och anmälningar.

Den föreslagna lagen för med sig en aktsamhetsplikt för företagen i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö. Avsikten är inte att företaget under alla omständigheter ska garantera att negativa effekter aldrig uppstår eller alltid upphör, utan aktsamhetsplikten innebär att företagen ska tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Företaget ska enligt vårt förslag agera i förhållande till risken för att människor och miljö påverkas negativt. Hanteringen ska stå i proportion till hur allvarliga och sannolika effekterna är. Hänsyn ska tas till omständigheterna i det specifika fallet. Det är fråga om ett riskbaserat förfarande, där faktorer som inom vilken sektor och i vilket land en viss affärsverksamhet bedrivs har betydelse. Som ett led i förfarandet får företaget prioritera de mest sannolika och allvar-

liga faktiska och potentiella negativa effekterna som har identifierats, när en hantering av alla dessa inte kan ske samtidigt i full omfattning.

Företaget ska också, om det inte redan omfattas av kravet på hållbarhetsrapportering, på sin webbplats årligen offentliggöra en redogörelse med information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget tillämpar.

För dotterföretag finns en möjlighet att till moderföretaget överlämna uppgiften att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget.

Tillsyn

Av EU-direktivet följer att det ska finnas en tillsynsmyndighet som utövar tillsyn över att lagen om företagsansvar efterlevs. Vi föreslår att Kommerskollegium ska vara tillsynsmyndighet.

Kommerskollegium ska kunna inleda utredningar både på eget initiativ och efter anmälan om s.k. välgrundade farhågor om att en överträdelse av lagen har skett. Fysiska och juridiska personer ska ha rätt att anmäla. Företagen ska vara skyldiga att lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen.

Kommerskollegium får enligt vårt förslag ingripa genom förelägganden om att ett företag ska upphöra med överträdelser, avstå från att upprepa dem eller vidta avhjälpande åtgärder. Förelägganden ska kunna förenas med vite. Överträdelser av lagen ska också kunna leda till sanktionsavgifter.

Kommerskollegium ska samarbeta och utbyta information med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkt som ska inrättas av kommissionen. Myndigheten ska även samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater.

I Kommerskollegiums uppdrag ska ingå att tillhandahålla information, stöd och vägledning till företagen, deras affärspartner och andra berörda parter.

Kommerskollegiums beslut ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Även myndighetens beslut att inte vidta åtgärder med avseende på en anmälan om en välgrundad farhåga ska få överklagas.

Skadestånd och förbud

Vi bedömer att svensk skadeståndsrätt redan uppfyller EU-direktivet när det gäller ersättning för skador som orsakats av bristande efterlevnad av företagens skyldigheter. Några särskilda regler om skadeståndsansvar behövs därför inte.

Enligt förslaget ska rätten till ersättning för skada med anledning av ett åsidosättande av skyldigheterna enligt lagen om företagsansvar som huvudregel falla bort, om talan inte väcks inom fem år från det att överträdelsen upphört. Rätten till ersättning ska dock aldrig falla bort tidigare än vad som följer av allmänna regler.

Vi föreslår även att en domstol på begäran av en enskild person som lider skada till följd av att ett företag har överträtt lagen om företagsansvar och som har drabbats av en negativ effekt ska få besluta om att företaget ska vidta åtgärder för att överträdelsen ska upphöra.

Svensk rätt uppfyller enligt vår mening det som föreskrivs i direktivet om att enskilda ska ha en praktisk möjlighet att ta till vara sina rättigheter.

Ikraftträdande

Lagen om företagsansvar ska enligt vårt förslag i allt väsentligt börja gälla den 26 juli 2029. Bestämmelserna om ingripanden mot företag ska bara gälla för överträdelser av skyldigheter som har inträffat efter lagens ikraftträdande.

Konsekvenser

Vi uppskattar att mellan 70 och 90 företag kommer att vara direkt berörda av den nya lagen om företagsansvar.

Lagen leder sannolikt till en mer omfattande och regelbunden hantering av risker avseende mänskliga rättigheter och miljö hos de företag som omfattas. Det kan medföra en minskad risk för avbrott i företagens produktion eller leveranser, och därmed även en minskad risk för att kostnader för det uppstår. Förslagen kan även leda till mer hållbara affärsmodeller på så vis att hållbarhetsrisker synliggörs och lösningar för att hantera dessa skapas.

Genom att arbeta med tillbörlig aktsamhet på det sätt som den nya lagen kräver blir företagen sannolikt både än bättre på hållbarhetsarbete och uppfattas som mer hållbara än företag som inte gör det.

Samtidigt innebär förslagen kostnader för företagen. Sådana kostnader kan framför allt antas uppkomma för att anpassa redan befintliga processer till det nya regelverket, för att inrätta nya processer samt för att omförhandla avtal med affärspartner.

Vi bedömer att företagens kostnader ökar såväl initialt som löpande. Hur stora kostnaderna blir är svårt att uppskatta. Vi tror att den genomsnittliga engångskostnaden uppgår till i vart fall 330 000 kronor för företag med en omsättning under fem miljarder euro och 1 650 000 kronor för företag med en omsättning över fem miljarder euro. Den genomsnittliga löpande kostnaden uppskattas till i vart fall 3,3 miljoner kronor respektive 16,6 miljoner kronor per år. Förslagen bedöms få störst konsekvenser för företag i branscher med komplexa, globala och högriskpräglade värdekedjor.

Den nya lagen får indirekta konsekvenser även för företag som inte omfattas av lagen, t.ex. dotterföretag och företag som ingår i verksamhetskedjorna. Vår bedömning är att de ekonomiska konsekvenserna för dessa företag inte ska behöva bli betydande.

Lagen om företagsansvar bedöms leda till ett stärkt skydd för de mänskliga rättigheterna och miljön. Genom att risker förebyggs och negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön hanteras redan i ett tidigt skede kan allvarliga skador undvikas eller reduceras.

Kommerskollegium får ökade kostnader i och med tillsynsuppdraget. Förslagen bedöms medföra initiala kostnader om 10,2 miljoner kronor. Vi föreslår att dessa kostnader ska finansieras genom anslag. När det gäller den löpande tillsynen bedöms den medföra kostnader om 14,5 miljoner kronor per år. De löpande kostnaderna föreslås finansieras genom avgifter från de företag som omfattas av lagen.

EU-förordningen om batterier

I betänkandet föreslår vi även att Energimyndigheten ska få uppgiften att utöva marknadskontroll över att EU-förordningen om batterier följs.

Summary

Introduction

Our remit is to propose how to implement the EU Directive on corporate sustainability due diligence in Swedish law.

The Directive contains obligations for companies concerning human rights and the environment. These obligations can be said to encompass a process and a practical approach to addressing adverse human rights and environmental impacts. The Directive is based on the UN Guiding Principles on Business and Human Rights and the OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, which are the internationally recognised frameworks for responsible business conduct.

A new corporate responsibility act

Sweden currently lacks legislation that imposes a general requirement of corporate due diligence, regardless of the nature of a company's operations, within the meaning of the EU Directive. We propose introducing a new act to remedy this: a corporate responsibility act.

Only the largest companies should be covered by the act

Under our proposal, implementation of the EU Directive would only meet its minimum requirements. This means that the new corporate responsibility act would only apply to the largest companies. It would thus cover companies that have more than 5 000 employees and a net worldwide turnover exceeding EUR 1.5 billion, or those that have turnover from franchising or licensing agreements totalling a certain

amount at group level. The act would also apply to certain very large companies formed in third countries.

Certain holding companies could be exempted from the scope of the act.

A process for due diligence

Under our proposal, companies would have to apply a process for due diligence in relation to the risk and occurrence of adverse human rights and environmental impacts. The process would require companies to take appropriate measures to identify and assess, prevent or mitigate, bring to an end or minimise, and, in certain cases, remedy adverse impacts. This concerns impacts on people and the environment resulting from violations of an internationally recognised safeguard for human rights and the environment. The aim of the process would be to prevent human rights abuses and environmental degradation.

Companies would have to take measures in relation to adverse impacts arising from their own operations, the operations of their subsidiaries and, under certain conditions, the operations of their business partners.

Companies would also have to incorporate human rights and environmental due diligence into their relevant governance documents and risk management systems, and have a framework for due diligence. Companies would have to regularly evaluate whether the measures taken were adequate and effective. They would also be required to cooperate with stakeholders and take measures to manage complaints and notifications.

The proposed act includes a human rights and environmental due diligence obligation for companies. The intent is not to require companies to guarantee under all circumstances that adverse impacts will never arise or always be brought to an end; the due diligence obligation would merely require companies to apply a due diligence process.

Under our proposal, companies would have to act in relation to the risk of adverse impacts on people and the environment. This means addressing the risk proportionately to the severity and likelihood of the impacts. Consideration should be given to the circumstances in each specific case. This is a risk-based process, wherein

factors such as the sector and country in which business operations are conducted are material. As part of the process, companies would be able to prioritise the most likely and most severe actual and potential adverse impacts that have been identified, if it is not possible to fully address them all at the same time.

Unless they are already subject to the requirement of sustainability reporting, companies would also have to publish a report on their websites annually on the due diligence process that they apply.

It should be possible for parent companies to fulfil the due diligence requirements on behalf of their subsidiaries.

Supervision

The EU Directive stipulates that a competent supervisory authority must be designated with the mandate of ensuring compliance with the corporate responsibility act. We propose that the National Board of Trade be designated as the competent supervisory authority.

The National Board of Trade would be able to launch investigations at its own initiative or following a report of substantiated concerns that a violation of the act had taken place. Natural and legal persons would have the right to report such concerns. Companies would then be obliged to submit the information and documents needed for enforcement.

Under our proposal, the National Board of Trade would be able to act by issuing injunctions, whereby companies would have to cease violations and refrain from repeating them or take remedial measures. It should be possible to impose conditional financial penalties in connection with injunctions. It should also be possible for violations of the act to lead to administrative fines.

The National Board of Trade would cooperate and exchange information with the European Network of Supervisory Authorities and the ‘single helpdesk’ to be established by the European Commission. The National Board of Trade would also cooperate and exchange information directly with the supervisory authorities in other Member States.

Its mandate would include providing information, support and guidance to companies, their business partners and other stakeholders.

It should be possible to appeal decisions of the National Board of Trade to an administrative court. It should likewise be possible to appeal a decision by the National Board of Trade to refrain from taking measures following a report of substantiated concerns.

Damages and prohibitions

Our assessment is that Swedish tort liability legislation already fulfils the requirements of the EU Directive as regards damage caused by companies' non-compliance with their obligations. Therefore, no special regulations on liability are needed.

Under the inquiry's proposal, the right to compensation for damage resulting from a company's disregard of the obligations under the corporate responsibility act would be forfeited if action were not brought within five years from the date when the violation ceased. However, the right to compensation should never be forfeited earlier than prescribed by general regulations.

We also propose that, at the request of a private individual who suffers damage due to a company violating the corporate responsibility act and has been affected by an adverse impact, a court be able to decide that the company must take measures to bring the violation to an end.

Our assessment is that Swedish law fulfils the stipulation in the Directive that individuals must have a practical possibility of exercising their rights.

Entry into force

Under our proposal, the act on corporate responsibility would in all material respects apply from 26 July 2029. The provisions on action against companies would only apply to breaches of obligations that occur after the act's entry into force.

Consequences

We estimate that 70 to 90 companies would be directly covered by the new corporate responsibility act.

The act would likely lead to more comprehensive and regular management of human rights and environmental risks by the companies that are covered. This could entail a reduced risk of interruptions in companies' production or deliveries, and thus a reduced risk of costs related to such an interruption. The proposals could also lead to more sustainable business models, as sustainability risks would be revealed and solutions for addressing them would be identified.

By implementing corporate sustainability due diligence in the manner required by the new act, companies would likely be even better at sustainability work and be perceived as more sustainable than companies that do not do so.

At the same time, these proposals entail costs for the companies concerned. Such costs could be expected to arise primarily in connection with adapting existing processes to the new regulatory framework, establishing new processes and renegotiating agreements with business partners.

Our assessment is that the companies' costs would increase both at the outset and on an ongoing basis. It is difficult to estimate the scale of this cost increase. We believe that the average one-off cost in each case would be SEK 330 000 for companies with a turnover of less than EUR 5 billion and SEK 1 650 000 for companies with a turnover of more than EUR 5 billion. The average annual ongoing costs in each case would be an estimated SEK 3.3 million and SEK 16.6 million respectively. The proposals could be expected to have the greatest consequences for companies in sectors with complex, global, high-risk value chains.

The new act would also bring indirect consequences for companies not covered by the act, such as subsidiaries and companies that are part of chains of activities. Our assessment is that the financial consequences for these companies would not necessarily be substantial.

The corporate responsibility act could be expected to lead to stronger safeguards of human rights and the environment. By preventing risks and addressing adverse impacts on human rights and the environment at an early stage, serious damage could be avoided or reduced.

The National Board of Trade would accrue increased costs in connection with its supervisory mandate. The proposals could be expected to entail initial costs totalling SEK 10.2 million. We propose that these costs be funded through a budgetary appropriation. The costs arising in connection with ongoing supervision would be an estimated SEK 14.5 million per year. We propose that the ongoing costs be financed through fees paid by the companies covered by the act.

EU Regulation on batteries

In the report, we also propose that the Swedish Energy Agency be tasked with carrying out market surveillance to ensure compliance with Regulation (EU) 2023/1542 concerning batteries and waste batteries.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om företagsansvar

Härigenom föreskrivs[1] följande.

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859 (direktivet om tillbörlig aktsamhet).

2 § Denna lag innehåller bestämmelser om skyldigheter för företag när det gäller mänskliga rättigheter och miljö.

3 § Innehållet i lagen är uppdelat enligt följande:
- lagens innehåll och tillämpningsområde (1 kap.),
- definitioner och förklaringar (2 kap.),
- förfarandet för tillbörlig aktsamhet (3 kap.),
- tillsyn (4 kap.),
- skadestånd, förbudstalan och preskription (5 kap.), och
- överklagande (6 kap.).

[1] Jämför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859.

Förhållandet till annan reglering

4 § Om det i en annan lag eller i en förordning som genomför eller kompletterar en unionsrättsakt finns bestämmelser som föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter för företagen, ska dessa föreskrifter gälla.

Lagens tillämpningsområde

5 § Lagen gäller för företag med registrerat säte i Sverige som bildats i Europeiska unionen och som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren för vilka en årsredovisning eller en koncernredovisning har eller borde ha fastställts uppfyller ett av följande villkor:

1. medelantalet anställda i företaget uppgår till fler än 5 000 och företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro,

2. företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern där medelantalet anställda uppgår till fler än 5 000 och nettoomsättningen uppgår till mer än 1 500 000 000 euro,

3. företaget har ingått i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i Europeiska unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om

a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,

b) royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro, och

c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro.

6 § Lagen gäller, utöver vad som följer av 5 §, för företag med filial i Sverige som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som under två på varandra följande räkenskapsår uppfyller minst ett av följande villkor:

1. företaget har en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret,

2. företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret,

3. företaget har ingått i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i Europeiska unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om

a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,

b) royaltyerna i Europeiska unionen uppgår till mer än 75 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och

c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 275 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

7 § Om ett företag som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial inom Europeiska unionen, ska denna lag vara tillämplig på företaget om företaget hade den högsta nettoomsättningen inom Europeiska unionen i Sverige under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret och företaget uppfyller något av de villkor som anges i 6 § 1–3 under två på varandra följande räkenskapsår.

8 § Ett yttersta moderföretag som har som huvudsaklig verksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag ska efter ansökan till tillsynsmyndigheten undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt denna lag om

1. moderföretaget inte är delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag,

2. ett dotterföretag som är etablerat i Europeiska unionen är utsett att för moderföretaget fullgöra de skyldigheter som anges i denna lag, och

3. det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett effektivt sätt.

Om det utsedda dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter ska moderföretaget hållas ansvarigt tillsammans med dotterföretaget.

9 § Lagen gäller inte för alternativa investeringsfonder enligt definitionen i artikel 4.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/ 2010 eller för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper i enlighet med artikel 1.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag).

2 kap. Definitioner och förklaringar

Uttryck i lagen

1 § I denna lag avses med

– *affärsförbindelse*: en förbindelse mellan ett företag och en affärspartner,

– *affärspartner*: en juridisk person

1. med vilken företaget har ett avtal som rör företagets verksamhet, produkter eller tjänster eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt vad som följer av definitionen av verksamhetskedja (direkt affärspartner), eller

2. som inte är en direkt affärspartner men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (indirekt affärspartner),

– *avhjälpande åtgärder*: återställande av den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om en faktisk negativ effekt inte hade inträffat, i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna, inbegripet genom finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer som har drabbats av den faktiska negativa effekten och, i tillämpliga fall, ersättning för de kostnader som offentliga myndigheter ådragit sig för eventuella nödvändiga avhjälpande åtgärder,

– *berörda parter*: företagets anställda, de anställda i dess dotterföretag och affärspartner, och deras fackföreningar och arbetstagarrepresentanter samt individer eller samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas direkt av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamheter och legitima företrädare för dessa individer eller samhällen,

– *företag*:

1. en juridisk person som bildats i en av de associationsformer som förtecknas i bilagorna I och II till Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG,

2. en juridisk person som har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland i en form som är jämförbar med de associationsformer som förtecknas i bilagorna I och II till direktiv 2013/34/EU,

3. ett reglerat finansiellt företag, oavsett associationsform, som är

a) ett kreditinstitut enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012,

b) ett värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU,

c) en förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) enligt definitionen i artikel 4.1 b i direktiv 2011/61/EU, inbegripet en förvaltare av europeiska riskkapitalfonder (EuVECA) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 345/2013 av den 17 april 2013 om europeiska riskkapitalfonder, en förvaltare av europeiska fonder för socialt företagande (Eusef) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 346/2013 av den 17 april 2013 om europeiska fonder för socialt företagande och en förvaltare av europeiska långsiktiga investeringsfonder (Eltif) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder,

d) ett förvaltningsbolag enligt definitionen i artikel 2.1 b i direktiv 2009/65/EG,

e) ett försäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG,

f) ett återförsäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.4 i direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II),

g) ett tjänstepensionsinstitut som omfattas av direktiv (EU) 2016/2341 av den 14 december 2016 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut i enlighet med artikel 2 i det direktivet, med undantag för tjänstepensionsinstitut som en medlemsstat har valt att helt eller delvis inte tillämpa det direktivet på i enlighet med artikel 5 i direktivet,

h) en central motpart enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister,

i) en värdepapperscentral enligt definitionen i artikel 2.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler samt ändring av direktiv 98/26/EG och 2014/65/EU och förordning (EU) nr 236/2012,

k) ett specialföretag för försäkring eller återförsäkring som auktoriserats i enlighet med artikel 211 i direktiv 2009/138/EG,

l) ett specialföretag för värdepapperisering enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/ 2402 av den 12 december 2017 om ett allmänt ramverk för värdepapperisering och om inrättande av ett särskilt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG och 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012,

m) ett finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 4.1.20 i förordning (EU) nr 575/2013, ett försäkringsholdingbolag enligt definitionen i artikel 212.1 f i direktiv 2009/138/EG eller ett blandat finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 212.1 h i direktiv 2009/138/EG, som ingår i en försäkringsgrupp som är föremål för grupptillsyn enligt artikel 213 i det direktivet och som inte är undantagen från grupptillsyn enligt artikel 214.2 i direktiv 2009/ 138/EG,

n) ett betalningsinstitut enligt artikel 1.1 d i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om

betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG,

o) ett institut för elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG,

p) en leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster enligt definitionen i artikel 2.1 e i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 av den 7 oktober 2020 om europeiska leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster för företag och om ändring av förordning (EU) 2017/1129 och direktiv (EU) 2019/1937, och

q) en leverantör av kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.15 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/ 2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937, som utför en eller flera kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.16 i den förordningen,

– *lämpliga åtgärder*: åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är, och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer,

– *negativ effekt*: påverkan på miljön till följd av en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som anges i del I avsnitt I punkterna 15 och 16 och i del II i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till dessa förbud och skyldigheter, eller en påverkan på personer till följd av

1. en överträdelse av någon av de mänskliga rättigheter som anges i del I avsnitt 1 i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, på det sätt som dessa mänskliga rättigheter fastställs i de konventioner som anges i del I avsnitt 2 i bilagan till direktivet, eller

2. en överträdelse av en mänsklig rättighet som inte anges i del I avsnitt 1 i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, men som ingår i de konventioner som anges i del I avsnitt 2 i bilagan till direktivet, om

a) överträdelsen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av konventionen,

b) ett företag kan begå en överträdelse av den mänskliga rättigheten, och

c) företaget rimligen har kunnat förutse risken för överträdelsen,

– *oberoende tredjepartskontroll*: kontroll av att ett företag, eller delar av dess verksamhetskedja, uppfyller de människorättskrav och miljökrav som följer av denna lag, utförd av en expert som är objektiv, fullständigt oberoende av företaget, fri från intressekonflikter och från yttre påverkan, som har erfarenhet av och kompetens i de människorättsfrågor och miljörättsfrågor som kontrollen avser och som är ansvarig för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet,

– *riskfaktorer*: fakta, situationer eller omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartner, geografi, kontext, sektorer, affärsverksamhet, produkter eller tjänster,

– *små och medelstora företag*: mikroföretag, små företag eller medelstora företag, oavsett associationsform, som inte ingår i en stor koncern, enligt definitionerna i artikel 3.1, 3.2, 3.3 och 3.7 i direktiv 2013/34/EU,

– *verksamhetskedja*: verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner

1. i tidigare led och som har anknytning till företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, och

2. i senare led och som har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget, om affärspartnern bedriver denna verksamhet för företaget eller för dess räkning, med undantag för distribution, transport och lagring av en produkt som omfattas av exportkontroll inom ramen för förordning (EU) 2021/821 av den 20 maj 2021 om upprättande av en unionsordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt tekniskt bi-

stånd för produkter med dubbla användningsområden, eller exportkontroll rörande vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts,

– *yttersta moderföretag*: ett moderföretag som, antingen direkt eller indirekt i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i direktiv 2013/34/EU, kontrollerar ett eller flera dotterföretag och inte kontrolleras av ett annat företag.

Valutaomräkning

2 § Vid tillämpningen av en beloppsangivelse i euro som finns i denna lag ska belopp i annan valuta räknas om enligt den genomsnittliga växelkursen för december året före det aktuella räkenskapsåret. Vid omräkningen ska de kurser som fastställs av Europeiska centralbanken användas. Om Europeiska centralbanken inte har fastställt någon kurs för en valuta, ska i stället motsvarande kurs från centralbanken i den stat där det företaget hör hemma användas.

3 kap. Förfarandet för tillbörlig aktsamhet

Riskbaserad tillbörlig aktsamhet

1 § Ett företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö genom att tillämpa det förfarande för tillbörlig aktsamhet som föreskrivs i detta kapitel.

Ett ramverk för tillbörlig aktsamhet

2 § Ett företag ska integrera tillbörlig aktsamhet i relevanta styrdokument och riskhanteringssystem samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet.

3 § Ramverket för tillbörlig aktsamhet ska säkerställa en riskbaserad tillbörlig aktsamhet och innehålla följande:

1. en beskrivning av företagets förhållningssätt till tillbörlig aktsamhet,

2. en eller flera uppförandekoder som beskriver de regler och principer som ska följas av företaget, dotterföretag och affärspartner, och

3. en beskrivning av de processer som har införts för att integrera tillbörlig aktsamhet i företagets relevanta styrdokument och för att tillämpa tillbörlig aktsamhet.

4 § Vid utformningen av ramverket ska företaget beakta redan identifierade negativa effekter, de åtgärder som har vidtagits för att hantera dessa och resultatet av utvärderingar av åtgärderna.

5 § Inför att företaget utarbetar ramverket ska det samråda med företagets anställda eller företrädare för de anställda.

6 § Företaget ska vartannat år se över och om det behövs uppdatera ramverket. Om en betydande förändring inträffar ska företaget uppdatera ramverket utan onödig fördröjning.

Allvaret i en negativ effekt

7 § Hur allvarlig en negativ effekt är ska bedömas utifrån den negativa effektens art, omfattning, räckvidd och oåterkallelighet.

Identifiering och bedömning av negativa effekter

8 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

Företaget ska, med beaktande av relevanta riskfaktorer, vidta lämpliga åtgärder för att

1. på grundval av rimligen tillgänglig information sondera sin verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor, i syfte att identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast, och

2. på grundval av resultaten av sonderingen göra en ingående bedömning av de områden inom verksamheterna där negativa effekter

har identifierats som mest sannolika att uppkomma och bli allvarligast.

Om negativa effekter lika sannolikt kan uppstå eller bli lika allvarliga på flera områden, får företaget i första hand bedöma områden som inbegriper direkta affärspartner.

9 § När företaget gör bedömningen enligt 8 § andra stycket 2 får företaget begära information från en affärspartner endast om det är nödvändigt. Om informationen kan erhållas från flera affärspartner ska företaget, om det är rimligt, i första hand begära informationen direkt från den eller de affärspartner i vilkas verksamhet som det är mest sannolikt att de negativa effekterna uppstår. Information får begäras från en affärspartner med färre än 5 000 anställda endast om den inte rimligen kan fås på annat sätt.

Åtgärder för att förebygga negativa effekter

10 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att förebygga potentiella negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat enligt 8 §.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder enligt första stycket ska företaget ta hänsyn till graden av företagets inblandning i den potentiella negativa effekten och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Om det inte är möjligt att förebygga de negativa effekterna ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att begränsa dem.

11 § Företaget ska i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa negativa effekter.

1. Om det behövs, på grund av arten eller komplexiteten i de åtgärder som krävs för förebyggandet, utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande åtgärder.

2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för förebyggande åtgärder som företaget har utarbetat.

3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.

4. Göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier.

5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.

6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att förebygga och begränsa den negativa effekten.

Åtgärder för att få negativa effekter att upphöra

12 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att få faktiska negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat att upphöra.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder enligt första stycket ska företaget ta hänsyn till graden av företagets inblandning i den faktiska negativa effekten och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Om företaget inte omedelbart kan få en negativ effekt att upphöra ska det vidta lämpliga åtgärder för att minimera omfattningen av den negativa effekten.

13 § Företaget ska i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder för att få negativa effekter att upphöra eller för att minimera dessa.

1. När det behövs och utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för korrigerande åtgärder.

2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för korrigerande åtgärder som företaget har utarbetat.

3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.

4. Göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier.

5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.

6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att minimera eller få den negativa effekten att upphöra.

Prioritering

14 § Vid tillämpningen av 10–13 §§ ska företaget i första hand vidta lämpliga åtgärder i förhållande till de faktiska och potentiella negativa effekter som är allvarligast och mest sannolika att uppkomma.

Avhjälpande åtgärder

15 § Om ett företag orsakar eller gemensamt med annan orsakar en negativ effekt ska företaget vidta lämpliga avhjälpande åtgärder.

Handlingsplaner

16 § En handlingsplan ska anpassas efter företagets verksamhet och verksamhetskedjor. Planen ska innehålla rimliga och tydliga frister för genomförandet av åtgärder samt kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar.

Åtaganden om uppförandekod och handlingsplaner

17 § Om en affärspartner har åtagit sig att säkerställa att företagets uppförandekod och handlingsplaner följs ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att åtagandet fullgörs.

18 § Om en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag har gjort ett åtagande enligt 17 § ska företaget

1. bedöma om avtalet bör åtföljas av stöd till affärspartnern, och
2. se till att åtagandet är rimligt och icke-diskriminerande.

19 § Om företaget har använt sig av en oberoende tredjepartskontroll för att kontrollera att ett åtagande från en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag fullgörs, ska företaget stå för kostnaden för kontrollen.

Om affärspartnern begär att få betala en del av kostnaden ska företaget ge affärspartnern rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen.

20 § Om en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag inte kan fullgöra ett åtagande som har gjorts enligt 17 § utan att det riskerar att komma på obestånd och annat än ekonomiskt stöd inte är tillräckligt, ska företagets stöd enligt 18 § första punkten till en sådan partner vara ekonomiskt.

Skyldigheten att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse

21 § Ett företag ska på grund av faktiska eller potentiella negativa effekter, under de förutsättningar som anges i 22 §, avstå från att ingå och utvidga en affärsförbindelse respektive avbryta en affärsförbindelse till dess att effekterna har hanterats.

I fråga om en potentiell negativ effekt gäller företagets skyldigheter enligt första stycket om effekten inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas.

I fråga om en faktisk negativ effekt gäller företagets skyldigheter enligt första stycket om effekten inte har kunnat stoppas eller om dess omfattning inte har kunnat minimeras.

Skyldigheten att avbryta en affärsförbindelse gäller om den lag som reglerar affärsförbindelsen medger det. Den gäller inte för avtal som företaget enligt lag är skyldigt att ingå.

22 § Om en verksamhet som ingår i ett företags verksamhetskedja har en potentiell eller faktisk negativ effekt trots de åtgärder som har vidtagits, ska företaget som en sista utväg avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga affärsförbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja den negativa effekten har uppstått och avbryta befintliga affärsförbindelser såvitt avser den verksamhet som har den negativa effekten.

Om företaget avbryter en affärsförbindelse ska det, om det rimligen kan förväntas ge resultat, utan onödig fördröjning anta och genomföra en förstärkt åtgärdsplan.

23 § Innan ett företag avbryter en affärsförbindelse ska företaget bedöma om detta rimligen kan väntas leda till negativa effekter som är uppenbart allvarligare än den potentiella negativa effekt som inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas eller

den faktiska negativa effekt som inte har kunnat stoppas eller minimeras. Företaget är i så fall inte skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

24 § Om ett företag beslutar att avbryta en affärsförbindelse ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att förhindra, begränsa och stoppa negativa effekter som uppstår, underrätta affärspartnern inom rimlig tid och följa upp beslutet.

25 § Om ett företag beslutar att inte avbryta en affärsförbindelse ska företaget regelbundet utvärdera beslutet och bedöma om ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

Samråd

26 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att åstadkomma ett meningsfullt och effektivt samarbete med berörda parter.

Företaget ska samråda med relevanta berörda parter i samband med följande steg i förfarandet för tillbörlig aktsamhet:

1. när företaget inhämtar den information som behövs för att företaget ska kunna identifiera och bedöma negativa effekter,
2. när företaget utarbetar handlingsplaner, och
3. när företaget vidtar avhjälpande åtgärder.

27 § I samband med samrådet ska företaget undersöka om det finns hinder för ett effektivt samarbete med de berörda parterna. Om det finns sådana hinder ska de hanteras.

28 § Företaget ska vid samrådet, när det är lämpligt, ge de berörda parterna den information som de behöver för att ett effektivt samråd ska kunna ske. Om en berörd part begär det ska företaget lämna annan relevant information inom rimlig tid eller, om det begärs av den berörda parten, skriftligen motivera varför sådan information inte lämnas.

29 § Om det inte är möjligt att samarbeta med berörda parter i den utsträckning som behövs, ska företaget samråda med utomstående experter.

30 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i ett samråd utsätts för repressalier.

31 § Uppgifter som kan avslöja vem som har deltagit i ett samråd får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den som bryter mot förbudet i första stycket ska inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Klagomål och anmälningar

32 § Ett företag ska ha ett rättvist, allmänt tillgängligt och förutsebart förfarande för att ta emot och hantera klagomål om berättigade farhågor för faktiska och potentiella negativa effekter. Det gäller effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

33 § Klagomål får lämnas av

1. fysiska eller juridiska personer som påverkas av eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av en negativ effekt och legitima företrädare för dessa personer,
2. fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna, och
3. organisationer inom det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden när klagomålet gäller en negativ effekt på miljön.

34 § Ett företag ska informera berörda fackföreningar och arbetstagarrepresentanter om förfarandet för klagomål.

35 § Efter att företaget har tagit emot ett klagomål ska företaget, om den klagomålsberättigade begär det,

1. underrätta den klagomålsberättigade om huruvida företaget bedömer att klagomålet är välgrundat och om skälen för bedömningen,

2. låta den klagomålsberättigade träffa företrädare för företaget för att diskutera de negativa effekter som klagomålet gäller och potentiella avhjälpande åtgärder, och

3. om klagomålet är välgrundat, informera om de åtgärder som företaget har vidtagit eller avser att vidta.

36 § Om klagomålet är välgrundat ska den negativa effekten som klagomålet gäller anses vara identifierad.

37 § Ett företag ska ha ett förfarande för att ta emot anmälningar från enskilda om faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

38 § Uppgifter som kan avslöja vem som har lämnat ett klagomål eller gjort en anmälan får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den som bryter mot förbudet i första stycket ska inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Utvärdering av vidtagna åtgärder

39 § Ett företag ska utvärdera om de åtgärder som har vidtagits enligt detta kapitel är adekvata och effektiva. Utvärderingen ska baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer.

40 § En utvärdering ska göras minst vart femte år och annars när det finns rimliga skäl att anta att vidtagna åtgärder inte längre är adekvata eller effektiva eller att det har uppstått en ny risk för att en negativ effekt ska uppkomma.

Om en betydande förändring inträffar ska utvärderingen göras utan onödig fördröjning.

41 § Resultatet av en utvärdering ska användas för att, när det är lämpligt, uppdatera ramverket för tillbörlig aktsamhet, identifiera negativa effekter och uppdatera de åtgärder som vidtas för att förebygga, begränsa, minimera och få negativa effekter att upphöra.

Dokumentation

42 § Ett företag ska bevara dokumentation om åtgärder som har vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet i fem år från det att dokumentationen erhölls eller framställdes.

Om ett rättsligt eller administrativt förfarande pågår vid utgången av tidsperioden för bevarandet ska den förlängas till dess ärendet har slutförts.

Auktoriserad företrädare för tredjelandsföretag

43 § Ett företag som avses i 1 kap. 6 eller 7 § ska utse en auktoriserad företrädare. Den auktoriserade företrädaren ska vara en fysisk eller juridisk person som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater i Europeiska unionen där företaget är verksamt.

44 § En auktorisering enligt 43 § är giltig när den har bekräftats av den auktoriserade företrädaren.

45 § Den auktoriserade företrädaren eller företaget ska underrätta tillsynsmyndigheten i det land där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad om att företaget är ett sådant företag som omfattas av denna lag. Om den auktoriserade företrädaren har hemvist i eller är etablerad i ett annat land än Sverige ska även den svenska tillsynsmyndigheten underrättas.

46 § Den auktoriserade företrädaren eller företaget ska lämna den auktoriserade företrädarens kontaktuppgifter till tillsynsmyndigheten i det land där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad. Om den auktoriserade företrädaren har hemvist i eller är etablerad i ett annat land än Sverige ska även den svenska tillsynsmyndigheten underrättas.

47 § Den auktoriserade företrädaren ska på begäran lämna en kopia av auktoriseringen på svenska eller engelska till tillsynsmyndigheten.

48 § Företaget ska ge den auktoriserade företrädaren

1. behörighet att ta emot meddelanden från tillsynsmyndigheten i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden av denna lag, och
2. de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheten.

Kommunikation om tillbörlig aktsamhet

49 § Ett företag ska på sin webbplats offentliggöra en årlig redogörelse med information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget tillämpar.

Redogörelsen ska vara på svenska och engelska och ha det innehåll som har fastställts i en delegerad akt och antagits av Europeiska kommissionen enligt artikel 16 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

För ett företag som avses i 1 kap. 6 eller 7 § ska redogörelsen även innehålla sådan information om företagets auktoriserade företrädare som avses i 46 §.

Offentliggörandet ska ske senast ett år efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket redogörelsen upprättas eller, för ett företag som inte är skyldigt att upprätta årsredovisning, senast den dag då årsredovisningen offentliggörs.

50 § Bestämmelserna i 49 § ska inte tillämpas av företag som är skyldiga att upprätta en hållbarhetsrapport eller som är undantagna från det kravet därför att de omfattas av hållbarhetsrapporten för en koncern.

51 § När ett företag offentliggör en redogörelse enligt 49 § ska det samtidigt lämna redogörelsen till den myndighet som regeringen har utsett till insamlingsorgan enligt artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2859 av den 13 december 2023 om inrättande av en europeisk gemensam åtkomstpunkt som ger centraliserad tillgång till allmänt tillgänglig information som är relevant för finansiella tjänster, kapitalmarknader och hållbarhet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur en redogörelse ska lämnas enligt första stycket och om metadata.

Tillbörlig aktsamhet på koncernnivå

52 § Ett dotterföretag får ge ett moderföretag i samma koncern i uppgift att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget. När dotterföretaget gör det ska följande gälla.

1. Dotterföretaget och moderföretaget ska samarbeta samt ge varandra den information som är nödvändig för att kraven ska kunna fullgöras.

2. Moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet ska anpassas så att det säkerställs att dotterföretaget visar riskbaserad tillbörlig aktsamhet.

3. Dotterföretaget ska följa moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet och ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem, med en tydlig beskrivning av vad som ska uppfyllas av moderföretaget.

4. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget informera berörda parter om vad som fullgörs av moderföretaget.

5. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget fortsätta vidta lämpliga åtgärder för att förebygga negativa effekter, få negativa effekter att upphöra, avhjälpa negativa effekter och samråda med berörda parter i enlighet med denna lag.

6. När det är lämpligt ska dotterföretaget sträva efter att det avtalas om åtaganden med dotterföretagets affärspartner om att en uppförandekod eller handlingsplan ska följas i enlighet med denna lag.

7. När det är lämpligt ska dotterföretaget avbryta en affärsförbindelse i enlighet med denna lag.

Dotterföretaget är ansvarigt för att kraven på tillbörlig aktsamhet efterlevs även om moderföretaget har tagit på sig att fullgöra kraven.

4 kap. Tillsyn

Tillsynsmyndighet

1 § Den eller de myndigheter som regeringen bestämmer ska vara tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Anmälningar om välgrundade farhågor

2 § Fysiska och juridiska personer får till tillsynsmyndigheten anmäla en välgrundad farhåga om att ett företag inte följer denna lag.

3 § Tillsynsmyndigheten ska informera den som har anmält en välgrundad farhåga om vilken bedömning som tillsynsmyndigheten gör med anledning av anmälan.

Tillsynsåtgärder

4 § Tillsynsmyndigheten får inleda och genomföra utredningar på eget initiativ eller med anledning av en anmälan enligt 2 §.

5 § Den som står under tillsyn ska på begäran av tillsynsmyndigheten lämna den information som behövs för tillsynen.

6 § Tillsynsmyndigheten har i den omfattning det behövs för tillsynen rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, som används av ett företag som omfattas av lagen.

Företaget ska underrättas på förhand om en undersökning enligt första stycket, om inte en sådan underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen.

7 § Tillsynsmyndigheten får förelägga ett företag att

1. upphöra med en överträdelse genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett agerande,
2. avstå från att upprepa en överträdelse, eller
3. vidta avhjälpande åtgärder.

Om det finns en överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada, får tillsynsmyndigheten besluta att föreläggandet ska gälla omedelbart.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

8 § Tillsynsmyndigheten får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 5 och 6 §§.

Vid handräckning gäller det som sägs i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet, avhysning eller avlägsnande.

Om tillsynsmyndigheten begär det, ska Kronofogdemyndigheten inte i förväg underrätta den som undersökningen ska genomföras hos innan verkställighet sker.

Sanktionsavgift

9 § Tillsynsmyndigheten får besluta att ta ut en sanktionsavgift av ett företag till följd av en överträdelse av de skyldigheter som följer av denna lag.

10 § Sanktionsavgiften ska uppgå till minst 5 000 kronor och högst tre procent av nettoomsättningen för företaget under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om sanktionsavgift. Om företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern ska sanktionsavgiften beräknas utifrån koncernens omsättning.

11 § Vid bedömningen av om en sanktionsavgift ska påföras och när sanktionsavgiftens storlek fastställs ska tillsynsmyndigheten ta särskild hänsyn till

1. överträdelsens art, allvar och varaktighet samt hur allvarliga effekterna som överträdelsen har lett till är,
2. investeringar som har gjorts och riktat stöd som har tillhandahållits av företaget,
3. det samarbete som skett med andra för att åtgärda effekterna som överträdelsen avser,
4. i vilken utsträckning företaget har beslutat om prioritering av negativa effekter,
5. tidigare överträdelser från företagets sida,

6. i vilken utsträckning företaget har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med situationen,

7. den ekonomiska vinst som företaget gjort eller förlust som det undvikit genom överträdelsen, och

8. andra försvårande eller förmildrande omständigheter.

12 § En sanktionsavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har fått laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Om sanktionsavgiften inte betalas inom den tid som anges i första stycket, ska tillsynsmyndigheten i ett offentligt uttalande redogöra för vilket företag som är ansvarigt för överträdelsen och för överträdelsens art.

Om sanktionsavgiften inte betalas inom den tid som anges i första stycket, ska tillsynsmyndigheten också lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En sanktionsavgift tillfaller staten.

13 § Ett beslut om sanktionsavgift ska delges företaget.

14 § En sanktionsavgift får inte beslutas om

1. den som anspråket riktas mot inte har fått tillfälle att yttra sig inom två år från den dag då överträdelsen ägde rum,

2. överträdelsen omfattas av ett föreläggande som har förenats med vite och den ligger till grund för en ansökan om att döma ut vitet,

3. det har beslutats en sanktionsavgift för överträdelsen enligt annan författning, eller

4. överträdelsen omfattas av ett föreläggande om vite enligt en annan författning och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om att döma ut vitet.

15 § En beslutad sanktionsavgift faller bort om beslutet om avgiften inte har verkställts inom fem år från det att beslutet har fått laga kraft.

16 § Tillsynsmyndigheten ska offentliggöra beslut om sanktioner på sin webbplats. Besluten ska offentliggöras utan personuppgifter och finnas tillgängliga på webbplatsen under minst fem år.

17 § Tillsynsmyndigheten ska årligen offentliggöra en rapport om tillsynen på sin webbplats.

Samarbete och utbyte av information

18 § Tillsynsmyndigheten ska samarbeta och utbyta information med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkten.

19 § Tillsynsmyndigheten ska, utöver vad som följer av 18 §, samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater.

20 § På begäran av en tillsynsmyndighet i annan medlemsstat ska tillsynsmyndigheten lämna det bistånd som behövs för att den myndigheten ska kunna utöva sin tillsyn.

Tillsynsmyndigheten ska snarast, men senast en månad från mottagandet, vidta nödvändiga åtgärder för att besvara en begäran om bistånd. Tidsfristen får förlängas med högst två månader, om skälen till att det är nödvändigt anges.

Tillsynsmyndigheten ska informera den tillsynsmyndighet som begärt bistånd om handläggningen och om resultatet av begäran.

21 § Tillsynsmyndigheten får begära att en tillsynsmyndighet i ett annat land inom Europeiska unionen lämnar bistånd när det kan underlätta handläggningen av ett ärende eller om det i något annat fall behövs för att utöva tillsyn över att denna lag följs.

En begäran om bistånd ska innehålla all information som behövs för att tillsynsmyndigheten i den andra medlemsstaten ska kunna besvara begäran. Syftet med begäran och skälen för den ska anges.

22 § Tillsynsmyndigheten får använda den information som mottagits efter en begäran om bistånd från en tillsynsmyndighet i en annan medlemsstat endast för det ändamål för vilket informationen begärdes.

23 § Om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten komma överens med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater om avgifter för bistånd.

24 § Tillsynsmyndigheten ska underrätta det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om vilka tredjelandsföretag som myndigheten är behörig att ingripa mot och om varje begäran från ett tredjelandsföretag om att behörig tillsynsmyndighet ska ändras.

25 § Tillsynsmyndigheten ska informera det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om sina beslut om sanktionsavgifter.

Ansökningar om undantag från lagen

26 § Om förutsättningarna för undantag från fullgörandet av skyldigheterna enligt denna lag enligt 1 kap. 8 § är uppfyllda ska tillsynsmyndigheten bevilja undantaget.

27 § Tillsynsmyndigheten ska informera tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföretaget är etablerat om att en ansökan om undantag har gjorts och om sitt beslut.

Åtgärder på grund av brister i fråga om auktoriserade företrädare

28 § Om ett företag som är verksamt i Sverige och som ska utse en auktoriserad företrädare enligt någon av de lagar eller andra författningar som genomför direktivet om tillbörlig aktsamhet i medlemsstaterna inte fullgör sina skyldigheter avseende en sådan företrädare, får tillsynsmyndigheten ingripa mot företaget.

29 § Tillsynsmyndigheten ska underrätta tillsynsmyndigheterna i de andra medlemsstaterna via det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter innan den ingriper mot ett företag som inte fullgör sina skyldigheter avseende auktoriserad företrädare.

Information och stöd

30 § Tillsynsmyndigheten ska ge information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor.

Tillsynsmyndigheten ska på sin webbplats ge tillgång till

1. Europeiska kommissionens delegerade akter om vad redogörelsen om tillbörlig aktsamhet enligt 3 kap. 49 § ska innehålla,
2. Europeiska kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler och de riktlinjer som kommissionen i övrigt har utfärdat,
3. den gemensamma kontaktpunkten, och
4. information till berörda parter om hur de kan delta i förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Avgifter till tillsynsmyndigheten

31 § Tillsynsmyndigheten får ta ut avgifter för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifternas storlek.

5 kap. Skadestånd, förbudstalan och preskription

1 § Bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen (1972:207).

2 § Allmän domstol får på yrkande från en enskild som lider skada till följd av en överträdelse av denna lag och som drabbats av en negativ effekt, besluta att ett företag ska vidta åtgärder för att överträdelsen ska upphöra.

3 § Rätten till ersättning för skada med anledning av att ett företag har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag faller bort om talan mot företaget inte väcks inom fem år från det att överträdelsen upphört och den skadelidande fått kännedom om eller skäligen kan förväntas ha fått kännedom om

1. beteendet och att det utgjorde en överträdelse,
2. att överträdelsen orsakat denne skada, och

3. överträdarens identitet.

Preskription infaller dock aldrig tidigare än vad som följer av 2 § preskriptionslagen (1981:130).

6 kap. Överklagande

1 § Tillsynsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynsmyndighetens beslut att inte vidta åtgärder med anledning av en välgrundad farhåga får överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2030 i fråga om 3 kap. 49 §, den 1 januari 2031 i fråga om 3 kap. 51 § och i övrigt den 26 juli 2029.

2. Bestämmelserna om tillsynsmyndighetens ingripanden mot företag ska tillämpas i fråga om överträdelser av skyldigheter som har skett efter ikraftträdandet.

1.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att det ska införas en ny paragraf, 30 kap. 23 c § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	30 kap.
	23 c §
	Sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn enligt lagen (2027:000) om företagsansvar för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har lämnat in en anmälan om en välgrundad farhåga, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs.
	För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst 20 år.

Denna lag träder i kraft den 26 juli 2029.

1.3 Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)

Härigenom föreskrivs att bilagan till offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) ska ha följande lydelse.

Föreslagen lydelse

Bilaga[1]

Verksamheten består i	Särskilda begränsningar i sekretessen
173. tillsyn, utredning och planering hos Kommerskollegium enligt lagen (2027:000) om företagsansvar.	Sekretessen gäller inte beslut i ärenden.

Denna förordning träder i kraft den 26 juli 2029.

[1] Senaste lydelse 2026:1253.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1110) med instruktion för Bolagsverket

Härigenom föreslås att 3 a § förordningen (2007:1110) med instruktion för Bolagsverket ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 a §	
Bolagsverket är insamlingsorgan enligt artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2859 av den 13 december 2023 om inrättande av en europeisk gemensam åtkomstpunkt som ger centraliserad tillgång till allmänt tillgänglig information som är relevant för finansiella tjänster, kapitalmarknader och hållbarhet, för information som lämnas eller offentliggörs enligt	
– 8 kap. 3 b och 15 c §§ årsredovisningslagen (1995:1554),	
– 8 kap. 5 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag när det gäller tjänstepensionsföretag enligt lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag,	
– 6 kap. 7 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, vilken ska uppfylla kraven i artikel 87a.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2864, *och*	– 6 kap. 7 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, vilken ska uppfylla kraven i artikel 87a.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2864,
– 8 § lagen (2015:812) om rapportering av betalningar till myndigheter.	– 8 § lagen (2015:812) om rapportering av betalningar till myndigheter, *och*
	– 3 kap. 51 § lagen (2027:000) om företagsansvar.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2031.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Uppdraget

Europaparlamentet och rådet antog under våren 2024 ett EU-direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet[1] (direktivet om tillbörlig aktsamhet). Direktivet trädde i kraft den 25 juli 2024 och innebär att vissa företag som är verksamma på den inre marknaden åläggs en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö, och att det inom ramen för den aktsamhetsplikten ställs krav på de berörda företagen att vidta åtgärder. Syftet med direktivet är att företagen ska bidra till en hållbarhetsomställning.

Medlemsstaterna skulle enligt direktivet senast den 26 juli 2028 anta de nationella bestämmelser som krävs för att följa direktivet (se dock nedan om det s.k. Omnibuspaketet och ändringsdirektivet). Regeringen beslutade den 12 december 2024 att utse en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till författningsändringar. I uppdraget har ingått att

- analysera direktivet,
- förklara och tydliggöra bestämmelserna och begreppen i direktivet, samtidigt som den EU-gemensamma uppfattningen om direktivets innebörd beaktas,
- bedöma i vilken utsträckning svensk rätt uppfyller de krav som direktivet ställer,
- ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet,

[1] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (direktivet om tillbörlig aktsamhet).

- föreslå vilka befogenheter en tillsynsmyndighet bör få,
- ta ställning till vilka sanktioner och andra åtgärder som ska följa vid överträdelser,
- lämna de förslag som bedöms vara nödvändiga för att säkerställa rätten till rättslig prövning, samt
- ta ställning till vilka författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt.

Direktivet är ett s.k. minimidirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna får anta mer långtgående bestämmelser. Från detta finns undantag som innebär att medlemsstaterna inte får avvika från bestämmelserna om förfarandet för tillbörlig aktsamhet (se artikel 4). Det betyder att medlemsstaterna kan bestämma exempelvis att fler företag ska omfattas av regleringen, men att de krav på tillbörlig aktsamhet som ställs på företagen ska vara i enlighet med vad som sägs i direktivet. I det avseendet får medlemsstaterna alltså inte gå längre än vad direktivet kräver i sina respektive nationella lagstiftningar.

Utgångspunkten är enligt regeringen att direktivet ska genomföras på miniminivå. Om utredningen lämnar mer långtgående förslag ska utredningen därför särskilt motivera varför det är nödvändigt. Ett genomförande som går utöver direktivets miniminivå ska i första hand vara motiverat av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft. Ramarna för utredningens uppdrag är därmed tydligt definierade i utredningsdirektiven.

En liknande reglering som den i direktivet finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier (EU-förordningen om batterier). Det har bedömts lämpligt att frågan om vilken myndighet som ska ha uppgiften att kontrollera att den regleringen följs hanteras samordnat med frågan om vilken myndighet som ska ha tillsynsansvaret enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet. I uppdraget ingår därför även att ta ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att kontrollera att bestämmelserna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier följs.

En fullständig beskrivning av uppdraget finns i utredningsdirektiven, se bilagorna 1–3.

2.2 EU-direktivet har ändrats under tiden för genomförandet

Europaparlamentet och rådet har, sedan direktivet om tillbörlig aktsamhet antagits och trätt i kraft, beslutat om ändringar i direktivet. Det har gjorts till följd av att kommissionen i februari 2025 föreslog ändringar i direktivet om tillbörlig aktsamhet och direktivet om företagens hållbarhetrapportering[2] genom ett s.k. Omnibuspaket, vars syfte är att förenkla regelverk och minska den administrativa bördan för europeiska företag. Ett ändringsdirektiv[3] antogs den 24 februari 2026.

Genom ändringsdirektivet har tidsfristen för medlemsstaternas införlivande av direktivet om tillbörlig aktsamhet förlängts till den 26 juli 2028. Ändringsdirektivet innebär även ändringar i innehållet och omfattningen av direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Med anledning av ändringsdirektivet beslutade regeringen den 4 december 2025 om att förlänga utredningstiden till den 31 augusti 2026. Enligt tilläggsdirektiven ska ett förslag till genomförande av ändringsdirektivet tas fram. Liksom i fråga om det ursprungliga direktivet är utgångspunkten att ändringsdirektivet ska genomföras på miniminivå.

2.3 Utredningens arbete

Utredningens arbete påbörjades i januari 2025 och har inom sekretariatet bedrivits på sedvanligt sätt. Utredningen har sammanträtt vid sammanlagt tio tillfällen. Däremellan har fortlöpande samråd ägt rum mellan den särskilda utredaren, sekretariatet och experterna.

I utredningsdirektiven anges att utredaren i sitt arbete ska föra en dialog med och inhämta kunskap, erfarenheter och synpunkter från myndigheter, näringsliv, arbetsmarknadens parter och andra organisationer, t.ex. inom det civila samhället, i den utsträckning som det behövs och bedöms lämpligt. Samråd med berörda myndigheter, näringsliv, arbetsmarknadens parter och andra organisationer har till

[2] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2464 av den 14 december 2022 vad gäller företagens hållbarhetsrapportering (direktivet om företagens hållbarhetsrapportering).
[3] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2026/470 av den 24 februari 2026 om ändring av vissa krav avseende företags hållbarhetsrapportering och tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (ändringsdirektivet).

stor del skett med de som har varit representerade i expertgruppen. Vi har också haft en dialog med aktörer utanför utredningen, bl.a. organisationer inom det civila samhället, företag och myndigheter. Vidare har vi samrått med en grupp experter med praktisk erfarenhet av arbete med tillbörlig aktsamhet.

I utredningsdirektiven anges att utredaren ska följa genomförandet av direktivet i berörda nordiska länder och i de andra länder som utredaren bedömer är av intresse. Vi har haft en dialog med företrädare för flera andra medlemsstater, däribland Danmark och Finland. Ingen av dessa medlemsstater har hittills införlivat direktivet. I Finland publicerades ett lagförslag under våren 2026 som vi har tagit del av och i Danmark kommer det enligt uppgift att tas fram ett lagförslag till hösten 2027. Vi har även tagit del av ett lagförslag som togs fram i Nederländerna innan kommissionen publicerade förslaget till ändringsdirektiv. I juni 2026 deltog vi i ett möte om genomförandet som kommissionen anordnade för medlemsstaterna.

Vi har hållit oss informerade om relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, kommittéväsendet och EU och har löpande hållit företrädare för Klimat- och näringslivsdepartementet informerade om utredningsarbetet.

2.4 Betänkandets disposition

Betänkandet är indelat i femton kapitel. De inledande kapitlen omfattar ett författningsförslag (kapitel 1), utredningens uppdrag och arbete (kapitel 2) och en övergripande beskrivning av bakgrunden till och innehållet i direktivet om tillbörlig aktsamhet (kapitel 3).

Därefter redovisar vi våra överväganden och förslag kopplade till direktivet (kapitel 4–11) respektive EU-förordningen om batterier (kapitel 12).

I de avslutande kapitlen behandlas frågor om genomförandet av förslagen. Det gäller ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (kapitel 13), konsekvenser (kapitel 14) och författningskommentar (kapitel 15).

Sist finns ett särskilt yttrande samt bilagor med utredningens direktiv (bilagorna 1–3), direktivet om tillbörlig aktsamhet (bilaga 4), ändringsdirektivet (bilaga 5) och en parallelluppställning över direk-

tivets artiklar och de bestämmelser i utredningens författningsförslag som genomför varje artikel (bilaga 6).

3 Introduktion till EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet

3.1 Bakgrunden till direktivet

3.1.1 Ett internationellt ramverk för ansvarsfullt företagande

I juni 2011 antog FN:s råd för mänskliga rättigheter vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Dessa ålägger stater att skydda individer mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna från tredje part. Stater bör utforma nationella handlingsplaner för företagande och mänskliga rättigheter. Sådana planer ska belysa både hur staten samverkar med aktörer och utvecklar regleringar inom området samt identifierar brister och sätter upp mål för hur statens arbete kan utvecklas.

Enligt principerna ska vidare alla företag, oavsett storlek, bransch och var verksamheten bedrivs, respektera de mänskliga rättigheterna. Detta innebär att företagen ska undvika att begå övergrepp av mänskliga rättigheter och åtgärda en negativ påverkan som de är inblandade i. I syfte att fullgöra sitt ansvar rekommenderas företagen att tillämpa s.k. tillbörlig aktsamhet (eng. due diligence) för att identifiera, förhindra, begränsa och redogöra för hur de åtgärdar sin negativa påverkan på de mänskliga rättigheterna. Ett förfarande för tillbörlig aktsamhet bör enligt de vägledande principerna för företag och mänskliga rättigheter innefatta att bedöma faktisk och potentiell påverkan på de mänskliga rättigheterna, att införliva och agera utifrån dessa iakttagelser, att följa upp hur effektiva vidtagna åtgärder är och att kommunicera vilka åtgärder som vidtas.

Rekommendationen om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet är även centralt i OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag, som sedan 2011 behandlar ansvarsfullt företagande inom mänskliga rättigheter och miljö. Stater som antagit rikt-

linjerna åtar sig att öka kännedom om riktlinjerna samt uttrycka förväntan på och rekommendera att företag följer dessa. Staterna ska i samarbete med varandra och genom de etablerade nationella kontaktpunkterna verka för att främja tillämpningen av riktlinjerna.

OECD har även tagit fram vägledningar avsedda att användas av företagen för att utveckla och stärka arbetet med tillbörlig aktsamhet, dels i generellt hänseende, dels avseende risksektorer som t.ex. textil, utvinning och jordbruk. Tillsammans med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag utgör dessa vägledningar från OECD ett erkänt ramverk för ansvarsfullt företagande (det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande). Ramverket beskriver ett praktiskt tillvägagångssätt för tillbörlig aktsamhet som företag världen över i dag använder sig av i hållbarhetsarbetet. Det används även för att ställa krav på företag i fråga om hållbarhet, av t.ex. offentliga upphandlare och investerare.

I september 2015 antog FN:s medlemsstater Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan är en handlingsplan för omställningen till ett hållbart samhälle. Den består av ett antal mål som förenar ett stort antal perspektiv. Målen omfattar att staterna ska verka för en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt med anständiga arbetsvillkor för alla och för att säkerställa hållbara produktionsmönster och konsumtionsmönster. I agendan slås det fast att näringslivets medverkan är en förutsättning för att förverkliga målsättningarna. Vikten av att företagen lever upp till det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande understryks.

3.1.2 Hållbarhetsrapportering

År 2019 publicerade EU-kommissionen ett meddelande som man kallade för den europeiska gröna given. Som ett led i den gröna given antogs direktivet om företagens hållbarhetsrapportering i december 2022. Direktivet bygger vidare på bestämmelser om hållbarhetsrapportering i EU-lagstiftning som antogs redan 2013 och som därefter har genomförts i medlemsstaterna. Syftet med kraven på hållbarhetsrapportering är att finansmarknaderna ska få tillgång till tillförlitlig och jämförbar information från företagen om miljö, samhällsansvar och bolagsstyrning. Rapporteringen ska bidra till att styra kapital mot

hållbara investeringar. Dessutom ska den underlätta hanteringen av finansiella risker som följer av klimatförändringar och brister i sociala förhållanden.

Jämfört med den tidigare EU-lagstiftningen om hållbarhetsrapportering ställde direktivet om företagens hållbarhetsrapportering högre krav på informationsgivningen från de företag som omfattas, t.ex. när det gäller den s.k. värdekedjan och utsläpp av växthusgaser. Vidare utvidgades kraven på att hållbarhetsrapportera till att omfatta fler företag än vad som gällt tidigare, bl.a. små och medelstora företag som är börsnoterade, stora eller börsnoterade dotterföretag och vissa större dotterföretag och filialer till tredjelandsföretag som har en betydande verksamhet inom EES.

Direktivet om företagens hållbarhetsrapportering genomfördes i Sverige under 2024. Alla företag som omfattas har ännu inte börjat tillämpa regelverket. Direktivet har i vissa sammanhang pekats ut som ett betungande och komplext regelverk som bidrar till såväl ökad administration som kostnader för företagen, något som står i strid med EU:s målsättning att skapa ett enklare och effektivare företagsklimat.

Bestämmelser om hållbarhetsrapportering finns i årsredovisningslagen (1995:1544). I lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag och lagen om årsredovisning i försäkringsföretag (1995:1560) anges att det som sägs om hållbarhetsrapporter i årsredovisningslagen ska tillämpas på årsredovisningar enligt dessa lagar.

Förvaltningsberättelsen för de företag som omfattas ska innehålla en hållbarhetsrapport (6 kap. 10 § årsredovisningslagen). Hållbarhetsrapporten ska innehålla den information som behövs för förståelsen av både bolagets inverkan, risker och möjligheter kopplat till frågor som rör bl.a. miljö och respekt för mänskliga rättigheter och hur sådana hållbarhetsfrågor påverkar bolagets utveckling, ställning och resultat (6 kap. 12 §).

Hållbarhetsrapporten ska innehålla en beskrivning av företagets affärsmodell och strategi och av företagets planer för att säkerställa att affärsmodellen och strategin är förenliga med omställningen till en hållbar ekonomi, begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C i enlighet med Parisavtalet och målet att uppnå klimatneutralitet i enlighet med den europeiska klimatlagen. Uppgifter om

företagets exponering för verksamhet som har att göra med kol, olja och gas ska ingå.

I hållbarhetsrapporten ska företaget även beskriva sin policy för hållbarhetsfrågor och det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget genomför med avseende på hållbarhet. Företaget ska beskriva den huvudsakliga negativa inverkan på hållbarhetsfrågor som företagets verksamhet och dess värdekedja har. Vidare ska företaget beskriva de åtgärder som har vidtagits för att identifiera och övervaka denna inverkan och för att förebygga, begränsa, avhjälpa och sätta stopp för den.

Hållbarhetsrapporten ska ha det närmare innehåll som anges i de europeiska standarderna för hållbarhetsrapportering (ESRS). Bland de standarder som antagits finns en med allmänna krav som innehåller en beskrivning av förfarandet för tillbörlig aktsamhet och hur förfarandet utgör underlag för de bedömningar som företagen behöver göra för att uppfylla olika rapporteringskrav. I standarden hänvisas det till specifika rapporteringskrav i andra standarder som sägs återspegla centrala delar av förfarandet, men det anges samtidigt att ESRS inte inför några krav på uppförande när det gäller tillbörlig aktsamhet (ESRS 1, avsnitt 4).

Det finns även bestämmelser om innehållet i en hållbarhetsrapport i artikel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/852 av den 18 juni 2020 om inrättande av en ram för att underlätta hållbara investeringar (taxonomiförordningen). Därav följer att hållbarhetsrapporten ska innehålla information om hur och i vilken utsträckning företagets verksamheter är förknippade med ekonomiska verksamheter som är miljömässigt hållbara enligt taxonomiförordningen.

Taxonomiförordningen innehåller ett antal miljömål. För att en ekonomisk verksamhet ska anses vara miljömässigt hållbar ska den bidra väsentligt till ett av miljömålen och inte orsaka betydande skada för något av dessa. Vidare gäller att den ekonomiska verksamheten måste utföras i överensstämmelse med taxonomiförordningens minimiskyddsåtgärder för mänskliga rättigheter (artikel 3). De senare är förfaranden om tillbörlig aktsamhet enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande (artikel 8).

3.1.3 EU-initiativ om företagsansvar

Inom ramen för unionens politik och arbete för att skydda och främja de mänskliga rättigheterna världen över antogs i november 2020 den gemensamma handlingsplanen för mänskliga rättigheter och demokrati för perioden 2020–2024. Av handlingsplanen framgår att det är en prioritering för EU att stärka engagemanget för det globala genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och andra relevanta internationella riktlinjer, såsom OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag. Den 27 maj 2024 beslutade EU att förlänga handlingsplanen till 2027.

År 2020 beslutade Europeiska rådet om slutsatser om mänskliga rättigheter och anständigt arbete i globala leveranskedjor. Kommissionen uppmanades att lägga fram ett förslag till en unionsrättslig ram för hållbar företagsstyrning, som skulle inbegripa sektorsövergripande skyldigheter vad gäller företagens tillbörliga aktsamhet i globala leveranskedjor. Det åtföljdes av att Europaparlamentet året därpå beslutade om en resolution som, i likhet med rådslutsatserna, uppmanade kommissionen att föreslå unionsregler på området.

3.2 Direktivet

År 2022 lade kommissionen fram förslaget till direktiv om tillbörlig aktsamhet. Direktivet antogs av Europaparlamentet och Europeiska rådet i maj 2024 och trädde i kraft i juli samma år. De krav som direktivet om tillbörlig aktsamhet ställer på företagen kan sägas kodifiera den process och det praktiska tillvägagångssätt som rekommenderas enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande som har beskrivits ovan.

Syftet med direktivet om tillbörlig aktsamhet är att företag som är verksamma på den inre marknaden ska bidra till hållbar utveckling och till en hållbarhetsomställning i ekonomier och samhällen. I skälen till direktivet anges att företagens beteende inom alla sektorer av ekonomin är avgörande för att uppnå EU:s hållbarhetsmål, eftersom unionsföretag, särskilt stora sådana, är beroende av globala värdekedjor. Det framhålls som viktigt att inrätta en unionsram för en ansvarsfull och hållbar strategi för globala värdekedjor, med tanke på företagens betydelse som pelare i uppbyggnaden av ett hållbart samhälle och en hållbar ekonomi samt att framväxten av reglering i flera med-

lemsstater har skapat ett behov av lika villkor för företag som är verksamma på den inre marknaden. Prioriteringen att stärka EU:s engagemang för och det globala genomförandet av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande nämns särskilt. Vidare betonas att det ligger i företagens intresse att skydda mänskliga rättigheter och miljö, särskilt med tanke på konsumenternas och investerarnas växande engagemang i dessa frågor (se skäl 3, 14 och 31).

I den konsekvensbedömning som följde med kommissionens förslag (SWD [2022] 42 final av den 23 februari 2022) sägs att företagen inte i tillräcklig utsträckning beaktar hållbarhetsrisker eller begränsar sin negativa påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön. Det anges att den bakomliggande orsaken till problemet är marknadsmisslyckanden. Till följd av konkurrenstryck tillämpar företagen inköpsmetoder som prioriterar kortsiktigt låga kostnader. Konkurrensen kan också leda till att produktionen läggs ut på andra företag som via globala värdekedjor är lokaliserade i tredje länder med låga standarder vad gäller mänskliga rättigheter och miljö. Detta kan i sin tur indirekt leda till övergrepp av mänskliga rättigheter och miljöförstöring.

En ytterligare orsak till problemen anges vara att det föreligger ett regleringsmisslyckande. Det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande reflekterar inte fullt ut EU:s åtaganden inom mänskliga rättigheter och miljö. Genom att ramverket är icke-bindande och utformat som vägledning medför det inte heller rättssäkerhet för företagen och kan inte förväntas motverka ett marknadstryck att reducera kostnader.

När kommissionen presenterade sitt direktivförslag fanns det i vissa medlemsstater redan lagstiftning eller initiativ till lagstiftning om tillbörlig aktsamhet. Denna utveckling föranledde enligt kommissionen ett behov av lika villkor för företag verksamma på den inre marknaden. Enligt kommissionens konsekvensbedömning finns det betydande olikheter mellan de nationella regleringarna, även om avsikten har varit att dessa ska bygga på det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Kommissionen konstaterade vidare att sådana skillnader leder till rättslig osäkerhet och fragmentisering av den inre marknaden samt ökar komplexiteten och kostnaderna för företagen.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet ska motverka en sådan fragmentisering och säkerställa rättssäkerheten för företag som är verksamma

på den inre marknaden, med det övergripande syftet att företagen ska bidra till en hållbar utveckling.

3.3 Ändringsdirektivet (Omnibus)

Direktivet om tillbörlig aktsamhet fick stor uppmärksamhet redan under förhandlingen på EU-nivå och kort efter att direktivet hade trätt i kraft framfördes kritik som liknade den som från vissa håll då även framfördes i fråga om direktivet om företagens hållbarhetsrapportering. I sin rapport om EU:s framtida konkurrenskraft som publicerades i augusti 2024 framhåller Mario Draghi några regelverk på hållbarhetsområdet, däribland direktivet om företagens hållbarhetsrapportering och direktivet om tillbörlig aktsamhet, som särskilt problematiska regelverk i ljuset av EU:s behov av att skapa regelverk som främjar konkurrenskraft och motståndskraft på den inre marknaden. Enligt rapporten innebär hållbarhetsregelverken en mycket stor regelbörda för företagen med ökad administration och kostnader som följd.

I den efterföljande Budapestförklaringen om den nya given för den europeiska konkurrenskraften i november 2024 efterlyste EU:s stats- och regeringschefer en förenklingsrevolution med enklare och smartare regelverk för EU:s företag. Europeiska kommissionen uppmanades att lägga fram konkreta förslag för att minska företagens rapporteringskrav med minst 25 procent under första halvåret 2025.

I januari och februari 2025 presenterade kommissionen meddelanden om hur EU:s konkurrenskraft ska stärkas. I meddelandena anges företagens regelbörda som en bromskloss för konkurrenskraften.

Inom ramen för förenklingsagendan lade kommissionen fram flera förslag på ändringar i befintlig lagstiftning, de s.k. Omnibuspaketen. Det första Omnibuspaketet avsåg hållbarhetsområdet och publicerades den 26 februari 2025.

I detta ingick ett förslag till ändringar avseende vissa krav i direktivet om tillbörlig aktsamhet och direktivet om företagens hållbarhetsrapportering (COM [2025] 81 final av den 26 februari 2025).

Genom ändringsförslaget avsåg kommissionen att minska den regelbörda för företagen som följer med hållbarhetsregelverken, utan att underminera respektive direktivs syfte. I motiveringen till ändringsförslaget anförs det att konkurrenskraften och den ekonomiska tillväxten stärks genom att hållbarhetsregelverken blir mer propor-

tionerliga och kostnadseffektiva. I sammanhanget lyfts det fram att regelverken ska genomföras samt börja tillämpas i en ny och svår geopolitisk kontext.

Ändringsförslaget föregicks inte av någon sådan konsekvensbedömning som normalt ska tas fram inför att kommissionen presenterar lagstiftningsförslag. Kommissionen motiverade det med att konkurrenskraften är en mycket brådskande fråga, eftersom den direkt påverkar EU:s förmåga att uppnå hållbar ekonomisk tillväxt och behålla sin ställning på den globala marknaden.

Europeiska rådet antog den 23 juni 2025 ett mandat för att inleda förhandlingar med Europaparlamentet. Europaparlamentet antog sin ståndpunkt den 13 november 2025. Efter trepartsmöten mellan rådet, parlamentet och kommissionen antogs ändringsdirektivet den 24 februari 2026.

Ändringsdirektivet innebär högre tröskelvärden för att företagen ska omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet och att det görs vissa ändringar vad gäller förfarandet. Redan det ursprungliga direktivet omfattade endast mycket stora företag. Genom ändringsdirektivet är det bara de allra största av dessa mycket stora företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet. Krav om att anta och genomföra en omställningsplan för klimatförändringar har tagits bort. Det har också gjorts ändringar av harmoniseringsnivån, sanktionerna och bestämmelserna om skadestånd.

Genom ändringsdirektivet har tidpunkten för när direktivet om tillbörlig aktsamhet ska vara genomfört av medlemsstaterna skjutits fram till den 26 juli 2028. Tidpunkten för när de nationella bestämmelserna ska börja tillämpas på företagen har också skjutits fram, till den 26 juli 2029.

När det gäller direktivet om hållbarhetsrapportering innebär ändringsdirektivet framför allt högre tröskelvärden för att företag ska vara tvungna att hållbarhetsrapportera. Kravet på att lämna hållbarhetsrapport som tidigare omfattade en betydande andel av de europeiska företagen har begränsats till de mycket stora företagen. Små och medelstora börsnoterade företag ska inte längre vara skyldiga att upprätta hållbarhetsrapporter och kretsen av dotterföretag eller filialer till tredjelandsföretag som ska vara skyldiga att upprätta hållbarhetsrapporter har minskats. För företag som inte omfattas av regelverket kommer det fortsatt finnas möjlighet att hållbarhetsrapportera på

frivillig väg enligt särskilda anpassade standarder för frivillig rapportering.

Regeringen gav en särskild utredare i uppdrag att ta ställning till hur den del av ändringsdirektivet som rör företagens hållbarhetsrapportering ska genomföras. Utredningen om vissa frågor om redovisning och granskning av hållbarhetsrapporter redovisade delbetänkandet *Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering* (SOU 2026:27) gällande detta i april 2026. Utredningens förslag innebär att ett stort antal företag inte längre kommer att omfattas av kraven på att hållbarhetsrapportera.

3.4 En översikt över direktivets bestämmelser

Direktivet om tillbörlig aktsamhet innehöll ursprungligen 39 artiklar. Genom ändringsdirektivet har några artiklar tagits bort och några artiklar tillkommit. Nedan följer en översiktlig redogörelse över direktivets centrala bestämmelser uppdelad i fem delavsnitt. Enskilda artiklar kommer att beröras närmare i efterföljande avsnitt.

3.4.1 Innehåll och tillämpningsområde

De berörda företagen har enligt direktivet skyldigheter vad gäller faktiska och potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön (artikel 1). Det ursprungliga direktivet innehöll också krav på de berörda företagen att anta och genomföra en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar. Som redogjorts för ovan har den skyldigheten tagits bort genom ändringsdirektivet.

Direktivet är tillämpligt på företag etablerade såväl inom som utanför EU och som uppnår direktivets tröskelvärden (artikel 2). Genom ändringsdirektivet har tröskelvärdena höjts. Direktivet ska nu, såvitt avser företag med säte i en medlemsstat, tillämpas på företag som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren har haft i genomsnitt mer än 5 000 anställda och en global nettoomsättning på mer än 1,5 miljarder euro. Företag som inte uppfyller dessa tröskelvärden individuellt men som är det yttersta moderföretaget i en koncern där kriterierna uppfylls på konsoliderad nivå omfattas också av direktivet.

Direktivet är även tillämpligt på företag som bildats utanför EU, om företaget under två på varandra följande räkenskapsår har haft en

nettoomsättning på mer än 1,5 miljarder euro i EU. Detsamma gäller för ett yttersta moderföretag i en koncern som på konsoliderad nivå når upp till tröskelvärdet för omsättningen. Tredjelandsföretag måste utse en auktoriserad företrädare som har hemvist eller är etablerad i någon av de medlemsstater där företaget är verksamt (artikel 23).

Direktivet omfattar även vissa företag som har ingått franchiseavtal eller licensavtal som genererar royalties överstigande 75 miljoner euro. För att direktivet ska vara tillämpligt på ett sådant företag med säte i EU måste det berörda företaget själv ha haft eller vara det yttersta moderföretaget i en koncern som haft en global nettoomsättning på mer än 275 miljoner euro under två på varandra följande räkenskapsår. Detsamma gäller för tredjelandsföretag, med skillnaden att tröskelvärdet för dessa avser nettoomsättningen i EU.

Vissa s.k. holdingföretag får undantas från direktivets tillämpningsområde, om ett dotterföretag i stället är utsett att fullgöra skyldigheterna enligt direktivet åt moderföretaget.

Direktivet är inte tillämpligt på alternativa investeringsfonder eller på fondföretag.

3.4.2 Ett förfarande för tillbörlig aktsamhet

Ett företag ska enligt direktivet tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet i förhållande till risken för och förekomsten av negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö. Förfarandet innebär att företaget ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga eller begränsa, stoppa eller minimera, samt i vissa fall avhjälpa vad som i direktivet benämns som negativa effekter (se framför allt artiklarna 5, 7, 8 och 10–12). Företaget ska vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretagens verksamhet och under vissa förutsättningar även från verksamhet hos företagens affärspartners.

Syftet med förfarandet är att det ska förhindra övergrepp av mänskliga rättigheter och miljöförstöring.

Företaget ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet (artikel 7). Företaget ska också regelbundet utvärdera om de åtgärder som vidtas är adekvata och effektiva (artikel 15). Det ställs därtill krav på företaget att samarbeta med berörda parter och

att vidta åtgärder för hanteringen av klagomål och underrättelser (artiklarna 13 och 14). För dotterföretag finns en möjlighet att ge ett moderföretag i en koncern i uppgift att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget (artikel 6).

Reglerna innebär en aktsamhetsplikt för berörda företag i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö. Avsikten med direktivet är inte att företagen under alla omständigheter ska garantera att negativa effekter aldrig uppstår eller att de kommer att stoppas. Företagen ska i stället vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till och som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av potentiella och faktiskt inträffade negativa effekter.

Hanteringen ska stå i proportion till hur allvarliga och sannolika effekterna är. Hänsyn ska tas till omständigheterna i det specifika fallet. Det är fråga om ett riskbaserat förfarande, där faktorer som inom vilken sektor och i vilket land en viss affärsverksamhet bedrivs har betydelse. Som ett led i förfarandet får företaget göra en prioritering av de mest sannolika och allvarliga faktiska och potentiella negativa effekter som har identifierats, när en hantering av alla dessa inte kan ske samtidigt i full omfattning (artiklarna 5 och 9).

Företaget ska också, om det inte redan omfattas av kravet på hållbarhetsrapportering, årligen publicera en redogörelse om sitt förfarande för tillbörlig aktsamhet på sin webbplats (artikel 16). Företaget ska även bevara dokumentation om åtgärder som vidtagits i fem år (artikel 5.4).

3.4.3 Tillsyn

Enligt direktivet ska det i varje medlemsstat finnas en eller flera myndigheter som ansvarar för att övervaka att berörda företag följer lagstiftningen om förfarandet för tillbörlig aktsamhet (artikel 24).

Tillsynsmyndigheten ska ges tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra sina uppgifter (artikel 25). Myndigheten ska bl.a. kunna beordra ett företag att vidta en åtgärd eller upphöra med ett beteende och att tillhandahålla avhjälpande åtgärder. Därutöver ska tillsynsmyndigheten kunna påföra företaget sanktioner och besluta om interimistiska åtgärder. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande (artikel 27).

En uppgift inom ramen för myndigheternas tillsynsansvar är vidare att ta emot och hantera s.k. välgrundade farhågor om att ett företag inte uppfyller sina skyldigheter. Medlemsstaterna ska säkerställa att fysiska och juridiska personer har rätt att framföra sådana, och att den som gör det, och som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse i frågan, har tillgång till en domstol eller annat oberoende och opartiskt offentligt organ som är behörigt att pröva den formella giltigheten av en tillsynsmyndighets beslut, åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder (artikel 26).

Tillsynsmyndighetens övergripande uppgift är att säkerställa en effektiv övervakning av att företagen efterlever sina skyldigheter enligt lagstiftningen. Förutom de centrala uppgifter som nämnts ska tillsynsmyndigheten ta ställning till ansökningar från holdingföretag om att undantas från tillämpningsområdet (artikel 2), hantera anmälningar om auktoriserade företrädare för tredjelandsföretag (artikel 23) samt samarbeta på EU-nivå inom ramen för den gemensamma kontaktpunkten (artikel 21) och det nätverk för tillsynsmyndigheter som ska inrättas (artikel 28).

Därutöver ska medlemsstaterna inrätta och driva webbplatser, plattformar eller portaler för information och stöd. Små och medelstora företags behov ska då särskilt uppmärksammas (artikel 20).

Kommissionen ska på olika sätt ge stöd till företagen och utfärda riktlinjer med praktisk vägledning om tillbörlig aktsamhet (artikel 19) och frivilliga standardavtalsklausuler (artikel 18). Därutöver ska kommissionen inrätta den EU-gemensamma kontaktpunkten för information, vägledning och stöd till företagen (artikel 21) och det europeiska nätverket för tillsynsmyndigheter (artikel 28).

3.4.4 Skadestånd

I det ursprungliga direktivet fanns bestämmelser om företagens civilrättsliga ansvar som innebar att medlemsstaterna skulle se till att ett företag kan hållas ansvarigt för skada till följd av uppsåtlig eller oaktsam underlåtenhet att uppfylla vissa av kraven på tillbörlig aktsamhet som åsamkas en person som är offer för en negativ effekt. Genom ändringsdirektivet har det kravet på medlemsstaterna tagits bort. Nu ställs endast krav på att full ersättning för skada ska utgå när ett skadeståndsansvar följer av nationell rätt.

Direktivet innehåller vidare bestämmelser om preskriptionstider, kostnader för förfarandet, förbudsföreläggande och utlämnande av bevis (artikel 29).

3.4.5 Ikraftträdande

De nationella bestämmelserna ska tillämpas på företagen fr.o.m. den 26 juli 2029 (artikel 37), med undantag för kraven på att offentliggöra en redogörelse om de frågor som omfattas av direktivet (artikel 16), som ska börja gälla den 1 januari 2030, samt skyldigheten att lämna redogörelsen till ett insamlingsorgan (artikel 17), som ska börja gälla den 1 januari 2031.

4 Formerna för genomförandet av EU-direktivet

4.1 Våra direktiv

I avsnitt 2 har vi redogjort för utredningens uppdrag, som i förhållande till direktivet om tillbörlig aktsamhet är att ta ställning till hur direktivet ska genomföras i Sverige och lämna nödvändiga författningsförslag. I uppdraget ligger bl.a. att ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet.

4.2 En lag om företagsansvar

Förslag

De bestämmelser som direktivet om tillbörlig aktsamhet föranleder ska huvudsakligen tas in i en ny lag om företagsansvar. Utformningen av lagen ska som utgångspunkt ansluta nära till direktivets utformning och ordalydelse. När det är möjligt och lämpligt bör lagen även ansluta till befintlig systematik och terminologi.

4.2.1 Direktivet ska genomföras i författning

Med Sveriges medlemskap i EU följer en skyldighet att införliva bestämmelserna i direktivet med den svenska rättsordningen. En allmän princip är att EU-direktiv ska genomföras genom nationellt bindande regler. Härmed avses i första hand författningsbestämmelser och regler som har etablerats genom fast rättspraxis i högsta instans. Bestämmelser som har antagits inom ramen för näringslivets självreglering är normalt inte att betrakta som bindande föreskrifter.

Eftersom direktivet rör förhållandet mellan enskilda företag och staten och gäller skyldigheter för de enskilda företagen måste författningsändringarna i väsentliga delar ske genom lagstiftning. Medlemsstaterna är vidare skyldiga att ha sanktioner mot avvikelser, vilket också talar för författningsreglering. Direktivet anger inte heller att det kan genomföras genom självreglering. Införlivandet behöver därmed ske genom att direktivets reglering tas in i en ny eller befintlig lag eller förordning.

4.2.2 Direktivets reglering ska huvudsakligen tas in i en lag om företagsansvar

Som anges i våra direktiv saknas i allt väsentligt en reglering som motsvarar EU-direktivets innehåll i svensk rätt. På EU-nivå har några olika förordningar antagits som i delar har likheter med direktivets reglering om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet. Ett exempel är EU-förordningen om batterier som innehåller bestämmelser om tillbörlig aktsamhet som ska börja tillämpas i juli 2027.[1] Dessa förordningar har dock inte samma generella tillämpningsområde som direktivet om tillbörlig aktsamhet, utan gäller endast i förhållande till handel med vissa varor.

Det finns bestämmelser i svensk rätt som rör det som i direktivet benämns som negativa miljöeffekter och negativa effekter för de mänskliga rättigheterna. Sådana exempel finns inom straffrätten, arbetsrätten, arbetsmiljörätten, diskrimineringsrätten och miljörätten. Vissa av dessa bestämmelser tar sikte på negativa effekter genom att straffbelägga eller förbjuda ett visst agerande medan andra, i likhet med direktivet, gäller förfaranden och aktsamhet.

Direktivet innehåller även bestämmelser inom områden där det redan finns lagstiftning. Det gäller framför allt det civilrättsliga ansvaret och rätten till full ersättning för skada (artikel 29). Närmare bestämt rör det ersättning för skada, men också preskriptionstider,

[1] Andra exempel är Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse (Avskogningsförordningen) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/821 av den 17 maj 2017 om fastställande av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i leveranskedjan för unionsimportörer av tenn, tantal och volfram, malmer av dessa metaller, samt guld med ursprung i konfliktdrabbade områden och högriskområden (Konfliktmineralförordningen).

kostnader för förfarandet, förbudsföreläggande och utlämnande av bevis.

Syftet med direktivet i denna del är att säkerställa en effektiv tillgång till rättslig prövning och att den som har drabbats av negativa effekter får ersättning. Svensk skadeståndsrättslig och processrättslig lagstiftning innebär att det redan finns förutsättningar att väcka en skadeståndstalan samt begära och få ersättning för skada från ett företag, under förutsättning att en sådan talan faller inom svensk domsrätt.

Skadeståndslagen (1972:207) reglerar vidare vad som krävs för skadeståndsansvar och hur skadeståndet ska bestämmas. I preskriptionslagen (1981:230) finns det generella regler om vid vilken tidpunkt som fordringar preskriberas och i rättegångsbalken finns bestämmelser om partsbehörighet, edition och fördelning av rättegångskostnader.

Även med beaktande av detta kan det konstateras att det saknas lagstiftning som innebär att företagen, i generellt hänseende och oavsett vilken verksamhet som bedrivs, ska vara tillbörligt aktsamma i den mening som direktivet kräver. Inte heller finns det någon tillsynsmyndighet.

Som nämndes redan inledningsvis saknas det således i allt väsentligt reglering som motsvarar direktivets innehåll i svensk rätt. Inte heller finns något övergripande regelverk där bestämmelserna som direktivet föranleder kan införas. Det är tydligt att regleringen måste bli förhållandevis omfattande. Vi bedömer därför att det är lämpligast att genomföra direktivet genom en ny lag, som lämpligen ges rubriken lagen om företagsansvar.

4.2.3 Utformningen av den nya lagen ska som utgångspunkt ansluta nära till direktivet

Ett EU-direktiv riktar sig till medlemsstaterna och anger ett visst resultat som ska uppnås inom en bestämd tid. Medlemsstaterna har viss handlingsfrihet när det gäller formen och tillvägagångssättet för införandet av reglerna i den nationella rätten. Det innebär att den svenska författningen inte behöver ha samma språkliga och redaktionella utformning som motsvarande bestämmelser i direktivet. Här gör sig olika intressen gällande. På ena sidan står intresset av att författningstexten utformas i enlighet med en för tillämparna väl känd

terminologi och att bestämmelserna passar in i författningsstrukturen. På andra sidan finns intresset av att författningstexten korrekt återspeglar innebörden av direktivet.

Vid genomförandet av ett direktiv bör viss försiktighet iakttas och det finns också skäl att avstå från sådana förarbetsuttalanden som inte har direkt stöd i direktivet och som kan uppfattas som bindande. De överväganden som behöver göras i det svenska lagstiftningsarbetet försvåras av att en del av direktivets artiklar är utformade på ett sätt som, i en svensk lagstiftningskontext, framstår som komplicerat och svårtillgängligt.

Ytterst ankommer det på EU-domstolen att tolka innebörden av ett direktiv och besvara hur artiklarna ska tillämpas. En författningstext som avviker för mycket från direktivets ordalydelse, liksom förarbetsuttalanden som ger uttryck för en särskild svensk uppfattning, riskerar att underkännas av EU-domstolen och kan alltså ge en vilseledande bild av det faktiska rättsläget.

Det framstår som särskilt angeläget att lagregler som ska tillämpas av företagen själva ligger så nära direktivets ordalydelse som möjligt. Skälet till det är att de stora företag som omfattas ofta ingår i koncerner med verksamhet i flera medlemsstater.

Vi bedömer mot bakgrund av ovan att utformningen av den svenska lagstiftningen som utgångspunkt ska ansluta nära till utformningen av direktivet. Samtidigt finns det inte något egenvärde i att ersätta redan i svensk rätt existerande och fungerande systematik och terminologi, om de är förenliga med direktivets bestämmelser. Den nya lagen bör därför, när det är möjligt och lämpligt, även ansluta till den systematik och terminologi som redan finns i svensk rätt.

Frågan om vilken närmare utformning de enskilda bestämmelserna bör ges behandlas i de följande avsnitten och i författningskommentaren.

5 Vilka företag ska lagen om företagsansvar gälla för?

5.1 Direktivet ska genomföras på en miniminivå

Förslag

Lagen om företagsansvar ska omfatta aktiebolag, handelsbolag och kommanditbolag samt tredjelandsföretag vars verksamhet bedrivs i en associationsform som är jämförbar med dessa typer av företag. Finansiella företag ska omfattas utan hänsyn till associationsform.

Bedömning

Lagen bör inte omfatta andra företag än vad som är nödvändigt för att genomföra direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I direktivet regleras vilka villkor som ska vara uppfyllda för att ett företag ska omfattas av direktivets tillämpningsområde och därmed behöva uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet (artikel 2).

Vilka juridiska personer som omfattas regleras genom en hänvisning till bilagorna till redovisningsdirektivet. Därav följer att med företag avses aktiebolag, handelsbolag och kommanditbolag samt en juridisk person som har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland i en form som är jämförbar med dessa typer av företag (tredjelandsföretag; se artikel 3.1 a och bilagorna 1 och 2 till redovisningsdirektivet). Dessa företag ska alltså omfattas av lagen om företagsansvar.

Det kan noteras att redovisningsdirektivet endast är tillämpligt på handelsbolag och kommanditbolag i vilka samtliga direkta eller indirekta delägare är juridiska personer med begränsat ansvar (artikel 1 b).

Uttrycket ”direkta eller indirekta delägare” innebär att ett handelsbolag, där någon av delägarna är ett företag med obegränsat ansvar för handelsbolagets förpliktelser (t.ex. ett annat handelsbolag), likväl omfattas av redovisningsdirektivet om samtliga delägare i detta företag har ett begränsat ansvar för det företagets förpliktelser. Direktivet om tillbörlig aktsamhet har inte, genom hänvisningen till bilagorna i redovisningsdirektivet, någon motsvarande inskränkning. Vår bedömning är därför att samtliga aktiebolag, handelsbolag och kommanditbolag ska omfattas.

Därutöver ska vissa uppräknade reglerade finansiella företag omfattas, oavsett vilken företagsform de har (artikel 3.1 a). Dessa är följande:

– kreditinstitut[1],
– värdepappersföretag[2],
– förvaltare av alternativa investeringsfonder enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIFM-direktivet)[3], inbegripet förvaltare av europeiska riskkapitalfonder[4], förvaltare av europeiska fonder för socialt företagande[5] och förvaltare av europeiska långsiktiga investeringsfonder[6],
– förvaltningsbolag enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) (UCITS-direktivet)[7],
– försäkringsföretag[8],

[1] Se definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag (tillsynsförordningen).
[2] Se definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument.
[3] Se definitionen i artikel 4.1 b.
[4] Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 345/2013 av den 17 april 2013 om europeiska riskkapitalfonder.
[5] Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 346/2013 av den 17 april 2013 om europeiska fonder för socialt företagande.
[6] Se Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder.
[7] Se definitionen i artikel 2.1 b.
[8] Se definitionen i artikel 13.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II-direktivet).

- återförsäkringsföretag[9],
- tjänstepensionsinstitut[10], dock inte pensionsstiftelser som tryggar utfästelser om pension till färre än 100 personer[11],
- centrala motparter[12],
- värdepapperscentraler[13],
- auktoriserade specialföretag för försäkring eller återförsäkring[14],
- specialföretag för värdepapperisering[15],
- finansiella holdingföretag[16], försäkringsholdingbolag[17] och vissa blandade finansiella holdingföretag[18],
- betalningsinstitut[19],
- institut för elektroniska pengar[20],
- leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster[21], och
- vissa leverantörer av kryptotillgångstjänster[22].

[9] Se definitionen i artikel 13.4 i Solvens II-direktivet.
[10] Se artikel 2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2341 av den 14 december 2016 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.
[11] Sverige har i enlighet med artikel 5 i Solvens II-direktivet valt att undanta pensionsstiftelser som tryggar utfästelser om pension till färre än 100 personer, se prop. 2018/19:159 s. 34.
[12] Se definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister.
[13] Se definitionen i artikel 2.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler.
[14] Se artikel 211 i Solvens II-direktivet.
[15] Se definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2402 av den 12 december 2017 om ett allmänt ramverk för värdepapperisering och om inrättande av ett särskilt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering.
[16] Se definitionen i artikel 4.1.20 i tillsynsförordningen.
[17] Se definitionen i artikel 212.1 f i Solvens II-direktivet.
[18] Finansiella holdingföretag enligt definitionen i artikel 212.1 h i Solvens II-direktivet som ingår i en försäkringsgrupp som är föremål för grupptillsyn enligt artikel 213 i det direktivet och som inte är undantagen från grupptillsyn enligt artikel 214.2.
[19] Se definitionen i artikel 1.1 d i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden.
[20] Se definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet.
[21] Se definitionen i artikel 2.1 e i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 av den 7 oktober 2020 om europeiska leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster för företag.
[22] Leverantörer av kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar som utför en eller flera kryptotillgångstjänster enligt artikel 3.1.15 i den förordningen.

Som framgår av avsnitt 3 innebär ändringsdirektivet högre tröskelvärden för att ett företag ska omfattas av direktivet än vad som gällde ursprungligt. Redan det ursprungliga direktivet omfattade endast mycket stora företag. Genom ändringsdirektivet är det bara de allra största av dessa mycket stora företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet. För att ett företag ska falla inom tillämpningsområdet krävs dels att det rör sig om ett sådant företag som angetts ovan, dels att företaget därutöver uppfyller de villkor som behandlas nedan i avsnitt 5.2 och 5.3. Villkoren innebär att det endast är ett fåtal av det totala antalet europeiska företag och reglerade finansiella företag som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Beträffande de finansiella företagen kan det även anmärkas att direktivets definition av verksamhetskedja medför att kraven på tillbörlig aktsamhet inte gäller för verksamhet hos affärspartner i senare led, dvs. hos en affärspartner som mottar företagens tjänster och produkter (se avsnitt 6).

Som vi har redogjort för är ramarna för vårt uppdrag tydligt definierade i utredningsdirektiven. Utgångspunkten är att direktivet ska genomföras på en miniminivå. Ett genomförande som går utöver direktivets miniminivå ska i första hand vara motiverat av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft. Denna utgångspunkt gäller även i den del våra förslag avser genomförande av ändringsdirektivet.

I fråga om huruvida skyldigheten att tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet bör omfatta fler företag än vad som följer av direktivet gör vi följande överväganden.

Reglerna om tillbörlig aktsamhet innebär ett stärkt skydd för mänskliga rättigheter och miljön. Det förfarande för tillbörlig aktsamhet som följer av direktivet innebär samtidigt en kostnad för företagen. Som utvecklas närmare i vår konsekvensutredning är det inte enkelt att slå fast hur stor kostnaden är, men den kan sägas vara betydande (se avsnitt 14).

Vid genomförandet av direktivet bör den administrativa kostnad som kraven innebär för företagen vägas mot nyttan med att ställa krav på att företag vidtar åtgärder för att förebygga och sätta stopp för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön i sina värdekedjor. Våra utredningsdirektiv innebär att möjligheten till administrativ kostnadsbesparing för företagen ska väga tyngst vid den avvägningen. Vidare ska ett genomförande som går utöver direktivets miniminivå

alltså i första hand vara motiverat av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft.

Vad vi förstår arbetar många stora svenska företag redan i dag med att hantera risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön i sina värdekedjor med utgångspunkt i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Detta gäller särskilt i förhållande till de allra största företagen som omfattas av direktivets tillämpningsområde efter att tröskelvärdena har höjts.

Ett företag som tillämpar förfarandet för tillbörlig aktsamhet kommer sannolikt att i mindre utsträckning än ett företag som inte gör det riskera att påverka mänskliga rättigheter och miljön negativt. Att ställa krav på detta i lag kan skapa större förtroende för de företag som omfattas av kraven hos andra aktörer inom näringslivet, såsom investerare, beställare, leverantörer, kunder och konsumenter, vilket kan bidra positivt till företagens konkurrenskraft. Detta gäller särskilt om ett företag som bryter mot de lagkrav som ställs kan drabbas av rättsliga konsekvenser och oavsett om företaget redan innan lagkraven ställdes arbetade med riskhantering inom mänskliga rättigheter och miljö.

Genom en reglering tydliggörs det även för företagen hur de ska hantera risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön i sina värdekedjor vilket kan göra arbetet med en sådan riskhantering enklare och mer kostnadseffektiv.

För de företag som omfattas av tillämpningsområdet enligt direktivets miniminivå är det sannolikt även en fördel ur ett administrativt kostnadsperspektiv om fler företag omfattas av lagkraven. Det skulle innebära att fler av deras affärspartner är tvungna att arbeta med riskhantering inom mänskliga rättigheter och miljö och att risker för negativ påverkan i deras värdekedjor kan bedömas som lägre än annars. Eftersom de krav som ställs är beroende av riskernas omfattning skulle detta sannolikt även innebära att färre åtgärder behöver vidtas för att uppfylla kraven. Det skulle i sin tur minska de allra största företagens kostnader för att efterleva reglerna.

Samtidigt är det otvetydigt så att ett företag som måste följa lagen om företagsansvar kommer att ha betydande kostnader för den regelefterlevnaden, som företag som inte är föremål för motsvarande krav kan välja bort. Det finns vidare inget som hindrar att företag, som anser att fördelarna med ett utökat arbete på området överstiger nack-

delarna, väljer att på frivillig basis tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Ett längre gående tillämpningsområde för lagen om företagsansvar än vad som följer av direktivets miniminivå kan även, som en följd av ökade kostnader för regelefterlevnad, försämra konkurrensläget för svenska företag, särskilt om företag av motsvarande storlek i andra EU-länder inte kommer att omfattas av dessa länders motsvarighet till lagen om företagsansvar. Vi har varit i kontakt med ett antal andra medlemsstater för att bilda oss en uppfattning om hur de avser att genomföra direktivet och har då fått intrycket att många kommer att genomföra det på miniminivå.

Av dessa skäl föreslår vi att kraven på tillbörlig aktsamhet enligt den nya lagen om företagsansvar endast bör omfatta de företag som är tillräckligt stora för att falla inom direktivets obligatoriska tillämpningsområde. I sammanhanget kan även noteras att EU-kommissionen i sin första rapport om genomförandet av direktivet ska bedöma huruvida tröskelvärdena behöver ses över och särskilt om företag i högrisksektorer och företag med omsättning över 450 000 000 euro och fler än 1 000 anställda bör omfattas av direktivet (se artikel 36).

Vi kan konstatera att direktivet inte omfattar ekonomiska föreningar. Dessa uppvisar flera likheter med aktiebolag och företagsformen har i Sverige stor betydelse för näringslivet och påverkar, genom sin verksamhet och omfattning, hållbarhetsaspekter i betydande mån. Vi har därför övervägt om vi beträffande just dessa företag bör göra undantag från ett genomförande på miniminivå.

Sådana överväganden gjorde regeringen i propositionen *Nya regler för hållbarhetsrapportering*. Då gjordes bedömningen att vikten av restriktivitet med ökad administrativ börda för företag som inte omfattas av EU-rätten starkt talar mot att andra företag än aktiebolag och handelsbolag, som inte är finansiella företag, bör åläggas en skyldighet att rapportera (prop. 2023/24:124 s. 128). Ekonomiska föreningar undantogs därför från skyldigheten att upprätta hållbarhetsrapporter. Vår bedömning är att det inte finns tillräckligt starka skäl för att göra någon annan bedömning när det kommer till tillämpningsområdet för lagen om företagsansvar.

Vi ser inte heller att det finns skäl att föreslå en vidare tillämpning i fråga om vad för slags företag som ska omfattas än vad som följer av direktivet. Lagen om företagsansvar bör alltså inte omfatta andra företag än vad som är nödvändigt för att genomföra direktivet.

5.2 Företag som bildats i EU med registrerat säte i Sverige

Förslag

Lagen ska vara tillämplig på företag med registrerat säte i Sverige som bildats i EU och som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren för vilka en årsredovisning eller en koncernredovisning har eller borde ha fastställts uppfyller ett av följande villkor:

1. Medelantalet anställda i företaget uppgår till fler än 5 000 och företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro.
2. Företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern där medelantalet anställda uppgår till fler än 5 000 och nettoomsättningen uppgår till mer än 1 500 000 000 euro.
3. Företaget har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i Europeiska unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om
   a) dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,
   b) dessa royaltyer uppgår till mer än 75 000 000 euro, och
   c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro.

5.2.1 Företag med registrerat säte i Sverige

Direktivet ställer krav på att nationell lagstiftning ska omfatta företag som bildats i enlighet med en medlemsstats lagstiftning, dvs. EU-företag (artikel 2.1). Det anges vidare att det för dessa företag är den medlemsstat vari företaget har sitt säte som ska vara behörig att reglera frågor som omfattas av direktivet (artikel 2.6). Det kan härvid noteras att i den svenska översättningen av direktivet används begreppet ”säte”, som i den engelskspråkiga versionen benämns ”registered office”.

I Sverige och i flera andra medlemsstater bestäms ett bolags personalstatut, dvs. den aktiebolagsrättsliga regleringen i det land som bolaget har starkast anknytning till, som huvudregel av var bolaget är registrerat (inkorporationsprincipen). I andra medlemsstater bestäms personalstatuten av var företaget har sitt faktiska säte (sätesprincipen). Det kan således inom bolagsrätten göras skillnad på registrerat säte och faktiskt säte. Någon allmänt accepterad innebörd av begreppet ”faktiskt säte” finns inte.

Avgörande för bedömningen brukar vara var bolagets huvudkontor är beläget eller var dess huvudsakliga verksamhet bedrivs. De länder som tillämpar sätesprincipen bedömer således som utgångspunkt bolagets rättskapacitet enligt den rättsordning som är tillämplig på den plats där bolaget har sitt faktiska säte. Styrelsens säte används som anknytningsfaktum även i den svenska internationella privaträtten, såvitt gäller sådana juridiska personer vars tillkomst inte förutsätter registrering (Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, JUNO, version 9, s. 415 f.).

Begreppet säte kan sägas vara problematiskt i förhållande till andra medlemsstater på grund av att det inte finns någon enhetlig bolagsrättslig reglering eller praxis rörande vilken eller vilka faktorer som ska vara avgörande för i vilket land ett bolag ska anses höra hemma. Vissa medlemsstater utgår sålunda från att bolaget ska ha sitt huvudkontor, sin huvudsakliga verksamhet eller liknande (s.k. faktiskt säte) i landet, medan andra länder – i likhet med Sverige – utgår från var bolaget är registrerat.

Enligt vår mening tar begreppet ”säte” i direktivet sikte på i vilket land registrering av bolaget skett snarare än var bolagets faktiska verksamhet äger rum (jämför SOU 2021:18 s. 453 samt prop. 2021/22:286 s. 220). Detta ligger i linje med hur ett bolags personalstatut bestäms i Sverige. Svenska företagsformer som omfattas av direktivets tillämpningsområde är aktiebolag, handelsbolag och kommanditbolag (se föregående delavsnitt). För dessa bolag som bildats i Sverige krävs registrering och besked om företagets säte inom Sverige kan erhållas av bolagsordningen respektive handelsregistret (se 2 kap. 4 § och 3 kap. 1 § aktiebolagslagen [2005:551], 1 kap. 1 § lagen [1980:1102] om handelsbolag och enkla bolag samt 4 § handelsregisterlagen [1974:157]). För sådana företag medför registreringen att det inte råder något tvivel om huruvida de omfattas av den svenska lagstiftningen. Även

svenska reglerade finansiella företag som omfattas av direktivets tillämpningsområde bedöms omfattas av registreringskravet.

Slutsatsen är därför att det i lagen om företagsansvar, för att markera registreringens betydelse för ett företags säte och för att genomförandet av direktivet ska ske harmoniserat inom EU, bör anges att lagen ska vara tillämplig på företag med registrerat säte i Sverige.

5.2.2 Företaget ska uppfylla ett tröskelvärde

Ett företag som har bildats inom EU och har sitt registrerade säte i Sverige ska alltså omfattas av den svenska lagen. Därutöver krävs även att företaget uppfyller ett angivet tröskelvärde.

Direktivet ska vara tillämpligt om företaget hade i genomsnitt fler än 5 000 anställda och en global nettoomsättning på över 1 500 000 000 euro under det senaste räkenskapsåret (artikel 2.1). Det ska även tillämpas på företag som i och för sig inte uppnådde detta tröskelvärde, men som är det yttersta moderföretaget i en koncern som uppnådde tröskelvärdet under det senaste räkenskapsåret.

Vidare ska direktivet tillämpas på företag som har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder. Detta gäller om royaltyerna uppgick till mer än 75 000 000 euro under det senaste räkenskapsåret, och förutsatt att företaget hade, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som hade, en global nettoomsättning på mer än 275 000 000 euro under det senaste räkenskapsåret.

Som framgår ovan gör vi bedömningen att det inte bör föreskrivas att fler företag än vad som omfattas av direktivets obligatoriska tillämpningsområde ska omfattas av de svenska reglerna. Det tröskelvärde och andra villkor som anges i direktivet ska därför gälla enligt lagen om företagsansvar.

I följande delavsnitt behandlas några frågor om regleringens närmare innebörd.

5.2.3 Tröskelvärdet ska uppnås två år i sträck

Direktivet ska tillämpas på företag som uppfyller tröskelvärdet under det senaste räkenskapsår för vilket en årsredovisning eller en koncernredovisning har eller borde ha antagits. Detta gäller dock endast om tröskelvärdet uppfylls under två på varandra följande räkenskapsår. Däremot ska direktivet inte längre tillämpas om villkoren inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste relevanta räkenskapsåren (artikel 2.5).

Mot denna bakgrund ska lagen om företagsansvar omfatta företag som uppfyller tröskelvärdet under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren. För vart och ett av tröskelvärdets delvärden förutsätts alltså att den angivna nivån har överskridits två år i sträck. Eftersom en årsredovisning eller en koncernredovisning för de berörda företagen ska upprättas efter varje räkenskapsår blir tidpunkter som är avgörande för om tröskelvärdena är uppfyllda alltså föregående år och året dessförinnan.

I lagen bör därför särskilt komma till uttryck att den i denna del gäller för företag som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppfyller tröskelvärdet. Av detta följer motsatsvis att företaget inte längre omfattas av lagen om villkoren inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren. Detta bedöms därför inte särskilt behöva anges i lagtexten.

5.2.4 En beräkning utifrån medelantalet anställda

Enligt direktivet ska ett företag, för att omfattas, ha i genomsnitt mer än 5 000 anställda. Om företaget har deltidsanställda ska antalet beräknas i s.k. heltidsekvivalenter (artikel 2.4).

Antalet anställda bör i lagen om företagsansvar anges som medelantalet anställda. Detta är även i linje med den terminologi som har använts i bl.a. aktiebolagslagen och årsredovisningslagen. I begreppet medelantal ligger att hänsyn ska tas till anställningens omfattning och att det därför måste göras en omräkning om företaget har exempelvis deltidsanställda eller säsongsanställda.

Normalt bör denna omräkning kunna göras genom att betalda närvarotimmar ställs i relation till vad som är normal årsarbetstid för en heltidsanställning inom bolaget (se prop. 2005/06:116, s. 129).

Delvärdet är uppfyllt om det framräknade medelantalet anställda har överstigit 5 000 under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren.

Enligt EU-rätten och EU-domstolens praxis är arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag, utstationerade arbetstagare och andra som utför arbete för ett annat företag på tillfällig basis normalt inte att anse som anställda, utan omfattas av den fria rörligheten för tjänster. Enligt direktivet ska dock arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och andra arbetstagare med icke-standardiserade anställningsformer tas med i beräkningen av antalet anställda på samma sätt som om de hade varit direkt anställda av företaget under samma tidsperiod, förutsatt att de uppfyller de kriterier för att fastställa arbetstagares status som fastställts av EU-domstolen (artikel 2.4).

I skälen till direktivet förtydligas vidare att arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och arbetstagare som utstationerats bör tas med i beräkningen av antalet anställda i kundföretaget. Vissa utstationerade arbetstagare bör däremot endast tas med i beräkningen av antalet anställda i det utsändande företaget. Andra arbetstagare med atypiska anställningsformer bör också tas med i beräkningen av antalet anställda i den mån de uppfyller de kriterier för när en person ska anses ha status som arbetstagare som fastställts av EU-domstolen. Säsongsarbetare bör inkluderas i beräkningen av antalet anställda i proportion till antalet anställningsmånader (skäl 27).

Begreppet arbetstagare har även i övrigt en vid innebörd och kan omfatta t.ex. praktikanter. Vilka kriterier som gäller för att anses som arbetstagare har utvecklats i EU-domstolens praxis. För att en person ska omfattas av arbetstagarbegreppet krävs att denne utövar eller önskar utöva en avlönad verksamhet och att det handlar om utförande av faktiskt och verkligt arbete (EU-domstolens dom i mål 53/81, Levin). Arbetstagarbegreppet ska definieras enligt de objektiva kriterier som kännetecknar ett anställningsförhållande, med beaktande av de berörda personernas rättigheter och skyldigheter. Det viktigaste kännetecknet för ett anställningsförhållande är att en person, under en viss tid, mot ersättning utför arbete av ekonomiskt värde åt någon annan under dennes ledning (EU-domstolens dom i mål 66/85, Lawrie-Blum).

Vi bedömer att det inte är nödvändigt att i lagen om företagsansvar särskilt ange att arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och andra arbetstagare med icke-standardiserade anställningsformer ska tas med i beräkningen av antalet anställda på samma sätt som om de

vore direkt anställda av företaget under samma tidsperiod, förutsatt att de uppfyller de kriterier för att fastställa arbetstagares status som fastställts av EU-domstolen. Vid bestämmandet av om de relevanta tröskelvärdena enligt lagen är uppnådda bör dock rekvisitet ”anställda” ges en vid innebörd och tolkas i enlighet med det sagda.

5.2.5 Avtal som säkerställer en gemensam identitet

Ett företag som har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med ett oberoende tredjepartsföretag ska omfattas, om dessa royaltyer uppgår till 75 000 000 euro och företaget hade, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som hade, en global nettoomsättning som uppgick till mer än 275 000 000 euro. Därutöver ska dock även krävas att avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept[23] och tillämpningen av enhetliga affärsmetoder (artikel 2.1 c).

Vad som avses med gemensam identitet, gemensamt affärskoncept och enhetliga affärsmetoder framgår inte av direktivet. Som har konstaterats ovan ankommer det ytterst på EU-domstolen att tolka innebörden av ett direktiv och besvara hur artiklarna ska tillämpas. Viss försiktighet kan därför behöva iakttas när det kommer till sådana förarbetsuttalanden som inte har direkt stöd i direktivet och som kan uppfattas som bindande.

Beträffande gemensam identitet, gemensamt affärskoncept och enhetliga affärsmetoder kan dock den slutsatsen dras att begreppen måste tolkas i ljuset av den typ av avtal som avses. Utmärkande för franchiseavtal är nämligen att de säkerställer ett gemensamt uppträdande utåt från franchisegivarens och franchisetagarens sida. Det är inte bara fråga om ett upplåtande av rättigheter utan om att franchisetagaren ska vara skyldig att använda sig av en viss affärsmodell.

För att ett avtal ska anses vara ett franchiseavtal krävs således att franchiseavtalet ger franchisetagaren en rätt men också en skyldighet att verka i enlighet med franchisegivarens affärskoncept och att använda dennes näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter. Franchisetagaren ska vara skyldig att följa franchisegivarens

[23] Notera att det i den svenska översättningen av direktivet anges ”affärsmodell” (eng: business concept). Vi har bedömt att ”affärskoncept” är en korrekt översättning.

direktiv och anvisningar för att på så sätt bibehålla en marknadsmässig identitet utåt mot kunden.

Detta kan innebära att en franchisetagare inte på eget bevåg får marknadsföra andra produkter eller tjänster än de som franchisegivaren tillhandahållit eller godkänt. I konsumentens ögon kan franchisegivaren och franchisetagaren därför ofta framstå som en enhet med samma identitet och namn.

När det i direktivet anges att avtalet i fråga ska säkerställa en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpningen av enhetliga affärsmetoder återspeglar det vad som särskilt kännetecknar de avsedda avtalen. En bedömning måste alltså göras om det aktuella avtalet utgör ett franchiseavtal eller ett licensavtal.

Detta ligger även i linje med den svenska definitionen av franchiseavtal. Ett franchiseavtal definieras som ett avtal som en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med någon annan (franchisetagaren) om att denne mot ersättning till franchisegivaren ska använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring och försäljning av varor eller tjänster (2 § lagen [2006:484] om franchisegivares informationsskyldighet). Ett sådant avtal kräver även att franchisetagaren enligt avtalet ska använda franchisegivarens näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter samt medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs.

Det handlar alltså även enligt denna definition om avtal som ska säkerställa en gemensam identitet och där det finns en skyldighet för franchisetagaren att använda sig av ett visst affärskoncept och gemensamma affärsmetoder (jämför prop. 2005/06:98 s. 7 och 35).

5.3 Företag som bildats i ett tredjeland med filial i Sverige

Förslag

Lagen om företagsansvar ska gälla företag med filial i Sverige som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som under två på varandra följande räkenskapsår uppfyller ett av följande villkor:

1. Företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.
2. Företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.
3. Företaget har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om
   a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärkoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,
   b) royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och
   c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

5.3.1 Företag med filial i Sverige

Enligt direktivet omfattas företag som har bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som har en filial i Sverige (artikel 2.2). Det handlar här om tredjelandsföretag, dvs. företag utanför EU.

Vad som är en filial definieras inte i direktivet. EU-domstolen har uttalat att med begreppet filial avses ”ett verksamhetscentrum som

varaktigt framträder som representant för ett företag till vilket det hör, har en affärsledning och är materiellt så utrustat att det kan förhandla med tredje man på så sätt att denne – trots att han vet att det eventuellt uppkommer ett rättsförhållande med det företag till vilket centrumet hör och som har sitt säte i utlandet – inte behöver vända sig direkt till detta företag utan kan ingå avtal på platsen för det verksamhetscentrum som representerar företaget" (EU-domstolens dom i mål 33/78, Somafer, p. 12). Det krävs således att etableringen har en viss beständighet och självständighet.

Filialer regleras i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. Av lagen framgår att en filial är ett avdelningskontor med självständig förvaltning genom vilket ett utländskt företag bedriver näringsverksamhet i Sverige (2 § första stycket 1). Det utländska företaget ska vara en juridisk person, men filialen är däremot ingen självständig juridisk person.

Ett utländskt företag ska bedriva sin näringsverksamhet i Sverige genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (filial), ett svenskt dotterföretag, eller en agentur med verksamhet i Sverige. Detta gäller dock inte om näringsverksamheten omfattas av den fria rörligheten för varor och tjänster i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt eller motsvarande bestämmelser i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Av detta följer att den tjänsteutövare som omfattas av den fria rörligheten inom EU eller EES är befriad från filialkravet. Här har varaktigheten i tjänstens utövande i Sverige betydelse, där kortvarighet talar för att filialkravet inte gäller.

Definitionen i lagen motsvarar de filialdefinitioner som återfinns i flera EU-direktiv, se t.ex. kapitaltäckningsdirektivet[24] och betaltjänstdirektivet[25].

Enligt vår bedömning ska det med filial i lagen om företagsansvar avses detsamma som den etablerade definition som finns i svensk rätt i lagen om utländska filialer m.m., som bedöms överensstämma med den definition som tillämpas inom EU.

[24] Se artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/48/EG av den 14 juni 2006 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut.
[25] Se artikel 4.29 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/64/EG av den 13 november 2007 om betaltjänster på den inre marknaden.

5.3.2 Det utländska företaget ska uppfylla ett tröskelvärde

Även för tredjelandsföretag med filial i Sverige gäller att ett tröskelvärde ska uppfyllas för att direktivet ska vara tillämpligt, nämligen en nettoomsättning över 1 500 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret. Direktivet ska även tillämpas på företag som i och för sig inte uppfyllde detta tröskelvärde, men som är det yttersta moderföretaget i en koncern som uppnådde tröskelvärdet under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret (artikel 2.2).

Vidare ska direktivet tillämpas på företag som har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder. Royaltyerna ska då uppgå till mer än 75 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret. Företaget ska vidare ha haft, eller vara det yttersta moderföretaget i en koncern som har haft, en nettoomsättning på mer än 275 000 000 euro i EU.

Även för ett tredjelandsföretag gäller alltså att franchiseavtal och licensavtal ska säkerställa en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder. Härvid hänvisas till föregående delavsnitt.

Tröskelvärdet för tredjelandsföretag motsvarar det som gäller för EU-företag såvitt avser nettoomsättning. Tröskelvärdet för dessa företag ska dock uppfyllas inom EU (artikel 2.2), inte globalt. På samma sätt är det avgörande för om företag som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU ska omfattas av direktivet om royaltyer uppgående till det angivna beloppet erhållits inom EU.

För tredjelandsföretag med filialer inom EU finns det vidare inget krav på att företaget ska ha ett visst antal anställda för att omfattas av direktivet. Avgörande för om ett sådant företag ska omfattas av tillämpningsområdet för lagen om företagsansvar kommer således uteslutande vara om företaget uppnår ett ekonomiskt tröskelvärde.

Även beträffande dessa företag gör vi bedömningen, med hänvisning till vad som har sagts i föregående delavsnitt, att direktivet ska genomföras på miniminivå och att det således saknas skäl för att föreskriva att fler företag ska omfattas av lagen.

5.3.3 Tröskelvärdet ska uppnås två år i sträck

Även för tredjelandsföretag gäller att respektive tröskelvärde ska överskridas två år i sträck. Det finns för dessa företag en viss skillnad gentemot EU-företagen när det kommer till vilka tidpunkter som är relevanta för beräkningen av om tröskelvärdena är uppfyllda. När det gäller tredjelandsföretag anges den relevanta tidpunkten som ”det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret” (artikel 2.2). För EU-företag anges i stället, som redogjorts för ovan, att villkoren ska uppfyllas ”under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits”.

Även i fråga om tredjelandsföretag ska direktivet endast tillämpas om villkoren uppfylls under två på varandra följande räkenskapsår. Direktivet ska heller inte längre tillämpas av företaget om villkoren inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste ”relevanta” räkenskapsåren (artikel 2.6).

För tredjelandsföretag innebär direktivets ordalydelse att den relevanta tidpunkten för beräkningen inte är det föregående året och året dessförinnan, som gäller för EU-företag. För tredjelandsföretag ska i stället beräkningen göras för en tidpunkt längre tillbaka, dvs. det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, samt året dessförinnan. Lagen bör därför utformas något annorlunda för dessa företag.

På samma sätt som gäller för EU-företag får det anses att det sagda innebär att det motsatsvis följer att ett företag inte längre omfattas av lagens tillämpningsområde om villkoren inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste relevanta räkenskapsåren. Detta bedöms därför inte särskilt behöva komma till uttryck i lagen.

5.4 Tredjelandsföretag som har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial

Förslag

Om ett företag som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial inom EU ska lagen om företagsansvar vara tillämplig på företaget om företaget hade den högsta nettoomsättningen inom EU i Sverige under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret och företaget uppfyller något av följande villkor under två på varandra följande räkenskapsår:

1. Företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro inom EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.
2. Företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro inom EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.
3. Företaget har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal inom EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om
   a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,
   b) royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro inom EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och
   c) företaget har eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro inom EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

Även ett tredjelandsföretag som inte har någon filial i EU och företag som har filial i såväl Sverige som i andra medlemsstater kan enligt direktivet behöva omfattas av den svenska lagstiftningen (se artikel 2.7).

För att lagen om företagsansvar ska bli tillämplig på sådana företag krävs dels att företaget hade den högsta nettoomsättningen inom EU i Sverige under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, dels att det uppnår det särskilda tröskelvärde och villkor i övrigt som gäller för att ett tredjelandsföretag ska falla inom direktivets tillämpningsområde.

Detta innebär motsatsvis att lagen om företagsansvar inte ska vara tillämplig på ett företag om det utöver Sverige även har filial i en eller flera andra medlemsstater och har genererat sin högsta nettoomsättning i en annan medlemsstat än Sverige.

Även beträffande tredjelandsföretag, som har en filial i Sverige och som i och för sig uppnår de relevanta villkoren och tröskelvärdet för att omfattas av lagen om företagsansvar, behöver man därför göra en bedömning av om företaget har en högre nettoomsättning i någon annan medlemsstat för att avgöra om det är lagen som ska tillämpas av företaget.

5.5 Företag som ska undantas

5.5.1 Vissa holdingföretag

Förslag

Ett yttersta moderföretag som har som huvudsaklig verksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag ska efter ansökan till tillsynsmyndigheten kunna undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt lagen om företagsansvar om

1. moderföretaget inte är delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut, operativa beslut eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag,
2. ett dotterföretag som är etablerat i unionen är utsett att för moderföretaget fullgöra de skyldigheter som anges i lagen, och
3. det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett ändamålsenligt sätt.

Om det utsedda dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter ska moderföretaget hållas ansvarigt tillsammans med dotterföretaget.

I fråga om koncernförhållanden anges i direktivet att om det yttersta moderföretaget har som sin huvudverksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag, får det undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt direktivet. Moderföretaget får i så fall inte vara delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag (artikel 2.3).

Undantaget gäller vidare på villkor att ett av det yttersta moderföretagets dotterföretag, som ska vara etablerat i EU, är utsett att fullgöra moderföretagets skyldigheter, och då även det yttersta moderföretagets skyldigheter med avseende på dess dotterföretags verksamhet (jämför artiklarna 6–16 i direktivet).

I ett sådant fall ska det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett ändamålsenligt sätt, särskilt för att säkerställa att det utsedda dotterföretaget från företagen i koncernen erhåller relevant information och relevanta dokument för att fullgöra det yttersta moderföretagets skyldigheter.

Vissa holdingföretag får alltså, under förutsättning att nämnda villkor är uppfyllda, undantas från tillämpningsområdet för lagen om företagsansvar. Företaget ska i så fall ansöka om att undantas hos tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska, om villkoren är uppfyllda, bevilja undantaget. Det yttersta moderföretaget ska dock hållas ansvarigt tillsammans med det utsedda dotterföretaget om dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter.

En första förutsättning är således att moderföretaget har som huvudsaklig verksamhet att inneha aktier i s.k. operativa dotterföretag. Någon definition av huvudsaklig verksamhet finns inte i direktivet. Om rekvisitet är uppfyllt är något som behöver avgöras från fall till fall.

Moderföretaget får vidare inte vara delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut, operativa beslut eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag. Moderföretaget har således alltjämt möjlighet att fatta beslut som berör endast moderföretaget. Förvaltningsbeslut som moderföretaget inte får vara delaktigt i att fatta är exempelvis beslut om strategisk inriktning eller sådana som rör ledningen av koncernen eller dess dotterföretag. Operativa beslut torde vara beslut som rör den dagliga verksamheten (jämför en verkställande direktörs behörighet) och finansiella beslut kan exempelvis vara beslut som har inflytande på den finansiella strategin eller struk-

turen för koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag, såsom beslut om investeringar.

I lagen om företagsansvar bör tas in ett undantag för holdingföretag i enlighet med vad direktivet tillåter.

5.5.2 Alternativa investeringsfonder och fondföretag

Förslag

Lagen om företagsansvar ska inte gälla alternativa investeringsfonder. Den ska inte heller gälla för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag).

Direktivet gäller inte alternativa investeringsfonder enligt definitionen i artikel 4.1 a i AIFM-direktivet eller för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) i enlighet med artikel 1.2 i UCITS-direktivet (artikel 2.8).

Med alternativ investeringsfond avses ett företag som har bildats för kollektiva investeringar och som tar emot kapital från ett antal investerare för att investera det i enlighet med en fastställd investeringspolicy till förmån för dessa investerare, och inte kräver auktorisation enligt vissa EU-regler (1 kap. 2 § första stycket lagen [2013:561] om förvaltare av alternativa investeringsfonder, som motsvarar artikel 4.1 a i AIFM-direktivet).

UCITS-direktivet innehåller grundläggande regler för fondföretag som riktar sig till allmänheten. Fondföretag är företag som har till syfte att göra kollektiva investeringar i sådana tillgångar som är tillåtna enligt direktivet, som finansieras med kapital från allmänheten och som tillämpar principen om riskspridning, dvs. sprider riskerna över ett flertal innehav. Ett fondföretag kan bildas på kontraktsrättslig grund (som värdepappersfond) eller på associationsrättslig grund (som investeringsbolag). När ett fondföretag är bildat som en värdepappersfond är fonden inte någon juridisk person, utan bara en förmögenhetsmassa. Fonden måste då förvaltas av ett förvaltningsbolag som agerar på fondföretagets vägnar. När fondföretaget är bildat som ett investeringsbolag kan däremot bolaget sköta sin egen förvaltning, eller utse ett förvaltningsbolag.

Det som i UCITS-direktivet (artikel 1.2) benämns fondföretag, benämns i svensk rätt värdepappersfond när det är en svensk fond (1 kap. 1 § första stycket 25 lagen [2004:46] om värdepappersfonder) och fondföretag när det är en utländsk fond (1 kap. 1 § första stycket 9 samma lag). Bestämmelserna i 4 kap. 1 § lagen om värdepappersfonder reglerar en värdepappersfonds rättsliga ställning. Fonden kan inte förvärva rättigheter eller ta på sig skyldigheter och kan inte heller föra talan inför domstol eller någon annan myndighet. Ett fondföretag är ett utländskt företag som i sitt hemland har tillstånd för verksamhet där det enda syftet är att göra kollektiva investeringar i vissa tillgångar, med kapital från allmänheten, som tillämpar principen om riskspridning, och vars andelar på begäran av innehavarna återköps eller inlöses med medel ur företagets tillgångar (1 kap. 1 § första stycket 9 lagen om värdepappersfonder). Det görs alltså i det här avseendet en åtskillnad mellan svenska och utländska fonder.

Det svenska genomförandet av UCITS-direktivet har lett till att Sverige avviker från flera andra medlemsstater där även bolagsstrukturer används för UCITS-fonder. I betänkandet *Fondandelsbolag – för en mer konkurrenskraftig fondmarknad* (SOU 2025:117) föreslås ett införande av s.k. fondandelsbolag i svensk rätt, som möjliggör bildande av motsvarande UCITS-direktivets fondföretag i aktiebolagsform. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 2027. För det fall det införs en möjlighet att bilda fondandelsbolag i Sverige skulle sådana bolag behöva undantas från lagen om företagsansvar.

Direktivet ska enligt vår mening även i den här delen genomföras på miniminivå. Såväl alternativa investeringsfonder som fondföretag bör undantas från tillämpningsområdet för lagen om företagsansvar, även med beaktande av att ett svenskt fondföretag i dag endast kan bildas på kontraktsrättslig grund (som värdepappersfond). Med hänsyn till vad som redogjorts för ovan är vår bedömning att hänvisningen i lagen bör göras till definitionerna såsom de anges i de relevanta EU-rättsakterna (se även avsnitt 6.2). Genom en sådan direktivnära lydelse undviks otydlighet när det kommer till vilka företag som undantas och tillämpningen kan bli enhetlig inom EU.

5.6 Tröskelvärden ska anges i euro

Förslag

Tröskelvärdena i lagen om företagsansvar ska anges i euro.

Vid tillämpningen ska belopp i annan valuta än euro räknas om enligt den genomsnittliga växelkursen för december året före det aktuella räkenskapsåret. Vid omräkningen ska de kurser som fastställs av Europeiska centralbanken användas. Om Europeiska centralbanken inte har fastställt någon kurs för en valuta, ska i stället motsvarande kurs från centralbanken i den stat där företaget hör hemma användas.

I direktivet anges samtliga tröskelvärden i euro. Det saknas bestämmelser som innebär att motsvarande belopp kan anges i den valuta som används i en medlemsstat som inte har euron som valuta. Vår bedömning är i linje med detta att samtliga tröskelvärden i lagen om företagsansvar ska anges i euro.

Eftersom många företag upprättar sina årsredovisningar och koncernredovisningar i kronor behöver det göras en omräkning från kronor till euro, för att kontrollera om de olika beloppsgränserna i lagen är uppfyllda. En koncern kan inbegripa företag som använder annan valuta än kronor eller euro och även för dessa företag behövs en omräkningsregel. Också beträffande företag från tredjeland kan tänkas att omräkning från annan valuta behöver ske.

Vi gör bedömningen att omräkningen till euro ska göras utifrån den genomsnittliga växelkursen för december året innan det aktuella räkenskapsåret. När lagen om företagsansvar refererar till ett värde som avser ett tidigare år ska värdet för detta år räknas om enligt den genomsnittliga växelkursen för december året innan året i fråga.

De kurser som ska användas är de kurser som fastställs av Europeiska centralbanken. Om banken inte har fastställt någon kurs för en valuta ska i stället motsvarande kurs från centralbanken i den stat där det relevanta företaget bildats användas.

6 Definitioner och förklaringar

6.1 Vilka begrepp ska definieras?

Förslag

I den nya lagen om företagsansvar ska tas in definitioner av vissa begrepp som används i lagen. De begrepp som ska definieras är:

- företag,
- små och medelstora företag,
- negativ effekt,
- affärspartner,
- affärsförbindelse,
- verksamhetskedja,
- berörd part,
- lämplig åtgärd,
- riskfaktor,
- avhjälpande åtgärd,
- oberoende tredjepartskontroll, och
- yttersta moderföretag.

Ett företag som omfattas av direktivet ska tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet i förhållande till risken för och förekomsten av negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön.

Genomförandet av direktivet när det gäller förfarandet för tillbörlig aktsamhet behandlas i avsnitt 7.

I direktivet används vissa definierade begrepp genomgående för att dra upp gränserna för de krav som ställs på företag (se artikel 3). Ett företag ska således vidta *lämpliga åtgärder* för att identifiera och bedöma, begränsa, förebygga och sätta stopp för eller minimera *negativa effekter* som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretagens verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets *affärspartner* som har anknytning till företagets *verksamhetskedjor* (artiklarna 8, 10 och 11). Som framgår av avsnitt 4 föreslår vi att dessa krav på företagen ska genomföras genom en ny lag om företagsansvar, som bör utformas i nära anslutning till direktivet.

Det innebär också att begreppen *negativ effekt*, *lämplig åtgärd*, *affärspartner* och *verksamhetskedja* används genomgående i lagen för att dra upp gränserna för förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Även begreppen *affärsförbindelse, riskfaktor, berörd part*, *avhjälpande åtgärd, företag, små och medelstora företag, moderföretag*, *dotterföretag*, *koncern*, *nettoomsättning* och *oberoende tredjepartskontroll* används. Den närmare innebörden av flera av dessa begrepp har stor betydelse för förståelsen av det ansvar som lagen ålägger företagen. I direktivet finns även definitioner av begreppen *allvarlig negativ effekt* och *allvarlighetsgraden för en negativ effekt*. Bedömningen av hur allvarlig en negativ effekt är något som har stor betydelse i förhållande till förfarandet för tillbörlig aktsamhet, särskilt i fråga om riskbedömningen och prioriteringen (se avsnitt 7).

Av ovan anförda skäl bedömer vi att begreppen negativ effekt, lämplig åtgärd, affärspartner, affärsförbindelse, verksamhetskedja, riskfaktor, berörd part, avhjälpande åtgärd, företag, små och medelstora företag och oberoende tredjepartskontroll bör förklaras närmare i lagen om företagsansvar genom att det, liksom det görs i direktivet, införs definitioner av begreppen i lagen. Vi bedömer vidare att uttrycken bör ges samma betydelse som i direktivet om tillbörlig aktsamhet. Av lagen bör det även framgå hur bedömningen av en negativ effekts allvarlighetsgrad ska göras. I denna del föreslår vi att det i stället görs genom att det införs en särskild bestämmelse om detta i det kapitel i lagen som rör förfarandet för tillbörlig aktsamhet (se avsnitt 7).

Vad gäller begreppen *moderföretag*, *dotterföretag*, *koncern* och *nettoomsättning* finns det redan legaldefinitioner i svensk rätt som vi anser överensstämmer med hur begreppen definieras i direktivet. Därmed

bedömer vi att dessa begrepp inte behöver definieras särskilt i lagen om företagsansvar.

Direktivet innehåller även definitioner av *auktoriserad företrädare*, *branschinitiativ* och *flerpartsinitiativ.* Det sätt på vilket vi har utformat författningsförslaget innebär att de begreppen inte behöver definieras särskilt i lagen.

Innebörden av vissa av de begrepp som nämns ovan är av särskilt stor betydelse för förståelsen av vilka krav lagen om företagsansvar ställer på de berörda företagen. Den närmare innebörden av begreppen *negativ effekt*, *affärspartner*, *verksamhetskedja* och *lämplig åtgärd* inrymmer sålunda avgränsningar som är avgörande för förståelsen av ansvarets omfattning. Dessa begrepp förtjänar därför att belysas särskilt. Nedan i delavsnitten 6.3–6.5 redogörs närmare, så långt vi anser att det är lämpligt med hänsyn till den ledning som direktivet ger, för begreppens innebörd.

De begrepp som har bäring på kraven på företagen har även till viss del förklarats i avsnitt 7 och i författningskommentaren.

6.2 Dynamiska hänvisningar

Förslag

Hänvisningar i lagen om företagsansvar ska vara dynamiska.

Flera av definitionerna i direktivet om tillbörlig aktsamhet hänvisar till de definitioner som gäller enligt annan EU-lagstiftning, såväl förordningar som direktiv. Detta gäller framför allt definitionen av *företag.*

Det centrala begreppet *negativ effekt* definieras genom en hänvisning till en bilaga till direktivet om tillbörlig aktsamhet (se följande delavsnitt). Kommissionen har getts befogenhet att anta delegerade akter för att i vissa avseenden ändra bilagan, t.ex. för att i den införa hänvisningar till ytterligare konventioner avseende mänskliga rättigheter (artikel 3.2).

Vi bedömer att det i lagen om företagsansvar, för att undvika en icke enhetlig tillämpning inom EU, bör hänvisas till de olika EU-rättsakter som är relevanta för definitionerna av begreppen. Vi bedömer vidare att det i definitionen av *negativ effekt* bör finnas en hänvisning till direktivbilagan.

Hänvisning till en EU-rättsakt kan göras statisk eller dynamisk. En statisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i en viss angiven lydelse, medan en dynamisk hänvisning innebär att hänvisningen avser EU-rättsakten i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen. Det har i vissa andra sammanhang bedömts att en dynamisk hänvisning som utgångspunkt inte bör ske när det gäller EU-direktiv i de fall den svenska författningstexten ges ett materiellt innehåll. Även om hänvisningar till ett direktiv ofta är statiska har dynamiska hänvisningar emellertid inte ansetts uteslutna. En sådan finns t.ex. i 4 § marknadsföringslagen (2008:486) när det gäller bilaga I till direktivet om otillbörliga affärsmetoder (den s.k. svarta listan).

Skäl för en statisk hänvisningsteknik kan vara att ändringar i ett direktiv kan aktualisera överväganden från lagstiftaren om behovet av ändringar i den berörda nationella lagstiftningen (se prop. 2021/22:224 s. 73 och prop. 2015/16:197 s. 63). Nackdelen med en statisk hänvisning är att det krävs lagstiftning i de fall EU-rättsakten ändras för att Sverige ska anses ha genomfört direktivet korrekt. Om hänvisningarna i stället görs dynamiska, kan lagens tillämpningsområde ändras utan att lagen eller dess förarbeten ändras. Även det kan anses vara otillfredsställande.

Vi bedömer att det bör finnas utrymme för en dynamisk hänvisningsteknik i detta fall. Det får anses vara godtagbart särskilt mot bakgrund av att definitionerna i direktivet om tillbörlig aktsamhet är dynamiska. Med en dynamisk hänvisning råder det inte något tvivel om att definitionerna är desamma i Sverige som i övriga EU. När det kommer till definitionerna av företag och finansiella företag i direktivet kan det vidare konstateras att en eventuell ändring av någon definition inte kommer leda till någon förändring när det kommer till vad som materiellt ska krävas av företagen enligt lagen. Inte heller kommer de materiella bestämmelserna i lagen påverkas av att det tillkommer nya hänvisningar i bilagan till direktivet. Sammantaget bedömer vi därför att hänvisningar till andra EU-rättsakter i lagen om företagsansvar ska vara dynamiska.

6.3 Vad är en negativ effekt?

Förslag

En negativ effekt är en påverkan på miljön till följd av vissa överträdelser av förbud eller skyldigheter som anges i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till dessa förbud och skyldigheter, eller en påverkan på personer till följd av en överträdelse av någon av de mänskliga rättigheter som anges i bilagan.

En påverkan på personer till följd av en överträdelse av mänskliga rättigheter som inte anges särskilt i bilagan till direktivet är också en negativ effekt om

1. den mänskliga rättigheten ingår i någon av de konventioner som anges i bilagan,
2. överträdelsen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av konventionen,
3. ett företag kan begå en överträdelse av den mänskliga rättigheten, och
4. företaget rimligen har kunnat förutse risken för överträdelsen.

Företagen ska enligt direktivet tillämpa ett riskbaserat förfarande för tillbörlig aktsamhet. Förfarandet ska förhindra och hantera negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön. I fråga om vilken påverkan som ska omfattas av åtgärder avgränsas företagens ansvar genom begreppet *negativ effekt*.

Inledningsvis kan det konstateras att direktivets definition av negativ effekt är komplicerad. Den är beroende av den närmare innebörden av rättigheter, förbud och skyldigheter som följer av internationella instrument avseende mänskliga rättigheter och miljö och en tolkning av ytterligare rekvisit. Dessa internationella instrument är konventioner och internationella överenskommelser mellan stater, vilka som utgångspunkt tar sikte på staters åtaganden och inte företagens ansvar.

I direktivet anges att en negativ effekt är en *negativ miljöeffekt* eller en *negativ effekt för de mänskliga rättigheterna* (artikel 3 d). Vad som avses med negativ miljöeffekt respektive negativ effekt för de mänsk-

liga rättigheterna preciseras i respektive definition och hänvisningar till olika delar av en bilaga till direktivet (se hänvisningar i artikel 3 b och c).

Bilagan består av två delar. Del I innehåller en uppräkning av konventioner: de internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, FN:s konvention om barnets rättigheter och ILO:s åtta första kärnkonventioner. I del I räknas därutöver upp mänskliga rättigheter som ingår i någon eller flera av konventionerna. Del II innehåller en uppräkning av vissa förbud och skyldigheter i internationella miljökonventioner.

En *negativ miljöeffekt* definieras som en miljöpåverkan till följd av en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som ingår i uppräkningen i bilagan, med beaktande av nationell lagstiftning kopplad till de relevanta konventionerna (artikel 3 b samt bilagan del I avsnitt 1 punkterna 15 och 16 och bilagan del II). Bland de förbud som omfattas finns olika miljöfarliga företeelser, t.ex. vissa utsläpp i havet och export av vissa kemikalier och farligt avfall. Därutöver omfattas skyldigheter att undvika eller minimera negativ påverkan på naturarv och vissa våtmarker samt på den biologiska mångfalden. Av skälen till direktivet följer att förbuden och skyldigheterna i bilagan bör tolkas och tillämpas i enlighet med internationell rätt och EU:s allmänna miljörättsliga principer, i enlighet med artikel 191 i EUF-fördraget (skäl 32).

Det handlar alltså om att göra en bedömning av vad som i objektivt hänseende är en överträdelse av vissa förbud och skyldigheter enligt internationell rätt och EU:s allmänna miljörättsliga principer med beaktande av nationell lagstiftning kopplad till de relevanta konventionerna. Även i bilagan görs det i förhållande till vissa av de miljörättsliga skyldigheterna och förbuden en referens till tillämplig lag i den relevanta jurisdiktionen (se punkterna 1, 9, 14 och 16 i bilagan del II).

Med dessa referenser till nationell lagstiftning avses enligt kommissionen att både nationella bestämmelser inom EU och i tredje land ska beaktas när sådana bestämmelser innebär förtydliganden av en miljörättslig skyldighet eller ett förbud som omfattas av bilagan (möten om genomförandet i december 2024 och i juni 2026). Mot den bakgrunden är vår tolkning att man i bedömningen av om en påverkan på miljön är en negativ effekt även ska beakta miljölag-

stiftningen i det land där påverkan äger rum, i den utsträckning den inkorporerar de förbud och skyldigheter enligt internationell rätt som omfattas av direktivet.

Direktivets definition av *negativ effekt för de mänskliga rättigheterna* ska ses i ljuset av att företagen enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande kan ha en påverkan på i stort sett alla de internationellt erkända mänskliga rättigheterna (se FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter, princip nr 11). Med dessa avses, som ett minimum, de mest centrala internationellt erkända mänskliga rättigheterna som ingår i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och de viktigaste instrumenten genom vilka de har kodifierats, de internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, tillsammans med principerna om grundläggande rättigheter i de åtta mest centrala ILO-konventionerna.

Beroende på omständigheterna kan företagen enligt de vägledande principerna även behöva överväga ytterligare normer. Företagen bör exempelvis ägna särskild uppmärksamhet åt personer som tillhör en viss grupp eller befolkning om de riskerar att negativt påverka deras mänskliga rättigheter. De vägledande principerna nämner i detta avseende att FN:s instrument har vidareutvecklats när det gäller rättigheter för ursprungsbefolkningar, kvinnor, personer som tillhör en nationell, etnisk, religiös eller språklig minoritet, barn, personer med funktionsnedsättning och migrerande arbetare och deras familjer. Enligt de vägledande principerna bör företagen vidare respektera normerna enligt den internationella humanitära rätten i situationer av väpnad konflikt.

Samtidigt är utformningen av definitionen ett resultat av ingående förhandlingar inför direktivets antagande. Under dessa ansågs det viktigt att se till att de internationella instrument som ligger till grund för definitionen är juridiskt bindande för alla medlemsstater och att endast skyldigheter och förbud som kan följas av företag (och inte endast av stater) omfattas av företagens ansvar.

Enligt direktivet är en negativ effekt för de mänskliga rättigheterna en påverkan på personer till följd av en kränkning av någon av de mänskliga rättigheter som anges särskilt i bilagan till direktivet (se artikel 3 c i och bilagan del I avsnitt 1). Där ingår centrala och internationellt erkända mänskliga rättigheter som exempelvis förbuden mot barnarbete och tvångsarbete, skyddet för privatliv och familje-

liv samt organisationsrätten. Även centrala rättigheter i arbetslivet, som förbudet mot ojämlik behandling, rätten att åtnjuta rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor samt rätten att organisera sig fackligt ingår. Vidare ingår kränkningar av vissa mänskliga rättigheter som sker som ett led i att ha orsakat en mätbar miljöförstöring eller använt mark olagligt (se bilagan del I avsnitt 1 punkterna 15 och 16). Såsom direktivet är formulerat kan ett sådant agerande utgöra både en negativ miljöeffekt och en negativ effekt för de mänskliga rättigheterna.

Även här handlar det om att göra en objektiv bedömning, i detta fall av de aktuella mänskliga rättigheternas innebörd i form av skydd för personer och ansvar för företag.

Under EU-förhandlingen gjordes bedömningen att de mänskliga rättigheter som anges särskilt i bilagan innebär skyldigheter och förbud som ett företag, inte bara stater, kan följa. Det ansågs vidare att det i de uppräknade konventionerna även finns mänskliga rättigheter som till sin natur i princip endast kan kränkas av stater, men också att företag kan bidra till att stater kränker mänskliga rättigheter, och att det inte är möjligt att ta fram en uttömmande lista på vilka mänskliga rättigheter som endast kan kränkas av stater utan inblandning av företag.

En kränkning av en mänsklig rättighet som inte räknas upp i bilagan, men som ingår i någon av de uppräknade konventionerna, omfattas därför av företagens ansvar enligt en generalklausul i direktivet (artikel 3 led c ii och bilagan del I avsnitt 2). Tillämpningen av generalklausulen förutsätter att den mänskliga rättigheten kan kränkas av ett företag, att kränkningen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av någon av de konventioner som omfattas och att företaget rimligen kunde ha förutsett risken för att rättigheten kunde påverkas. Vid bedömningen av om ett företag rimligen kunde ha förutsett risken för att rättigheten kunde påverkas ska omständigheterna i det enskilda fallet beaktas, som t.ex. arten och omfattningen av företagets verksamhet och verksamhetskedja, sektorns särdrag samt det geografiska och operativa sammanhanget.

Generalklausulen fanns med redan i kommissionens ursprungliga förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet, men omförhandlades såvitt avser utformningen under EU-förhandlingen av direktivet. Bakgrunden till den slutliga utformningen är att man, i linje med det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande och prin-

cipen om de mänskliga rättigheternas odelbarhet, har velat att även internationellt erkända mänskliga rättigheter som inte är särskilt angivna i direktivet ska kunna omfattas samtidigt som intresset av tydlighet och förutsebarhet för företagen har behövts säkerställas.

Att det ska vara fråga om en mänsklig rättighet som ett företag kan kränka har sin bakgrund i bedömningen att det i de uppräknade konventionerna även finns mänskliga rättigheter som i princip endast kan kränkas av stater.

Direktivet innebär alltså att kraven på företagen gäller i förhållande till påverkan på miljön och människor som är en följd av en överträdelse av en skyldighet eller ett förbud som anges särskilt i bilagan, dvs. det är en negativ effekt (påverkan) i direktivets mening. När det gäller mänskliga rättigheter innebär generalklausulen att även överträdelser som inte anges särskilt kan utgöra grunden för en negativ effekt. Vad gäller den bedömningen hänvisas det i skälen till att det finns vägledning som företag kan använda sig av i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande (skäl 37).

Innebörden av begreppet negativ effekt utgör en viktig avgränsning av företagens ansvar, varför det inte är ett alternativ att lämna det odefinierat i lagen om företagsansvar. Det bör dock övervägas om begreppet kan definieras på ett enklare och mer lättförståeligt sätt i lagen. Lagen behöver inte ha samma språkliga och redaktionella utformning som direktivet (jämför avsnitt 4).

Vi har förstått att man vid utformningen av de vägledande principerna för företag och mänskliga rättigheter velat undvika att frågan om negativ påverkan görs beroende av en formell (juridisk) bedömning av huruvida det förekommer eller riskerar att uppstå en kränkning av mänskliga rättigheter, till förmån för ett bredare synsätt. Därigenom kan det även tänkas att företag som arbetar med tillbörlig aktsamhet har anammat ett synsätt på negativ påverkan på mänskliga rättigheter som är mindre formell och bredare än vad som omfattas av direktivet.

Samtidigt utgör direktivets definition av negativ effekt en avgränsning av företagens ansvar som har förhandlats ingående inför antagandet av direktivet och det är viktigt att den återspeglas korrekt i lagen om företagsansvar och att den inte utvidgar företagens ansvar i förhållande till direktivets bestämmelser. Vi bedömer att det skälet för ett direktivnära genomförande överväger och att definitionen av nega-

tiv effekt i lagen om företagsansvar därmed bör ges en utformning som liknar den i direktivet.

Skillnaden mellan negativ miljöeffekt och negativ effekt för de mänskliga rättigheterna saknar betydelse såvitt avser företagens ansvar, dvs. det ställs inte olika krav på företagen beroende av om det är fråga om en negativ miljöeffekt eller en negativ effekt för de mänskliga rättigheterna. Därmed finns inte någon anledning att göra någon sådan skillnad i lagen om företagsansvar. I stället bör definitionen av begreppet negativ effekt utformas på ett sätt som omfattar såväl negativa miljöeffekter som negativa effekter för de mänskliga rättigheterna. I direktivet används begreppet kränkning (eng: abuse) av mänskliga rättigheter. Svensk rätt i övrigt talar i stället om överträdelser av mänskliga rättigheter (se t.ex. 3 kap. 4 § skadeståndslagen). För att ansluta till den terminologin bör det talas om överträdelse i lagens definition av begreppet negativ effekt.

6.4 Företagens ansvar ska omfatta negativa effekter i verksamhetskedjan

Förslag

En verksamhetskedja är verksamhet som bedrivs av en affärspartner till företaget i

1. tidigare led och som har anknytning till företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, och
2. senare led och som har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget om affärspartnern bedriver denna verksamhet för företaget eller för dess räkning.

Detta ska dock inte gälla verksamhet som avser distribution, transport och lagring av produkter som omfattas av exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden, vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts.

En affärspartner är en juridisk person som företaget har ett avtal med som rör företagets verksamhet, produkter eller tjänster eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt vad som följer av definitionen av verksamhetskedja (direkt affärspartner)

eller en juridisk person som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (indirekt affärspartner).

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga, begränsa och sätta stopp för eller minimera negativa effekter som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretagens verksamhet, och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor (artiklarna 8, 10 och 11).

Direktivet anger vem som är ett företags affärspartner och vad som är ett företags verksamhetskedja (artikel 3 g). Samtidigt kan det konstateras att direktivet inte innehåller någon närmare förklaring av vad som avses med att en negativ effekt härrör från ett företags (eller dotterföretags) egen verksamhet. Givetvis ingår negativa effekter i den egna verksamheten, vilket inkluderar t.ex. produktionsprocesser och egen personal.

För att ett företag ska ha ett ansvar utöver detta krävs alltså att det är fråga om negativa effekter som härrör från verksamhet som bedrivs av en affärspartner till företaget. En affärspartner är enligt direktivet antingen en direkt affärspartner eller en indirekt affärspartner. Med *direkt affärspartner* avses en juridisk person (eng. entity) med vilken företaget har ett affärsavtal som rör företagets verksamhet, produkter eller tjänster eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt vad som följer av definitionen av verksamhetskedja. Med *indirekt affärspartner* avses en juridisk person som inte är en direkt affärspartner men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (artikel 3 f).

Negativa effekter som härrör från en affärspartners verksamhet omfattas endast av företagets ansvar om det finns en anknytning till företagets verksamhetskedjor. Även begreppet verksamhetskedja avgränsar alltså företagets ansvar att vidta åtgärder.

Av direktivet framgår att verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i tidigare led som har anknytning till företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster omfattas av verksamhetskedjan. Detta inbegriper enligt definitionen utformning, utvinning, anskaffning, tillverkning, transport, lagring och leverans av råvaror, produkter eller delar av produkter och utveckling av produkter eller tjänster.

Det innebär att verksamheten hos de affärspartner som företaget har en affärsförbindelse med för att kunna producera en vara eller tillhandahålla en tjänst generellt sett omfattas av företagets ansvar. I detta får anses ingå även affärspartner som t.ex. städar eller bevakar säkerheten vid företagets produktionsanläggningar.

Även verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner i senare led omfattas. För det krävs att verksamheten har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget och att affärspartnern bedriver den verksamheten för företagets räkning. Verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i senare led som rör företagets tjänster omfattas alltså inte.

Avgränsningen har en särskild betydelse i förhållande till finansiella företag. Den innebär nämligen att ett finansiellt företags ansvar inte omfattar verksamhet hos en affärspartner som mottar deras tjänster och produkter (skäl 26). Det innebär att banker, försäkringsföretag, värdepappersföretag etc. inte behöver vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter av verksamhet som bedrivs av deras kunder.

Definitionen av verksamhetskedja innehåller även ett undantag av särskild relevans för framför allt försvarsindustrin. Som redogjorts för ovan omfattar företagets ansvar verksamhet hos en affärspartner som avser distribution, transport och lagring av företagets produkter. Det gäller dock inte distribution, transport och lagring av produkter som omfattas av exportkontroll inom ramen för PDA-förordningen[1] eller exportkontroll rörande vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts.

Undantaget innebär att företagets ansvar inte omfattar att vidta åtgärder i förhållande till en affärspartner som distribuerar, transporterar eller lagrar militära produkter och produkter med dubbla användningsområden åt företaget, när företaget har beviljats tillstånd att exportera sådana produkter.

Av beskrivningen ovan framgår att även direktivets reglering av vilka negativa effekter som omfattas av företagens ansvar är komplicerad. Här gör sig samma skäl som anförts för ett direktivnära genomförande av definitionen av vad som är en negativ effekt gällande. Vi föreslår därför att direktivets definitioner av affärspartner och verksamhetskedja ska tas in i lagen om företagsansvar.

[1] Förordning (EU) 2021/821 av den 20 maj 2021 om upprättande av en unionsordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt tekniskt bistånd för produkter med dubbla användningsområden (PDA-förordningen).

Skillnaden mellan direkt och indirekt affärspartner saknar betydelse såvitt avser företagens ansvar, dvs. det ställs inte olika krav på företagen beroende av om det är fråga om en negativ effekt som härrör från verksamhet som bedrivs av en direkt affärspartner eller en indirekt affärspartner. Därmed bör definitionen av begreppet affärspartner utformas på ett sätt som omfattar såväl direkta som indirekta sådana. Genom ändringsdirektivet har det dock införts en bestämmelse som ska göra det möjligt för företag att under vissa förutsättningar prioritera områden som endast avser företagets direkta affärspartner när de gör sin riskbedömning. I definitionen affärspartner bör det därmed även anges vad som är en direkt affärspartner.

6.5 Lämpliga åtgärder

Förslag

En lämplig åtgärd är en åtgärd som är ägnad att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är och som företaget rimligen har tillgång till. Omständigheterna i det specifika fallet ska beaktas, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer.

En riskfaktor är fakta, situationer och omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartner, geografi, kontext, sektorer, affärsverksamhet, produkter och tjänster.

Förutom begreppen negativ effekt och verksamhetskedja innehåller direktivet en viktig avgränsning av företagens ansvar genom definitionen av lämplig åtgärd.

Avsikten med direktivet är inte att företaget under alla omständigheter ska garantera att negativa effekter aldrig uppstår eller upphör, utan det handlar om en aktsamhetsplikt för företaget i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö. Aktsamhetsplikten innebär att företaget ska tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Förfarandet för tillbörlig aktsamhet innebär att det ställs krav på företaget att vidta

just *lämpliga åtgärder* för att identifiera och bedöma, förebygga, begränsa, stoppa eller minimera samt i vissa fall avhjälpa negativa effekter (se framför allt artiklarna 8 och 10–12).

Att ett företag endast är skyldigt att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera negativa effekter innebär att det inte är skyldigt att identifiera alla negativa effekter i verksamheten och verksamhetskedjan. I skälen till ändringsdirektivet framhåller man att det kan leda till att negativa effekter inte identifieras och därför inte förebyggs eller stoppas, trots att företaget till fullo har uppfyllt sina skyldigheter (se skäl 40 till ändringsdirektivet). Det innebär dock inte att företaget kan låta bli att vidta lämpliga åtgärder i förhållande till faktiska och potentiella negativa effekter som är identifierade eller som borde ha identifierats vid riskbedömningen (se artiklarna 10.1 och 11.1).

Ett företag kan behöva vidta såväl förebyggande åtgärder som åtgärder för att sätta stopp för och avhjälpa negativa effekter som pågår eller har inträffat. Lämpliga åtgärder är i dessa fall enligt direktivet ”åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer” (artikel 3 o).

Här är det viktigt att notera att målet med tillbörlig aktsamhet är att negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö ska undvikas och begränsas. Ett företag är alltså skyldigt att vidta effektiva åtgärder med det syftet. Genom definitionen av negativ effekt är den bedömningen i sin tur beroende av vad som i objektivt hänseende har en negativ påverkan på människor eller miljö genom att utgöra en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som följer av internationell rätt avseende mänskliga rättigheter och miljö. En lämplig åtgärd är vidare en åtgärd som är proportionerlig och som företaget med rimliga ansträngningar har möjlighet att vidta.

Bedömningen av hur allvarlig en negativ effekt är ska, i linje med det internationella ramverket om ansvarsfullt företagande, göras utifrån den negativa effektens omfattning, räckvidd och oåterkallelighet. Av direktivet framgår vidare att en negativ effekt kan vara allvarlig till sin natur, dvs. till följd av sin art eller sina särdrag, eller på grund

av sin omfattning, räckvidd och oåterkallelighet. En negativ effekt kan vara allvarlig till sin natur därför att den exempelvis medför en skada för människors liv, hälsa eller frihet.

Som exempel på vad som ska beaktas vid bedömningen av en negativ effekts omfattning, räckvidd och oåterkallelighet anges antalet individer som påverkas eller kommer att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt, och begränsningar av möjligheter för påverkade människor eller miljön att inom en rimlig tidsperiod uppnå en situation som motsvarar situationen innan den negativa effekten (se definitionerna av allvarlighetsgraden för negativa effekter och allvarlig negativ effekt i artikel 3).

Vi föreslår ovan att det införs en bestämmelse om negativa effekters allvarlighetsgrad i det kapitel i lagen som rör förfarandet för tillbörlig aktsamhet (se avsnitt 7).

Vid bedömningen av vad som är en lämplig åtgärd ska vidare omständigheterna i det specifika fallet beaktas. Relevanta omständigheter är bl.a. en negativ effekts särdrag (natur) och omfattning samt relevanta riskfaktorer. Detta är alltså omständigheter som ska beaktas både vid riskbedömningen och vid bedömningen av vilka förebyggande åtgärder och åtgärder för att sätta stopp för negativa effekter som bör vidtas (se avsnitt 7).

Begreppet *riskfaktor* är definierat i direktivet som fakta, situationer och omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt. Riskfaktorer kan enligt direktivet vara geografiska eller relaterade till sammanhanget eller avse en affärspartner, en affärsverksamhet, en produkt, en tjänst eller en sektor (se artikel 3).

I direktivet ges två exempel på riskfaktorer som kan behöva beaktas. Den första är om affärspartnern är ett företag som inte omfattas av direktivet eller jämförbar lagstiftning om tillbörlig aktsamhet. Även om en affärspartner omfattas av krav på tillbörlig aktsamhet kan det dock finnas potentiella negativa effekter i affärspartners verksamhet. I praktiken kommer olika företag dessutom bedöma risker olika, prioritera olika typer av risker och vidta olika åtgärder. Det kan därmed föreligga situationer då ett företag behöver vidta åtgärder trots att även affärspartnern har ett rättsligt ansvar att göra det.

Det andra exemplet på riskfaktor som anges i direktivet är graden av upprätthållandet av lag med avseende på en viss negativ effekt. Bakgrunden är att det skydd för mänskliga rättigheter och miljön som följer av internationell rätt inte alltid upprätthålls av nationella rätts-

ordningar och att det i vissa länder brister såvitt avser myndigheters och domstolars förmåga att upprätthålla nationell lagstiftning som ska säkerställa det skyddet.

Även i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande beskrivs detta som en *geografisk risk* som bör beaktas av företag. Andra geografiska risker kan enligt ramverket avse det socioekonomiska eller politiska sammanhanget som t.ex. fattigdomsnivåer och utbildningsnivåer, utsatthet hos och diskriminering av specifika befolkningsgrupper och förekomsten av konflikter.

Det internationella ramverket innehåller även beskrivningar av vad som kan vara riskfaktorer på företagsnivå, sektorrisker och produktrisker. Däri anges att klädprodukter med pärlarbeten eller broderier innebär högre risk för informell anställning och osäkra arbetsvillkor, att telefoner och datorer kan innehålla komponenter som riskerar att ha utvunnits i konfliktområden, att utvinningsindustrin ofta förknippas med risker kopplade till stor miljöpåverkan och negativ påverkan på lokalsamhällen och att risker relaterade till respekt för fackliga rättigheter, arbetsmiljö och säkerhet samt låga löner är vanliga inom textilsektorn.

Utöver själva definitionen av lämpliga åtgärder och begrepp som ingår i definitionen föreskriver direktivet även att det vid avgörandet av vad som är en lämplig åtgärd i ett enskilt fall ska tas hänsyn till graden av företagets inblandning i de potentiella negativa effekterna och företagets förmåga att påverka sina affärspartner (se avsnitt 7).

Utgångspunkten är att företaget ska ta ställning till hur det på ett effektivt sätt kan förhindra, sätta stopp för eller avhjälpa den negativa effekt som har identifierats. Som beskrivs i avsnitt 7 kommer företaget att få hjälp av det samarbete man ska ha med berörda parter. Bedömningen av vad som är en lämplig åtgärd kan i det enskilda fallet bli komplex. Den påverkas av faktiska omständigheter som går att bedöma objektivt, t.ex. situationen för arbetstagarna i olika branscher i olika länder. Men den är samtidigt beroende av bedömningar i fråga om en åtgärds proportionalitet, rimlighet och effektivitet i förhållande till det enskilda företagets hantering.

Utan närmare vägledning från lagstiftaren kommer det vara svårt för företagen att veta vad som konkret förväntas av dem för att uppfylla kravet på att vidta lämpliga åtgärder i ett enskilt fall. För att ge stöd till företagen, och till de myndigheter som kommer att bli ansvariga för att utöva tillsynen, ska kommissionen utfärda riktlinjer

om hur förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska genomföras, inför att reglerna ska börja tillämpas (artikel 19). Riktlinjerna kommer att ge vägledning vad gäller vissa moment i förfarandet, sannolikt även när det gäller vad som i olika avseenden är en lämplig åtgärd. Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vidare vägledning och praxis som företag använder sig av i sitt frivilliga arbete med tillbörlig aktsamhet.

Viss osäkerhet kommer dock säkerligen bestå, särskilt fram till dess att det har utvecklats en domstolspraxis på området. Att utforma lagen om företagsansvar på ett sätt som ger begreppet lämpliga åtgärder en mer konkret innebörd bedömer vi inte vara möjligt.

Som vi har anmärkt i avsnitt 2 kan vi i och för sig lämna förslag som går utöver direktivets s.k. miniminivå om vi bedömer att det förenklar för företagen och bidrar till konkurrenskraftiga förutsättningar för det svenska näringslivet. När det gäller kraven på tillbörlig aktsamhet gäller dock att medlemsstaterna inte får avvika från de bestämmelser i direktivet som säger att företagen ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga, begränsa, stoppa eller minimera negativa effekter (artikel 4, som hänvisar till artiklarna 6, 8, 10.1–10.5, 11.1–11.6 och 14–16).

Vår bedömning är att den begränsningen omfattar innebörden av begreppet lämplig åtgärd. Som har konstaterats bör vid genomförandet av ett EU-direktiv vidare viss försiktighet iakttas och det ankommer ytterst på EU-domstolen att tolka innebörden av direktivet och besvara hur artiklarna ska tillämpas. Därmed bedömer vi att det inte heller är lämpligt att exemplifiera vad som generellt sett kan anses vara lämpliga åtgärder.

Ett direktivnära genomförande innebär vidare att det bedömningsutrymme och handlingsutrymme som inryms i begreppet lämplig åtgärd överförs till lagen om företagsansvar. Att ett sådant utrymme finns bedöms vara en fördel för företag som sedan tidigare arbetar med tillbörlig aktsamhet i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö med utgångspunkt i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande, genom att det ger förutsättningar att fortsätta med ändamålsenliga och redan använda arbetssätt.

Av ovan anförda skäl bedömer vi att definitionen av lämplig åtgärd i lagen om företagsansvar bör ges samma utformning som i direktivet. Vi föreslår alltså att direktivets definition ska tas in i lagen om företagsansvar.

7 Vilka krav ska ställas på företagen?

7.1 Riskbaserad tillbörlig aktsamhet

Förslag

Ett företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö genom att tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet.

I direktivet om tillbörlig aktsamhet anges att medlemsstaterna ska säkerställa att företagen visar riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö (artikel 5 som hänvisar till artiklarna 7–16). Detta ska företagen göra genom ett förfarande för tillbörlig aktsamhet som innehåller olika moment och som företagen ska genomföra med ett riskbaserat förhållningssätt.

Avsikten är inte att företaget under alla omständigheter ska garantera att negativa effekter aldrig uppstår eller upphör, utan det handlar om en aktsamhetsplikt för företaget i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö. Inom ramen för den aktsamhetsplikten ska företagen tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Företaget ska agera i förhållande till risken för negativa effekter, vilket alltså är påverkan på miljön och människor till följd av överträdelser av ett internationellt erkänt skydd för miljön och de mänskliga rättigheterna (se avsnitt 6). Företagets skyldighet att tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet är inte beroende av om de negativa effekterna även påverkar bolagets utveckling, ställning och resultat.[1]

[1] I sammanhanget kan det noteras att enligt 6 kap. 12 § årsredovisningslagen ska en hållbarhetsrapport innehålla den information som behövs för förståelsen av både bolagets inverkan på frågor som rör miljö och respekt för mänskliga rättigheter och hur sådana hållbarhetsfrågor påverkar bolagets utveckling, ställning och resultat.

Vi föreslår att det i lagen om företagsansvar tas in en bestämmelse om att företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö genom att tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet.

I avsnitt 3 har vi redogjort för att direktivet lutar sig mot det internationellt erkända ramverket för ansvarsfullt företagande, bestående av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag och ytterligare vägledningar från OECD. Genom detta finns det vägledning och praxis avseende tillbörlig aktsamhet som företag världen över använder sig av i hållbarhetsarbetet.

Under vårt arbete har vi haft en dialog med företag som kommer att omfattas av lagen om företagsansvar och samrått med experter på tillbörlig aktsamhet. Många av företagen arbetar redan med tillbörlig aktsamhet utan att det är lagreglerat. Flera av dem har integrerat ett förfarande för tillbörlig aktsamhet i enlighet med rekommendationerna i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande i sin verksamhet och arbetar sedan flera år tillbaka kontinuerligt på det sätt som är rekommenderat. Det har även framkommit att företagens arbete med tillbörlig aktsamhet är en sammanhängande och iterativ (upprepande, stegvis förbättrande) process och att direktivets reglering när det gäller uppdelningen i olika bestämmelser och ordningsföljden för de ingående momenten inte riktigt överensstämmer med hur arbetet utförs i praktiken.

När det gäller förfarandet för tillbörlig aktsamhet bör det inledningsvis konstateras att kraven i direktivet bygger på den metodik som följer av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. De moment som ingår i förfarandet utgår från och är i huvudsak utformade i enlighet med vad som rekommenderas i ramverket. Kraven på tillbörlig aktsamhet är utformade på ett sätt som lämnar ett stort utrymme till anpassningar efter de specifika omständigheterna i förhållande till det enskilda företaget. Av de skäl som vi har anfört i avsnitt 4 ansluter våra förslag i denna del nära till direktivets utformning, systematik och ordalydelse.

Företag som arbetar med tillbörlig aktsamhet i enlighet med det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande gör därmed sannolikt redan mycket av det som lagen om företagsansvar kommer att kräva av dem. I den utsträckning lagen överensstämmer med vad företag gör frivilligt genom tillämpning av det internationella ram-

verket bör det inte finnas anledning att ändra befintliga arbetssätt i någon större omfattning.

För att ge stöd till företagen och till de myndigheter som kommer att bli ansvariga för att utöva tillsynen har kommissionen getts i uppdrag att utfärda riktlinjer om hur förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska genomföras (artikel 19). Riktlinjerna ska avse vägledning vad gäller vissa moment i förfarandet och vara tillgängliga från den 26 juli 2027. Kommissionen ska även ta fram sektorsspecifik vägledning, vägledning för bedömningen av riskfaktorer samt information om uppgiftskällor och digitala verktyg som kan underlätta och stödja företagens arbete med att uppfylla kraven. Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vidare vägledning och praxis som företag använder sig av i sitt frivilliga arbete med tillbörlig aktsamhet.

Förfarandet för tillbörlig aktsamhet innebär till att börja med att företagen ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem och att företagen ska se till att ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet på plats. Genom tillämpning av sitt ramverk för tillbörlig aktsamhet ska företagen vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska eller potentiella negativa effekter, vid behov göra en prioritering av potentiella och faktiska negativa effekter, vidta lämpliga åtgärder för att förebygga och begränsa potentiella negativa effekter, få faktiska negativa effekter att upphöra och minimera omfattningen av dessa samt avhjälpa faktiska negativa effekter.

Företagen ska vidare vidta lämpliga åtgärder för att samarbeta på ett meningsfullt sätt med berörda parter samt inrätta och upprätthålla förfaranden för anmälningar och klagomål. Företagen ska också dokumentera sina åtgärder för tillbörlig aktsamhet.

I de följande delavsnitten redogör vi närmare för vilka krav som lagen om företagsansvar bör ställa på företagen när de tillämpar förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Vi behandlar avslutningsvis vilka krav på offentliggörande som bör ingå i lagen, vad som bör framgå i fråga om auktoriserad företrädare för tredjelandsföretag och vad som bör gälla för att kraven på tillbörlig aktsamhet ska få fullgöras gemensamt av företag inom samma koncern (avsnitt 7.13–7.16).

7.2 Ett ramverk för den tillbörliga aktsamheten

Förslag

Ett företag ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet.

Ramverket för tillbörlig aktsamhet ska säkerställa en riskbaserad tillbörlig aktsamhet och innehålla

1. en beskrivning av företagets förhållningssätt till tillbörlig aktsamhet,
2. en eller flera uppförandekoder som beskriver de regler och principer som ska följas av företaget, dotterföretag och affärspartner, samt
3. en beskrivning av de processer som har införts för att integrera och tillämpa tillbörlig aktsamhet.

Vid utformningen av ramverket ska företaget beakta redan identifierade negativa effekter, de åtgärder som har vidtagits för att hantera dessa och resultatet av utvärderingar av åtgärderna.

Företaget ska samråda med sina anställda eller deras företrädare inför att ramverket utarbetas.

Vartannat år ska företaget se över och, om det behövs, uppdatera ramverket. Om en betydande förändring inträffar ska ramverket uppdateras utan onödigt dröjsmål.

Enligt direktivet ska företagen integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta policyer och riskhanteringssystem och ha en policy för tillbörlig aktsamhet (eng. due diligence policy) på plats som säkerställer en riskbaserad tillbörlig aktsamhet (artikel 7).

Relevanta riskhanteringssystem och policyer är i regel sådana som avser anställda, hälsa, säkerhet, arbetsmiljö, miljö, logistik, it/AI, affärsutveckling, inköp och upphandling, men detta måste avgöras från fall till fall och är beroende av det enskilda företagets verksamhet och verksamhetskedja.

Företagets policy för tillbörlig aktsamhet ska innehålla en beskrivning av företagets förhållningssätt (eng. approach) till tillbörlig aktsamhet. Enligt direktivtexten ingår i detta även ett långsiktigt för-

hållningssätt, vilket får förstås som att beskrivningen bör omfatta hur företaget avser att i framtiden utveckla det befintliga förhållningssättet (artikel 7.2 a).

Direktivet anger även att policyn ska innehålla en uppförandekod med de regler och principer som ska följas av företaget och dess dotterföretag samt en beskrivning av vilka processer som har införts för att integrera och tillämpa tillbörlig aktsamhet (artikel 7.2 b och 7.2 c).

En uppförandekod är som angetts en beskrivning av de regler och principer som ska följas, dvs. riktlinjer för vad som förväntas av företaget, dotterföretag och affärspartner. Uppförandekoden bör enligt skälen till direktivet tillämpas inom alla delar av företagets verksamhet där den är relevant, vilket innebär att den ska tillämpas både inom ramen för den operativa verksamhet som företaget själv bedriver och i förhållande till verksamhet som involverar ett dotterföretag eller en affärspartner. I skälen till direktivet nämns särskilt beslut om upphandling, anställningar och inköp (skäl 39).

Som framgår nedan i avsnitt 7.3.2 ska företaget, när det sett till omständigheterna i ett enskilt fall är en lämplig åtgärd, sträva efter att uppförandekoden följs av dess affärspartner. Hur det görs av företaget ska också beskrivas i policyn. Företaget ska i det avseendet beskriva både vad som görs för att se till att relevanta affärspartner är skyldiga att följa uppförandekoder och vad som görs för att kontrollera att uppförandekoderna följs av dessa.

Policyn för tillbörlig aktsamhet ska säkerställa en riskbaserad tillbörlig aktsamhet (artikel 7.1). Den ska utformas med beaktande av de faktiska och potentiella negativa effekter som har identifierats av företaget (artikel 7.3), dvs. med utgångspunkt i de risker som är relevanta i förhållande till det enskilda företaget och riskernas allvarlighetsgrad (se även följande delavsnitt).

Vid sin utformning av policyn ska företaget även beakta de åtgärder som har vidtagits för att hantera negativa effekter och resultatet av utvärderingar av åtgärderna. Företaget ska vidare samråda med sina anställda och deras företrädare inför att den särskilda policyn för tillbörlig aktsamhet utarbetas (artikel 7.2).

I konfliktdrabbade områden och högriskområden[2] är det mer sannolikt att överträdelser av de mänskliga rättigheterna sker och

[2] En definition av begreppen finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/821 av den 17 maj 2017 om fastställande av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i leveranskedjan för unionsimportörer av tenn, tantal och volfram, malmer av dessa metaller, samt guld med ursprung i konfliktdrabbade områden och högriskområden (Konfliktmineralförordningen).

att de är allvarliga. Företaget kan behöva ta hänsyn till detta när det integrerar tillbörlig aktsamhet i sina policyer och riskhanteringssystem, för att säkerställa att uppförandekoder och processer för att iaktta tillbörlig aktsamhet anpassas till sådana områden. För att hjälpa företag att agera med tillbörlig aktsamhet i konfliktdrabbade områden och högriskområden har det tagits fram vägledning inom FN-systemet som kommer att tas i beaktande i EU-kommissionens kommande riktlinjer (Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict-Affected Contexts: A guide, se skäl 42).

Minst vartannat år ska företaget se över och om det behövs uppdatera policyn för tillbörlig aktsamhet. Policyn ska även uppdateras utan onödigt dröjsmål om en betydande förändring inträffar (artikel 7.3).

En betydande förändring kan avse företagets egen verksamhet, dess dotterföretags eller affärspartners verksamhet, ändrade rättsliga förutsättningar eller förändringar av de allmänna förutsättningarna för att driva företag. Väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang innefattas i begreppet. Exempel på betydande förändringar är att företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller i ett nytt geografiskt område, börjar tillverka nya produkter eller ändrar produktionssättet för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter eller ändrar sin företagsstruktur genom omstrukturering, sammanslagningar eller förvärv (skäl 41). Man kan även tänka sig exempel som avser ändrade förutsättningar i ett geografiskt område där företaget, dotterföretag eller affärspartner är verksamma, såsom snabba klimatförändringar eller utbrott av väpnad konflikt.

Bestämmelser om integrering av tillbörlig aktsamhet bör tas in i den föreslagna lagen om företagsansvar.

Som beskrivits ovan har de krav som direktivet ställer på företag i stor utsträckning påverkats av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Tillbörlig aktsamhet är redan i viss omfattning integrerat i verksamheten hos en del av de företag som kommer att omfattas av lagen om företagsansvar. I praktiken innebär det att företagen, med utgångspunkt i beskrivningar som ingår i flera olika styrdokument, genomför ett förfarande för tillbörlig aktsamhet liknande det som direktivet ställer krav på. Styrdokument med sådana beskrivningar kan avse olika områden. Typiskt sett används både företagsinterna dokument och externa dokument för affärspartner och andra.

Ibland kallas styrdokumenten för policyer, men även andra benämningar förekommer.

I syfte att förenkla för de företag som redan har integrerat tillbörlig aktsamhet i sin verksamhet bör detta beaktas vid utformningen av lagen, genom att terminologin i lagen anpassas efter företagens nuvarande förhållningssätt.

Vi föreslår därför att det i lagen om företagsansvar krävs att företaget ska ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet. De beskrivningar som ska finnas enligt lagen behöver alltså inte samlas i ett enda policydokument utan kan fortsättningsvis ingå som delar i olika dokument som används i verksamheten.

Vi föreslår också att det i lagen anges att företagen ska integrera tillbörlig aktsamhet i relevanta styrdokument och riskhanteringssystem. Det innebär att samtliga relevanta styrdokument, oavsett benämning, ska omfattas.

Vidare föreslår vi att det i lagen anges att ramverket för tillbörlig aktsamhet ska innehålla en eller flera uppförandekoder. Ett företag som har upprättat och tillämpar olika uppförandekoder i förhållande till olika delar av verksamheten ska alltså inte behöva samla de regler och principer som ingår i dessa i en enda uppförandekod.

Vi gör bedömningen att detta inte innebär någon ändring i sak i förhållande till direktivet.

7.3 Identifiering och bedömning av negativa effekter

Förslag

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från den egna verksamheten, dotterföretags verksamhet samt verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner och som har anknytning till företagets verksamhetskedjor. Företaget ska härvid, med beaktande av relevanta riskfaktorer, vidta lämpliga åtgärder för att

1. på grundval av rimligen tillgänglig information sondera sin verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor, i syfte att identifiera allmänna områden där

negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast, och

2. på grundval av resultaten av sonderingen göra en ingående bedömning av de områden där negativa effekter har identifierats som mest sannolika att uppkomma och bli allvarligast.

Om företaget konstaterar att negativa effekter lika sannolikt kan uppstå eller bli lika allvarliga på flera områden, får företaget i första hand bedöma områden som inbegriper direkta affärspartner.

När företaget gör bedömningen enligt punkten 2 får företaget begära information från en affärspartner endast om det är nödvändigt. Om information kan erhållas från flera affärspartner ska företaget, om det är rimligt, i första hand begära informationen direkt från den eller de affärspartner i vilkas verksamhet det är mest sannolikt att de negativa effekterna uppstår. Företaget får begära information från en affärspartner med färre än 5 000 anställda endast om informationen inte rimligen kan erhållas på annat sätt.

Hur allvarlig en negativ effekt är ska bedömas utifrån den negativa effektens art, omfattning, räckvidd och oåterkallelighet.

7.3.1 Negativa effekter i verksamheten

Enligt direktivet ska ett företag vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor (artikel 8).

Begreppet lämpliga åtgärder är definierat i direktivet och som framgår av avsnitt 6 föreslår vi att en definition av begreppet som överensstämmer med definitionen i direktivet ska tas in i lagen om företagsansvar. Sammanfattningsvis innebär kravet på lämpliga åtgärder att ett företag ska vidta proportionerliga åtgärder som företaget med rimliga ansträngningar har möjlighet att vidta och som är effektiva i förhållande till att förebygga, begränsa, minimera eller sätta stopp för den negativa effekten. Vid bedömningen ska omständigheterna i det specifika fallet beaktas.

Att företaget endast är skyldigt att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera negativa effekter innebär att det inte är skyldigt att

identifiera alla negativa effekter i verksamheten och verksamhetskedjan. I skälen till ändringsdirektivet framhålls att det kan leda till att negativa effekter inte identifieras och därför inte förebyggs eller stoppas, trots att företaget till fullo har uppfyllt sina skyldigheter (se skäl 40 till ändringsdirektivet). Att företaget inte är skyldigt att identifiera alla negativa effekter i verksamheten och verksamhetskedjan innebär dock inte att företaget kan låta bli att vidta lämpliga åtgärder i förhållande till faktiska och potentiella negativa effekter som är identifierade, dvs. som företaget har kännedom om, eller som företaget borde ha identifierat vid riskbedömningen (se artiklarna 10.1 och 11.1).

7.3.2 Riskbedömningen

Företagets identifiering och bedömning av faktiska och potentiella negativa effekter utgör en bedömning av riskerna för att det pågår eller kan uppstå överträdelser av mänskliga rättigheter och miljörättsliga förbud och skyldigheter. Hur riskbedömningen ska göras är något som kommer att behandlas i de riktlinjer om förfarandet för tillbörlig aktsamhet som kommissionen ska ta fram (artikel 19). Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vidare vägledning och praxis som företag använder sig av i sitt frivilliga arbete med sådan riskbedömning.

I ändringsdirektivet har det tydliggjorts att riskbedömningen innefattar vad vi menar kan benämnas som en *sondering* (eng. scoping exercise). Med beaktande av relevanta riskfaktorer ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att sondera sin verksamhet, sina dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor. Syftet med sonderingen är att företaget ska identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast (artikel 8.2 a).

Sonderingen ska göras på grundval av rimligen tillgänglig information. Med detta avses information som företaget kan erhålla genom ansträngningar som är rimliga och proportionerliga i förhållande till den övergripande bedömning och det specifika sammanhang som sonderingen avser. Exempel på information som inte är att anse som rimligen tillgänglig är enligt kommissionen sådan som endast finns

att tillgå genom att företaget betalar dyra avgifter till en tredje part (möte om genomförandet den 9 juni 2026).

Av skälen till ändringsdirektivet framgår att man inte är skyldig att systematiskt identifiera negativa effekter hos varje enskild affärspartner och att företaget vid sonderingen endast bör förlita sig på information som det rimligen har tillgång till, vilket i allmänhet innebär att det inte kommer att vara aktuellt att begära information från affärspartner. Vilken information som rimligen är tillgänglig är något som företaget har ett visst utrymme att bedöma (skäl 39 till ändringsdirektivet).

Företaget ska samråda med relevanta berörda parter vid insamlingen av den information som behövs för att göra riskbedömningen. Det som framkommer vid sådant samråd bör kunna utgöra en viktig informationskälla under sonderingen samt den efterföljande mer ingående bedömningen. Ett företag kan också få sådan information genom förfarandena för klagomål och anmälningar. (Se vidare avsnitt 7.8 och 7.9.)

På allmänna områden med den största risken för allvarliga negativa effekter ska det göras en ingående bedömning som ska ligga till grund för vad som sedan ska göras för att förebygga och sätta stopp för negativa effekter (artiklarna 8.2 b, 10 och 11). I skälen till ändringsdirektivet uttrycks detta som att syftet med bedömningen är att företaget ska ta fram information om negativa effekters art, omfattning, orsaker, allvarlighetsgrad och sannolikhet. Detta för att kunna vidta lämpliga åtgärder för att hantera effekterna (skäl 40).

Här handlar det alltså om att göra en mer ingående bedömning än vid sonderingen. Vad som behöver göras i det enskilda fallet är dock något som beror på omständigheterna. Åtgärderna inom ramen för riskbedömningen ska vara lämpliga och när den utförs ska relevanta riskfaktorer beaktas. Ibland krävs det en omfattande riskbedömning för att bedöma om det finns negativa effekter som man är skyldig att hantera. Det kan också vara så att det redan innan en riskbedömning har gjorts är uppenbart för företaget att det finns negativa effekter i verksamheten eller att det krävs relativt små insatser innan den slutsatsen kan dras. I ett sådant fall bör företaget ganska omgående kunna fokusera på att bedöma vilka åtgärder som bör vidtas för att förebygga och stoppa dessa negativa effekter.

Om företaget har konstaterat att negativa effekter lika sannolikt kan uppkomma eller bli lika allvarliga på flera områden, får företaget

prioritera genom att göra den ingående bedömningen på områden som inbegriper direkta affärspartner (artikel 8.6 c).

Företaget kan även behöva göra en prioritering av de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna efter att man har genomfört riskbedömningen och inför att man ska börja vidta åtgärder för att förebygga och stoppa negativa effekter (artikel 9). Det innebär inte att företaget endast ska åtgärda de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna, utan med denna rätt till prioritering avses en möjlighet att i första hand vidta åtgärder vad gäller dessa negativa effekter. Därefter ska företaget successivt åtgärda mindre allvarliga och mindre sannolika negativa effekter.

Vi bedömer att möjligheten till prioritering inte heller i det här avseendet ska förstås som att företaget kan låta bli att bedöma områden där det finns en risk för allvarliga negativa effekter i verksamhetskedjan. Bland flera områden med en i jämförelse lika stor risk för allvarliga negativa effekter på olika nivåer av verksamhetskedjan kan företaget dock välja att i första hand bedöma de effekter som inbegriper direkta affärspartner.

Möjligheten till prioritering har införts för att ge företagen ytterligare flexibilitet under riskbedömningen (skäl 40 till ändringsdirektivet), men den innebär alltså inte att det står ett företag fritt att regelmässigt prioritera områden som endast inbegriper direkta affärspartner. Det är endast när man efter att sonderingen har genomförts kan dra slutsatsen att negativa effekter inom ett sådant område är lika sannolika eller allvarliga som inom ett annat område som en prioritering får göras.

Vi föreslår att en skyldighet för företaget att identifiera och bedöma negativa effekter i enlighet med direktivet tas in i lagen om företagsansvar. Det bör även framgå av lagen att företagen under vissa förutsättningar får i första hand bedöma de områden som inbegriper direkta affärspartner.

Vid sin riskbedömning ska företaget beakta relevanta riskfaktorer samt ta ställning till hur allvarliga potentiella och faktiska negativa effekter är (artikel 8.2).

Begreppet riskfaktor är definierat i direktivet och föreslås definieras på motsvarande sätt i lagen om företagsansvar (se avsnitt 6). Riskfaktorer är fakta, situationer och omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt och kan vara geografiska

eller relaterade till sammanhanget eller avse en affärspartner, en affärsverksamhet, en produkt, en tjänst eller en sektor.

I avsnitt 6 har vi också redogjort för att bedömningen av hur allvarlig en negativ effekt är, i linje med det internationella ramverket om ansvarsfullt företagande, ska göras utifrån den negativa effektens omfattning, räckvidd och oåterkallelighet (eng: scale, scope and irremediability). Av direktivet framgår vidare att en negativ effekt kan vara allvarlig till sin natur eller på grund av sin omfattning, räckvidd och oåterkallelighet (artikel 3).

En negativ effekt kan vara allvarlig till sin natur därför att den exempelvis medför en skada för människors liv, hälsa eller frihet. Exempel på vad som ska beaktas vid bedömningen av en negativ effekt är antalet individer som påverkas eller kommer att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt och begränsningar av möjligheter för påverkade människor eller miljön att inom en rimlig tidsperiod uppnå en situation som motsvarar situationen innan den negativa effekten.

Bedömningen av hur allvarlig en negativ effekt är av stor betydelse i förhållande till förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Den utgör en integrerad del av företagens riskbedömning och är avgörande för bedömningen av vilka negativa effekter som ett företag ska prioritera att åtgärda. Bedömningen utgör vidare en del av den proportionalitetsbedömning som ska göras när företaget tar ställning till vilka förebyggande åtgärder och åtgärder för att sätta stopp för en negativ effekt som är lämpliga.

Av dessa skäl bedömer vi att det bör framgå av lagen hur ett företag ska bedöma en negativ effekts allvarlighetsgrad. Det bör således anges att frågan om hur allvarlig en negativ effekt är ska bedömas utifrån effektens art, omfattning, räckvidd och oåterkallelighet.

7.3.3 Informationsbehovet och dess avgränsning

Företagets riskbedömning är beroende av dess verksamhet och av att företaget kan erhålla den information som behövs för att bedöma sannolikheten för och allvarlighetsgraden av olika risker (skäl 41). Som vi har anfört ska företaget genom sonderingen identifiera de allmänna områdena med störst risk för allvarliga negativa effekter och därefter göra en ingående bedömning av dessa områden. För

att kunna göra den ingående bedömningen kan företaget behöva tillgång till mer detaljerad information än vad som behövs för att göra sonderingen.

I syfte att begränsa bördan som kan uppstå för en affärspartner när ett företag som omfattas av direktivet begär information från affärspartnern, bör företaget, när det gör den ingående bedömningen, visa återhållsamhet. Därför får företaget endast begära information från en affärspartner som är *nödvändig*. Syftet är att begränsa den nedsippringseffekt som kan uppstå för affärspartner som en följd av informationsbehovet hos de företag som ska göra riskbedömningen.

I förhållande till en affärspartner med färre än 5 000 anställda gäller även att information endast får begäras om den inte rimligen kan erhållas på annat sätt. Exempel på det är att informationen finns hos andra källor eller att företaget redan har tillgång till den (skäl 41 till ändringsdirektivet).

Företaget ska också, om det är rimligt, i första hand begära informationen direkt från den eller de affärspartner i vilkas verksamhet det är mest sannolikt att de negativa effekterna uppstår (artikel 8.6 b i ändringsdirektivet).

Vi föreslår att dessa begränsningar tas in i lagen om företagsansvar. I sammanhanget bör det framhållas att begränsningarna endast gäller vid den ingående bedömningen av de risker som har identifierats. När företaget vidtar lämpliga åtgärder för att förebygga och stoppa negativa effekter som har identifierats och inför att det vidtar lämpliga avhjälpande åtgärder, finns det inga begränsningar av vilka frågor som får ställas till en affärspartner eller vilken information som får begäras.

Frågan kan ställas hur dessa begränsningar förhåller sig till den allmänna principen om avtalsfrihet, dvs. om de begränsar den frihet som företaget och affärspartnern har att avtala om utbytet av information dem emellan. Oavsett hur det förhåller sig med det, är det endast onödig informationsinhämtning som enligt vårt lagförslag skulle begränsas. Vad som ligger i det får avgöras i det enskilda fallet med beaktande av syftet att undvika en onödig administrativ börda för affärspartnern. Av skälen till ändringsdirektivet framgår att det man velat åstadkomma är att varje begäran om information ska vara riktad, rimlig och proportionerlig (skäl 41).

Samtidigt är det företaget som ska vara tillbörligt aktsamt som är bäst skickat att avgöra vad för information som behövs för att en ändamålsenlig bedömning av relevanta risker ska kunna göras.

Efterfrågas viss information från en affärspartner med en förklaring om varför den behövs bör det enligt vår bedömning som regel kunna förutsättas att det har varit nödvändigt för företaget att begära informationen. Enligt kommissionen är informationen nödvändig om företaget utan informationen inte kan verifiera omständigheter, klargöra detaljer eller hantera negativa effekter (möte om genomförandet den 9 juni 2026).

En affärspartners hållbarhetsrapport, om det finns en sådan, kan innehålla information som behövs för företagets riskbedömning enligt lagen om företagsansvar.

Direktivet föreskriver vidare att företaget vid identifieringen och bedömningen av faktiska och potentiella negativa effekter ska ha rätt att använda lämpliga resurser, inbegripet oberoende rapporter, digitala lösningar, branschinitiativ, flerpartsinitiativ och information som samlats in genom förfarandena för klagomål och anmälningar.

Något hinder för företaget att efter en sekretessprövning ta del av handlingar från myndigheter finns inte. Inte heller finns det något hinder för företaget att använda digitala lösningar eller att vända sig till intressenter, experter, organisationer och fackföreningar för att få del av information. Vi bedömer att det inte behöver klargöras särskilt i lagen om företagsansvar att företaget enligt direktivet på detta sätt har rätt att använda lämpliga resurser.

7.4 Åtgärder för att förebygga negativa effekter

7.4.1 Företagets bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga

Förslag

Ett företag som har eller borde ha identifierat potentiella negativa effekter ska vidta lämpliga åtgärder för att förebygga dessa. Om det inte är möjligt att förebygga effekterna ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att begränsa dem.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa potentiella negativa effekter ska hänsyn tas till graden av företagets inblandning i de potentiella negativa effekterna och företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Åtgärderna ska i första hand vidtas i förhållande till de potentiella negativa effekter som är allvarligast och mest sannolika att uppkomma.

Lämpliga åtgärder ska vidtas

Enligt direktivet ska ett företag som har identifierat potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön vidta lämpliga åtgärder som förebygger, eller om ett förebyggande inte är möjligt, på lämpligt sätt begränsar dessa (artikel 10). Att ett företag har denna skyldighet bör framgå av den föreslagna lagen om företagsansvar. Det innebär att företaget måste ta ställning till vad som kan göras för att på ett effektivt sätt förebygga eller begränsa den negativa effekten. Vad som avses med begreppet lämpliga åtgärder behandlas i avsnitt 6.

Graden av inblandning och förmåga att påverka

För att kunna ta ställning till vilka åtgärder som ska vidtas för att på ett effektivt sätt förebygga eller begränsa en viss negativ effekt ska företaget göra en bred bedömning av hur dess verksamhet orsakar, bidrar till, eller är direkt kopplad till den negativa effekten. Detta för att även, i linje med vad som följer av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande, kunna ta hänsyn till graden av sin inblandning i en negativ effekt och sin förmåga att påverka en affärspartner (skäl 45). I det internationella ramverket finns rekommendationer rörande hur ett företag bör förhålla sig till olika grader av inblandning.

Enligt direktivet ska vederbörlig hänsyn tas till i vilken verksamhet i kedjan – företagets egen, ett dotterföretags eller en affärspartners – som risken för den potentiella negativa effekten kan uppstå, samt vilken aktör i kedjan som potentiellt kan komma att bli delaktig i att den orsakas. Hänsyn ska också tas till företagets förmåga att påverka en affärspartner som potentiellt kan komma att bli delaktig i att orsaka en negativ effekt (artikel 10.1).

Företaget bör i vart fall vidta lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa negativa effekter som det genom ett aktivt agerande eller underlåtenhet att agera självt orsakar eller orsakar tillsammans med sina dotterföretag eller affärspartner. Detta gäller även om tredje

parter utanför företagets verksamhetskedja också är delaktiga i att orsaka de negativa effekterna. Att ett företag orsakar en negativ effekt tillsammans med någon annan omfattar situationen att företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, men däremot inte situationen att företaget handlar på ett sätt som bidrar till effekten i mindre eller obetydlig utsträckning (skäl 45).

När företaget inte självt eller tillsammans med andra orsakar de negativa effekterna, utan dessa uteslutande orsakas av affärspartner i företagens verksamhetskedjor, bör företaget i stället sträva efter att använda och öka sitt inflytande över affärspartnern för att förebygga eller begränsa de negativa effekter som partnern orsakar. Det kan t.ex. göras genom att företaget samarbetar med andra företag vad gäller åtgärder i förhållande till en gemensam leverantör. Företaget kan få närmare ledning av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande (skäl 45).

Att graden av företagets inblandning i de potentiella negativa effekterna och företagets förmåga att påverka sina affärspartner har betydelse för bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder för att förebygga effekterna bör framgå av lagen om företagsansvar.

Prioriteringen

Enligt direktivet ska företaget, om det inte är möjligt att förebygga, begränsa, stoppa eller minimera alla identifierade negativa effekter samtidigt och i deras fulla omfattning, prioritera att vidta åtgärder baserat på hur allvarliga och sannolika de negativa effekterna är (artikel 9).

Företaget ska således i första hand vidta åtgärder i förhållande till de potentiella negativa effekter som är allvarligast och mest sannolika att uppkomma.

Att företaget har rätt att göra en sådan prioritering är en del av det riskbaserade förhållningssätt som företaget ska ha när det tillämpar förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Det innebär dock inte att företaget endast ska åtgärda de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna. Kravet på företaget att vidta lämpliga åtgärder gäller även i förhållande till mindre allvarliga och sannolika negativa effekter som har identifierats. Dock ska företaget ta itu med dessa effekter först när de allvarligaste och mest sannolika effekterna har åtgärdats.

Ett företags skyldigheter och rättigheter i fråga om prioriteringen bör framgå av lagen.

Hur företaget praktiskt ska gå till väga vid prioriteringen är något som kommer att behandlas i de riktlinjer om förfarandet för tillbörlig aktsamhet som kommissionen ska ta fram (artikel 19).

Av ändringsdirektivet följer att ett företag som har prioriterat att vidta åtgärder i enlighet med vad som gäller enligt direktivet inte ska sanktioneras enbart för att en mindre betydande negativ effekt inte har åtgärdats (artikel 9.4). Som det får förstås är avsikten att företaget ska kunna prioritera på det sätt som följer av direktivet utan risk för att påföras en sanktionsavgift.

Ett företag som prioriterar i enlighet med lagen om företagsansvar bryter inte mot lagen. Vår bedömning är att det inte behöver framgå särskilt att ett företag inte ska åläggas sanktionsavgift i den situationen.

7.4.2 Närmare om vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas

Förslag

Ett företag ska i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder.

1. Om det behövs på grund av arten eller komplexiteten i de åtgärder som krävs för att förebygga den negativa effekten, utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande åtgärder.
2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för förebyggande åtgärder som företaget har utarbetat.
3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.
4. Göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier.
5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.

6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att förebygga och begränsa den negativa effekten.

En handlingsplan ska anpassas efter företagets verksamhet och verksamhetskedjor. Planen ska innehålla rimliga och tydliga frister för genomförandet av lämpliga åtgärder samt indikatorer för att mäta förbättringar.

Vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas bör anges i lagen

För att uppfylla skyldigheten att förebygga och begränsa negativa effekter ska ett företag i förekommande fall vidta vissa angivna lämpliga åtgärder (artikel 10.2). Att företagen ska vidta de angivna åtgärderna i förekommande fall innebär att någon allmän skyldighet att vidta dessa inte finns, utan att en skyldighet att vidta en angiven åtgärd föreligger om det är en lämplig åtgärd i det enskilda fallet. Vad som avses med begreppet lämpliga åtgärder behandlas i avsnitt 6.

Som redogjorts för ovan behöver det även göras en bred bedömning av hur företagets verksamhet orsakar, bidrar till, eller är kopplad till en negativ effekt för att kunna bedöma både vad ett företag har för skyldighet att vidta åtgärder och vad för åtgärder som är lämpliga att vidta.

Företagens skyldigheter att i förekommande fall vidta dessa särskilt angivna lämpliga åtgärder bör framgå av lagen om företagsansvar. Åtgärdernas närmare innehåll och de krav som föreslås ställas på företagen i detta avseende behandlas nedan.

Det finns vidare en skyldighet för företag att i vissa fall, som sista utväg, avstå från och avbryta en affärsförbindelse. Detta behandlas i avsnitt 7.6.

Handlingsplaner

Om det behövs på grund av de förebyggande åtgärdernas art eller komplexitet ska företaget utan onödigt dröjsmål utarbeta och genomföra en handlingsplan (artikel 10.2 a). Handlingsplanen ska anpassas till företagets verksamhet och verksamhetskedjor. Den ska vidare innehålla rimliga tidsfrister för genomförandet av lämpliga åtgärder samt kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar.

Företaget får utarbeta handlingsplanen i samarbete med ett branschinitiativ eller flerpartsinitiativ. Enligt direktivet avses med det frivilliga förfaranden, verktyg och mekanismer, som utvecklas och övervakas av regeringar eller organisationer eller en kombination av sådana, och som företag får delta i för att få stöd i att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet (se definitionen av branschinitiativ och flerpartsinitiativ i artikel 3.1 j).

Företagets skyldighet i fråga om handlingsplaner bör framgå av lagen om företagsansvar. Eftersom det saknas hinder mot att företag använder sig av branschinitiativ eller flerpartsinitiativ i svensk rätt behöver det inte anges i lagtexten.

Åtaganden från en affärspartner

Företaget ska även sträva efter garantier från direkta affärspartner att de följer företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, handlingsplanen för förebyggande åtgärder (artikel 10.2 b). Utöver ansträngningar för att avtala med direkta affärspartner om sådana garantier förväntas företaget verka för att de direkta affärspartnerna i sin tur avtalar på ett motsvarande sätt med de indirekta affärspartner som ingår i företagets verksamhetskedja. Kommissionen ska utfärda riktlinjer om frivilliga standardavtalsklausuler som ska kunna användas av företagen (artikel 18).

Även dessa skyldigheter bör framgå av lagen om företagsansvar.

I kommersiella förhållanden används begreppet garanti för att beteckna avtalsvillkor med en bindande utfästelse om att vissa förhållanden är sanna eller att vissa omständigheter ska vara uppfyllda vid tidpunkten när avtalet ingås, t.ex. att en part garanterar att den har befogenhet att ingå avtalet eller att en fastighet som ingår i en försäljning är fri från belastningar. När parterna i stället förbinder sig att utföra något används ofta begreppet åtagande, som i stället för garanti alltså är framåtriktat och handlingsstyrande.

Det som företaget ska sträva efter att avtala om med sin affärspartner enligt direktivet är att företagets uppförandekoder och handlingsplaner ska följas. Således är det frågan om framåtriktade och handlingsstyrande utfästelser. Av det skälet bedömer vi att det är lämpligare att använda begreppet *åtagande* i lagen om företagsansvar.

Vi föreslår därmed att företaget enligt lagen ska sträva efter att det avtalas om åtaganden med affärspartner för att säkerställa efterlevnaden av företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för förebyggande åtgärder som företaget har utarbetat. Detta bör gälla i förekommande fall, dvs. när det sett till omständigheterna i det enskilda fallet är en lämplig åtgärd att sträva efter att sådana åtaganden görs. Även företagets och en affärspartners möjlighet att få till stånd avtal med den innebörden beror på omständigheterna i det enskilda fallet, varför det bör krävas att företaget i förekommande fall ska sträva efter att det avtalas om detta.

Företaget bör alltså inte ha någon allmän skyldighet att få till stånd avtal med åtaganden från sina affärspartner. Däremot ska företaget försöka få till stånd sådana när det är möjligt att göra det, beroende på om det utifrån omständigheterna i det enskilda fallet även är en lämplig åtgärd.

Utan att det ingår som en av de särskilt angivna lämpliga åtgärderna som företagen ska vidta anges i direktivet att företaget också får sträva efter att för egen räkning avtala om åtaganden med sina indirekta affärspartner (artikel 10.4). Att den möjligheten finns behöver inte framgå av lagen om företagsansvar.

Övriga åtgärder avseende företagens verksamhet

Ett företag ska, i förekommande fall, även vidta lämpliga åtgärder som ingriper mer konkret i företagets verksamhet.

I direktivet anges att företagen i förekommande fall ska göra sådana investeringar, anpassningar eller uppgraderingar som är nödvändiga i t.ex. anläggningar, produktion eller andra verksamhetsprocesser och i infrastruktur (artikel 10.2 c). I förekommande fall ska företaget också göra nödvändiga ändringar eller förbättringar i affärsplaner, övergripande strategier och verksamheter. Det anges vidare att det senare kan inbegripa inköpsmetoder, design och distributionsmetoder (artikel 10.2 d).

Att företaget kan behöva vidta dessa åtgärder bör framgå av lagen om företagsansvar.

Vad gäller dessa åtgärder kan det vara särskilt svårt att bedöma vad som konkret förväntas av företagen.

Viss vägledning finns i skälen till direktivet (skäl 46). Det anges där att ett företag för att kunna visa tillbörlig aktsamhet på ett verkningsfullt och effektivt sätt bör göra nödvändiga ändringar och förbättringar av sin praxis för design och distribution. Detta för att hantera negativa effekter som uppstår eller riskerar att uppstå både i tidigare och senare led i verksamhetskedjan, dvs. före och efter tillverkningen av en produkt. Sådana åtgärder anges vara relevanta för att hantera negativa effekter som orsakas gemensamt av företaget och dess affärspartner, t.ex. på grund av de tidsfrister eller specifikationer som företaget har ålagt sina affärspartner.

Det framgår också att ett företag bör utveckla och använda inköpsmetoder som inte ger upphov till negativa effekter och som bidrar till s.k. levnadslöner och levnadsinkomster i företagets verksamhetskedjor. I sammanhanget nämns att detta är särskilt viktigt i jordbrukssektorn och livsmedelssektorn (skäl 47).

Hur företaget praktiskt ska gå till väga i fråga om anpassningen av sina inköpsmetoder omfattas av de riktlinjer om förfarandet för tillbörlig aktsamhet som kommissionen ska ta fram (artikel 19). Vägledning om ansvarsfulla inköpsmetoder har även tagits fram av vissa branschinitiativ och flerpartsinitiativ.

Affärspartner som är små och medelstora företag

Företaget ska också, i förekommande fall, ge ett riktat och proportionellt stöd till små och medelstora företag som är företagets affärspartner, om det är nödvändigt med beaktande av de små och medelstora företagens resurser, kunskap och begränsningar. Detta kan bl.a. ske genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem (artikel 10.2 e). Även denna skyldighet bör framgå av lagen.

Samarbete

Vidare ska ett företag, i förekommande fall, samarbeta med andra juridiska personer. Det ska bl.a. göras för att öka företagets förmåga att förebygga eller begränsa negativa effekter, och särskilt om ingen annan åtgärd är lämplig eller effektiv (artikel 10.2 f). Det följer också av direktivet att medlemsstaterna ska säkerställa att företagen, för att

kunna visa tillbörlig aktsamhet, har rätt att dela resurser och information med andra juridiska personer (artikel 5.2).

Att företaget ska samarbeta med andra bör framgå av lagen. Eftersom det inte finns något generellt hinder mot att dela resurser och information med andra juridiska personer enligt svensk rätt behöver det dock inte framgå av lagen om företagsansvar att företaget har den rätten.

I vissa fall kan företaget ha ett så pass litet inflytande över en affärspartner att samarbete med andra är det enda realistiska sättet att förebygga en potentiell negativ effekt (skäl 49). Vid våra kontakter med företag och experter på tillbörlig aktsamhet har det framkommit att det förekommer samarbete avseende tillbörlig aktsamhet mellan företag men också med t.ex. branschorganisationer, organisationer i det civila samhället och akademin samt att sådant samarbete är viktigt för att åstadkomma en effektiv tillämpning av regelverket.

Samarbetet med andra företag kan avse t.ex. gemensamma krav, informationsdelning om risker och gemensamma investeringar i aktörer i värdekedjan. En effektiv hantering av negativa effekter kan kräva ett sådant samarbete och informationsutbyte mellan företagen.

Det har vid våra kontakter med företag och experter på tillbörlig aktsamhet även framkommit att det i det praktiska arbetet med tillbörlig aktsamhet ibland uppstår frågor om konkurrensrättsliga hinder mot vissa typer av samarbeten.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet innebär inte att företagen ska få samarbeta på ett sätt som inte är förenligt med annan lagstiftning. Tvärtom framgår det av direktivet att samarbetet ska ske i enlighet med bl.a. konkurrenslagstiftningen (artikel 10.2 f och skäl 49). Att företagen på det sättet har att förhålla sig till annan lagstiftning anser vi inte behöver framgå av lagen.

I kommissionens riktlinjer för tillämpningen av artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på horisontella samarbetsavtal finns vägledning om konkurrensbedömningen av avtal mellan konkurrenter som eftersträvar hållbarhetsmål. Där framgår att sådana s.k. hållbarhetsavtal endast ger upphov till konkurrensproblem enligt artikel 101 om de syftar till att begränsa konkurrensen eller om de leder till märkbara faktiska eller sannolika negativa effekter på konkurrensen. För detta krävs det att hållbarhetsavtalet har en negativ inverkan på pris, kvantitet, kvalitet, valfrihet eller innovation. I vägledningen ges exempel på hållbarhetsavtal som inte om-

fattas av artikel 101. Kommissionen kan även tillhandahålla informell vägledning rörande nya eller olösta frågor om enskilda hållbarhetsavtal.

7.5 Åtgärder för att få negativa effekter att upphöra

7.5.1 Bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas

Förslag

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att få de faktiska negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat och bedömt att upphöra.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra ska hänsyn tas till graden av företagets inblandning i effekterna och företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Om företaget inte omedelbart kan få en negativ effekt att upphöra ska det vidta lämpliga åtgärder för att minimera omfattningen av den negativa effekten.

Företaget ska i första hand vidta lämpliga åtgärder i förhållande till de faktiska negativa effekter som är allvarligast.

Skyldigheten för företagen att vara tillbörligt aktsamma innebär även att ett företag som har identifierat faktiska negativa effekter ska vidta lämpliga åtgärder för att få dessa att upphöra (artikel 11).

Vid bedömningen av vad som i detta sammanhang är lämpliga åtgärder gör sig samma överväganden gällande som har redogjorts för i föregående delavsnitt. Även här tas det hänsyn till i vilken verksamhet i kedjan – företagets egen, ett dotterföretags eller en affärspartners – som den faktiska negativa effekten har uppstått, samt vilken aktör i kedjan som har varit delaktig i att orsaka den. Utgångspunkten kan antas vara att företaget har förmåga att få negativa effekter i sin egen verksamhet och i sina dotterföretags verksamhet att upphöra.

Om det är så att företaget trots allt inte kan få de faktiska negativa effekterna att upphöra ska lämpliga åtgärder för att minimera dessa effekter vidtas. Det innebär ett krav på företaget att i största möjliga mån få den negativa effekten att upphöra. Därför bör före-

taget regelbundet ompröva sina möjligheter att få de negativa effekterna att upphöra (skäl 53).

Liksom i fråga om förebyggandet av potentiella negativa effekter måste en prioritering ske, om företaget inte kan stoppa eller minimera samtliga faktiska negativa effekter samtidigt och fullt ut. Även vad gäller prioriteringen är övervägandena desamma som redogjorts för under föregående delavsnitt, med den skillnaden att det, eftersom det handlar om negativa effekter som har inträffat och inte potentiella sådana, endast är allvarlighetsgraden av en negativ effekt som kommer att påverka hur prioriterat det ska vara att vidta åtgärder för att stoppa den.

Även dessa skyldigheter för företagen att vidta lämpliga åtgärder ska enligt vårt förslag framgå av lagen om företagsansvar.

7.5.2 Närmare om vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas

Förslag

För att negativa effekter ska upphöra eller minimeras ska ett företag i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder.

1. Om det behövs, utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för korrigerande åtgärder.
2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden med affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för korrigerande åtgärder som företaget har utarbetat.
3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.
4. Göra nödvändiga ändringar i företagets affärsplan och övergripande strategier.
5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.
6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att minimera eller få den negativa effekten att upphöra.

En handlingsplan ska anpassas efter företagets verksamhet och verksamhetskedjor. Planen ska innehålla rimliga och tydliga frister för genomförandet av lämpliga åtgärder samt indikatorer för att mäta förbättringar.

För att negativa effekter ska upphöra eller begränsas ska ett företag i förekommande fall vidta vissa i direktivet angivna lämpliga åtgärder. Dessa överensstämmer med de åtgärder som företaget ska vidta i förebyggande syfte och som vi har redogjort för i föregående delavsnitt och de överväganden som gjorts där gäller även här. Eftersom det i denna del handlar om åtgärder för att en faktisk negativ effekt ska upphöra eller minimeras, snarare än åtgärder i förebyggande syfte, kommer innehållet i de olika åtgärderna emellertid att skilja sig åt.

Exempelvis tar en handlingsplan för korrigerande åtgärder, till skillnad från en handlingsplan för förebyggande åtgärder, sikte på en faktisk negativ effekt. En sådan handlingsplan bör innehålla konkreta åtgärder som ska vidtas av företaget för att få den negativa effekten att upphöra eller minimeras samt rimliga åtgärdsfrister för genomförandet av dessa lämpliga åtgärder. Handlingsplanen bör även innehålla kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar och anpassas till företagens verksamhet och verksamhetskedjor.

Även dessa skyldigheter för företagen att vidta lämpliga åtgärder ska enligt vårt förslag framgå av lagen om företagsansvar.

Som nämns ovan finns det i direktivet vidare en skyldighet för företaget att, som sista utväg, avstå från och avbryta en affärsförbindelse. Detta behandlas i avsnitt 7.6.

7.5.3 Särskilt om känslig information hos en affärspartner

Bedömning

En affärspartner har rätt att inte röja företagshemligheter och viss annan känslig information. Detta behöver inte regleras i lagen om företagsansvar.

Som framgår ovan har det genom ändringsdirektivet införts vissa begränsningar vad gäller ett företags möjlighet att vid identifiering och bedömning av negativa effekter begära information från sina

affärspartner. Oaktat detta står det klart att ett företag som ska tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet och efterleva de krav som ställs måste inhämta information om potentiella och faktiska negativa effekter i verksamhet som bedrivs av deras affärspartner.

Affärspartnern är ibland ett företag som självt omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet, men många gånger är så inte fallet och ibland är affärspartnern ett litet eller medelstort företag. Genom att det företag som ska tillämpa lagen om företagsansvar åläggs att under vissa förutsättningar ge stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag får affärspartnern bättre förutsättningar att bidra till att negativa effekter förebyggs och upphör (se nästa delavsnitt).

Direktivet kräver inte att en affärspartner ska förse ett företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet med information som företaget kan behöva för att identifiera negativa effekter i sin verksamhetskedja. Trots det föreskriver direktivet att viss information hos affärspartnern ska skyddas.

Av direktivet följer att en affärspartner inte är skyldig att röja företagshemligheter, men att det inte innebär att affärspartnern inte kan lämna information som är nödvändig för att ett företag som omfattas av direktivet ska kunna fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet. Det framgår även att affärspartnern aldrig är skyldig att röja säkerhetsklassade uppgifter eller annan information vars röjande skulle utgöra en risk för en stats väsentliga säkerhetsintressen (artikel 5.3).

Företagshemlighetsdirektivet är genomfört i svensk rätt genom lagen (2018:558) om företagshemligheter. Lagen innehåller bestämmelser om skadestånd, vitesförbud och straff för den som obehörigen angriper en företagshemlighet. Med företagshemlighet avses information om affärsförhållanden eller driftförhållanden som varken är allmänt känd eller lättillgänglig, som hemlighålls av innehavaren och vars röjande kan medföra skada i konkurrenshänseende för innehavaren (2 §).

De berörda företagen kommer sannolikt vilja tillförsäkras en rätt att få del av viss information genom avtal med affärspartner. Som konstaterats ställer direktivet dock inte något krav på en affärspartner att lämna informationen. Någon generell plikt att på begäran lämna information till en direkt eller indirekt affärspartner följer inte heller av svensk rätt.

I en sådan situation blir det därmed upp till affärspartnern att avgöra hur företagshemligheter och annan känslig information ska be-

handlas i förhållande till det berörda företaget. Det står en affärspartner fritt att ställa villkor i avtal med berörda parter som båda begränsar vad för slags information som ska lämnas och hur den får användas av avtalsparten. Detta följer av den allmänna rättsprincipen om avtalsfrihet. Att tillförsäkra en affärspartner rätten att inte röja information som är av det slag som specificeras i direktivet i lagen om företagsansvar är enligt vår mening därför inte nödvändigt.

7.6 En affärspartners åtagande att följa uppförandekoder och handlingsplaner

Förslag

Om en affärspartner har åtagit sig att säkerställa att företagets uppförandekoder och handlingsplaner följs ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att åtagandet uppfylls.

Om affärspartnern som har gjort ett sådant åtagande är ett litet eller medelstort företag ska företaget

1. bedöma om åtagandet bör åtföljas av stöd till affärspartnern, och
2. se till att åtagandet är rimligt och icke-diskriminerande.

Om affärspartnern är ett litet eller medelstort företag och inte kan uppfylla ett åtagande som avser företagets uppförandekod eller handlingsplan utan att det riskerar att komma på obestånd, kan det stöd som ska tillhandahållas affärspartnern behöva vara ekonomiskt.

Om företaget har använt sig av en oberoende aktör för att kontrollera att ett åtagande av en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag uppfylls, ska företaget stå kostnaden för den oberoende kontrollen. Om affärspartnern begär att få betala en del av kostnaden ska företaget ge affärspartnern rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen.

Ovan har vi redogjort för att ett företag i vissa fall ska sträva efter att det genom avtal med affärspartner säkerställs att företagets uppförandekoder och handlingsplaner efterlevs. Sådana åtaganden från

affärspartner bör utformas så att det säkerställs att ansvaret delas på ett lämpligt sätt mellan företaget och affärspartnern (skäl 46). Kommissionen ska utfärda riktlinjer med vägledning för företagen om hur avtal kan utformas (artikel 18).

När företaget har avtalat om ett åtagande ska företaget enligt direktivet även vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att åtagandena uppfylls (artiklarna 10.5 och 11.6). Vad som är lämpliga åtgärder måste, liksom i andra sammanhang, avgöras från fall till fall.

Små och medelstora företag omfattas inte av direktivet. Sådana företag kommer dock ställas inför förfrågningar för att de direkt berörda företagen ska kunna iaktta sina skyldigheter. För att begränsa den ekonomiska och administrativa bördan för små och medelstora företag kan de berörda företagen behöva ge adekvat stöd. Frågan om sådant stöd ska ges aktualiseras särskilt i en situation där företaget vill att en affärspartner ska uppfylla ett åtagande om att följa företagets uppförandekoder och handlingsplaner.

När företaget ingår ett avtal om ett sådant åtagande med ett litet eller medelstort företag måste företaget bedöma om avtalet bör åtföljas av stöd till affärspartnern och även se till att åtagandet är rättvist, rimligt och icke-diskriminerande (artiklarna 10.5 och 11.6). Om efterlevnaden av uppförandekoden eller handlingsplanen skulle äventyra affärspartnerns fortlevnad kan företaget vara skyldigt att ge ekonomiskt stöd till den affärspartnern. Sådant stöd kan vara direkt finansiering, lån till låg ränta eller annat stöd för att säkra affärspartnerns finansiering. Det handlar här om situationer då åtagandet skulle kunna orsaka affärspartnerns konkurs eller en nära förestående konkurs (skäl 46).

Företagets skyldigheter i fråga om åtaganden från affärspartner bör framgå av lagen om företagsansvar. Av lagen bör det även framgå vad som ska gälla när affärspartnern är ett litet eller medelstort företag. Som framgår av avsnitt 6 bör det i lagen även anges vad som avses med små och medelstora företag genom att det tas in en definition i lagen.

Av direktivet framgår vidare att företaget får anlita en oberoende aktör för att utföra kontrollen av att en affärspartner uppfyller sina åtaganden (s.k. oberoende tredjepartskontroll) och även att det kan ske inom ramen för ett branschinitiativ eller ett flerpartsinitiativ (artiklarna 10.5 och 11.6). Eftersom det i svensk rätt saknas förbud

mot att på detta sätt hänvisa till en oberoende kontroll anser vi att det inte behöver komma till uttryck i vårt lagförslag.

När oberoende tredjepartskontroll används för att kontrollera att en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag uppfyller sina åtaganden, ska företaget stå för kostnaderna. Om affärspartnern begär att få betala en del av kostnaderna (eller om det avtalas med företaget) ska företaget ge affärspartnern rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen. Därigenom har små och medelstora företag getts en möjlighet att begränsa sina kostnader för framtida kontroller som kan komma att begäras av deras affärspartner.

Vad som ska gälla vid oberoende tredjepartskontroll i förhållande till ett litet eller medelstort företag bör framgå av lagen om företagsansvar. Därmed bör lagen även, som föreslås i avsnitt 6, innehålla en definition av begreppet oberoende tredjepartskontroll. Av lagen bör även framgå att en affärspartner som begär att få betala en del av kostnaden ska få rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen. Det behöver dock inte framgå att det även ska gälla om det är avtalat mellan företaget och affärspartnern.

7.7 Företagets skyldighet att avstå från och avbryta en affärsförbindelse

Förslag

Om en verksamhet som ingår i ett företags verksamhetskedja har en potentiell eller faktisk negativ effekt trots de åtgärder som har vidtagits ska företaget som en sista utväg avstå från att ingå nya affärsförbindelser med, eller utvidga affärsförbindelser med, en affärspartner i samband med vilken den negativa effekten har uppstått och avbryta affärsförbindelser såvitt avser den verksamhet som har den negativa effekten.

I fråga om en potentiell negativ effekt gäller dessa skyldigheter om effekten inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsats.

I fråga om en faktisk negativ effekt gäller skyldigheterna om effekten inte har kunnat stoppas eller om omfattningen av den inte har kunnat minimeras.

Om ett företag avbryter en affärsförbindelse ska företaget, om det rimligen kan förväntas ge resultat, utan onödig fördröjning anta och genomföra en förstärkt åtgärdsplan.

Skyldigheten att avbryta en affärsförbindelse gäller om lagen som reglerar affärsförbindelsen medger det. Den gäller inte för avtal som ett företag enligt lag är skyldigt att ingå.

Innan ett företag avbryter en affärsförbindelse ska företaget bedöma om detta rimligen kan väntas leda till negativa effekter som är uppenbart allvarligare än den potentiella negativa effekt som inte kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas eller den faktiska negativa effekt som inte kunnat stoppas eller minimeras. Företaget är i så fall inte skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

Om företaget avbryter affärsförbindelsen ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att förhindra, begränsa och stoppa negativa effekter som uppstår, underrätta affärspartnern inom rimlig tid och följa upp beslutet.

Om företaget inte avbryter affärsförbindelsen ska företaget regelbundet utvärdera beslutet och bedöma om ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

Bedömning

Svensk rätt medger att en affärsförbindelse kan avbrytas på det sätt som krävs enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet. Påföljder för avtalsbrott till följd av att en affärsförbindelse avbryts bör inte regleras i lagen om företagsansvar.

Skyldigheten för ett företag att under vissa förutsättningar avbryta en affärsförbindelse ska gälla i förhållande till en affärsförbindelse oavsett när den har ingåtts.

Ett företag ska i vissa fall avstå från att ingå en ny affärsförbindelse och utvidga en befintlig affärsförbindelse samt avbryta en befintlig affärsförbindelse på grund av negativa effekter (artiklarna 10.6 och 11.7). Avsikten med denna skyldighet är inte att begränsa företagens avtalsfrihet annat än i vissa särskilda situationer. En sådan situation kan föreligga när en verksamhet har en potentiell eller faktisk negativ effekt som genom en ny affärsförbindelse eller utvidgad befint-

lig affärsförbindelse skulle komma att ingå i företagets verksamhetskedja.

Om företaget inte har kunnat hantera den negativa effekten på ett fullgott sätt måste företaget som en sista utväg avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga affärsförbindelser med den aktuella affärspartnern. Samma situation kan uppstå i förhållande till en redan ingången affärsförbindelse och företaget måste då under vissa förutsättningar avbryta den.

För att företaget ska bli effektivt i sitt arbete med att förebygga, begränsa, stoppa och minimera negativa effekter är det viktigt att företaget prioriterar att samarbeta med sina affärspartner i stället för att avbryta affärsförbindelserna (se skäl 57). Ett företag kan även befinna sig i en situation där dess produktion i hög grad är beroende av insatsvaror från leverantörer vars affärsverksamhet är kopplad till allvarliga negativa effekter, t.ex. barnarbete eller en betydande miljöskada (se skäl 44 till ändringsdirektivet). Om företaget utan framgång har vidtagit alla åtgärder för tillbörlig aktsamhet för att komma till rätta med sådana negativa effekter, bör företaget som en sista utväg avbryta affärsförbindelsen, men fortsätta arbeta tillsammans med affärspartnern för att hitta en lösning.

Av det skälet är företagets skyldighet att avbryta affärsförbindelsen kombinerad med en skyldighet att anta en förstärkt plan för antingen förebyggande eller korrigerande åtgärder. En sådan ska antas utan onödig fördröjning om det rimligen kan förväntas ge resultat. Det innebär enligt kommissionen att det ska göras en samlad bedömning av sannolikheten för att åtgärder kan genomföras framgångsrikt inom en specifik och lämplig tidsram. Relevanta omständigheter att beakta är bl.a. orsaken till att en ursprunglig handlingsplan inte har varit tillräcklig för att hantera den negativa effekten, vilka åtgärder som har vidtagits och vilka hinder som kvarstår (möte om genomförandet den 9 juni 2026).

Om det är möjligt bör företaget även dra nytta av det ökade affärsmässiga inflytande som kan uppstå till följd av att affärsförbindelsen tillfälligt har avbrutits (skäl 44 till ändringsdirektivet).

Begreppet affärsförbindelse används inte i några andra bestämmelser i direktivet än de som avser skyldigheten att i vissa fall avstå från att ingå och utvidga samt avbryta en sådan. Affärsförbindelse definieras som en förbindelse mellan ett företag och en affärspartner (artikel 3.1 p). Som vi har redovisat i avsnitt 6 är en affärspart-

ner i direktivets mening både en juridisk person som företaget har ett affärsavtal med (direkt affärspartner) och en juridisk person som företaget inte har ett avtal med, men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (indirekt affärspartner).

Med uttrycket affärsförbindelse synes EU-lagstiftaren således inte endast avse bindande avtal som företaget har ingått eller står inför att ingå. Den skyldighet som åläggs företaget omfattar därmed inte endast situationen när den negativa effekten finns hos en befintlig eller påtänkt avtalspart till företaget, utan även situationen när den negativa effekten finns hos en avtalspart i senare led, dvs. hos en indirekt affärspartner till företaget. För att avbryta en affärsförbindelse med en indirekt affärspartner kan företaget behöva tillfälligt avbryta eller säga upp avtalet med sin direkta affärspartner i den avtalskedjan. Utöver detta kan dock även andra möjligheter finnas för att få till stånd att affärsförbindelsen avbryts.

Företagets skyldighet att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse gäller till dess att den negativa effekten har hanterats. När åtgärder som har antingen förebyggt (eller i tillräcklig utsträckning begränsat) en potentiell negativ effekt eller stoppat (eller minimerat) en faktisk negativ effekt har vidtagits, upphör således den begränsning av företagets avtalsfrihet som följer av direktivet. I skälen till ändringsdirektivet anges att ett avbrott i affärsförbindelsen bör upphöra när den negativa effekten har åtgärdats. Men det står givetvis företaget fritt att i stället välja att inte återuppta affärsförbindelsen, eller att redan i ett tidigare skede säga upp avtalet med affärspartnern. Det följer av att det står var och en fritt att själv välja vem man vill eller inte vill ha en avtalsrelation med.

När företaget överväger att avbryta en affärsförbindelse ska det bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan väntas bli uppenbart allvarligare än den negativa effekten som inte har kunnat hanteras, dvs. förebyggas, begränsas, stoppas eller minimeras. Om så är fallet är företaget inte skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

Företaget ska kunna ange skälen för ett sådant ställningstagande till tillsynsmyndigheten. Det är viktigt att notera att det rör sig om en avvägning av de negativa effekter som direktivet syftar till att begränsa. Eventuella andra effekter som ett avslutande eller avbrytande medför, t.ex. rent ekonomiska konsekvenser för företaget, är således inte relevanta för bedömningen.

Om företaget avbryter affärsförbindelsen ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att förhindra, begränsa och stoppa negativa effekter som uppstår, underrätta affärspartnern inom rimlig tid och följa upp beslutet. Beslutar företaget i stället att inte avbryta affärsförbindelsen ska företaget regelbundet utvärdera beslutet och bedöma om ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

Direktivets reglering av företagets skyldighet att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse utgår från den rekommendation om ansvarsfull avveckling som finns i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Närmare vägledning ska framgå av de riktlinjer om förfarandet för tillbörlig aktsamhet som kommissionen ska ta fram (artikel 19).

Bestämmelser som motsvarar direktivets reglering bör tas in i den nya lagen om företagsansvar. Ett företags skyldighet att i vissa fall avbryta en befintlig affärsförbindelse med en affärspartner gäller under förutsättning att den rättsordning som reglerar förbindelsen medger det och den gäller inte för avtal som ett företag är skyldigt att ingå. Även det bör framgå av lagen.

Av direktivet följer vidare att medlemsstaterna är skyldiga att säkerställa att det finns en möjlighet att avbryta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras rättsordning. Detta gäller dock inte för avtal som parterna enligt lag är skyldiga att ingå (artiklarna 10.6 tredje stycket och 11.7 tredje stycket).

Vår tolkning är att det ska vara avtalsrättsligt möjligt för företaget att avbryta affärsförbindelsen i en situation när så krävs enligt den näringsrättsliga regleringen i lagen om företagsansvar.

Det finns enligt svensk rätt inget generellt förbud mot att ett företag avbryter en affärsförbindelse genom att tillfälligt avbryta eller säga upp ett avtal som företaget har ingått. Principen om avtalsbundenhet innebär dock att avtalsparterna är skyldiga att uppfylla sina avtalslöften vid äventyr av rättsliga påföljder om så inte sker. Det sagda innebär att ett företag som har en förpliktelse enligt ett avtal enligt svensk rätt generellt har möjlighet att underlåta att fullgöra den, men att det kan få som konsekvens att företaget drabbas av påföljder i förhållande till motparten.

I kommersiella förhållanden regleras grunderna för uppsägning av ett avtal samt frågor om påföljder till följd av avtalsbrott normalt i avtalet. Som framgår ovan föreslår vi att det i lagen om företagsansvar föreskrivs att ett företag ska vara skyldigt att under vissa förutsätt-

ningar avbryta en affärsförbindelse. Denna näringsrättsliga reglering kan göra att det blir rättsligt omöjligt för företaget att fullgöra en prestation enligt avtalet med en affärspartner. Om företaget bryter mot ett löfte att fullgöra en avtalsprestation kan företaget å andra sidan bli skadeståndsskyldigt.

Med detta sagt har företaget en rättslig möjlighet att i avtal med sina affärspartner reglera rätten att suspendera och säga upp avtalet på ett sätt som återspeglar den skyldighet som kan uppstå för företagen enligt lagen om företagsansvar, och då även ange att en sådan åtgärd ska kunna vidtas utan påföljder för företaget. Vår bedömning är att möjligheterna att avbryta en affärsförbindelse därmed får anses säkerställd i svensk rätt på det sätt som krävs enligt direktivet.

Vi har övervägt om de civilrättsliga konsekvenserna av att ett företag är tvunget att avbryta en affärsförbindelse bör regleras närmare i lagen om företagsansvar. En fråga vi har ställt oss är om det borde vara så att företaget inte ska kunna drabbas av avtalsrättsliga påföljder när företaget suspenderar ett avtal till följd av att företaget enligt lagen är skyldigt att avbryta den affärsförbindelse som avtalet avser.

Det kan i och för sig framstå som rimligt att på förhand bestämma att ett företag, som tvingas suspendera ett avtal därför att lagen kräver det i en situation då det trots företagets åtgärder inte har gått att förebygga eller stoppa en negativ effekt, inte ska kunna bli skadeståndsansvarigt i förhållande till sin avtalspart.

Vid våra kontakter med företag och experter på tillbörlig aktsamhet har framkommit att företagen avser att försöka omförhandla avtal med befintliga affärspartner inför att lagen om företagsansvar ska börja tillämpas. Det kan antas att företagen vid såväl sådana omförhandlingar som ingåendet av nya avtal försöker reglera rätten att tillfälligt avbryta eller säga upp avtalen på ett sätt som återspeglar den skyldighet att avbryta en affärsförbindelse som kan uppstå för företagen enligt lagen om företagsansvar. Samtidigt kan det vara så att företaget inte kan skydda sig mot potentiella skadeståndsanspråk i alla sina avtal med affärspartner.

Det är dock svårt att förutse vilka konsekvenserna blir av att begränsa företagens avtalsfrihet på området. Det kan i vart fall inte antas att dessa konsekvenser skulle vara övervägande positiva. Att begränsa avtalsfriheten vore också att gå längre än vad direktivet kräver. Vår bedömning är därför att frågan om påföljder för avtalsbrott till följd av att ett företag avbryter ett avtal som en följd av sin skyldighet att

avbryta en affärsförbindelse inte bör regleras i lagen om företagsansvar. Det får i stället överlämnas till företagen att i den utsträckning det bedöms möjligt och finns ett behov av det avtala med sina affärspartner om vad som ska gälla i den situationen.

Förutsättningarna för att i ett enskilt fall ensidigt tillfälligt avbryta eller säga upp ett avtal utan att riskera skadestånd blir därmed ytterst en fråga för rättstillämpningen att hantera.

Vi har också ställt oss frågan vad företagets skyldighet att avbryta en affärsförbindelse med en affärspartner får för konsekvenser när det inte är svensk lag som ska tillämpas på avtalet som reglerar affärsförbindelsen. Generellt gäller att den lag som parterna har valt ska tillämpas på avtalet. Det innebär att den möjlighet att underlåta att fullgöra en avtalsprestation vid äventyr av skadeståndsansvar som gäller enligt svensk rätt endast blir tillämplig på ett avtal om svensk lag har valts av parterna. Har ett annat lands lag valts av parterna är det denna lag som i stället blir tillämplig på avtalet. Som vi har anfört ovan är det dock endast när utländsk rätt innehåller en motsvarande möjlighet som ett företag kan bli skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

I svensk rätt finns inte något allmänt förbud mot retroaktiv lagstiftning vid sidan av straffrätten och skatterätten. Det har dock i flera sammanhang uttalats att försiktighet är påkallad när det gäller att införa regler med retroaktiv verkan och att sådan lagstiftning som huvudregel bör undvikas på det förmögenhetsrättsliga området, om inte tungt vägande skäl motiverar avsteg från den grundsatsen. Som utgångspunkt bör en ny lag alltså inte tillämpas på avtal som ingåtts före den nya lagens ikraftträdande.

Av direktivet framgår inte att kravet på att en affärsförbindelse under vissa förutsättningar ska avbrytas endast ska tillämpas på affärsförbindelser som företaget ingår efter att nationell rätt som genomför direktivet har börjat gälla. En bestämmelse med den innebörden fanns med i rådets allmänna riktlinje avseende EU-kommissionens förslag till direktivet, men kom inte att ingå i den slutligt överenskomna direktivtexten. Vår bedömning är att det därmed är svårt att tolka direktivet på något annat sätt än att kravet ska gälla även i förhållande till affärsförbindelser som redan är ingångna vid den tidpunkten.

Detta skulle innebära att skyldigheten att avbryta en affärsförbindelse får retroaktiv verkan på så vis att det kan bli rättsligt omöj-

ligt för ett företag att fullgöra sin prestation enligt ett avtal som ingåtts med en affärspartner innan det näringsrättsliga krav som gjorde detta omöjligt fanns.

Som vi har nämnt ovan har vi förstått att företagen avser att försöka omförhandla avtal med befintliga affärspartner inför att lagen om företagsansvar ska börja tillämpas. Det kan antas att företagen vid såväl sådana omförhandlingar som ingåendet av nya avtal reglerar rätten att avbryta avtalet på ett sätt som återspeglar den skyldighet att avbryta en affärsförbindelse som kan uppstå för företagen enligt lagen om företagsansvar.

Vi föreslår att lagen om företagsansvar ska börja gälla den 26 juli 2029 (se avsnitt 13). Det är ett år efter den tidpunkt då direktivet kräver att Sverige ska ha antagit de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att genomföra direktivet. Det kan antas att de företag som berörs av lagen om företagsansvar vid den tidpunkt då lagen börjar gälla under en längre tid har varit medvetna om kravet på att under vissa förutsättningar avbryta affärsförbindelser.

Som vi tidigare har nämnt är det vidare en förutsättning för att skyldigheten ska inträda att avbrottet är en sista utväg, dvs. företaget ska dessförinnan ha försökt hantera den negativa effekten genom andra åtgärder. Därav följer att en skyldighet att avbryta en affärsförbindelse uppstår först en tid efter att de nya lagkraven har varit i kraft samt tillämpats av företagen.

Vi gör därför bedömningen att det är motiverat att i detta fall göra avsteg från den ovan redovisade utgångspunkten att ny lag inte ska tillämpas på avtal som har ingåtts före en lags ikraftträdande. Skyldigheten för ett företag att under vissa förutsättningar avbryta en affärsförbindelse ska således gälla i förhållande till en affärsförbindelse oavsett när den har ingåtts.

7.8 Avhjälpande åtgärder

Förslag

Om ett företag orsakar eller gemensamt med annan orsakar en negativ effekt ska företaget vidta lämpliga avhjälpande åtgärder.

När en negativ effekt har inträffat kan ett företag även behöva tillhandahålla avhjälpande åtgärder. Detta gäller dock endast om företaget har orsakat eller gemensamt orsakat en faktiskt negativ effekt (artikel 12). Skyldigheten ska ses i ljuset av att företagets åtgärder för att hantera en negativ påverkan enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande kan innefatta att samarbeta kring samt avsätta medel för s.k. gottgörelse.

En fråga som uppstår är vad som krävs för att ett sådant orsakande eller gemensamt orsakande ska anses föreligga. Som vi har anfört ovan är ett företag skyldigt att vidta lämpliga åtgärder för att få en negativ effekt att upphöra. Ansvaret för avhjälpande ska ses som ett led i skyldigheten att vidta lämpliga åtgärder (artikel 11.3 h). I föregående delavsnitt har vi beskrivit att vad som därvid krävs av företaget i det enskilda fallet påverkas av graden av företagets inblandning i den negativa effekten, däribland om en negativ effekt har orsakats endast av företaget eller gemensamt av företaget och ett dotterföretag eller en affärspartner.

Enligt skälen till direktivet bör företaget vidta lämpliga åtgärder för att stoppa negativa effekter som det självt orsakar eller som det orsakar tillsammans med sina dotterföretag eller affärspartner (skäl 53). Detta gäller även om tredje parter utanför företagets verksamhetskedja också är delaktiga i att orsaka de negativa effekterna.

Att företaget orsakar en negativ effekt tillsammans med någon annan omfattar situationen att företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, men däremot inte när företaget handlar på ett sätt som bidrar till det i mindre eller obetydlig utsträckning. I skälen till direktivet hänvisas till det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande (skäl 45).

I det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande används inte begreppet gemensamt orsakande, utan man talar i stället om att företaget har bidragit till den negativa effekten. Ramverket innehåller en förklaring av vad som avses med det och den gränsdragning som kan behöva göras för att avgöra när företaget endast är direkt kopplat till en negativ effekt.

För att någon ska anses ha bidragit till en negativ effekt ska det enligt ramverket föreligga ett betydande bidrag, dvs. en verksamhet som föranleder, underlättar för eller skapar incitament för någon annan att vålla en negativ påverkan; mindre eller obetydliga bidrag tillmäts inte betydelse i sammanhanget. Ett betydande bidrag kan vara

ett aktivt agerande eller underlåtenhet att agera. Enligt ramverket påverkas bedömningen av om bidraget är betydande av i vilken utsträckning företagets agerande (eller underlåtenhet att agera) ökade risken för den negativa påverkan men också av vad företaget borde ha känt till och agerat på och hur effektiva åtgärderna för att förhindra eller begränsa den negativa effekten har varit.

Frågan är om det som anges ovan ska gälla även i förhållande till företagets skyldighet att avhjälpa en negativ effekt. Att så är fallet framgår inte uttryckligen av skälen till direktivet, men det är en rimlig tolkning givet att man även i direktivet använder begreppet gemensamt orsakat både i bestämmelserna om åtgärder för att stoppa negativa effekter och i bestämmelserna om avhjälpande. Av direktivets definition av begreppet avhjälpande åtgärder följer vidare att åtgärderna för avhjälpande ska stå i proportion till företagets inblandning i den negativa effekten (se artikel 3.1 t). Att det vid bedömningen av vilka åtgärder som företaget ska vara skyldigt att vidta i ett enskilt fall ska göras en sådan proportionalitetsbedömning visar också att man i direktivet med gemensamt orsakande i förhållande till avhjälpande har avsett detsamma som gäller i förhållande till ansvaret att få en negativ effekt att upphöra.

Detta överensstämmer även med vad som rekommenderas enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande, nämligen att ett företag som har orsakat eller bidragit till en negativ påverkan ska avsätta medel för, eller genom legitima processer samarbeta kring, gottgörelse av en sådan påverkan.

Avhjälpandeansvaret uppstår således inte endast i situationer när företaget genom sitt eget agerande har orsakat en negativ effekt. Även i en sådan situation kan det dock tänkas att omständigheter som inte beror på företaget har bidragit till överträdelsen och att det därmed inte är proportionerligt att ålägga företaget det fulla ansvaret för avhjälpande åtgärder. Detsamma gäller när överträdelsen är en konsekvens av företagets agerande tillsammans med någon annan, dvs. vid ett gemensamt orsakande.

Begreppet avhjälpande åtgärder är i direktivet definierat som åtgärder som gör att situationen för de drabbade personerna, samhällena eller miljön återställs, så att situationen så långt möjligt blir likvärdig situationen som den skulle ha varit om den faktiska negativa effekten inte hade inträffat (artikel 3.1 t). Sådana åtgärder kan bestå i finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer

som har drabbats av den faktiska negativa effekten eller ersättning för de kostnader som myndigheterna haft för nödvändiga avhjälpande åtgärder.

När det gäller frågan om vad som är lämpliga avhjälpande åtgärder ska kommissionen ta fram riktlinjer till hjälp för företagen (artikel 19). Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns även vägledning och praxis som företag använder sig av i sitt frivilliga arbete med gottgörelse. Enligt ramverket kan gottgörelse ta många olika former. Utöver ekonomisk kompensation kan det handla om upprättelse i form av en ursäkt eller ett offentligt erkännande samt löften om att ett beteende inte ska upprepas, återanställning, återlämnande av mark och att ge tillgång till medicinsk, psykologisk, juridisk eller social hjälp.

Vilka åtgärder som behöver vidtas är beroende av situationen och vilken negativ effekt som har orsakats. Detta måste därför avgöras från fall till fall. Vid bedömningen av vad som är lämpligt i ett enskilt fall kommer företaget ha hjälp av det samråd med relevanta berörda parter som enligt direktivet ska utföras inför att avhjälpande åtgärder vidtas (artikel 13 d, se nästa delavsnitt).

I den dialog vi haft med aktörer som har praktisk erfarenhet av avhjälpande av negativa effekter har det framkommit att det ibland kan vara mindre lämpligt med finansiell ersättning till de som har drabbats av människorättskränkningar eller miljöbrott. Att så är fallet kan framkomma vid samråd med de individer eller samhällen som har påverkats eller med experter som har insikt i ett enskilt fall.

Företagets skyldigheter i fråga om avhjälpandet av negativa effekter bör framgå av den föreslagna lagen om företagsansvar. Skyldigheten bör utformas så att ett företag som orsakar eller gemensamt med någon annan orsakar en negativ effekt ska vidta lämpliga åtgärder för att avhjälpa den. Som ett led i detta bör även begreppet avhjälpande åtgärd definieras i lagen (se avsnitt 6).

Om företaget inte har varit delaktigt i att orsaka den negativa effekten, utan den har orsakats av en affärspartner, får företaget enligt direktivet vidta avhjälpande åtgärder trots att företaget inte är skyldigt att göra det. Företaget får också förmå affärspartnern att vidta avhjälpande åtgärder (artikel 12.2). Eftersom det enligt svensk rätt inte finns några hinder för företaget att frivilligt agera på detta sätt bedömer vi att det inte behöver framgå av lagen.

Om företaget inte på eget initiativ ser till att avhjälpande åtgärder vidtas, får tillsynsmyndigheten ålägga företaget att göra detta (se avsnitt 8).

Sett till vad det är för åtgärder som kan bli aktuella kan det i såväl det praktiska arbetet som i rättstillämpningen uppstå frågor om hur avhjälpandeansvaret enligt lagen om företagsansvar påverkar ett företags potentiella utomobligatoriska skadeståndsansvar i förhållande till den som drabbas av en negativ effekt. Företagets skyldighet att under vissa förutsättningar vidta avhjälpande åtgärder är helt oberoende av om företaget ska anses skadeståndsansvarigt i den uppkomna situationen. Vad som krävs för att företaget ska vara skadeståndsansvarigt behandlas i avsnitt 9.

Bestämmelserna om avhjälpande i lagen om företagsansvar innebär att företaget samtidigt kan ha både ett avhjälpandeansvar och ett skadeståndsansvar. Eftersom förutsättningarna för de olika formerna av ansvar är väsentligt olika, ska bedömningar i fråga om huruvida ett företag har vållat en skada inte påverkas av om företaget har vidtagit avhjälpande åtgärder. Att företaget avhjälper den negativa effekten kan dock innebära att något som skulle kunna vara ersättningsgillt som en skada i stället ersätts inom ramen för avhjälpandet. I vilken utsträckning det ska påverka bedömningen av ersättningen till den skadelidande är något som ytterst får avgöras vid rättstillämpningen i det enskilda fallet.

Liknande gränsdragningsfrågor kan uppstå i förhållande till det ansvar att avhjälpa allvarliga miljöskador och föroreningsskador som en verksamhetsutövare kan ha enligt miljöbalken (se avsnitt 10). Inför att tillsynsmyndigheten överväger att ålägga ett företag att vidta åtgärder för att avhjälpa en negativ effekt bör myndigheten beakta skadestånd eller annan ersättning som företaget har ålagts att betala (se avsnitt 8).

7.9 Samråd med anställda och andra aktörer

Förslag

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att åstadkomma ett meningsfullt och effektivt samarbete med berörda parter.

Företaget ska samråda med relevanta berörda parter i samband med följande moment i förfarandet för tillbörlig aktsamhet:

1. när företaget inhämtar den information som behövs för att företaget ska kunna identifiera och bedöma negativa effekter,
2. när företaget utarbetar handlingsplaner, och
3. när företaget vidtar avhjälpande åtgärder.

I samband med samrådet ska företaget undersöka om det finns hinder för ett effektivt samarbete med de berörda parterna. I så fall ska företaget hantera hindret.

Företaget ska vid samrådet, när det är lämpligt, ge de berörda parterna den information som de behöver för att ett effektivt samråd ska kunna ske. Om en berörd part begär det ska företaget lämna annan relevant information inom en rimlig tidsperiod, eller annars efter begäran från den berörda parten skriftligen motivera varför sådan information inte lämnas.

Om det inte är möjligt att samarbeta med berörda parter i den utsträckning som behövs, ska företaget samråda med utomstående experter.

För att förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska bli effektivt och meningsfullt ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att samarbeta med aktörer som på olika sätt berörs av företagets verksamhet (artikel 13).

Ett sådant samarbete ska ske genom att företaget vid vissa av de moment som ingår i förfarandet samråder med berörda parter. Närmare vägledning om hur man identifierar berörda parter och om samarbetet kommer att ges i de riktlinjer som kommissionen ska ta fram (artikel 19). Kommissionen ska även ta fram information till berörda parter om hur de kan delta i företagens förfaranden för tillbörlig aktsamhet. Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vidare vägledning och praxis som företag som arbetar

med tillbörlig aktsamhet använder sig av för att få till stånd ett effektivt och meningsfullt samarbete.

Med berörda parter avses företagets anställda, de anställda i företagets dotterföretag och affärspartner, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter (artikel 3.1 n). Berörda parter kan även vara individer och samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas av företagets eller dess affärspartners produkter, tjänster och verksamheter och legitima företrädare för sådana individer och samhällen. Som exempel anges i skälen till ändringsdirektivet individer eller samhällen i närheten av en anläggning som drivs av en affärspartner och som därmed kan påverkas direkt av föroreningar och ursprungsbefolkning vars rätt till mark eller resurser påverkas direkt av hur en affärspartner förvärvar, utvecklar eller på annat sätt använder mark, skogar eller vatten (skäl 45 i ändringsdirektivet).

Samrådet ska enligt direktivet ske i samband med att företaget inhämtar information om negativa effekter inom ramen för sin riskbedömning, utarbetar handlingsplaner och vidtar avhjälpande åtgärder. Skyldigheten avser att vid dessa moment under förfarandet för tillbörlig aktsamhet samråda med relevanta berörda parter. Av skälen till ändringsdirektivet framgår att en berörd part för att vara relevant i sammanhanget bör ha en direkt koppling till det aktuella momentet (skäl 45 till ändringsdirektivet).

De berörda parterna ska få relevant och heltäckande information från företaget (artikel 13.2). Detta ska inte påverka tillämpningen av företagshemlighetsdirektivet. Informationen ska möjliggöra effektiva och transparenta samråd, men företaget ska inte behöva delge information som utgör företagshemligheter (skäl 64).

Kravet på företaget att lämna relevant och heltäckande information bör mot bakgrund av det tolkas som att informationen ska vara tillräcklig för att ett samråd ska kunna ske. Vad som är tillräcklig information måste avgöras från fall till fall. En part som ska samråda med företaget kan begära att få del av ytterligare relevant information och ska då få det av företaget inom rimlig tid och i ett lämpligt och begripligt format (artikel 13.2). Om företaget inte tillhandahåller sådan ytterligare information ska företaget kunna motivera det skriftligt.

För att ett meningsfullt samarbete med berörda parter ska kunna äga rum behöver företaget beakta om det finns hinder för ett effektivt samarbete (artikel 13.5). Sådana hinder ska identifieras och hanteras. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt utsatta berörda parters

behov (skäl 65). Enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande är utsatta individer och grupper sådana i förhållande till vilka det beroende av sammanhanget finns en förhöjd risk för sårbarhet, vilket kan vara t.ex. migrantarbetare, minoriteter, kvinnor och barn. Genom den praktiska tillämpningen av ramverket har det utarbetats metoder för att identifiera och hantera hinder för samarbete med utsatta parter.

Enligt direktivet ska det även säkerställas att den som deltar i ett samråd inte utsätts för repressalier eller vedergällning, t.ex. genom att företaget upprätthåller konfidentialitet eller anonymitet. Vårt förslag till genomförande av direktivet i det avseendet behandlas i delavsnitt 7.11.

Det finns situationer där det inte är möjligt att samarbeta med berörda parter i den utsträckning som behövs för att företaget fullt ut ska uppfylla de krav som ställs. I så fall ska företagen samråda med experter. Experterna ska kunna ge trovärdiga insikter om potentiella och faktiska negativa effekter. Enligt de sakkunniga på tillbörlig aktsamhet som vi har samrått med är det i praktiken framför allt organisationer i det civila samhället som har den expertisen.

Samrådet bör regleras i lagen om företagsansvar. Som framgår av avsnitt 6 föreslår vi även att begreppet berörda parter definieras i lagen och att det ges samma betydelse i lagen som i direktivet.

Anställda, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter är berörda parter. Dessa ingår därmed i den krets som företaget ska samråda med. Arbetstagarrepresentanter får anses innefatta arbetstagarorganisationer med vilka företaget har tecknat kollektivavtal, men även andra arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare i de berörda verksamhetskedjorna. För det fall det finns representanter för arbetstagarna kan det vara tillräckligt att samråd sker med sådana företrädare, men skyldigheten att samråda med anställda omfattar även anställda som inte är organiserade.

Samrådet med de anställda och deras företrädare ska genomföras i enlighet med EU-rätt, nationell rätt och kollektivavtal och utan att det påverkar den rätt som annars finns till information, samråd och deltagande (artikel 13.7; när det gäller EU-rätten, se hänvisningar i skäl 65).

Utöver de krav på samråd som ställs inom ramen för ett meningsfullt samarbete med berörda parter (artikel 13) ska företaget enligt direktivet även samråda med anställda eller deras företrädare i sam-

band med att företaget utarbetar ramverket för tillbörlig aktsamhet (se delavsnitt 7.2).

Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen tillåts fullgöra direktivets skyldigheter om samråd genom branschinitiativ eller flerpartsinitiativ, beroende på vad som är lämpligt, förutsatt att samrådet uppfyller kraven (artikel 13.6). Något hinder mot att samråda genom ett sådant initiativ finns inte i svensk rätt, varför det inte bedöms behöva komma till särskilt uttryck i lagen att så får ske.

När samråd genomförs bör företagen alltså kunna förlita sig på branschinitiativ eller flerpartsinitiativ i den mån dessa är utformade på ett sätt som uppfyller kraven på samråd och lämpliga att använda i det enskilda fallet. Att företaget deltar i ett sådant initiativ är dock inte tillräckligt för att fullgöra skyldigheten att samråda med företagets egna arbetstagare eller deras företrädare (artikel 13.6).

7.10 Klagomål och anmälningar

Förslag

Ett företag ska ha ett rättvist, allmänt tillgängligt och förutsebart förfarande för att ta emot och hantera klagomål om berättigade farhågor för faktiska och potentiella negativa effekter. Det gäller effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartners som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

Endast den som är klagomålsberättigad ska kunna lämna ett klagomål inom ramen för förfarandet.

Med *klagomålsberättigad* ska avses en fysisk eller juridisk person som påverkas eller har rimliga skäl att anta att den kan komma att påverkas av en negativ effekt och legitima företrädare för dessa personer, fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna samt organisationer i det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden när klagomålet gäller en negativ effekt på miljön.

Företaget ska informera berörda fackföreningar och arbetstagarrepresentanter om klagomålsförfarandet.

Efter att företaget har tagit emot ett klagomål från en klagomålsberättigad person ska företaget, om den klagomålsberättigade begär det,

1. underrätta den klagomålsberättigade om huruvida företaget bedömer att klagomålet är välgrundat och om skälen för sin bedömning,
2. låta den klagomålsberättigade träffa företrädare för företaget för att diskutera de negativa effekter som klagomålet gäller samt potentiella avhjälpande åtgärder, och
3. om klagomålet är välgrundat, informera om åtgärder som företaget har vidtagit eller avser vidta.

Om klagomålet är välgrundat ska den negativa effekten som klagomålet gäller anses vara identifierad.

Företaget ska vidare ha ett förfarande för att ta emot anmälningar från enskilda om faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartners som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

Ett företag ska enligt direktivet ge personer och vissa organisationer möjlighet att lämna in klagomål direkt till företaget angående berättigade farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter (artikel 14).

De som får framföra sådana klagomål är personer som påverkas eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av den aktuella negativa effekten. Företaget måste således i det enskilda fallet göra en bedömning om personen har en tillräckligt nära och förutsebar koppling till den negativa effekten. Klagomålsberättigade kan exempelvis vara arbetstagare i den egna verksamheten eller i värdekedjan, lokalbefolkning som påverkas av t.ex. miljöskador eller andra individer vars rättigheter påverkas.

Även legitima företrädare för sådana personer, t.ex. organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare, ska enligt direktivet kunna lämna in klagomål på deras vägnar. Enligt vår bedömning finns det inte någon självständig klagorätt för organisationer, utan det krävs att organisationen i det specifika fallet är en legitim före-

trädare för någon som påverkas eller kan komma att påverkas av en negativ effekt.

Rätt att framföra klagomål har vidare fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna. I fråga om negativa miljöeffekter kan även en organisation i det civila samhället som är verksam och erfaren på relaterade områden ha rätt att framföra klagomål.

Företaget ska inrätta ett rättvist, allmänt tillgängligt, åtkomligt, förutsebart och öppet förfarande för att hantera klagomål och ska informera de berörda fackföreningarna och arbetstagarrepresentanterna om förfarandet. Kraven på förfarandet bör enligt direktivet tolkas i överensstämmelse med FN:s vägledande principer om företagande och mänskliga rättigheter (princip 31; se skäl 59 i direktivet). I principerna finns viss närmare vägledning om hur förfarandet bör utformas för att uppfylla kraven.

Förfarandet bör vara känt för berörda parter (åtkomligt). Det bör vara utformat på ett sätt som gör det tydligt för den som lämnar in ett klagomål hur förfarandet ser ut, vad det kan leda fram till samt hur ett enskilt klagomål kan följas upp, med angivande av en ungefärlig tidsram för varje moment (förutsebart). Man bör även sträva efter att säkerställa att särskilt utsatta grupper har möjlighet att delta i förfarandet och erbjuda hjälp till de som har särskilda svårigheter vad gäller åtkomlighet (rättvist).

En klagomålsberättigad som lämnar in klagomål har rätt till lämplig uppföljning. Han eller hon ska underrättas om huruvida företaget bedömer att klagomålet är välgrundat och om skälen för dess bedömning samt få träffa företrädare för företaget för att diskutera de negativa effekter som klagomålet gäller samt potentiella avhjälpande åtgärder. När ett klagomål är välgrundat ska den klagomålsberättigade också få information om åtgärder som företaget har vidtagit eller avser vidta.

För att ett klagomål ska vara välgrundat krävs det att det innehåller information som om den skulle visa sig vara korrekt innebär att det förekommer en potentiell eller faktisk negativ effekt som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet eller från verksamhet i företagets verksamhetskedjor.

Om ett klagomål är välgrundat ska den negativa effekt som klagomålet gäller anses identifierad. Företaget ska då vidta sådana lämpliga åtgärder som har redogjorts för under föregående avsnitt för att

den potentiella eller faktiska negativa effekten ska förebyggas eller upphöra samt i förekommande fall även vidta avhjälpande åtgärder (artikel 14.3).

Företaget ska också tillhandahålla en möjlighet (mekanism) att göra anmälningar om negativa effekter, det som i direktivet benämns underrättelser (artikel 14.5). En juridisk eller fysisk person som har information eller farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter med avseende på företagets egen verksamhet, dess dotterföretags verksamhet och dess affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor ska ha rätt att göra en sådan anmälan. Det rör sig alltså här om en vidare krets än den som är klagomålsberättigad. En person som lämnar in en anmälan har dock inte rätt till den uppföljning som en klagomålsberättigad har.

Lagen om företagsansvar bör innehålla motsvarande skyldigheter för företagen. Det bör i lagen om företagsansvar föreskrivas att klagomålsförfarandet ska vara rättvist, allmänt tillgängligt och förutsebart.

För att tydliggöra skyldigheterna bör det i lagen framgå vem som är klagomålsberättigad. Arbetstagarrepresentanter får även här anses innefatta arbetstagarorganisationer med vilka företaget har tecknat kollektivavtal, men även andra arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare i de berörda verksamhetskedjorna.

Företaget får uppfylla skyldigheterna att ha förfaranden för klagomål och anmälningar genom att delta i gemensamma klagomålsförfaranden och mekanismer för anmälningar som inrättas gemensamt med andra företag, t.ex. av en koncern, genom branschorganisationer, flerpartsinitiativ eller globala ramavtal (artikel 14.6). Sådana förfaranden kan dock inte användas för att uppfylla kravet på lämplig uppföljning gentemot en klagomålsberättigad.

Att företaget i viss utsträckning kan använda sig av gemensamma förfaranden och mekanismer bedöms inte behöva framgå av lagen.

Inlämnandet av ett klagomål eller en anmälan ska enligt direktivet inte vara ett krav för eller hindra den person som lämnar in dessa från att få tillgång till förfarandet för välgrundade farhågor eller till utomrättsliga mekanismer, som t.ex. OECD:s nationella kontaktpunkter (artikel 14.7). Svensk rätt uppställer inte några sådana krav eller hinder. Vi bedömer därför att inte heller detta behöver framgå av lagen.

Vid våra kontakter med företagen och experter på tillbörlig aktsamhet har det framkommit att villkor om att först vända sig till andra förfaranden ibland ställs av företag för att en enskild ska få utnyttja

t.ex. ett klagomålsförfarande. Av våra förslag följer att företagen är skyldiga ha ett klagomålsförfarande och ett förfarande för anmälningar. Lagen om företagsansvar bör inte ge någon rätt för företagen att ställa upp några ytterligare villkor för att få delta i dessa förfaranden.

Företaget ska också vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier för den som lämnar in ett klagomål eller en underrättelse genom att säkerställa att personen behandlas konfidentiellt. Vårt förslag till genomförande av direktivet i det avseendet behandlas i följande delavsnitt.

Det kan tilläggas att klagomålsförfarandet delvis ligger nära det förfarande för rapportering som föreskrivs i lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visselblåsarlagen, se avsnitt 10). Den reglering som här föreslås införas i lagen om företagsansvar bör ses som fristående i förhållande till den lagen. En anställd i företaget som påverkas direkt av den negativa effekten kan använda båda förfarandena.

7.11 Särskilt om skyddet för enskilda personers identitet och mot repressalier

7.11.1 Konfidentiell behandling av uppgifter

Förslag

Företaget ska behandla identiteten hos den som deltar i ett samråd, lämnar in ett klagomål eller gör en anmälan med konfidentialitet.

Som ett led i att skydda enskilda som deltar i samråd eller lämnar ett klagomål eller en anmälan från repressalier finns det i direktivet krav på skydd för den enskildes identitet.

Direktivet föreskriver att ett företag ska säkerställa att deltagarna i ett samråd inte utsätts för repressalier eller vedergällning, t.ex. genom att upprätthålla anonymitet eller konfidentialitet (artikel 13.5). Företaget ska också vidta de åtgärder som de rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier, genom att säkerställa att den person eller organisation som lämnar in ett klagomål behandlas konfidentiellt (artikel 14.3).

En anmälan ska kunna göras antingen anonymt eller konfidentiellt (artikel 14.5). Företaget ska vidta de åtgärder som det rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier genom att säkerställa att de personer eller organisationer som lämnar in sådana anmälningar behandlas konfidentiellt.

Direktivet gör således skillnad på anonymitet och konfidentialitet. Anonymitet syftar på när någon agerar utan att avslöja sin identitet, dvs. företaget vet inte vem personen är. Konfidentialitet torde å andra sidan innebära att informationen om personens identitet är tillgänglig endast för dem som har behörighet ta del av den, dvs. företrädare för det företag som har en skyldighet att samråda samt ta emot klagomål och anmälningar.

Vi bedömer att direktivet lämnar till medlemsstaterna att avgöra om den som deltar i ett samråd eller lämnar in en anmälan ska ha rätt att vara anonym eller att hans eller hennes identitet ska behandlas konfidentiellt. Inte heller måste det införas bestämmelser om att den som lämnar ett klagomål ska ha rätt att vara anonym. Den som lämnar ett klagomål ska däremot ha rätt att få sin identitet behandlad konfidentiellt.

Frågan är vilka krav på att företaget ska upprätthålla anonymitet eller konfidentialitet som ska uppställas i lagen om företagsansvar. Kraven måste utformas på ett sådant sätt att de går att förena med direktivet i övrigt.

När det gäller samråd ska det ske med en viss bestämd krets, de s.k. berörda parterna. Företaget ska när det är lämpligt förse de berörda parterna med relevant och heltäckande information (se avsnitt 6.8).

Direktivet ställer relativt omfattande krav på samråd. Det ska ske i samband med att företaget inhämtar information om negativa effekter inom ramen för sin riskbedömning, utarbetar handlingsplaner och vidtar avhjälpande åtgärder.

Vi gör bedömningen att det, mot bakgrund av att det rör sig om en bestämd krets som företagen ska samråda med, påtagligt skulle försvåra för företaget om den som deltar i samrådet har rätt att vara anonym. Det skulle bl.a. leda till merarbete för att utröna om företaget har uppfyllt sina skyldigheter i förhållande till kravet på att samråd ska ske med den krets som lagen föreskriver. Vi föreslår därför inte att den som deltar i samrådet ska ha rätt att vara anonym.

Identiteten hos den som deltar i samrådet bör däremot behandlas med konfidentialitet. Det står ett företag fritt att därutöver ordna för möjligheten att vara anonym vid samråd om man ser att det finns behov för det i ett enskilt fall samt gör bedömningen att man under de förutsättningarna kan uppfylla kraven på samråd enligt lagen om företagsansvar. Att identiteten hos den som delar i samrådet ska behandlas med konfidentialitet bör framgå av lagen om företagsansvar.

När det gäller klagomål har vi ovan konstaterat att direktivet inte ställer något krav på anonymitet. När företaget får ett klagomål måste företaget i första hand avgöra om det kommer från någon som omfattas av den krets av personer och organisationer som är klagomålsberättigade. Därefter ska företaget ta ställning till om klagomålet är välgrundat. Företaget har under vissa omständigheter skyldigheter mot den som lämnat in klagomålet.

Det kan konstateras att det knappast är möjligt för företaget att bedöma om den klagande är klagomålsberättigad och om klagomålet är välgrundat, om den klagande har klagat anonymt. Ett krav på anonymitet är i det här sammanhanget därför inte lämpligt och föreslås inte. Som har konstaterats bör den som lämnar ett klagomål i stället ha rätt att få sin identitet behandlad konfidentiellt. För det fall en skrivelse som benämns som ett klagomål lämnas till företaget utan att det går att fastställa att avsändaren är en klagomålsberättigad person, bör företaget i stället behandla skrivelsen som en anmälan.

Det behöver inte föreskrivas i lagen om företagsansvar att man som klagomålsberättigad inte har rätt att lämna klagomålet anonymt.

Beträffande anmälningar gör vi delvis en annan bedömning. Enligt direktivet får vilken fysisk eller juridisk person som helst anmäla ett missförhållande till företaget. Företaget behöver inte heller vidta åtgärder i förhållande till den person som gör anmälan, på det sätt som gäller för klagomål. En annan sak är att det ankommer på företaget att vidta lämpliga åtgärder i förhållande till faktiska eller potentiella negativa effekter som kan framkomma i en anmälan.

Eftersom rätten att göra en anmälan inte är begränsad till en viss personkrets och företaget inte måste vidta åtgärder i förhållande till anmälaren gör vi bedömningen att det inte bör finnas något hinder mot att en anmälan lämnas anonymt. Om en anmälan inte lämnas in anonymt ska identiteten hos den som gör en anmälan behandlas konfidentiellt.

Det behöver inte föreskrivas i lagen om företagsansvar att en anmälan kan göras anonymt.

7.11.2 Obehörigt röjande av uppgifter

Förslag

Uppgifter som kan avslöja vem som har lämnat ett klagomål eller gjort en anmälan ska inte obehörigen få röjas. Detsamma gäller uppgift som kan avslöja vem som har deltagit i ett samråd. Något straffrättsligt ansvar ska inte följa för den som bryter mot förbuden.

Frågan är då hur direktivets krav på konfidentialitet ska genomföras.

Huvudregeln är att allmänna handlingar, de vill säga handlingar som förvaras hos ett allmänt organ, är offentliga. Rätten att ta del av allmänna handlingar kan begränsas genom sekretess, som innebär ett förbud att muntligen eller på annat sätt röja uppgifter. Bestämmelser om sekretess finns framför allt i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den som i privat verksamhet disponerar över uppgifter bestämmer som huvudregel själv om utlämnandet av dessa till andra, med de begränsningar som följer av lagstiftning och åtaganden som vilar på civilrättslig grund. Regleringen i offentlighets- och sekretesslagen om begränsningar av enskildas rätt att ta del av handlingar är sålunda inte tillämpliga inom den privata sektorn. Det innebär att företag och enskilda som genomför samråd eller tar emot klagomål och anmälningar enligt direktivet inte omfattas av offentlighets- och sekretesslagen.

Trots att ett företag inte är skyldigt att lämna ut uppgifter har det i vissa fall ändå ansetts angeläget att helt hindra ett uppgiftslämnande. Särskilda regler om tystnadsplikt har därför införts inom vissa områden. En sådan tystnadsplikt är ofta reglerad som ett förbud mot att obehörigen röja vissa uppgifter. Obehörighetsrekvisitet har tolkats som att ett utlämnande av uppgifterna får ske bl.a. om den som uppgifterna rör har lämnat sitt samtycke, om uppgifterna lämnas vidare till personer inom den berörda verksamheten som behöver dem för verksamheten eller om uppgifterna enligt lag eller annan författning

ska lämnas ut, exempelvis till en tillsynsmyndighet (se t.ex. prop. 2002/03:139 s. 479). En reglerad tystnadsplikt blir också straffsanktionerad, om inte annat anges (20 kap. 3 § brottsbalken).

Bestämmelser som till viss del angränsar till frågan om skydd för den som lämnar ett klagomål eller en anmälan till företaget finns i visselblåsarlagen. Skyddet enligt den lagen består bl.a. av ett förbud att hindra eller försöka hindra rapportering av missförhållanden och att på grund av rapportering vidta repressalier. I lagen finns en bestämmelse om tystnadsplikt där det förbjuds att obehörigen röja en uppgift som kan avslöja identiteten på en rapporterande person.

Visselblåsarlagen skyddar s.k. rapporterande personer och gäller vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av missförhållanden om det finns ett allmänintresse av att informationen kommer fram. Lagen gäller även vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som utgörs av ett handlande eller en underlåtenhet som strider mot en direkt tillämplig unionsrättsakt inom tillämpningsområdet för visselblåsardirektivet[3].

Direktivet om tillbörlig aktsamhet omfattas av tillämpningsområdet för visselblåsardirektivet (se avsnitt 10).

I visselblåsarlagen avses med rapporterande person den som i ett arbetsrelaterat sammanhang har fått del av eller inhämtat information om missförhållanden och rapporterar den och som tillhör någon av vissa särskilt uppräknade personkategorier. Personkretsen som skyddas av lagen är inte begränsad till arbetstagare.

I den skyddade personkretsen ingår förutom arbetstagare även arbetssökande, egenföretagare, praktikanter och styrelseledamöter. Repressalieförbudet gäller även till skydd för personer som bistår den rapporterande personen vid rapporteringen, såsom förtroendevalda och skyddsombud, samt för personer med en viss koppling till den rapporterande personen, t.ex. anhöriga och kollegor.

De missförhållanden som omfattas av visselblåsarlagen är sådana som består i handlanden och underlåtenheter, oavsett om det rör ett uppsåtligt eller oaktsamt agerande eller om missförhållandena har sin grund i omständigheter som ingen särskild person kan lastas för. Det kan vara alla former av försummelser eller oegentligheter som kan förekomma i en verksamhet.

[3] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsardirektivet).

Eftersom direktivet om tillbörlig aktsamhet omfattas av visselblåsardirektivets materiella tillämpningsområde kan den som lämnar ett klagomål eller en underrättelse om farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter även anses rapportera om ett sådant missförhållande som behandlas i visselblåsarlagen. Det kan även tänkas att en sådan person många gånger omfattas av den personkrets som den lagen skyddar.

Alla fysiska och juridiska personer som påverkas eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av en negativ effekt ska emellertid kunna lämna ett klagomål. Detsamma gäller för organisationer i det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden när klagomålet gäller en negativ effekt på miljön. När det kommer till anmälningar ska sådana kunna göras av alla juridiska eller fysiska personer som har information eller farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter.

Personkretsen som i dessa avseenden ska skyddas enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet är således betydligt större än den krets av personer som skyddas enligt visselblåsarlagen. Konfidentialiteten ska även gälla i förhållande till den som deltar i ett samråd. Enligt vår bedömning ger visselblåsarlagen därför i det här avseendet inte ett tillräckligt skydd.

Trots att företaget inte är skyldigt att lämna ut uppgifter, om det inte finns en reglerad uppgiftsskyldighet, anser vi att det för ett korrekt genomförande av direktivet är angeläget att helt hindra ett uppgiftslämnande i dessa avseenden. Mot bakgrund av det anförda och för att säkerställa ett skydd för en enskilds identitet bör företagets företrädare således omfattas av en tystnadsplikt som bör införas i den nya lagen om företagsansvar.

Förbudet bör ta sikte på det obehöriga röjandet av uppgifter om enskildas personliga förhållanden som lämnas inom ramen för ett klagomål eller en anmälan och som på något sätt kan avslöja vem den enskilde är. Förbudet bör även gälla mot att obehörigen röja uppgifter som på något sätt kan avslöja vem som deltar i ett samråd.

Skyddet för uppgifterna bör endast omfatta ett obehörigt röjande. Detta möjliggör ett nödvändigt informationsutbyte. Uppgifterna ska kunna lämnas ut med samtycke, till den nationella tillsynsmyndigheten eller annars som en följd av en skyldighet i lag eller författning.

En reglerad tystnadsplikt är straffsanktionerad, om inte annat anges. Kriminalisering som metod för att hindra överträdelser av

olika normer i samhället bör som regel användas med försiktighet. Enligt vår mening finns det vidare en risk att ett straffansvar kan verka hämmande på ett företags anställda och leda till en administrativt betungande ordning som i slutänden kommer att drabba även andra än företagen.

Det får vidare antas att företagen ändå har incitament att inte röja uppgifter om anmälare etc., även utan en straffsanktionerad tystnadsplikt. Enligt vår mening är det således inte nödvändigt att straffsanktionera tystnadsplikten för att säkerställa att företagen lever upp till de krav som lagen om företagsansvar ställer på dem. En straffsanktion föreslås därmed inte.

7.11.3 Repressalier

Förslag

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i ett samråd utsätts för repressalier.

Som vi har anfört ovan ska det enligt direktivet krävas av företagen att de säkerställer att den som deltar i ett samråd inte utsätts för repressalier eller vedergällning i samband med samrådet, t.ex. genom att upprätthålla konfidentialitet eller anonymitet. Ett företag ska även vidta de åtgärder som företaget rimligen har tillgång till för att förhindra att den som lämnar in ett klagomål eller en anmälan utsätts för repressalier genom att säkerställa att personen behandlas konfidentiellt.

När det gäller klagomål och anmälningar är företagens skyldighet i fråga om förhindrandet av repressalier således begränsad till att behandla uppgifter om enskilda konfidentiellt. I fråga om samråd anges detta i stället som ett exempel på vad som ska göras för att uppnå ändamålet att förhindra repressalier eller vedergällning.

Vilka krav som bör ställas för att säkerställa skyddet av uppgifter om den enskilde i samband med samråd, anmälningar och klagomål har behandlats ovan. Vår tolkning är att det när det gäller samråd ska krävas mer av företagen för att skydda enskilda från repressalier. Vi behöver därmed även ta ställning till vad som krävs för ett genomförande på miniminivå av att företagen enligt direktivet ska säkerställa

att den som deltar i samråd inte utsätts för repressalier eller vedergällning i samband med samråd.

En skyldighet för ett företag att säkerställa att den som deltar i samråd inte utsätts för repressalier eller vedergällning i samband med samråd kan tolkas som att företaget har ålagts ett sådant ansvar även i en situation när man inte har faktisk eller rättslig möjlighet att kontrollera eller påverka den omständigheten. Ett så pass långtgående krav skulle enligt vår bedömning därmed brista i proportionalitet.

Enligt de förslag som behandlas ovan har företagen en skyldighet att förebygga negativa effekter och att i samband med ett samråd undersöka om det finns hinder för ett effektivt samarbete med de berörda parterna och i sådant fall hantera det hindret. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan dessa skyldigheter innefatta att företaget ska vidta åtgärder som hindrar att repressalier utövas av andra gentemot den som deltar i ett samråd och som i övrigt främjar att enskilda personer och grupper känner sig trygga med att ta upp frågor under ett samråd. Detta gäller givetvis även om företaget anlitar en tredje part för att utföra samrådet.

Vi anser att direktivets krav ska tolkas i ljuset av detta och att det krav som bör ställas i lagen om företagsansvar är att företaget vidtar lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i samråd utsätts för repressalier.

Det innebär givetvis att företaget inte får utsätta den som deltar i ett samråd för repressalier, men kan också innebära att det krävs ytterligare åtgärder som syftar till att säkerställa att repressalier mot deltagarna inte förekommer och som ligger inom företagets kontroll. Sådana åtgärder kan bestå i att kräva att inte heller en affärspartner utsätter deltagarna i samrådet för repressalier och att försäkra sig om att den som anlitas av företaget, ett dotterbolag eller en affärspartner för att genomföra ett samråd vet hur det kan utföras på ett säkert sätt för de som deltar samt att det ställs krav på att så sker.

Vi anser alltså att det av lagen om företagsansvar bör framgå att företaget ska vidta lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i ett samråd utsätts för repressalier. Detta bör, i kombination med kravet på att behandla uppgifter om den som deltar i samråd konfidentiellt, anses som ett tillräckligt genomförande av denna del av direktivet.

7.12 Utvärderingen av vidtagna åtgärder

Förslag

Ett företag ska utvärdera om de åtgärder som har vidtagits är adekvata och effektiva.

Utvärderingen ska baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer.

Företaget ska använda resultatet av utvärderingen för att, när det är lämpligt, uppdatera företagets ramverk för tillbörlig aktsamhet, identifiera negativa effekter samt uppdatera sina åtgärder för att förebygga, begränsa, minimera och få negativa effekter att upphöra.

En utvärdering ska göras minst vart femte år och annars när det finns rimliga skäl att anta att vidtagna åtgärder inte längre är adekvata eller effektiva eller det har uppstått en ny risk för att en negativ effekt ska uppkomma.

Om en betydande förändring inträffar ska en utvärdering göras utan onödigt dröjsmål.

Enligt direktivet ska ett företag regelbundet utvärdera de åtgärder som kontinuerligt vidtas av företaget inom ramen för förfarandet för tillbörlig aktsamhet (artikel 15).

Syftet är att övervaka genomförandet samt lämpligheten och effektiviteten i det pågående arbetet med att identifiera, förebygga, begränsa, stoppa och minimera negativa effekter, dvs. vad gäller företagets tillämpning av förfarandet för tillbörlig aktsamhet. I sammanhanget bör dock påminnas om att förfarandet som sådant i praktiken är en stegvis förbättrande process i vilken åtgärdernas effektivitet behöver bedömas kontinuerligt i takt med att arbetet utförs. Därutöver ska företaget alltså, på ett mer övergripande plan, utvärdera sitt arbete med att tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Genom utvärderingen ska det verifieras att negativa effekter identifieras korrekt, att åtgärder för tillbörlig aktsamhet genomförs och att negativa effekter faktiskt förebyggs eller stoppas (skäl 61).

Utvärderingen ska baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer, och avse företagets egen verksamhet samt verksamhet som bedrivs i dotterföretag och, såvitt avser företagets verksamhetskedja, affärspartner. Resultatet av utvärderingen ska användas för att upp-

datera företagets ramverk för tillbörlig aktsamhet och det pågående arbetet med att identifiera och åtgärda negativa effekter.

Utvärderingen ska göras utan onödigt dröjsmål efter att en betydande förändring har inträffat, men minst vart femte år och när det finns rimliga skäl att anta att de vidtagna åtgärderna inte längre är adekvata eller effektiva eller det har uppstått en ny risk för att en negativ effekt ska uppkomma.

En betydande förändring kan avse företagets, ett dotterföretags eller en affärspartners verksamhet, rättsliga förutsättningar eller de allmänna förutsättningarna för att driva företag. Väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang innefattas i begreppet. Exempel på en betydande förändring är att företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller i ett nytt geografiskt område, börjar tillverka en ny sorts produkt eller ändrar produktionssättet för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter. Ett annat exempel är att företaget genomgår en omstrukturering, sammanslagning eller gör ett förvärv (skäl 41).

Rimliga skäl att anta att det finns nya risker kan uppstå på olika sätt. Det kan exempelvis handla om att företaget får vetskap om de negativa effekterna genom allmänt tillgänglig information, genom berörda parter eller genom anmälningar (skäl 41).

Vi föreslår att dessa krav på utvärdering ska tas in i lagen om företagsansvar.

7.13 Dokumentation

Förslag

Företaget ska bevara dokumentation om de åtgärder som vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet.

Dokumentationen ska bevaras i fem år från den tidpunkt då den erhölls eller framställdes.

Om ett rättsligt eller administrativt förfarande pågår vid utgången av tidsperioden för bevarandet ska den förlängas till dess ärendet har slutförts.

Enligt direktivet ska företagen bevara dokumentation om åtgärder som vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet. Dokumentationen ska bevaras i minst fem år från den tidpunkt då den framställdes eller erhölls (artikel 5.4).

Företagen bör bevara sådan information som visar att de uppfyller kraven på tillbörlig aktsamhet. Dokumentationen bör omfatta information om bedömningar av faktiska eller potentiella negativa effekter, handlingsplaner, åtaganden av affärspartner om att följa uppförandekoder och handlingsplaner och vad som gjorts för att kontrollera efterlevnaden av det, avhjälpande åtgärder samt anmälningar och klagomål (skäl 61).

Om ett rättsligt eller administrativt förfarande pågår vid utgången av tidsperioden ska den förlängas till dess ärendet har slutförts (artikel 5.4). Syftet är att den relevanta dokumentationen finns kvar som bevisning så att tillsynsmyndigheter och domstolar kan göra en fullständig prövning. Vi bedömer därför att bevarandekravet bör tolkas proportionerligt och inte bör gälla dokument som saknar koppling till det aktuella ärendet.

Vi föreslår att dessa krav på dokumentation ska tas in i lagen om företagsansvar.

7.14 Företagens kommunikation

7.14.1 Krav på att offentliggöra och lämna in information

Förslag

Ett företag ska offentliggöra en årlig redogörelse med information om företagets förfarande för tillbörlig aktsamhet.

Redogörelsen ska offentliggöras på svenska och engelska på företagets webbplats och lämnas till den myndighet som regeringen har utsett till insamlingsorgan senast ett år efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket redogörelsen är upprättad.

Om företaget har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland ska redogörelsen innehålla information om företagets auktoriserade företrädare.

Dessa krav ska inte gälla för ett företag som är skyldigt att upprätta en hållbarhetsrapport eller som är undantagna från det kravet därför att de omfattas av hållbarhetsrapporten för en koncern.

Den information som ska lämnas i redogörelsen ska ha det närmare innehåll som anges i de delegerade akter för rapportering om tillbörlig aktsamhet som ska antas av EU-kommissionen senast den 31 mars 2029.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om hur redogörelsen ska lämnas till insamlingsorganet och om metadata.

Företagen ska kommunicera om de frågor som omfattas av direktivet genom att offentliggöra en årlig redogörelse på sin webbplats (artikel 16). Redogörelsen ska offentliggöras på minst ett av unionens officiella språk som används i den medlemsstat där tillsynsmyndigheten finns och på ett språk som är brukligt i internationella affärskretsar.

Offentliggörandet ska ske inom en rimlig tidsperiod, men senast ett år efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket redogörelsen är upprättad, eller, för företag som rapporterar frivilligt i enlighet med redovisningsdirektivet, senast den dag då företagets årsbokslut offentliggörs. När det gäller tredjelandsföretag ska den årliga redogörelsen även innehålla information om företagets auktoriserade företrädare.

Av direktivtexten går det således att utläsa att redogörelsen ska avse de frågor som omfattas av direktivet, dock utan någon närmare precisering. I skälen nämns att ett företag enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande ska lämna externt relevant information om de åtgärder som vidtagits för att identifiera och hantera negativa effekter. Det anges också att en skyldighet att rapportera finns i redovisningsdirektivet och i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 av den 27 november 2019 om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn (skäl 62).

Kravet på kommunikation gäller inte för alla företag som kommer att omfattas av lagen om företagsansvar. Företag som omfattas av kravet på att hållbarhetsrapportera enligt redovisningsdirektivet är undantagna. Detsamma gäller ett företag som inte behöver hållbarhetsrapportera därför att det omfattas av en hållbarhetsrapport för koncernen, och som därför omfattas av undantag från kravet på att upprätta hållbarhetsrapport enligt redovisningsdirektivet (artikel 16.2 i direktivet om tillbörlig aktsamhet).

EU-kommissionen ska senast den 31 mars 2029 anta delegerade akter om vad redogörelsen ska innehålla. Vid utarbetandet av de delegerade akterna ska kommissionen ta hänsyn till och anpassa dessa efter de europeiska standarder för hållbarhetsrapportering som redan har antagits (artikel 16.3).

Som framgår i avsnitt 3 är EU-regleringen om hållbarhetsrapportering genomförd i redovisningslagstiftningen. Årsredovisningslagarna omfattar inte fler företag än vad EU-rätten föreskriver. Det innebär också att ett företag som omfattas av hållbarhetsrapporten för koncernen är undantaget från kravet på att självt upprätta en hållbarhetsrapport (se prop. 2023/24:124 s. 126 f.).

Vi föreslår att kravet på en årlig redogörelse ska tas in i lagen om företagsansvar, men att de företag som enligt redovisningslagstiftningen ska upprätta en hållbarhetsrapport och de företag som är undantagna från den skyldigheten därför att de omfattas av hållbarhetsrapporten för en koncern ska undantas från kravet på kommunikation enligt lagen om företagsansvar.

Det innebär att de företag som omfattas av kravet på att offentliggöra en årlig redogörelse med information om företagets förfarande för tillbörlig aktsamhet endast är de som omfattas av lagen om företagsansvar men som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera. I den mån det förekommer att ett företag som omfattas av lagen rapporterar frivilligt i enlighet med redovisningsdirektivet bör företaget, enligt vad direktivet om tillbörlig aktsamhet föreskriver, offentliggöra redogörelsen senast den dag då företaget offentliggör sitt årsbokslut.

I hållbarhetsrapporten ska företaget beskriva det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget genomför med avseende på hållbarhet och den huvudsakliga negativa inverkan på hållbarhetsfrågor som bolagets verksamhet och dess värdekedja har. Vidare ska bolaget beskriva de åtgärder som har vidtagits för att identifiera och övervaka denna inverkan och för att förebygga, begränsa, avhjälpa och sätta stopp för den (6 kap. 12 a § årsredovisningslagen). Ytterligare reglering om informationens innehåll finns i de europeiska standarderna för hållbarhetsrapportering.

En redogörelse enligt lagen om företagsansvar bör utformas på ett jämförbart sätt med de upplysningar om tillbörlig aktsamhet som ska lämnas i den lagstadgade hållbarhetsrapporten. Samtidigt innehåller direktivet inga preciseringar om vad redogörelsen ska innehålla. Det innebär att lagen om företagsansvar inte bör kräva mer än att

redogörelsen innehåller information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget genomför. Redogörelsens närmare innehåll kommer i stället att regleras i delegerade akter som ännu inte är antagna. Utöver ett generellt krav på att redogörelsen ska innehålla information om förfarandet för tillbörlig aktsamhet bör det därför även tas in en upplysning i lagen om dessa delegerade akter.

För att uppfylla direktivets krav på att redogörelsen ska offentliggöras på ett språk som är brukligt i internationella affärskretsar bör den offentliggöras på både svenska och engelska.

Av direktivet följer också att redogörelsen ska göras tillgänglig i den europeiska gemensamma s.k. åtkomstpunkten (Esap; se artikel 17). Det ska göras genom att företaget samtidigt som det offentliggör redogörelsen lämnar in den till ett insamlingsorgan som ska utses av respektive medlemsstat senast 31 december 2030. Enligt direktivet ska informationen till insamlingsorganet uppfylla vissa krav på format och vara åtföljd av viss tilläggsinformation, s.k. metadata.

Regeringen har i propositionen *En europeisk gemensam åtkomstpunkt för finansiell och hållbarhetsrelaterad information* (prop. 2025/26:124) lämnat de lagförslag som krävs för att anpassa svensk rätt till det nya regelverket om en europeisk gemensam åtkomstpunkt. Regeringen föreslår att kraven i de berörda EU-direktiven på att lämna information till ett relevant insamlingsorgan bör införas i svensk rätt.

När det gäller kraven på hur informationen och metadatan ska lämnas är det regeringens bedömning att sådana lämpligen regleras i föreskrifter på lägre nivå än lag. Även frågan om vilka myndigheter som ska utgöra insamlingsorgan bör enligt regeringen regleras i föreskrifter på lägre nivå än lag, nämligen i de förordningar som innehåller instruktioner om respektive myndighets uppgifter.

Vi delar regeringens bedömning att skyldigheten att lämna information som ska samlas in inför att tillgängliggöras i Esap bör framgå av lag. Skyldigheten för vissa företag att lämna in redogörelsen om tillbörlig aktsamhet inför insamling i Esap bör därmed tas in i lagen om företagsansvar.

Vidare bedömer vi, i likhet med vad regeringen gör i ovan nämnda förarbeten, att kraven på hur informationen ska lämnas och på åtföljande metadata, vilka bl.a. behöver vara utformade med hänsyn till tekniska standarder antagna av kommissionen, lämpligen genomförs genom att den myndighet som utses till insamlingsorgan med-

delar föreskrifter om det. Det bör i den aktuella myndighetens instruktion anges att myndigheten ska vara insamlingsorgan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför få meddela föreskrifter om hur redogörelsen ska lämnas och om metadata. Rätten att meddela sådana föreskrifter ska gälla en årlig redogörelse som ska lämnas till insamlingsorganet.

Av lagen om företagsansvar bör det framgå att företagen ska ge in redogörelsen till den myndighet som regeringen har utsett till insamlingsorgan.

7.14.2 Vilken myndighet ska vara insamlingsorgan?

Bedömning

Bolagsverket bör utses till insamlingsorgan.

I ovan nämnda förarbeten har regeringen bedömt att Bolagsverket ska vara insamlingsorgan för års- och koncernredovisningar i sådana företag som är skyldiga att upprätta en hållbarhetsrapport. Regeringen har däremot inte behandlat frågan om insamling av den redogörelse om tillbörlig aktsamhet som vissa företag som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera kan bli skyldiga att lämna in till ett insamlingsorgan enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet. Man har därmed inte tagit ställning till om även den informationen bör samlas in av Bolagsverket.

Som redogjorts för ovan ska redogörelsens närmare innehåll regleras i delegerade akter som ännu inte är antagna. Det är först när dessa delegerade akter är antagna som det kommer stå klart vad för information som kommer att samlas in av insamlingsorganet. Av direktivet följer dock att dessa delegerade akter ska anpassas efter de europeiska standarderna för hållbarhetsrapportering. Därmed är det rimligt att anta att det här handlar om samma information som regeringen har ansett att Bolagsverket ska vara insamlingsorgan för när det gäller de företag som är skyldiga att hållbarhetsrapportera.

Med det som utgångspunkt bedömer vi att Bolagsverket bör vara den myndighet som är bäst lämpad att vara insamlingsorgan även för den information som ska samlas in från företag som är skyldiga att

offentliggöra redogörelsen om tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar.

7.15 Auktoriserad företrädare

Förslag

Ett tredjelandsföretag ska utse en fysisk eller juridisk person, som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater i EU där företaget är verksamt, till sin auktoriserade företrädare.

En auktorisering ska vara giltig när den har bekräftats av den auktoriserade företrädaren.

Den auktoriserade företrädaren eller företaget ska underrätta tillsynsmyndigheten i det land där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad om att företaget är ett sådant företag som omfattas av lagen om företagsansvar. Om den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad i ett annat land än Sverige ska även den svenska tillsynsmyndigheten underrättas.

Ett företag ska ge den auktoriserade företrädaren

1. behörighet att ta emot meddelanden från tillsynsmyndigheten i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden av lagen om företagsansvar, och
2. de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheten.

För att det ska kunna utövas tillsyn över tredjelandsföretag har det införts bestämmelser om auktoriserad företrädare för sådana i direktivet (artikel 23).

Enligt direktivet ska medlemsstaterna kräva att ett tredjelandsföretag som är verksamt i en medlemsstat utser en fysisk eller juridisk person som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater där företaget är verksamt till sin auktoriserade företrädare. Auktoriseringen ska vara giltig fr.o.m. den tidpunkt då den bekräftas av den auktoriserade företrädaren (artikel 23.1).

Medlemsstaterna ska även kräva att den auktoriserade företrädaren eller företaget meddelar den auktoriserade företrädarens namn, adress, e-postadress och telefonnummer till en tillsynsmyndighet i

den medlemsstat där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad och, om det inte är samma, till den behöriga tillsynsmyndighet som anges i artikel 24.3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den auktoriserade företrädaren är skyldig att på begäran tillhandahålla en kopia av auktoriseringen på ett officiellt språk i en medlemsstat till någon av tillsynsmyndigheterna (artikel 23.2).

Medlemsstaterna ska också kräva att den auktoriserade företrädaren eller företaget informerar en tillsynsmyndighet i den medlemsstat där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad och, om det inte är samma, den behöriga tillsynsmyndighet som anges i artikel 24.3 om att företaget är ett företag enligt vad som avses i artikel 2.2 (artikel 23.4).

Medlemsstaterna ska se till så att varje företag ger sin auktoriserade företrädare behörighet att ta emot kommunikation från tillsynsmyndigheterna i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden och genomdrivandet av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv. Företagen ska vara skyldiga att ge sina auktoriserade företrädare de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheterna (artikel 23.4).

För att genomföra denna del av direktivet föreslår vi att motsvarande skyldigheter för tredjelandsföretag och auktoriserade företrädare införs i lagen om företagsansvar.

7.16 Fullgörandet av kraven på koncernnivå

Förslag

Moderföretaget i en koncern får åta sig att för dotterföretagets räkning fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget. När så sker ska följande gälla.

1. Dotterföretaget och moderföretaget ska samarbeta och förse varandra med den information som är nödvändig för att kraven ska kunna fullgöras.
2. Moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet ska anpassas så att riskbaserad tillbörlig aktsamhet av dotterföretaget säkerställs.

3. Dotterföretaget ska följa moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet och ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem, med en tydlig beskrivning av vad som ska fullgöras av moderföretaget.
4. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget informera berörda parter om vad som fullgörs av moderföretaget.
5. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget fortsätta vidta lämpliga åtgärder för att förebygga negativa effekter, få negativa effekter att upphöra, avhjälpa negativa effekter och samråda med berörda parter.
6. När det är lämpligt ska dotterföretaget sträva efter att det avtalas om åtaganden med dotterföretagets affärspartner om att en uppförandekod eller handlingsplan ska följas.
7. När det är lämpligt ska dotterföretaget avbryta en affärsförbindelse.

Ett dotterföretag är ansvarigt för att kraven på tillbörlig aktsamhet efterlevs även om moderföretaget har åtagit sig att fullgöra kraven.

Enligt direktivet ska ett moderföretag få fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt sina dotterföretag (artikel 6.1). Direktivet innehåller ett antal förutsättningar som måste vara uppfyllda för att så ska kunna ske.

Dotterföretaget och moderföretaget ska till att börja med samarbeta samt förse varandra med den information som är nödvändig för att kraven ska kunna fullgöras. Med nödvändig information avses all information som krävs för att hantera negativa effekter i dotterföretaget och verksamhetskedjan. Detta innefattar bl.a. riskbedömningar, uppgifter om affärspartner, information om vidtagna och planerade åtgärder, resultat av uppföljning samt uppgifter om klagomål och samråd med berörda parter.

Moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet ska anpassas så att tillbörlig aktsamhet för dotterföretaget säkerställs. Dotterföretaget ska följa ramverket och ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem, med en tydlig beskrivning av vilka skyldigheter som ska fullgöras av moder-

företaget. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget även informera berörda parter om vad som fullgörs av moderföretaget.

Även om kraven på tillbörlig aktsamhet utförs av moderföretaget, kan det vara nödvändigt att dotterföretaget vidtar åtgärder för att förebygga negativa effekter och få negativa effekter att upphöra, avhjälpa negativa effekter och samråda med berörda parter. Dotterföretaget ska därför fortsatt ha en sådan skyldighet. Dotterföretaget ska fortsatt även ha en skyldighet att när det är lämpligt sträva efter att det avtalas om åtaganden med dotterföretagets affärspartner om att en uppförandekod eller handlingsplan ska följas samt avbryta affärsförbindelser. Den närmare innebörden av dessa skyldigheter behandlas i olika delar av detta avsnitt.

Vi föreslår att möjligheten för ett moderföretag att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt sina dotterföretag enligt dessa förutsättningar ska framgå av lagen om företagsansvar.

Av direktivet följer att ett moderföretags fullgörande av kraven åt ett dotterföretag inte ska påverka tillsynsmyndighetens utövande av befogenheter över sådana dotterföretag eller dotterföretagens civilrättsliga ansvar. Det bör därför tydliggöras i lagen om företagsansvar att ett dotterföretag som ger ett moderföretag i uppgift att uppfylla kraven oavsett det är ansvarigt för att kraven efterlevs. En sådan bestämmelse tydliggör att centraliseringen inte innebär någon ansvarsförskjutning mellan företagen. Dotterföretaget måste därför fortlöpande försäkra sig om att moderföretagets åtgärder är tillräckliga och vid behov vidta åtgärder.

Det följer också av direktivet att medlemsstaterna ska säkerställa att ett företag, för att kunna visa tillbörlig aktsamhet, har rätt att dela resurser och information inom koncernen (artikel 5.2). Eftersom det inte finns något hinder mot det enligt svensk rätt behöver det inte framgå av lagen om företagsansvar att företag har den rätten.

8 Tillsynen över företagen

8.1 Generella utgångspunkter för regleringen av tillsyn

Bedömning

Sverige uppfyller genom befintlig lagstiftning de krav som direktivet ställer på myndigheters och tjänstemäns oberoende och opartiskhet.

8.1.1 Inledning

I regeringens skrivelse till riksdagen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* redovisas hur en tillsynsreglering bör vara utformad (skr. 2009/10:79, bet. 2009/10:FiU12). Skrivelsen är avsedd att vara ett stöd och en vägledning vid bl.a. översyn av materiella regelverk av olika slag. I skrivelsen framhålls betydelsen av enhetlighet i fråga om offentlig tillsyn. Det lämnas dock utrymme för att göra avsteg från de bedömningar som görs i skrivelsen. Ett skäl att göra avsteg kan vara Sveriges skyldigheter enligt EU-rätten eller enligt internationella konventioner.

En utgångspunkt i skrivelsen är att begreppet tillsyn främst bör användas för verksamhet som avser självständig granskning för att kontrollera om tillsynsobjektet uppfyller de krav som följer av lagar och andra bindande föreskrifter. Ett grundläggande moment i tillsynen är därför enligt skrivelsen att tillsynsorganet har författningsreglerade möjligheter att ingripa.

Tillsynsorganen bör också ha rätt att av den objektsansvarige få del av de upplysningar eller handlingar som behövs för tillsynen. Likaså bör organet ha tillträdesrätt till utrymmen som används i den tillsynspliktiga verksamheten. Tillsynsorganen bör även ha möjlig-

het att begära biträde från Polismyndigheten och Kronofogdemyndigheten.

Vidare bör tillsynsorganen enligt skrivelsen ha möjlighet att ålägga den som är objektsansvarig att utöva egen kontroll av sin verksamhet. Samtliga ingripanden bör kunna överklagas. Ett viktigt skäl för att precisera tillsynsbegreppet anges vara att en tydlig definition gör det enklare att skilja granskande från främjande verksamhet. Ett strikt avgränsat tillsynsbegrepp anges dock inte hindra att tillsynsmyndigheter även i fortsättningen kan ha till uppgift att arbeta främjande och förebyggande för att effektivt uppnå lagstiftningens mål.

Det framhålls att det i allmänhet inte är lämpligt att tillsynsmyndigheten ger råd om hur tillsynsobjekten ska agera i specifika ärenden. Ett skäl till det anges vara att det kan uppstå svårigheter, om tillsynsmyndigheten tidigare lämnat mycket precisa råd i ärenden som sedan blir föremål för tillsyn. Samtidigt framhålls att inom vissa tillsynsområden kan skäl tala för att, utöver upplysningar om gällande rätt, även rekommendationer och vägledning ska vara en del av tillsynen.

Det finns således inte något generellt hinder mot att en tillsynsmyndighet ger vägledning. I förhållande till direktivet om tillbörlig aktsamhet kan det härvid påminnas om att kommissionen, för att ge stöd till företagen och till de myndigheter som kommer att bli ansvariga för att utöva tillsynen, har getts i uppdrag att utfärda riktlinjer om hur förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska genomföras (artikel 19). Riktlinjerna kommer att avse vägledning vad gäller vissa moment i förfarandet och vara tillgängliga från den 26 juli 2027. Kommissionen ska även ta fram sektorsspecifik vägledning, vägledning för bedömningen av riskfaktorer samt information och digitala verktyg som kan underlätta och stödja företagens arbete med att uppfylla kraven.

Enligt våra utredningsdirektiv ska vi ta stor hänsyn till det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft vid utformningen av våra förslag. Utgångspunkten är att direktivet ska genomföras på miniminivå. Om utredningen lämnar mer långtgående förslag ska utredningen särskilt motivera varför det är nödvändigt. Ett genomförande som går utöver direktivets miniminivå ska i första hand vara motiverat av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft. Detta gäller även beträffande tillsynen.

Även i förhållande till förslag i fråga om tillsynen är det således viktigt att undvika att det uppstår konkurrensnackdelar för svenska

företag i förhållande till företag i andra EU-länder. Den vägledning som kommissionen ska svara för genom utfärdandet av olika riktlinjer kan väntas bidra till en gemensam tillsynspraxis inom EU. Detsamma gäller det samarbete och utbyte av information på EU-nivå som ska ske inom ramen för det europeiska nätverket för tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkten.

8.1.2 Tillsynsmyndighetens oberoende ställning

Enligt direktivet ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndigheternas oberoende och säkerställa att de och alla personer som arbetar eller har arbetat för dem samt revisorer, experter och alla andra personer som agerar för deras räkning utövar sina befogenheter på ett opartiskt och öppet sätt och med vederbörlig respekt för tystnadsplikten.

Medlemsstaterna ska särskilt säkerställa att tillsynsmyndigheterna är rättsligt och funktionellt oberoende och fria från såväl direkt som indirekt yttre påverkan, även i förhållande till de berörda företagen eller andra marknadsintressen, och att deras personal och de personer som ansvarar för deras ledning är fria från intressekonflikter, med förbehåll för sekretesskrav, och avstår från alla handlingar som är oförenliga med deras uppgifter (artikel 24.9).

Den svenska förvaltningsmodellen innebär en hög grad av självständighet och oberoende för myndigheterna. Det finns ett flertal bestämmelser för att garantera detta oberoende. Det gäller grundlagsfästa bestämmelser om myndigheters oberoende i förhållande till andra myndigheter och i förhållande till den politiska makten vid myndighetsutövning mot enskild eller vid tillämpning av lag (12 kap. 2 § regeringsformen).

Vidare ska det vid beslut om statliga anställningar enbart fästas avseende vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet (12 kap. 5 § andra stycket regeringsformen och 4 § lagen [1994:260] om offentlig anställning). Domstolar och förvaltningsmyndigheter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet (1 kap. 9 § regeringsformen). För att garantera denna opartiskhet finns jävsregler (16 och 17 §§ förvaltningslagen [2017:900]) och förbud mot förtroendeskadande bisysslor m.m. (7–7 d §§ lagen om offentlig anställning). Föreskrifter om grunden för uppsägning

eller avskedande av tjänstemän vid förvaltningsmyndigheter finns i lagen (1982:80) om anställningsskydd och, för arbetstagare i verksledande ställning, även i 32 och 33 §§ lagen om offentlig anställning.

Vår bedömning är att Sverige redan genom nuvarande lagstiftning uppfyller de krav som direktivet ställer på myndigheters och tjänstemäns oberoende och opartiskhet. Någon bestämmelse om det behövs därför inte.

8.2 Tillsynsmyndighetens uppdrag och befogenheter

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att lagen om företagsansvar och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen följs.

Varje medlemsstat ska utse en eller flera tillsynsmyndigheter med uppgift att övervaka efterlevnaden av företagets skyldigheter enligt direktivet (artikel 24 med hänvisningar till artiklarna 7–16). Av artikel 23.5 följer vidare att myndigheten ska vara behörig att ingripa mot företag som inte har utsett en auktoriserad företrädare. Den nya lagen om företagsansvar bör därför föreskriva att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Detta innebär att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att företagen

- integrerar tillbörlig aktsamhet i företagets styrdokument och riskhanteringssystem samt har ett ramverk för tillbörlig aktsamhet (artikel 7),
- identifierar och bedömer faktiska och potentiella negativa effekter (artikel 8),
- prioriterar de identifierade faktiska och potentiella negativa effekterna (artikel 9),
- förebygger potentiella negativa effekter (artikel 10),
- vidtar åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra (artikel 11),

- avhjälper faktiska negativa effekter (artikel 12),
- samarbetar med berörda parter (artikel 13),
- har ett klagomålsförfarande och ett förfarande för anmälningar (artikel 14),
- utvärderar vidtagna åtgärder (artikel 15),
- offentliggör årlig redogörelse (artikel 16), och
- utser en auktoriserad företrädare (artikel 23).

8.2.1 Utredningar på eget initiativ eller som en följd av välgrundade farhågor

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska få inleda och genomföra utredningar på eget initiativ eller till följd av en anmälan om välgrundade farhågor.

Fysiska och juridiska personer ska ha rätt att till tillsynsmyndigheten anmäla välgrundade farhågor om att ett företag inte följer lagen om företagsansvar.

Tillsynsmyndigheten ska informera den som har lämnat in en anmälan om välgrundade farhågor om vilken bedömning som myndigheten har gjort med anledning av hans eller hennes anmälan.

Tillsynsmyndighetens uppdrag är således att övervaka efterlevnaden av företagens skyldigheter enligt den föreslagna lagen om företagsansvar. För att göra detta bör myndigheten givetvis, när det behövs, kunna inleda och genomföra utredningar på eget initiativ. Utgångspunkten är att all myndighetsutövning ska ske med stöd av lag i öppna och för medborgarna iakttagbara former.

Även om befogenheten att inleda undersökningar på eget initiativ underförstått framgår av tillsynsmyndighetens uppdrag, finns det skäl att ange den uttryckligen i lagen om företagsansvar. Det tydliggör också för tillsynsmyndigheten att den har ett sådant ansvar, vilket kan bidra till ett större fokus på proaktiv tillsyn och i förlängningen en bättre efterlevnad av lagen.

Av direktivet följer vidare att fysiska och juridiska personer har rätt att, genom lättillgängliga kanaler, framföra välgrundade farhågor till

tillsynsmyndigheten. Detta förutsätter att de på grundval av objektiva omständigheter har skäl att tro att ett företag inte följer lagen om företagsansvar. Tillsynsmyndigheten ska bedöma de välgrundade farhågorna inom en lämplig tidsperiod, och när så är lämpligt, utöva sina befogenheter (artikel 26).

Det rör sig således om en ordning där en vid krets av personer ska kunna inkomma med anmälningar till tillsynsmyndigheten. En anmälan bör kunna skickas till tillsynsmyndigheten bl.a. via post eller e-post, vilket är kommunikationssätt som svenska myndigheter har tillgång till och som är lätta för alla att använda och förstå. Det bedöms därför inte nödvändigt att i lagen ange att anmälan ska kunna ske genom lättillgängliga kanaler (jämför 19 § förvaltningslagen).

Tillsynsmyndigheten kommer, sedan en anmälan inkommit till myndigheten, i första hand behöva ta ställning till om anmälan är välgrundad. Skulle anmälan inte vara välgrundad finns det inte anledning för myndigheten att inleda en utredning.

För tillsynsmyndigheten handlar det därmed om att först bedöma om uppgifterna tyder på att ett företag åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar. Att man i direktivet använder sig av uttrycken ”välgrundad farhåga” och ”på grundval av objektiva omständigheter” bedömer vi innebär att uppgifterna ska vara konkreta och väl underbyggda samt innehålla information om omständigheter som objektivt sett är eller skulle kunna vara lagöverträdelser. Härvid kan myndigheten även beakta omfattningen av underlag som getts in till stöd för anmälan, såsom tidningsartiklar, vetenskapliga artiklar, rapporter från civilsamhällsorganisationer eller annat material.

Följden av att myndigheten anser att en anmälan är välgrundad är att myndigheten kan komma att inleda en utredning och vidta utredningsåtgärder mot det aktuella företaget. Det är upp till myndigheten att bedöma om en utredning ska inledas och att ta ställning till vad som i sådant fall är rimliga och proportionerliga åtgärder i det enskilda fallet, oberoende av om en anmälan innehåller en begäran om att tillsynsmyndigheten ska ingripa på visst sätt.

Av direktivet följer att tillsynsmyndigheten så snart som möjligt och i enlighet med nationell rätt och unionsrätten ska informera anmälaren om resultatet av bedömningen av hans eller hennes välgrundade farhågor och hur man kommit fram till det resultatet. Det kan noteras att man i direktivet därefter gör skillnad mellan anmälare och

personer som är anmälare och därutöver i enlighet med nationell rätt har ett berättigat intresse i saken (se artikel 26.5).

Myndigheten ska informera den anmälare som har ett berättigat intresse i saken om ett eventuellt beslut till följd av en begäran om ingripande. En begäran om ingripande får förstås som en begäran om att tillsynsmyndigheten agerar genom ett sådant föreläggande som tillsynsmyndigheten har rätt att besluta om (se avsnitt 8.2.3).

Till den anmälare som har ett berättigat intresse i saken ska det även lämnas en beskrivning av ytterligare steg och åtgärder samt praktisk information om tillgången till administrativa och rättsliga prövningsförfaranden, och personen ska ha tillgång till domstol eller något annat oberoende och opartiskt offentligt organ. Domstolen eller organet ska vara behörigt att pröva den formella och materiella giltigheten av tillsynsmyndighetens beslut, åtgärder, eller underlåtenhet att vidta åtgärder (artikel 26).

Tillsynsmyndigheten är en förvaltningsmyndighet, varför förvaltningslagen (2017:900) är tillämplig på handläggningen av ärenden hos myndigheten.

Ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (9 § förvaltningslagen). Om ett ärende som har inletts av en enskild part inte har avgjorts i första instans senast inom sex månader, får parten skriftligen begära att myndigheten ska avgöra ärendet. Myndigheten ska inom fyra veckor från den dag då en sådan begäran kom in antingen avgöra ärendet eller i ett särskilt beslut avslå begäran (12 §).

Den som är part i ett ärende har med vissa begränsningar rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet (10 §). Innan myndigheten fattar ett beslut i ärendet ska den, om det inte är uppenbart obehövligt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet (25 §).

En myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende ska så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövligt (33 §). Om parten får överklaga beslutet ska han eller hon även underrättas om hur det går till. En underrättelse om hur man överklagar ska innehålla information om vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och vad som gäller i fråga om ingivande och överklagande-

tid. Ett beslut får överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot (42 §).

Många av bestämmelserna i förvaltningslagen bygger således på att det finns en part i ärendet. Det är naturligt att personer som inkommer med anmälningar till myndigheten kommer ha olika stark anknytning till saken, eftersom en anmälan om välgrundade farhågor ska kunna lämnas in av alla fysiska och juridiska personer. Den som lämnar in en anmälan enligt lagen om företagsansvar kommer enligt vår bedömning inte nödvändigtvis anses vara part i ärendet i förvaltningslagens mening. Regeringen har uttalat att den som tar ett initiativ till ett ärende genom en anmälan utan att ha någon närmare anknytning till ärendet normalt inte intar ställning som part (prop. 2016/17:180 s. 79). Partsställningen är därför något som får avgöras i varje enskilt fall och som är beroende av vilken anknytning anmälaren har till saken.

Eftersom alla fysiska och juridiska personer ska kunna lämna in en anmälan om välgrundade farhågor är det vår bedömning att det är nödvändigt att ge anmälaren den rätt till information som direktivet kräver genom en särskild bestämmelse i lagen om företagsansvar. Av bestämmelsen bör framgå att tillsynsmyndigheten ska informera den som har lämnat in en anmälan om välgrundade farhågor om sin bedömning av anmälan. Därmed har en anmälare alltid rätt att bli informerad om huruvida myndigheten har inlett en utredning samt om skälen för att en utredning har inletts eller ej.

Som har konstaterats ska personer som lämnar in en anmälan och som därutöver enligt nationell rätt har ett berättigat intresse i saken tillförsäkras vissa ytterligare rättigheter enligt direktivet. Vår bedömning är att direktivet i den delen endast uppställer krav i förhållande till personer som enligt svensk rätt har en sådan anknytning till saken att de ska bedömas vara part i ärendet. För personer som intar ställning som part i ett ärende hos myndigheten gäller förvaltningslagens krav på handläggningen av ärenden, däribland i fråga om partsinsyn (10 §) och kommunikation med part inför beslut (25 §). Vi bedömer därför att det inte behövs några särskilda bestämmelser för att genomföra direktivet i den delen.

Myndigheten ska vidare dokumentera sina utredningar och särskilt ange utredningarnas art och resultat, liksom de åtgärder som har vidtagits (artikel 25.8). Bestämmelser som rör dokumentation av uppgifter (27 §) och dokumentation och motivering av beslut (31 och

32 §§) finns redan i förvaltningslagen och kommer gälla för myndigheten. Några särskilda bestämmelser om detta behövs därför inte.

8.2.2 Uppgiftsskyldighet och undersökningar på plats

Förslag

Ett företag som står under tillsyn ska vara skyldigt att på begäran tillhandahålla tillsynsmyndigheten den information som myndigheten behöver för sin tillsyn.

Tillsynsmyndigheten ska ha rätt att i den omfattning det behövs för tillsynen få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, som används av ett företag som omfattas av lagen. En sådan undersökning ska genomföras efter en förhandsunderrättelse till företaget, utom i de fall en underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen.

Tillsynsmyndigheten får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen. Vid handräckning gäller utsökningsbalken i fråga om verkställigheten av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet, avhysning eller avlägsnande. Om tillsynsmyndigheten begär det, ska Kronofogdemyndigheten inte underrätta den som undersökningen ska genomföras hos innan verkställighet sker.

Företagens skyldighet att lämna information till tillsynsmyndigheten

Tillsynsmyndigheten ska enligt direktivet ha tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra sina uppgifter, bl.a. genom att den ska kunna kräva att ett företag tillhandahåller information (artikel 25.1).

Detta får tolkas så att företaget, på begäran av tillsynsmyndigheten, ska tillhandahålla den information som behövs för tillsynen. Det kan röra sig om handlingar eller uppgifter och vara såväl skriftligt material som material som har lagrats digitalt och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med hjälp av tekniska hjälpmedel. En bestämmelse med denna innebörd bör därför tas in i den nya lagen om företagsansvar.

Tillsynsmyndigheten kan behöva utfärda förelägganden för att få del av handlingar som är nödvändiga för att kontrollera företagens

efterlevnad av lagen eller låta företaget yttra sig över olika frågor som uppstår under tillsynen. Till exempel kan företaget behöva förklara vilka åtgärder som har vidtagits i olika situationer.

Undersökningar på plats

Av direktivet följer vidare att tillsynsmyndigheten ska ha befogenhet att genomföra utredningar hos företagen. Enligt vår bedömning inbegriper detta att myndigheten ska kunna utföra tillsyn både på plats och på distans, dvs. platstillsyn och s.k. skrivbordstillsyn.

Enligt regeringsformen är var och en skyddad mot husrannsakan och liknande intrång (2 kap. 6 § första stycket). Uttrycket husrannsakan används för att beteckna varje av myndighet gjord undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe oavsett syftet med undersökningen. Skyddet mot husrannsakan kan begränsas genom lag, men en sådan begränsning får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. Ett motsvarande skydd finns enligt Europakonventionen. Det gäller inte bara inspektioner som utförs i bostäder utan även i ett företags verksamhetslokaler.

Att tillsynsmyndigheten kan få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där verksamhet som omfattas av lagen om företagsansvar bedrivs är av avgörande betydelse för att den ska kunna kontrollera att lagen följs och för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden i enlighet med direktivet. Exempelvis kan tillsynsmyndigheten behöva tillträde för att kontrollera att ett företag har vidtagit erforderliga åtgärder för att förebygga en negativ effekt eller få en sådan att upphöra.

Med hänsyn till de skyddsvärden som är i fråga och vilken krets som berörs av förslaget är den föreslagna tillträdesrätten en godtagbar inskränkning i det skydd mot husrannsakan som finns i bl.a. regeringsformen.

Det bör understrykas att tillsynsmyndigheten i varje enskilt fall måste bedöma om en mindre ingripande åtgärd än tillträde kan vidtas i första hand och om undersökningsåtgärden är proportionerlig (se 5 § tredje stycket förvaltningslagen). Den mindre ingripande åtgär-

den att förelägga aktörerna att komma in med information ska förstås alltid användas i första hand.

En undersökning på plats ska således inte ske slentrianmässigt utan bör endast företas om det finns ett tydligt behov och det är proportionerligt. I det ligger bl.a. att intrånget ska vara effektivt och att andra åtgärder för att nå målet ska ha misslyckats eller bedömts otillräckliga. Det ska också i vart fall finnas en misstanke om att en överträdelse av regelverket kan ha skett för att besök ska få göras.

Vi ser framför oss att företagen som omfattas av lagens tillämpningsområde kommer samarbeta med tillsynsmyndigheten. I praktiken torde det därför endast i undantagsfall bli aktuellt med en undersökning på plats hos företagen.

Vår sammantagna bedömning är att tillsynsmyndigheten, när det är nödvändigt, ska ha befogenhet att genomföra undersökningar på plats hos de som står under tillsyn enligt den nya lagen, för att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där verksamhet som omfattas av lagen bedrivs. Tillträdesrätten bör dock av integritetsskäl inte omfatta bostäder. Detta bör följa av lagen om företagsansvar.

Förhandsunderrättelser

Enligt direktivet ska en undersökning på plats hos ett företag genomföras först sedan en förhandsunderrättelse har skickats till företaget, utom i de fall en underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen (artikel 25.3).

Utgångspunkten är således att tillsynsmyndigheten ska anmäla till företaget att en undersökning på plats kommer att ske och när den äger rum. Det bedöms inte lämpligt att i lagen bestämma en tidsfrist som anger när en underrättelse om ett beslut om undersökning på plats ska lämnas till företaget. Hur lång tidsfristen ska vara får avgöras i varje enskilt fall, men den ska vara meningsfull.

Avgörande för om en inspektion ska anses som anmäld på förhand bör därför vara att företaget har reell möjlighet att agera utifrån beslutet om inspektionen och, om aktören motsätter sig inspektionen, begära en prövning av beslutet hos domstol innan det verkställs. Normalt bör en inspektion anses vara föranmäld om underrättelsen om inspektionen skett i så god tid att företaget har haft möjlighet att

under någon eller några dagar begära en domstolsprövning av ett yrkande om inhibition av inspektionsbeslutet.

En undersökning på plats får ske utan förhandsunderrättelse, om en underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen (artikel 25.3). Det är inte möjligt att generellt ange när en underrättelse kan anses hindra ett effektivt genomförande av en undersökning. Det kan dock konstateras att för att en inspektion på plats ska fylla sitt syfte och ge tillsynsmyndigheten tillgång till relevant information är det i många fall nödvändigt att en behörig företrädare för företaget finns tillgänglig vid inspektionen. Det ligger därför ofta även i tillsynsmyndighetens intresse att kontakta berörda aktörer på förhand för att försäkra sig om att det finns personer på plats som kan svara på frågor och vara behjälpliga vid inspektionen.

I vissa fall kan det finnas en risk för att en berörd aktör i syfte att undvika tillsyn försvårar sådan om denne på förhand skulle få veta att myndigheten avser att utföra en inspektion. Det kan alltså tänkas fall där det föreligger en sabotagerisk. I dessa fall skulle en underrättelse hindra ett effektivt genomförande av undersökningen, varför möjligheten att utföra undersökningen utan förhandsanmälan bör utnyttjas av myndigheten.

Bestämmelser som reglerar förhandsunderrättelser bör tas in i lagen om företagsansvar.

Handräckning av Kronofogdemyndigheten

Tillsynsmyndigheten bör i första hand försöka förmå berörda företag att tillhandahålla uppgifter och handlingar och ge tillträde på frivillig väg. Om ett företag, trots förelägganden, vägrar att ge tillsynsmyndigheten uppgifter och handlingar eller tillträde, kan tvångsåtgärder behöva användas. Tillsynsmyndigheten har inte befogenheter att vidta sådana åtgärder.

Det finns inte anledning att anta att det finns risk för hot eller handgripligheter i samband med utförandet av tillsynsmyndighetens uppdrag. De hinder som kan uppstå får i stället antas vara av fysiskt art.

För att tillsynsmyndigheten i en sådan situation ska få tillgång till uppgifter och handlingar och få tillträde bör myndigheten kunna begära handräckning av Kronofogdemyndigheten.

Kronofogdemyndigheten har enligt ett stort antal författningar en skyldighet att i olika sammanhang bistå myndigheter med handräckning för att myndigheterna ska kunna fullgöra sina uppgifter. En grundläggande princip är då att en myndighet endast ska begära biträde om uppgiften inte kan lösas på annat sätt.

För en effektiv kontroll krävs att tillsynsmyndigheten kan fullgöra sina uppgifter. Om en aktör t.ex. vägrar tillsynsmyndigheten tillträde till sina lokaler vid kontroll kan myndigheten behöva begära hjälp av Kronofogdemyndigheten för att kunna genomföra kontrollen. En bestämmelse som ger den möjligheten bör därför införas i den nya lagen om företagsansvar. Vid sådan handräckning bör bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet, avhysning eller avlägsnande gälla.

Huvudregeln vid sådan handräckning som nu är i fråga är att den som är föremål för handräckningen ska underrättas innan handräckning sker (16 kap. 11 § utsökningsbalken [1981:774]). Som har redogjorts för ska en undersökning på plats hos ett företag under vissa omständigheter kunna ske utan en förhandsunderrättelse. Det bör därför i lagen om företagsansvar även anges att om tillsynsmyndigheten begär det ska Kronofogdemyndigheten inte i förväg underrätta den som undersökningen ska genomföras hos.

8.2.3 Förelägganden

Förslag

Tillsynsmyndigheten får förelägga ett företag att

1. upphöra med en överträdelse genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett agerande,
2. avstå från att upprepa en överträdelse, eller
3. vidta avhjälpande åtgärder.

Utgångspunkten är att tillsynsmyndigheten ska förmå ett företag som bryter mot den nya lagen om företagsansvar att på frivillig väg ändra sitt beteende. Det är därför viktigt att tillsynsmyndigheten har en nära dialog med företagen. Samtidigt behöver myndigheten givetvis verktyg för att på ett effektivt sätt kunna övervaka att lagen följs.

Tillsynsmyndigheten ska enligt direktivet kunna beordra företaget att vidta en åtgärd eller upphöra med ett beteende, avstå från att upprepa beteendet i fråga och i förekommande fall tillhandahålla avhjälpande åtgärder som står i proportion till överträdelsen och som är nödvändiga för att få den att upphöra (artikel 25.5).

Det ställs alltså krav på att tillsynsmyndigheten har i vart fall dessa befogenheter att ingripa. Vilka befogenheterna är bör således framgå av lagen om företagsansvar. Sanktioner och vite behandlas i nästa delavsnitt.

Som konstaterats anges i direktivet att myndigheten ska kunna besluta om avhjälpande åtgärder som står i proportion till överträdelsen och som är nödvändiga för att få den att upphöra. I avsnitt 7 behandlas kravet på företagen att vidta avhjälpande åtgärder och där beskrivs att det handlar om att vidta åtgärder som gör att den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön återställs till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om den faktiska negativa effekten inte hade inträffat och som står i proportion till företagets inblandning i den faktiska negativa effekten.

Av skälen till direktivet framgår vidare att den behöriga tillsynsmyndigheten bör ha befogenhet att ålägga företag att vidta lämpliga avhjälpande åtgärder när företaget har en sådan skyldighet (skäl 58).

Utredningen gör bedömningen att det som avses här är att myndigheten ska kunna besluta om förelägganden om avhjälpande åtgärder såväl i förhållande till överträdelser av regelverket som en faktisk negativ effekt. Det bör därför anges i lagen att myndigheten ska kunna besluta att ett företag ska vidta avhjälpande åtgärder. Att ett sådant föreläggande, när det handlar om en överträdelse av lagen, måste vara proportionerligt i förhållande till överträdelsen och vara nödvändigt för att få den att upphöra får anses följa direkt av proportionalitetsprincipen och behöver därmed inte anges i lagen. Som redogjorts för i avsnitt 7 ska det vidare göras en proportionalitetsbedömning i förhållande till företagets inblandning i en faktisk negativ effekt när man tar ställning till ett företags skyldighet att vidta åtgärder för att avhjälpa negativa effekter.

Som ett led i sin generella skyldighet att bedöma om en åtgärd är proportionerlig i det enskilda fallet kan tillsynsmyndigheten även behöva beakta om företaget är ålagt någon annan form av ansvar i förhållande till den negativa effekten. Har ett företag t.ex. ålagts ett av-

hjälpandeansvar för en allvarlig miljöskada enligt miljöbalken är det något som tillsynsmyndigheten kan behöva beakta vid sin bedömning.

Tillsynsmyndigheten ska kunna ingripa mot överträdelser av den nya lagen, men bör ha ett stort utrymme i det enskilda fallet att avgöra på vilket sätt ett föreläggande ska utformas. Därmed bör tillsynsmyndigheten inte vara anvisad att besluta på ett visst sätt vid en överträdelse. Regleringen bör i stället utformas på ett sätt som möjliggör flexibilitet och att hänsyn kan tas till omständigheterna i det enskilda fallet.

Det finns stora fördelar med en möjlighet att ingripa genom förelägganden som riktas mot företagen på det sätt som angetts. Sådana förelägganden kan anpassas till det behov som finns i det aktuella fallet. Det lämnas genom vårt förslag ett stort utrymme för tillsynsmyndigheten att närmare utforma innehållet i föreläggandena, säkerställa att de är proportionerliga och bestämma hur långtgående de behöver vara i det enskilda fallet.

Vi har redan konstaterat att en myndighet alltid måste bedöma om en åtgärd är proportionerlig i det enskilda fallet. Det följer av proportionalitetsprincipen att en åtgärd aldrig får vara mer långtgående än vad som behövs och endast får vidtas om resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot (5 § tredje stycket förvaltningslagen). Proportionalitetsprincipen är central inom det EU-rättsliga systemet och är en av de allmänna rättsprinciper som ges närmast konstitutionell status vid all unionsrättslig tillämpning.

Förenklat kan man säga att proportionalitetsprincipen innefattar tre krav som ska vara uppfyllda för att åtgärden ska vara proportionerlig. De tre kraven är att en ingripande åtgärd ska 1) vara ägnad att tillgodose det åsyftade ändamålet, 2) vara nödvändig för att uppnå detta ändamål och 3) medföra fördelar som står i rimlig proportion till den skada som åtgärden förorsakar.

Innan en myndighet väger olika intressen mot varandra, måste den således ha tagit ställning till om åtgärden uppfyller kraven på lämplighet och nödvändighet. Det bör alltså krävas att myndigheten först prövar om den tilltänkta åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet. Myndigheten måste också konstatera att åtgärden är det minst ingripande av de alternativ som finns för att uppnå samma resultat. Avsikten är alltså inte att hindra myndigheterna från att vidta åtgärder utan att säkerställa att de åtgärder som vidtas är proportionerliga.

För att ett ingripande enligt lagen om företagsansvar ska vara motiverat måste det intrång i företagets intressen som ingripandet innebär således vara proportionerligt i förhållande till åsidosättandet. Om myndighetens beslut om föreläggande inte lever upp till proportionalitetsprincipens krav kan en domstol ha anledning att upphäva eller ändra beslutet redan av det skälet.

Det bör i det här sammanhanget även noteras att det i direktivet anges att om tillsynsmyndigheten till följd av information som inkommit eller genom utredningsåtgärder som vidtagits konstaterar att bestämmelser i nationell rätt inte har följts, ska den bevilja det berörda företaget en lämplig tidsfrist för att vidta korrigerande åtgärder, om sådana åtgärder är möjliga (artikel 25.4).

Vad som avses med korrigerande åtgärder utvecklas inte i direktivet. Vi gör bedömningen att det som avses överensstämmer med det som vi ovan har redogjort för att tillsynsmyndigheten ska kunna förelägga företagen om. Det handlar således om förelägganden att upphöra med en överträdelse genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett agerande, avstå från att upprepa ett agerande eller vidta avhjälpande åtgärder.

Det är naturligt att tillsynsmyndigheten vid den typen av förelägganden kommer bevilja det berörda företaget en lämplig tidsfrist. Vilka åtgärder som kan vara aktuella att vidta kommer bero på vad som är lämpligt och möjligt i det enskilda fallet. När det i direktivet anges att korrigerande åtgärder, om det är möjligt, ska vidtas inom en lämplig tidsfrist synes det därför närmast vara ett utslag av proportionalitetsprincipen. Det får anses följa direkt av proportionalitetsprincipen att tillsynsmyndigheten i första hand ska välja det alternativ som är minst ingripande i förhållande till vad som är möjligt i det enskilda fallet.

Det kan innebära att myndigheten i första hand tar en informell kontakt med företaget för att diskutera vilka åtgärder som kan vidtas. Det kan också innebära att det anses nödvändigt att ingripa genom att förelägga företaget att inom viss tid agera på ett visst sätt som beskrivits ovan.

För det fall ett föreläggande är aktuellt har myndigheten att förhålla sig till proportionalitetsprincipen på det sättet att den för företaget minst ingripande utformningen av föreläggandet ska väljas i första hand. Det innebär exempelvis att myndigheten, för det fall det inte behövs, inte ska förena ett föreläggande med vite. Det innebär

även att myndigheten i första hand ska använda sig av andra alternativ än sanktioner.

Mot bakgrund av det sagda är vår bedömning att vad som i direktivet anges om att tillsynsmyndigheten ska bevilja det berörda företaget en lämplig tidsfrist för att vidta korrigerande åtgärder, om sådana åtgärder är möjliga, redan följer av vårt förslag om möjligheten till förelägganden och den allmänna principen om att de minst ingripande åtgärderna ska väljas i första hand.

8.2.4 Allmänt om sanktioner och sanktionsavgifter

Av direktivet följer att det ska finnas sanktioner mot ett företag som inte följer regelverket (artikel 27.1). I vart fall ekonomiska sanktioner ska komma i fråga (artikel 27.3). Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. Medlemsstaterna ska också vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de tillämpas (artikel 27.1).

Det saknas en legaldefinition av begreppet sanktion i svensk rätt, men det kan konstateras att en sanktion ska ha ett handlingsdirigerande eller bestraffande syfte. Sanktioner kan sägas omfatta alla former av påföljder som kan följa på ett rättsstridigt handlande.

Det finns flera olika sorters sanktioner. Den mest ingripande formen är straff och andra påföljder som följer av en kriminalisering. En annan typ av sanktion är administrativa avgifter, t.ex. sanktionsavgifter. Sanktionsavgifter kan i vissa fall vara ett komplement till andra åtgärder och användas för att i enskilda fall nyansera ingripandet vid en överträdelse av något som är kriminaliserat. Sanktionsavgifter ersätter i andra fall kriminalisering.

Andra exempel på administrativa sanktioner är åtgärdsföreläggande (i förening med vite), möjlighet för en tillsynsmyndighet att meddela förbud (i förening med vite) och återkallelse av tillstånd.

Straff, sanktionsavgift, förbud och återkallelse av tillstånd är i huvudsak tillbakaverkande sanktioner. Förbud och återkallelse av tillstånd kan även ses som en framåtriktad sanktion, i den mån återkallelsen syftar till att förhindra fortsatt bristande efterlevnad av ett regelverk. Vitesföreläggande är däremot alltid en framåtsyftande sanktion som syftar till att tvinga fram ett önskat agerande eller att få ett pågående oönskat agerande att upphöra.

Genom ett föreläggande med vite blir det möjligt för myndigheten att precisera vilka brister som måste åtgärdas och inom vilken tid. Vite är således en åtgärd genom vilken en förvaltningsmyndighet syftar till att tvinga ett rättssubjekt att rätta sig efter lagstadgade skyldigheter. Vite kan sägas innebära ett sanktionshot som kan realiseras, men genom att följa myndighetens uppmaning kan en part undgå att betala vitesbeloppet (se Halila, Lankinen och Nilsson, Administrativa sanktionsavgifter – En nordisk komparativ studie, TemaNord 2018:511 s. 51 f.).

En sanktionsavgift är, likt ett vitesföreläggande, en administrativ sanktion som kan påföras både fysiska och juridiska personer. En sanktionsavgift kan antingen beslutas av förvaltningsmyndighet eller av domstol och tillfaller normalt staten. Sanktionsavgifter införs vanligtvis i syfte att verka avskräckande och bestraffande eftersom en sanktionsavgift kan bli aktuell först när en överträdelse har ägt rum. Sanktionsavgifter är därför inte, till skillnad från vitesförelägganden, handlingsdirigerande genom att verka framåtsyftande.

En sanktionsavgift är inte en straffrättslig påföljd i direkt mening (jämför 1 kap. 3 § brottsbalken). I flera förarbeten har lagstiftaren emellertid haft som utgångspunkt att sanktionsavgifter är att betrakta som ett straff i Europakonventionens mening. Ett förfarande i vilket sanktionsavgifter beslutas ska därför uppfylla de rättigheter och skyldigheter som följer av den konventionen. Det innebär att mottagaren, dvs. den som påstås ha överträtt en bestämmelse, exempelvis har rätt att underrättas om vad som läggs denne till last, att yttra sig över anklagelsen och till domstolsprövning inom rimlig tid.

Frågan om när sanktionsavgifter bör användas har behandlats bl.a. i förarbetena till bestämmelsen om förverkande i 36 kap. 4 § brottsbalken (prop. 1981/82:142 s. 21 ff.). Regeringen uttalade där att sanktionsavgifter kan vara ändamålsenliga i fall där regelöverträdelser är särskilt frekventa eller där det föreligger speciella svårigheter att beräkna storleken på den vinst eller besparing som uppnås i det särskilda fallet. Vidare uttalade regeringen att sanktionsavgifter bara bör förekomma inom speciella och klart avgränsade rättsområden där det är relativt lätt att fastställa om en överträdelse har skett. Enligt förarbetsuttalandena kan det i vissa fall vara lämpligt att avgiftsskyldigheten bygger på strikt ansvar medan det i andra fall bör krävas uppsåt eller oaktsamhet.

I skrivelsen *En tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn* anges att en sanktionsavgift vid tillsyn bör uppfylla principerna i nyss nämnda förarbeten. För att tillgodose de krav som följer av Europakonventionen bör det dessutom finnas en möjlighet att under vissa särskilda förutsättningar underlåta att besluta om sanktionsavgift. Det framhålls i skrivelsen att bestämmelserna i det sjunde protokollet till Europakonventionen om rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger kan behöva uppmärksammas och att beslut om sanktionsavgifter måste kunna överklagas. Regeringen har under senare tid hänvisat till riktlinjerna vid utformningen av nya sanktionsavgifter (se t.ex. prop. 2021/22:83 s. 415 och prop. 2021/22:18 s. 37). I andra fall har regeringen inte hänvisat till riktlinjerna alls (se t.ex. prop. 2016/17:173).

Förutom behovet av effektiv tillsyn på olika områden har även den europeiska integrationen bidragit till behovet att ha administrativa sanktioner för lagöverträdelser som sker inom näringsverksamhet. Eftersom EU-rätten i stor utsträckning gäller näringsverksamhet har EU-rättsliga sanktionskrav ofta gällt överträdelser av unionsrätten som sker inom ramen för juridiska personers verksamhet. Unionsrättsliga krav har av denna anledning lett till att medlemsstaterna infört sanktionsavgifter särskilt för juridiska personer i sin nationella lagstiftning.

Utvecklingen inom EU innebär även att sanktionsavgifter inte enbart betraktas vara ett alternativ till straff utan även som ett komplement till straffrättsliga påföljder. Det ses som särskilt ändamålsenligt inom myndighetstillsynen av näringsverksamhet (Nordiska ministerrådet, Administrativa sanktionsavgifter, 2018 s. 39 f.). Även i litteraturen konstateras att sanktionsavgifter är ett alternativ till straffrättsliga påföljder som med tiden har fått allt större betydelse och utrymme i den svenska rättsordningen. Det pekas på att senare års utveckling i hög grad har sin grund i EU-rätten som ofta kräver att ”effektiva, proportionerliga och avskräckande” sanktioner införs. Det konstateras att det för svenskt vidkommande ofta har resulterat i sanktionsavgifter (se Warnling m.fl., Sanktionsavgifter, Särskilt i näringsverksamhet s. 17 och 41 f.).

8.2.5 Vilka sanktioner mot företag som bryter mot lagen bör komma i fråga?

Förslag

Överträdelser av lagen om företagsansvar ska kunna leda till administrativa sanktioner i form av vitesförelägganden eller sanktionsavgifter.

Överträdelser ska inte vara straffsanktionerade

Den föreslagna lagen om företagsansvar innehåller skyldigheter som åläggs företagen och ska enligt direktivet förenas med sanktioner. Det är av avgörande betydelse att de sanktioner som föreslås är effektiva i förhållande till just juridiska personer. Till skillnad från fysiska personer kan juridiska personer enligt svensk rätt inte begå brott eller straffas för brott.

När ett brott har begåtts av en fysisk person med viss ställning i ett företag kan företaget under vissa förutsättningar åläggas företagsbot, som är en särskild rättsverkan av brott. Frågan om företagsboten ska utgöra ett renodlat straffansvar för juridiska personer, i stället för att vara konstruerad som en särskild rättsverkan av brott, har övervägts. Någon ändring har dock inte införts, av bl.a. skälet att det skulle rubba den grundläggande systematiken i straffrätten (se prop. 2018/19:164 s. 15 f.).

En kriminalisering av överträdelser av lagen om företagsansvar krävs inte enligt direktivet. Någon kriminalisering bör inte heller komma till stånd.

Överträdelser ska kunna leda till administrativa sanktioner

Det alternativ som återstår är administrativa sanktioner. Detta är förenligt med vad som anges i direktivet om att medlemsstaterna i vart fall ska föreskriva ekonomiska sanktioner (artikel 27.3) och att sanktionerna ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande (artikel 27.1). De sanktioner som enligt vår mening bör övervägas är vitesförelägganden och sanktionsavgifter.

Som nämnts är ett vitesföreläggande en framåtsyftande sanktion. Först om den vitesålagde inte uppfyller en skyldighet som en tillsynsmyndighet för dennes del har specificerat, döms vitet ut. Vitet är således särskilt lämpligt att använda när man vill förmå någon att vidta en åtgärd eller avstå från att vidta en åtgärd.

Tillsynsmyndigheten ska i sin verksamhet kunna meddela förelägganden om t.ex. att få ta del av information, att få tillträde till utrymmen, att företaget inom viss tid ska upphöra med en överträdelse, att företaget ska avstå från att upprepa en överträdelse eller att företaget ska vidta avhjälpande åtgärder. Sådana förelägganden bör enligt vår bedömning kunna förenas med vite för att ges erforderlig tyngd.

För att ett ingripande enligt lagen om företagsansvar ska vara motiverat måste som konstaterats det intrång i företagets intressen som ingripandet innebär vara proportionerligt i förhållande till överträdelsen. En åtgärd får aldrig vara mer långtgående än vad som behövs. Att det finns en möjlighet för myndigheten att förena ett föreläggande med vite innebär givetvis inte att myndighetens förelägganden alltid måste vara förenade med sådana. Även i detta avseende ska myndigheten alltså göra en proportionalitetsbedömning för att avgöra vad som är nödvändigt i det enskilda fallet.

Ett vitesföreläggande måste dessutom vara tillräckligt preciserat för att den som föreläggandet riktar sig till ska kunna följa föreläggandet och därmed undgå att vitet döms ut. En tillsynsmyndighet får alltså inte begränsa sitt ansvar till att konstatera att det finns brister i ett visst avseende och sedan överlämna till föreläggandets adressat att avgöra vilka åtgärder som krävs för att kraven i den aktuella regleringen ska uppfyllas.

Är lagstiftningen allmänt hållen och närmare föreskrifter saknas, begränsas myndighetens möjligheter att använda vitesförelägganden för att komma till rätta med konstaterade brister. Eftersom ett föreläggande att vidta olika åtgärder eller att underlåta något enbart får avse sådana åligganden som följer av den aktuella författningsregleringen, saknar myndigheten i en sådan situation möjlighet att i ett föreläggande formulera tillräckligt tydliga och konkreta åtgärder som adressaten ska vidta (rättsfallet HFD 2020 ref. 28 och däri angivna rättsfall).

Det kan därför konstateras att tillsynsmyndigheten kommer behöva göra avvägningar såväl när det kommer till vad som är propor-

tionerligt i det enskilda fallet som när det kommer till utformningen av föreläggandet.

Vitet är alltså enbart framåtsyftande och handlingsdirigerande. Det finns enligt vår mening även behov av en tillbakaverkande sanktion. En sanktionsavgift riktar sig mot en redan konstaterad överträdelse av en författningsbestämmelse. Om sanktionsavgiften innebär en risk för en kostnad eller förlust som väger tyngre än den besparing som görs genom att regelverket inte följs, skapar avgiften ett starkt incitament att undvika överträdelser.

Vår bedömning är att direktivet kräver att det införs sanktionsavgifter vid överträdelser av regelverket. Av direktivet följer att ett vidtagande av korrigerande åtgärder inte ska hindra att sanktioner åläggs (artikel 25.4). En möjlighet att förelägga företagen vid vite bedöms därför inte som ett tillräckligt genomförande av direktivet.

Dessutom behandlar direktivet storleken på sanktionerna och olika bedömningsgrunder för beslut om sanktioner, något som enligt vår bedömning tar sikte på sanktionsavgifter i tillbakaverkande syfte. Sanktionsavgifter bedöms vidare ha en sådan avskräckande effekt som avses i direktivet (se även skäl 77, där man utgår från att det införs sanktionsavgifter). Sanktionerna ska vidare vara effektiva, proportionella och avskräckande (artikel 27.1). Regeringen har tidigare gjort bedömningen att de sanktionsformer som skulle kunna uppfylla kraven på att vara effektiva, proportionella och avskräckande är straff och sanktionsavgifter (prop. 2015/16:116 s. 15).

Enligt vår mening är det sammantaget nödvändigt att införa även sanktionsavgifter för att genomföra direktivet.

En fråga som har diskuterats i utredningen är om direktivet kräver sanktionsavgifter kopplade till samtliga bestämmelser i lagen om företagsansvar som kan överträdas och som tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över, eller om några bestämmelser kan undantas eller vara förenade enbart med någon annan typ av sanktion.

Denna diskussion är relevant särskilt i ljuset av att lagen om företagsansvar kommer att omfatta ett stort antal förpliktelser av skiftande karaktär där enskilda överträdelser kan vara av mycket olika allvarlighetsgrad.

Sanktioner ska enligt direktivet fastställas ”för överträdelse av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv” (artikel 27). Detta talar mot att det skulle vara möjligt att undanta vissa typer av överträdelser.

I skälen till direktivet anges vidare att ”[f]ör att säkerställa en effektiv tillämpning av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv bör medlemsstaterna föreskriva avskräckande, proportionella och effektiva sanktioner för överträdelser av dessa åtgärder” (skäl 76). Det talas alltså om de bestämmelser som införlivar direktivet och överträdelser av dessa åtgärder.

Det ger enligt vår mening än mer stöd för att det inte är möjligt att undanta vissa överträdelser. Vi gör mot bakgrund av detta bedömningen att det måste finnas en sanktion knuten till de bestämmelser som införlivar direktivet, som kan överträdas och som tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över.

De sanktioner som avses är vidare, som konstaterats, sanktionsavgifter, eftersom de sanktioner som införlivar direktivet ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande. Det är således inte möjligt att ersätta myndighetens möjlighet att besluta om en sanktionsavgift för vissa överträdelser med en möjlighet att endast utfärda ett föreläggande vid äventyr av vite, eftersom ett vite inte uppfyller dessa krav. Det finns inte heller någon uppräkning av alternativa, mindre ingripande, sanktioner i direktivet.

Vi föreslår därför att det i lagen om företagsansvar tas in en möjlighet att påföra ett företag som bryter mot lagen en sanktionsavgift och att det ska gälla för samtliga överträdelser av lagen som omfattas av tillsynen. Det innebär inte att en sanktionsavgift ska beslutas för varje överträdelse. Myndigheten måste nämligen i det enskilda fallet bedöma om det är proportionerligt och lämpligt att en sanktionsavgift beslutas. Vi återkommer till detta nedan.

8.2.6 Beslut om sanktionsavgifter ska fattas av tillsynsmyndigheten

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska besluta om sanktionsavgifter.

Beslut om en sanktionsavgift fattas som huvudregel av en tillsynsmyndighet eller av domstol efter ansökan från tillsynsmyndigheten. Generellt sett anses en tillsynsmyndighet lämpad att besluta om sanktionsavgift när reglerna är relativt enkla att tillämpa, beslutsfattandet

är förhållandevis schabloniserat och sanktionsbestämmelserna bygger på strikt ansvar. En domstol brukar anses mer lämpad att besluta om sanktionsavgift om det är aktuellt att pröva framför allt subjektiva rekvisit eller andra svårbedömda rekvisit. Det är givetvis viktigt att kraven på effektivitet och rättssäkerhet balanseras mot varandra vid utformningen av ett system med sanktionsavgifter.

I direktivet anges att tillsynsmyndigheten ska kunna besluta om sanktionsavgifter (se artikel 25.5 b). Det kan konstateras att de bedömningar som tillsynsmyndigheten kommer behöva göra i flera fall kan antas bli komplicerade och kan liknas vid bedömningar som domstolar brukar göra, vilket talar mot att det bör vara tillsynsmyndigheten som ska besluta om sådana avgifter.

En fördel med att tillsynsmyndigheten fattar besluten är att handläggningen blir snabbare eftersom en domstol inte måste involveras i hanteringen. Tillsynsmyndigheten kommer dessutom att vara väl förtrogen med det regelverk som sanktioneras och ha goda förutsättningar att upptäcka regelöverträdelser. Tillsynsmyndigheten är den myndighet som i första ledet kommer att utreda eventuella överträdelser. Ett beslut om sanktionsavgift mot ett företag kommer dessutom att kunna överklagas till domstol (se avsnitt 8.3.8). På så sätt tillgodoses rättssäkerhetsaspekterna för den som påförs sanktionsavgift. På sikt kommer det att kunna bildas domstolspraxis till vägledning för tillsynsmyndighetens beslut.

Vi bedömer i enlighet med detta att det bör vara tillsynsmyndigheten som bestämmer om sanktionsavgift för överträdelser av den föreslagna lagen om företagsansvar ska tas ut i det enskilda fallet. Tillsynsmyndigheten bör också bestämma hur hög avgiften ska vara. Myndighetens uppgifter bör framgå av lagen om företagsansvar.

8.2.7 Ansvaret för överträdelser ska vara strikt

Förslag

Avgiftsskyldigheten ska bygga på strikt ansvar.

I de flesta sanktionsavgiftssystem som i dag tillämpas krävs varken uppsåt eller oaktsamhet för att en avgift ska kunna påföras vid en regelöverträdelse. Huvudregeln kan således sägas vara att sanktionsavgifter bygger på ett strikt ansvar.

Vår bedömning är att det inte finns skäl att avvika från denna princip när det gäller de sanktionsavgifter som ska införas för överträdelser av den nya lagen. Det är framför allt den omständigheten att den beslutande myndigheten inte behöver bevisa att en regelöverträdelse har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet som gör att ett system med sanktionsavgifter är effektivt.

För att en konstaterad överträdelse ska leda till en snabb reaktion krävs således att avgiften ska kunna påföras utan någon ytterligare närmare utredning såvitt avser frågan huruvida en överträdelse skett uppsåtligen eller av oaktsamhet. En skyldighet som bygger på strikt ansvar bidrar därför till en förenkling och effektivisering av sanktionssystemet. Detta gäller särskilt när det är juridiska personer som ska påföras en sanktion. Myndighetens utredning kan då begränsas till om en överträdelse objektivt har ägt rum och till att bestämma avgiftens storlek. Inslaget av bedömningar i beslutsfattandet blir därmed betydligt mer begränsat.

För att en konstruktion med strikt ansvar ska vara rättssäker och rimlig bör det finnas ett starkt stöd för en presumtion för att en överträdelse inte kan ske på annat sätt än som en följd av uppsåt eller oaktsamhet.

De företag som riskerar att bli avgiftsskyldiga enligt den nya lagen om företagsansvar kan förväntas ha god kännedom om gällande regelverk och ha särskild anledning att se till att dessa regler följs. Det är vidare en förutsättning enligt lagen att det inte är fråga om en överträdelse om rimliga försiktighetsmått har vidtagits. Att som företag bryta mot regler som företagen förutsätts känna till eller sätta sig in i bör kunna betraktas som i vart fall oaktsamt.

När det uppkommer en fråga om en avgift ska påföras för brister behöver tillsynsmyndigheten enligt vår mening därför inte bedöma om överträdelsen har skett med uppsåt eller av oaktsamhet, utan det räcker med ett konstaterande att regleringen inte följts – dvs. det finns förutsättningar att tillämpa en reglering med strikt ansvar.

Det behöver inte tas in någon bestämmelse i lagen om företagsansvar om att avgiftsskyldigheten bygger på strikt ansvar. I motsats till vad som gäller för straffbestämmelser finns det nämligen inte

något allmänt krav på uppsåt eller oaktsamhet hos den som begått överträdelsen för att det ska gå att besluta om sanktionsavgifter.

8.2.8 Tillsynsmyndigheten ska få avstå från att ta ut sanktionsavgift

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska kunna välja att inte besluta om sanktionsavgift för en konstaterad överträdelse, även om överträdelsen hade kunnat föranleda en sådan avgift.

Strikt ansvar innebär i sig inte att sanktionsavgift ska tas ut vid varje överträdelse. Bestämmelser om sanktionsavgifter är dock oftast obligatoriska och formulerade så att sanktionsavgift ”ska” tas ut, även om det också finns regleringar där en myndighet har getts större utrymme att bedöma vilken typ av ingripande som är lämpligt i det enskilda fallet. Härvid gör sig olika intressen gällande.

Det som främst talar för att det bör vara obligatoriskt att ta ut sanktionsavgift vid överträdelser av den föreslagna lagen om företagsansvar är principen om likabehandling. Obligatoriska sanktionsavgifter minskar utrymmet för skönsmässiga bedömningar och följaktligen för att likvärdiga överträdelser behandlas olika av tillsynsmyndigheten.

Det som talar mot att det ska vara obligatoriskt för tillsynsmyndigheten att ta ut sanktionsavgift är i första hand hur direktivet är utformat. Som framgår nedan anges en rad olika omständigheter som ska beaktas vid beslut om huruvida sanktioner ska åläggas (artikel 27.2). Det förutsätts att tillsynsmyndigheten ska ha ett visst bedömningsutrymme. Utformningen av direktivet talar alltså emot obligatoriska sanktionsavgifter.

Det kan även konstateras att regelverket ställer krav på företagens beteende inom ett hittills oreglerat område som är både komplext och svårgripbart. Genom lagen om företagsansvar föreslås berörda företag få en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö, och en skyldighet att tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet som ställer krav på att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga, begränsa, stoppa eller minimera samt i vissa fall att avhjälpa negativa effekter (se avsnitt 7).

Det är givetvis av stor vikt att tillsynsmyndigheten på ett noggrant sätt utreder om en överträdelse faktiskt har skett och gör sin bedömning utifrån vad som är lämpliga åtgärder och tillbörlig aktsamhet i det enskilda fallet. Det skulle inte vara rättssäkert att påföra en sanktion för en överträdelse som inte är klarlagd. Endast konstaterade överträdelser av lagen om företagsansvar ska kunna leda till en sanktionsavgift.

Även med beaktande av detta kan det konstateras att tillsynsmyndigheten kommer behöva avgöra om företagen har gjort vad som ankommer på dem enligt förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Ibland kan detta antas bli svårbedömt. Bedömningen av om ett företag har uppfyllt kraven är komplex och i stor utsträckning beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Den påverkas av faktiska omständigheter, men är samtidigt beroende av subjektiva bedömningar i fråga om en åtgärds proportionalitet, rimlighet och effektivitet gällande ett specifikt företags hantering. Detta talar för att tillsynsmyndigheten ska kunna avstå från att döma ut sanktionsavgiften när överträdelsen inte är i alla avseenden klar och tydlig.

Dessutom skulle ett krav på att ta ut sanktionsavgift vid varje överträdelse innebära att tillsynsmyndigheten ska besluta om sanktionsavgift för en överträdelse oavsett om företaget dessförinnan har följt ett föreläggande avseende samma överträdelse. Incitamenten att följa ett föreläggande kan alltså bli svagare än om det finns utrymme för tillsynsmyndigheten att i vissa fall endast ingripa med ett föreläggande. Utifrån syftet med förfarandet för tillbörlig aktsamhet kan det i många mindre allvarliga fall också antas vara lämpligare att föra en dialog med företaget eller att ingripa med ett föreläggande än att besluta om en sanktionsavgift.

Mot denna bakgrund och för att ge flexibilitet i tillsynsmyndighetens verksamhet anser vi att övervägande skäl talar för att det inte bör vara obligatoriskt enligt lagen om företagsansvar att ta ut sanktionsavgift för en överträdelse som kan leda till sanktionsavgift. Det bör i stället ligga på tillsynsmyndigheten att i det enskilda fallet bedöma om en överträdelse ska leda till en sanktionsavgift.

8.2.9 Förbudet mot dubbelbestraffning

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska inte få besluta om sanktionsavgift om överträdelsen omfattas av ett föreläggande om vite och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Ovan har vi föreslagit att både vitesföreläggande och sanktionsavgift ska kunna aktualiseras vid överträdelser av lagen om företagsansvar.

Bland annat EU:s rättighetsstadga slår fast rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning), förbudet mot s.k. dubbelbestraffning. Begreppet straff anses omfatta även administrativa sanktioner och vite. Enligt Högsta domstolen är det inte enbart ett slutligt avgörande som utgör ett hinder mot ett andra förfarande, utan även en pågående prövning är ett sådant hinder (se rättsfallet NJA 2013 s. 502).

Detta innebär att det som avgör när ett hinder mot ett andra förfarande för samma gärning eller överträdelse uppkommer, får anses vara den tidpunkt när det inleds en domstolsprocess om utdömande om vite (prop. 2016/17:22 s. 228). En sanktionsavgift bör således inte kunna tas ut om överträdelsen har medfört att vite har dömts ut eller att en process om att döma ut vite har inletts.

Att ett vitesföreläggande har överträtts ska alltså inte ha någon betydelse för frågan om en sanktionsavgift ska få beslutas. Sanktionsavgift bör kunna beslutas både när ett föreläggande har följts och när ett föreläggande har överträtts men då åtgärder inte vidtagits för att vitet ska dömas ut.

I det senare fallet kan det bli aktuellt att besluta om sanktionsavgift i stället för att vidta åtgärder för att få vitet utdömt. Då kan det inte komma i fråga att tillsynsmyndigheten vidtar åtgärder för att få vitet utdömt eller att en domstol dömer ut vitet vid ett senare tillfälle. Förbudet mot dubbelbestraffning hindrar således både ett andra straff och en andra prövning av samma gärning.

Ett förbud mot att både vite och sanktionsavgift tas ut för samma överträdelse bör därför följa av lagen om företagsansvar (se även avsnitt 6 angående dubbelbestraffningsförbudet i förhållande sanktionsavgifter och vite enligt annan lagstiftning).

8.2.10 Bedömningen av om en sanktionsavgift ska meddelas och sanktionsavgiftens storlek

Förslag

En sanktionsavgift ska uppgå till minst 5 000 kronor och högst tre procent av nettoomsättningen för företaget under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om sanktionsavgift.

Om företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern så ska sanktionsavgiften beräknas utifrån koncernens omsättning.

Vid bedömningen av om en sanktionsavgift ska påföras företaget och vid fastställandet av sanktionsavgiftens storlek ska särskild hänsyn tas till

1. överträdelsens art, allvar och varaktighet samt hur allvarliga effekterna som överträdelsen har lett till är,
2. investeringar som har gjorts och riktat stöd som har tillhandahållits av företaget,
3. det samarbete som skett med andra för att åtgärda effekterna som överträdelsen avser,
4. i vilken utsträckning företaget har beslutat om prioritering av negativa effekter,
5. tidigare överträdelser från företagets sida,
6. i vilken utsträckning företaget har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med situationen,
7. den ekonomiska vinst som företaget gjort eller förlust som det undvikit genom överträdelsen, och
8. andra försvårande eller förmildrande omständigheter.

Sanktionsavgifter förekommer inom en mängd olika områden och beloppens storlek och hur storleken bestäms varierar. I vissa lagar anges ett bestämt belopp för varje överträdelse. Ett exempel på en sådan sanktionsavgift är den som Skatteverket tar ut av den som är skyldig att använda kassaregister men inte fullgör denna skyldighet. Sanktionsavgiften uppgår till 12 500 kronor för varje kontrolltillfälle.

I andra regleringar anges ett beloppsintervall inom vilket sanktionsavgiften ska bestämmas. En sådan bestämmelse finns i produktsäker-

hetslagen (2004:451). Sanktionsavgiften ska enligt den lagen fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor. Avgiften får dock inte överstiga tio procent av näringsidkarens årsomsättning. Skälet till att bestämmelsen anger ett så brett beloppsspann är att överträdelser av produktsäkerhetslagen kan vara av högst varierande art och karaktär. Mot denna bakgrund har lagstiftaren ansett det angeläget att en sanktionsavgift ska kunna bestämmas till såväl blygsamma som avsevärda belopp.

I några lagar på finansområdet som bygger på EU-direktiv ska sanktionsavgiften, när det gäller företag, bestämmas till lägst 5 000 kronor medan det högsta beloppet ska fastställas genom en beräkning av företagets omsättning närmast föregående räkenskapsår, den vinst som företaget fått till följd av regelöverträdelsen eller de kostnader som företaget undvikit till följd av regelöverträdelsen (se t.ex. 15 kap. 8 § lagen om bank- och finansieringsrörelse).

Av direktivet om tillbörlig aktsamhet följer att medlemsstaterna ska säkerställa att den övre gränsen för ekonomiska sanktioner fastställs till tre procent av företagets nettoomsättning under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om åläggande av avgiften. Det föreskrivs vidare att för sådana företag som är det yttersta moderföretaget i en koncern ska den övre gränsen vara tre procent av koncernens nettoomsättning (artikel 27.4).

Direktivet ska genomföras på miniminivå. Den högsta gränsen för en sanktionsavgift bör därför bestämmas till tre procent av nettoomsättningen.

Vi ser framför oss att överträdelser av lagen om företagsansvar kan komma att vara av högst varierande art. Sanktionsavgifter ska kunna åläggas även vid överträdelser som framstår som mindre allvarliga, även om det finns utrymme för tillsynsmyndigheten att göra en bedömning i det enskilda fallet som utmynnar i att någon sanktionsavgift inte döms ut. Det är alltså angeläget att en sanktionsavgift kan bestämmas till ett lågt belopp. Mot bakgrund av detta gör utredningen bedömningen att det lägsta beloppet för en sanktionsavgift ska vara 5 000 kronor.

Vid bestämmande av om det ska meddelas sanktionsavgift och vid bedömningen av sanktionsavgiftens storlek i det enskilda fallet bör hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter.

Av direktivet följer att särskild hänsyn ska tas till vissa omständigheter som räknas upp; bl.a. överträdelsens art, allvar och varaktighet.

Även vad företaget har gjort för att komma till rätta med situationen (det som i direktivet benämns ”korrigerande åtgärder”) bör beaktas. Detta bör följa av lagen om företagsansvar. Liknande uppräkningar finns för sanktionsavgifter på finansmarknadsområdet.

I det ursprungliga direktivet angavs vidare att när sanktionsavgifter åläggs ska de vara baserade på företagets globala nettoomsättning. Genom ändringsdirektivet har det kravet tagits bort. Anledningen är att EU-lagstiftaren anser att det har kunnat misstolkas som ett krav på att ekonomiska sanktioner endast, eller i första hand, ska grunda sig på ett företags globala nettoomsättning, när det i själva verket är en omständighet bland andra som det ska tas hänsyn till (skäl 48 till ändringsdirektivet).

Vi gör bedömningen att företagets globala nettoomsättning är något som bör beaktas av tillsynsmyndigheten vid den helhetsbedömning som ska göras. Det får anses följa redan av att den övre gränsen för sanktionsavgiften för ett enskilt företag baseras på företagets globala nettoomsättning. Det kan därför tänkas att sanktionsavgiften bestäms till ett högre belopp för ett större företag än ett mindre även om det rör sig om samma överträdelse. Detta är dock något som måste avgöras i det enskilda fallet, med beaktande av samtliga omständigheter och vad som är proportionerligt i det enskilda fallet.

Om tillsynsmyndigheten kommer fram till att sanktionsavgift ska meddelas kommer myndigheten således behöva göra en bedömning i det enskilda fallet för att bestämma storleken på sanktionsavgiften. Gränsen för vad en sanktionsavgift högst får uppgå till avser att säkerställa att sanktionen inte blir för hög och ska inte förstås som en utgångspunkt när storleken på sanktionsavgiften bestäms. Praxis såvitt avser bestämmandet av storleken på sanktionsavgifter, liksom frågan vad som i det enskilda fallet utgör en överträdelse som bör straffas med en sådan avgift, är något som kommer behöva utvecklas av tillsynsmyndigheten och i rättstillämpningen. Genom ändringsdirektivet har det även bestämts att kommissionen ska bistå vid utveckling av denna praxis i form av vägledning om nivån på sanktioner, som ska utfärdas i samarbete med medlemsstaterna (artikel 27.4).

8.2.11 Förfarandet

Förslag

Innan tillsynsmyndigheten beslutar om en sanktionsavgift ska den som avgiften ska tas ut av få tillfälle att yttra sig.

Ett beslut om sanktionsavgift ska inte få fattas om den som avgiften ska tas ut av inte har fått tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen ägde rum.

En beslutad sanktionsavgift ska falla bort till den del beslutet inte har verkställts inom fem år från det att beslutet fått laga kraft.

En sanktionsavgift tillfaller staten.

Ett beslut om sanktionsavgift ska delges den som beslutet gäller.

En sanktionsavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har fått laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet. Om sanktionsavgiften inte betalas i rätt tid ska tillsynsmyndigheten offentliggöra ett uttalande där myndigheten anger vilket företag som är ansvarigt för överträdelsen och redogör för överträdelsens art. Tillsynsmyndigheten ska också lämna den obetalda avgiften för indrivning.

Bedömning

Det finns inte skäl att särskilt reglera handläggningen av vitesföreläggande.

Sanktionsavgifter

För att säkerställa att den enskilde får möjlighet att lämna synpunkter ska denne ges tillfälle att yttra sig innan tillsynsmyndigheten beslutar om sanktionsavgiften (jämför 25 § förvaltningslagen). Detta bidrar till materiellt riktiga avgöranden och stärker systemets legitimitet.

Direktivet anger inte att administrativa sanktioner ska tillfalla EU eller i övrigt om hur verkställighet ska ske. I avsaknad av en sådan reglering bör det framgå av den nya lagen om företagsansvar att sanktionsavgiften tillfaller staten.

På grund av sanktionsavgiftens ingripande natur bör det finnas en bortre tidsgräns för när en sanktionsavgift får beslutas. En sanktionsavgift bör därför endast få tas ut om den som anspråket riktas mot har fått tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen ägde rum. Avgiften bör vidare preskriberas till den del verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

Vidare bör sanktionsavgiften betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har fått laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet. Om avgiften inte betalas i tid, bör myndigheten vara skyldig att lämna den obetalda avgiften för indrivning.

Enligt direktivet ska tillsynsmyndigheten, om ett företag inte rättar sig efter ett beslut om sanktionsavgift inom den tillämpliga tidsfristen, offentliggöra vilket företag som är ansvarigt för överträdelsen och överträdelsens art. En bestämmelse om detta bör tas in i lagen om företagsansvar.

På grund av sanktionsavgiftens ingripande karaktär bör ett beslut om avgift delges den betalningsskyldige enligt delgivningslagen (2010:1932). En sanktionsavgift förfaller till betalning när beslutet har fått laga kraft. Tidpunkten för när beslutet får laga kraft är knuten till den tidpunkt då den avgiftsskyldige fick del av beslutet.

Vitesföreläggande

Ett föreläggande ska alltså kunna förenas med vite. Ett beslut om vite fattas av tillsynsmyndigheten. Lagen (1985:206) om viten (viteslagen) innehåller bestämmelser om handläggningen av ärenden om vitesföreläggande och gäller viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndigheter, såvida inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet (1 §).

Vitet ska, när det föreläggs, fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vitet (3 §). Vitet bestäms utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och kan således anpassas till skilda situationer och till olika företags förhållanden. Frågor om utdömande av viten prövas av förvaltningsrätten på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet (6 §).

Viteslagen är ändamålsenligt utformad för handläggningen även av ärenden om vitesförelägganden enligt den föreslagna lagen om företagsansvar. Det finns därför inte skäl att införa några bestämmelser i den nya lagen som rör detta.

Vidare blir förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen (1971:291) tillämpliga på handläggningen hos tillsynsmyndigheten respektive i förvaltningsdomstol. Inte heller i dessa delar finns skäl att införa några särskilda bestämmelser.

8.2.12 Omedelbar verkställighet av förelägganden

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska, vid en överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada, få bestämma att ett föreläggande enligt lagen om företagsansvar ska gälla omedelbart.

Det kan finnas situationer där ett beslut om föreläggande, för att vara effektivt, bör kunna gälla omgående. Tillsynsmyndigheten bör därför få besluta om interimistiska förelägganden. Att så ska få ske vid överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada framgår även av direktivet (artikel 25.5). Rättssäkerhetsgarantier för den enskilde finns genom möjligheten att överklaga beslutet och att en allmän förvaltningsdomstol kan besluta om s.k. inhibition som innebär att tillsynsmyndighetens beslut tills vidare inte får verkställas (se 28 § förvaltningsprocesslagen).

8.2.13 Europeiskt samarbete och utbyte av information

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska samarbeta och utbyta information med det europiska nätverket av tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkten.

Tillsynsmyndigheten ska underrätta det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om vilka tredjelandsföretag som tillsynsmyndigheten är behörig att ingripa mot och om varje begäran från ett tredjelandsföretag om att behörig tillsynsmyndighet ska ändras.

Tillsynsmyndigheten ska skicka beslut om sanktionsavgifter till det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter.

Tillsynsmyndigheten ska även samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater.

Kommissionen ska inrätta ett europeiskt nätverk av tillsynsmyndigheter (artikel 28.1). Detta ska bestå av företrädare för tillsynsmyndigheterna i medlemsstaterna och ska underlätta samarbetet mellan tillsynsmyndigheterna och samordningen och anpassningen av tillsynsmyndigheternas regleringar, utredningar, sanktioner och tillsyn samt utbytet av information dem emellan.

Av direktivet följer att tillsynsmyndigheten ska samarbeta med detta nätverk. Sådant samarbete ska bl.a. ske för att identifiera företag inom svensk jurisdiktion, särskilt genom att tillhandahålla all nödvändig information för att bedöma om ett tredjelandsföretag uppfyller de relevanta kriterierna (artikel 28.2). Tillsynsmyndigheten ska skicka sina beslut om sanktioner till nätverket (artikel 27.5).

Tillsynsmyndigheten ska även samarbeta med den gemensamma kontaktpunkt som ska inrättas av kommissionen (artikel 21). Sådant samarbete ska ske bl.a. genom att tillsynsmyndigheten ska hjälpa till att sprida information och vägledning från kommissionen.

Tillsynsmyndigheterna inom EU ska även sinsemellan utbyta relevant information och ge ömsesidigt bistånd när de utför sina arbetsuppgifter (artikel 28.3).

Tillsynsmyndigheten ska alltså samarbeta med det nätverk av tillsynsmyndigheter som ska inrättas av kommissionen, den gemensamma kontaktpunkten och tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater. Detta bör framgå av lagen om företagsansvar.

Vi har föreslagit ovan att ett moderföretag under vissa förutsättningar ska få fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt ett dotterföretag (se avsnitt 7). Om moderföretaget fullgör de skyldigheter som följer av direktivet på sina dotterföretags vägnar ska tillsynsmyndigheten för moderföretaget samarbeta med tillsynsmyndigheten för dotterföretaget, som förblir behörig att utöva tillsyn över dotterföretaget (artikel 24.4). Vi bedömer att det inte behöver framgå särskilt av lagen att så är fallet, utan att det får anses rymmas inom myndighetens generella skyldighet att samarbeta direkt med andra medlemsstater.

8.2.14 Ömsesidigt bistånd inom EU

Förslag

Efter begäran från en behörig myndighet i annan medlemsstat ska tillsynsmyndigheten lämna det bistånd som behövs för att den utländska myndigheten ska kunna utöva sin tillsyn. Tillsynsmyndigheten ska snarast, men senast en månad från mottagandet, vidta nödvändiga åtgärder för att besvara en sådan begäran. Tidsfristen får förlängas med högst två månader, om skälen till att det är nödvändigt anges.

Den som begärt bistånd ska underrättas om handläggningen och om resultatet av begäran.

Tillsynsmyndigheten får begära att en behörig myndighet i en annan medlemsstat lämnar bistånd när det kan underlätta handläggningen av ett ärende eller om det i något annat fall behövs för att kontrollera att lagen om företagsansvar följs.

Tillsynsmyndigheten ska använda den information som mottagits efter en begäran om bistånd endast för det ändamål för vilket informationen begärdes.

Tillsynsmyndigheten ska ha rätt att, om det finns särskilda skäl för det, överenskomma med den utländska tillsynsmyndigheten om ersättning för bistånd.

Av direktivet följer att tillsynsmyndigheterna inom EU ska kunna begära bistånd av varandra i samband med utredningar. Efter en sådan begäran ska nödvändiga åtgärder för att besvara begäran vidtas utan onödigt dröjsmål och inte senare än en månad efter mottagandet av begäran. När det är nödvändigt på grund av omständigheterna ska tidsfristen få förlängas med högst två månader på grundval av en vederbörlig motivering (artikel 28.4).

Tillsynsmyndigheten kan således behöva vidta åtgärder på svenskt territorium å en utländsk myndighets vägnar inom viss tid. Det kan röra sig om olika typer av åtgärder, men dessa ska givetvis vidtas inom ramen för de befogenheter som uppställs i svensk lagstiftning. Efter en begäran är myndigheten skyldig att informera den begärande myndigheten om resultaten eller, allt efter omständigheterna, fortskridandet av de åtgärder som ska vidtas för att tillmötesgå begäran om bistånd (artikel 28.6).

Tillsynsmyndigheten har på motsvarande sätt rätt att begära bistånd från en utländsk myndighet. Av direktivet följer att en sådan begäran ska innehålla all nödvändig information, inklusive syftet med och skälen till denna (artikel 28.5). Tillsynsmyndigheten får använda den information som mottagits efter en begäran om bistånd endast för det ändamål för vilket den begärdes.

Bestämmelser om samarbetet inom EU bör tas in i lagen om företagsansvar.

Av direktivet följer att tillsynsmyndigheterna inte ska ta ut avgifter från varandra för insatser och åtgärder som vidtas till följd av en begäran om bistånd, men att de i undantagsfall får komma överens med andra tillsynsmyndigheter om regler om hur de ska ersätta varandra för vissa utgifter i samband med tillhandahållandet av bistånd (28.7).

Utgångspunkten är således att avgifter för det ömsesidiga biståndet inte ska tas ut. Att så ska vara fallet bedöms inte behöva regleras i den nya lagen, eftersom det inte finns någon motsvarande rätt för myndigheten att ta ut några avgifter. Frågan är dock om möjligheten att göra undantag från huvudregeln när en annan medlemsstat begär bistånd med tillsynsåtgärder i Sverige bör utnyttjas. Sådana undantag förutsätter att det har träffats bindande överenskommelser mellan berörda stater om det.

Överenskommelser med en annan stat ingås som huvudregel av regeringen. Regeringen kan även uppdra åt en förvaltningsmyndighet att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan (10 kap. 1 och 2 §§ regeringsformen). En myndighets behörighet att ingå offentligrättsliga avtal måste grundas på ett uttryckligt bemyndigande från regeringen. Bemyndigandet kan avse en viss fråga, men det kan också utformas generellt.

Det finns inte några begränsningar i fråga om förvaltningsmyndighetens avtalspart i internationella överenskommelser. Det kan t.ex. vara en myndighet eller en annan regering. Med offentligrättsliga avtal avses sådana som endast kan ingås av stater och andra folkrättssubjekt och som får folkrättsliga verkningar. Sådana avtal är folkrättsligt förpliktande för Sverige när de ingåtts av en statlig eller kommunalförvaltningsmyndighet efter bemyndigande från regeringen. Något bemyndigande krävs däremot inte när förvaltningsmyndigheter ingår avtal av uteslutande privaträttslig natur.

Om ett avtal ska anses vara privaträttsligt får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, t.ex. avtalets omfattning eller politiska innebörd (Riktlinjer för handläggningen av ärenden om internationella överenskommelser, Ds 2016:38 s. 17 f.).

Det är svårt att förutse i vilken omfattning andra medlemsstater kommer att begära bistånd av den svenska tillsynsmyndigheten. Det är likaså svårt att förutsäga om biståndet blir resurskrävande för myndigheten. Det ligger i svenskt intresse att kostnader som tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater vållar den svenska tillsynsmyndigheten inte alltid ska belasta dess budget. Det är därför enligt vår mening rimligt att tillsynsmyndigheten får rättsliga möjligheter att ingå avtal med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater. Enligt direktivet får sådana avtal bara ingås i undantagsfall, vilket i lagen bör komma till uttryck genom att det sägs att det ska finnas särskilda skäl.

De överenskommelser som är aktuella här kommer att ingås mellan två eller flera myndigheter och rör offentligrättsliga åtgärder. Överenskommelserna kan därmed inte anses vara ett avtal av uteslutande privaträttslig karaktär. Därför krävs en regel som bemyndigar tillsynsmyndigheten att ingå avtal med behöriga tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater om ersättning vid begäran om bistånd.

8.2.15 Information, stöd och vägledning

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska tillhandahålla information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor. Tillsynsmyndigheten ska på sin webbplats ge tillgång till

1. EU-kommissionens delegerade akter om vad redogörelsen om tillbörlig aktsamhet ska innehålla,
2. kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler och de riktlinjer som kommissionen i övrigt utfärdat,
3. den gemensamma kontaktpunkten, och
4. information till berörda parter om hur de kan delta i förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Av direktivet framgår att medlemsstaterna, för att tillhandahålla information och stöd till företag och deras affärspartner och till berörda parter, ska inrätta och driva egna eller gemensamma särskilda webbplatser, plattformar eller portaler. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor (artikel 20.1).

Av direktivet följer vidare att webbplatserna etc. ska ge tillgång till i vart fall innehållet i kommissionens delegerade akter avseende redogörelsen om tillbörlig aktsamhet, kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler, andra riktlinjer som kommissionen utfärdar, den gemensamma kontaktpunkten samt information till berörda parter och deras företrädare om hur de kan delta under hela förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Lagen om företagsansvar kommer att omfatta företag inom ett brett spann av branscher och ställa krav på dem rörande deras agerande när de utövar affärsverksamhet internationellt i en global värdekedja. Regelverket är komplext och bristande efterlevnad eller överträdelser kan leda till stora konsekvenser för det enskilda företaget. Innan det har utvecklats en tillsynspraxis på området är det svårt för företagen att veta vad som konkret förväntas av dem för att uppfylla kravet på att vidta lämpliga åtgärder i ett enskilt fall.

Samtidigt är det, med hänsyn till direktivets syfte, av stor vikt att regelverket följs och att det sker en enhetlig tillämpning inom EU. Mot den bakgrunden kan det förutses finnas ett stort behov av stöd och vägledning för företagen som omfattas av lagen. Med hänsyn till detta, och till skrivningen om stöd i direktivet, finns det skäl att ålägga tillsynsmyndigheten att tillhandahålla information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter.

Åläggandet innebär ett utvidgat ansvar för tillsynsmyndigheten att hjälpa de som omfattas av lagstiftningen att uppfylla sina skyldigheter jämfört med den serviceskyldighet som annars åligger myndigheter.

Syftet med det stöd som tillsynsmyndigheten ska lämna bör i första hand vara att underlätta för de företag som kommer att beröras av reglerna. Sådant stöd kan exempelvis utgöras av tydlig och uppdaterad vägledning på tillsynsmyndighetens hemsida.

Syftet är dock inte att tillsynsmyndigheten ska ge råd om hur tillsynsobjekten ska agera i specifika ärenden. Den vägledning som myndigheten ska tillhandahålla bör sålunda fungera som ett komplement

till den vägledning som kommissionen ska svara för genom utfärdandet av olika riktlinjer (artikel 19) och inrättandet av den gemensamma kontaktpunkten (artikel 21).

Tillsynsmyndighetens uppdrag i det här avseendet bör framgå av lagen om företagsansvar. Det naturliga är att informationen och stödet samlas på tillsynsmyndighetens webbplats. Webbplatsen bör i vart fall ge tillgång till den information som direktivet anger. Även annan information som myndigheten finner lämplig för att ge stöd och vägledning till företag, affärspartner och berörda parter bör publiceras på webbplatsen.

8.2.16 Samverkan med andra myndigheter och serviceskyldighet

Bedömning

Tillsynsmyndigheten har ett behov av att samverka med andra myndigheter. Befintliga regelverk är tillräckliga för att uppfylla det behovet.

Befintliga regelverk är även tillräckliga för att uppfylla direktivets krav på översändande av underlag till andra myndigheter i vissa fall.

En myndighet har en generell skyldighet att inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter (8 § förvaltningslagen). Det gäller i all verksamhet som myndigheten bedriver, dvs. vid såväl handläggning och beslutsfattande i enskilda ärenden, som vid s.k. faktiskt handlande.

Detta innebär att myndigheterna har en generell samverkansskyldighet, som dock inte är obegränsad. En myndighet måste alltid prioritera sina egna huvuduppgifter och avgör själv om den kan avsätta resurser för att hjälpa en annan myndighet. Syftet är att samverkan mellan myndigheter ska leda till att förvaltningen generellt blir så enhetlig och effektiv som möjligt.

Samverkansskyldigheten utgör också ett led i myndigheternas serviceskyldighet gentemot allmänheten och ger ett författningsstöd för sådan samverkan mellan myndigheter som underlättar enskildas kontakter med dem. Avsikten är att den handläggande myn-

digheten själv ska ta kontakt med de myndigheter som behövs för att utredningen i ärendet ska bli tillräcklig, i den utsträckning som det är möjligt och lämpligt.

En myndighet ska samverka till nytta för samhällsmedborgarna, både generellt och i enskilda fall genom att bistå med den särskilda sakkunskap och kompetens som den har i egenskap av expertmyndighet. En myndighet är skyldig att ställa upp och samverka om en annan myndighet ber om bistånd med kunskap och erfarenheter, under förutsättning att den har resurser för detta.

Skyldigheten inbegriper inte samverkansprojekt utanför myndighetens verksamhetsområde. Inte heller bryter uppgiftsskyldigheten sekretessen mellan myndigheter (jämför 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen). Myndigheten måste alltså försäkra sig om att informationsutbytet är förenligt med eventuellt tillämpliga bestämmelser om sekretess. Innan en samverkande myndighet lämnar uppgifter till en annan myndighet måste den också beakta de begränsningar som följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EU:s dataskyddsförordning).

Formerna för samverkan kan vara av många olika slag och variera med hänsyn till ändamålet. Det är vanligt att myndigheter samråder och lämnar varandra upplysningar eller bistår med särskild sakkunskap genom informella kontakter per telefon eller vid möten. I betänkandet *Tillsyn – Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn* beskrivs samverkan som när tillsynsorgan inom närliggande tillsynsområden enas kring ett gemensamt uppträdande vid tillsynen, exempelvis i förhållande till den objektsansvarige (SOU 2004:100, del II s. 152). Det kan gälla att tillsammans utföra inspektioner eller inhämta uppgifter eller att tillsammans utveckla informationsmaterial eller en gemensam handlingslinje.

En myndighet kan inom ramen för sitt utredningsansvar också begära in ett yttrande från en annan myndighet, en s.k. remiss (26 § förvaltningslagen). Att en myndighet kan behöva använda sig av den möjligheten följer av myndighetens utredningsansvar. Remittering kan ske för att få en annan myndighets synpunkter på befintligt material eller för att tillgodogöra sig den speciella sakkunskap en annan myndighet har i sin egenskap av expertmyndighet inom ett visst område.

En förvaltningsmyndighet under regeringen ska även verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet (6 § andra stycket myndighetsförordningen [2007:515]).

Vidare ska, som en precisering av den generella samverkansskyldigheten, en myndighet på begäran av en annan myndighet lämna en uppgift som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets gång (se 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen).

Enligt våra utredningsdirektiv ska vi ta ställning till om tillsynen av företagens efterlevnad av kraven på tillbörlig aktsamhet bör samordnas med tillsynen under annan lagstiftning. I avsnitt 10 redogör vi för att det finns lagstiftning som angränsar till lagen om företagsansvar inom t.ex. miljörätten, arbetsmiljörätten och diskrimineringsrätten samt att det på dessa områden även utövas tillsyn av myndigheter. Överträdelser av lagen om företagsansvar kan samtidigt komma att utgöra överträdelser av annan lagstiftning och det är därför av grundläggande betydelse att tillsynsmyndigheten enligt lagen om företagsansvar samverkar med andra myndigheter som har tillsynsansvar enligt sådan lagstiftning.

Behov av samverkan kan finnas för att undvika att myndigheter förelägger ett företag om samma sak eller fattar ett beslut om vite eller sanktioner i strid med dubbelbestraffningsförbudet. Detta kan särskilt bli relevant i förhållande till de sektorsmyndigheter som har tillsyn över att reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningarna om batterier, avskogning och konfliktmineraler följs. Tillsynsmyndigheten behöver samverka med sådana sektorsmyndigheter för att undvika dubbelarbete. Det kan även vara aktuellt för tillsynsmyndigheten att inhämta expertkunskap som inte finns på den egna myndigheten.

Vi bedömer alltså att tillsynsmyndigheten för företagsansvar behöver samverka med andra myndigheter inom ramen för sina utredningar. Som framgår ovan innebär de allmänna samverkanskraven för myndigheterna att andra myndigheter, på begäran, ska agera som expert eller inta en rådgivande funktion inom sitt verksamhetsområde. Tillsynsmyndigheten för företagsansvar ges därmed utrymme att vid behov inhämta kunskap och underlag som kan utgöra grund för en självständig tillsyn. Det behov av samverkan som tillsynsmyndigheten har får anses uppfyllt genom den möjlighet till detta som finns i de befintliga regelverken.

Vår bedömning är alltså att det inte behöver tas in en särskild möjlighet för tillsynsmyndigheten att begära bistånd av andra myndigheter i lagen om företagsansvar. Vi kan inte heller se att det i nuläget finns något behov av en särskild ordning för samordning med den tillsyn som andra myndigheter utövar.

Av direktivet följer att om en välgrundad farhåga omfattas av en annan tillsynsmyndighets behörighet ska den myndighet som anmälan görs till översända underlaget till den behöriga myndigheten (artikel 26.3). Vi bedömer att detta närmast tar sikte på situationen att en enskild lämnar in en skrivelse som i praktiken rör en annan myndighets verksamhetsområde.

En myndighet ska enligt förvaltningslagen se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges utan onödigt dröjsmål och i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet (6 §).

Denna serviceskyldighet är inte uttryckligen begränsad till frågor som rör myndighetens verksamhet. Det får alltså anses vara ett naturligt inslag i servicen att i lämplig omfattning hjälpa den enskilde till rätta även i vissa situationer när hjälpen i praktiken rör en annan myndighets verksamhetsområde. Hjälpen kan i dessa fall t.ex. bestå i att sända en av misstag felsänd skrivelse till rätt myndighet och samtidigt underrätta den enskilde om åtgärden. Inom ramen för den avvägning som ska göras vid den sedvanliga lämplighetsprövningen bör myndigheten emellertid inte vara skyldig att lägga ned något mera omfattande arbete på att reda ut frågor som inte har med den egna verksamheten att göra, t.ex. om det är oklart vilken myndighet som är rätt mottagare.

Vi bedömer att det får anses vara en utgångspunkt enligt direktivet att myndigheten endast behöver skicka över en anmälan till en annan tillsynsmyndighet om det står klart att det finns en annan myndighet som är rätt mottagare. De krav som direktivet ställer i den här delen får därför anses uppfyllda genom förvaltningslagen. Det föreslås därför inte någon bestämmelse för att genomföra direktivet med avseende på tillsynsmyndighetens skyldighet att vidarebefordra en anmälan med en välgrundad farhåga till rätt behöriga myndighet.

8.2.17 Åtgärder i fråga om auktoriserade företrädare

Förslag

Om ett företag som omfattas av krav på att utse en auktoriserad företrädare enligt lagen i någon medlemsstat inte fullgör sina skyldigheter med anledning av sådana krav är tillsynsmyndigheten behörig att ingripa mot företaget om det är verksamt i Sverige.

Tillsynsmyndigheten ska underrätta tillsynsmyndigheterna via det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter innan den ingriper mot ett företag som inte fullgör sina skyldigheter i förhållande till krav som avser en auktoriserad företrädare.

Av direktivet följer att när ett tredjelandsföretag inte fullgör de skyldigheter som fastställs i artikel 23 såvitt avser auktoriserade företrädare, ska alla medlemsstater i vilka företaget är verksamt vara behöriga att genomdriva fullgörandet av dessa skyldigheter i enlighet med sin nationella rätt. En medlemsstat som avser att genomdriva de skyldigheter som fastställs i artikel 23 ska underrätta tillsynsmyndigheterna via det europeiska nätverk av tillsynsmyndigheter som inrättats i enlighet med artikel 28, så att andra medlemsstater inte genomdriver dem.

I lagen om företagsansvar bör det anges att tillsynsmyndigheten ska ha dessa uppgifter. Den svenska tillsynsmyndigheten kommer således i vissa fall vara behörig att vidta åtgärder mot ett företag som omfattas av krav på att utse en auktoriserad företrädare enligt lagen i någon medlemsstat, även om företaget inte i övrigt omfattas av den svenska lagen.

8.2.18 Offentliggörandet av beslut och årsrapporter

Förslag

Tillsynsmyndigheten ska på sin webbplats offentliggöra beslut om sanktioner. Besluten ska offentliggöras utan personuppgifter och finnas tillgängliga på webbplatsen under minst fem år.

Tillsynsmyndigheten ska årligen upprätta och på sin webbplats offentliggöra en rapport om tillsynen.

Av direktivet följer att medlemsstaterna ska säkerställa att alla beslut av en tillsynsmyndighet om sanktioner för överträdelse av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt direktivet offentliggörs och förblir tillgängliga i åtminstone fem år. Det anges även att offentliggjorda beslut inte får innehålla några personuppgifter (artikel 27.5).

Medlemsstaterna ska även säkerställa att tillsynsmyndigheten offentliggör och tillgängliggör en årlig rapport om tillsynen på sin webbplats (artikel 24.10).

Bestämmelser om offentliggörande av beslut och årsrapport bör tas in i lagen om företagsansvar.

8.2.19 Övriga uppgifter

Förslag

Om förutsättningarna för att undanta ett holdingföretag är uppfyllda ska tillsynsmyndigheten bevilja undantaget. Tillsynsmyndigheten ska även informera tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföretaget är etablerat om att en ansökan om undantag har gjorts och om sitt beslut.

Som har redogjorts för i detta betänkande kommer tillsynsmyndigheten enligt den föreslagna lagen om företagsansvar behöva ansvara för vissa andra uppgifter. Holdingföretag ska under vissa förutsättningar kunna undantas från lagens tillämpningsområde (avsnitt 5.2.2). Vid en ansökan om det ska tillsynsmyndigheten besluta om att bevilja eller avslå en sådan ansökan. Tillsynsmyndigheten ska även informera tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföretaget är etablerat om en sådan ansökan och om sitt beslut. Detta bör framgå av lagen om företagsansvar.

8.3 Överklagande av tillsynsmyndighetens beslut

Förslag

Tillsynsmyndighetens beslut enligt lagen om företagsansvar ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Även tillsynsmyndighetens beslut att inte vidta åtgärder med avseende på en välgrundad farhåga ska få överklagas.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Av förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen framgår vad som ska gälla för överklagande av beslut, vem som har rätt att klaga och vilka beslut som får överklagas. Av förarbetena till förvaltningslagen framgår att syftet med överklagandeinstitutet är att ge den som på ett visst sätt påverkas av ett beslut en möjlighet att få beslutet upphävt eller ändrat för att på så sätt undvika de oönskade verkningar som beslutet annars skulle innebära (prop. 2016/17:180 s. 248). Vidare sägs det att enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer ska beslut som har en påvisbar effekt kunna överklagas, dock inte beslut som enbart i mycket begränsad utsträckning kan påverka någons faktiska situation. Kring detta finns en väl utvecklad rättspraxis.

Tillsynsmyndigheten är en förvaltningsmyndighet och de beslut myndigheten kan fatta enligt den föreslagna lagen om företagsansvar utgör förvaltningsbeslut. Vi anser därför att de beslut som tillsynsmyndigheten meddelar med stöd av den nya lagen som utgångspunkt bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Den allmänna forumregeln om allmänna förvaltningsdomstolar bör vara tillämplig. Det bör vidare krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Ett förvaltningsbeslut får överklagas om det kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt (41 § förvaltningslagen). Ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot (42 § förvaltningslagen). Detta bedöms ligga i linje med de krav som i direktivet ställs på att medlemsstaterna ska säkerställa att alla fysiska och juridiska personer har rätt till ett effektivt rättsmedel mot ett rättsligt bindande beslut som fattats av en tillsynsmyndighet (artikel 25.7).

Som huvudregel bör tillsynsmyndighetens beslut enligt den nya lagen kunna överklagas. Den avvägning som här behöver göras är emellertid inte okomplicerad. Förutsättningarna för att få partsbehörighet och klagorätt är starkt beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Om ett visst beslut är överklagbart samt vem som har rätt att klaga på beslutet är en fråga som ytterst avgörs av domstol inom ramen för rättstillämpningen. Vi kan tillägga följande.

Utgångspunkten är att de förelägganden och beslut som fattas enligt den nya lagen riktar sig mot de företag som omfattas av lagens tillämpningsområde. Sådana beslut som därvid påverkar företagets situation på ett inte obetydligt sätt ska givetvis kunna överklagas av företaget.

Tillsynsmyndigheten ska även ta emot anmälningar om välgrundade farhågor från fysiska eller juridiska personer. Av direktivet följer att medlemsstaterna ska säkerställa att de som framför sådana farhågor, och som i enlighet med nationell rätt har ett berättigat intresse i saken, har tillgång till en domstol eller annat oberoende och opartiskt offentligt organ som är behörigt att pröva den formella och materiella giltigheten av tillsynsmyndighetens beslut, åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder (artikel 26.6).

En anmälan till tillsynsmyndigheten kan, men kommer inte nödvändigtvis, inkludera en begäran om att myndigheten ska ingripa genom att vidta en åtgärd. Vidare kan en anmälan leda till att en utredning inleds och att en begärd åtgärd vidtas eller inte vidtas av myndigheten.

Om tillsynsmyndigheten inleder ett tillsynsärende mot det utpekade företaget, bör de beslut som myndigheten fattar inom ramen för det många gånger inte anses angå anmälaren. Någon klagorätt bör därmed typiskt sett inte tillkomma den anmälare som föranledde den behöriga myndigheten att initiera tillsynsärendet. Det kan t.ex. gälla att anmälaren anser att företaget borde föreläggas att vidta vissa åtgärder eller att sanktionsavgiften borde vara högre.

Det går emellertid inte att utesluta att en anmälare som har lämnat välgrundade farhågor har en sådan anknytning till saken att han eller hon har rätt att överklaga. Så kan t.ex. vara fallet när anmälaren själv är drabbad av den negativa effekt som den anmälda överträdelsen av lagen avser och har begärt att myndigheten ska förelägga företaget att vidta en viss avhjälpande åtgärd. Om ett visst beslut är överklag-

bart och vem som har rätt att klaga på beslutet är som sagt frågor som ytterst måste avgöras av domstolarna.

Det kan även vara så att myndigheten bedömer att någon utredning inte ska inledas till följd av anmälan. Enligt vår bedömning ställer direktivet krav på att även ett beslut om att inte inleda en utredning ska vara överklagbart (se artikel 26.6).

Högsta förvaltningsdomstolen har ansett att en tillsynsmyndighets beslut att inte vidta någon åtgärd med anledning av ett klagomål inte utgör ett överklagbart beslut (HFD 2010 ref. 29). Målet gällde ett överklagat beslut fattat av Datainspektionen i dess egenskap av tillsynsmyndighet och innebar att inspektionen beslutat att inte vidta någon åtgärd med anledning av en anmälan. Högsta förvaltningsdomstolen hänvisade till RÅ 1996 not. 190, i vilket domstolen fann att ett beslut att avskriva ett tillsynsärende inte kunde bli föremål för en överprövning hos förvaltningsdomstol.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening saknades det skäl att göra någon annan bedömning i det aktuella målet. Av praxis följer enligt domstolen att endast förvaltningsbeslut som har eller är ägnade att få en påvisbar effekt för den som berörs av beslutet tillerkänns överklagbarhet. Det krävs alltså att det är fråga om en påverkan av tillräckligt kvalificerat slag. Den bedömning som ska göras tar sikte på om ett beslut av ett visst slag typiskt sett medför att kravet på påverkan är uppfyllt. Det är således inte konsekvenserna i det enskilda fallet som är avgörande. När en myndighet antecknar att någon åtgärd inte kommer att vidtas till följd av framförda klagomål så kan ett sådant ställningstagande visserligen vara av betydelse för den som berörs, men det är inte avsett att påverka andra förvaltningsorgans eller enskildas handlande och saknar därför sådana faktiska verkningar som krävs för överklagbarhet (HFD 2023 not. 47).

Den av Högsta förvaltningsdomstolen fastslagna principen – att ett beslut att inte vidta tillsynsåtgärder efter anmälan inte är överklagbart – tillämpas i regel generellt av förvaltningsdomstolarna (se exempelvis Högsta förvaltningsdomstolens dom den 22 november 2023 i mål nr 1475-22). Högsta förvaltningsdomstolen har dock i ett fall funnit att EU:s dataskyddsförordning innebär en rätt att överklaga ett beslut av Integritetsskyddsmyndigheten att inte vidta någon åtgärd med anledning av ett klagomål (HFD 2023 ref. 54). Utgångspunkten är dock fortfarande att sådana förvaltningsbeslut inte är överklagbara.

Vår bedömning är att ett beslut om att inte vidta åtgärder med avseende på en välgrundad farhåga i och för sig ska vara överklagbart enligt direktivet. Ett undantag från den allmänna principen att ett beslut att inte vidta tillsynsåtgärder efter anmälan inte är överklagbart bör därför göras för sådana beslut.

Rätten att överklaga regleras dels i förvaltningslagen, dels i specialförfattningar och myndighetsinstruktioner. Även om det i en författning anges att ett beslut enligt författningen eller ett beslut av en viss myndighet kan överklagas, innebär det inte att alla sådana beslut är överklagbara. Överklagbarheten är begränsad till följd av allmänna principer som har utbildats i praxis (jämför RÅ 2007 ref. 7 och där angivna rättsfall). Vi bedömer därför att det för tydlighetens skull uttryckligen bör anges i lagen om företagsansvar att även beslut att inte vidta åtgärder med avseende på en välgrundad farhåga får överklagas.

Som utvecklats ovan kommer emellertid inte alla som lämnar en anmälan om välgrundade farhågor till myndigheten inta ställning som part. Om personen har en sådan anknytning till saken att denne har klagorätt är därför något som måste avgöras i det enskilda fallet.

8.4 Sekretess i tillsynsmyndighetens verksamhet

Offentlighetsprincipen är en central del av den svenska rättsordningen och innebär att allmänheten har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. Principen kommer till uttryck på olika sätt i grundlag, bl.a. genom allmänna handlingars offentlighet i tryckfrihetsförordningen (1949:1059).

Med en handling avses en framställning i skrift eller bild samt en upptagning som endast med tekniska hjälpmedel kan läsas eller avlyssnas eller uppfattas på annat sätt (2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen). Det finns alltså inga kriterier för vad en sådan framställning eller upptagning ska innehålla för att omfattas av handlingsbegreppet i den svenska offentlighetsprincipen. En handling som förvaras på en myndighet och är inkommen till eller upprättad hos myndigheten är som huvudregel allmän (2 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen).

Allmänna handlingars offentlighet begränsas för det allmännas verksamhet genom offentlighets- och sekretesslagen. Det innebär

att innehållet i en handling, eller delar av den, kan hemlighållas om det finns en tillämplig bestämmelse om det.

Sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen kan antingen vara absolut eller utformad med ett omvänt eller rakt skaderekvisit. I de senare fallen ska en skadeprövning ske innan uppgifterna eventuellt kan lämnas ut. Vid absolut sekretess får inga uppgifter under några förutsättningar lämnas ut annat än till anställda som behöver uppgifterna för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Vid omvänd sekretess råder det en presumtion om sekretess för en uppgift. Denna får då endast lämnas ut om det står klart att det kan ske utan att någon lider men eller att skada uppstår. Om en sekretessbestämmelse i stället innehåller ett rakt skaderekvisit råder det en presumtion om offentlighet. Det betyder att uppgiften endast får sekretessbeläggas om det kan antas att visst men eller viss skada kan uppstå.

I 30 kap. offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess till skydd för enskild i verksamhet som avser tillsyn i fråga om näringslivet. Huvudregeln för sådan sekretess finns i 23 §. Av paragrafen framgår att sekretess gäller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i en statlig myndighets verksamhet som består i utredning, planering, prisreglering, tillståndsgivning, tillsyn eller stödverksamhet med avseende på produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt. Begreppet tillsyn får anses omfatta alla de fall där en myndighet har en övervakande eller styrande funktion i förhållande till näringslivet. Även rådgivning som sker som ett led i en myndighets tillsynsverksamhet anses falla in under tillsynsbegreppet.

Sekretess gäller för uppgift om enskilds affärsförhållanden eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs (30 kap. 23 § första punkten offentlighets- och sekretesslagen). Ordet enskild syftar inte bara på den som är direkt föremål för den verksamhet som avses i paragrafen utan också på den som står i affärsförbindelse eller annan sådan förbindelse med denne. Med affärsförhållanden och driftsförhållanden avses t.ex. förvärv, överlåtelse, upplåtelser eller användning av egendom, tjänster eller annat. Hit räknas också affärshemligheter av mera allmänt slag som marknadsundersökningar, marknadsplaneringar, prissättningskalkyler och planer rörande reklamkampanjer.

Bestämmelsen innehåller ett rakt skaderekvisit vilket innebär att det råder en presumtion för offentlighet. I 30 kap. 23 § andra punkten offentlighets- och sekretesslagen anges att sekretess även gäller för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i första punkten, för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetenstillsyn. Sekretessen i andra punkten är absolut.

Regeringen har meddelat föreskrifter om vilka uppgifter som omfattas av sekretessen genom 9 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641), och bilagan till förordningen. Av bilagan framgår vilken verksamhet som sekretessen gäller för samt i vilken mån det finns begränsningar i sekretessen.

8.4.1 Sekretess vid tillsyn, utredning och planering

Förslag

Sekretess ska gälla i tillsyn, utredning och planering hos tillsynsmyndigheten enligt lagen om företagsansvar för uppgift om enskilds affärsförhållanden eller driftsförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgifterna röjs, och för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet.

Sekretessen ska inte gälla beslut i ärenden.

Information som tillsynsmyndigheten kan komma att begära in kommer i vissa fall innehålla känsliga uppgifter för de berörda företagen och deras affärspartner. Det kan exempelvis handla om uppgifter som rör affärsförhållanden och driftsförhållanden som kan skada ett enskilt företag om de sprids till företagens konkurrenter. Det är naturligtvis angeläget att de aktörer som berörs av tillsynsmyndighetens verksamhet inte riskerar att lida skada till följd av att uppgifter som lämnas inom ramarna för tillsynen röjs. Sådana uppgifter bör därför kunna omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen.

Enligt vår bedömning omfattas de åtgärder i ett tillsynsärende som tillsynsmyndigheten ska vidta enligt den föreslagna lagen om

företagsansvar av begreppen utredning, planering och tillsyn i offentlighets- och sekretesslagstiftningen. Känsliga uppgifter som förekommer hos myndigheten skulle alltså kunna hemlighållas genom föreskrifter som regeringen meddelar (se 30 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen).

Vi anser att det är en lämplig ordning. Det bör därför tas in i bilagan till offentlighets- och sekretessförordningen att sekretess ska gälla för tillsynsmyndighetens tillsyn, utredning och planering enligt lagen om företagsansvar.

Allmänheten har ett berättigat intresse av att få del av uppgifter som förekommer i ett beslut som fattas av tillsynsmyndigheten. Uppgifter i beslut i ärenden bör därför undantas från sekretessen.

8.4.2 Skydd för vissa identitetsuppgifter

Förslag

Sekretess ska gälla för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har lämnat in en anmälan om en välgrundad farhåga till tillsynsmyndigheten enligt lagen om företagsansvar, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs.

För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst 20 år.

Av direktivet följer att medlemsstaterna ska se till att tillsynsmyndigheten, på begäran av en person som framför välgrundade farhågor, vidtar nödvändiga åtgärder för att på lämpligt sätt skydda den personens identitet och personuppgifter vars utlämnande skulle vara skadligt för den personen (artikel 26.2).

En anmälan om välgrundade farhågor som lämnas in till myndigheten utgör en allmän handling sedan den inkommit dit. Som vi redogjort för är en sådan handling som huvudregel offentlig. Rätten att ta del av allmänna handlingar kan endast begränsas genom bestämmelser om sekretess.

Ett skydd för identitetsuppgifter för den som har lämnat in en anmälan kan dock uppnås på två olika sätt. Ett sådant skydd kan uppnås genom sekretesskydd eller genom att det införs ett krav på anonyma anmälningar. I det förstnämnda alternativet uppger inlämna-

ren sitt namn vid anmälan men tillförsäkras ett sekretesskydd så att uppgifterna inte röjs. I det andra alternativet är identiteten okänd även för tillsynsmyndigheten.

Vid genomförandet av bl.a. kapitaltäckningsdirektivet, det fjärde penningtvättsdirektivet samt direktivet om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbrukskedjan och livsmedelskedjan gjordes bedömningen att identiteten för anmälare borde skyddas genom sekretess (se prop. 2013/14:228 s. 255, prop. 2016/17:173 s. 328 och prop. 2020/21:134 s. 85 f.). I det sistnämnda lagstiftningsärendet infördes sekretess i en statlig myndighets tillsynsverksamhet som består i tillsyn över efterlevnaden av lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruksprodukter och livsmedelsprodukter för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har gjort en anmälan enligt den lagen om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att anmälaren lider skada (30 kap. 23 b § offentlighets- och sekretesslagen).

Regeringen konstaterade i det ärendet att sekretesstidens längd varierar beroende på vilket skyddsintresse som har föranlett sekretessen. När det gäller skyddet för enskildas personliga förhållanden gäller sekretessen i regel som längst i femtio eller sjuttio år. Handlingar som avser enskildas eller det allmännas ekonomiska förhållanden kan i allmänhet hållas hemliga i högst 20 år. Regeringen bedömde att sekretesstidens längd för de aktuella uppgifterna bör vara densamma som den som brukar gälla för enskildas ekonomiska förhållanden. Mot den bakgrunden bedömde regeringen att sekretessen bör gälla i 20 år (prop. 2020/21:134 s. 88. Se även *Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning*, SOU 2025:17 s. 358).

Vi gör följande överväganden. Direktivet ställer krav på medlemsstaterna att göra det möjligt för tillsynsmyndigheten att skydda identiteten och personuppgifter för en person som lämnar in en anmälan om välgrundade farhågor, om ett utlämnande av sådana uppgifter skulle vara skadligt för den personen. Att det finns ett skydd för uppgifter om identiteten kan komma att vara avgörande för att den som har för avsikt att anmäla en misstänkt överträdelse av lagen också gör det. En reglering av skydd för uppgifter som kan avslöja identiteten på en person som lämnar in en anmälan om välgrundade farhågor är därför en förutsättning för att den möjligheten utnyttjas i en sådan utsträckning att bestämmelsen får avsedd verkan.

Den första frågan som vi har att ta ställning till är om skyddet för dessa personer bör införas genom en sekretessbestämmelse eller om anmälningar i stället bör göras anonymt. Det finns i svensk rätt inga hinder mot att en anmälan lämnas in anonymt. Eftersom det ankommer på den behöriga myndigheten att även bedöma om de inkomna påståendena är välgrundade eller inte anser vi emellertid att en sådan ordning inte är lämplig. Bedömningen av om en anmälan är välgrundad skulle kunna försvåras om den som har lämnat in synpunkterna är anonym.

Anonyma anmälningar skulle vidare innebära svårigheter för myndigheten att ställa följdfrågor till inlämnaren eller att informera denne om vilka åtgärder som vidtagits samt skälen för detta. Det går inte heller att utesluta att identiteten riskerar att avslöjas av de uppgifter som lämnas i anmälan. Att införa ett krav om anonyma anmälningar skulle i sådana fall inte få avsedd verkan.

Sammanfattningsvis anser vi att det skydd som medlemsstaterna ska införa för identiteten på den som anmält en välgrundad farhåga bör genomföras genom ett sekretesskydd. Eftersom det saknas en bestämmelse som kan ge ett sådant skydd bör det tas in en särskild bestämmelse om skydd för uppgifter om sådana personers identiteter i offentlighets- och sekretesslagen.

Nästa fråga är om de uppgifter som kan avslöja sådana identiteter bör skyddas genom ett rakt skaderekvisit, ett omvänt skaderekvisit eller genom absolut sekretess. Enligt direktivet ska tillsynsmyndigheten vidta nödvändiga åtgärder för att på lämpligt sätt skydda personens identitet och personuppgifter. Detta ger ingen ledning i fråga om hur starkt skyddet bör vara (artikel 26.2).

Enligt vår uppfattning kräver inte direktivet att det föreskrivs absolut sekretess för uppgifterna utan snarare att de ska tillförsäkras ett visst skydd. Det är vidare vår utgångspunkt att inte begränsa rätten till insyn i den behöriga myndighetens verksamhet i allt för stor utsträckning. Det bör därför gå att uppnå ett lämpligt skydd för uppgifterna genom en skadeprövning.

Även om det finns en hög risk för skada för vissa kategorier av personer som kan tänkas lämna in anmälningar finns även fall där vi bedömer att risken får anses vara låg. Det kan t.ex. finnas situationer där identiteten redan är allmänt känd. Som exempel kan nämnas fall då en person har gått ut i media och själv berättat att denne har gjort

en anmälan enligt lagen om företagsansvar. I sådana fall bör uppgiften kunna lämnas ut utan att den enskilde lider skada.

Enligt vår mening bör vidare uppgiften om att det är en människorättsorganisation eller miljöorganisation som gjort en anmälan som huvudregel vara offentlig, särskilt med hänsyn till att det får anses utgöra en central del av en sådana organisationers verksamhet att företräda allmänheten inom sina respektive områden. I de fall underlagen som har lämnats in utgörs av offentligt material såsom offentligt publicerade rapporter eller tidningsartiklar saknas vidare anledning att ta ställning till om uppgifterna i underlaget bör omfattas av sekretess.

Av dessa skäl anser vi att det är tillräckligt att skydda uppgifterna om identiteten på den som har lämnat in synpunkterna genom ett rakt skaderekvisit. Vi föreslår därför att det enligt offentlighets- och sekretesslagen ska råda sekretess för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har lämnat in en anmälan om välgrundade farhågor, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Skyddet ska gälla för den som lämnar in en sådan anmälan. Myndigheten behöver således inte göra någon bedömning av om uppgifterna i anmälan i det enskilda fallet faktiskt är välgrundade för att sekretess ska gälla.

Enligt vårt förslag ska det således finnas en presumtion för att uppgifterna är offentliga. Som exempel då det typiskt sett bör råda sekretess för uppgifterna är om den som har lämnat in anmälan är anställd vid det företag som anmäls och riskerar att utsättas för repressalier om identiteten blir känd.

Det bör påpekas att sekretessen endast kommer att få fullt genomslag i sådana ärenden som inte leder till att tillsynsmyndigheten vidtar några utredande åtgärder, med hänsyn till den grundläggande principen om partsinsyn. En enskild som, på grund av sin partsställning har rätt till insyn i handläggningen kan endast förvägras att ta del av en handling eller annat material i målet eller ärendet om det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs (10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen).

Det kan även i övrigt i praktiken vara nödvändigt att den som lämnade in synpunkterna släpper på sina sekretessanspråk för att utredningen ska kunna genomföras eller ett ingripande kunna ske. Rätten till partsinsyn kommer till uttryck i förvaltningslagen och får anses ge uttryck för EU-rättens princip om rätten till försvar.

Hur lång tid sekretessen ska gälla varierar beroende på vilket skyddsintresse som föranleder sekretessen. Sekretesskydd för enskildas personliga förhållanden gäller i regel som längst i femtio eller sjuttio år medan handlingar som avser enskildas eller det allmännas ekonomiska förhållanden i allmänhet kan hållas hemliga i högst tjugo år. Enligt vår mening bör dock de uppgifter som här är aktuella närmast likna enskildas ekonomiska förhållanden. Sekretess för uppgifter rörande en anmälares identitet bör därför gälla i högst tjugo år.

8.4.3 Sekretess i förhållande till utländska myndigheter

Bedömning

Det behövs inte några särskilda bestämmelser om sekretess i fråga om utlämnandet av uppgifter från tillsynsmyndigheten till tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater, den gemensamma kontaktpunkten och det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter.

Vi har föreslagit att tillsynsmyndigheten ska samarbeta och utbyta information med det nätverk av tillsynsmyndigheter som ska inrättas av kommissionen och den gemensamma kontaktpunkten samt att myndigheten ska samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater. Tillsynsmyndigheten ska också efter en begäran från en utländsk tillsynsmyndighet lämna det bistånd som behövs för att den utländska myndigheten ska kunna utöva sin tillsyn. Sådana skyldigheter kan även komma att omfatta sekretessbelagda uppgifter.

Svenska myndigheters möjligheter att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till en utländsk motsvarighet framgår av offentlighets- och sekretesslagen (se 8 kap. 3 §). En uppgift för vilken sekretess gäller får inte röjas för en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation, annat än om utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift därom, eller om uppgiften i motsvarande fall skulle få lämnas ut till en svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den utländska myndigheten.

Vi gör bedömningen att det i dessa fall endast i undantagsfall bör bli aktuellt med utlämnande av uppgifter som är skyddade av sekretess.

För det fall ett utlämnande till myndigheter i andra medlemsstater, den gemensamma kontaktpunkten och det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter behöver ske bedömer vi vidare att det kan ske utan hinder av sekretess med hänsyn till den skyldighet att samarbeta och informera som föreslås i lagen om företagsansvar (se avsnitt 8.2.13). Utlämnande kommer i sådana fall alltså ske enligt en särskild föreskrift därom.

Något behov av sekretessbestämmelser som reglerar möjligheten att samarbeta och utbyta information med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater, den gemensamma kontaktpunkten och det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter finns därför inte.

8.4.4 Sekretess vid uppgiftslämnande mellan myndigheter

Bedömning

Några sekretessbrytande bestämmelser eller bestämmelser om överföring av sekretess behövs inte.

En sekretessbelagd uppgift får som utgångspunkt inte lämnas från en myndighet till en annan eller mellan olika verksamhetsgrenar inom samma myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra (8 kap. 1 och 2 §§ offentlighets- och sekretesslagen). Skälet till detta är att uppgifter som omfattas av sekretess inte ska nå en större krets än vad som är nödvändigt. För att myndigheter ska kunna utbyta sekretessbelagda uppgifter krävs i princip att det finns en sekretessbrytande bestämmelse som är tillämplig i det enskilda fallet. Som huvudregel gäller också att ett utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska föregås av en begäran från en myndighet om att få en eller flera uppgifter från en annan myndighet.

I 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen finns ett antal sekretessbrytande bestämmelser och undantag från sekretess som gäller till förmån för såväl enskilda som myndigheter. Sekretess hindrar inte att en uppgift lämnas till en enskild eller en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet (10 kap. 2 §). Bestämmelsen ska tillämpas restriktivt och avsikten är inte att en myndighet ska kunna bryta sekretessen av rena effektivitetsskäl. Sekretessen får endast brytas

i de fall då det för fullgörandet av ett visst åtagande som en myndighet har är en nödvändig förutsättning att en sekretessbelagd uppgift lämnas ut.

Enligt den s.k. generalklausulen ska sekretess inte hindra att uppgifter lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgifterna lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda (10 kap. 27 §). Syftet med generalklausulen är att den ska utgöra en ventil för det fall uppgifter uppenbart behöver lämnas ut och situationen inte har kunnat förutses i lagstiftningen. Sekretess hindrar inte att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning (10 kap. 28 §). Om en bestämmelse om uppgiftsskyldighet är tillämplig, innebär det att såväl sekretessbelagda som offentliga uppgifter ska lämnas ut.

När sekretessbelagda uppgifter lämnas från en myndighet till en annan följer sekretessen inte automatiskt med uppgiften till den mottagande myndigheten. Det innebär att en uppgift som är skyddad av sekretess hos den överlämnande myndigheten kan ha ett svagare sekretesskydd eller rentav vara offentlig hos den mottagande myndigheten. För att uppgiften ska omfattas av sekretess även hos den mottagande myndigheten krävs det därför att det finns en primär sekretessbestämmelse som är tillämplig hos den myndigheten eller att det finns en tillämplig bestämmelse om överföring av sekretess. Motsvarande gäller om en myndighet har elektronisk tillgång till en sekretessreglerad uppgift hos en annan myndighet (7 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen). När den mottagande myndigheten tillämpar en sekretessbestämmelse som är baserad på en bestämmelse om överföring av sekretess benämns detta sekundär sekretess.

Skälet till att sekretessen inte automatiskt följer med vid uppgiftslämnandet mellan myndigheter är att behovet av sekretess måste kunna ställas mot behovet av insyn hos en viss myndighet. En sekretessnivå som anses lämplig hos den överlämnande myndigheten kan uppfattas som alltför sträng i förhållande till behovet av insyn hos den mottagande myndigheten. Lagstiftaren har därför inte ansett det lämpligt att införa en generell bestämmelse som innebär att sekretessen alltid följer med en uppgift som lämnas över från en myndighet till en annan.

Däremot har det ansetts lämpligt att den sekretess som omfattar en viss uppgift i vissa situationer följer med uppgiften när den lämnas över från en myndighet till en annan (se 11 kap. offentlighets- och

sekretesslagen). Bestämmelserna om sekundär sekretess är konstruerade på ett sådant sätt att de riktar sig till den mottagande myndigheten, som blir skyldig att tillämpa den överlämnande myndighetens sekretessbestämmelser vid ett utlämnande.

Den 1 december 2025 trädde en ny sekretessbrytande bestämmelse i kraft. Bestämmelsen innebär att sekretess enligt 21–40 kap. offentlighets- och sekretesslagen inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det behövs för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och överträdelser av regler, villkor i beslut eller avtal (10 kap. 15 a § 5 offentlighets- och sekretesslagen).

Med överträdelser av regler avses att den enskilde inte har iakttagit författningsreglerade krav på visst handlande eller på underlåtenhet. Det är inte nödvändigt att det finns en indikation på att det förekommer fusk eller överträdelser. Bestämmelsen möjliggör ett utlämnande även utan sådana indikationer, exempelvis om en uppgift behövs för att säkerställa ett komplett beslutsunderlag.

Innebörden av att det krävs övervägande skäl för att en uppgift inte ska få lämnas ut är att det råder en presumtion för att en uppgift får lämnas ut om det behövs för något av de syften som anges i första stycket. För att avstå från att lämna ut en uppgift på begäran av en annan myndighet krävs att det framstår som mycket olämpligt eller att resultatet av ett utlämnande skulle framstå som stötande (prop. 2024/25:180 s. 90).

Vi har i avsnitt 8.4 konstaterat att det finns ett behov för tillsynsmyndigheten att kunna samverka med andra myndigheter, men att befintliga regelverk är tillräckliga för att uppfylla det behovet. Det är i nuläget svårt att förutse exakt vilka uppgifter som tillsynsmyndigheten kommer att behöva få tillgång till inom ramen för sitt uppdrag eller med vilka myndigheter eller hur ofta sådan samverkan kommer behöva ske. Det kan dock antas att samverkan till största del kommer behöva ske för att inhämta expertkunskap eller sakkunskap avseende frågor som ligger inom lagens tillämpningsområde.

Vår bedömning är därför att uppgifter som omfattas av sekretess som utgångspunkt inte kommer behöva delas mellan myndigheterna. Bedömningen görs vidare att det inte rör sig om något rutinmässigt uppgiftsutbyte med en viss specifik myndighet. För det fall det skulle bli aktuellt att dela uppgifter som omfattas av sekretess mellan myndigheterna bedömer vi att befintlig reglering är tillräcklig för att tillgodose ett sådant behov. Några nya bestämmelser föreslås därför inte.

8.5 Finansieringen av tillsynen

Av direktivet följer att medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna har tillräckliga resurser för att utföra de uppgifter som tilldelats dem (artikel 25.1). Direktivet reglerar emellertid inte hur tillsynen ska finansieras av medlemsstaterna.

Tillsynsverksamhet kan antingen vara anslagsfinansierad, dvs. finansierad av skattemedel, eller finansierad via avgifter som betalas av de aktörer som omfattas av tillsynen. I följande delavsnitt beskrivs de allmänna utgångspunkterna för anslagsfinansierad respektive avgiftsfinansierad tillsyn. Därefter redovisas fördelar och nackdelar med respektive finansieringsmodell. Vi lämnar sedan i delavsnitt 8.5.3 förslag på hur den behöriga myndighetens tillsyn enligt lagen om företagsansvar ska finansieras.

8.5.1 Allmänt om finansiering av tillsyn

Anslagsfinansierad tillsyn

Anslagsfinansierad tillsyn belastar statsbudgeten och finansieras av skattebetalarna. Riksdagen kan alltid besluta att viss tillsyn ska finansieras med skatt genom att ett anslag tilldelas en myndighet. Tillkommande anslagsfinansierad tillsyn kräver dock omprioriteringar av befintlig verksamhet eller en utökning av statsbudgeten. En stor del av den statliga verksamheten finansieras genom anslag.

Anslagsindelningen utgår från riksdagens vilja att direkt styra, följa upp och dimensionera omfattningen av en viss verksamhet. Utöver anslagets belopp anger riksdagen även de ändamål som ska gälla för anslaget. Ändamålen anger mer eller mindre utförligt hur pengarna ska användas. Anslag inom statens budget får därför inte användas på annat sätt än riksdagen har beslutat.

För vissa verksamheter kan det vara lämpligt att låta tillsynen vara anslagsfinansierad. Det kan exempelvis vara fallet när kostnaderna för att administrera ett avgiftsuttag bedöms som höga i relation till avgiften i övrigt. Det kan också finnas fördelningspolitiska, effektivitetsmässiga eller andra skäl som talar för att kontrollen bör finansieras med skattemedel, särskilt inom områden där tillsynen riktas mot statligt och kommunalt finansierad verksamhet (skr. 2009/10:79 s. 19). I betänkandet *Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare*

tillsyn gjordes bedömningen att regeringen alltid bör överväga att finansiera tillsynen med anslag om verksamheten är ett skattefinansierat samhällsåtagande, som t.ex. vård och skola. I övriga fall bör avgiftsfinansiering användas (SOU 2004:100 s. 98).

Avgiftsfinansierad tillsyn

Den statliga tillsynen bör normalt finansieras av avgifter. De företag som omfattas av tillsynen ska som utgångspunkt därmed också bära kostnaderna för den (se skr. 2009/10:79 s. 19).

En avgift som betalas in av tillsynsobjekten ska motsvaras av en tydlig motprestation, följa principen om full kostnadstäckning som ekonomiskt mål, vara lättbegriplig och förutsägbar, ge incitament till önskade beteenden hos tillsynsmyndigheter och tillsynsobjekt samt vara konkurrensneutral. Avgiften bör vara konstruerad så att den inte uppfattas som orättvis eller styrande för tillsynens inriktning och omfattning. Det bör också vara enkelt att identifiera vilka företag som omfattas av en avgift (skr. 2009/10:79).

Kravet på att en avgift ska motsvaras av en tydlig motprestation är kopplat till gränsdragningen mellan avgifter och skatter. Avgiften ska vara en ersättning för den tjänst eller vara som myndigheten levererar. Utan en klar motprestation utgör ersättningen ett tvångsbidrag till staten och är därmed att betrakta som en skatt. På samma sätt bör avgifter som klart överstiger statens kostnader för motprestationen också betraktas som en skatt.

Motprestationen som samhället, eller det allmänna, ska ge i utbyte mot en avgift definieras som en direkt, särskild eller specificerad motprestation. Det innebär att det i princip måste uppstå statliga kostnader för motprestationen för att ersättningen ska betraktas som en avgift. Samtidigt måste det finnas en sannolikhet för att motprestationen kan, eller ska, erhållas. Om det t.ex. är ytterst osäkert om ett tillsynsobjekt överhuvudtaget erhåller någon motprestation i form av faktisk tillsyn är det ett tecken på att det kan vara fråga om en skatt snarare än en avgift.

I rapporten *Att avgränsa avgifter – Kartläggning och probleminventering* (ESV 2004:17) utvecklar Statskontoret hur olika former av motprestationer kan bedömas i avgiftskonstruktionen. Vid riskbaserade planerade kontroller, där endast en liten andel av företagen faktiskt

kommer att granskas, är det en utmaning att identifiera vilken nytta ett enskilt företag, som endast undantagsvis kommer att omfattas av kontrollen, får av avgiften.

För kollektiva avgifter, som t.ex. vid riskbaserad kontroll, består motprestationen enligt Statskontoret av förbättrade marknadsförhållanden genom att tillsynen begränsar antalet oseriösa företag som konkurrerar på förmånligare villkor. Att företag betecknas som oseriösa i det här avseendet kan bl.a. bero på att de inte följer t.ex. miljökrav. Genom att dessa aktörer tvingas bort från marknaden eller påförs samma krav som seriösa företag blir marknadsförhållandena mer jämlika.

Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat sig i fråga om avgifter som debiteras var och en som utövar en verksamhet av visst slag (HFD 2013 ref. 30). Domstolen uttalade att det i sådana fall, för att det ska kunna anses vara fråga om en avgift, bör krävas dels att den som enligt en föreskrift har att betala en sådan avgift kan bli föremål för den kontroll eller tillsyn som avgiften finansierar, dels att kontrollen eller tillsynen tillför verksamheten som sådan något mervärde, t.ex. genom att skapa eller vidmakthålla sunda konkurrensförhållanden.

Tillsynsavgifter bör ha full kostnadstäckning som ekonomiskt mål (skr. 2009/10:79 s. 21). Principen om full kostnadstäckning innebär att myndigheten ska beräkna avgifterna så att de på några års sikt täcker alla kostnader som direkt eller indirekt hör till den avgiftsbelagda verksamheten. Det kan även uttryckas som att avgiftsnivån ska beräknas så att den långsiktiga självkostnaden täcks.

Enligt Statskontoret kan direkta kostnader utgöra kostnader för löner och resekostnader för personer som arbetar direkt med den avgiftsbelagda verksamheten. Även det administrativa resursbehovet för att upprätta fakturor bör ses som en direkt kostnad. Indirekta kostnader kan utgöra t.ex. kostnader för lokaler, ledning, eller administrativa stödfunktioner så som t.ex. it eller personalresurser. Även andra kostnader kan inkluderas i avgiftsunderlaget så som allmän metodutveckling och kontrollutveckling, informationshantering och systemutveckling eller forskning.

8.5.2 Fördelar och nackdelar med finansiering via anslag respektive avgifter

Anslagsfinansierad tillsyn

En tydlig fördel med en anslagsfinansierad tillsyn är att den leder till lägre administrativa kostnader för både företag och myndigheter. Det uppstår t.ex. inga kostnader för fakturering och påminnelser och myndigheten behöver inte heller lägga ned tid och resurser på att lämna information till den som faktureras om hur och varför avgiften tas ut. Vidare undviks kostnader från t.ex. eventuella överklaganden av avgiften.

En annan fördel med en helt anslagsfinansierad tillsyn är att den inte medför några negativa fördelningseffekter mellan små och stora företag. Anslagsfinansiering kan även sänka trösklarna för marknadsetablering, eftersom det finns en risk att företag som vill etablera sig på en ny marknad avstår om avgiften är för hög i förhållande till en eventuell försäljningsintäkt.

En anslagsfinansierad tillsyn kan vidare uppfattas som mer företagsvänlig och bjuda in till en bättre dialog mellan myndigheter och berörda företag. Denna finansieringsform kan därmed även vara positiv för lagefterlevnaden, eftersom en bra dialog gör det enklare för företag att utnyttja myndighetens rådgivande funktion utan att riskera att påföras avgifter för kontroller. Anslagsfinansiering kan vidare vara motiverad om det är svårt att identifiera eller avgränsa det kollektiv av företag som ska omfattas av en avgift eller om det är svårt att definiera en tydlig motprestation för de företag som ska betala avgiften.

Ny anslagsfinansierad tillsynsverksamhet måste antingen finansieras genom ett utökat anslag för den berörda myndigheten, eller genom omprioriteringar av den befintliga verksamheten. En nackdel med ökade anslag är att staten behöver öka skatteuttaget eller dra ner på annan skattefinansierad verksamhet. En anslagsfinansiering som sker utan att myndigheten tillförs tillräckliga medel kan vidare innebära att andra uppgifter måste nedprioriteras.

Avgiftsfinansierad tillsyn

En fördel med avgifter är att de inte belastar statsbudgeten och att en tillkommande tillsynsverksamhet därmed inte behöver leda till en omprioritering av resurser från andra verksamheter. En avgiftsfinansierad tillsyn innebär vidare att kostnaderna för tillsynsinsatsen tydliggörs för tillsynsorganet och medför incitament till en mer kostnadseffektiv granskning.

En nackdel med avgiftsfinansiering är att avgifter kan medföra en hämmande effekt på affärsverksamheter genom att dessa innebär ökade kostnader för företagen. Vidare kan höga avgifter i förhållande till företagens ekonomiska storlek hindra företag från att vilja etablera sig på marknaden.

8.5.3 Hur ska den löpande tillsynen finansieras?

Förslag

Tillsynen enligt lagen om företagsansvar ska vara avgiftsfinansierad.

Tillsynsverksamhet kan alltså antingen vara anslagsfinansierad, dvs. finansierad av skattemedel, eller finansierad via avgifter som betalas in av de aktörer som omfattas av tillsynen. Utgångspunkten enligt regeringen är som har redogjorts för att tillsyn ska finansieras genom avgifter.

En första fråga är om det ens är möjligt med en avgiftsfinansierad tillsyn med hänsyn till att det som redogjorts för krävs att vissa förutsättningar är uppfyllda för att en sådan finansiering inte ska anses utgöra en skatt. Vi gör i den frågan följande bedömning.

Den föreslagna lagen om företagsansvar omfattar företag med över en och en halv miljard euro i årlig omsättning och fler än 5 000 anställda. Som redogörs för konsekvensutredningen uppskattar vi att det för närvarande handlar om cirka 70–90 företag som kommer stå under tillsyn i Sverige. Det rör sig således om ett begränsat antal företag.

Det är helt klart att det kommer uppstå statliga kostnader för tillsynen. Med hänsyn till det begränsade antalet företag som står under tillsyn är vår bedömning att samtliga företag, på sikt, kommer att erhålla en motprestation i form av faktisk tillsyn. Ett avgiftsuttag

från de berörda företagen kan därför inte anses utgöra en skatt. Med hänsyn till detta är vår bedömning att det i och för sig inte finns några hinder mot avgiftsfinansiering.

Frågan är då vilken finansiering som bör väljas. Vi kan konstatera att det finns flera skäl som talar för och emot de olika alternativen. En anslagsfinansierad tillsyn innebär att de administrativa kostnaderna för företagen hålls nere samtidigt som konkurrensneutralitet upprätthålls. Genom en helt anslagsfinansierad kontroll skulle de negativa effekter som avgifter kan ha för konkurrensen mellan företag inom samma bransch undvikas. En fördel med en anslagsfinansiering är vidare att en sådan finansiering innebär att eventuella konkurrensnackdelar i förhållande till företag i andra länder, som anslagsfinansierar tillsynen, undviks.

Samtidigt kan vi konstatera att de företag som omfattas av lagen är de allra största företagen. Avgifterna får antas bli små i förhållande till dessa företags omsättning. Eftersom det alltså endast är mycket stora och synnerligen resursstarka företag som omfattas bedömer vi att risken är låg för att avgiftsskyldigheten kommer att innebära en konkurrensnackdel för dessa i förhållande till andra företag.

Ett annat argument för anslagsfinansiering är att en sådan finansiering minskar de administrativa kostnaderna för den behöriga myndigheten, eftersom myndigheten inte behöver administrera ett avgiftssystem. Med hänsyn till att det kommer stå klart för myndigheten vilka företag som står under tillsyn och med beaktande av att det rör sig om ett relativt begränsat antal företag kan den administrativa bördan dock inte anses vara så tung att det utgör ett bärande skäl för att finansiering ska ske genom anslag.

Ytterligare ett skäl som talar för en anslagsfinansiering är att det är få företag som formellt omfattas av tillsynen samtidigt som lagen i praktiken påverkar ett stort antal andra företag. Det kan ifrågasättas om det är rimligt att ett så begränsat antal företag står kostnaderna för tillsynen.

Det finns således skäl som talar för en anslagsfinansierad tillsyn. Som har konstaterats är den allmänna utgångspunkten enligt regeringen emellertid att tillsynsverksamhet ska avgiftsfinansieras. Att inte avgiftsbelägga tillsynen enligt lagen om företagsansvar skulle gå emot grundprincipen om att tillsynsverksamhet ska avgiftsfinansieras och att tillsynsobjekten själva ska stå för kostnaden.

Frågan som vi har haft att ta ställning till är därför om de skäl som talar för en anslagsfinansierad tillsyn är tillräckligt starka för att vi ska frångå huvudregeln att välja en avgiftsfinansiering. Härvid bör påpekas att det i detta fall även finns flera fördelar med en avgiftsfinansierad tillsyn. Genom att finansiera tillsynen med avgifter uppnår man att kostnaderna belastar de företag som i första hand drar nytta av tillsynen. En anslagsfinansierad tillsyn skulle i stället kräva en ökning av skatteuttaget eller omprioriteringar av annan skattefinansierad verksamhet. En avgiftsfinansierad tillsyn innebär vidare att kostnaderna för tillsynsinsatsen tydliggörs för tillsynsmyndigheten, vilket bör medföra en mer kostnadseffektiv tillsyn.

I våra utredningsdirektiv anges att en viktig del av arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft är att motverka omotiverade regelbördor samt minska administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader för att företagen ska kunna fokusera på sin kärnverksamhet i så stor utsträckning som möjligt. Det anges vidare att det är viktigt att förslagen inte medför omotiverade regelbördor för företagen och att administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader inte blir onödigt höga samtidigt som direktivets syfte tillgodoses. Vi läser inte utredningsdirektiven i denna del som att det finns skäl att göra avsteg från de generella uttalanden som regeringen tidigare har gjort om att den statliga tillsynen normalt ska finansieras av avgifter. Som har redogjorts för bedömer vi inte heller att avgifterna medför att konkurrenskraften hos de företag som berörs påverkas negativt.

Vår bedömning är mot bakgrund av det sagda att skälen för en anslagsfinansierad tillsyn inte är så starka att det finns anledning att frångå huvudregeln om att tillsynen ska vara finansierad genom avgifter. Vårt förslag är därför att tillsynen enligt lagen om företagsansvar ska vara avgiftsfinansierad.

Ovan har vi konstaterat att utgångspunkten vid avgiftsfinansiering är att avgifterna ska ge full täckning för de kostnader myndigheten har för att utöva en effektiv tillsyn. Vår bedömning är att avgifterna för tillsynen enligt lagen om företagsansvar bör ligga på en nivå så att de på sikt ger full kostnadstäckning för direkta och indirekta kostnader inom den behöriga myndighetens tillsynsverksamhet.

8.5.4 Hur ska uppbyggnaden av tillsynsfunktionen finansieras?

Förslag

Tillsynsmyndighetens kostnader för uppbyggnaden av en tillsynsfunktion med anledning av förslagen ska finansieras genom en tillfällig anslagsökning.

Uppgiften att utöva tillsyn enligt lagen om företagsansvar innebär ett nytt ansvarsområde för tillsynsmyndigheten.

Lagen om företagsansvar är vidare reglering inom ett nytt område i Sverige. Det kommer att krävas insatser för att upplysa om de nya reglerna i syfte att förbättra medvetenheten och kunskapen om regelverket för att det ska kunna förstås och följas. För att kunna upplysa om den nya lagstiftningen och vad den innebär för olika aktörer behöver tillsynsmyndigheten ta fram information och vägledning samt publicera den på myndighetens webbplats. Därtill kommer det att krävas riktade informationsinsatser till de berörda företagen, bl.a. genom informationsutskick innan och efter att lagen trätt i kraft samt eventuellt möten med företagen.

Den myndighet som vi i avsnitt 11 föreslår bli tillsynsmyndighet har inte någon tidigare erfarenhet av tillsyn på det sätt som kommer krävas enligt den nya lagen. Det innebär att myndigheten måste bygga upp en ny verksamhet med system och riktlinjer för hur den ska hantera såväl den löpande tillsynen som anmälningar om välgrundade farhågor. Tillsynsmyndigheten måste anställa personal för att bygga upp en tillsynsverksamhet och för att utveckla kunskap kring tillsynen och reglerna om tillbörlig aktsamhet samt den praxis som finns genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande.

Våra förslag medför alltså ökade kostnader för såväl ny ärendehantering som för rekrytering och löner.

Tillsynsmyndigheten får rätt att ta ut avgifter för sin tillsyn. För det kommer myndigheten att behöva ta fram rutiner och utveckla ett system för avgiftsuttag. Myndigheten måste också ta fram underlag till avgiftsuttag och därefter följa upp avgiftsnivåerna för att säkerställa att avgifterna ger full kostnadstäckning.

Som vi har redogjort för i delavsnitt 8.2.13 ska tillsynsmyndigheten samarbeta med det europiska nätverket av tillsynsmyndigheter, den

gemensamma kontaktpunkten samt direkt med tillsynsmyndigheter i andra länder. Det för med sig ökade resekostnader för myndigheten. Det kan antas att kostnader för sådant samarbete uppstår även under uppbyggnadsfasen av tillsynen.

Den ökade belastningen på tillsynsmyndigheten förväntas vara särskilt stor under en inledande period.

Vi bedömer att företagen, även med tanke på de skäl för avgiftsfinansiering som vi har redogjort för ovan, inte bör stå för dessa initiala kostnader. Lagen om företagsansvar ska enligt vårt förslag inte heller börja gälla för företagen förrän den 26 juli 2029. De kostnader som belastar tillsynsmyndigheten innan dess bör därför finansieras genom en tillfällig anslagsökning.

8.5.5 Avgifternas konstruktion

Förslag

De företag som omfattas av lagen om företagsansvar ska betala en fast årlig avgift för tillsynen.

Ett sätt att ta ut avgifter är att utgå från de kontroller som en myndighet faktiskt genomför. En sådan avgift kan baseras på en, på förhand bestämd, timkostnadsnorm. För en sådan avgift finns en tydlig motprestation i form av den utförda tillsynen. Såvida timkostnaden motsvarar full täckning för tillsynen inklusive kostnader för resor, förarbete och efterarbete, vidareutbildning samt genomfört kontrollbesök uppfyller en sådan avgiftskonstruktion även kraven på full kostnadstäckning.

En fördel med avgifter som utgår från faktisk kostnad för utförda kontroller är att de kan verka handlingsdirigerande, genom att de företag som sköter sig kan få mindre omfattande kontroller och därmed lägre kostnader. Avgiftskonstruktionen kan således leda till ett önskat beteende hos företagen. Om endast ett litet antal företag faktiskt kontrolleras, och därmed betalar en avgift, kan en sådan avgiftskonstruktion dock leda till en konkurrensnackdel för de företag som faktiskt kontrolleras. Konkurrensnackdelen blir särskilt stor om endast en mycket liten andel av en större mängd företag kontrolleras.

Ett annat sätt att utforma avgifter är att ta ut en årlig avgift av alla företag som omfattas av tillsynen, oavsett om de kontrolleras eller inte. De företag som bidrar till att finansiera tillsynen drar nytta av tillsynen, även om de inte faktiskt kontrolleras, genom att lagefterlevnaden stärks. En årlig avgift som betalas av samtliga företag som omfattas av lagens tillämpningsområde kan innebära att den faktiska avgiften för varje enskilt företag blir relativt låg, eftersom kostnaden för tillsynen fördelas på fler företag.

Om ett sådant avgiftssystem omfattar ett stort antal företag kan det dock vara svårt för tillsynsmyndigheten att på ett enkelt sätt identifiera alla företag som ska omfattas av avgiften. En årlig avgift som omfattar ett företagskollektiv som är svårt att identifiera kan vara administrativt kostsamt. Myndigheten måste då uppdatera och underhålla ett register för fakturering. För att säkerställa att även tillkommande företag registreras kan myndigheten behöva genomföra återkommande informationskampanjer och aktivt söka upp företag för att få dem att registrera sig. Om ett för stort antal företag inte registrerar sig, och därför inte betalar sin avgift, kan detta leda till ett missnöje bland andra, betalande företag. Detta kan i sin tur riskera att underminera legitimiteten av avgiften, om det uppfattas som att företagen kan undvika att betala den.

Lagen om företagsansvar omfattar företag med över en och en halv miljard euro i årlig omsättning och fler än 5 000 anställda. Som har redogjorts för uppskattar vi att det rör sig om cirka 70–90 företag.

Vi har övervägt om det, för att finansiera tillsynen, bör införas en avgiftskonstruktion baserad på timkostnaden för utförda kontroller eller en avgiftskonstruktion med fast eller rörlig (omsättningsbaserad) årlig avgift för samtliga företag som omfattas. Av dessa tre alternativ bedöms en avgiftskonstruktion med fast årlig avgift för samtliga företag som omfattas av lagen om företagsansvar vara mest ändamålsenlig.

Vi bedömer att en fördel med fasta årliga avgifter för de berörda företagen är att avgiftsuttaget blir enkelt och förutsebart. Med hänsyn till storleken på företagen bedömer vi även att ett sådant avgiftssystem är rättvist. Avgifterna blir i förhållande till företagens omsättning små, och de bedöms inte medföra några konkurrensnackdelar. De andra avgiftskonstruktionerna bedöms mindre lämpliga på grund av att de skulle innebära mer administration och därmed högre kostnader. Denna finansieringsform kan även, precis som anslag, vara

positiv för lagefterlevnaden, eftersom den gör det enklare för företag att ha en dialog med myndigheten. Den bedöms även vara enkel och effektiv ur ett administrativt perspektiv.

Vi föreslår därför att de företag som omfattas av lagen om företagsansvar ska betala en fast årlig avgift för tillsynen.

8.5.6 Avgiftsmodell och bemyndigande

Förslag

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avgifter för tillsynen.

Bedömning

Bruttoprincipen, dvs. att inkomster redovisas mot inkomsttitel och utgifter mot anslag, bör tillämpas vid avgiftsuttag i tillsynsmyndighetens tillsynsverksamhet.

Avgiftsmodell

Huvudprincipen är att statliga myndigheters intäkter ska redovisas mot inkomsttitel och inte disponeras av myndigheten (bruttoprincipen, se prop. 1991/92:100, bilaga 1 s. 53). Även statliga myndigheters intäkter av tillsynsavgifter omfattas av denna huvudprincip, men det kan i dessa fall finnas skäl att göra undantag från principen (skr. 2009/10:79 s. 22).

Bruttoprincipen innebär att statens samtliga inkomster och utgifter ska redovisas i budgeten med bruttobelopp och att alla inkomster redovisas mot inkomsttitel och ska användas för att täcka alla utgifter som redovisas mot anslag.

För avgiftsfinansierad verksamhet görs emellertid ibland undantag från bruttoprincipen, om det anses motiverat av effektivitetsskäl. Riksdagen, eller regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande, kan då besluta att en myndighets intäkter får tas i anspråk för ett visst ändamål på annat sätt än genom anslag, s.k. specialdestination. En sådan specialdestination har kommit att bli alltmer vanligt förekom-

mande när det gäller tvingande avgifter och regeringen har också ansett att fördelarna med specialdestination av avgiftsinkomster i många fall överväger nackdelarna.

Det har därför tagits fram riktlinjer för specialdestination av belastande avgifter (se prop. 2010/11:40 s. 42). Av riktlinjerna framgår att prövningen av om specialdestination av inkomster bör ske ska göras utifrån en samlad bedömning av en rad faktorer. Det kan finnas skäl att specialdestinera just intäkter från tillsynsavgifter (skr. 2009/10:79 s. 22).

Vi bedömer att det finns skäl att tillämpa bruttoprincipen, dvs. att inkomsterna redovisas mot inkomsttitel och utgifterna mot anslag, för de avgifter som tillsynsmyndigheten enligt lagen om företagsansvar tar ut. Med bruttoredovisning av avgifterna får myndigheten en stabil anslagsfinansiering samtidigt som kostnaderna över tid kan täckas med avgifter. Dessutom är bruttoredovisning huvudprincipen vid redovisning av avgifter i statens budget.

I vårt fall framstår en sådan modell som särskilt lämplig eftersom det rör sig om en ny tillsynsfunktion som ska byggas upp över tid och där kostnaderna kan variera. Av dessa skäl anser vi att bruttoprincipen bör tillämpas. Det slutliga ställningstagandet till utformningen av avgifterna behöver, som utvecklas nedan, inte regleras i lag.

Ett bemyndigande för regeringen

Regler om normgivning avseende skatter och avgifter finns i 8 kap. regeringsformen. Det finns inte någon tydlig definition av begreppet avgift i lagstiftningen.

I förarbetena till regeringsformen definierades en skatt som ett tvångsbidrag till det allmänna utan direkt motprestation och en avgift som en penningprestation som betalas för en specificerad motprestation från det allmänna. Det framhölls dock att gränsen mellan skatter och avgifter är flytande.

Föreskrifter om s.k. belastande avgifter ska meddelas genom lag. Så är fallet om föreskrifterna avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (8 kap. 1 och 2 §§ första stycket 2 regeringsformen). Med belastande avgifter avses sådana avgifter som en-

skilda rättsligt eller faktiskt kan anses tvingade att betala. I regel är avgiften belastande om verksamheten eller motprestationen utgör någon form av myndighetsutövning.

Vad gäller belastande avgifter kan riksdagen genom lag bemyndiga regeringen att genom förordning meddela närmare föreskrifter. Riksdagen kan även medge att regeringen i sin tur delegerar föreskriftsrätt om belastande avgifter till en myndighet.

Det vanliga är att riksdagen delegerar rätten att meddela föreskrifter om avgiftens storlek till regeringen. I och med detta har riksdagen tagit ställning till att det faktiskt rör sig om en avgift och inte en skatt, eftersom beslut om skatter aldrig får delegeras till regeringen. Ibland delegerar regeringen, med stöd av riksdagens bemyndigande, rätt att besluta om avgiftsnivån vidare till en myndighet. Det är dock vanligt att regeringen beslutar om avgiftsnivån i förordning.

Frivilliga avgifter, alltså avgifter för varor och tjänster som enskilda efterfrågar, får regeringen besluta om i förordningar genom den s.k. restkompetensen, utan bemyndigande från riksdagen (8 kap. 1 och 7 §§ första stycket 2 regeringsformen).

Vi bedömer att den föreslagna avgiften ska betraktas som tvingande. Det rör sig således om avgifter som faller utanför regeringens restkompetens. Vi kan också konstatera att myndighetens kostnader kan variera över tid. Det är troligt att kostnaderna är högre i början då tillsynsverksamheten utvecklas. Kostnaden för tillsynen kan dessutom vara beroende av faktorer utanför myndigheten.

Mot den bakgrunden är det inte möjligt att på förhand avgöra vilken nivå som avgifterna bör ligga på för att tillsynsmyndigheten ska få full kostnadstäckning. Därmed kan avgifternas storlek inte anges i den nya lagen. Vi föreslår därför att det i lagen om företagsansvar införs ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att föreskriva närmare regler om avgifter för tillsynen.

9 Skadestånd, preskription och vissa processuella frågor

9.1 Inledning

Direktivet om tillbörlig aktsamhet innehåller bestämmelser om skadestånd, preskription och vissa processuella frågor (artikel 29). Det är områden där det redan finns svensk lagstiftning.

Genom ändringsdirektivet har det gjorts ändringar i denna del av direktivet. Medlemsstaterna behöver inte längre se till att nationella bestämmelser som genomför direktivets bestämmelser är internationellt tvingande. Vidare har bestämmelserna om skadestånd ändrats och tidigare krav på att skadelidande skulle ha möjlighet att bli företrädd av vissa organisationer har tagits bort. De processuella frågor som nu regleras i direktivet är kostnader för det rättsliga förfarandet, förbudsföreläggande och edition.

Enligt utredningsdirektiven ska vi analysera direktivet om tillbörlig aktsamhet och ta ställning till hur de krav som ställs förhåller sig till reglering som redan finns i svensk rätt. Vi ska bedöma vilka författningsändringar och andra åtgärder som behövs för att genomföra direktivet och lämna nödvändiga författningsförslag. Utgångspunkten är att direktivet ska genomföras på miniminivå och att mer långtgående förslag i första hand ska vara motiverade av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft. Detta gäller även i förhållande till de ändringar som har genomförts genom ändringsdirektivet.

9.2 Skadestånd

När det gäller direktivets bestämmelser om skadestånd är en naturlig utgångspunkt för analysen av hur bestämmelserna förhåller sig till svensk rätt regleringen i skadeståndslagen (1972:207) och de allmänna rättsprinciper som lagen bygger på.

Nedan görs en genomgång av dessa allmänna bestämmelser om skadestånd i svensk rätt. Därefter redogör vi för de krav på reglering av skadestånd som ställs i direktivet. Slutligen följer bedömning och förslag i denna del.

9.2.1 Skadeståndslagen

Skadeståndslagen har en allmängiltig karaktär och kan närmast beskrivas som en sorts ramlagstiftning i fråga om vad som gäller utanför kontraktsförhållanden. Bestämmelserna är generella och när de tillämpas i ett konkret fall måste de fyllas ut genom tolkning av de allmänt utformade begrepp som används i lagen (t.ex. ”vållande”). Vidare ska flera allmänt erkända skadeståndsrättsliga grundsatser tillämpas trots att de inte återfinns i skadeståndslagen, t.ex. principerna om adekvat kausalitet, skyddat intresse och konkurrerande skadeorsaker.

Skadeståndslagen är i första hand tillämplig i utomobligatoriska förhållanden, dvs. när det inte finns något avtalsförhållande mellan den som lidit skada och den som den skadelidande kräver skadestånd av eller när den aktuella skadan i vart fall inte har något samband med ett avtal mellan dessa personer. Skadeståndslagen är även subsidiär i förhållande till skadeståndsrättslig speciallagstiftning som är tillämplig på den aktuella skadan, oavsett om denna lagstiftning rör avtalsförhållanden eller inte (1 kap. 1 §). Lagens bestämmelser utgör således de grundregler som gäller om inte annan lag, avtal, allmänna rättsgrundsatser eller skadeståndsrättsliga principer är tillämpliga i det enskilda fallet.

9.2.2 Ett krav på vållande – uppsåt eller vårdslöshet

Enligt den grundläggande regeln om skadeståndsansvar för eget vållande ska den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada ersätta skadan (2 kap. 1 § skadeståndslagen). Skade-

ståndsskyldighet enligt denna s.k. culparegel omfattar både uppsåtliga och vårdslösa, dvs. oaktsamma, handlingar.

Ansvar enligt culparegeln omfattar inte bara positivt handlande, utan även uppsåtlig eller oaktsam underlåtenhet att handla, om det har funnits en skyldighet att handla på ett sätt som hade kunnat hindra skadan.

Culparegeln bygger på tanken att det finns olika aktsamhetsnormer och handlingsnormer i samhället och att en skyldighet att betala skadestånd uppstår för den som bryter mot dessa normer och därigenom orsakar skada. Det måste alltså i varje fall prövas vilket handlingssätt som i ett visst läge har varit det riktiga. Vid bedömningen kan man få hjälp av lagar och författningar eller myndigheters föreskrifter. Ofta innebär överträdelser av sådana uttryckliga handlingsregler att handlandet ska anses vara oaktsamt.

Det räcker dock inte att endast konstatera att en överträdelse har skett. I stället måste det göras en friare bedömning, som bl.a. tar sikte på vad för regel som har överträtts och vilka risker som det typiskt sett är förenat med. Vissa regler i lag eller annan författning innebär en skyldighet att handla på ett visst sätt. I de fallen kan en underlåtenhet att följa regeln utgöra en grund för skadeståndsskyldighet gentemot den som har lidit skada till följd av underlåtenheten.

9.2.3 Adekvat kausalitet

En viktig allmän förutsättning för skadeståndsskyldighet, som även innebär en inskränkning av ansvaret, är att det måste finnas ett orsakssamband mellan det ansvarsgrundande handlandet och skadan. Det innebär inte att handlandet i fråga måste vara den enda orsaken till skadan, utan det räcker med att den utgjort en nödvändig förutsättning för skadan. Att skadan är en följd av samverkan med andra för skadans uppkomst nödvändiga händelser innebär alltså inte att kravet på orsakssamband brister.

För att skadeståndsansvar ska åläggas en person krävs dock inte bara att det finns ett orsakssamband mellan en handling och en skada, utan även att handlingen ska ha orsakat skadan på ett inte alltför oförutsägbart, säreget eller avlägset sätt. Handlingen måste således typiskt sett ha ökat risken för att skadan skulle inträffa. Det brukar uttryckas som att det ska föreligga adekvat kausalitet (benämns också

adekvans) mellan den handling som påstås ha orsakat skadan och den uppkomna skadan.

9.2.4 Normskyddsläran

Som redogjorts för ovan bygger den allmänna culparegeln på tanken att det finns olika aktsamhetsregler och handlingsregler i samhället och att en skyldighet att utge skadestånd uppstår för den som bryter mot dessa regler och därigenom orsakar skada. En allmän begränsning, som delvis är förknippad med kravet på adekvat kausalitet, ligger i att varje aktsamhetsnorm eller handlingsnorm kan anses avsedd att skydda ett visst intresse. Enligt denna allmänna princip är det bara skador som drabbar det s.k. skyddade intresset som medför skadeståndsansvar. Det brukar även talas om skadeståndets skyddsändamål (läran om skyddsändamålet eller normskyddsläran).

Denna inskränkning i skadeståndsansvaret är nära besläktad med frågan om ersättning för s.k. tredjemansskada. Med detta menas ersättning för viss indirekt tillfogad skada. Som huvudregel gäller att bara den som omedelbart drabbas av en skada kan kräva ersättning för skadan. Andra personer som lider en ekonomisk förlust kan inte kräva skadestånd av den som är ansvarig för skadan.

9.2.5 Solidariskt ansvar och regressrätt

Kravet på orsakssamband kan alltså vara uppfyllt när en ansvarsgrundande handling har medfört skadan i samverkan med andra för skadans uppkomst nödvändiga händelser. Det innebär även att flera aktörer kan anses ha orsakat samma skada och att det således kan finnas fler skadeståndsskyldiga. När det finns flera skadeståndsskyldiga är dessa enligt huvudregeln solidariskt skadeståndsansvariga (6 kap. 3 § skadeståndslagen). Som allmän rättsprincip gäller då att den av skadevållarna som i enlighet med det solidariska ansvaret har ersatt den skadelidande har en regressrätt mot de övriga skadevållarna.

9.2.6 Ersättning för skada

Utgångspunkter

I fråga om ersättning för skada är det en grundläggande princip inom svensk skadeståndsrätt att skadeståndet ska försätta den som lider skada i samma läge som om skadan inte alls hade inträffat. Av den principen följer att skadelidande ska få full ersättning för skadan men även att preventionspåslag, dvs. att ersättning av preventiva skäl döms ut med ett högre belopp än vad som behövs för att kompensera skadan, inte är förenligt med svensk skadeståndsrätt.

Utgångspunkten i svensk skadeståndsrätt är vidare att ersättning lämnas för ekonomisk skada. Med ekonomisk skada avses skador som medför en ekonomisk förlust för den skadelidande. Begreppet omfattar personskada och sakskada, allmän förmögenhetsskada och ren förmögenhetsskada.

Inom skadeståndsrätten skiljer man mellan ekonomisk och ideell skada. Vad som ska förstås med ideell skada är inte helt klart och gränsen till ekonomisk skada är delvis flytande. Ideell skada kan i det närmaste beskrivas som den skada som består i att någon drabbas av obehag eller lidande eller får men för framtiden som inte kan direkt värderas i pengar.

För att ideell skada ska ersättas krävs som princip uttryckligt stöd i lag. Ett motiv för en sådan regel är att domstolarna måste ha ett säkert underlag för sina bedömningar. Det har helt enkelt ansetts vara lättare att bestämma ekonomisk skada, eftersom den åtminstone teoretiskt kan räknas i pengar på grundval av ett faktiskt underlag. Ett exempel på en särskild form av ideellt skadestånd är ersättning för kränkning genom brott (2 kap. 3 § skadeståndslagen).

Skadeståndsansvar enligt den allmänna culparegeln är begränsat till person- och sakskada. Det omfattar som huvudregel inte ren förmögenhetsskada, dvs. ”sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada” (1 kap. 2 § skadeståndslagen). Däremot kan skadestånd för personskada eller sakskada enligt culparegeln utgå för förmögenhetsskada som utgör följdskada till personskada eller sakskada, s.k. allmän förmögenhetsskada. Detta framgår av reglerna om bestämmande av skadestånd (5 kap. skadeståndslagen).

Personskada

Det finns ingen definition av begreppet personskada i skadeståndslagen. Tolkningen bygger i stället på förarbeten och praxis. Till personskada räknas skador direkt på kroppens organism, t.ex. brutna ben och fysisk smärta, liksom även psykiska defekttillstånd. Detta gäller oavsett om skadorna har framkallats genom fysiska medel eller på annat sätt. Besvären bör bedömas som personskada endast om det föreligger en medicinskt påvisbar effekt.

Precis som inom skadeståndsrätten i övrigt är utgångspunkten att den som lider personskada ska ha full ersättning för skadan (se prop. 1975:12 s. 21 och s. 98 f.). De ersättningsgilla posterna för ekonomisk skada med anledning av sådan skada anges i skadeståndslagen (5 kap. 1 § första stycket 1 och 2 samt andra och tredje styckena, och, i de fall där personskada har lett till döden, 5 kap. 2 §). Ersättningen omfattar dels olika typer av sjukvårdskostnader (t.ex. kostnad för sjukhusvistelse, läkare, medicin), dels andra kostnader för den skadelidande (t.ex. utgifter som syftar till att underlätta återgången till förvärvsarbete). Inkomstförlust ersätts som en särskild post. Begreppet innefattar även intrång i näringsverksamhet, dvs. egna företagares inkomstförluster.

I fråga om personskada finns lagstöd för att ge ersättning för uppkommen ideell skada (5 kap. 1 § första stycket 3 skadeståndslagen). Skadestånd till den som har tillfogats personskada omfattar ersättning för fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.

Sakskada

I fråga om sakskada saknas, precis som när det gäller personskada, en närmare definition i skadeståndslagen. Det framgår emellertid att begreppet sakskada innebär skada på egendom (5 kap. 7 § skadeståndslagen). I första hand avses en skada som tillfogats fysiska föremål – dvs. fast egendom eller lösa saker – genom fysiska medel, t.ex. brand eller kollision. Skadestånd med anledning av sakskada omfattar de ersättningsposter som anges i lagen. I samtliga fall är det fråga om ekonomisk skada: dels direkta förluster, närmast i form av det förmögenhetsvärde som går förlorat genom skadan, dels följdskador.

I svensk rätt saknas möjlighet att få ideellt skadestånd på grund av sakskada, t.ex. i form av förlust för affektionsvärde.

Ersättning för ideell skada vid överträdelser av grundläggande fri- och rättigheter

Stat och kommun kan enligt svensk rätt bli skadeståndsansvariga till följd av att en enskilds grundläggande fri- och rättigheter har överträtts (3 kap. 4 § skadeståndslagen). I det avseendet finns lagstöd för att ersätta annan ideell skada till följd av överträdelsen. Med det avses skada som inte ersätts som personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada eller skada på grund av att någon kränks genom brott. Begreppet tar alltså sikte på den ideella skada som kan uppstå vid överträdelser av fri- och rättigheter, i den utsträckning skadan inte ersätts som någon annan typ av skada.

Ersättningsslaget bär stora likheter med kränkningsersättning och värderas utifrån delvis liknande utgångspunkter. Det är i båda fallen fråga om ersättning för skador som får uppskattas utifrån allmänna skälighetsbedömningar. Vidare ersätter såväl kränkningsersättning som ersättning för annan ideell skada olika sorters negativa upplevelser och känslor såsom rädsla, förnedring, skam eller maktlöshet (se prop. 2017/18:7 s. 64).

9.2.7 Vilka krav ställs i direktivet?

I det ursprungliga direktivet fanns en bestämmelse som innebar att medlemsstaterna skulle se till att ett företag kan hållas ansvarigt för skada till följd av uppsåtlig eller oaktsam underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 10 och 11. Dessa artiklar innehåller bestämmelser om vilka krav som ska ställas på företagen för att förebygga negativa effekter och få negativa effekter att upphöra (se avsnitt 7). För att det skulle bli aktuellt med ett skadeståndsansvar för ett företag krävdes vidare att en negativ effekt hade inträffat och att ett offer för den negativa effekten, dvs. en fysisk eller juridisk person som är drabbad av den negativa effekten, hade lidit skada till följd av företagets underlåtenhet. Direktivet reglerade dock endast i begränsad utsträckning orsakssamband samt ersättning för skador (artikel 29.1 i det ursprungliga direktivet).

Genom ändringsdirektivet har kravet på medlemsstaterna att se till att företag som inte uppfyller sina skyldigheter om tillbörlig aktsamhet ska kunna hållas skadeståndsansvariga tagits bort. Frågan om skadeståndsansvar har därmed överlåtits till nationell rätt. Liksom tidigare gäller att direktivet inte ska begränsa företagens ansvar enligt EU-rätt eller nationell rätt eller påverka tillämpningen av EU-rättsliga eller nationella regler om civilrättsligt ansvar med avseende på negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön när dessa regler föreskriver ansvar i situationer som inte omfattas av direktivet eller ett strängare ansvar än vad som följer av det (artikel 29.6).

Av skälen till det ursprungliga direktivet framgår att avsikten med bestämmelserna om skadestånd är att offer för negativa effekter ska kunna erhålla ersättning för skador (skäl 79). Genom att överlåta frågan om skadeståndsansvar till följd av underlåtenhet att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet till nationell rätt har EU-lagstiftaren velat åstadkomma bättre överensstämmelse med subsidiaritetsprincipen. I skälen till ändringsdirektivet anges dock även att medlemsstaterna, enligt såväl internationell rätt som unionsrätt, är skyldiga att se till att offer för negativa effekter har effektiv tillgång till rättslig prövning och garanteras rätten till effektiva rättsmedel. Därför ställs det fortsatt krav på att medlemsstaterna ska tillse att full ersättning för skada ska utgå när ett skadeståndsansvar följer av nationell rätt (skäl 49 till ändringsdirektivet).

I direktivet sägs nu följande: ”Om ett företag hålls ansvarigt enligt nationell rätt för skada som har orsakats en fysisk eller juridisk person till följd av underlåtenhet att uppfylla skyldigheterna om tillbörlig aktsamhet ska medlemsstaterna se till att dessa personer har rätt till full ersättning. Det ska dock inte medföra överkompensation, oavsett om det sker genom straffskadestånd, flerfaldigt skadestånd eller andra typer av skadestånd.” I det ursprungliga direktivet angavs i stället att en skadelidande skulle ha rätt till full ersättning för skadan i enlighet med nationell rätt. (Se artikel 29.2 i ursprunglig respektive ändrad lydelse.)

I europeiska rättsordningar förekommer – med enstaka undantag – inte några generella legaldefinitioner av begreppet skada, men i praxis och doktrin beskrivs skada vanligen som någon form av negativ påverkan eller effekt på någons person, egendom eller andra intressen. Det är en fråga om vad rättsordningen erkänner som en ersättningsgill skada som avgör om en viss form av negativ påverkan omfattas

av skadeståndsansvar, och det kan skilja sig åt för olika situationer och mellan olika rättsordningar. En i sammanhanget noterbar skiljelinje är att i vissa medlemsstater är alla ekonomiska eller ideella skador i princip ersättningsgilla, medan utgångspunkten i andra medlemsstater, t.ex. Sverige, tvärtom är att rena förmögenhetsskador och ideella skador endast undantagsvis ersätts (se Sandberg, Skadeståndsansvar vid personuppgiftsbehandling s. 42 f och 51).

Direktivet innehåller inte någon reglering om vad för slags skador en skadelidande ska kunna erhålla ersättning för. Om EU-lagstiftaren hade velat reglera den frågan hade det behövt tydliggöras, t.ex. genom en definition som förklarar vad som är en skada i direktivets mening, men något sådant tydliggörande har inte gjorts.

Vi bedömer att frågan om vad för slags skador som ska kunna ersättas både i ändringsdirektivet och i det ursprungliga direktivet överlämnas till nationell rätt. Av skälen till ändringsdirektivet framgår att man genom ändringarna av bestämmelserna om skadestånd velat säkerställa att medlemsstaternas nuvarande nationella skadeståndsrätt blir tillämplig. Som närmare skäl har EU-kommissionen i det arbetsdokument som publicerades tillsammans med förslaget till ändringsdirektivet (SWD [2025] 80 final av den 26 februari 2025) angett att nationell skadeståndsrätt är vad företagen är vana vid att förhålla sig till och att ändringarna därmed även syftar till att göra det tydligare för företagen vad som gäller i fråga om risken att behöva erlägga skadestånd i förhållande till nya skyldigheter om företagsansvar. Som redogjorts för ovan hänvisas det vidare till nationell rätt i artikel 29.2 i direktivet.

Utöver det som diskuteras ovan anger direktivet att ett företag som har deltagit i branschinitiativ eller flerpartsinitiativ eller använt oberoende tredjepartskontroller eller avtalsklausuler för att stödja genomförandet av sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet trots detta ska kunna hållas skadeståndsansvarigt (artikel 29.4). Det framgår även att företagets ansvar för skador inte ska påverka dess dotterföretags skadeståndsansvar eller skadeståndsansvaret hos en affärspartner i företagets verksamhetskedja (artikel 29.5).

9.2.8 Rätten till ersättning för skada

Förslag

Rätten till ersättning för skada till följd av åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar ska bestämmas enligt skadeståndslagen.

Av redogörelsen ovan om innehållet i svensk rätt framgår att underlåtenhet att följa en handlingsplikt som föreskrivs i lag kan medföra ett skadeståndsansvar på grund av oaktsamhet om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Lagen om företagsansvar medför en handlingsplikt för de företag som omfattas av den att vidta lämpliga åtgärder för att förebygga och få negativa effekter att upphöra på det sätt som föreskrivs närmare i lagen. Företagens skyldigheter enligt lagen är alltså utformade som normer för aktsamhet. En brist i fullgörandet av skyldigheterna bör därför kunna utgöra ett oaktsamt handlande på det sätt som avses i skadeståndslagen.

Ett företag som inte uppfyller kraven i lagen om företagsansvar skulle därmed kunna hållas skadeståndsansvarigt enligt culparegeln i svensk rätt, varvid de allmänna skadeståndsrättsliga regler som redogjorts för ovan skulle gälla. Det innebär att företaget skulle kunna vara skadeståndsansvarigt i ett enskilt fall under förutsättning att kravet på adekvat kausalitet är uppfyllt och med de begränsningar som gäller enligt övriga principer i svensk rätt, t.ex. till följd av normskyddsläran och i fråga om tredjemansskador.

Av direktivet följer att företagets ansvar för skador inte ska påverka dess dotterföretags skadeståndsansvar eller skadeståndsansvaret hos en affärspartner i företagets verksamhetskedja. Det sägs även att företaget ska kunna hållas skadeståndsansvarigt trots att det har deltagit i branschinitiativ eller flerpartsinitiativ eller använt oberoende tredjepartskontroller eller avtalsklausuler för att stödja genomförandet av sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet.

Vår bedömning är att svensk rätt motsvarar direktivets krav i dessa delar. Culparegeln innebär att den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada under vissa förutsättningar ska ersätta skadan. Att ett företag tagit hjälp av en annan aktör för att uppfylla ett aktsamhetskrav som företaget har enligt lag, att företaget

t.ex. har anlitat någon för att utföra en kontroll eller avtalat om ett åtagande med en affärspartner, utesluter inte skadeståndsansvar.

Bedömningen påverkas inte heller av att någon annan eventuellt också är skadeståndsansvarig. Som redogjorts för ovan kan flera aktörer anses ha orsakat samma skada, varvid dessa enligt huvudregeln är solidariskt skadeståndsansvariga.

När ett företag är skadeståndsansvarigt enligt nationell rätt kräver direktivet att den skadelidande ska ges full ersättning för sin skada och att överkompensation inte ska tillåtas. Som har redogjorts för är det en grundprincip inom svensk skadeståndsrätt att skadeståndet ska försätta den som lider skada i samma läge som om skadan inte alls hade inträffat. Det innebär att den skadelidande enligt allmän skadeståndsrätt har rätt till full ersättning för skadan, men också att ersättning därutöver, dvs. överkompensation, inte ska förekomma. Eftersom detta gäller generellt behövs det inte någon särskild reglering för att tillse att en skadelidande ersätts på det sättet vid ett skadeståndsansvar till följd av ett åsidosättande av lagen om företagsansvar.

Enligt svensk rätt ersätts allmänt sett personskada och sakskada. Som huvudregel ersätts ren förmögenhetsskada utanför kontraktsförhållanden endast på grund av brott (2 kap. 2 § skadeståndslagen). Den ideella ersättningsformen kränkningsersättning är också den kopplad till brott (2 kap. 3 § skadeståndslagen).

Underlåtenhet att uppfylla skyldigheter om tillbörlig aktsamhet är inte brottsligt, varför ersättningen till en skadelidande från ett företag som är skadeståndsansvarigt till följd av en sådan underlåtenhet i regel kan utgå för endast personskada och sakskada. Vad som ersätts som personskada och sakskada enligt svensk rätt har i korthet redogjorts för ovan. Därav framgår att ersättningen för ideell skada är begränsad till fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.

Ett antal av de överträdelser av skyldigheter och förbud som omfattas av den föreslagna lagens definition av negativa effekter är kriminaliserade i Sverige (se avsnitt 10). Det innebär att vissa av de överträdelser som ryms inom begreppet negativ effekt också, beroende av omständigheterna i ett enskilt fall, kan utgöra en del av ett agerande som är brottsligt enligt svensk rätt. Det gäller t.ex. i förhållande till vissa av de brott mot frihet och frid som ingår i 4 kap. brottsbalken, t.ex. människoexploatering.

Den skadelidande har då möjlighet att få skadestånd, däribland kränkningsersättning, från den som kan hållas straffrättsligt ansvarig. När det är ett sådant övergrepp på mänskliga rättigheter som ett företag har misslyckats att förebygga eller sätta stopp för på det sätt som krävs enligt lagen om företagsansvar kan det anses att det därutöver vore rimligt att en skadelidande ska kunna bli ersatt av företaget som har underlåtit att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet för den kränkning av skadelidandes integritet eller angrepp på skadelidandes människovärde som övergreppet kan ha inneburit.

Paralleller kan här dras till hur frågan behandlas inom andra rättsområden som syftar till att skydda enskilda. Inom diskrimineringsrätten gäller att den som bryter mot förbuden mot diskriminering eller repressalier eller som inte uppfyller sina skyldigheter att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller sexuella trakasserier enligt diskrimineringslagen (2008:567) ska betala diskrimineringsersättning för den kränkning som överträdelsen innebär (5 kap. 1 § diskrimineringslagen). Även på arbetsrättens område kan arbetstagare, utöver ersättning för ekonomiska skada, ha rätt till ideellt skadestånd för den kränkning som en arbetsgivares lagbrott innebär (se t.ex. 38 § lagen om anställningsskydd).

Som vi har redogjort för ovan bedömer vi att frågan om vad för slags skador en enskild ska kunna få ersättning för när ett företag är skadeståndsansvarigt för underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter om tillbörlig aktsamhet inte regleras i direktivet, vilket innebär att det är nationell rätt i respektive medlemsstat som avgör den frågan.

Därmed bedömer vi att det inte är nödvändigt att införa någon bestämmelse om skadestånd i lagen om företagsansvar för att genomföra direktivet. För att ett företag som har underlåtit att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet ska kunna bli skyldigt att utge ersättning utöver vad som redan följer av svensk rätt, t.ex. för kränkning eller för annan ideell skada än vad som ingår i en personskada, skulle det behöva framgå av en särskild bestämmelse i lagen om företagsansvar.

Eftersom vårt uppdrag endast är att lämna de förslag som är nödvändiga för att genomföra direktivet, finns det inte skäl för oss att närmare överväga om det i och för sig vore lämpligt att i lagen om företagsansvar införa bestämmelser av det slaget. Att lämna ett sådant förslag vore nämligen att gå utöver direktivets s.k. miniminivå på ett sätt som vi inte tror förenklar för företagen eller bidrar till kon-

kurrenskraftiga förutsättningar för det svenska näringslivet. Vår bedömning är således att det inte bör införas någon bestämmelse som reglerar skadeståndsansvaret i lagen om företagsansvar.

Det finns dock skäl som talar för att i lagen om företagsansvar upplysa om att skadeståndslagen kan vara tillämplig vid åsidosättandet av skyldigheterna enligt lagen om företagsansvar. Med en sådan upplysning tydliggörs det, för både företag och den som har drabbats av negativa effekter, att en underlåtenhet att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet kan medföra ett ansvar för att ersätta skada enligt allmänna regler om skadestånd. Särskilt i förhållande till en enskilds rättigheter är det viktigt att lagstiftningen är så tydlig som möjlig, så att det inte råder något tvivel om vilka åtgärder en enskild som har drabbats av en överträdelse kan vidta.

Vidare gäller, som vi har anfört ovan, att EU-lagstiftaren har behållit direktivets bestämmelser om preskription, kostnader för det rättsliga förfarandet, förbudsföreläggande och edition. Dessa bestämmelser är kopplade till det skadeståndsansvar som genom ändringsdirektivet ska följa av nationell rätt. I ett svenskt sammanhang är bestämmelserna av betydelse i förhållande till vad som gäller för en skadeståndstalan som väcks i allmän domstol till följd av ett åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar. Nedan redogör vi för vår bedömning att det för att genomföra direktivet krävs att preskription och förbudstalan behandlas i lagen om företagsansvar.

Att ta in en upplysningsbestämmelse om skadestånd i lagen har även den fördelen att det därigenom på ett lagtekniskt enkelt och tydligt sätt framgår i vilka situationer bestämmelserna om preskription och förbudstalan i lagen om företagsansvar är tillämpliga.

Av dessa skäl bedömer vi att det i lagen om företagsansvar bör tas in en upplysning om att rätten till ersättning för skada till följd av åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar bestäms enligt skadeståndslagen.

Bestämmelser om skadestånd som kan komma att aktualiseras om ett företag inte iakttar sina skyldigheter i olika avseenden finns även i särskild lagstiftning, t.ex. 32 kap. miljöbalken och 54 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Sådana skadeståndsbestämmelser kan inte ligga till grund för skadeståndsanspråk som avser överträdelser av lagen om företagsansvar. I avsnitt 10 redogör vi för hur reglerna om tillbörlig aktsamhet i lagen om företagsansvar i viss utsträckning överlappar med krav som ställs i den särskilda lag-

stiftningen och för att överträdelser av denna kan vara ansvarsgrundande enligt den särskilda lagstiftningen. Skadeståndslagen är subsidiär när det gäller överträdelser av den särskilda lagstiftningen. Detta följer direkt av skadeståndslagen.

9.3 Preskription

9.3.1 Direktivets reglering

Direktivet om tillbörlig aktsamhet innehåller en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att nationella bestämmelser om preskriptionstiders början, varaktighet, uppskjutande eller avbrott inte utgör ett otillbörligt hinder för att en skadeståndstalan ska kunna väckas. Som vi har anfört ovan har direktivets skadeståndsbestämmelse ändrats på ett sätt som innebär att begreppet skadeståndstalan nu måste förstås som en talan om att hålla ett företag ansvarigt enligt nationell rätt för skada till följd av att företaget har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar.

Av direktivet följer att preskriptionstiderna såvitt avser en sådan talan inte får vara mer restriktiva än vad som fastställs i nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar. Vidare ska preskriptionstiden för att väcka en skadeståndstalan vara minst fem år, och den får inte under några omständigheter vara kortare än preskriptionstiden som fastställs i nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar. Medlemsstaterna ska även säkerställa att fristen för att väcka en skadeståndstalan inte börjar löpa förrän överträdelsen har upphört och den skadelidande har fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas fått kännedom om, beteendet och att det utgör en överträdelse, att överträdelsen har orsakat honom eller henne skada och identiteten på den person som begått överträdelsen (artikel 29.3a).

9.3.2 Vad gäller enligt svensk rätt?

I preskriptionslagen (1981:130) finns det allmänna bestämmelser om preskription, som gäller om inte annat föreskrivs. Enligt den lagen preskriberas en skadeståndsfordran tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan (2 §). När det gäller skadeståndsanspråk utanför kontraktsförhållanden räknas i regel tiden från det

att den skadegörande handlingen företas, även om skadan uppkommer först senare. När en skada är pågående på ett sådant sätt att ny och ytterligare skada uppkommer fortlöpande (s.k. perdurerande skador), sker preskriptionen normalt successivt (jämför NJA 2018 s. 793).

Annan lagstiftning innehåller särskilda regler om preskriptionsfrister för skadeståndsanspråk. I lagen om företagshemligheter anges att skadestånd enligt den lagen får endast avse skada som har uppkommit under de fem senaste åren innan talan väcktes (24 §). Även i konkurrensskadelagen (2016:964) anges preskriptionstiden till fem år (2 kap. 6 §). Enligt produktansvarslagen (1992:18) gäller i stället att den som vill ha ersättning ska väcka talan inom tre år från det att han fick eller borde ha fått kännedom om att fordringen kunde göras gällande (12 §).

I svensk rätt gäller således olika preskriptionstider inom olika områden. Den allmänna preskriptionstiden för en fordran är dock tio år efter tillkomsten i enlighet med 2 § preskriptionslagen.

9.3.3 När rätten till ersättning faller bort

Förslag

Rätten till ersättning för skada med anledning av ett åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar faller bort, om talan inte väcks inom fem år från det att överträdelsen upphört och den skadelidande fått kännedom om eller skäligen kan förväntas ha fått kännedom om

1. beteendet och att det utgjorde en överträdelse,
2. att överträdelsen orsakat denne skada, och
3. överträdarens identitet.

Rätten till ersättning ska dock aldrig falla bort tidigare än vad som följer av 2 § preskriptionslagen.

Enligt direktivet krävs att överträdelsen har upphört för att preskriptionsfristen ska kunna börja löpa (artikel 29.3 a). Med överträdelsen avses underlåtenheten att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet. Preskriptionsfristen får således inte börja löpa medan en sådan underlåtenhet pågår, även om den skada som skadelidande kräver ersättning för

har inträffat i ett tidigare skede. Redan av det skälet behövs det en särskild bestämmelse i lagen om företagsansvar som gäller i stället för det som anges i preskriptionslagen.

Enligt direktivet krävs vidare att den skadelidande fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om, beteendet och det faktum att det utgör en överträdelse, det faktum att överträdelsen orsakat honom eller henne skada och identiteten på den person som begått överträdelsen. Även detta bör framgå av lagen om företagsansvar.

Som nämnts finns det bestämmelser i svensk rätt med olika preskriptionstid inom olika områden. Den allmänna preskriptionstiden för en fordran är dock tio år efter tillkomsten, i enlighet med 2 § preskriptionslagen.

Vår bedömning är att rätten till ersättning för skada med anledning av åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar bör falla bort, om talan inte väcks inom fem år från det att överträdelsen upphört och den skadelidande fått kännedom om eller skäligen kan antas ha fått kännedom om beteendet och att det utgjorde en överträdelse, att överträdelsen orsakat denne skada och överträdarens identitet. Med hänsyn till att preskriptionstiden under inga omständigheter får vara kortare än ”den preskriptionstid som fastställs i nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar” anser vi dock att det även bör anges i lagen att rätten till ersättning aldrig ska falla bort tidigare än vad som följer av den allmänna bestämmelsen om preskription i 2 § preskriptionslagen. Innebörden blir härvid att den enskilde kan hävda sin rätt till ersättning i enlighet med den bestämmelse om preskription som är mest förmånlig för denna i det enskilda fallet.

En enskild som har drabbats av en skada har därmed fem år på sig att väcka en talan om skadestånd från det att överträdelsen upphört och denna fått kännedom om eller skäligen kan antas ha fått kännedom om beteendet och att det utgjorde en överträdelse, att överträdelsen orsakat denna skada och om överträdarens identitet. Tiden blir dock aldrig kortare än vad som gäller enligt 2 § preskriptionslagen, dvs. tio år från det att den skadegörande handlingen företas.

9.4 Kostnaderna för förfarandet

9.4.1 Direktivets reglering

Av direktivet om tillbörlig aktsamhet följer att kostnaderna för förfarandet inte får vara så höga att det blir oöverkomligt för en kärande att begära rättslig prövning (artikel 29.3 b). Det förfarande som avses i bestämmelsen får förstås som en rättegång i svensk domstol avseende en talan till följd av påståenden från käranden om att företaget har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar.

Vad som avses med ”oöverkomligt” utvecklas inte i direktivet. Det kan dock konstateras att det i direktivet inte görs skillnad på kostnader för att väcka en talan och faktiska kostnader som uppkommer under en rättegång.

Bestämmelsen om kostnaderna för förfarandet introducerades först genom att Europaparlamentet beslutade om sitt betänkande under våren 2023. Någon närmare förklaring till, eller konsekvensutredning av bestämmelsen, finns därmed inte att tillgå.

Europaparlamentet beslutade 2021 om en resolution som uppmanade kommissionen att föreslå unionsregler om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. I resolutionen framhålls att medlemsstaterna har en skyldighet att säkerställa att de som drabbas av företagsrelaterade kränkningar av mänskliga rättigheter har tillgång till effektiva rättsmedel, dock utan att specifikt nämna frågan om kostnaderna för ett rättsligt förfarande.

Resolutionen föregicks av en studie: *Access to legal remedies for victims of corporate human rights abuses in third countries*. I den studien pekas kostnaderna för det rättsliga förfarandet ut som något som hindrar offer för människorättsövergrepp att hävda sin rätt till ersättning från företagen. I sammanhanget refereras det till bl.a. en rättstvist mellan företagen Arica Victims KB och Boliden Mineral AB som avgjordes genom en dom i Hovrätten för Övre Norrland (mål nr T 294-18 den 27 mars 2019).

I konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen) finns en liknande formulering om att kostnaderna för förfarandet inte får vara oöverkomliga (artikel 9.4). EU-domstolen har förklarat att artikel 9.4 och 9.5 i Århuskonventionen, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, ska tolkas så att den domstol som ska avgöra

om den förlorande parten ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, i ett mål avseende miljöfrågor, för att säkerställa iakttagandet av kravet på att rättsliga förfaranden inte får vara oöverkomligt kostsamma, ska beakta samtliga omständigheter i det enskilda fallet, inbegripet denna parts intressen och det allmänna intresset av miljöskydd (dom den 11 januari 2024 i mål C-252/22: Societatea Civila Profesionala de Avocati i AB & CD mot Consiliul Judetean Suceava m.fl.).

Domstolen anförde dock även att kravet på att rättsliga förfaranden avseende miljöfrågor inte får vara oöverkomligt kostsamma inte på något sätt hindrar de nationella domstolarna från att förplikta en sökande att ersätta rättegångskostnaderna.

Det ankommer ytterst på EU-domstolen att tolka innebörden av begreppet oöverkomligt kostsam i förhållande till direktivet om tillbörlig aktsamhet. Klart är dock att svenska regler som behandlar kostnader inte får innebära att det i praktiken blir omöjligt för en enskild att väcka talan om rätt till skadestånd från ett företag på grund av underlåtenhet att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar, eller att driva den skadeståndsprocessen till dess att frågan avgörs i domstol.

9.4.2 Kostnadsansvaret enligt rättegångsbalken

En talan om rätt till skadestånd för åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar kommer att föras i allmän domstol. Det råder inget tvivel om att en sådan process är förenad med kostnader. Enligt 2 § första stycket förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna (avgiftsförordningen) ska en ansökningsavgift betalas av den som inleder ett mål eller ärende. Av en bilaga till förordningen framgår att ansökningsavgiften för närvarande är 900 kronor för s.k. förenklade tvistemål och 2 800 kronor för andra tvistemål.

Den som vill inleda en skadeståndsprocess i domstol mot ett företag på grund av överträdelser av lagen om företagsansvar kommer således behöva betala en sådan avgift. Avgiften är låg i förhållande till övriga rättegångskostnader som uppkommer i en process och kan i sig inte anses innebära ett oöverkomligt hinder för talans väckande.

Rättegångsbalken innehåller detaljerade bestämmelser om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål (18 kap.). Huvudregeln är, enligt 1 §, att den part som förlorar målet ska ersätta motpartens rättegångskostnad. Om parterna ömsom vinner ömsom förlorar, t.ex. på så sätt att endast vissa av partens yrkanden bifalls eller att ett yrkande endast bifalls till viss del, ska rättegångskostnaden om möjligt fördelas på motsvarande sätt (4 §). Ersättningen ska fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt (8 §). Ersättning ska även utgå för partens arbete och tidspillan i anledning av rättegången. Ränta ska utgå på beloppet från dagen då målet avgörs till dess betalning sker.

Det finns vissa undantag från denna huvudregel. Exempelvis gäller att en part som har föranlett en onödig rättegång – eller genom vårdslöshet eller försummelse orsakat merkostnader – oavsett utgången i målet kan åläggas att stå för hela eller del av rättegångskostnaderna (3, 3 a och 6 §§). Det finns också bestämmelser som begränsar den ersättning som kan utgå i förenklade tvistemål (8 a §).

Regleringen om rättegångskostnader i rättegångsbalken har dubbla syften. Ett syfte är att den som har en välgrundad talan ska kunna hävda sin rätt i domstol och få sina kostnader för processen ersatta. Lika viktigt är emellertid att risken att få bära motpartens kostnader fungerar som en sanktion ägnad att förhindra onödiga processer.

Den största enskilda rättegångskostnadsposten för en part i en domstolsprocess är i de flesta fall ombudsarvodet. Det kan här noteras att det saknas krav på ombud i en skadeståndsprocess i allmän domstol. Det är således inget obligatoriskt krav att anlita t.ex. en advokat, även om det ofta ligger i den enskildes intresse att göra det.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att bestämmelserna om rättegångskostnader i rättegångsbalken kan upplevas som ett hinder för en enskild att på egen hand väcka talan om skadestånd mot ett företag som har orsakat denne skada genom en överträdelse av lagen om företagsansvar. Detta då en sådan process många gånger kommer vara förknippad med en ekonomisk risk med hänsyn till att den som förlorar ska ersätta motpartens rättegångskostnad.

9.4.3 Skyldigheten för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

Utgångspunkten i svensk rätt är att en part i ett tvistemål inte har rätt till säkerhet för den fordran på ersättning för rättegångskostnader som processen kan leda till. Vardera parten står alltså enligt huvudregeln risken för motpartens oförmåga att betala.

Av lagen om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader (1980:307) följer emellertid att en utländsk medborgare som inte har hemvist här i landet eller en utländsk juridisk person som vill väcka talan vid svensk domstol mot en svensk medborgare, mot någon som har hemvist i Sverige eller mot en svensk juridisk person, på svarandens yrkande ska ställa säkerhet för de rättegångskostnader som käranden genom ett lagakraftägande avgörande i målet kan bli skyldig att betala (1 § första stycket). Med svenska medborgare och svenska juridiska personer likställs den som är medborgare eller har hemvist i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och juridiska personer som har bildats enligt ett sådant lands lagstiftning (1 § tredje stycket).

Syftet med lagen och kravet på en utländsk kärande att ställa säkerhet är att skydda svaranden mot risken för att han eller hon inte ska få ersättning för sina rättegångskostnader, i fall där en svensk dom inte är verkställbar utomlands. Skyldigheten för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader ska ses mot bakgrund av att svenska domar i princip inte är verkställbara utomlands. Även om svaranden vinner målet kan han eller hon därför gå miste om ersättning för rättegångskostnader, om käranden saknar tillgångar i Sverige.

Främmande stater, vars medborgare är befriade från skyldigheten att ställa säkerhet i rättegång, har som regel åtagit sig att verkställa domar och beslut angående rättegångskostnad som har meddelats här i landet (se prop. 1996/97:159 s. 7 samt regeringens tillkännagivande den 22 juni 2023 om befrielse i vissa fall för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader).

Undantag från kravet på säkerhet gäller för vissa mål och ärenden (§ 2). I flera fall är det motiverat med att sökanden enligt särskild reglering kan förpliktas att lämna förskott i samband med anhängiggörandet. Mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister är undantagna, med beaktande av det i dessa mål inte är ovanligt att rätten förordnar att vardera parten ska bära sin rätte-

gångskostnad och att ett krav på säkerhet därför får mindre betydelse i arbetstvister än i vanliga rättegångar (se prop. 1979/80:78 s. 11 f.). Även mål vid förvaltningsdomstolar är undantagna från lagens tillämpningsområde.

Skyldigheten för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader kan verka avskräckande för en skadelidande som behöver hävda sin rätt till skadestånd från ett företag i domstol. Som exempel kan det refereras till partsställningen i den ovan nämnda rättegången mellan Arica Victims KB och Boliden Mineral AB. Käranden i målet var inte den grupp av chilenska individer som påstods ha drabbats av skador till följd av svarandebolagets agerande, utan ett svenskt kommanditbolag, Arica Victims KB, som bildades inför att talan om skadestånd väcktes. En anledning till det kan ha varit att de skadelidandena inte hade ekonomisk möjlighet att ställa säkerhet för sina rättegångskostnader.

9.4.4 Kostnadsansvaret i en grupprättegång

Genom lagen (2002:599) om grupprättegång har det införts en möjlighet till grupptalan. Med grupptalan avses en talan som en kärande för som företrädare för flera personer med rättsverkningar för dem, trots att de inte är parter i målet (1 §). En dom i processen gäller för och mot alla som ingår i gruppen. Ansvaret för rättegångskostnader i händelse av förlust står dock den som väcker talan (käranden) ensam för.

En rättegång där grupptalan förs kallas grupprättegång. En grupprättegång får avse anspråk som kan tas upp av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken om tvistemål. För en grupprättegång tillämpas reglerna i rättegångsbalken om tvistemål med undantag av 1 kap. 3 d §, om inget annat anges i lagen. Grupptalan får väckas som enskild grupptalan, organisationstalan eller offentlig grupptalan.

För att ha rätt att väcka enskild grupptalan ska den fysiska eller juridiska personen själv ha ett anspråk som omfattas av talan (4 §).

En organisationstalan får väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvaratar konsumentintressen eller löntagarintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara, tjänst eller annan nyttighet som näringsidkaren erbjuder konsumenter. En organisationstalan får omfatta även en tvist av annat slag,

om det medför betydande fördelar med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter att tvisterna handläggs gemensamt (5 §).

En offentlig grupptalan får väckas av en myndighet som med hänsyn till vad tvisten rör är lämpad att företräda gruppmedlemmarna. Det är regeringen som bestämmer vilka myndigheter som får väcka en offentlig grupptalan (6 §).

En förutsättning för att en grupptalan ska få väckas är att vissa processförutsättningar är uppfyllda (8 §). Det krävs således att

- talan grundas på omständigheter som är gemensamma eller likartade för gruppmedlemmarnas anspråk,
- en grupprättegång inte framstår som olämplig på grund av att vissa gruppmedlemmars anspråk till sina grunder skiljer sig väsentligt från övriga anspråk,
- merparten av de anspråk som talan avser inte lika väl kan göras gällande genom talan av gruppmedlemmarna själva,
- gruppen med hänsyn till storlek, avgränsning och övrigt är lämpligt bestämd, och
- käranden med hänsyn till sitt intresse i saken, sina ekonomiska förutsättningar att föra en grupptalan och förhållandena i övrigt är lämpad att företräda gruppmedlemmarna i målet.

En enskild grupptalan och organisationstalan ska som huvudregel föras av ett ombud som är advokat. Om det finns särskilda skäl får rätten dock medge att talan förs utan ombud eller genom ombud som inte är advokat (11 §). Den som vill väcka grupptalan kan träffa avtal med ombudet om att arvodet ska bestämmas med hänsyn till utgången av tvisten (s.k. riskavtal). Ett riskavtal gäller dock bara mot gruppmedlemmarna om det har godkänts av domstol (38 §). Ett riskavtal ska vara skriftligt och får bara godkännas om det är skäligt med hänsyn till sakens beskaffenhet. Av avtalet ska framgå på vilket sätt arvodet är avsett att avvika från ett normalarvode om gruppmedlemmarnas anspråk bifalls eller ogillas helt. Ett avtal får inte godkännas om arvodet grundas enbart på tvisteföremålets värde (39 §).

Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål gäller även i en grupprättegång, vilket innebär att gruppmedlemmar som inte är parter saknar ansvar för rättegångskostnader (33 §). En grundläggande tanke med grupptalan är alltså att gruppmedlemmarna kan få sina an-

språk rättsligt prövade utan egna ekonomiska uppoffringar. Ett undantag gäller om gruppmedlemmen av försummelse eller liknande skäl orsakar kostnader (35 §). Dessutom kan käranden ur medel som har kommit honom eller henne till godo genom rättegången tillgodogöra sig ersättning för rättegångskostnader som inte blir ersatta av svaranden (34 §). Rättens avgörande i en grupprättegång har rättskraft i förhållande till alla gruppmedlemmar som omfattas av avgörandet (29 §).

9.4.5 Rättshjälp och rättsskydd

Det finns i vissa fall möjlighet till ekonomisk hjälp för den som är inblandad i en rättegång.

I rättshjälpslagen (1996:1619) finns bestämmelser som innebär att staten i vissa fall kan betala delar av kostnaden för en rättegång. Rättshjälp kan beviljas för en fysisk person vars ekonomiska underlag inte överstiger 260 000 kronor om den enskilde behöver juridiskt biträde. Vid behovsbedömningen ska ärendets svårighetsgrad vägas mot den rättssökandes personliga kvalifikationer. (Se 6–8 §§ rättshjälpslagen.)

Rättshjälp får vidare beviljas endast om det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde och omständigheterna i övrigt. Det krävs särskilda skäl för att rättshjälp ska beviljas i förenklade tvistemål (11 §). Den som inte är svensk medborgare och som vare sig är eller tidigare har varit bosatt i Sverige får beviljas rättshjälp endast om angelägenheten ska behandlas i Sverige och det finns särskilda skäl (12 §).

Rättshjälp beviljas således bara under speciella omständigheter. Förmånen av ett rättshjälpsbiträde omfattar som huvudregel ersättning för arbete i högst 100 timmar (15 §). Om den part som har rättshjälp tappar målet blir denne dessutom normalt skyldig att ersätta motparten dennes rättegångskostnader.

Rättshjälp är subsidiärt till det rättsskydd som kan fås genom en försäkring (9 §). Rättsskydd är ett försäkringsskydd som i de flesta fall automatiskt ingår i bl.a. hem-, villa- och fritidshusförsäkringar. Rättsskyddet innebär att försäkringen finansierar kostnader för ett ombud i samband med tvister som rör privatlivet.

För att rättsskyddet ska träda in krävs att en tvist har uppstått med en annan part och att försäkringen har tecknats innan tvisten uppstod. Generellt gäller ett krav på att tvisten ska gå att pröva i allmän domstol. Villkoren för rättsskyddet är relativt likalydande mellan försäkringsbolagen, även om det finns skillnader. Rättsskyddet täcker i regel 80 procent av de nödvändiga kostnaderna för ombudet. Resterande 20 procent betalas av den enskilde. Förlorar personen tvisten i domstol täcker rättskyddet även ersättningen för motpartens rättegångskostnader upp till 80 procent. Detta innebär att rättsskyddet ger ett bättre skydd jämfört med rättshjälp, där den som förlorar tvisten normalt blir skyldig att betala motpartens rättegångskostnader. Rättsskyddet har vidare ett maxbelopp för de totala kostnader som ersätts.

Även med hänsyn till möjligheten till rättsskydd eller rättshjälp kan det således konstateras att det är förenat med en kostnadsrisk för enskilda att väcka talan i domstol.

9.4.6 Undantag från rättegångsbalken

I diskrimineringslagen, lagen om rättegången i arbetstvister och i skadeståndslagen finns särregleringar av kostnadsansvaret i vissa specifika fall.

I 6 kap. 7 § första stycket diskrimineringslagen och i 5 kap. 2 § första stycket lagen om rättegången i arbetstvister finns undantag från rättegångsbalkens huvudregel om kostnadsansvaret. Bestämmelserna reglerar fördelningen av rättegångskostnader som gäller i mål som prövas av allmän domstol enligt diskrimineringslagen respektive i mål som handläggs enligt lagen om rättegången i arbetstvister i såväl allmän domstol som arbetsdomstolen. Det anges att om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad, så kan domstolen besluta att vardera parten ska stå för sina rättegångskostnader. De fall som avses är när käranden, dvs. den som påstås sig ha blivit t.ex. diskriminerad eller uppsagd från sin anställning utan saklig grund, förlorat målet – det är ju käranden som genom att väcka talan önskat få tvisten prövad.

En skälig anledning att få tvisten prövad kan enligt förarbetena till diskrimineringslagen vara när omständigheterna varit sådana att rättsläget eller bevisläget varit svårbedömt och det framstår som obe-

fogat strikt att hålla fast vid huvudregeln om förlorande parts ansvar för rättegångskostnaderna. Det kan även handla om att målets utgång berott på omständigheter som i processens början inte var kända för den förlorande parten (jämför 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken).

Bestämmelsen i diskrimineringslagen motiverades enligt förarbetena med att en strikt tillämpning av rättegångsbalkens huvudregel om att förlorande part ska stå för såväl sina egna som motpartens rättegångskostnader kan medföra att den som anser sig ha blivit diskriminerad avstår från att driva en process på grund av den ekonomiska risken. Det kan leda till att tvister där en talan är befogad aldrig blir föremål för domstolsprövning.

I förarbetena hänvisade man också till att även i de fall då den som anser sig ha blivit diskriminerad förlorar målet så kan han eller hon ha haft skälig anledning att få tvisten prövad. Målets utgång kan t.ex. ha berott på att rättsläget eller bevisläget varit svårbedömt. Motsvarande problem kan enligt förarbetena uppstå i många typer av mål och det finns i de flesta fall inte några regler som avviker från rättegångsbalken. För diskrimineringsmålens del ansågs det dock lämpligt att göra det möjligt för domstolarna att ta större hänsyn till den förlorande parten än vad rättegångsbalken tillåter (se prop. 2007/08:95 s. 461 och 565).

I förarbetena till lagen om rättegången i arbetstvister finns liknande uttalanden beträffande motiven till den fördelning av rättegångskostnader som ska ske enligt den lagen (se prop. 1974:75 s. 125).

I skadeståndslagen finns vidare en bestämmelse som innebär att rätten i ett mål om för överträdelse av Europakonventionen får besluta att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om en enskild som har förlorat målet hade skälig anledning att få saken prövad. Enligt förarbetena ansågs det vara viktigt att enskilda ges goda möjligheter att ta till vara sina rättigheter enligt konventionen och att de upplever att det finns tillgång till ett effektivt rättsmedel i form av en möjlighet att få en konventionsöverträdelse prövad och vid behov gottgjord genom skadestånd, om andra effektiva rättsmedel saknas eller inte varit tillräckliga. En för den skadelidande mer förmånlig fördelning av rättegångskostnaderna ansågs kunna bidra till det.

I förarbetena framhölls även att det av Europadomstolens praxis framgår att den omständigheten att en enskild tvingas begära kompensation till följd av statens oförmåga att organisera sitt rättssystem

på ett effektivt sätt bör kunna medföra avvikande regler i fråga om rättegångskostnader.

I förarbetena noterades det att den enskildes motpart alltid kommer att vara staten eller en kommun och att det alltså inte är någon enskild part som drabbas av att den som yrkar skadestånd i vissa fall kan behandlas mer förmånligt än vad som annars hade följt av rättegångsbalkens regler. Samtidigt, konstaterades det, bör rättegångskostnaderna verka avhållande på obefogade eller omotiverade påståenden och överklaganden. Om någon t.ex. har låtit bli att utnyttja andra effektiva rättsmedel bör utrymmet för att tillämpa särskilda och mer förmånliga rättegångskostnadsbestämmelser vara mycket begränsat (prop. 2017/18:7 s. 44 f.).

9.4.7 Ombudsmän med uppgift föra talan i domstol

Inom några områden i svensk rätt har en myndighet möjlighet att som part föra talan i domstol för en enskilds räkning.

En sådan ordning finns på diskrimineringsområdet. Diskrimineringsombudsmannen får föra talan som part i diskrimineringstvister för en enskild som medger det (6 kap. 2 § diskrimineringslagen). Samma ordning tillämpas när det gäller tvister om skadestånd till följd av åsidosättande av skyldigheter att vidta åtgärder mot kränkande behandling av barn och elever enligt skollagen (2010:800). Statens skolinspektion får således föra talan som part för ett barn eller en elev som medger det i sådana tvister (6 kap. 15 §).

En ordning som innebär att en enskild får möjlighet till sakkunniga bistånd av ett statligt ombud som driver ens anspråk på ersättning i domstol innebär att den enskilde kan få anspråket prövat utan att behöva anlita, och själv bekosta, ett juridiskt ombud. Eftersom det är det statliga ombudet som är part i tvisten i stället för den enskilde som har ett anspråk på ersättning, får det även som följd att anspråket kan prövas utan att den enskilde behöver stå en ekonomisk risk för motpartens rättegångskostnader.

I förarbetena till skollagen motiveras ordningen med att det för att ett enskilt barn eller en enskild elevs rätt ska kunna tas tillvara och innefatta rätten till skadestånd är betydelsefullt att han eller hon kan få sakkunnig hjälp att föra sin talan i domstol (prop. 2005/06:38 s. 119).

Även i förarbetena till diskrimineringslagen anges att det sakkunniga bistånd som ombudsmannen kan ge den enskilde i tvister kommer att underlätta för denne att tillvarata sina lagstadgade rättigheter (prop. 2007/08:95 s. 430). Det utgör dock endast ett av flera skäl som har motiverat den särskilda ordningen i diskrimineringstvister. I förarbetena till diskrimineringslagen anges också att EU-rätten förutsätter att medlemsstaterna tillförsäkrar personer som diskriminerats ett lämpligt och effektivt rättsligt skydd.

Som ytterligare skäl anges att Diskrimineringsombudsmannen kommer att förfoga över specialistkunskap rörande rättsläget på området och olika diskrimineringsgrunder samt att möjligheten att föra talan i principiellt viktiga mål i domstol kommer få betydelse för myndighetens möjlighet att fullgöra sitt uppdrag att på olika sätt motverka diskriminering i samhället.

9.4.8 Direktivet föranleder inte någon särskild reglering

Bedömning

Den befintliga regleringen avseende förfarandekostnader innebär inte att det är oöverkomligt för en enskild att begära rättslig prövning på sätt som anges i direktivet. Det är därmed inte nödvändigt att göra några lagändringar för att genomföra direktivet i denna del.

Vi har övervägt om det bör tas in en särskild reglering av ansvaret för rättegångskostnader i lagen om företagsansvar, eller någon annan ordning som skulle medföra att en enskild kan få ett anspråk på rätt till skadestånd för åsidosättande av skyldigheter enligt lagen om företagsansvar prövat, utan den ekonomiska risk som normalt följer med att driva en skadeståndsrättslig process.

Det bör i detta sammanhang framhållas att ramarna för utredningens uppdrag är tydligt definierade i utredningsdirektiven. Ett genomförande som går utöver direktivets miniminivå ska som angetts i första hand vara motiverat av att det förenklar för företagen och bidrar till deras konkurrenskraft.

Det utredningen har att ta ställning till är således – alldeles oavsett om det finns skäl som talar för eller emot en annan ordning – om det

i Sverige kommer vara oöverkomligt för en skadelidande som har drabbats av en negativ effekt att begära rättslig prövning av frågan om rätt till ersättning för skadan av ett företag som har åsidosatt skyldigheter enligt lagen om företagsansvar. Det är först om vi kommer fram till att så är fallet som vi har att ta ställning till vad som behövs för att det i stället ska kunna anses överkomligt.

Redan inledningsvis kan dock konstateras att det som i ett sådant fall står närmast till hands att överväga är att föreslå en annan fördelning av rättegångskostnaderna än vad som gäller allmänt. I likhet med vad som gäller för arbetstvister skulle en sådan ordning även innebära att en skyldighet för en utländsk kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader får mindre betydelse i tvister om skadestånd till följd av åsidosättanden av lagen om företagsansvar än i andra rättegångar. Det skulle därmed kunna tala för att även överväga att undanta sådana tvister från den lagens tillämpningsområde.

Mer långtgående förslag än detta, som att inrätta ett statligt ombud för att driva mål om skadestånd till följd av överträdelserna av lagen om företagsansvar i domstol, kan inte anses nödvändiga för att göra det överkomligt att begära rättslig prövning, utan skulle behöva motiveras av även andra skäl. Detsamma gäller i förhållande till att underlätta för en skadelidande genom att utöka möjligheten till grupptalan. Här ska även beaktas att en tidigare möjlighet för en skadelidande att bli företrädd av vissa organisationer alltså har tagits bort genom ändringsdirektivet.

Vi har förvisso kunnat konstatera att flera av de skäl som gör sig gällande i fråga om ett särskilt kostnadsansvar i diskrimineringstvister eller tvister om överträdelser av Europakonventionen gör sig gällande även när det kommer till lagen om företagsansvar.

När det gäller ett företags underlåtenhet att uppfylla skyldigheter enligt lagen om företagsansvar är det inte otänkbart att överträdelsen av den skyldighet eller det förbud som ligger till grund för den negativa effekten många gånger kan ha inträffat i ett land utanför EU, dvs. i tredjeland. Den person som har drabbats av den negativa effekten och som påstår sig ha lidit en skada till följd av företagets överträdelse av lagen om företagsansvar kommer då vara en person med hemvist i tredjeland. Som beskrivits kan utländska käranden behöva ställa säkerhet för rättegångskostnader.

Vidare gäller särskilda begränsningar i fråga om tillgången till rättshjälp för personer som saknar hemvist i Sverige och det kan även antas

att dessa inte heller kommer ha tillgång till svenskt rättskydd. Det finns en risk för att sådana skadelidande avstår från att driva en process på grund av den ekonomiska risken. Det kan leda till att tvister där en talan är befogad aldrig blir föremål för domstolsprövning. Det kan även tänkas fall där den som förlorar ett sådant mål kan ha haft skälig anledning att få tvisten prövad. Målets utgång kan t.ex. ha berott på att rättsläget eller bevisläget varit svårbedömt.

Det kan även konstateras att den enskildes motpart i sådana tvister är företag med miljardomsättning, varför det i sådana tvister normalt kommer finnas en synnerligen stor skillnad i styrkeförhållandet parterna emellan.

Som framgår ovan kan motsvarande problem emellertid uppstå i många typer av mål, och i de flesta fall finns inte några särskilda regler som avviker från rättegångsbalken. Införandet av sådana avvikande bestämmelser bör alltså ske med restriktivitet.

Som har framhållits är det viktigt att den som har en välgrundad talan ska kunna hävda sin rätt i domstol och få sina kostnader för processen ersatta, samtidigt som risken att få bära motpartens kostnader fungerar som en sanktion ägnad att förhindra onödiga processer. Det finns således även skäl som talar emot särskilda bestämmelser om fördelningen av rättegångskostnader i lagen om företagsansvar. När saken rör arbetstagares intressen kan arbetstagarorganisationerna spela en central roll genom att företräda den enskilde och ge stöd på ett sätt som minskar den ekonomiska risk för honom eller henne som annars kan finnas.

Att det, som det uttrycks i direktivet, inte får vara oöverkomligt att begära rättslig prövning måste vidare anses innebära att det finns ett mycket litet utrymme för att underkänna den fördelning av ansvaret för rättegångskostnader som allmänt gäller enligt rättegångsbalken. En viktig begränsning av ansvaret ligger redan i att en kostnad ska vara skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt för att ersättas. Det finns även undantag från huvudregeln om att en part som förlorar målet ska ersätta motpartens rättegångskostnad. Därtill finns i Sverige lättnader i form av grupptalan, rättshjälp och rättsskydd. Det finns också bestämmelser som begränsar den ersättning som kan utgå i förenklade tvistemål.

Det finns inte någon definition av vad som ska anses vara oöverkomligt kostsamt enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet, men en liknande formulering finns i Århuskonventionen. Vi kan konstatera

att Sverige vid genomförandet av Århuskonventionen ansåg att svenska prövningsförfaranden uppfyller konventionens krav på objektiva, snabba, rättvisa och ej oöverkomligt dyra förfaranden (prop. 2004/05:65 s. 97).

Även om det förvisso finns kostnadsrisker med att väcka en talan i domstol är det vår bedömning att den befintliga regleringen av ansvaret för kostnader inte innebär att det är oöverkomligt för en enskild att begära en prövning av en påstådd överträdelse på sätt som anges i direktivet. Detta gäller även i förhållande till utländska käranden och med beaktande av att de kan behöva ställa säkerhet för rättegångskostnader, att det uppställs ett krav på särskilda skäl för att beviljas rättshjälp och att de sannolikt inte har tillgång till rättsskydd.

Med hänsyn till vårt uppdrag är det därmed inte nödvändigt att ta in några särskilda bestämmelser om ansvaret för rättegångskostnader i lagen om företagsansvar eller i någon annan lag. Detta behövs inte för att genomföra direktivet i denna del och några sådana ändringar föreslås därför inte. Det kan tilläggas att vi har varit i kontakt med företrädare för flera andra medlemsstater som tillämpar en liknande fördelning av rättegångskostnader som de svenska. Vi har då erfarit att dessa medlemsstater inte heller avser att införa särskilda bestämmelser om kostnader för förfarandet som en följd av direktivet.

I sammanhanget bör det också framhållas att den som har drabbats av en negativ effekt även har möjlighet att vända sig till tillsynsmyndigheten och anmäla att ett företag åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar. En sådan anmälan kan avse att företaget inte har uppfyllt sin skyldighet att vidta avhjälpande åtgärder vad gäller negativa effekter som företaget har orsakat. Om företaget inte på eget initiativ ser till att avhjälpande åtgärder vidtas, får tillsynsmyndigheten ålägga företaget att göra detta (se avsnitt 8). Sett till vad det är för åtgärder som kan bli aktuella bedömer vi att detta utgör en annan möjlighet för en enskild som har drabbats ekonomiskt av en negativ effekt att komma till sin rätt.

9.5 Förbudsförelägganden

9.5.1 Direktivets reglering

Enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet ska medlemsstaterna säkerställa att en kärande ska kunna ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande, inbegripet genom en summarisk process. Sådana åtgärder för förbudsföreläggande ska vara i form av en slutgiltig eller tillfällig åtgärd för att överträdelser av direktivet ska upphöra, genom att en åtgärd vidtas eller ett beteende upphör (artikel 29.3 c).

Det följer inte uttryckligt av direktivet att bestämmelsen om förbudsföreläggande är kopplad till frågan om skadestånd på grund av en överträdelse av lagen om företagsansvar och därmed av civilrättslig karaktär. Samtidigt regleras förbudsförelägganden tillsammans med skadestånd, preskription och andra civilprocessuella frågor (artikel 29). Enligt bestämmelsen är det vidare en kärande, dvs. den part som ansöker om stämning av en motpart i ett tvistemål, som ska har rätt att ansöka om förbudsföreläggande. Av dessa skäl bedömer vi att ett förbudsföreläggande är avsedd att vara en civilrättslig åtgärd och att det med kärande avses en enskild som lider, eller i vart fall påstår sig lida, skada till följd av en överträdelse av lagen om företagsansvar.

Någon definition eller annan tydlig avgränsning av begreppet ”åtgärder för förbudsföreläggande” ges inte i direktivet. Ordvalet, liksom direktivets utformning, tyder på att det ska vara fråga om framåtsyftande åtgärder för att ett visst faktiskt handlande eller underlåtenhet ska upphöra. Övriga språkversioner, såsom de engelska, franska och danska versionerna ger stöd för den uppfattningen (”injunctive measures”, ”ordonnance de suspension” och ”foranstaltningar om påbud”).

Detta får stöd även i skälen till direktivet i vilka anges att käranden, i syfte att säkerställa rättsmedel, bör kunna ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande i form av en slutgiltig eller tillfällig åtgärd för att överträdelser av direktivet ska upphöra, genom att en åtgärd vidtas eller ett beteende upphör (skäl 86).

Det kan även noteras att direktivet i den här delen talar om ”överträdelser av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv” och således inte inskränker tillämpningsområdet till enskilda artiklar på det sätt som gjordes i den tidigare lydelsen (artikel 29.1). Följden av det sagda är att det ska finnas en möjlighet att

ansöka om förbudsföreläggande i förhållande till alla bestämmelser i lagen om företagsansvar som kan överträdas av ett företag.

Enligt direktivet ska det alltså finnas en möjlighet att ansöka om sådana åtgärder, även genom summariska förfaranden. Det ska också vara möjligt för en domstol att besluta interimistiskt i sådana frågor.

Direktivet ger i övrigt ingen ledning i fråga om hur eller när en ansökan ska kunna ske eller vilka övriga krav som kan ställas på förfarandet.

9.5.2 Vad gäller enligt svensk rätt?

I princip kan en talan i svensk domstol utformas som en fastställelsetalan eller en fullgörelsetalan. En fastställelsetalan innebär i korthet en prövning för att få klargjort om ett visst mellan parterna stridigt rättsförhållande är för handen eller inte, dvs. saken ska avse frågan om det finns särskilda rättigheter eller skyldigheter mellan parterna. En fullgörelsetalan innebär en talan om att någon ska fullgöra något, t.ex. betala för en levererad vara eller tjänst.

En talan kan också avse en negativ prestation så att käranden yrkar att svaranden ska förpliktas att avstå från viss störande handling eller verksamhet, t.ex. kränkning av ett patent eller användning av ett firmanamn. En sådan talan brukar vanligen benämnas förbudstalan och domen blir en förbudsdom. Även en sådan dom kan verkställas enligt reglerna i utsökningsbalken och i allmänhet synes man inom doktrinen mena att en sådan dom kan falla under definitionen av fullgörelsedomar (se motiven i NJA II 1943 s. 158, Kallenberg I s. 919 och 1159, Olivecrona, a.a. s. 170 och Larsson i Festskrift till Ekelöf s. 466; jämför prop. 1980/81:8 s. 186).

För talerätt i ett dispositivt tvistemål är det normalt tillräckligt att käranden påstår att han eller hon för egen del har ett rättsligt anspråk gentemot svaranden för att käranden och svaranden ska kunna vara parter i rättegången. Domstolens ställningstagande till om talan ska tas upp eller avvisas begränsas normalt till frågan om käranden påstår sig ha en rätt mot svaranden. Detta gäller även i mål om förbudstalan. I praxis finns dock visst stöd för en talerättsprövning i en del fall. Sålunda har Högsta domstolen som en förutsättning för talerätt angett att käranden måste påstå sig själv vara berörd av den verksamhet förbudsyrkandet avser (NJA 1994 s. 751).

Inom ramen för processhinderprövningen ska alltså rätten nöja sig med att konstatera om det finns ett påstående att käranden har en viss materiell rätt gentemot svaranden. Om denna materiella rätt verkligen föreligger är dock en fråga som rätten ska pröva först senare, dvs. inom ramen för prövningen av saken.

Det finns alltså inga regler om talerätt som hindrar att en part väcker en talan som går ut på att ett företag ska upphöra med överträdelser av en viss lag, genom att företaget ska vidta en åtgärd eller upphöra med ett beteende. Huruvida en part kan nå framgång med en sådan talan är beroende av om det finns ett rättsligt skyddat intresse som kan åberopas av det enskilda rättssubjektet.

Lagstiftaren har valt att i flera lagar särskilt ange att en förbudstalan får ske. Till exempel kan en enskild, utöver en talan om skadestånd och inlösen, väcka talan om förbud mot fortsatt verksamhet eller om att skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått ska vidtas mot den som bedriver eller har bedrivit miljöfarlig verksamhet utan tillstånd (32 kap. 12 § miljöbalken). En förbudstalan kan i vissa fall förenas vid vite (se t.ex. 23 § och 26 § marknadsföringslagen och 12 § lagen om företagshemligheter).

Rätten enligt miljöbalken för den som berörs av en miljöfarlig verksamhet att föra talan om förbud, begränsningar eller andra liknande åtgärder syftar till att ge den berörde möjlighet att för framtiden undanröja eller minska skador och olägenheter av verksamheten.

Enligt rättegångsbalken får en domstol besluta om säkerhetsåtgärder som kan ge en part ett provisoriskt rättsskydd i avvaktan på domstolens slutliga avgörande. Det går även att begära kvarstad. Syftet med ett beslut om kvarstad är att trygga sökandens fordran eller rätt till viss egendom.

En domstol har även möjlighet att förordna om åtgärder av annat slag för att säkerställa ett anspråk (15 kap. 3 § rättegångsbalken). Sökanden ska visa sannolika skäl för anspråket, och detta ska vara eller kunna antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning. Vidare ska åtgärden vara lämplig. En ytterligare förutsättning för ett sådant beslut är att det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt, hindrar eller försvårar utövandet av sökandens rätt eller väsentligen förringar dess värde. Syftet är att förhindra ”sabotage” av det slaget, och därmed ge förutsättningar för en kommande meningsfull och verkställbar dom.

Den nämnda möjligheten att förordna om en säkerhetsåtgärd kan tillämpas vid en förbudstalan. En åtgärd får innebära förbud vid vite att utöva viss verksamhet eller företa viss handling eller annat föreläggande vid vite att beakta sökandens anspråk eller förordnande av syssloman eller meddelande av en föreskrift som är ägnad att på annat sätt förebygga intrång i sökandens rätt.

Lagtexten är allmänt hållen och får närmast ses som en exemplifiering av de skiftande slag av åtgärder som kan komma i fråga (15 kap. 3 § rättegångsbalken). Åtgärden måste, för att vara lämplig, vara förenlig med de principer om behov och ändamålsenlighet som allmänt gäller i fråga om tvångsmedel. Det innebär att en åtgärd får företas endast om den är nödvändig med hänsyn till syftet med åtgärden (behovsprincipen). Det innebär vidare att den måste vara ägnad att åstadkomma det som man vill uppnå genom åtgärden (ändamålsprincipen), dvs. förhindra den sabotageåtgärd som motparten läggs till last, säkerställa en meningsfull dom och trygga domsverkställighet.

En säkerhetsåtgärd måste ligga inom ramen för det anspråk som sökanden åberopar och som ska prövas i rättegång eller i annan liknande ordning. Det innebär att om anspråket avser en fordran, t.ex. på skadestånd, kan en säkerhetsåtgärd inte gå ut på att svaranden meddelas förbud att företa en viss åtgärd. Ett yrkande om en säkerhetsåtgärd får vidare inte bifallas utan att motparten har fått tillfälle att yttra sig, utom när det finns fara i dröjsmål. Då kan domstolen bevilja åtgärden att gälla genast, dvs. interimistiskt (15 kap. 5 § tredje stycket).

I rättegångsbalken finns även processuella bestämmelser som syftar till en effektiv handläggning, t.ex. att rätten ska driva förberedelsen i tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet (42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken). Det finns även möjlighet att i vissa lämpliga fall med parternas samtycke hålla huvudförhandling i förenklad form.

9.5.3 En ny form av förbudstalan

Förslag

Rätten ska efter yrkande från en enskild som lider skada till följd av att ett företag har överträtt lagen om företagsansvar, och som har drabbats av en negativ effekt, få besluta om att företaget ska vidta åtgärder för att överträdelsen ska upphöra.

Av redogörelsen ovan om innehållet i svensk rätt framgår att underlåtenhet att följa en handlingsplikt som föreskrivs i lag kan medföra ett skadeståndsansvar på grund av oaktsamhet om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Som redogjorts för ovan är vår bedömning att ett företag som inte uppfyller kraven i lagen om företagsansvar skulle kunna hållas skadeståndsansvarigt enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler i svensk rätt. Det innebär att företaget kan bli skadeståndsansvarigt i ett enskilt fall under förutsättning att kravet på adekvat kausalitet är uppfyllt och i enlighet med vad som i övrigt gäller enligt svensk rätt.

I en situation där företagets underlåtenhet att uppfylla en skyldighet enligt lagen om företagsansvar har orsakat skada kan det även tänkas att en skadelidande har ett rättsligt intresse av att företaget ska vidta åtgärder för att överträdelsen av lagen om företagsansvar ska upphöra. Som vi har anfört ovan är det vår bedömning att direktivets krav på förbudsföreläggande avser civilrättsliga åtgärder och situationen att en enskild lider skada till följd av en överträdelse av lagen om företagsansvar.

Med hänsyn till de möjligheter som finns att väcka talan och att ansöka om säkerhetsåtgärder enligt rättegångsbalken kan det argumenteras för att det i svensk rätt redan finns en möjlighet för en enskild som lider skada till följd av en överträdelse av lagen om företagsansvar att väcka talan om att ett företag ska vidta en åtgärd eller upphöra med ett beteende på det sätt som krävs enligt direktivet. Ovan har vi kommit fram till att reglerna om talerätt inte uppställer något hinder mot detta och att det enligt doktrinen är möjligt att väcka en förbudtalan med stöd av rättegångsbalkens regler om fullgörelsetalan.

Samtidigt har lagstiftaren valt att i flera lagar särskilt ange att en förbudstalan får väckas. Vi har inte funnit några exempel i praxis på en förbudsdom som inte avser tillämpning av speciallagstiftning. Här-

utöver gäller att lagstiftningen – särskilt i förhållande till en enskilds rättigheter – ska vara så tydlig som möjligt för att det inte ska råda något tvivel om vilka åtgärder en enskild kan vidta. Vi bedömer därför att det bör tas in en särskild bestämmelse i den föreslagna lagen om företagsansvar om att domstolen efter ansökan från en enskild får besluta om att företaget ska vidta åtgärder för att en överträdelse av lagen ska upphöra.

Enligt direktivet ska ”käranden” kunna ansöka om ett förbudsföreläggande. Som vi har anfört ovan bedömer vi, utifrån hur direktivet är utformat, att man med kärande avser en enskild som har lidit, eller i vart fall påstår sig ha lidit, skada av en överträdelse. En talan om förbudsföreläggande bör alltså kunna väckas av den som har lidit skada till följd av överträdelsen och som drabbats av en negativ effekt, för att ge denne möjlighet att för framtiden undanröja eller minska skador och olägenheter. Syftet med möjligheten till förbudstalan är inte att begränsa möjligheten för en enskild att väcka talan i enlighet med rättegångsbalken.

En annan möjlig avgränsning hade varit att talan ska kunna väckas av en enskild som påverkas av en negativ effekt, utan något krav på att den enskilde har lidit skada. Det är dock en mer långtgående lösning, som inte omedelbart har stöd i direktivet. För talerätt bör det enligt vår mening krävas att den enskilde påstår sig vara drabbad av en negativ effekt samt ha lidit skada.

Den som väcker en förbudstalan enligt lagen om företagsansvar bör ange vilken eller vilka åtgärder som företaget ska vidta för att överträdelsen ska upphöra. Det bör alltså inte vara möjligt att mer allmänt begära att åtgärder vidtas (jämför 42 kap. 2 § första stycket 1 rättegångsbalken). För att en talan ska kunna bifallas måste åtgärderna motsvara en skyldighet som företaget har enligt lagen. Det handlar mer specifikt om den skyldighet som, genom att den inte har uppfyllts, orsakar den skada som käranden lider av.

En talan ska handläggas i den ordning som gäller för tvistemål i allmänhet. Det framgår inte av direktivet att talan endast ska kunna väckas i samband med eller inom ramen för en skadeståndstalan. Att ett förbudsföreläggande också ska kunna avse en ”slutgiltig” åtgärd talar tvärtom för att, åtminstone i ett svenskt sammanhang, talan ska kunna väckas självständigt utan koppling till en skadeståndstalan.

Ett beslut om att företaget ska vidta åtgärder ska kunna verkställas enligt utsökningsbalken (se 16 kap. 12 §). Av direktivet följer som

angetts även att åtgärder för förbudsföreläggande ska vara i form av en slutgiltig eller tillfällig åtgärd. Det bör därför även finnas en möjlighet för domstolen att besluta interimistiskt om åtgärder för att en överträdelse av lagen om företagsansvar ska upphöra. Vår bedömning är att de befintliga bestämmelserna om säkerhetsåtgärder i rättegångsbalken, som beskrivits ovan, är tillräckliga för att uppfylla direktivets krav i den delen.

Direktivet anger också att en ansökan om åtgärder ska kunna ske genom summariska förfaranden, men innehåller inte någon närmare förklaring av vad som avses. Rättegångsbalken innehåller olika mekanismer som syftar till en effektiv handläggning. Vidare får rätten, om det är fara i dröjsmål, omedelbart bevilja en säkerhetsåtgärd att gälla tills vidare. Mot den bakgrunden bedömer vi att rättegångsbalken uppfyller direktivets krav på summariska förfaranden.

Sammantaget är vår bedömning att möjligheten för enskilda att ansöka om förbudsföreläggande enligt direktivet ska komma till stånd genom att det i lagen om företagsansvar anges att rätten, efter yrkande från en enskild som lider skada av en överträdelse och som har drabbats av en negativ effekt, får besluta om åtgärder mot företaget för att en sådan överträdelse ska upphöra. För en skadelidande som vill få till stånd ett rättsligt förbud av ett bestämt agerande från företagets sida är detta en möjlighet som står till buds utöver att vända sig till tillsynsmyndigheten och kräva en sådan åtgärd (se avsnitt 8).

9.6 Edition

9.6.1 Direktivets reglering

Av direktivet om tillbörlig aktsamhet följer att medlemsstaterna ska säkerställa att en domstol, i enlighet med nationell processrätt, ska kunna besluta om att ett företag ska lämna ut bevisning. Det gäller när talan väcks och en kärande lägger fram en väl underbyggd motivering som innehåller rimligen tillgängliga fakta och bevis som är tillräckliga för att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket och har angett att ytterligare bevis ligger inom företagets kontroll (artikel 29.3 e).

Direktivet reglerar således även edition i en rättegång om rätten till skadestånd till följd av påstående från käranden om att svaranden har åsidosatt skyldigheter enligt lagen om företagsansvar.

I direktivet anges att nationella domstolar ska begränsa såväl utlämningen som bevarandet av de bevis som begärs till vad som är nödvändigt och proportionellt för att stödja ett skadeståndsanspråk. Vid fastställandet av om ett föreläggande om utlämnande eller bevarande av bevis är proportionellt ska de nationella domstolarna beakta den utsträckning i vilken anspråket stöds av tillgängliga fakta och bevis som motiverar begäran, omfattningen av och kostnaderna för utlämnandet samt alla parters, även eventuella berörda tredje parters, berättigade intressen. I det ligger att beakta intressen om att förebygga icke-specificerade sökningar efter information som sannolikt inte är relevant för parterna i förfarandet, om de bevis som begärs utlämnade innehåller konfidentiella uppgifter och arrangemangen för att skydda sådana konfidentiella uppgifter (artikel 29.3 e).

Medlemsstaterna ska se till att nationella domstolar är behöriga att förordna om utlämnande av bevis som innehåller konfidentiella uppgifter, om de anser detta vara relevant för skadeståndstalan. Vidare ska nationella domstolar, när de begär utlämnande av sådan information, ha tillgång till effektiva åtgärder för att skydda informationen (artikel 29.3 e).

Enligt direktivet ska alltså domstolen under vissa förutsättningar få besluta om edition till förmån för käranden i mål gällande skadeståndsanspråk som har sin grund i påståenden om skadeståndsansvar till följd av underlåtenhet att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar. Edition ska kunna ske när det är proportionerligt, när käranden har lagt fram fakta, motivering och bevis som styrker skadeståndsanspråket samt påstår att det finns viss ytterligare bevisning hos svaranden.

9.6.2 Svensk rätt

Bestämmelser om edition finns i rättegångsbalken. Regleringen innebär att den som innehar en skriftlig handling vars innehåll kan antas ha betydelse som bevis är skyldig att ge in den till domstolen eller till annan som domstolen har anvisat (38 kap. 2 §).

Editionsplikten är inte begränsad till parterna i målet, utan även tredje man kan åläggas att förete skriftliga handlingar (jämför 38 kap. 7 § rättegångsbalken). Om någon är skyldig att förete en skriftlig handling får rätten förelägga honom eller henne att göra detta (38 kap.

4 § rättegångsbalken). Domstolen får förena ett sådant beslut med vite eller, om det anses vara lämpligare, förordna att beslutet ska verkställas genom Kronofogdemyndighetens försorg (38 kap. 5 § rättegångsbalken). Ett editionsföreläggande meddelas i en pågående process. Ett föreläggande att förete att skriftligt bevis anses också kunna ske i vissa fall innan en process har inletts (jämför 41 kap. rättegångsbalken).

Ett editionsföreläggande kan bara riktas mot den som innehar handlingen. Det är inte en förutsättning att parten äger handlingen utan personen måste på ett fysiskt eller jämförbart sätt ha tillgång till handlingen genom att i allmän mening ha handlingen i sin besittning. Det räcker alltså med att personen har kontroll över handlingen genom att ha en förfoganderätt till den och därmed kan bestämma hur handlingen ska användas (se rättsfallet NJA 2022 s. 249, p. 11).

En domstol ska, innan ett editionsyrkande bifalls, göra en avvägning mellan utsikterna till att vad editionssökanden önskar bevisa ska komma att tillmätas relevans och motpartens intresse att inte lämna ut en efterfrågad handling. En proportionalitetsprövning ska således göras innan ett editionsyrkande bifalls (se NJA 2014 s. 651, p. 11 och NJA 2023 s. 1133, p. 8).

Ett vittnes rätt att vägra att yttra sig har motsvarande tillämpning i fråga om innehavare av skriftlig handling, om dess innehåll är av visst slag (38 kap. 2 § rättegångsbalken). Det innebär ett undantag från editionsplikt för skriftlig handling som innehåller yrkeshemligheter, såvida det inte finns synnerlig anledning att handlingen företes. Främst är det handlingens betydelse som bevis som får vägas mot hemlighetens ekonomiska värde (NJA 2012 s. 289, p. 17). Om handlingen som innehåller yrkeshemligheter då bedöms ha ett ringa bevisvärde, finns det i regel inte synnerlig anledning att bifalla ett framställt editionsyrkande (Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 2009 s. 270).

Av rättsfallet NJA 2012 s. 289 framgår vidare att, när ett editionsyrkande riktar sig mot en tredje man detta – typiskt sett – kan påverka bedömningen av om det finns synnerlig anledning att medge edition. Det kan finnas skäl att beakta att ett avslöjande av en yrkeshemlighet ibland torde kunna ske inom stängda dörrar (jämför 36 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen och 5 kap. 1 § rättegångsbalken).

När det gäller bevisning i form av föremål är den som innehar ett föremål som lämpligen kan flyttas till rätten, och som kan antas ha

betydelse som bevis, skyldig att tillhandahålla det för syn (39 kap. 5 § rättegångsbalken).

9.6.3 Det behövs inte några nya bestämmelser om edition eller syn

Bedömning

Genom bestämmelserna om edition och syn i rättegångsbalken uppfyller svensk rätt direktivets krav när det gäller edition. Det är därmed inte nödvändigt att göra några lagändringar för att genomföra direktivet i denna del.

Som redogjorts för ovan finns det en möjlighet för domstol att under vissa förutsättningar förelägga parterna i ett mål – såväl kärande som svarande – samt tredje man att förete skriftliga handlingar eller bevisföremål.

Vår bedömning är att de svenska reglerna om edition och syn är tillräckliga för att uppfylla det som krävs enligt direktivet.

Edition och syn som söks av en kärande i ett mål om skadestånd förutsätter inte att käranden har motiverat sitt skadeståndsanspråk och redan lagt fram fakta och bevis som styrker anspråket på det sätt som anges i direktivet. Kravet enligt svensk rätt på att edition enbart kan avse en handling eller annat föremål som kan antas ha betydelse som bevis innebär dock att motpartens intressen ska beaktas. Domstolen ska alltid göra en proportionalitetsprövning innan ett editionsyrkande bifalls. Svensk rätt får därmed anses överensstämma även med direktivets krav på att rätten till edition ska begränsas utefter en bedömning av vad som är proportionellt.

Det finns vidare möjlighet att enligt svensk rätt begära edition av konfidentiella uppgifter, även om det krävs synnerliga skäl för att så ska få ske. Genom offentlighets- och sekretesslagen får det anses finnas effektiva åtgärder för att skydda sådan information för det fall det bedöms att den ska lämnas ut.

Direktivets reglering av edition gäller ”bevis” som ”ligger inom företagets kontroll”. Även om det inte är alldeles tydligt vad som avses med att ett bevis ligger inom någons kontroll, så är det vår bedömning att svensk rätt motsvarar direktivets krav i denna del.

9.7 Skador som inträffar i tredjeland

När det gäller ett företags underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter att förebygga och sätta stopp för negativa effekter enligt lagen om företagsansvar kan det antas att överträdelsen av den skyldighet eller det förbud som ligger till grund för den negativa effekten många gånger har inträffat i ett land utanför EU, dvs. i tredjeland. Även den person som har drabbats av den negativa effekten och som påstår sig ha lidit en skada till följd av företagets överträdelse av lagen om företagsansvar är då en person med hemvist i tredjeland. Därmed har i dessa fall även den påstådda skadan inträffat i tredjeland.

Vilket lands lag som ska tillämpas vid en prövning av en sådan skadeståndstalan i svensk domstol avgörs av internationella privaträttsliga regler.

När det gäller utomobligatoriska förpliktelser finns den centrala internationellt privaträttsliga regleringen i den s.k. Rom II-förordningen[1]. Förordningen tillämpas på utomobligatoriska förpliktelser på privaträttens område i situationer som innebär en lagkonflikt.

Begreppet ”utomobligatoriska förpliktelser” inkluderar bl.a. begreppet skada, som omfattar alla följder av skadeståndsgrundande händelser (artikel 2). Som huvudregel ska lagen i det land där en skada har uppkommit tillämpas oavsett i vilket land den skadevållande händelsen inträffade och oavsett i vilket eller vilka länder indirekta följder av händelsen uppkommer (artikel 4.1). För miljöskador och personskador eller egendomsskador till följd av miljöskada kan dock den person som begär skadestånd välja att grunda sin fordran på lagen i det land där den skadevållande händelsen inträffade (artikel 7).

Parterna har även möjlighet att enas om att en utomobligatorisk förpliktelse ska regleras av en lag som de själva väljer. När ett företags motpart inte bedriver kommersiell verksamhet gäller dock att det endast får ske genom ett avtal som ingås efter det att den skadevållande händelsen har inträffat (artikel 14).

Den lag som anges i förordningen ska tillämpas oavsett om det är lagen i en medlemsstat eller inte. Förordningens tillämpning är således inte beroende av ömsesidighet och förutsätter inte att saken eller parterna har anknytning till en EU-medlemsstat (artikel 2).

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser.

Rom II-förordningen kan således leda till att en svensk domstol ska tillämpa tredjelands lag på skadeståndsanspråk mot ett företag som omfattas av lagen om företagsansvar. Det innebär att domstolen i sådant fall inte ska tillämpa svensk utan i stället tredjelands skadeståndsrätt vid sin prövning av frågor som grunden för och omfattningen av ansvaret, arten och bedömningen av skadorna eller den gottgörelse som begärs, vilka personer som har rätt till ersättning för skada och preskription.

Rom II-förordningen ska däremot inte tillämpas på bevisfrågor och processuella frågor. Sådana frågor bedöms enligt den internationella privaträtten som utgångspunkt enligt domstolslandets lag, även om en utländsk lag är tillämplig i materiellt hänseende.

Av Rom-II förordningen följer vidare att den inte ska begränsa tillämpningen av bestämmelser i domstolslandets lag när dessa är tvingande, oavsett vilken lag som i övrigt ska tillämpas på den utomobligatoriska förpliktelsen (artikel 16).

Enligt det ursprungliga direktivet om tillbörlig aktsamhet skulle medlemsstaterna säkerställa att nationell rätt som införlivar artikel 29 var internationellt tvingande om den lag som är tillämplig på sådana anspråk inte är nationell rätt i en medlemsstat (artikel 29.7 i det ursprungliga direktivet). I skälen angavs att medlemsstaterna bör åläggas att säkerställa att direktivets ordning för civilrättsligt ansvar är internationellt tvingande för att säkerställa att offer för människorättsövergrepp och miljöskador kan väcka skadeståndstalan och begära ersättning för skador som uppstår när företag, uppsåtligen eller av vårdslöshet, underlåter att uppfylla sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet (skäl 90).

Genom ändringsdirektivet har denna lagvalsregel tagits bort. Varken i skälen till ändringsdirektivet eller i EU-kommissionens arbetsdokument förklaras anledningen till det närmare. Som skäl anges endast de olika regler och traditioner som finns på nationell nivå. Det tydliggörs vidare att direktivet inte begränsar medlemsstaternas möjlighet att föreskriva att de bestämmelser i nationell rätt som genomför direktivet ska vara internationellt tvingande i enlighet med Rom II-förordningen (skäl 49). Som nämns ovan kan skador till följd av överträdelser av lagen om företagsansvar många gånger ha inträffat i tredjeland och huvudregeln är då alltså att lagen i tredjeland ska tillämpas vid en prövning av ett skadeståndsanspråk i domstol.

Frågan om vilket lands lag som ska tillämpas vid prövningen i ett enskilt fall är något som ytterst avgörs av domstolen. Som en del av det avgör domstolen om den i ett visst fall ska ge genomslag åt en bestämmelse såsom internationellt tvingande. För att avgöra detta bör domstolens se till hur den aktuella lagen är formulerad, vilket syfte den har och vilka avsikter lagstiftaren hade när lagen antogs (se Maunsbach, Bramstång och Lindskoug, Grundläggande svensk internationell privat- och processrätt s. 90).

Vid våra kontakter med organisationer som företräder det civila samhället har det framförts en oro för att de skadelidande inte får en effektiv tillgång till rättslig prövning eller garanteras rätten till effektiva rättsmedel såvitt avser skadeståndsanspråk mot ett företag, om skadeståndsanspråket prövas enligt tredje lands lag. Hur det förhåller sig med detta beror på innehållet i det lands lag som ska tillämpas i det enskilda fallet, något som enligt organisationerna inte är tillfredsställande.

I många tredje länder saknas lagstiftning som motsvarar lagen om företagsansvar. Det går inte heller att säga i vilken utsträckning vårdslöshetsbedömningar enligt utländsk lagstiftning påverkas av den aktsamhetsplikt för ett företag som följer av lagen om företagsansvar eller av att företaget inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt lagen.

Samtidigt konstaterar vi att det som det ursprungliga direktivet föreskrev om att direktivets ordning för civilrättsligt ansvar skulle vara internationellt tvingande har tagits bort. Om vi trots det skulle föreslå att svensk rätt alltid ska tillämpas vid den rättsliga prövningen av ett anspråk på ersättning för skada till följd av åsidosättandet av skyldigheterna enligt lagen om företagsansvar skulle vi gå utöver direktivets miniminivå.

Våra utredningsdirektiv innebär i och för sig att vi kan lämna förslag som går utöver direktivets miniminivå om vi bedömer att det kan väntas leda till att företagens administrativa kostnadsbörda blir lägre. Att reglera frågan om tillämplig lag i lagen om företagsansvar kan i och för sig anses göra det mer förutsebart för företagen vilket lands lag som ska tillämpas vid domstolsprövningen av ett visst skadeståndsanspråk.

För närvarande är det dock inte möjligt att sluta sig till att det även skulle vara kostnadsbesparande för företagen, utan det är något som behöver utvärderas på sikt när företagen har börjat anpassa sig efter de nya kraven. I sammanhanget är det värt att notera att en viss förut-

sebarhet i enskilda fall kan uppnås genom att företaget ingår lagvalsavtal med sina motparter efter att en tvist har uppstått.

Vi föreslår därför inte någon särskild bestämmelse om att svensk rätt ska tillämpas vid en rättslig prövning av anspråk på ersättning för skada till följd av företagets åsidosättande av skyldigheterna enligt lagen om företagsansvar. Lagvalet får alltså bli en uppgift för rättstillämpningen. Det kan tilläggas att vi har varit i kontakt med företrädare för andra medlemsstater även vad gäller denna fråga. Ingen av dessa företrädare har förutskickat att deras medlemsstat avser att införa någon motsvarande bestämmelse.

10 Angränsande lagstiftning

I föregående avsnitt har vi redovisat överväganden som utmynnar i ett förslag om att direktivets krav på företagen ska genomföras genom en ny lag om företagsansvar. Enligt lagförslaget ska ett företag vidta åtgärder i förhållande till risken för negativa effekter, dvs. påverkan på människor och miljö till följd av överträdelser av vissa förbud och skyldigheter som följer av internationell rätt avseende mänskliga rättigheter och miljö (se avsnitt 6). Områden som omfattas är bl.a. tvångsarbete, människohandel, ojämlik behandling och diskriminering i arbetslivet, arbetstagares rättigheter, barns rättigheter, miljöförstöring och förbud mot export och import av farligt avfall.

Enligt våra utredningsdirektiv ska vi ta ställning till hur direktivet förhåller sig till befintlig reglering och i vilken mån det behövs kompletterande lagstiftning eller lagändringar. På de områden där det kan uppstå negativa effekter enligt lagen om företagsansvar finns rättsregler inom bl.a. straffrätten, miljörätten, arbetsrätten, arbetsmiljörätten och diskrimineringsrätten.

Vissa av dessa regler tar sikte på negativa effekter genom att straffbelägga eller förbjuda ett visst agerande medan andra, i likhet med lagen om företagsansvar, gäller företagets interna förfaranden och åtgärder för att säkerställa att man upprätthåller en viss nivå av aktsamhet. Det är framför allt i förhållande till krav på förfaranden och aktsamhet som lagen om företagsansvar kan komma att överlappa annan lagstiftning. Överlappning kan därmed uppstå både i fråga om vad som kan krävas av företaget i vissa situationer och vilka konsekvenserna av en eventuell överträdelse kan bli.

I detta avsnitt redogör vi översiktligt för några områden med överlappande lagstiftning och för våra överväganden om hur överlappningar mellan den nya lagen om företagsansvar och befintlig lagstiftning ska hanteras. I avsnittet behandlas även våra överväganden i fråga om visselblåsning och offentlig upphandling.

Hur direktivets bestämmelser om skadestånd förhåller sig till skadeståndsrätten har behandlats i avsnitt 9. Vi har där även gjort överväganden i förhållande till den skadeståndsrättsliga speciallagstiftning som finns inom miljörätten, arbetsrätten och diskrimineringsrätten. I avsnitt 7 har vi även belyst hur vissa av direktivets bestämmelser förhåller sig till befintlig reglering, exempelvis konkurrensrätten, lagen om företagshemligheter och avtalsrätten.

10.1 Straffrätten

Även om straffrätten i många avseenden ses som ett uttryck för statssuveräniteten står det klart att det samarbete som sedan länge har pågått på mellanstatlig nivå har påverkat utformningen av den svenska straffrätten och straffprocessrätten.

De regler om mänskliga rättigheter som finns i internationella konventioner kan vara av olika karaktär. I vissa fall utgör de hinder för staterna att bestraffa ett visst agerande, s.k. negativa förpliktelser, och i andra fall uppställs krav på att staterna ger vissa intressen skydd genom kriminalisering och lagföring, s.k. positiva förpliktelser.

Sveriges internationella åtaganden medför att ett antal av de överträdelser av mänskliga rättigheter som kommer att omfattas av lagens definition av negativ effekt är kriminaliserade i Sverige.

Exempelvis ska den som genom tvång rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för tvångsarbete i en situation som innebär nödläge för den utsatte, dömas för människohandel (4 kap. 1 a § brottsbalken). Den som genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri, ska dömas för människoexploatering (4 kap. 1 b §).

Även miljöstraffrätten och utformningen av straffbestämmelserna i miljöbalken har i hög grad påverkats av Sveriges internationella åtaganden.[1] Det innebär att också överträdelser av miljörättsliga förbud

[1] Se bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG av den 19 november 2008 om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser (2008 års miljöbrottsdirektiv) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1203 av den 11 april 2024 om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser och om ersättande av direktiven 2008/99/EG och 2009/123/EG (2024 års miljöbrottsdirektiv).

och skyldigheter som kommer att omfattas av lagens definition av negativ effekt är kriminaliserade.

Den som orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut vissa skadliga ämnen, den som förvarar ett ämne eller hanterar avfall på ett sätt som kan medföra skadliga föroreningar, den som orsakar en betydande olägenhet i miljön genom buller, skakning eller strålning, eller den som bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som ändrar yt- eller grundvattennivån på ett sätt som skadar eller kan skada människors hälsa, djur eller växter ska dömas för miljöbrott (29 kap. 1 § miljöbalken). I miljöbalken regleras även brott mot områdesskydd, artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och otillåten avfallstransport (29 kap.).

10.1.1 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar

Lagen om företagsansvar föreslås gälla för vissa företag. Trots att det finns bestämmelser i straffrätten som kriminaliserar negativa effekter är det i det här sammanhanget därför viktigt att notera att det i Sverige saknas möjlighet att döma juridiska personer till straffansvar. Den svenska straffrätten är – i motsats till straffrätten i de flesta andra medlemsstater – exklusivt uppbyggd kring ett individuellt skuldbegrepp. Det är individen och inte ett kollektiv som träffas av straffansvar. Därför är det inte möjligt att döma ett företag för något av de brott i brottsbalken eller miljöbalken som har nämnts ovan.

Däremot kan en näringsidkare åläggas företagsbot för brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet om näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten (36 kap. 23 § brottsbalken). Företagsbot ska också åläggas näringsidkaren om brottet har begåtts av en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på dennas vägnar, eller en person som annars har haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten. Företagsboten är enligt brottsbalkens terminologi inte ett straff, utan en särskild rättsverkan av brott. Det rör sig alltså om en ekonomisk sanktion som under vissa förutsättningar kan åläggas en näringsidkare.

Det kan sålunda tänkas att ett företag som omfattas av lagen om företagsansvar har ålagts företagsbot på grund av att det i näringsverksamheten har begåtts brott – exempelvis människohandel eller

miljöbrott – samtidigt som agerandet som ligger till grund för företagsboten utgör en överträdelse enligt lagen om företagsansvar. I sådana fall kan frågan uppkomma om sanktionsavgift eller vite ska åläggas företaget trots att företagsbot redan har dömts ut. Hur den situationen bör behandlas diskuteras i avsnitt 10.9.

10.2 Miljörätten

10.2.1 Miljöbalken

Den huvudsakliga lagstiftningen på miljöområdet finns i miljöbalken. Bestämmelser om miljöansvar finns även i bl.a. lagen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg, lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

Länge betraktades miljöproblem som i huvudsak en nationell fråga. Statssuveräniteten innebar i princip att varje stat själv fick bestämma hur det egna territoriets mark, vatten och andra naturresurser skulle utnyttjas. Efter hand har staterna förstått att vad som sker i ett land kan påverka miljön även i grannländerna, inom regioner och ibland globalt. Utvecklingen av miljöbalken och den svenska miljörätten är i hög grad påverkad av internationella åtaganden, och därvid särskilt EU-rätten.

Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Miljöbalken ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter, värdefulla naturmiljöer och kulturmiljöer skyddas och vårdas, den biologiska mångfalden bevaras, mark, vatten och fysisk miljö används på ett sätt som tryggar en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning samt att hushållning med material, råvaror och energi främjas (1 kap. 1 §). Miljöbalken uppställer bl.a. regler om skydd för områden och arter samt föreskriver krav på tillstånd och anmälningskrav för miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter.

Redan vid en jämförelse mellan miljöbalkens syften och vad som kan vara en negativ effekt enligt lagen om företagsansvar kan det konstateras att lagen har beröringspunkter med miljöbalken (se även avsnitt 6).

I förhållande till vissa specifika bestämmelser i miljöbalken kan det vidare tänkas situationer där det finns ett visst överlapp med lagen om företagsansvar. Nedan redogörs översiktligt för några sådana bestämmelser.

10.2.2 De allmänna hänsynsreglerna

I 2 kap. miljöbalken finns de centrala bestämmelserna om hänsyn till människors hälsa och miljön. Hänsynsreglerna är tillämpliga på all verksamhet och alla åtgärder av betydelse för miljöbalkens mål och omfattar kunskapskrav (2 §), försiktighetsprincipen (3 §), produktvalsprincipen (4 §), hushållnings- och kretsloppsprincipen (5 §) och lokaliseringsprincipen (6 §). Kraven enligt dessa principer gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt. Det ska således göras en rimlighetsavvägning vid tillämpningen av hänsynsreglerna (7 §).

10.2.3 Miljöbedömningar

I 6 kap. miljöbalken regleras identifiering, beskrivning och bedömning av miljöeffekter vid planering av beslut om planer och program (strategiska miljöbedömningar) och verksamheter och åtgärder (specifika miljöbedömningar). Kapitlet genomför i huvudsak EU:s regler om strategiska miljöbedömningar, miljökonsekvensbeskrivningar, samråd och information till allmänheten.[2]

Med miljöeffekter avses direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, som är tillfälliga eller bestående, som är kumulativa eller inte kumulativa och som uppstår på kort, medellång eller lång sikt på bl.a. befolkning och människors hälsa, skyddade djur- eller växtarter, mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö, samt hushållning av resurser och andra delar av miljön (2 §).

En specifik miljöbedömning genomförs för enskilda projekt och verksamheter och innebär krav på samråd och framtagande av en miljökonsekvensbeskrivning. Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och innehåll beror på verksamheten eller åtgärdens art samt om verksamheten kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Samråd sker med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheter, särskilt berörda samt, vid

[2] Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.

betydande miljöpåverkan, allmänheten (30 §). Miljökonsekvensbeskrivningen ska bl.a. innehålla en utredning och beskrivning av verksamhetens effekter på miljön och människors hälsa, klimatpåverkan, risker samt hushållning av naturresurser (35 §).

Miljökonsekvensbeskrivningen utgör en del av prövningen av planer och program samt är ett dokument som ska ingå i tillståndsprövningar för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet (jämför 9 och 11 kap. miljöbalken).

En verksamhet eller åtgärd som har tillståndsprövats enligt miljöbalken erhåller tillstånd som vinner rättskraft och gäller mot alla och envar vad avser frågor som har prövats i ett beslut eller en dom (24 kap. 1 §). Tillståndet ger verksamhetsutövaren rätt att bedriva den verksamhet eller åtgärd som har prövats, även om sådan verksamhet eller åtgärd innebär en negativ påverkan på människors hälsa och miljön. Genom tillståndsprövningen sker alltså avvägningar och bedömningar avseende verksamhetens eller åtgärdens påverkan på människors hälsa och miljö.

Ett tillstånd innebär att sådan verksamhet eller åtgärd bedöms tillåtlig, ofta kombinerat med föreskrivna begränsningar och villkor. Tillståndet befriar emellertid inte från tillståndsprövning enligt annan lagstiftning än miljöbalken och det hindrar inte heller ingripanden av myndigheter med stöd av annan lagstiftning, t.ex. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor eller arbetsmiljölagstiftningen (se prop. 1997/98:45 II s. 252).

10.2.4 Verksamheter som orsakar miljöskador

I 10 kap. miljöbalken behandlas ansvar för föroreningsskador och allvarliga miljöskador. Bestämmelserna om allvarliga miljöskador bygger på miljöansvarsdirektivet[3]. Ansvaret för avhjälpande vilar i första hand på verksamhetsutövaren, dvs. den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen eller miljöskadan, enligt principen om att förorenaren betalar (2 §). Med avhjälpande avses utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningsskada eller en allvarlig miljöskada (1 §).

[3] Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador.

Den som är ansvarig för en föroreningsskada eller allvarlig miljöskada ska i skälig omfattning utföra eller bekosta de åtgärder som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. Skälighetsbedömningen tar i beaktande hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägde rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt.

Om en verksamhetsutövare visar att den har bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, ska även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning (4 §).

Den som är ansvarig för att avhjälpa en allvarlig miljöskada ska utföra eller bekosta det avhjälpande som behövs för att omedelbart förebygga ytterligare skada på miljön och risk för människors hälsa. När omfattningen av ansvaret bestäms ska det beaktas om skadan har orsakats av utsläpp eller andra åtgärder som, när de ägde rum, var tillåtna eller inte ansågs skadliga enligt den vetenskapliga och tekniska kunskap som fanns då (5 §).

10.2.5 Tillsyn

I 26 kap. miljöbalken finns bestämmelser om tillsyn. Syftet med tillsynen är att, genom rådgivning och information, men också med förelägganden och förbud, och vid behov tvångsmedel, säkerställa efterlevnad av miljöbalken och dess föreskrifter. Tillsynen är fördelad mellan länsstyrelserna, kommunala nämnder (t.ex. miljö- och hälsoskyddsnämnden) och centrala myndigheter som exempelvis Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Tillsynsmyndigheterna ska på eget initiativ eller efter anmälan kontrollera efterlevnaden av miljöbalken samt att föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken följs. De ska dessutom fortlöpande bedöma om villkor som meddelats i olika tillstånd är tillräckliga (1 §).

Tillsynsmyndigheterna förfogar över olika medel för att driva igenom sina beslut. Om rådgivning eller information inte räcker för att få verksamhetsutövaren eller andra att vidta de skyddsåtgärder som miljöbalken fordrar, kan tillsynsmyndigheten meddela de förelägganden och förbud som behövs, även i förening med vite (9 och 14 §§).

En verksamhetsutövare kan dessutom bli ålagd att lämna nödvändiga upplysningar och att undersöka verksamhetens effekter (21–22 b §§).

Tillsynsmyndigheterna har rätt till tillträde till fastigheter, byggnader m.m. för att utföra undersökningar, förebyggande åtgärder, kompensationsåtgärder, avhjälpandeåtgärder och andra tillsynsuppgifter, och kan få hjälp av polis för att få tillträde (28 kap. 1–5 och 8 §§).

Tillsynsmyndigheterna har även möjlighet att besluta om miljösanktionsavgifter för den som påbörjar en verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig utan att tillstånd har getts eller anmälan har gjorts, den som åsidosätter villkor eller andra bestämmelser i ett tillstånd som har beslutats eller åsidosätter andra bestämmelser i miljöbalken, föreskrifter som har meddelats med stöd av balken eller EU-förordningar inom balkens tillämpningsområde. Avgiftens storlek ska uppgå till minst 1 000 kronor och högst 1 000 000 kronor (30 kap. 1 §).

10.2.6 Egenkontroll

Det finns även krav på egenkontroll och rapportering för verksamhetsutövare (26 kap. miljöbalken). Den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön ska fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Den som bedriver sådan verksamhet eller vidtar sådan åtgärd ska också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön (19 §).

Om en miljöfarlig verksamhet omfattas av tillståndsplikt ska verksamhetsutövaren varje år lämna en miljörapport till den tillsynsmyndighet som utövar tillsynen över verksamheten. I miljörapporten ska redovisas de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i det tillstånd som gäller för verksamheten och resultaten av åtgärderna (20 §).

10.2.7 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar

Den svenska miljölagstiftningen ställer krav på verksamhetsutövarna som i vissa fall kan jämföras med, eller har stora likheter med, de krav som ställs på företagen inom ramen för förfarandet om tillbörlig aktsamhet.

Ansvarsreglerna som innebär att avhjälpande ska ske (10 kap. miljöbalken) påminner exempelvis om bestämmelsen om att ett företag, om det har orsakat eller gemensamt orsakat en faktisk negativ effekt, ska tillhandahålla avhjälpande åtgärder (se avsnitt 7). Även bestämmelserna i miljöbalken om sanktionsavgift och förelägganden kan sägas i vart fall delvis överlappa bestämmelser om sådana frågor som vi föreslår ska ingå i lagen om företagsansvar (se avsnitt 8).

Överlappningarna mellan miljöbalken och den föreslagna lagen om företagsansvar beror givetvis på att de delvis behandlar samma områden. Det kan samtidigt konstateras att det finns väsentliga skillnader. Miljöbalken reglerar som nämnts verksamhetsutövarnas skyldigheter och ansvar för sin egen verksamhet i Sverige. Lagen om företagsansvar har ett betydligt bredare tillämpningsområde eftersom den omfattar skyldigheter för företagen i förhållande till sin egen verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som utförs av affärspartner i verksamhetskedjan, även utomlands.

De överlapp som kan bli aktuella rör således situationen att ett företag som omfattas av lagen om företagsansvar bedriver egen verksamhet i Sverige som även faller under miljöbalken. Företag som också är verksamhetsutövare kan då behöva vidta åtgärder enligt såväl lagen om företagsansvar som enligt miljöbalken.

Det kan även tänkas att ett företag när det gör en miljöbedömning eller utövar egenkontroll i enlighet med miljöbalken gör en del av det arbete med att identifiera och bedöma en verksamhets negativa påverkan på miljön som företaget även är skyldigt att göra enligt lagen om företagsansvar.

Vi har inte identifierat några konflikter mellan direktivet om tillbörlig aktsamhet och miljöbalken som specifikt bör behandlas inom ramen för utredningen, men frågeställningar kan i enskilda fall komma att uppstå vad avser miljölagstiftningen i relation till kravet på tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar.

Om både miljöbalken och lagen om företagsansvar ska tillämpas i förhållande till en viss del av företagets verksamhet bedömer vi att utgångspunkten är att regelverken kompletterar varandra. Kraven på tillbörlig aktsamhet kompletterar, men är inte avsedda att begränsa eller ersätta, de specifika rättsliga skyldigheter som skyddar miljön och människors hälsa enligt miljölagstiftningen.

När det gäller verksamheter som bedrivs i enlighet med miljölagstiftningen, t.ex. inom ramen för ett meddelat tillstånd enligt miljö-

balken, kan det göras avvägningar i förhållande till negativ påverkan på människor och miljö som även omfattas av lagen om företagsansvar. Om det har gjorts sådana avvägningar, och företaget agerar inom ramen för de villkor som föreskrivs i tillståndet, har vi svårt att tänka oss att företaget inte uppfyller kraven på tillbörlig aktsamhet i förhållande till en negativ påverkan som omfattas av tillståndet. Samtidigt är detta något som kommer behöva avgöras i det enskilda fallet, och ytterst genom rättstillämpningen.

Avhjälpandeansvaret enligt lagen om företagsansvar föreslås gälla för negativa effekter som har orsakats av företag som omfattas av lagen sedan den har trätt i kraft (se avsnitt 13). Det bör därför inte uppstå några tillämpningsproblem i förhållande till den begränsning i tid som finns i miljöbalken avseende föroreningsskador.

Såväl vid avhjälpande enligt miljöbalken som enligt lagen om företagsansvar ska en skälighetsbedömning och proportionalitetsbedömning göras, varvid bl.a. ska beaktas i vilken mån den ansvariga för verksamheten har bidragit. Det kan därför antas att den som utför avhjälpandeåtgärder enligt miljöbalken även kommer agera i linje med lagen om företagsansvar. Detta är dock något som måste avgöras i varje enskilt fall. Att det i praktiken kan uppstå situationer där det finns risk för dubbelarbete för tillsynsmyndigheterna bör hanteras genom ett nära samarbete och samråd mellan myndigheterna.

Det kan med detta sagt tänkas situationer där konsekvenserna av överträdelser enligt lagen om företagsansvar och miljöbalken delvis konkurrerar. Ett exempel är att företaget i sin egen verksamhet har brutit mot lagen om företagsansvar och därmed riskerar sanktionsavgift eller vite, samtidigt som samma överträdelse ligger till grund för utdömandet av sanktionsavgift eller vite enligt miljöbalken. Det kan även tänkas fall där det blir aktuellt med förelägganden från fler än en tillsynsmyndighet. Vi redogör i avsnitt 10.9 för vår bedömning av hur sådana situationer bör hanteras.

10.3 Diskrimineringslagen

10.3.1 Lagens reglering

Ojämlik behandling i arbetslivet, i synnerhet lönediskriminering och diskriminering på grund av nationell härstamning eller socialt ursprung, ras, hudfärg, kön, religion eller politisk åskådning, kan utgöra en negativ effekt enligt den föreslagna lagen om företagsansvar (se avsnitt 6).

Ett förbud mot diskriminering finns i diskrimineringslagen. Diskrimineringslagen är tydligt påverkad av internationella åtaganden och har som ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 1 §).

Av lagen följer att en arbetsgivare inte får diskriminera sina anställda, den som gör en förfrågan om eller söker arbete, söker eller fullgör praktik, eller står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft (2 kap. 1 §). Arbetsgivare är skyldiga att vidta aktiva åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering inom verksamheten (3 kap. 1 §). Det innebär att arbetsgivaren ska bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att undersöka om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten, analysera orsaker till upptäckta risker och hinder, vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas och följa upp och utvärdera arbetet (3 kap. 2 §). Sådant arbete med aktiva åtgärder ska genomföras fortlöpande (3 kap. 3 §).

För arbetsgivare ställs även krav på att det finns riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier. Arbetsgivaren ska följa upp och utvärdera de riktlinjer och rutiner som finns (3 kap. 6 §). En arbetsgivare som vid ingången av kalenderåret sysselsatte 25 eller fler arbetstagare ska under året skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder (3 kap. 13 §).

Diskrimineringsombudsmannen utövar tillsyn över att diskrimineringslagen följs. Den som står under tillsyn är skyldig att lämna de uppgifter som kan ha betydelse för verksamheten och ge ombudsmannen tillträde till arbetsplatser och lokaler (4 kap. 3 §). Den som inte rättar sig efter en sådan begäran får föreläggas vid vite att fullgöra sin skyldighet (4 kap. 4 §). Även den som inte fullgör sina skyl-

digheter att bedriva ett arbete med aktiva åtgärder får föreläggas att vid vite fullgöra dem (4 kap. 5 §).

10.3.2 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar

Även diskrimineringslagen angränsar således till den nya lagen om företagsansvar. Härvid kan särskilt nämnas det fortlöpande förebyggande och främjande arbetet med aktiva åtgärder, där företagen ska analysera risker för diskriminering i verksamheten och sedan dokumentera sitt arbete. Förfarandet har vissa likheter med det arbete för att identifiera och förebygga negativa effekter som krävs enligt lagen om företagsansvar. Också tillsynen och konsekvenserna av överträdelser påvisar likheter.

Även i den här delen kan konstateras att tillämpningsområdena mellan lagarna skiljer sig åt. Diskrimineringslagen reglerar som nämnts arbetsgivares skyldigheter och ansvar för sin egen verksamhet. Lagen om företagsansvar har ett betydligt bredare tillämpningsområde eftersom den omfattar skyldigheter för företagen i förhållande till sin egen verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som utförs av affärspartner i verksamhetskedjan, även utomlands.

Vi har inte heller här identifierat någon konflikt mellan regelverken som behöver hanteras inom ramen för utredningen, utan bedömer i stället att kraven på företagen i lagarna snarare kompletterar varandra och innebär ett starkare skydd mot diskriminering.

Även i det här fallet kan dock tänkas situationer där företaget i sin egen verksamhet har överträtt lagen om företagsansvar och därmed riskerar sanktionsavgift eller vite samtidigt som samma överträdelse ligger till grund för vite enligt diskrimineringslagen. Den situationen återkommer vi till i avsnitt 10.9.

10.4 Arbetsmiljölagen

Även övergrepp av rättigheter på arbetsmiljöområdet utgör en negativ effekt enligt den föreslagna lagen om företagsansvar (se avsnitt 6). Det gäller t.ex. förbudet mot att begränsa en arbetstagares tillgång till lämplig föda, kläder, vatten och sanitet på arbetsplatsen.

Arbetsmiljölagen (1977:1160) gäller i varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning (1 kap. 2 §).

Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö (1 kap. 1 §). Den innehåller framför allt skyldigheter för arbetsgivare, däribland att allmänna skyddsanordningar ska inrättas på arbetsstället samt underhållas och att det ska inrättas sanitära anläggningar i behövlig omfattning (3 kap. 7 e §). Lagen anger också vad som gäller i fråga om minderåriga, vilket kan sägas innefatta ett generellt förbud mot barnarbete (5 kap. 2 §).

Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över att arbetsgivare följer arbetsmiljölagen. För vissa specifikt angivna överträdelser av Arbetsmiljöverkets föreskrifter kan en sanktionsavgift åläggas (8 kap. 5 §). I lagen finns vidare bestämmelser om arbetsmiljöbrott och brott mot föreläggande och förbud (8 kap. 1–2 §§). Även i dessa fall kan därför frågan om sanktioner och företagsbot bli aktuell för ett företag.

Vår bedömning är att lagen om företagsansvar även på arbetsmiljöområdet kompletterar arbetsmiljölagen och att den till följd av sitt mer vidsträckta tillämpningsområde kan innebära ett starkare skydd för arbetstagarna. Utöver de frågor som behandlas i avsnitt 10.9 har vi inte identifierat någon konflikt mellan de olika lagstiftningarna som behöver behandlas inom ramen för utredningen.

10.5 Lagen om medbestämmande i arbetslivet

10.5.1 Allmänna utgångspunkter

En negativ effekt kan enligt den föreslagna lagen om företagsansvar avse övergrepp på arbetstagares rättigheter, däribland av organisationsrätten och rätten till kollektiva avtalsförhandlingar (se avsnitt 6). Vidare kommer anställda och arbetstagarrepresentanter ges rätt att få samråda med företaget i förhållande till vissa av de åtgärder som ska vidtas inom ramen för förfarandet för tillbörlig aktsamhet (se avsnitt 7).

Att det i Sverige finns en rätt att tillhöra och verka för organisationer på arbetsmarknaden och sådana organisationers rätt att förhandla med arbetsgivare följer av lagen om medbestämmande i arbetslivet. En förhandling med arbetstagarorganisationer ska ske innan en arbetsgivare beslutar om en viktigare förändring av sin verksamhet (11 §) eller innan en arbetsgivare fattar eller verkställer ett beslut som rör medlemmar i organisationen, om arbetstagarorganisationen påkallar det (12 §).

En arbetsgivare ska vidare fortlöpande hålla en arbetstagarorganisation, i förhållande till vilken den är bunden av kollektivavtal, underrättad om hur verksamheten utvecklas produktionsmässigt och ekonomiskt liksom om riktlinjerna för personalpolitiken. Arbetsgivaren ska dessutom bereda arbetstagarorganisationen tillfälle att granska räkenskaper och andra handlingar som rör arbetsgivarens verksamhet, i den omfattning som organisationen behöver för att tillvarata medlemmarnas gemensamma intressen i förhållandet till arbetsgivaren (19 §). Även en arbetsgivare som inte är bunden av något kollektivavtal ska fortlöpande hålla arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare hos arbetsgivaren underrättade (19 a §).

10.5.2 Möjliga överlapp med lagen om företagsansvar

När det gäller det generella skyddet för organisationsrätten och förhandlingsrätten som följer av lagen om medbestämmande i arbetslivet gör vi samma bedömning som i förhållande till diskriminering. Lagen om medbestämmande i arbetslivet reglerar arbetsgivares skyldigheter och ansvar för sin egen verksamhet, medan lagen om företagsansvar ska tillämpas även i förhållande till verksamhet hos företagets affärspartner. Därmed kan den ses som ett kompletterande skydd för organisationsrätten och förhandlingsrätten. Inte heller här har vi identifierat någon konflikt mellan de olika regelverken som bör behandlas inom ramen för utredningen.

10.5.3 Särskilt om samråd

Bestämmelserna om förhandling och information i lagen om medbestämmande i arbetslivet angränsar till den föreslagna lagen om företagsansvar, som innebär att samråd vid vissa av de moment som ingår i förfarandet om tillbörlig aktsamhet ska ske med berörda parter. Detta inkluderar företagets anställda och arbetstagarrepresentanter (se avsnitt 7). Även i diskrimineringslagen och arbetsmiljölagen finns bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare som kan sägas angränsa till den skyldigheten (se 3 kap. 11 § diskrimineringslagen och 6 kap. arbetsmiljölagen).

Skyldigheten att samråda med anställda och arbetstagarrepresentanter gäller vid några av de moment som ingår i förfarandet för till-

börlig aktsamhet, bl.a. när företaget utarbetar en handlingsplan med åtgärder för att förebygga eller stoppa en negativ effekt och när företaget vidtar åtgärder för att avhjälpa en negativ effekt. Om t.ex. utarbetandet av en handlingsplan är något som i ett enskilt fall även ska förhandlas med en arbetstagarorganisation enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet anser vi att en sådan förhandling ska ske, även om företaget även ska samråda med arbetstagarorganisationen enligt lagen om företagsansvar.

Vi bedömer alltså att bestämmelserna om samråd enligt lagen om företagsansvar inte utgör en sådan särskild föreskrift som ska gälla i stället för lagen om medbestämmande i arbetslivet (3 §), eftersom lagarna kan tillämpas parallellt. Även de krav som ställs på samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare enligt diskrimineringslagen och arbetsmiljölagen anser vi kunna tillämpas parallellt med kravet på samråd enligt lagen om företagsansvar.

10.6 Visselblåsarlagen

Bedömning

Det behövs inte någon lagstiftningsåtgärd för att den s.k. visselblåsarlagen ska vara tillämplig i fråga om företagens arbete med tillbörlig aktsamhet.

Av direktivet om tillbörlig aktsamhet följer att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att det s.k. visselblåsardirektivet ska vara tillämpligt på rapportering av överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar direktivet om tillbörlig aktsamhet och på skyddet av personer som rapporterar sådana överträdelser (artikel 30). Av direktivet framgår vidare att visselblåsardirektivet ändras på så sätt att direktivet om tillbörlig aktsamhet läggs till i bilagan till det direktivet (artikel 32).

I visselblåsardirektivet definieras det materiella tillämpningsområdet för direktivet bl.a. genom hänvisning till en förteckning över unionsrättsakter som finns i bilagan till direktivet (artikel 2.1 a). Vissa av dessa unionsrättsakter definierar i sin tur sitt tillämpningsområde genom hänvisningar till andra unionsrättsakter som förtecknas i bilagor

till respektive unionsrättsakt, vilket innebär att även dessa rättsakter ingår i det materiella tillämpningsområdet för visselblåsardirektivet.

Hänvisningen till rättsakterna i bilagan till visselblåsardirektivet innebär vidare att alla genomförandeåtgärder eller delegerade åtgärder på unionsnivå som har antagits i enlighet med dessa rättsakter omfattas av visselblåsardirektivet. Om en unionsrättsakt i bilagan har ändrats, avser hänvisningen rättsakten i dess ändrade lydelse och om en unionsrättsakt i bilagan har ersatts, avser hänvisningen den nya rättsakten (skäl 19 till visselblåsardirektivet).

Sverige har implementerat visselblåsardirektivet genom lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (visselblåsarlagen). Visselblåsarlagen gäller vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram (1 kap. 2 § första stycket).

Lagen gäller även vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som utgörs av ett handlande eller en underlåtenhet som strider mot lag eller andra föreskrifter och som genomför eller kompletterar en unionsrättsakt inom tillämpningsområdet av visselblåsardirektivet (1 kap. 2 § andra stycket). Detta innebär att alla genomförandeåtgärder på nationell nivå som har antagits i enlighet med dessa rättsakter omfattas.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet omfattas således av visselblåsardirektivet. Eftersom lagen om företagsansvar genomför direktivet om tillbörlig aktsamhet uppfyller Sverige genom den hänvisning som finns i visselblåsarlagen redan kravet på att visselblåsardirektivet ska vara tillämpligt på rapportering av överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar direktivet och på skyddet av personer som rapporterar sådana överträdelser. Det behövs därför inte några lagstiftningsåtgärder för att genomföra det som direktivet om tillbörlig aktsamhet föreskriver om visselblåsning.

10.7 Lagen om offentlig upphandling

Bedömning

Lagen om offentlig upphandling ger redan upphandlande myndigheter möjlighet att vid upphandling beakta skyldigheter för leverantörer av det slag som behandlas i lagen om företagsansvar.

Enligt lagen om offentlig upphandling (2016:1145) gäller att en upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta (4 kap. 3 §).

En upphandlande myndighet får utesluta en leverantör från att delta i en upphandling om den kan visa att leverantören åsidosatt tillämpliga miljörättsliga, socialrättsliga eller arbetsrättsliga skyldigheter (13 kap. 3 § punkt 1). Om en leverantörs anbud inte stämmer överens med tillämpliga skyldigheter, får myndigheten besluta att leverantören inte ska tilldelas kontraktet (16 kap. 9 §).

Det finns även en obligatorisk uteslutningsgrund som innebär att myndigheten ska utesluta leverantörer som enligt en lagakraftvunnen dom är dömd för vissa brott, däribland människohandel. För leverantörer som är juridiska personer gäller detta om en företrädare har dömts för brottet (13 kap. 1 §).

En upphandlande myndighet får även ställa särskilda miljömässiga, sociala, arbetsrättsliga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras (17 kap. 1 §). För arbetsrättsliga villkor finns vidare särskild reglering, som bl.a. innebär att när arbete utförs under sådana förhållanden att svensk arbetsrätt inte är tillämplig ska myndigheten, om det behövs, kräva att leverantören ska fullgöra kontraktet enligt angivna villkor i enlighet med ILO:s kärnkonventioner (17 kap. 4 §). Bestämmelserna genomför EU-rättsliga krav.[4]

Det finns således en möjlighet att ställa hållbarhetskrav vid offentlig upphandling. Sådana hållbarhetskrav kan avse att ställa krav på en leverantör att hantera risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön, t.ex. vid inköp av produkter som tillverkas i komplexa leveranskedjor i länder där det finns en risk för sådan negativ påverkan.

Exempel på hur det görs i praktiken finns genom det nationella samarbete kring hållbar upphandling som bedrivs av regionerna. Inom ramen för det samarbetet har regionerna tagit fram en gemensam uppförandekod för leverantörer som omfattar bl.a. mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter och miljö. Att det är tillåtet att ställa sådana krav har också bekräftats i rättspraxis, se Förvaltningsrätten i Jönköpings dom den 18 april 2018 i mål nr 4773-17 och 6370-6371-17 och Förvaltningsrätten i Stockholms dom i den 29 juni 2018 i mål nr 24148-17.

[4] Se framför allt Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling.

Enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet ska det säkerställas att skyldigheterna som följer av den föreslagna lagen om företagsansvar betraktas som en miljömässig eller social aspekt som upphandlande myndigheter får beakta som en del av kriterierna för tilldelning av offentliga kontrakt och koncessionskontrakt, och även som ett miljömässigt eller socialt villkor som upphandlande myndigheter får fastställa med avseende på fullgörandet av sådana kontrakt (artikel 31).

Vår bedömning är att detta redan följer av lagen om offentlig upphandling och att det alltså inte behövs några lagstiftningsåtgärder för att genomföra den delen av direktivet om tillbörlig aktsamhet. I sammanhanget kan nämnas att det i Upphandlingsmyndighetens uppdrag ingår att verka för en socialt och miljömässigt hållbar upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling.

Som ett led i det arbetar Upphandlingsmyndigheten med att ge stöd till upphandlande organisationer och leverantörer i frågor som rör hållbarhetsrisker i leveranskedjor. Myndigheten har t.ex. tagit fram riskanalyser till hjälp för att identifiera hållbarhetsrisker i leveranskedjan inom ett antal produktområden och vägledning om hur villkor om hållbara leveranskedjor kan tillämpas i upphandlingar.

10.8 Annan EU-rätt

På EU-nivå har några olika förordningar antagits som innehåller likheter med den föreslagna lagens reglering om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet. Dessa är framför allt konfliktmineralförordningen, avskogningsförordningen och EU-förordningen om batterier.

Förordningarna utgör s.k. sektorslagstiftning och behandlar tillbörlig aktsamhet inom sina respektive områden. Kraven på tillbörlig aktsamhet enligt dessa skiljer sig åt både mellan de olika förordningarna och i förhållande till den föreslagna lagen om företagsansvar (se avsnitt 12 om EU-förordningen om batterier). Samtidigt kan det konstateras att kraven överlappar med kraven enligt förslaget till lagen om företagsansvar i den utsträckning som förordningarna är tillämpliga på de företag som också omfattas av lagen.

Av direktivet om tillbörlig aktsamhet följer att mer omfattande eller specifika EU-rättsliga skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet ska ha företräde framför de skyldigheter som följer av direktivet (se artikel 1.3). Med hänsyn till det bedömer vi att de överlappningar

som finns och kan komma att uppstå framöver behöver hanteras. Vi behandlar ett förslag om detta i nästa delavsnitt.

10.9 Företagsansvaret ska inte påverka företagens övriga skyldigheter

Förslag

Om det i en annan lag eller i en förordning som genomför eller kompletterar ett EU-direktiv eller en EU-förordning föreskrivs mer omfattande eller mer specifika skyldigheter för ett företag än lagen om företagsansvar, ska dessa föreskrifter gälla.

En sanktionsavgift enligt lagen om företagsansvar får inte beslutas för en överträdelse för vilken en sanktionsavgift har beslutats enligt annan författning. Detsamma gäller om överträdelsen omfattas av ett vitesföreläggande enligt en annan författning som ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

I delavsnitten ovan har vi behandlat hur den föreslagna lagen om företagsansvar förhåller sig till annan lagstiftning. Vi har identifierat flera överlappningar mot straffrättsliga, miljörättsliga, diskrimineringsrättsliga och arbetsrättsliga bestämmelser.

Vår bedömning är sammanfattningsvis att de olika regelverken till övervägande del är kompletterande och alltså kan tillämpas parallellt. Med hänsyn till att överträdelser av lagen om företagsansvar samtidigt kan komma att utgöra överträdelser av annan lagstiftning är det dock viktigt att tillsynsmyndigheten enligt lagen om företagsansvar samarbetar med andra myndigheter som har tillsynsansvar enligt sådan lagstiftning. På så sätt kan undvikas att olika myndigheter förelägger ett företag om samma sak.

Som har konstaterats finns det annan lagstiftning som avser att skydda miljön och de mänskliga rättigheterna. Den nya lagen om företagsansvar är givetvis inte avsedd att uttömmande reglera vad företag är ålagda att göra eller inte göra inom dessa områden. Detta framgår även av att det i direktivet om tillbörlig aktsamhet anges att direktivet inte ska utgöra grund för att sänka den nivå av skydd för mänskliga rättigheter, sysselsättning och sociala rättigheter eller skydd för miljön eller klimatet som föreskrivs i medlemsstaternas nationella rätt, eller

i kollektivavtal som är tillämpliga vid tidpunkten för antagandet av direktivet (artikel 1.2). Det som direktivet föreskriver i detta avseende utgör en anvisning till medlemsstaterna som enligt vår bedömning inte kräver något genomförande i lag.

Genom ändringsdirektivet har det förtydligats att direktivet inte ska påverka nationell rätt i andra avseenden än vad gäller allmänna skyldigheter för tillbörlig aktsamhet (artikel 1.4). Av skälen framgår att det är för att ytterligare klargöra gränserna för direktivets tillämpningsområde. Direktivets syfte är att harmonisera nationell rätt om allmänna skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet och ansvar i det avseendet, inte att tillhandahålla en övergripande ram för skydd av de mänskliga rättigheterna och miljön i samband med företagens verksamhet.

Förfaranden för tillbörlig aktsamhet kompletterar, snarare än ersätter, de specifika rättsliga skyldigheter som direkt eller indirekt skyddar de mänskliga rättigheterna eller miljön. Dessa specifika rättsliga skyldigheter omfattar, bland många andra exempel, de som härrör från arbetsrätt, lagstiftning om arbetstid och jämställdhet, lagstiftning om hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, inbegripet hanteringen av farliga material, byggstandarder och lagstiftning om byggnadsområden samt lagstiftning som reglerar produkt- eller livsmedelssäkerhet (se skäl 36 till ändringsdirektivet).

Direktivet är alltså inte avsett att sänka den skyddsnivå för mänskliga rättigheter och miljö som redan finns. Vår bedömning är att några regler som sänker det skyddet inte heller föreslås i det här betänkandet. Någon upplysning om att lagen inte inskränker det befintliga skyddet behöver inte tas in i lagen.

Som vi har utvecklat ovan ska direktivet inte heller påverka sådana skyldigheter när det gäller mänskliga rättigheter, sysselsättning och sociala rättigheter, miljöskydd och klimatförändringar som följer av annan EU-rätt. Det föreskrivs vidare i direktivet att om direktivet strider mot en EU-rättsakt som har samma mål och föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter, ska den andra EU-rättsakten ha företräde i de avseenden som konflikten gäller och tillämpas i fråga om dessa särskilda skyldigheter.

Direktivet kräver alltså att sektorsspecifika bestämmelser om tillbörlig aktsamhet som har sitt ursprung i EU-rätten ska ha företräde framför lagen om företagsansvar i vissa fall. Vi har redogjort för några exempel på sådan EU-lagstiftning i avsnitt 10.8. Enligt vår bedömning bör denna princip komma till uttryck i lagen om företagsansvar.

Om det i en annan lag eller i en förordning som genomför eller kompletterar EU-lagstiftning finns särskilda föreskrifter som avviker från lagen om företagsansvar, ska alltså dessa föreskrifter gälla framför lagen. Av detta följer att om skyddet i den generella regleringen i lagen om företagsansvar inte motsvaras av en sådan sektorreglering, ska lagen om företagsansvar tillämpas.

I Europakonventionen föreskrivs att ingen får lagföras eller straffas på nytt för ett brott för vilket personen redan har blivit slutligt frikänd eller dömd (ne bis in idem; artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet). Även EU:s rättighetsstadga innehåller ett liknande förbud (artikel 50). Denna rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger brukar benämnas dubbelbestraffningsförbudet.

Förbudet kan vara tillämpligt även när något av de två förfarandena, eller båda, avser åtgärder eller sanktioner som inte betecknas som straff enligt den nationella rätten, t.ex. administrativa sanktioner. Enligt Högsta domstolen är det inte enbart ett slutligt avgörande som utgör ett hinder mot ett andra förfarande, utan även en pågående prövning är ett sådant hinder (NJA 2013 s. 502).

Vi tar i avsnitt 8.2.9 ställning till frågan om dubbelbestraffningsförbudet när det gäller det inbördes förhållandet mellan de bestämmelser om sanktionsavgifter och viten som föreslås i lagen om företagsansvar. Som har konstaterats finns även möjlighet för en tillsynsmyndighet att i enlighet med annan lagstiftning besluta om sanktionsavgifter eller viten för företag. Det kan därmed uppstå situationer där en överträdelse enligt lagen om företagsansvar även utgör en överträdelse enligt annan lagstiftning som kan leda till sanktionsavgift eller vite.

Enligt vår mening bör sådana situationer regleras särskilt i den nya lagen om företagsansvar. Det bör anges att en sanktionsavgift inte ska få beslutas för en överträdelse för vilken en sanktionsavgift har beslutats enligt annan författning eller för en överträdelse som omfattas av ett föreläggande om vite enligt annan författning och som ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Det bör framhållas att förbudet mot dubbelbestraffning gäller när ett företag som omfattas av lagen om företagsansvar har ålagts en sanktion enligt annan lag för en överträdelse som skett i den egna verksamheten. Om agerandet som har föranlett vitet eller sanktionsavgiften har skett i en affärspartners verksamhet och det är mot affärspartnern som sanktionsavgift eller vite beslutats är situationen en annan.

I ett sådant fall kan ett företag ha ansetts överträda lagen om företagsansvar eftersom det inte gjort vad som ankommit på det enligt den lagen. Eftersom det inte är företaget som har ålagts sanktionsavgift eller vite enligt annan lagstiftning finns det inte något hinder för tillsynsmyndigheten att besluta om avgift eller vite i enlighet med lagen om företagsansvar.

Även andra situationer än de som omfattas av den föreslagna regleringen om hinder för sanktioner kan tänkas förekomma. En juridisk person kan t.ex. ha påförts företagsbot på grund av miljöbrott eller arbetsmiljöbrott, vilket aktualiserar dubbelprövningsfrågan vid överväganden om sanktionsavgift mot den juridiska personen för samma överträdelse.

När det gäller skatt och marknadsmissbruk har lagstiftaren bedömt att det inte finns skäl att ha en uttrycklig reglering för att hindra dubbelprövning vid företagsbot. I stället har det understrukits att myndigheterna ska säkerställa att dubbelprövningsförbudet inte överträds. Vi gör bedömningen att det, i linje med det som gäller i fråga om skatt och marknadsmissbruk, inte bör tas in någon uttrycklig reglering om dubbelprövning vid företagsbot i lagen om företagsansvar (jämför SOU 2025:14 s. 645 f.).

Det ska understrykas att myndigheter och domstolar ska beakta förbudet mot dubbelprövning alldeles oavsett och att det gäller i alla situationer. Om tillsynsmyndigheten har kännedom om misstänkt brottslighet och det kan finnas förutsättningar för företagsbot, kan det vara lämpligt att tillsynsmyndigheten ger åklagaren möjlighet att väcka en sådan talan. Att åklagaren väcker åtal mot en fysisk person som har anknytning till företaget innebär inte att tillsynsmyndigheten är förhindrad att ingripa mot företaget (jämför prop. 2016/17:22 s. 135 f.).

11 Valet av tillsynsmyndighet

11.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår att analysera och föreslå hur tillsynen av företagens efterlevnad av skyldigheterna enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet bör utformas. Vi ska alltså ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet enligt den nya lagen om företagsansvar. Eftersom lagen innebär att det införs reglering på ett nytt område handlar det också om ett nytt tillsynsuppdrag.

Enligt våra utredningsdirektiv har vi haft att undersöka om tillsynsuppdraget kan inordnas i en eller flera befintliga myndigheter och ta ställning till vilken eller vilka av dessa som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet. Vår utgångspunkt har därför varit att uppdraget ska anförtros en befintlig myndighet. Med tanke på tillsynsuppdragets begränsade omfattning är det enligt vår bedömning inte heller lämpligt att placera uppgiften hos en för ändamålet nybildad myndighet.

11.2 Faktorer av betydelse för valet av tillsynsmyndighet

Lagen om företagsansvar genomför direktivet om tillbörlig aktsamhet, vars innehåll och utformning i stor utsträckning har påverkats av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Genom att det handlar om att krav kommer ställas på företagen såvitt avser deras affärsverksamhet är lagen närmast att betrakta som näringsrättslig. Kraven enligt direktivet saknar motsvarighet i svensk rätt, men kan huvudsakligen beskrivas som närbesläktade med miljörättsliga skyldigheter som verksamhetsutövare har och arbetsrättsliga och

diskrimineringsrättsliga krav som ställs på arbetsgivare (se avsnitt 10). Lagstiftningen påverkar även civilrättsliga förhållanden (se avsnitt 9).

I avsnitt 8 har vi redogjort närmare för vad uppgiften som tillsynsmyndighet innebär. Tillsynsmyndigheten ska bl.a. inleda och genomföra utredningar om efterlevnad av lagen på eget initiativ eller till följd av en anmälan om välgrundade farhågor. Det innebär att tillsynsmyndigheten ska kunna fatta beslut om förelägganden gentemot företag som åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar samt även besluta om administrativa sanktioner i form av vitesförelägganden eller sanktionsavgifter. Vidare ska tillsynsmyndigheten, när det behövs, kunna utföra undersökningar på plats hos företagen.

För att ge stöd till företagen och tillsynsmyndigheterna har kommissionen getts i uppdrag att utfärda riktlinjer om hur förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska genomföras (artikel 19). Riktlinjerna kommer att avse vägledning vad gäller vissa moment i förfarandet. Kommissionen ska även ta fram sektorsspecifik vägledning, vägledning för bedömningen av riskfaktorer samt information och digitala verktyg som kan underlätta och stödja företagens arbete med att uppfylla kraven.

Det är för närvarande inte möjligt att med någon precision bedöma hur omfattande tillsynen kommer bli, annat än att det kan konstateras att det är ett förhållandevis litet antal företag som omfattas av reglerna (se avsnitt 14).

Den myndighet som utses måste utforma tillsynen över tid genom samverkan inom EU. Med undantag av det fåtal länder som hade nationell lagstiftning om tillbörlig aktsamhet innan direktivet om tillbörlig aktsamhet antogs kommer regleringen på området vara helt ny för medlemsstaterna. Direktivet är visserligen ett s.k. minimiharmoniseringsdirektiv, men när det gäller själva förfarandet för tillbörlig aktsamhet får medlemsstaterna inte gå längre än vad direktivet kräver i sina respektive nationella lagstiftningar (se avsnitt 2).

I enlighet med den förenklingsagenda som haft stor påverkan på framtagandet av reglerna kommer det sannolikt finnas ett intresse för att även förenkla för företagen genom harmonisering av tillsynen. Möjlighet till detta finns både genom den uppgift som kommissionen getts att vägleda tillämpningen genom riktlinjer och genom samarbete via den EU-gemensamma kontaktpunkten och det europeiska nätverket för tillsynsmyndigheter (se avsnitt 8). Vår bedömning är att det framtida europeiska samarbetet på området sannolikt blir omfat-

tande och den myndighet som utses till tillsynsmyndighet bör därmed ha erfarenhet av samverkan inom EU.

Oavsett omfattningen och utformningen av tillsynen står det klart att tillsynsmyndigheten måste utöva myndighet och ingripa mot företag som bryter mot lagen. I den mån det blir aktuellt med ingripanden ska myndigheten kunna fatta beslut på ett rättssäkert och effektivt sätt. För en sådan kvalificerad ärendehandläggning krävs det en god allmän förvaltningsrättslig kunskap.

En viktig uppgift för tillsynsmyndigheten blir också att lämna information, stöd och vägledning med syftet att underlätta för de företag som kommer att beröras av reglerna. Tillsynsmyndigheten bör därmed ha erfarenhet av samverkan med näringslivet samt av att vägleda företag gällande regler som dessa ska följa. Den tillsyn som ska utövas omfattar företagens skyldighet att visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö.

Nedan redogör vi närmare för vår bedömning av vad tillsynen kommer att innebära och vad som kommer att krävas av tillsynsmyndigheten.

11.3 Närmare om uppgiften

De bedömningar som tillsynsmyndigheten ska göra i förhållande till reglerna om tillbörlig aktsamhet kan i vissa fall vara komplexa och kräver, utöver allmän förvaltningsrättslig kompetens, även spetskompetens. Här kan det konstateras att det handlar om utmanande juridik inom ett nytt segment inom näringsrätten där det inte finns möjlighet att hämta vägledning från befintlig rättspraxis.

När tillsynsmyndigheten i förekommande fall utreder om ett företag uppfyller kraven på tillbörlig aktsamhet måste den undersöka om företaget vidtar åtgärder för att hantera risker för negativa effekter på de mänskliga rättigheterna och miljön. Vad består dessa åtgärder i och kan de anses tillräckliga i förhållande till vad lagen kräver? Det kan handla om att undersöka hur företaget går till väga för att identifiera negativa effekter med koppling till verksamheten eller att i ett enskilt fall ta ställning till om det behövs en handlingsplan och vad den ska innehålla. Myndigheten kan också behöva utreda företagets förhållanden med affärspartner och ta del av och förstå avtal som har ingåtts med dessa.

Innan tillsynsmyndigheten beslutar om ett föreläggande måste den bedöma inte bara om en överträdelse har ägt rum, utan också vad som kan göras för att åtgärda överträdelsen. I vissa fall måste myndigheten ta ställning till om företaget har en skyldighet att vidta åtgärder för att avhjälpa den negativa effekten och vad det i sådant fall är lämpligt att företaget gör.

För att kunna avgöra om företag uppfyller kraven behöver tillsynsmyndigheten också ta ställning till om det i det enskilda fallet föreligger en potentiell eller faktisk negativ effekt på de mänskliga rättigheterna eller miljön. Som redogjorts för i avsnitt 6 kräver det bedömningar i förhållande till de internationella instrument om mänskliga rättigheter och miljö som omfattas av lagstiftningen, men också att tillsynsmyndigheten informerar sig om situationen vad gäller den faktiska risken för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön i de olika branscher och geografiska sammanhang där företaget verkar.

De företag som omfattas av lagen om företagsansvar är mycket stora företag som många gånger ingår i koncerner med dotterföretag i olika länder och som bedriver internationell affärsverksamhet genom produktionskedjor och leveranskedjor som omfattar olika länder, den s.k. globala värdekedjan.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet, och i förlängningen lagen om företagsansvar, är en kodifiering av den process för tillbörlig aktsamhet som rekommenderas enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Denna process utgör vidare den vedertagna metodiken för företagens hantering av risker avseende mänskliga rättigheter och miljö i deras respektive värdekedjor. Som framgår av konsekvensutredningen är vår förståelse att många av de företag som omfattas av lagen om företagsansvar redan arbetar med sådan riskhantering med utgångspunkt i den metodiken (se avsnitt 14).

De bedömningar som tillsynsmyndigheten ska göra avser alltså ett arbete som i stor utsträckning redan utförs av de berörda företagen oberoende av lagen om företagsansvar. För en effektiv tillsyn är det centralt att tillsynsmyndigheten förstår hur det arbetet utförs i praktiken, bl.a. eftersom kraven på företagen är utformade på ett sätt som lämnar ett stort utrymme för anpassningar utifrån det enskilda företagets situation.

Den myndighet som ges uppgiften att utöva tillsyn över företagens arbete med tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar be-

höver således ha kapacitet att sätta sig in i och förstå verksamheten hos de företag som är föremål för tillsynen. Utöver en förmåga att samverka och föra dialog med företagen bedömer vi att tillsynsmyndigheten måste ha kunskap om företagens förutsättningar vad gäller handel i en internationell miljö och om globala värdekedjor för varor och tjänster. Att myndigheten har generell kunskap om företag bedöms också nödvändigt och det är en fördel om det inom myndigheten även finns djupare kunskap om olika sätt att organisera och strukturera affärsverksamhet.

11.4 Vilka myndigheter har utsetts i andra medlemsstater?

Vi har varit i kontakt med ett antal andra medlemsstater för att bilda oss en uppfattning om deras preliminära val av myndighet. Eftersom medlemsstaterna inte har tagit slutlig ställning i frågorna finns det inte i skrivande stund några offentliga uppgifter att ta del av. Det bör vidare noteras att myndighetsstrukturerna skiljer sig åt i medlemsstaterna i stor utsträckning.

I Danmark kommer Erhvervsstyrelsen att väljas som tillsynsmyndighet. Erhvervsstyrelsen har i uppdrag att främja företagande och handel. Erhvervsstyrelsen har också tillsynsuppgifter gällande t.ex. granskning av utländska direktinvesteringar, exportkontroll samt motverkandet av penningtvätt och terrorismfinansiering. Erhvervsstyrelsen är vidare ansvarig för den nationella kontaktpunkten för ansvarsfullt företagande.

Finland genomför just nu en reform av sin regionförvaltning som innebär att tillståndsgivning, styrning och tillsyn koncentreras till ett nytt riksomfattande ämbetsverk. Myndigheten kommer ha ett brett uppdrag som omfattar tillståndsgivning och tillsyn inom bl.a. miljö och arbetsmiljö. Finland överväger att utse denna nya myndighet till tillsynsmyndighet.

Nederländerna avser att utse Autoriteit Consument & Markt (ACM) till tillsynsmyndighet. ACM är tillsynsmyndighet med ansvar för konkurrenslagstiftning, konsumentskyddslagstiftning och viss sektorslagstiftning.

Redan innan direktivet om tillbörlig aktsamhet antogs fanns det lagstiftning med regler om tillbörlig aktsamhet i Tyskland och Frankrike.

Företag som omfattas av den franska lagstiftningen är inte föremål för myndighetstillsyn men i Tyskland är Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle (BAFA) ansvarig för tillsynen över att de företag som omfattas av lagstiftningen följer reglerna. BAFA har i övrigt uppdrag inom ekonomisk utveckling, utrikeshandel, energi och grön omställning.

11.5 Ett urval av tänkbara myndigheter

Som konstaterats kommer tillsynen avse företagens beteende inom ett hittills oreglerat område som delvis är både komplext och svårgripbart. Sammanfattningsvis kräver tillsynsmyndighetens uppdrag en bred kompetens inom flera områden. Det finns ingen självklar myndighet med befintlig samlad expertis eller sakkunskap att lägga tillsynsuppgiften på.

Förenklat kan det sägas att de centrala faktorerna för valet av tillsynsmyndighet är erfarenhet av kvalificerad tillsyn, kunskap om företag och företagens villkor samt kunskap om miljö, mänskliga rättigheter och hållbarhetsfrågor kopplade till näringslivet.

De myndigheter som vi har övervägt för uppgiften är främst Finansinspektionen, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Arbetsmiljöverket, Konsumentverket och Kommerskollegium. Flertalet av dessa är myndigheter som redan har i uppdrag att utöva tillsyn över företag.

Vi går i det följande igenom olika alternativ och återkommer i delavsnitt 11.6 med vår samlade bedömning. Som kommer att framgå finns, när man studerar varje myndighet för sig, fördelar och nackdelar. Verksamheten kommer att vara ny för den myndighet som utses. Det bör framhållas att myndigheten inte måste besitta all kompetens själv, utan kunskap kan inhämtas genom en samverkan med andra myndigheter och aktörer som har relevant kompetens och erfarenhet (se mer om detta i delavsnitt 11.7 och avsnitt 8).

Utöver de myndigheter som behandlas nedan har vi övervägt att placera tillsynsuppgiften hos Tillväxtverket, Exportkreditnämnden, Inspektionen för strategiska produkter, Sida, Institutet för mänskliga rättigheter, Upphandlingsmyndigheten och länsstyrelserna. Dessa myndigheter behandlas dock inte vidare här.

11.5.1 Finansinspektionen

Finansinspektionen ansvarar för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen som rör finansiella marknader och finansiella företag.

Genom att Finansinspektionen ansvarar för de finansiella företagens efterlevnad av all finansmarknadsreglering är myndighetens tillsynsverksamhet omfattande, med befogenheter att utföra inspektioner, utfärda förelägganden och besluta om sanktioner. Finansinspektionen tillämpar s.k. riskbaserad tillsyn. Det innebär att resurser framför allt läggs där risken för problem är hög och där konsekvenserna kan bli stora, dvs. där det bedöms att tillsynen kan göra mest nytta.

I Finansinspektionens uppdrag ingår ett ansvar att arbeta för att de finansiella företagen medverkar till en hållbar utveckling. Tillsynsuppdraget omfattar att övervaka de finansiella företagens efterlevnad av skyldigheter enligt regelverken inom hållbar finans. Bland dessa finns EU-förordningen om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn (SFDR), i förhållande till vilken Finansinspektionen är nationell behörig myndighet. Finansinspektionen utövar även tillsyn över de särskilda krav, kopplade till kapitaltäckning, som ställs på bankers och försäkringsföretags interna styrformer och processer för att identifiera, mäta, hantera och övervaka risker avseende miljö, samhällsansvar och bolagsstyrning.

Finansinspektionen har även ansvar för redovisningstillsynen, som omfattar alla företag som är noterade på en reglerad marknad.

Redovisningstillsynen avser företagens regelbundna finansiella information och inkluderar både finansiell rapportering och hållbarhetsrapportering. För de nya reglerna om hållbarhetsrapportering (CSRD) finns standarder (ESRS) som utfärdas av EU-kommissionen som delegerade akter efter beredning av European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG).

Utöver noterade företag är även stora onoterade företag skyldiga att upprätta en hållbarhetsrapport. Några av dessa är finansiella företag, som har tillstånd från Finansinspektionen att driva sin verksamhet. De står därmed under Finansinspektionens tillsyn. Tillsynen över dessa företags hållbarhetsrapporter omfattas dock inte av redovisningstillsynen, utan faller i stället inom ramen för Finansinspektionens tillsyn i allmänhet över de företagen. Finansinspektionen har

delegerat vissa uppgifter vad gäller redovisningstillsynen till Nämnden för svensk redovisningstillsyn. Nämnden granskar företagens rapportering och kan uppmana ett företag att vidta rättelse, men har inga ytterligare befogenheter. I den utsträckning ärenden överlämnas till Finansinspektionen gör Finansinspektionen en självständig prövning av om en tillsynsundersökning ska inledas och har i förekommande fall möjlighet att utfärda sanktioner.

Inom Finansinspektionen finns en hållbarhetschef och tjänstemän med expertis inom de hållbarhetsregelverk som myndigheten har tillsyn över. Tillsynen på hållbarhetsområdet är integrerad med den tillsyn som utövas i förhållande till varje finansiell sektor för sig.

Finansmarknadsområdet är ett rättsområde som i stor utsträckning är EU-anknutet och Finansinspektionen deltar i ett omfattande samarbete med tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater.

Sammantaget har Finansinspektionen stor erfarenhet av kvalificerad myndighetsutövning och av att vara tillsynsmyndighet i förhållande till näringslivets efterlevnad av EU-rätten. Finansinspektionen besitter omfattande kunskap om företagsformer, organisationsstrukturer och affärsförhållanden i den finansiella sektorn. Finansinspektionen har vidare kunskap om hållbarhetsfrågor i en företagskontext, och utövar tillsyn inom hållbarhetsområdet över finansiella företag och företag inom andra sektorer som är noterade på en reglerad marknad.

11.5.2 Konkurrensverket

Konkurrensverket är förvaltningsmyndighet med ansvar för konkurrensfrågor samt tillsynsmyndighet för den offentliga upphandlingen.

Konkurrensverket utövar tillsyn över att företag följer konkurrenslagstiftningen och upphandlingslagstiftningen. Tillsynen avser företag inom alla sektorer och deras ageranden på marknaden i förhållande till andra aktörer. Ansvaret omfattar att pröva förbud mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning och anmälningar av företagskoncentrationer. Befogenheterna omfattar att utföra inspektioner, utfärda förelägganden och besluta om sanktioner.

Det regelverk Konkurrensverket tillämpar är i stor utsträckning EU-anknutet. Myndigheten har flera uppgifter som innebär nära kontakter med EU-kommissionen och andra konkurrensmyndigheter

inom EU. Exempelvis har de nationella konkurrensmyndigheterna enligt en EU-förordning en skyldighet att tillämpa konkurrensreglerna i nära samarbete, vilket görs inom ramen för European Competition Network (ECN).

Konkurrensverket har således, i likhet med Finansinspektionen, stor erfarenhet av kvalificerad myndighetsutövning och av att vara tillsynsmyndighet i förhållande till näringslivets efterlevnad av EU-rätten. Även Konkurrensverket besitter omfattande kunskap om företag och om olika företagsformer, organisationsstrukturer och affärsförhållanden. Konkurrensverkets kunskap är, till skillnad från Finansinspektionens, inte begränsat till företag i en viss sektor. Konkurrensverket saknar dock uppgifter och kompetens inom hållbarhetsområdet.

11.5.3 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om bl.a. klimat, luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden och avfall.

Naturvårdsverket har inte någon generell uppgift att utöva tillsyn över att lagstiftning inom dessa områden följs. Ansvaret för tillsynen av den svenska miljörättsliga regleringen ligger främst på länsstyrelserna. Naturvårdsverket har dock i uppgift att vägleda länsstyrelserna såvitt avser tillsynen och verksamhetsutövare vad gäller efterlevnad av lagstiftningen.

Naturvårdsverket har vidare vissa uppgifter som innebär att myndigheten utövar tillsyn över att regler som syftar till att uppnå klimatomställning efterlevs av företagen.

Sedan den 1 oktober 2024 övervakar Naturvårdsverket att de s.k. CBAM-reglerna följs. Reglerna kan beskrivas som ett klimatstyrmedel på EU-nivå som prissätter koldioxid på import av utsläppsintensiva varor, t.ex. stål, cement, aluminium, konstgödsel, elektricitet och vätgas och som gäller för importörer av varor till Sverige. Naturvårdsverket har också utsetts som ansvarig myndighet för tillsynen enligt EU-förordningen 2024/1787 om minskade metanutsläpp inom energisektorn. Sedan tidigare är Naturvårdsverket även ansvarigt för tillsynen vad gäller andra regelverk avseende utsläppshandeln. Dessa uppgifter innebär att Naturvårdsverket utövar tillsyn över krav på

rapportering och andra åtgärder som ska vidtas för att förhindra eller minska utsläpp.

Naturvårdsverket deltar i internationella samarbeten avseende miljö och klimat. Myndigheten stödjer och företräder Sverige i förhandlingar om internationella miljökonventioner och klimatkonventioner. Detsamma gäller i fråga om sådan EU-rättslig miljölagstiftning inom ramen för vilket det pågår ett samarbete på EU-nivå.

Sammantaget har Naturvårdsverket ett stort ansvar för och kunskap om de miljöfrågor som omfattas av den föreslagna lagen om företagsansvar, även om det framför allt avser svensk miljö. Naturvårdsverket utövar generellt sett inte tillsyn över att miljölagstiftningen följs av verksamhetsutövare och myndigheten är förhållandevis oerfaren vad gäller att utöva tillsyn över företag. Myndigheten har inte heller någon ingående kunskap om företag och affärsverksamhet. På klimatområdet har myndigheten dock vissa uppgifter som avser tillsyn över att företagen följer reglerna.

11.5.4 Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket är ansvarig myndighet för arbetsmiljöfrågor och utövar tillsyn över att lagstiftningen om arbetsmiljö och arbetstid följs. Arbetsmiljöverket är även samordnande myndighet i arbetet mot arbetslivskriminalitet och tillsynsmyndighet för att se till att arbetsgivare lever upp till lagkraven på att inrätta interna visselblåsarfunktioner.

Arbetsmiljölagen gäller i varje verksamhet i Sverige i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning. Arbetsmiljöverket är därmed ansvarig för tillsyn över arbetsgivare inom såväl näringslivets som det offentligas alla sektorer. Liksom Finansinspektionen tillämpar Arbetsmiljöverket en riskbaserad tillsyn. Ett naturligt led i tillsynen är att utföra inspektioner på arbetsplatserna. Arbetsmiljöverkets befogenheter omfattar även att utfärda förelägganden och besluta om sanktioner.

Arbetsmiljöverket bedriver således en omfattande tillsynsverksamhet och har stor erfarenhet av att agera med olika ingripande beslut. Den tillsyn som bedrivs avser arbetsgivarnas efterlevnad av arbetsrättslig lagstiftning. Även om arbetsgivarna många gånger är företag innebär det att Arbetsmiljöverket saknar erfarenhet av att utöva till-

syn över och göra ingripanden mot företag vad gäller deras affärsverksamhet. Därmed har myndigheten inte heller någon direkt kunskap om företag och affärsverksamhet.

Hos Arbetsmiljöverket finns kunskap om regelverket kring vissa av de mänskliga rättigheter som omfattas av lagen om företagsansvar. Kunskapen avser framför allt förhållandena på den svenska arbetsmarknaden.

11.5.5 Konsumentverket

Konsumentverket är förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och utövar tillsyn över att företagen följer viss konsumentskyddslagstiftning, däribland avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen. Lagstiftningen är tillämplig på alla näringsidkare i Sverige. Liksom Finansinspektionen och Arbetsmiljöverket utövar myndigheten en riskbaserad tillsyn. Konsumentverkets befogenheter omfattar att utfärda föreläggande och besluta om sanktioner.

Även Konsumentverket bedriver således en omfattande tillsynsverksamhet och har stor erfarenhet av att agera med olika ingripande beslut. Den tillsyn som bedrivs avser marknadsrättslig lagstiftning och i likhet med Arbetsmiljöverket saknar Konsumentverket erfarenhet av att utöva tillsyn över och göra ingripanden mot företag vad gäller deras affärsverksamhet. Därmed har inte heller Konsumentverket någon direkt kunskap om företag och affärsverksamhet.

Konsumentverket har tidigare haft uppdrag som inneburit att myndigheten skaffat sig kompetens inom vissa hållbarhetsfrågor. Uppdragen har dock upphört och den delen av myndighetens verksamhet är numera avvecklad.

11.5.6 Kommerskollegium

Kommerskollegium är förvaltningsmyndighet för frågor som rör utrikeshandel, EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik. Myndigheten har framför allt ett främjandeuppdrag att verka för frihandel och fri rörlighet på EU:s inre marknad med utgångspunkt i det samlade svenska ekonomiska intresset. I uppdraget ingår att beakta näringslivets och konsumenternas intressen samt utvecklingsländernas perspektiv och integrering i handelssystemet.

Kommerskollegium är även sektorsansvarig beredskapsmyndighet för utrikeshandel. Det innebär att Kommerskollegium har nationellt ansvar för att verka för att handelsflöden fungerar även i tider av kris, förhöjd beredskap och krig.

Kommerskollegiums uppdrag avser alltså i stor utsträckning samarbetet inom EU, vilket får som följd att myndigheten i stor utsträckning också på olika sätt samverkar inom EU. Samarbete med andra medlemsstater sker bl.a. genom olika arbetsgrupper och kommittéer som organiseras av kommissionen.

Kommerskollegiums arbete med att analysera handeln innefattar att undersöka hur näringslivets globala värdekedjor fungerar. Fokus är dock inte så mycket på enskilda marknader, råvaror eller produkter, utan i de delarna finns det större kompetens hos sektorsmyndigheter. Kommerskollegium har även i uppdrag att hjälpa enskilda företag som stöter på handelshinder globalt och på den inre marknaden.

Kommerskollegium ska integrera hållbar utveckling i sitt arbete och på myndigheten finns kompetens om hållbarhetsfrågor. Kompetensen har byggts upp till följd av hållbarhetsfrågornas anknytning till handel och i takt med att intresset bland företagen har ökat. Tidigare var ansvaret för frågorna integrerat med ansvaret för myndighetens utvecklingsbistånd, men det ligger numera på enheten för ekonomisk analys och bemannas för närvarande av två tjänstemän. Härutöver finns det även tjänstemän i den övriga organisationen som arbetar med olika hållbarhetsfrågor.

Det arbete som Kommerskollegium utför på hållbarhetsområdet handlar framför allt om att analysera kopplingen mellan olika aspekter av hållbarhet och handel. Som ett led i det har Kommerskollegium viss kompetens om det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande och hur det används av multinationella företag för att hantera hållbarhetsrisker i de globala värdekedjorna.

Kommerskollegiums arbete har även innefattat att följa regelutvecklingen på området och att bedöma hur den påverkar handelssystemet. I det sammanhanget har Kommerskollegium analyserat vilken påverkan direktivets regler om tillbörlig aktsamhet och angränsande regler i annan EU-lagstiftning kan få på EU-företags affärspartner i utvecklingsländer.

Sammantaget kan det konstateras att Kommerskollegiums huvudsakliga uppdrag är att främja handel och att myndigheten ska bevaka näringslivets intressen och integrera hållbar utveckling. Inom Kom-

merskollegium finns expertkunskap i fråga om hur näringslivets globala värdekedjor fungerar och om hållbarhetsfrågor i en handelskontext. Myndigheten har även viss kunskap om hur det internationella ramverk och EU-direktiv som ligger till grund för lagen om företagsansvar påverkar handeln. Kommerskollegium har vidare stor erfarenhet av att samverka inom EU och med näringslivet och har även vissa uppgifter som innebär att myndigheten vägleder företag.

Med undantag för ett begränsat uppdrag att utöva viss tillsyn över auktoriserade handelskamrar är Kommerskollegium inte ansvarig för någon tillsyn. Kommerskollegium saknar därmed erfarenhet av att utöva tillsyn över att företag följer regler och har i dag inte den kompetens eller organisation som behövs för att bedriva tillsyn, däribland att utfärda olika slags förelägganden, utföra inspektioner och påföra företag sanktioner.

11.6 Vilken myndighet ska vara tillsynsmyndighet?

Förslag

Regeringen ska bestämma vilken myndighet som ska ansvara för tillsynen över att företagen följer den föreslagna lagen om företagsansvar.

Bedömning

Kommerskollegium bör utses till tillsynsmyndighet enligt lagen om företagsansvar.

Såvitt vi kan bedöma finns det ingen myndighet med befintlig samlad expertis eller sakkunskap som det är självklart att lägga tillsynsuppgiften på. Oavsett vilken myndighet som utses för att utöva tillsyn över företagens tillämpning av reglerna om tillbörlig aktsamhet så handlar det i hög grad om att bygga upp en ny verksamhet.

Under vårt arbete har vi samrått med de myndigheter som vi enligt ovan har ansett vara mest aktuella för uppgiften. Vid dessa kontakter har det framkommit att ingen av myndigheterna anser sig vara lämplig. Detta framstår i och för sig inte som förvånande med hänsyn till att

regelverket i delar är komplext och inbegriper att utöva tillsyn över enskilda företag.

Av redogörelsen ovan framgår att det finns fördelar och nackdelar med alla de ovan nämnda myndigheterna, men alltså också att ingen av dem i dag besitter all den kompetens och erfarenhet i fråga om företagande, hållbarhet och tillsyn som krävs för att utföra uppgiften.

Som konstaterats är en central faktor för valet av tillsynsmyndighet kunskap om företag och företagens villkor samt förmåga att sätta sig in i och förstå verksamheten hos de företag som är föremål för tillsynen. Naturvårdsverket, Arbetsmiljöverket och Konsumentverket saknar erfarenhet av att utöva tillsyn över företagens affärsverksamhet. Mot bakgrund av myndigheternas nuvarande uppdrag och verksamhet bedöms de ha begränsad kunskap om företag och företagens villkor. I det avseendet framstår de som mindre lämpliga att utöva tillsynen.

Finansinspektionen och Konkurrensverket har generellt större kunskap om företag och affärsförhållanden. Utöver generell kunskap om företagande är en central faktor vid valet av tillsynsmyndighet att myndigheten har kunskap om hållbarhet. Den myndighet som väljs måste också ha kapacitet att förstå globala värdekedjor och företagens förutsättningar vad gäller handel i en internationell miljö.

Kommerskollegiums huvudsakliga uppdrag är att främja handel. I det ligger att man ska bevaka näringslivets intressen och integrera hållbar utveckling.

Hos Kommerskollegium finns det vidare kompetens om hållbarhetsfrågor i en handelskontext, som innefattar hur det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande och EU-reglering på hållbarhetsområdet påverkar handeln. Kommerskollegium vet även hur näringslivets globala värdekedjor fungerar.

Enligt vår mening är Kommerskollegium den myndighet vars uppdrag ligger närmast reglerna om tillbörlig aktsamhet i lagen om företagsansvar. Inom Kommerskollegium finns kunskap om företags förutsättningar vad gäller internationell handel, globala värdekedjor för varor och tjänster samt hållbarhet. Vidare har Kommerskollegium redan uppgifter som innebär att myndigheten samverkar med näringslivet. Myndigheten vägleder företag gällande regler som dessa ska följa och myndighetens nuvarande uppdrag innebär i stor utsträckning samarbete inom EU.

Den kombination av kunskap om företagande och hållbarhet och erfarenhet av samverkan med näringslivet som finns inom Kommers-

kollegium utgör ett tungt vägande skäl för att bedöma Kommerskollegium som den mest lämpade myndigheten att utöva tillsyn enligt lagen om företagsansvar. Det gör Kommerskollegium till den av myndigheterna som vi bedömer har de bästa förutsättningarna för att förstå den verksamhet hos företagen som tillsynen över reglerna om tillbörlig aktsamhet framför allt avser.

Som framgår ovan finns det dock även andra aspekter att ta hänsyn till vid valet av tillsynsmyndighet, framför allt tillsynserfarenhet.

Finansinspektionen och Konkurrensverket är tillsynsmyndigheter med avseende på näringslivets efterlevnad av EU-rättslig reglering. Båda dessa myndigheter har stor erfarenhet av att utöva tillsyn över och göra ingripanden mot företag vad gäller deras affärsverksamhet.

Finansinspektionen utövar dessutom tillsyn inom hållbarhetsområdet och på myndigheten finns viss kunskap om hållbarhetsfrågor i en företagskontext. Konkurrensverket saknar uppgifter och kompetens inom hållbarhet.

Finansinspektionens tillsyn på hållbarhetsområdet avser redovisningstillsyn och tillsyn över regelverken inom hållbar finans. Tillsynen tar sikte på om den information som lämnas av företagen gör att intressenterna kan fatta välgrundade investeringsbeslut. Den löpande granskningen av företagens hållbarhetsrapporter görs inte av Finansinspektionen utan av Nämnden för redovisningstillsyn. Granskningen avser, på motsvarande sätt som tillsynen, om företagen har rapporterat i enlighet med regelverket, inte företagens hantering av hållbarhetsrisker.

Därigenom skiljer sig Finansinspektionens tillsyn på hållbarhetsområdet från den tillsyn som ska utövas över om företagen uppfyller kraven på tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar.

De företag som tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över är de allra största svenska företagen. Det är vidare så att reglerna om tillbörlig aktsamhet omfattar både icke-finansiella och finansiella företag men är utformade på ett sätt som innebär att de finansiella företagens verksamhet i allt väsentligt inte berörs av kraven (se avsnitt 6). Utgångspunkten är därmed att tillsynen framför allt kommer att avse de icke-finansiella företagens beteende i sina respektive globala värdekedjor. Det är inom den finansiella sektorn som Finansinspektionen har omfattande kunskap om företag och affärsförhållanden.

Finansinspektionen bedömer enligt vad myndigheten har framfört till utredningen att deras nuvarande uppdrag och kompetens, inom

hållbarhetsområdet och vad gäller företag och affärsförhållanden, i mycket begränsad utsträckning skulle underlätta för myndigheten att bygga upp en tillsynsfunktion såvitt avser lagen om företagsansvar.

Vi delar uppfattningen att den kunskap om företag och affärsförhållanden inom den finansiella sektorn som finns inom Finansinspektionen inte är fullt ut relevant för den myndighet som ska utöva tillsyn över reglerna om tillbörlig aktsamhet.

Konkurrensverkets tillsyn över företagen är å andra sidan inte begränsad till en viss sektor. Konkurrensverket har erfarenhet av att bedöma stora företags agerande i fråga om konkurrens och upphandling i olika sektorer, däribland i sektorer där värdekedjorna är globala, som t.ex. tillverkningsindustrin och detaljhandeln. Konkurrensverket har dock varken uppgifter eller kompetens inom hållbarhet.

Varken Finansinspektionen eller Konkurrensverket är alltså ett ur alla synvinklar lämpligt val sett till den sammantagna kompetens om företag, affärsförhållanden och hållbarhet som är önskvärd. Inte heller har dessa myndigheter i dag uppdrag som innebär att de bidrar med stöd och vägledning till företagen eller näringslivet i stort, utöver vad som följer av förvaltningslagen.

Sammanfattningsvis har Finansinspektionen respektive Konkurrensverket den fördelen framför Kommerskollegium att Finansinspektionen och Konkurrensverket redan är tillsynsmyndigheter med avseende på näringslivets efterlevnad av EU-rätt. Sett till kompetensen i fråga om hållbarhet och företagande samt sättet att arbeta i övrigt är Kommerskollegium den myndighet som vi bedömer är mest lämpad att utöva tillsyn över att företagen följer reglerna om tillbörlig aktsamhet.

Tidigare erfarenhet av tillsyn är viktigt i sammanhanget, men är enligt vår bedömning inte nödvändigt. Det är fråga om tillsyn inom ett nytt rättsligt område där de bedömningar som myndigheten måste göra inom ramen för tillsynen bygger på en förmåga att förstå både näringslivet i ett generellt perspektiv, affärsförhållanden hos den typen av företag som är föremål för tillsynen och det nya rättsområde som tillsynen avser. Mot bakgrund av detta och det samråd vi har haft med myndigheterna bedömer vi att, oavsett vilken myndighet som väljs, myndigheten i stor utsträckning måste bygga upp en ny verksamhet. Denna behöver utformas över tid genom samverkan inom EU.

Visserligen är Kommerskollegium en förhållandevis liten myndighet som inte har någon erfarenhet av att utöva tillsyn över företagen

och hur företagen tillämpar regler. Myndigheten saknar därmed både den kompetens och de resurser som krävs för att ägna sig åt myndighetsutövning som innefattar utredningar av och ingripanden mot företag. Som en följd av att Kommerskollegium inte har liknande tillsynsuppgifter i dag saknar myndigheten även erfarenhet av uppgifter som följer med detta, som att utfärda förelägganden, utföra undersökningar på plats och besluta om viten och sanktionsavgifter.

Vi ser framför oss att företagen som omfattas av lagens föreslagna tillämpningsområde har all anledning att samarbeta med tillsynsmyndigheten. Det förefaller naturligt att myndigheten vid en utredning av en potentiell överträdelse i första hand tar en informell kontakt med företaget för att diskutera vilka åtgärder som bör vidtas. I praktiken torde det därför endast i undantagsfall bli aktuellt med en undersökning på plats hos företagen.

För det fall det blir aktuellt för myndigheten att besluta om ett föreläggande har myndigheten att förhålla sig till proportionalitetsprincipen på det sättet att utformningen av föreläggandet inte ska vara mer ingripande än vad som behövs i det enskilda fallet. Det innebär att myndigheten, om det inte behövs, inte ska förena ett föreläggande med vite. Det innebär även att myndigheten i första hand ska använda sig av andra alternativ än sanktionsavgifter.

Med detta sagt skulle Kommerskollegium givetvis behöva bygga upp den kompetens som behövs för att kunna utöva myndighet och fatta rättssäkra beslut om myndigheten utses som ansvarig för tillsynen över lagen om företagsansvar. Det ska i det sammanhanget beaktas att det är ett förhållandevis litet antal företag som omfattas av reglerna och att reglerna ska börja gälla för företagen först under sommaren 2029. Därmed bör det finnas goda förutsättningar för Kommerskollegium att bygga upp en tillsynsverksamhet och vidta de övriga förberedelser som krävs inför att tillsynen ska börja utövas.

Vid våra kontakter har Kommerskollegium framfört att det skulle innebära en stor omställning för myndigheten att få i uppgift att utöva tillsyn över att företag följer lagen om företagsansvar. De har angett att en sådan uppgift innebär att myndighetens uppdrag skulle breddas från att omfatta att övergripande analysera kopplingen mellan handel och hållbarhet till ställningstaganden av vad som kan och ska krävas av de allra största företagen i den globala värdekedjan för att handeln ska vara hållbar i förhållande till miljö- och mänskliga rättigheter. Vi bedömer att detta ligger nära det uppdrag myndigheten har i dag och

därmed snarare bör kunna ses som en naturlig utveckling än en omställning av uppdraget.

Kommerskollegium har även framfört att det finns en risk för att företagen kommer vara mindre benägna att kontakta och föra dialog med myndigheten om de tilldelas tillsynsuppdraget. För att kunna uppfylla sitt huvuduppdrag som analysmyndighet i frågor som rör utrikeshandel och den inre marknaden och sitt nya uppdrag som sektorsansvarig beredskapsmyndighet för utrikeshandel är Kommerskollegium beroende av att kunna ha förtroendefulla samtal med och inhämta information från företagen. Detta skulle enligt Kommerskollegium försvåras om myndigheten även får uppgiften att utöva tillsyn över företagen.

Vi har förståelse för denna oro, men konstaterar samtidigt att det inte är ovanligt att myndigheter ges en kombination av olika uppgifter som innebär att myndigheten är expert och utför analyser inom ett visst område samt utövar tillsyn på områden som angränsar till detta. Det finns vidare exempel på myndigheter som kombinerar samverkan med näringslivet och dialog med enskilda företag med att utöva tillsyn över dessa. Vi kan också notera att exempelvis Danmark av allt att döma kommer att ge tillsynsuppdraget till den myndighet som samtidigt har uppdraget att främja företagande och handel.

Sammantaget är enligt vår mening risken liten för att de företag som ställs under tillsyn enligt lagen om företagsansvar skulle dra sig för att söka råd och hjälp av Kommerskollegium, vare sig det gäller frågor om tillbörlig aktsamhet eller frågor som ligger inom ramen för myndighetens befintliga främjandeuppdrag.

Vår bedömning är vidare att Kommerskollegiums kontaktnät och vana att föra dialog med företagen gör att myndigheten har särskilt goda förutsättningar att skapa sig den förståelse för företagens verksamhet som kommer att behövas vid tillsynen.

Vi menar också att det är en betydande fördel om den myndighet som anförtros uppgiften har ett kärnuppdrag att främja företagande, snarare än ett fokus på regelefterlevnad. Som vi tidigare har varit inne på kan det på många punkter vaga regelverket om tillbörlig aktsamhet ställa företagen inför svåra överväganden där det ofta inte finns givna lösningar. För att uppnå direktivets syfte, dvs. att gagna miljö och mänskliga rättigheter, inte minst i länder utanför EU, behöver företagen framför allt lära sig att tillämpa reglerna som det är tänkt. Samspelet med tillsynsmyndigheten blir då särskilt viktigt.

Sammantaget bedömer vi att de fördelar som finns med att välja Kommerskollegium och inte någon annan myndighet överväger nackdelen med att Kommerskollegium saknar erfarenhet av att utöva tillsyn och för närvarande även saknar de resurser som krävs för ett sådant uppdrag.

Vi föreslår alltså att regeringen ger Kommerskollegium ansvaret för tillsynen över företagens tillämpning av reglerna om tillbörlig aktsamhet.

Frågor om förvaltningsmyndigheternas inbördes ansvar behöver emellertid inte regleras i lag, lika lite som förvaltningsmyndigheternas inre organisation. Det föreslås således att regeringen ska bestämma vilken myndighet som ska vara tillsynsmyndighet. Att regeringen vid behov kan meddela föreskrifter om myndigheternas inre organisation och arbetssätt följer av den s.k. restkompetensen (8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen).

I avsnitt 8 har vi föreslagit att tillsynsmyndigheten ges ett visst uppdrag att lämna information, stöd och vägledning med syftet att underlätta för de företag som kommer att beröras av reglerna. Vi tror att det på sikt kommer att uppstå ett intresse och behov av sådana insatser som går utöver våra förslag, bland både de företag som omfattas av lagen och av de företag som ingår i dessa företags värdekedjor. Våra utredningsdirektiv ger oss dock inte utrymme att föreslå att tillsynsmyndigheten ges ett mer konkret sådant uppdrag. Detta är därför något som i stället får utredas och övervägas närmare i annan ordning.

11.7 Samverkan med andra aktörer

11.7.1 Den svenska kontaktpunkten för ansvarsfullt företagande

Som beskrivits i avsnitt 3 består det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag om ansvarsfullt företagande och ytterligare vägledningar från OECD. De länder som har anslutit sig till OECD:s riktlinjer för multinationella företag om ansvarsfullt företagande, däribland samtliga EU:s medlemsländer, har gjort en bindande utfästelse om att tillämpa dessa. De anslutna ländernas regeringar har också för-

bundit sig att främja riktlinjerna genom att inrätta en nationell kontaktpunkt (NKP) till vilken intressenter kan anmäla företag som de anser har brutit mot riktlinjerna.

I Sverige har NKP utformats som trepartssamverkan mellan staten, näringslivet, och arbetstagarnas organisationer. Staten företräds av Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) som även tillhandahåller ett sekretariat med viss bemanning. Den svenska NKP samverkar vidare med civilsamhället på kontinuerlig basis.

Utöver att behandla anmälningar mot företag ska NKP informera om och främja tillämpningen av riktlinjerna samt vara ett forum för dialog i frågor som rör riktlinjernas implementering. NKP kan inte överpröva avgörandena av domstolar men kan avge rekommendationer och medla mellan parter.

11.7.2 Myndigheter och statliga bolag

Vi har ovan beskrivit att den process för tillbörlig aktsamhet som det internationella ramverket rekommenderar utgör den vedertagna metodiken för hur många stora företag arbetar med att hantera risker avseende mänskliga rättigheter och miljö i sina respektive värdekedjor. På liknande sätt som företagen arbetar även vissa myndigheter och statligt ägda bolag med att hantera hållbarhetsrisker i sin operativa verksamhet med utgångspunkt i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande.

Ett exempel är Exportkreditnämnden, som vid sitt utfärdande av garantier till svenska exportföretag ska följa FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag om ansvarsfullt företagande och övriga för garantigivningen relevanta riktlinjer från OECD. Det innebär att Exportkreditnämnden gör en bedömning av risken för negativa effekter på mänskliga rättigheter och miljö i de affärer nämnden garanterar och att den bedömningen vägs in i affärsbeslutet. Ett liknande arbetssätt ska tillämpas av Sida inför beslut av biståndsinsatser och av de statliga bolagen Swedfund och Svensk Exportkredit i deras respektive operativa verksamheter.

Inom nätverket Team Sweden har det bildats en särskild grupp för kunskapsutbyte och erfarenhetsutbyte inom ansvarsfullt företagande. Den sammankallas av Utrikesdepartementet och medlem-

mar är de myndigheter och statliga bolag som nämns ovan samt Kommerskollegium, Tillväxtverket, Svenska institutet, Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Svenskt Näringsliv och Näringslivets internationella råd.

11.7.3 En särskild ordning för samverkan?

I avsnitt 8 har vi redogjort för våra överväganden vad gäller tillsynsmyndighetens behov av att samverka och samordna sig med andra myndigheter inom ramen för sina utredningar. Exempelvis kan myndigheten behöva göra det med s.k. sektorsmyndigheter som har tillsyn över ett område som ligger nära tillsynsansvaret.

Som redogjorts för ovan granskas de svenska företagens efterlevnad av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande i viss utsträckning av den svenska NKP, när ärenden om bristande efterlevnad anmäls dit. Samtidigt är direktivet om tillbörlig aktsamhet, och i förlängningen lagen om företagsansvar, en kodifiering av den process för tillbörlig aktsamhet som rekommenderas enligt detta ramverk. Det innebär att de bedömningar som Kommerskollegium ska göra inom ramen för tillsynen av att företag följer lagen om företagsansvar kommer likna de bedömningar som görs av NKP i de ärenden som anmäls dit. Vi bedömer att det därmed är angeläget att Kommerskollegium även samverkar med NKP.

Utöver samverkan och samordning med andra myndigheter inom ramen för utredningar och med NKP, kan det finnas fördelar med att Kommerskollegium samverkar brett med andra aktörer som har erfarenhet av att tillämpa det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Detta särskilt mot bakgrund av att det är fråga om tillsyn inom ett hittills oreglerat område som är både komplext och svårgripbart men inom vilket det alltså finns relevant erfarenhet hos dessa aktörer.

Vi har övervägt om det mot bakgrund av detta kan finnas behov av en särskild ordning för samverkan i frågor som rör företagsansvar. Genom den möjlighet till samverkan som redan finns enligt svensk rätt kommer Kommerskollegium visserligen ha möjlighet till erfarenhetsutbyte och kunskapsutbyte som kan komma till användning både vid utövningen av tillsynen och när myndigheten lämnar information, stöd och vägledning till företagen. Vi kan också konstatera att det

redan, genom nätverket Team Sweden, sker ett visst utbyte av kunskap och erfarenhet av att hantera hållbarhetsrisker i enlighet med det internationella ramverket om ansvarsfullt företagande, och att detta är något som Kommerskollegium som medlem i nätverket har möjlighet att delta i.

Syftet med en särskild ordning för samverkan i frågor som rör företagsansvar vore framför allt att säkerställa att det sker en bred och ingående samverkan mellan Kommerskollegium och NKP samt mellan Kommerskollegium och andra aktörer som har erfarenhet av att tillämpa det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande.

Man kan t.ex. tänka sig att det inrättas ett särskilt organ på Kommerskollegium för att ge råd till myndigheten i strategiska och principiella frågor rörande företagsansvar, bidra med erfarenhet och expertkunskap samt fungera som forum för dialog mellan Kommerskollegium och det omgivande samhället. Därigenom skulle expertkunskap inom företagsansvar som i dag inte finns på Kommerskollegium kunna tillföras genom ledamöterna i rådet. Ett rådgivande organ skulle även kunna användas som ett led i Kommerskollegiums bedömningar av inom vilka verksamheter risken för överträdelser är hög och konsekvenserna kan bli stora, dvs. var tillsynen kan göra mest nytta. Inrättandet av ett särskilt rådgivande organ på myndigheten skulle även kunna bidra till förtroende och legitimitet för Kommerskollegiums arbete inom ett för myndigheten nytt område.

En särskild ordning för samverkan skulle behöva utformas med beaktande av de krav på tillsynsmyndighetens oberoende som följer av direktivet (se artikel 24.9 och avsnitt 8), så att t.ex. ett särskilt rådgivande organs funktion inte påverkar myndighetens självständiga tillsynsverksamhet.

Frågan om att inrätta ett särskilt organ för företagsansvar på myndigheten har tagits upp med Kommerskollegium under våra kontakter med dem. Kommerskollegium har då framfört att myndigheten i nuläget inte bedömer att de potentiella fördelarna med detta är tillräckliga. En närmare utredning av fördelar och nackdelar med en sådan ordning eller av andra former för särskild samverkan mellan Kommerskollegium och NKP samt andra aktörer inryms inte i vårt uppdrag. Det finns dock enligt vår mening skäl att under den fortsatta beredningen av tillsynsuppdraget se över den frågan.

12 EU-förordningen om batterier

12.1 Bakgrund

Europaparlamentet och rådet antog EU-förordningen om batterier den 12 juli 2023. Förordningen reglerar batteriers hela livscykel, från miljömässiga och sociala risker som är förknippade med utvinning av råmaterial för batteritillverkning till hur uttjänta batterier ska omhändertas. Förordningen syftar till att bidra till den inre marknadens effektiva funktion och samtidigt förebygga och minska negativ miljöpåverkan från batterier. Batterier får endast släppas ut på marknaden om de uppfyller de hållbarhetskrav och säkerhetskrav samt märkningskrav och informationskrav som ställs i förordningen.

I EU-förordningen om batterier finns det bestämmelser om tillbörlig aktsamhet som har likheter med bestämmelserna i direktivet om tillbörlig aktsamhet. Den 21 maj 2025 föreslog kommissionen, inom ramen för det s.k. Omnibus IV-paketet, att tillämpningen av reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier skulle skjutas upp med två år. Som skäl angavs att ett stort antal medlemsstater ännu inte hade utsett sådana anmälda organ som enligt förordningen behövs för tredjepartsgranskning, samt att kommissionen behövde mer tid för att ta fram vägledning om aktsamhetskraven och harmonisera denna med den vägledning som ska tas fram inom ramen för direktivet om tillbörlig aktsamhet. Europaparlamentet och rådet antog förslaget den 18 juli 2025, och en ändringsförordning trädde i kraft den 31 juli 2025.[1] Tillämpningen av kraven på tillbörlig aktsamhet sköts därmed upp till den 18 augusti 2027.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/1561 av den 18 juli 2025 om ändring av förordning (EU) 2023/1542 vad gäller skyldigheter för ekonomiska aktörer i fråga om policyer för tillbörlig aktsamhet avseende batterier.

12.2 Regler om tillbörlig aktsamhet

Reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier gäller för ekonomiska aktörer, däribland tillverkare och importörer av batterier, som har en årlig nettoomsättning som överstiger 40 000 000 euro (artikel 47). Dessa aktörer ska säkerställa att de hanterar de sociala och miljömässiga risker som är förknippade med utvinning, bearbetning och handel med vissa råmaterial och sekundära råmaterial för batteritillverkning.

Inom ramen för Omnibus IV-paketet lade kommissionen även fram ett förslag om att företag med en nettoomsättning understigande 150 miljoner euro ska undantas från aktsamhetskraven i batteriförordningen (COM [2025] 258 final). I nuläget är någon sådan ändring dock inte beslutad.

Reglerna syftar delvis till att skydda miljön men även till stor del att skydda människor från att utnyttjas för barnarbete eller slavarbete eller utsättas för diskriminering eller undermåliga förhållanden på arbetsplatsen. När det gäller själva förfarandet finns det likheter med kraven i direktivet om tillbörlig aktsamhet på att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera, bedöma, förebygga, begränsa, stoppa eller minimera negativa effekter. Aktörerna ska ha en policy för tillbörlig aktsamhet, organisera sitt interna ledningssystem så att det stöder policyn, identifiera och bedöma faktiska och potentiella sociala och miljömässiga risker samt vidta åtgärder för att hantera riskerna.

I EU-förordningen om batterier ställs även krav på att företagen ska inrätta kontrollsystem avseende leveranskedjan som ska innehålla uppgifter om råmaterialet och mängden råmaterial i det aktuella batteriet, leverantören, ursprungsland och marknadstransaktioner som ägt rum sedan utvinning (artiklarna 49 och 50).

12.2.1 Tredjepartsgranskning och revision

En väsentlig skillnad mellan reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier och direktivet om tillbörlig aktsamhet är att det enligt EU-förordningen om batterier ställs krav på tredjepartsgranskning och revision. Avsikten med tredjepartsgranskningen är att den ska fastställa att det förfarande för tillbörlig aktsamhet som de ekonomiska aktörerna tillämpar överensstämmer med de krav som ställs i förordningen. Det organ som ansvarar för tredjepartsgranskningen

ska ta fram en granskningsrapport och besluta om godkännande (artikel 51). En ekonomisk aktör kan bli skyldig att överlämna dessa handlingar till ansvariga myndigheter i medlemsstaterna (artikel 52).

12.2.2 Tillsyn eller marknadskontroll?

Av EU-förordningen om batterier följer att en medlemsstat som konstaterar att en ekonomisk aktör inte fullgjort sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet ska kräva att den berörda ekonomiska aktören åtgärdar den bristande överensstämmelsen (artikel 84). Om denna kvarstår, och det inte finns några andra effektiva medel för att få den att upphöra, ska den berörda medlemsstaten vidta alla lämpliga åtgärder för att begränsa eller förbjuda tillhandahållandet på marknaden av batterier som den ekonomiska aktören har tillhandahållit på marknaden. Vid en allvarlig bristande överensstämmelse ska den berörda medlemsstaten säkerställa att batterierna dras tillbaka från marknaden eller återkallas.

Tidigare beredning av ärendet

Inom Klimat- och näringslivsdepartementet tillsattes en intern utredning för att biträda departementet i arbetet med de författningsändringar som krävs för att EU-förordningen om batterier ska kunna tillämpas i Sverige (KN 2023:B). Resultatet av utredningen redovisades i promemorian *Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier* (KN 2023/02927).

I promemorian lämnades förslag till de lagändringar och förordningsändringar som krävs för att EU-förordningen om batterier ska kunna tillämpas i Sverige. Det föreslogs en ny lag med befogenheter för en marknadskontrollmyndighet och bemyndigande till regeringen att bestämma vilken myndighet som ska vara marknadskontrollmyndighet.

I promemorian gjordes vidare bedömningen att det därutöver behövde utses en tillsynsmyndighet för att utöva tillsyn över att bestämmelserna om tillbörlig aktsamhet följs av de ekonomiska aktörerna. I förslaget till den nya lagen ingick därför även en befogenhet för regeringen att utse en tillsynsmyndighet för att utöva den tillsynen. Det föreslogs också att tillsynsmyndigheten skulle få besluta om förelägganden förenade med vite.

Promemorian innehöll inte något förslag om vilken myndighet som ska ha uppgiften att utöva tillsynen. Som skäl anfördes att det bedömdes lämpligt att den frågan i stället hanteras samordnat med frågan om vilken myndighet som ska ha tillsynsansvaret för direktivet om tillbörlig aktsamhet. I vårt uppdrag ingår därför att ta ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att utöva tillsyn över att bestämmelserna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier följs.

Den 19 juni 2025 överlämnade regeringen propositionen *Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier* (prop. 2024/25:194) till riksdagen. I propositionen fanns inte promemorians förslag om tillsynsmyndighet och tillsyn i fråga om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier med. I stället gjordes bedömningen att förordningens regler om marknadskontroll omfattar kontroll över även dessa bestämmelser och att den kontrollen bör göras av en marknadskontrollmyndighet.

En ny lag (2025:1071) med kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier trädde i kraft den 1 januari 2026. Den innehåller befogenheter för en marknadskontrollmyndighet och ett bemyndigande för regeringen att bestämma vilken myndighet som ska vara marknadskontrollmyndighet. Av lagen framgår vidare att om en ekonomisk aktör inte vidtar nödvändiga åtgärder för att fullgöra sina skyldigheter enligt reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier, och bristen är allvarlig, får marknadskontrollmyndigheten besluta att ett batteri som har tillhandahållits på marknaden i Sverige ska dras tillbaka från marknaden eller återkallas (6 §).

Marknadskontroll

Marknadskontroll är en avgränsad form av tillsyn som syftar till att säkerställa att produkter överensstämmer med kraven i relevant harmoniserad unionslagstiftning och regleras i EU-förordningen om marknadskontroll. Förordningen ska tillämpas om det inte finns några särskilda bestämmelser med samma syfte i harmoniserad unionslagstiftning som på ett mer specifikt sätt reglerar särskilda aspekter av marknadskontrollen.

Enligt EU-förordningen om marknadskontroll ska marknadskontrollmyndigheterna bedriva en effektiv marknadskontroll av produkter som görs tillgängliga på den inre marknaden. Beslut om vilka kontrol-

ler som ska utföras ska baseras på en riskbaserad metod som tar hänsyn till bl.a. graden av potentiell fara, ekonomiska aktörers verksamhet och uppgifter som tagits emot från konsumenter och andra aktörer.

Om marknadskontrollmyndigheten konstaterar att en produkt inte uppfyller kraven, ska den kräva att den ekonomiska aktören vidtar nödvändiga åtgärder inom en viss tid. Det kan handla om olika typer av korrigerande åtgärder, försäljningsförbud eller tillbakadragande eller återkallande av produkten. Om den ekonomiska aktören inte vidtar åtgärderna ska marknadskontrollmyndigheten säkerställa att produkten t.ex. dras tillbaka och informera bl.a. kommissionen.

I Sverige är marknadskontrollen uppdelad mellan ett stort antal myndigheter. Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) ansvarar för samordning av marknadskontrollen och för att en nationell strategi för marknadskontroll tas fram och följs upp.

Enligt den nationella strategin för marknadskontroll finns det tretton marknadskontrollmyndigheter i Sverige. Myndigheterna har i uppgift att utöva marknadskontroll över produkter inom sina respektive ansvarsområden. Så har t.ex. Boverket marknadskontroll över byggprodukter, Transportstyrelsen marknadskontroll över motorfordon och Energimyndigheten marknadskontroll över energirelaterade produkter. Samtidigt utgår ansvarsfördelningen ofta från olika egenskaper eller risker hos produkterna snarare än själva produktslaget. Det gör att det kan finnas flera marknadskontrollmyndigheter som har ansvar för samma produkt men för olika egenskaper hos produkten.

Swedacs samordning av den svenska marknadskontrollen sker bl.a. genom marknadskontrollrådet som ska inhämta synpunkter av betydelse för marknadskontroll från myndigheter, företrädare för näringsliv, konsumenter och andra intressenter. I marknadskontrollrådet ingår, förutom Swedac, marknadskontrollmyndigheterna, Tullverket och Kommerskollegium.

Utredningsdirektiven

Som framgår ovan gör regeringen bedömningen att det inte, utöver en marknadskontrollmyndighet med de befogenheter som följer av den nya lagen med kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier, ska utses en tillsynsmyndighet som utövar tillsyn över att batteritillverkare följer förordningens regler om tillbörlig aktsamhet.

Därmed bedömer vi att våra utredningsdirektiv i denna del i stället innebär att vi ska ta ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att utöva marknadskontroll över att reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier följs. Vidare uppfattar vi utredningsdirektiven som att vi därvid ska bedöma om det är lämpligt att ge även den uppgiften till den myndighet som vi föreslår för uppgiften att utöva tillsyn över reglerna om tillbörlig aktsamhet enligt lagen om företagsansvar, dvs. till Kommerskollegium, eller om det är lämpligare att uppgiften ges till en annan befintlig myndighet.

Frågan om hur marknadskontrollansvaret under EU-förordningen om batterier bör fördelas behandlades i promemorian *Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier*. Den bedömning som därvid gjordes är att en alltför fragmenterad ansvarsfördelning för batterier bör undvikas, varför det finns starka skäl att i möjligaste mån begränsa antalet ansvariga myndigheter och samla en så stor del av ansvaret som möjligt på en myndighet som har ett huvudsakligt ansvar.

Vidare ansågs det att Energimyndigheten borde ha det övergripande marknadskontrollansvaret för produktkraven i EU-förordningen om batterier, och att en annan myndighet bör tilldelas sådant ansvar enbart om det finns starka skäl för det i fråga om något av produktkraven i förordningen. Utöver Kommerskollegium är Energimyndigheten därför den myndighet som vi främst har övervägt för uppgiften att utöva marknadskontroll över reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier.

12.2.3 Energimyndigheten

Energimyndigheten ska bevaka, analysera och främja omställningen till ett fossilfritt energisystem och verka för en energianvändning som förenar försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.

I Energimyndighetens uppdrag ingår det att arbeta för att öka resurseffektivitet och hållbarhet hos produkter, och att vara pådrivande i policyutveckling och i tillämpningen av EU-rättslig reglering på det området.

I den ovan nämnda promemorian föreslogs alltså att Energimyndigheten ska få det övergripande marknadskontrollansvaret för produktkraven i EU-förordningen om batterier. Det gjordes vidare bedömningen att en annan myndighet bör tilldelas sådant ansvar enbart

om det finns starka skäl för det i fråga om något av produktkraven i förordningen.

Energimyndigheten är sedan tidigare utpekad marknadskontrollmyndighet med ansvar för att produkter överensstämmer med kraven i ekodesigndirektivet[2] (3 a § den svenska ekodesignförordningen). Genom EU-förordningen om ekodesign[3] har ekodesigndirektivet upphävts. I promemorian *Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om ekodesign* (KN 2025/01772) föreslås Energimyndigheten även få fortsatt marknadskontrollansvar för energirelaterade produkter enligt EU-förordningen om ekodesign. Energirelaterade produkter är enligt förordningen alla produkter som påverkar energiförbrukningen under användning. När det gäller övriga produktgrupper föreslås Naturvårdsverket få marknadskontrollansvaret.

Energimyndigheten har bred kompetens vad gäller batterier. Myndigheten har arbetat med frågan länge med en prioritering som har ökat över tid. Under senare år har man haft särskilda uppdrag inom området hållbara värdekedjor för batterier. Det senaste av dessa avsåg att ta fram en lägesbeskrivning av utvecklingen av Sveriges delar av en hållbar och konkurrenskraftig europeisk batterivärdekedja.

Energimyndigheten har därmed bedömt hur pass hållbar Sveriges industri för batterier är, vilket har inkluderat den s.k. sociala dimensionen av batteriers värdekedja. Arbetet har involverat att sätta sig in i risker i fråga om mänskliga rättigheter samt krav på tillbörlig aktsamhet kopplat till den globala värdekedjan för batterier.

Det bör tilläggas att Energimyndigheten i de kontakter vi har haft med dem har motsatt sig att tilldelas ansvaret som marknadskontrollmyndighet i förhållande till kraven på tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier. De har anfört bl.a. följande.

De företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier och kraven på tillbörlig aktsamhet enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet kan förväntas samordna sitt aktsamhetsarbete under de båda regelverken. Tillsynen bör därför utövas av samma myndighet för att uppnå samstämmighet och undvika överlappande ansvar mellan olika myndigheter. Kommissionen planerar därtill att etablera en gemensam kontaktpunkt för all EU-lagstiftning

[2] Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter.
[3] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa ekodesignkrav för hållbara produkter.

om tillbörlig aktsamhet, vilket ytterligare talar för en samlad tillsynsstruktur.

Kraven på tillbörlig aktsamhet skiljer sig dessutom väsentligt från produktkraven. Kontrollen avser bl.a. företags policyer, ledningssystem och riskhanteringsplaner, vilket kräver annan kompetens än den som används vid sedvanlig marknadskontroll. Den kompetens som krävs – om internationellt erkända instrument, ledningssystem och systematiskt aktsamhetsarbete – är sådan som den myndighet som tilldelas ansvaret att vara tillsynsmyndighet enligt lagen om företagsansvar ändå kommer behöva bygga upp. Energimyndigheten skulle dessutom behöva rekrytera och bygga upp ny kompetens och det är inte säkert att verksamheten kan vara operativ till augusti 2027.

Skulle Energimyndigheten trots detta ges ansvar för tillbörlig aktsamhet under EU-förordningen om batterier, bör ansvarsfördelningen utvärderas framöver.

12.3 Vilken myndighet ska vara marknadskontrollmyndighet?

Bedömning

Energimyndigheten bör utses till marknadskontrollmyndighet vad gäller batteriförordningens regler om tillbörlig aktsamhet.

Den myndighet som vi föreslår för uppgiften att utöva tillsyn över reglerna om tillbörlig aktsamhet i lagen om företagsansvar är Kommerskollegium. Kommerskollegium ingår i marknadskontrollrådet men är inte en marknadskontrollmyndighet. Som framgår ovan har Kommerskollegium inte heller någon erfarenhet av att utöva tillsyn över att företag följer regler.

Om regeringen går vidare med vårt förslag att utse Kommerskollegium till tillsynsmyndighet med avseende på reglerna om tillbörlig aktsamhet i lagen om företagsansvar måste myndigheten i stor utsträckning bygga upp en ny verksamhet inför det att lagen börjar gälla för företagen. Reglerna om tillbörlig aktsamhet ska börja tillämpas av företagen först under sommaren 2029. Därmed finns det enligt vår bedömning förutsättningar för att Kommerskollegium ska hinna bygga

upp den nya verksamhet som krävs i takt med att tillsynen ska börja utövas.

Marknadskontrollen vad gäller batteriförordningens regler om tillbörlig aktsamhet börjar dock gälla redan i augusti 2027. Det bedöms inte möjligt för Kommerskollegium, som inte är en marknadskontrollmyndighet idag, att bygga upp den verksamhet som behövs för en sådan uppgift inom en så kort tidsrymd.

Medan lagen om företagsansvar kommer att gälla för svenska företag med fler än 5 000 anställda och en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro gäller reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier för tillverkare, importörer och distributörer av batterier med mer än 40 000 000 euro i nettoomsättning. Därmed är det olika segment av företag som omfattas av reglerna i respektive regleringar. Medan lagen om företagsansvar endast omfattar de allra största svenska företagen ska reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier tillämpas på betydligt mindre företag inom batterisektorn. Det gäller även om tröskelvärdena i EU-förordningen skulle ändras i enlighet med kommissionens förslag om detta inom ramen för Omnibus IV.

Även om det finns vissa likheter mellan det förfarande för tillbörlig aktsamhet som EU-förordningen om batterier ställer krav på och det som kommer att gälla enligt lagen om företagsansvar är det vidare olika slags övervakning av att reglerna följs som kommer att utföras av den ansvarige myndigheten. Att förfaranden för tillbörlig aktsamhet enligt EU-förordningen om batterier följs kommer i första hand kontrolleras genom tredjepartsgranskning med möjlighet för marknadskontrollmyndigheten att begära in handlingar som visar att granskning och revision har utförts och att beslut om godkännande finns.

Till skillnad från lagen om företagsansvar är EU-förordningen om batterier således en sektorslagstiftning om batterier med regler om tillbörlig aktsamhet som ska övervakas genom tredjepartsgranskning och marknadskontroll. Ansvaret för marknadskontrollen bör läggas på en myndighet som är marknadskontrollmyndighet sedan tidigare och där det finns branschkunskap och marknadsförståelse vad gäller denna aktuella sektor.

Vi ser inte heller några andra övervägande fördelar med att den myndighet som föreslås som ansvarig för att utöva tillsyn över reglerna om tillbörlig aktsamhet enligt den nya lagen om företagsansvar även

ska få i uppgift att utöva marknadskontroll över reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier.

När det gäller regler om tillbörlig aktsamhet i övriga sektorslagstiftningar har regeringen valt att utse sektorsmyndigheten till ansvarig för tillsynen. Skogsstyrelsen är ansvarig för tillsynen över reglerna om tillbörlig aktsamhet i avskogningsförordningen och Sveriges geologiska undersökningar är ansvarig för tillsynen över reglerna om tillbörlig aktsamhet i konfliktmineralförordningen.

Som konstateras ovan är det ett annat segment av företag som omfattas av reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier än som kommer omfattas av lagen om företagsansvar. Vissa av de företag som omfattas av lagen om företagsansvar kan komma att även omfattas av reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier. Samtidigt omfattas dessa företag i så fall även av övriga delar i EU-förordningen om batterier och det kan antas att det skulle förenkla för dessa att inte behöva ha kontakt med ytterligare en myndighet i fråga om marknadskontroll av batterier.

Vi delar den bedömning som görs i promemorian, att det finns starka skäl att i möjligaste mån begränsa antalet myndigheter med marknadskontroll över batterier och att samla en så stor del av ansvaret som möjligt på en myndighet som har ett huvudsakligt ansvar.

Sammantaget anser vi att det inte är lämpligt att utse Kommerskollegium till marknadskontrollmyndighet över reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier. I stället bör den myndighet som utses till marknadskontrollmyndighet av regeringen såvitt avser övriga delar av EU-förordningen om batterier även få det uppdraget i förhållande till förordningens regler om tillbörlig aktsamhet.

Det är i dagsläget inte beslutat om någon befintlig eller ny myndighet kommer att tilldelas ett samlat ansvar för övriga delar av den marknadskontroll som ska utövas under EU-förordningen om batterier, men som redogjorts för ovan bedömdes det i promemorian att Energimyndigheten borde ha det övergripande marknadskontrollansvaret för produktkraven i EU-förordningen om batterier. Energimyndigheten föreslås också få fortsatt marknadskontrollansvar för energirelaterade produkter enligt EU-förordningen om ekodesign.

Energimyndigheten har erfarenhet och kompetens i fråga om produktionsvillkor, handelsflöden och värdekedjor för batterier. Myndigheten har under senare år haft särskilda uppdrag inom området hållbara värdekedjor för batterier. Det senaste av dessa avsåg att ta fram

en lägesbeskrivning av utvecklingen av Sveriges delar av en hållbar och konkurrenskraftig europeisk batterivärdekedja.

Energimyndigheten har därmed utfört ett arbete med att bedöma hur pass hållbar Sveriges industri för batterier är. Arbetet har involverat att sätta sig in i risker i fråga om miljö och mänskliga rättigheter samt krav på tillbörlig aktsamhet kopplat till den globala värdekedjan för batterier.

Således kan det konstateras att Energimyndigheten redan har kompetens inom det område som uppgiften att utöva marknadskontroll över reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier avser. Mot bakgrund av dessa överväganden anser vi, även med beaktande av de invändningar som Energimyndigheten har fört fram, att Energimyndigheten är den mest lämpliga myndigheten för uppgiften.

13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

13.1 Ikraftträdande

Förslag

Lagen om företagsansvar ska träda i kraft den 26 juli 2029. Bestämmelserna om ett företags skyldighet att offentliggöra en årlig redogörelse på sin webbplats ska dock träda i kraft den 1 januari 2030. Bestämmelserna om att redogörelsen ska lämnas till ett av regeringen utsett insamlingsorgan ska träda i kraft den 1 januari 2031.

Medlemsstaterna ska senast den 26 juli 2028 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att genomföra direktivet om tillbörlig aktsamhet (artikel 37). De nationella bestämmelserna ska tillämpas fr.o.m. den 26 juli 2029. Ett undantag gäller för skyldigheten att offentliggöra den årliga redogörelsen om förfarandet för tillbörlig aktsamhet på sin webbplats (artikel 16). Dessa bestämmelser ska tillämpas på räkenskapsår som börjar den 1 januari 2030 eller senare. Ett undantag finns också beträffande skyldigheten att lämna redogörelsen till ett insamlingsorgan (artikel 17). Dessa bestämmelser ska börja gälla den 1 januari 2031. Lagen om företagsansvar bör därför börja gälla den 26 juli 2029, med undantag för de nyss nämnda bestämmelserna.

13.2 Övergångsbestämmelser

13.2.1 Allmänt om behovet

När ny lagstiftning ska träda i kraft kan det finnas behov av särskilda övergångsbestämmelser som anger vad som ska gälla i de olika situationer som kan uppstå, t.ex. i fråga om tillämpligheten av ny lag på tidigare inträffade händelser. Om det saknas övergångsbestämmelser till ny lagstiftning finns vissa grundläggande principer som får betydelse för hur den nya lagen ska tillämpas.

Inom straffrätten finns det ett förbud mot att tillämpa en straff- eller skattelag retroaktivt (2 kap. 10 § regeringsformen). Förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning omfattar formellt inte administrativa sanktioner. Enligt förarbetena skulle det emellertid innebära ett kringgående av förbudet att ge retroaktiv verkan åt administrativa sanktioner av uppenbart repressiv, straffliknande karaktär (se prop. 1975/76:209 s. 125).

En allmän grundsats är annars att det görs en uppdelning mellan processuella och materiella bestämmelser, där processuella bestämmelser som utgångspunkt tillämpas omedelbart även i pågående mål och ärenden, medan materiella bestämmelser tillämpas först i fråga om förhållanden som inträtt efter ikraftträdandet (se rättsfallet NJA 2020 s. 285 och prop. 1985/86:1 huvuddelen s. 860 och bilagedelen s. 335).

Inom förvaltningsrätten är den beskrivna principen modifierad. Utgångspunkten är att både processuella och materiella bestämmelser är omedelbart tillämpliga vid ikraftträdandet om inte övergångsbestämmelser anger något annat. Materiella bestämmelser till en enskilds nackdel bör dock inte tillämpas retroaktivt, om det inte är föreskrivet i särskilda övergångsbestämmelser eller om det av regelsystemet i övrigt tydligt kan utläsas att en sådan tillämpning är avsedd (se bl.a. rättsfallen RÅ 1988 ref. 132 och RÅ 1996 ref. 57). Även materiella bestämmelser som gynnar en enskild bör i vissa fall inte tillämpas retroaktivt (se RÅ 2003 ref. 88 och RÅ 2004 ref. 82).

Vidare kan bl.a. lagstiftarens avsikt och krav på rättssäkerhet och rättvisa medföra att ny lag inte ska tillämpas på äldre förhållanden. Vid bedömningen av vad som ska gälla i avsaknad av uttryckliga övergångsbestämmelser ska hänsyn tas till bl.a. proportionalitet och till enskildas berättigade förväntningar samt till enskildas rätt till en rättvis rättegång (se bl.a. RÅ 1996 ref. 57 och NJA 2020 s. 285).

13.2.2 En övergångsbestämmelse om ingripanden

Förslag

Bestämmelserna om ingripanden mot företag i lagen om företagsansvar ska bara gälla för överträdelser av skyldigheter som har inträffat efter lagens ikraftträdande.

Den nya lagen gäller skyldigheter för företagen inom ett tidigare oreglerat område. Skyldigheterna ska börja gälla vid ikraftträdandet av den nya lagen. Eftersom de nya bestämmelserna inte ersätter någon tidigare lag saknas behov av övergångsbestämmelser som reglerar företagens skyldigheter. När det gäller skyldigheten för ett företag att under vissa förutsättningar avbryta en affärsförbindelse även om affärsförbindelsen har ingåtts före ikraftträdandet, se avsnitt 7.7.

Med den nya lagen införs också ingripandemöjligheter, t.ex. i form av sanktionsavgifter och förelägganden. I enlighet med allmänna principer bör ett ingripande med stöd av den nya lagen endast ske till följd av överträdelser som inträffat efter ikraftträdandet. Detta är även naturligt med hänsyn till att företagens skyldighet att följa den nya lagen inträder först vid ikraftträdandet och talar mot att det finns behov av en övergångsbestämmelse.

Det kan givetvis tänkas att ett tidigare agerande av ett företag skulle ha inneburit en överträdelse av lagen om företagsansvar. Någon sådan retroaktiv tillämpning av lagen bör inte komma i fråga. En annan sak är att det genom den nya lagen kan uppstå skyldigheter i förhållande till en pågående negativ effekt som har uppkommit innan lagens ikraftträdande.

Vår bedömning är att det för tydlighetens skull bör tas in en övergångsbestämmelse med innebörden att lagen bara ska gälla för överträdelser av skyldigheter som har inträffat efter lagens ikraftträdande. Några övergångsbestämmelser i övrigt anser vi inte är nödvändiga.

14 Konsekvenser av förslagen

14.1 Inledning

Av kommittéförordningen (1998:1474) framgår att en utredning ska redovisa vilka konsekvenser som de förslag som utredningen lämnar kan ha i flera olika avseenden. Om förslagen i ett betänkande medför kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommunerna eller regionerna, ska kommittén föreslå en finansiering som i första hand har anknytning till utredningens område och ange skäl för den föreslagna finansieringen (15 § kommittéförordningen).

Konsekvensutredningen ska innehålla en redogörelse för

1. det aktuella problemet och vilken förändring som eftersträvas,
2. vilka konsekvenser som bedöms uppstå om ingen åtgärd vidtas,
3. de olika alternativ som finns för att uppnå förändringen och de fördelar respektive nackdelar som bedöms finnas med dessa, och
4. det eller de alternativ som bedöms lämpligast och av vilka skäl (6 § förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar).

Konsekvensutredningen ska vidare innehålla en analys av det förslag som lämnas (7 § förordningen om konsekvensutredningar).

Analysen ska bestå av

1. en beskrivning och beräkning av förslagets eller beslutets kostnader och intäkter för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda,
2. en beskrivning och, om möjligt, en beräkning av andra relevanta konsekvenser än sådana som anges i punkten 1,

3. en redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslaget eller beslutet inte ska medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå dess syfte,
4. en bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser, och
5. en beskrivning av hur och när konsekvenserna av förslaget eller beslutet kan utvärderas.

Konsekvensutredningen ska innehålla en bedömning av om förslaget överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU (9 § förordningen om konsekvensutredningar).

Enligt våra direktiv ska vi bedöma och beskriva förslagens ekonomiska konsekvenser, innefattande samhällsekonomiska konsekvenser, och konsekvenser i övrigt för enskilda, företag och det allmänna. När det gäller konsekvenserna för företag ska vi särskilt analysera och beskriva dessa uppdelat på stora, medelstora och små företag. Vi ska även beskriva och beräkna eventuella offentligfinansiella konsekvenser. Om förslagen förväntas innebära offentligfinansiella kostnader, ska vi föreslå hur dessa ska finansieras.

14.2 Övergripande om utredningens förslag

I betänkandet föreslår vi en ny lag om företagsansvar. Vårt förslag syftar till att lägga fram ett underlag för de bestämmelser som vi bedömer är nödvändiga för att genomföra direktivet om tillbörlig aktsamhet. Vi föreslår att de nya bestämmelserna huvudsakligen ska tas in i en ny lag om företagsansvar, i vilken det ingår att en behörig myndighet ska utöva tillsyn. Vi föreslår även att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela föreskrifter om en avgift som finansierar den behöriga myndighetens tillsynsverksamhet.

Syftet är dels att föreslå en finansiering av den behöriga myndighetens tillsynsverksamhet, dels att tydliggöra att det är de företag som omfattas av lagens krav som också ska stå för de tillsynskost-

nader som företagets verksamhet medför. Vi tar också ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att vara behörig myndighet. Vidare föreslår vi en myndighet för uppgiften att vara insamlingsorgan för tillgängliggörande av viss information i Esap.

För en utvidgad redovisning av vad som föranledde direktivet och konsekvenserna av att området tidigare inte varit reglerat i lag, se avsnitt 3.

Vi tar i betänkandet även ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att utöva marknadskontroll över företagens utövande av tillbörlig aktsamhet enligt EU-förordningen om batterier. Syftet är att föreslå de bestämmelser som i den delen bedöms vara nödvändiga för att komplettera förordningen.

Vi föreslår även ändringar i offentlighets- och sekretesslagen samt offentlighets- och sekretessförordningen. Dessa syftar till att skydda sådana uppgifter som den behöriga tillsynsmyndigheten tar del av i sin tillsyn, utredning och planering enligt lagen om företagsansvar. Därtill lämnar vi förslag som syftar till att säkerställa skyddet för uppgifter som kan avslöja identiteten på en fysisk eller juridisk person som lämnar in en anmälan om misstänkta överträdelser av lagen.

14.3 Utredningens uppdrag och utrymmet för alternativa lösningar

Direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag måste till följd av Sveriges medlemskap i EU genomföras i Sverige. Direktivet innehåller regler som inte har någon motsvarighet i gällande svensk rätt. Det saknas därför utrymme för att lämna rättsläget oförändrat eftersom Sverige då skulle bryta mot sina förpliktelser enligt EU-rätten. Att inte lämna några förslag alls har därför inte varit ett möjligt alternativ.

Direktivet är ett bindande minimidirektiv med innebörden att medlemsstaterna får anta bestämmelser som är strängare och mer specifika än vad som följer av direktivet, dock med undantaget att medlemsstaterna inte får avvika såvitt avser förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Utgångspunkten för våra förslag är enligt utredningsdirektiven att EU-direktivet ska genomföras på miniminivå i svensk rätt. Förslag på genomförande som går utöver EU-direktivets miniminivå ska enligt utredningsdirektiven i första hand vara motiverade av att så-

dana förslag förenklar för företagen och bidrar till konkurrenskraftiga förutsättningar för det svenska näringslivet. Möjligheten att föreslå alternativa lösningar har därför varit mycket begränsad.

Vi har ändå i vissa delar övervägt alternativa lösningar. Sådana förslag har dock inte bedömts innebära ett genomförande av direktivet på miniminivå och vi har inte ansett att det finns tillräckligt starka skäl för att avvika från miniminivån. Vi har inte heller i någon annan del funnit anledning att föreslå något som går utöver direktivets miniminivå. Det betyder att den föreslagna regleringen helt och hållet är en konsekvens av Sveriges medlemskap i EU och inte går utöver dessa skyldigheter.

I några avseenden gör vi dock bedömningen att lagen bör innehålla befogenheter för tillsynsmyndigheten som inte kan anses följa uttryckligen av direktivet. Sålunda föreslår vi att myndigheten ska kunna förena förelägganden med ett äventyr av vite samt att myndigheten vid behov ska kunna få handräckning från Kronofogdemyndigheten. Vi föreslår även att det ska finnas en preskriptionsfrist för meddelandet och verkställigheten av sanktionsavgifter.

Även om sådana krav inte uttryckligen kan anses följa av direktivet har vi gjort bedömningen att det är nödvändigt till följd av direktivets krav på att tillsynsmyndigheterna ska ha tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra de uppgifter som de tilldelats (artikel 25). Vi har därför inte bedömt att vi genom att föreslå att ett föreläggande ska kunna förenas med ett äventyr av vite, att myndigheten ska kunna få biträde av Kronofogdemyndigheten eller preskriptionsfrister går utöver direktivets miniminivå, utan snarare att det är en nödvändig följd av att myndigheten enligt direktivet på ett effektivt sätt ska kunna utöva tillsyn över företagen.

I betänkandet konstateras det att svensk rätt i flera delar är i överensstämmelse med direktivet (se exempelvis avsnitt 9). I sådana fall har särskilda bestämmelser som utgångspunkt inte föreslagits. En alternativ lösning är att för tydlighetens skull reglera även sådant i den nya lagen. Vi föreslår att det görs i ett avseende, för att upplysa om att rätten till ersättning för skada till följd av åsidosättande av skyldigheterna om tillbörlig aktsamhet kan följa av skadeståndslagen. I övrigt har vi bedömt att det inte är nödvändigt eller önskvärt med reglering för endast tydlighetens skull.

I betänkandet konstateras även att direktivet i flera delar ger företagen möjlighet att vidta vissa åtgärder. Det anges då att företagen

”får” göra något. Vi har bedömt att det i sådana fall ofta inte finns något hinder mot det angivna förfarandet i svensk rätt och att det då inte finns anledning att föreslå några bestämmelser i den nya lagen. Ett alternativ hade varit att upplysningsvis reglera vad företagen frivilligt får göra. Vi har dock inte bedömt att det är önskvärt, utan snarare skulle leda till otydlighet i förhållande till vad lagen faktiskt kräver av företagen.

Av EU-förordningen om batterier följer att medlemsstaterna ska utse en marknadskontrollmyndighet att utöva marknadskontroll över företagen såvitt avser tillbörlig aktsamhet. Nollalternativet – att inte föreslå någon myndighet – har därför inte heller i den delen varit ett möjligt alternativ.

Vi har beträffande vilka myndigheter som bedöms lämpliga att utöva tillsyn respektive marknadskontroll kommit fram till att Kommerskollegium ska föreslås vara tillsynsmyndighet över att lagen om företagsansvar följs och att Energimyndigheten ska föreslås vara marknadskontrollmyndighet över företagen när det gäller tillbörlig aktsamhet enligt EU-förordningen om batterier. Flera andra alternativ har övervägts, varvid vi har redogjort för fördelar och nackdelar med olika myndigheter (se avsnitt 11 och 12).

Vi har vidare bedömt att Bolagsverket är den lämpligaste myndigheten för uppgiften att vara insamlingsorgan för tillgängliggörande av viss information i Esap (se avsnitt 7).

14.4 Effekter om förslagen inte genomförs

Förslagen bedöms således överensstämma med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU (jämför 9 § förordningen om konsekvensutredningar). Som angetts i föregående delavsnitt är medlemsstaterna skyldiga att genomföra direktivet i sin nationella lagstiftning. Om direktivet inte fullt ut genomförs i svensk rätt, kan EU-domstolen på begäran av EU-kommissionen döma Sverige att betala böter eller löpande vite. Detsamma gäller om Sverige inte utser ett insamlingsorgan för den information som ska tillgängliggöras i Esap eller en marknadskontrollmyndighet för företagens tillämpning av tillbörlig aktsamhet enligt EU-förordningen om batterier.

Att inte genomföra det nya direktivet skulle också innebära en negativ påverkan på EU:s inre marknad, bl.a. eftersom det skulle

leda till en osäkerhet kring vilka regler om företagsansvar som gäller i Sverige. Detta kan antas innebära en konkurrensnackdel för svenska företag. Förslagen innebär vidare ett stärkt skydd för mänskliga rättigheter och miljön. Om förslagen inte genomförs skulle enskilda och samhället i stort gå miste om fördelarna som förslagen innebär.

14.5 De som berörs av förslagen

Vårt förslag till ny lag om företagsansvar ställer krav på ett företag att tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet i förhållande till negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö. Förfarandet innebär att företaget ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga, begränsa stoppa eller minimera samt i vissa fall avhjälpa vad som i direktivet benämns som negativa effekter som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets värdekedjor. De som i första hand berörs av våra förslag är således de företag som kommer att omfattas av reglerna om tillbörlig aktsamhet.

Ändringsdirektivet innebär högre tröskelvärden för att företagen ska omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet än vad som gällde från början. Redan det ursprungliga direktivet omfattade endast mycket stora företag. Genom ändringsdirektivet är det bara de allra största av dessa mycket stora företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet.

En detaljerad redogörelse för lagens tillämpningsområde finns i avsnitt 5. Det kan konstateras att det handlar om de allra största företagen som antingen har sitt säte i Sverige, har filial i Sverige eller har den största delen av sin omsättning i EU i Sverige.

Inom ramen för utredningen har vi inte haft möjlighet att få tillgång till den data som behövs för att beräkna hur många företag som omfattas av den föreslagna lagen om företagsansvar.

Kommissionen har bedömt att 6 000 EU-företag omfattades av direktivets tillämpningsområde i dess ursprungliga lydelse, dvs. innan tröskelvärdena höjdes. Några uppgifter om hur många företag som då omfattades i de enskilda medlemsstaterna har inte publicerats. Kommissionen har inte heller publicerat några uppgifter om hur

många företag som beräknas omfattas av direktivet sedan tröskelvärdena har höjts.

Uppgifter om hur många företag som omfattas av direktivet har även tagits fram av det nederländska forskningscentret Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO). Enligt dessa omfattades ungefär 7 000 företag, varav 5 000 är EU-företag, av det ursprungliga direktivet. Dessa uppskattades ingå i ungefär 4 300 koncerner, varav 3 400 har säte inom EU. SOMO har även publicerat uppgifter om hur många samt vilka företag i respektive medlemsstat som omfattades av det ursprungliga direktivet. För svensk del framgår att det var 216 företag som omfattades.

SOMO har även publicerat uppgifter om hur många företag som omfattas av direktivet sedan tröskelvärdena höjts genom ändringsdirektivet. Enligt uppgifterna omfattas numera 997 EU-företag, vilket innebär att 70 procent av företagen som omfattades av det ursprungliga direktivet inte längre faller inom tillämpningsområdet. Av uppgifterna framgår att det för svensk del är 63 företag som nu omfattas.

Även Svenskt Näringsliv har gjort beräkningar av hur många företag med säte i Sverige som uppnår tröskelvärdena om fler än 5 000 anställda och en global nettoomsättning på mer än 1,5 miljarder euro antingen enskilt eller som moderbolag på konsoliderad nivå i en koncern och kommit fram till att det är 62 svenska företag.

Till följd av brist på tillgängliga data har de beräkningar som gjorts inte inkluderat samtliga parametrar av betydelse för hur många företag som kommer att omfattas av lagen om företagsansvar. Beräkningarna har således inte inkluderat tredjelandsföretag som omfattas av lagen därför att de har en filial i Sverige eller för att deras omsättning i Sverige är högst jämfört med deras omsättning i övriga EU-länder. Vidare har beräkningarna inte beaktat royalties från franchiseavtal eller licensavtal. Enligt SOMO finns standardiserade data avseende företags intäkter från franchiseavtal eller licensavtal inte heller att tillgå.

Mot denna bakgrund är det vår bedömning att det verkliga antalet företag – svenska och utländska – som omfattas är något högre än vad som följer av de beräkningar som SOMO och Svenskt Näringsliv har gjort. Vi uppskattar att det handlar om mellan 70 och 90 företag som kommer vara direkt berörda av den svenska regleringen. Som en jämförelse kan nämnas att det i Danmark har uppskattats att mellan

40 och 60 företag omfattas och i Nederländerna har uppskattats att mellan 100 och 150 företag omfattas. Enligt SOMO:s beräkningar omfattas 80 nederländska företag och 46 danska företag. Även i dessa länder förbereds det för att genomföra direktivet på miniminivå i fråga om vilka företag som ska omfattas.

Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder i förhållande till negativa effekter som härrör från inte bara företagets egen verksamhet utan även från dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor (se avsnitt 7). När det företag som omfattas är moderföretag i en koncern berörs således även dotterföretagen i koncernen av kraven på tillbörlig aktsamhet, oavsett om dotterföretaget omfattas av den nya lagens tillämpningsområde.

Ett dotterföretag som omfattas av kraven kan ge moderföretaget i koncernen i uppgift att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget. Möjligheten har införts för att underlätta den administrativa bördan av de nya reglerna.

Utöver de företag som är tillräckligt stora för att omfattas av lagen eller som är dotterföretag till de företag som omfattas kan även andra företag beröras av reglerna, genom att de är affärspartner till företag som omfattas av lagen och bedriver verksamhet med anknytning till företagens verksamhetskedjor.

Företagets riskbedömning kommer vara beroende av att företaget kan erhålla den information som behövs för att bedöma sannolikheten för och allvarlighetsgraden av olika risker (se avsnitt 7).

EU-lagstiftaren har genom ändringsdirektivet velat begränsa den s.k. nedsippringseffekten som kan uppstå för affärspartner som en följd av informationsbehovet hos de företag som ska genomföra en riskbedömning. Av det skälet har man i ändringsdirektivet begränsat företagens rätt att begära information från sina affärspartner.

Vi gör bedömningen att dessa begränsningar bör tas in i lagen om företagsansvar (se avsnitt 7). Därmed har samtliga företag, dvs. små, medelstora, stora och mycket stora företag, skyddats från den börda det kan innebära att behöva hantera alltför omfattande och rutinmässigt utformade förfrågningar om information från en affärspartner som ska göra en riskbedömning i enlighet med lagen om företagsansvar.

Lagen kan trots det få indirekta konsekvenser även för dessa företag. Det gäller framför allt när ett företag som omfattas av lagen har

bedömt att det finns en risk för negativa effekter i en affärspartners verksamhet med anknytning till företagets verksamhetskedja och beslutat att prioritera att vidta lämpliga åtgärder i förhållande till den risken. Som en följd av det kan ett företag, i sin egenskap av affärspartner till ett företag som är skyldigt att vidta åtgärder, behöva vidta åtgärder som krävs för att risker ska kunna hanteras på ett godtagbart sätt.

Den nya lagen innebär således i viss utsträckning även indirekta konsekvenser för företag som inte omfattas av lagens direkta tillämpningsområde. Det går inte att ange hur många företag det handlar om. Företag som omfattas av lagen har många gånger ett mycket stort antal direkta affärspartners; antalet uppgår enligt uppgift i flera fall till så många som 50 000. Antalet indirekta affärspartner i den fortsatta värdekedjan ökar i sin tur sedan mycket snabbt.

Härutöver berör våra förslag avseende genomförandet av direktivet om tillbörlig aktsamhet framför allt den statliga myndighet som vi föreslår ska utses till tillsynsmyndighet att övervaka efterlevnaden av den nya lagen om företagsansvar, dvs. Kommerskollegium. Förslagen berör även myndigheter som tillsynsmyndigheten behöver samverka med, den myndighet som föreslås utses till insamlingsorgan, dvs. Bolagsverket, och domstolarna som måste hantera överklaganden.

Vårt förslag att Energimyndigheten ska föreslås vara marknadskontrollmyndighet över företagens efterlevnad av tillbörlig aktsamhet enligt EU-förordningen om batterier berör framför allt Energimyndigheten.

14.6 EU-kommissionens konsekvensutredning

Inför att kommissionen lade fram sitt förslag till direktivet om tillbörlig aktsamhet i februari 2022 tog kommissionen fram en konsekvensutredning (se avsnitt 3). Även med beaktande av att direktivet sedan dess ändrats i väsentliga delar bedömer vi att flera av slutsatserna i kommissionens konsekvensutredning är relevanta.

Slutsatserna måste dock läsas i ljuset av de ändrade tröskelvärdena, vilket innebär att färre företag nu omfattas, ändrade krav på företagen vad gäller förfarandet för tillbörlig aktsamhet och att kraven på företagen att anta och genomföra klimatomställningsplaner inte finns

kvar. Kommissionens ändringsförslag föregicks inte av någon ny konsekvensutredning.

I konsekvensutredningen från 2022 angav kommissionen att det huvudsakliga problemet som ska åtgärdas med direktivet om tillbörlig aktsamhet är behovet att förstärka hållbarheten i företagens system för styrning och förvaltning, utifrån två dimensioner: 1) intressenternas intressen och de intressentrelaterade (hållbarhets-)riskerna för företaget beaktas inte i tillräcklig utsträckning i företagens riskhantering och beslut samt 2) företagen begränsar inte sin negativa påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön i tillräcklig utsträckning, och de har inte infört lämpliga system och åtgärder för styrning och förvaltning för att minska skadlig påverkan.

De bakomliggande orsakerna till problemet angavs vara marknadsmisslyckanden, t.ex. företagens och företagsledarnas kortsiktiga fokus, och regleringsmisslyckanden på grund av otydliga och olika nationella regler och ett ineffektivt frivilligt ramverk. Det konstaterades att problemet har en EU-dimension eftersom företag och investerare är verksamma över gränserna, leveranskedjorna är transnationella och de identifierade marknadsmisslyckandena är systematiska. Problemet, angavs det, förväntas växa över tid; identifieringen av och medvetenheten om riskerna kommer sannolikt att förbättras, men förändringen förväntas inte vara tillräckligt snabb, jämn, systematisk och omfattande.

Kommissionen uttalade sig även om vad man ville uppnå med direktivet. Det allmänna målet är att utnyttja den inre marknadens potential att på ett bättre sätt bidra till omställningen till en hållbar ekonomi, att främja det hållbara skapandet av mervärde och att förbättra EU-företagens långsiktiga resultat och motståndskraft.

De särskilda målen är att klargöra vad som förväntas av företagsledarna för att de ska fullgöra sin plikt att agera i företagets intresse, främja införandet av hållbarhetsrisker och konsekvenser i företagens riskhantering, förstärka ansvaret för att identifiera, förebygga och begränsa negativ påverkan, inbegripet i värdekedjorna, förbättra tillgången till rättsmedel samt förbättra metoderna för företagsstyrning för att integrera hållbarhetsfrågor i företagsledarnas och företagens beslutsfattande. Det angavs att enskilda insatser av medlemsstaterna inte kan bidra till att uppnå målen på ett tillfredsställande sätt på grund av problemets europeiska och globala dimension.

Kommissionen bedömde att förslaget om det genomförs främjar omställningen till en hållbar ekonomi och stärker prestationsförmågan och hållbarheten i verksamheten hos företag inom EU, särskilt på medellång och lång sikt. Detta bedömdes uppnås genom att regleringen skulle ålägga företagen att öka riskhanteringen och effektiviteten, minska kostnaderna samt stärka hållbarhet och innovation.

Regleringen förväntas enligt kommissionen också ha positiva konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och miljön i tredjeländer dit företagens värdekedjor sträcker sig. Det angavs att positiva konsekvenser förväntas genom ökad medvetenhet bland intressenterna, bättre förfaranden för hållbarhet, ett ökat antagande av internationella standarder i utvecklingsländer, bättre tillgång till rättsmedel för offer och mer hållbara investeringar.

De möjliga negativa konsekvenserna av direktivet angavs vara efterlevnadskostnader och förflyttningar av tillverkare till okontrollerade produktmarknader samt risken att företagen byter till leverantörer med mindre risk.

Företagens efterlevnadskostnader utgörs enligt kommissionen av kostnaderna för att inrätta och använda processer och förfaranden för tillbörlig aktsamhet samt överföringskostnader, dvs. utgifter och investeringar som behövs för att anpassa företagets verksamheter och värdekedjor i syfte att begränsa den negativa påverkan. Återkommande årliga kostnader för stora företag uppskattades till 52 200–643 300 euro, där det övre spannet beräknades gälla endast för de 300 största företagen i Europa, med en omsättning över 5 miljarder euro. Engångskostnaderna beräknades till 14 800–190 300 euro, där det övre spannet på samma sätt beräknades gälla endast för de 300 största företagen.

Någon ny konsekvensutredning har alltså inte tagits fram inför de föreslagna ändringarna av direktivet, vilket har kritiserats. Kommissionen har motiverat det med att konkurrenskraften är en mycket brådskande fråga, eftersom den direkt påverkar EU:s förmåga att uppnå hållbar ekonomisk tillväxt och behålla sin ställning på den globala marknaden.

Kommissionen har dock tagit fram en ny beräkning av kostnaderna för företagen (SWD [2025] 80). I den anges att en mer korrekt uppskattning av kostnaderna på grund av det ursprungliga direktivet är 39 000–480 000 euro i årliga kostnader och 11 000–140 000 euro i engångskostnader. De föreslagna ändringarna av direktivet bedöms

av kommissionen innebära årliga kostnadsbesparingar för företagskollektivet som omfattas av direktivet om 320 miljoner euro och engångsbesparingar om 60 miljoner euro.

14.7 Konsekvenser för företagen

14.7.1 Företag som omfattas av lagen

Bedömning

Förslagen bedöms leda till ett mer utvecklat hållbarhetsarbete men ökade kostnader för de företag som omfattas.

Allmänna utgångspunkter

De företag som omfattas av lagen om företagsansvar är de allra största företagen som antingen har sitt säte i Sverige, har filial i Sverige eller har den största delen av sin omsättning i EU i Sverige. Företagen ingår många gånger i koncerner med dotterföretag i olika länder och bedriver internationell affärsverksamhet genom en produktionskedja och leveranskedja där även olika delar av produktionen sker i olika länder, den s.k. globala värdekedjan.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet och i förlängningen lagen om företagsansvar är en kodifiering av den process för tillbörlig aktsamhet som rekommenderas enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Processen utgör vidare den vedertagna metodiken för företags hantering av risker avseende mänskliga rättigheter och miljö i deras respektive värdekedjor. De företag som omfattas av lagen om företagsansvar och som redan arbetar med sådan riskhantering gör det således redan i dag på ett sätt som liknar det som kommer att krävas enligt lagen.

Dialog med företagen

Under vårt arbete har vi varit i kontakt med ett flertal företag av olika storlek och verksamma inom olika branscher som omfattas av den föreslagna lagen om företagsansvar. Vår dialog med företagen har

även inbegripit koncerner där inte varje enskilt dotterföretag omfattas men där dotterföretagen påverkas indirekt genom att deras moderföretag omfattas av lagen.

Vid dessa kontakter har det framkommit att många av dessa företag sedan länge frivilligt har åtagit sig att följa olika standarder för ansvarsfullt företagande, t.ex. de riktlinjer och rekommendationer som ingår i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Dessa företag har processer för tillbörlig aktsamhet på plats i enlighet med dessa frivilliga standarder.

Vi har också kunnat konstatera att många av de företag som omfattas av lagen redan har inlett ett arbete med att anpassa sig efter de nya kraven på tillbörlig aktsamhet och att det arbetet har utförts med utgångspunkt i det ursprungliga direktivet. Några företag har beskrivit för oss att de redan har utfört ett internt arbete för att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av den kommande lagstiftningen och att deras slutsats är att den inte påverkar deras budgeterade kostnader.

De flesta av företagen har dock uppgett att övergången från frivillighet till bindande regler innebär att de måste vidta en rad åtgärder samt att det medför ökade kostnader. För vissa företag har anpassningen efter vad som krävs enligt direktivet redan varit mycket kostnadsdrivande. Några företag har beskrivit att det beror på att arbetet med tillbörlig aktsamhet har skiftat fokus, från att hantera negativ påverkan som man får vetskap om till att säkerställa regelefterlevnad och minimera risker för sanktioner och tvister. Företagen har beskrivit att arbetet tidigare var präglat av ad-hoc bedömningar och vidtagandet av åtgärder, men att man nu bedömt att man behöver bygga upp något som liknar de program för regelefterlevnad som tidigare har byggts upp inom andra områden som t.ex. dataskydd och antikorruption. Det förberedande arbetet har vidare försvårats och blivit dyrare av att man till följd av omförhandlingen av direktivet har behövt genomföra ändringar under tiden som det har pågått.

De företag som vi har talat med har förklarat att kostnaderna kan delas in i två kategorier – dels ”hårda kostnader”, såsom kostnader för systemstöd och direkta personalkostnader, dels ”mjuka kostnader”, såsom kostnader för personal som inte arbetar heltid med dessa frågor (t.ex. personal inom olika affärsområden och i inköpsorganisationen eller juristfunktionen).

Nya arbetsuppgifter som kan leda till mjuka kostnader kan innefatta utbildning av egen personal och av affärspartner, tolkning av

nationella regler om tillbörlig aktsamhet i olika medlemsstater, utvecklandet av kontroller och internrevision och utformning av strukturella processer – lokalt och globalt. Företagen kan också behöva prioritera bort sådant som man gjort tidigare, på grund av ökad arbetsbörda.

Enligt företagen föranleder de krav som ställs i direktivet kostnader för exempelvis följande arbetsuppgifter:

- Att se över, utveckla och förbättra processer och ansvarsfördelning.
- Att säkerställa att det går att visa upp processer och dokumentation för en tillsynsmyndighet.
- Utökad och förbättrad systematik, mer rapportering, återkommande riskbedömningar och kontroller.
- Implementering och drift av system, it-stöd och digitala lösningar, vilket innebär både initiala kostnader och löpande kostnader.
- Att besvara frågor och mata in information till följd av att affärspartner också behöver licenser till system och lösningar.
- Bedömningar och förstudier avseende värdekedjan för att identifiera relevanta risker i förhållande till såväl egen verksamhet som för olika kategorier av affärspartner.
- Intern och extern revision.
- Platsbesök.
- Anställningar.
- Löpande utbildning (för egen personal och för affärspartner).
- Bedömning av affärspartner.
- Uppdateringar av utvärderingar och bedömningar av affärspartner, vilket behöver ske löpande.

Företagen har förklarat att det är förenat med stora svårigheter att avgöra vilka kostnader som är ett direkt resultat av direktivet om tillbörlig aktsamhet, eftersom det redan finns krav på företagen att ha liknande processer på plats. Sådana krav kommer såväl från kunder och investerare som från frivilliga ramverk och annan lagstiftning med liknande krav.

Det är därför inte möjligt att ange vad den totala kostnaden för ett globalt program för regelefterlevnad kommer uppgå till. Ett företag har dock uppskattat att kostnaden för ett sådant program för ett företag med omkring 50 000 leverantörer i första ledet är i vart fall 50 miljoner kronor.

Företagen har särskilt pekat på att bördan att samla information till följd av direktivet synes bli mycket stor. Den bördan ökar när en organisation är decentraliserad med olika inköpsorganisationer och systemstöd i olika affärsområden eller dotterbolag. Vissa koncerner består av många bolag där inköpen hanteras utan toppstyrning, i olika processer och med olika system och tekniska lösningar för olika delar av verksamheten. Decentraliserade organisationer har vanligtvis inte ett centralt register över sina leverantörer och distributörer, utan dessa hanteras på flera ställen inom organisationen.

Ett moderbolag utan egen operativ verksamhet som äger operativa bolag med olika verksamheter kan omfattas av den nya lagen på grund av att koncernens storlek, även om varken moderbolaget eller dotterbolagen var för sig uppnår tröskelvärdena. Företagen har förklarat att det innebär att man måste bygga upp ett stort antal parallella processer som behöver utvecklas och förstärkas och att ett ytterligare lager av kontroller behöver införas.

För att kunna hantera de nya kraven behövs enligt företagen digitala lösningar och en stor mängd data, vilket kräver nya investeringar. Företagen har särskilt pekat på att det är viktigt att känna till att sådan data ibland kan vara svår att få tillgång till, t.ex. därför att den finns långt bort i värdekedjan, eller till följd av begränsningar på grund av lagstiftning om t.ex. företagshemligheter. Branschövergripande initiativ kan enligt företagen underlätta men saknas i många fall.

Företagen har vidare framfört att riskerna kopplade till miljö i flera fall är mer integrerade i existerande affärsprocesser och rutiner än vad risker kopplade till mänskliga rättigheter är. När det gäller miljörisker finns det ofta redan robusta processer, som t.ex. är kopplade till produktionen av varor. Det är därför svårt att identifiera hur mycket ytterligare arbetsuppgifter och åtgärder som tillkommer till följd av direktivet.

Företag som omfattas av direktivet är många gånger själva leverantörer till andra företag som omfattas. De kan därmed, precis som andra företag i värdekedjan, också drabbas indirekt genom krav på information m.m. som ställs av kunderna. Företagen har förklarat

att även för ett stort företag är det betungande och resursdrivande att besvara alla frågor. Det kan även vara så att frågor från kunder och andra intressenter inte ställs till samma funktion inom företaget, utan till de delar av organisationen som kunden har kontakt med. Det krävs därför utbildningsinsatser och arbete för att harmonisera svaren. Att besvara frågorna belastar företaget, både i arbetstid och i form av licenser till eventuella nya plattformar.

En konsekvensutredning från Nederländerna

Efter beställning från det nederländska utrikesdepartementet har det genomförts en studie för att ta reda på vilka konsekvenser direktivet om tillbörlig aktsamhet innebär för nederländska företag (Sira Consulting,2024, Konsekvensbeskrivning för näringslivet, Sira Publications). För att genomföra studien hölls intervjuer med 15 nederländska företag, som omfattades av det ursprungliga direktivet men som i övrigt var av olika storlek såväl i förhållande till omsättning som antalet anställda. Därutöver hölls intervjuer med sju mindre företag. Företagen ingick i olika affärssektorer, varvid särskild uppmärksamhet ägnades åt företag med mer komplexa leveranskedjor (t.ex. livsmedelsföretag) samt företag som har produktion i högriskländer (t.ex. klädesföretag).

Studien utgår från en standardkostnadsmodell. En på förhand bestämd timkostnad har bestämts utifrån ett underlag från det nederländska ministeriet för ekonomi och klimat, en timlön för högutbildade medarbetare har bestämts utifrån underlag från den nederländska statistikmyndigheten och tidsuppskattningar har sedan gjorts utifrån intervjuer med företagen.

Någon motsvarande studie har inte gjorts i Sverige, men vi bedömer att slutsatserna är relevanta även vid bedömningen av vilka kostnader som förslaget innebär för företag med säte eller filial i Sverige, med hänsyn till att det handlar om att bedöma konsekvenser för multinationella företag som kan antas arbeta på liknande sätt med tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter och miljö.

I studien görs skillnad på engångskostnader och löpande årliga kostnader för företagen. Det konstateras att många stora företag frivilligt har antagit OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag och FN:s vägledande principer för företag

och mänskliga rättigheter, har riskhanteringssystem på plats och redan genomför omfattande riskbedömningar ur ett leveranskedjeperspektiv. I studien redovisas därför en del av kostnaderna som redan befintliga kostnader.

Det handlar om kostnader som stora företag alltså skulle ådra sig även utan ett nationellt genomförande av direktivet i Nederländerna. Det konstateras vidare att det i Nederländerna finns forskning som visar att åtminstone 41 procent av de 800 största företagen i Nederländerna följer OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag. I studien redovisas därför 41 procent av kostnaderna som redan befintliga kostnader för företagen.

När det kommer till engångskostnader för företagen redovisas i studien att dessa i genomsnitt beräknas uppgå till 50 440 euro. Eftersom företagen redan har vissa processer på plats bedöms kostnaderna på grund av EU-direktivet vara 29 760 euro.

Engångskostnaden kan delas upp i kostnader för att sätta sig in i regelverket (3 173 euro, varav 1 872 euro utgör nya kostnader), internutbildning (38 200 euro, varav 22 538 euro utgör nya kostnader) samt integrering av tillbörlig aktsamhet i policyer och riskhanteringssystem (9 067 euro, varav 5 349 euro utgör nya kostnader).

Löpande årliga kostnader för företagen beräknas till i genomsnitt 463 400 euro, varav 273 406 euro bedöms utgöra nya kostnader. Den löpande årliga kostnaden kan delas upp i följande kostnader:

- Integrering av tillbörlig aktsamhet (artikel 7). Detta kan beräknas ta 1 500 timmar om året och medföra en kostnad om 85 000 euro, varav 50 150 euro är nya kostnader.
- Identifiering och bedömning av negativa effekter (artikel 8). Detta kan beräknas ta 1 800 timmar om året och medföra en kostnad om 102 000 euro, varav 60 180 euro är nya kostnader.
- Prioritering av identifierade faktiska och potentiella negativa effekter (artikel 9). Detta kan beräknas ta 150 timmar om året och medföra en kostnad om 8 500 euro, varav 5 015 euro är nya kostnader.
- Förebyggande av potentiella negativa effekter (artikel 10). Detta kan beräknas ta 1 920 timmar om året och medföra en kostnad om 108 800 euro, varav 64 192 euro är nya kostnader.

– Åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra (artikel 11). Detta kan beräknas ta 480 timmar om året och medföra en kostnad om 27 200 euro, varav 16 048 euro är nya kostnader.
– Samarbete med berörda parter (artikel 13). Detta kan beräknas ta 500 timmar om året och medföra en kostnad om 28 500 euro, varav 16 815 euro är nya kostnader.
– Underrättelsemekanism och klagomålsförfarande (artikel 14). Detta kan beräknas ta 360 timmar om året och medföra en kostnad om 35 400 euro, varav 20 886 euro är nya kostnader.
– Övervakning (artikel 15). Detta kan beräknas ta 1 200 timmar om året och medföra en kostnad om 68 000 euro, varav 40 120 euro är nya kostnader.

Beräkningen utgår från att företagen kommer efterleva regelverket och kostnader för avhjälpande eller skadestånd ingår inte. Sammantaget beräknas arbetet kräva cirka 8 000 arbetstimmar, vilket motsvarar cirka 4,5 årsarbetskrafter.

Den nederländska studien är gjord med utgångspunkt i de tröskelvärden som gällde enligt det ursprungliga direktivet. Enligt detta skulle företag med över 1 000 anställda och 450 000 000 euro i omsättning omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet. Sedan direktivet ändrats omfattas endast företag med över 5 000 anställda och 1,5 miljarder euro i omsättning. Rimligtvis är den genomsnittliga kostnaden för sådana företag något högre än för det snitt som redogörs för i studien. Detta konstateras även i studien, varvid det anges att kostnaderna varierar stort med hänsyn till såväl den bransch inom vilken företaget verkar som storleken på företaget.

Det konstateras i studien att företagen som omfattas av det ursprungliga direktivet kan delas upp i två kategorier. Den första är företag med en omsättning på mindre än fem miljarder euro och den andra är företag med en högre omsättning än så. Kostnaderna för den första kategorin uppskattas till cirka 30 000 euro i engångskostnader och 300 000 euro i löpande kostnader. För det arbetet beräknas tre heltidstjänster krävas. Kostnaderna för den andra kategorin uppskattas till cirka 150 000 euro i engångskostnader och 1 500 000 euro i löpande kostnader. För det arbetet beräknas cirka 15 heltidstjänster behövas. Det kan noteras att snittkostnaden för företag med en om-

sättning understigande fem miljarder euro således är mindre än den genomsnittliga kostnaden som har redovisats ovan.

Våra slutsatser

Vi bedömer att våra förslag kommer leda till kostnader för företagen. Den nya lagen om företagsansvar leder sannolikt också till en mer omfattande och regelbunden hantering av risker avseende mänskliga rättigheter och miljö hos de företag som omfattas, vilket även är till nytta för företagen

Ett företag som tillämpar förfarandet för tillbörlig aktsamhet kommer sannolikt att i mindre utsträckning än ett företag som inte gör det riskera att påverka mänskliga rättigheter och miljön negativt. Det är inte bara positivt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö, utan innebär sannolikt också en minskad risk för avbrott i företagens produktion eller leveranser, och därmed även en minskad risk för att kostnader för det uppstår. Förslagen kan även leda till mer hållbara affärsmodeller och innovation av produkter, tjänster och leverantörssamarbeten, genom att hållbarhetsrisker synliggörs och lösningar för att hantera dessa skapas.

Genom att arbeta med tillbörlig aktsamhet på det sätt som den nya lagen kräver kommer företag sannolikt både ha ett mer utvecklat hållbarhetsarbete och uppfattas som mer hållbara än företag som inte gör det. Att ha ett välutvecklat hållbarhetsarbete kan leda till ökat förtroende för dessa företag hos andra aktörer inom näringslivet, såsom investerare, beställare, leverantörer, kunder och konsumenter, vilket i sin tur kan medföra ökad försäljning av produkter och tjänster och bättre förutsättningar för finansiering. Att ett företag uppfattas som hållbart och har ett utvecklat hållbarhetsarbete kan även leda till att företaget får lättare att attrahera och behålla talang.

Det är mycket svårt att uppskatta vad dessa potentiella positiva konsekvenser av förslagen kan innebära för företagens inkomster och omsättning.

När det gäller företagets kostnader har såväl kommissionen och den nederländska studien som de företag vi har talat med identifierat att sådana framför allt består i att inrätta nya och anpassa redan befintliga processer till det nya regelverket, vilket inbegriper att omförhandla avtal med affärspartner. Detta är även vår bedömning. Här-

utöver kan det även uppstå kostnader för företagen som en följd av att de kan behöva avbryta affärsförbindelser i enlighet med lagen.

Det har även framkommit att företagen väntar sig ökade kostnader för den externa revisionen. I sin förvaltningsrevision kommer revisorn att behöva ta ställning till om företagets ledning har vidtagit rimliga åtgärder för att uppfylla kraven enligt den föreslagna lagen. Vår bedömning är att företagens kostnader för den externa revision som redan utförs bl.a. inom ramen för hållbarhetsrapporteringen endast ökar marginellt som en följd av våra förslag.

Att närmare avgöra hur stora kostnader som kommer uppstå är – som företagen även själva har konstaterat – förenat med stora svårigheter. Storleken på kostnaderna som uppstår på grund av förslagen är sannolikt inte möjlig att bedöma förrän den nya lagen har börjat gälla och tillämpas av företagen.

Som beskrivits ovan är det flera företag som nu fokuserar på att säkerställa kommande regelefterlevnad och minimera risker för sanktioner i stället för att åtgärda negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö, och som menar att det är en konsekvens av övergång från frivillighet till reglering.

Att företagen fokuserar på kommande regelefterlevnad inför att nya regler börjar gälla är naturligt. Samtidigt bör det även i det här avseendet påminnas om att direktivet om tillbörlig aktsamhet, och våra förslag, är en kodifiering av den process för tillbörlig aktsamhet som rekommenderas enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. De företag som redan arbetar med riskhantering avseende mänskliga rättigheter och miljö utifrån metodiken enligt ramverket bör inte behöva ändra befintliga arbetssätt i någon större omfattning.

Som redogjorts för i detta betänkande kräver lagstiftningen heller inte att företagen systematiskt ska identifiera negativa effekter hos varje enskild affärspartner. Vår bedömning är att fokus fortsatt ska kunna vara på att prioritera och vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter som företagen får vetskap om genom att tillämpa förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

I detta avseende kan det noteras att företagens förberedande arbete har baserats på det ursprungliga direktivet och att det hittills har präglats av en stor osäkerhet till följd av den omförhandling av reglerna som har ägt rum på EU-nivå. Det har lett till att det arbete som företagen hittills har utfört för att anpassa sig efter reglerna har präglats

av en osäkerhet och därmed sannolikt inte i alla delar har varit kostnadseffektivt i förhållande till vad kraven på tillbörlig aktsamhet faktiskt kommer att innebära. Genom våra förslag tydliggörs det för företagen vad som gäller. I ett längre perspektiv bör det göra arbetet med en riskhantering avseende mänskliga rättigheter och miljö enklare och mer kostnadseffektivt.

Även med beaktande av att tröskelvärdena har ändrats sedan den nederländska studien gjordes är vår bedömning att studien kan användas som utgångspunkt när det kommer till fördelningen av kostnader på de olika moment som ingår i förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Vi ser det som en fördel att studien utgår från intervjuer med bl.a. företag som är så stora att de uppnår de högre tröskelvärden som gäller enligt ändringsdirektivet. Som vi anför ovan bedömer vi att studien är relevant som utgångspunkt även om den utgår från ett nederländskt perspektiv.

Som angavs i studien bedöms snittkostnaden för företag med en omsättning som understiger 5 miljarder euro vara 30 000 euro i engångskostnader och 300 000 euro i årliga löpande kostnader. Engångskostnaderna för svenska företag med en omsättning som understiger 5 miljarder euro kan utifrån den utgångspunkten uppskattas till i genomsnitt cirka 20 000 kronor, motsvarande 32 timmar, för att sätta sig in i regelverket, 250 000 kronor, motsvarande 400 timmar, för internutbildning och 60 000 kronor, motsvarande 95 timmar, för integrering av tillbörlig aktsamhet. De löpande kostnaderna kan vidare uppskattningsvis fördelas ungefär enligt följande.

Tabell 14.1 Löpande kostnader för företag med en omsättning under 5 miljarder euro

Skyldighet	Antal timmar	Löpande kostnad (kr)
Integrering av tillbörlig aktsamhet (artikel 7)	966	605 000
Identifiering och bedömning av negativa effekter (artikel 8)	1 158	725 000
Prioritering av identifierade faktiska och potentiella negativa effekter (artikel 9)	99	60 000
Förebyggande av potentiella negativa effekter (artikel 10)	1 237	775 000
Åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra (artikel 11)	309	195 000
Samarbete med berörda parter (artikel 13)	324	200 000
Underrättelsemekanism och klagomålsförfarande (artikel 14)	231	250 000[1]
Utvärdering (artikel 15)	736	485 000
Totalt ≈	**5 100**	**3 300 000**

[1] Varav en del utgör återkommande systemkostnad.

I snittvärdena ovan ingår företag med en omsättning mellan 450 000 000 euro och 1,5 miljarder euro. Dessa företag uppnår inte direktivets ändrade tröskelvärden och omfattas inte av lagen om företagsansvar. Tabellen är därför inte helt rättvisande. Vår bedömning är dock att den kan tjäna som en utgångspunkt för att påvisa en lägsta genomsnittlig kostnad för de företag som kommer omfattas av lagen.

För företag med en omsättning som överstiger fem miljarder euro kommer naturligtvis kostnaderna vara högre. Med utgångspunkt i slutsatserna som har redogjorts för ovan skulle engångskostnaderna för sådana företag kunna uppskattas till i genomsnitt 100 000 kronor, motsvarande 160 timmar, för att sätta sig in i regelverket, 1 250 000 kronor, motsvarande 2 000 timmar, för internutbildning och 300 000 kronor, motsvarande 474 timmar, för integrering av tillbörlig aktsamhet. Detta utifrån att den genomsnittliga kostnaden räknas om procentuellt utifrån slutsatsen i studien att kostnaderna för de företag som kommer omfattas av lagen uppskattas till i genomsnitt cirka

150 000 euro i engångskostnader och 1 500 000 euro i löpande kostnader. De löpande kostnaderna kan då fördelas enligt följande.

Tabell 14.2 Löpande kostnader för företag med en omsättning över 5 miljarder euro

Skyldighet	Antal timmar	Löpande kostnad (kr)
Integrering av tillbörlig aktsamhet (artikel 7)	4 832	3 000 000
Identifiering och bedömning av negativa effekter (artikel 8)	5 789	3 600 000
Prioritering av identifierade faktiska och potentiella negativa effekter (artikel 9)	474	300 000
Förebyggande av potentiella negativa effekter (artikel 10)	6 184	3 900 000
Åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra (artikel 11)	1 545	1 000 000
Samarbete med berörda parter (artikel 13)	1 618	1 000 000
Underrättelsemekanism och klagomålsförfarande (artikel 14)	1 157	1 300 000[1]
Utvärdering (artikel 15)	3 861	2 500 000
Totalt ≈	**25 460**	**16 600 000**

[1] Varav en del utgör återkommande systemkostnad.

Med utgångspunkt i detta bedömer vi att den genomsnittliga engångskostnaden för ett företag som omfattas av lagen kan uppskattas till i vart fall 330 000 kronor för företag med en omsättning som understiger 55 miljarder kronor och cirka 1 650 000 kronor för företag med en omsättning som överstiger 55 miljarder kronor. Den genomsnittliga löpande kostnaden uppgår till i vart fall 3 300 000 kronor om året för den första kategorin av företag och cirka 16 600 000 kronor om året för den senare.

Vid vår dialog med några av de allra största svenska företagen som omfattas av lagen om företagsansvar har det framgått att dessa uppskattar att deras kostnader blir högre än vad som redovisas i tabellerna ovan. De företag som har lämnat en sådan beskrivning har en årlig omsättning i spannet mellan cirka 50 miljarder kronor och cirka 200 miljarder kronor. Företagen har framfört att engångskostnaden kommer bli väsentligt högre än vad som redovisas och att engångs-

kostnaden även kommer bli högre i förhållande till de löpande kostnaderna än vad som följer av redovisningen. Ett företag har samtidigt uppgett att det antal timmar som redovisas i och för sig framstår som rimligt men att den timkostnad som har använts är alltför låg, bl.a. till följd av att man måste anlita konsulter och köpa in systemstöd för att utföra arbetet.

Det har också framkommit att företagen bedömer att både engångskostnaden och den löpande kostnaden för att samla in och bearbeta den data som behövs för att göra riskbedömningar blir mycket hög. Ett företag har uppgett att deras kostnad för att endast köpa in den data som behövs för att göra riskbedömningarna uppgår till två miljoner kronor per år.

Som vi har konstaterat varierar utfallet beroende av vad företaget redan gör idag, företagets storlek och vilken bransch som företaget verkar i. För ett företag med en betydligt högre omsättning än 1,5 miljarder euro bedömer vi, i likhet med några av de allra största företagen som omfattas av lagen, att kostnaden kan bli betydligt högre än vad vi har redovisat ovan.

Viss försiktighet bör också iakttas vid de omräkningar som gjorts, eftersom det inte kan förutsättas att kostnadsfördelningen ökar linjärt i förhållande till företagens storlek. Även här har andra faktorer, som t.ex. inom vilken sektor företaget verkar, betydelse.

Kostnadsfördelningen som vi har redovisat ovan kan således endast ses som en utgångspunkt. Vi kan dessutom konstatera att de kostnader som redovisas i den nederländska studien är generellt högre än vad som framgår av kommissionens konsekvensutredning. En fördel med den nederländska studien, utöver att slutsatserna är baserade på intervjuer med företag som kommer att omfattas av nationell lagstiftning som genomför direktivet, är att studien redovisar kostnaderna för att genomföra det riskbaserade förfarande för tillbörlig aktsamhet som följer av direktivet, uppdelade på de olika moment som ingår i förfarandet. Några motsvarande beräkningar har inte gjorts av kommissionen, vare sig inför att deras förslag till direktiv publicerades i februari 2022 eller inför publiceringen av förslaget till ändringar i februari 2025.

Den nederländska studien utgår från de krav på tillbörlig aktsamhet som ställs i det ursprungliga direktivet. Av de svenska företagen har vi fått intrycket att de bedömer att kostnaderna inte i någon betydande utsträckning kommer att påverkas av de ändringar i förfaran-

det om tillbörlig aktsamhet som har införts genom ändringsdirektivet. Därmed bedömer vi att det spann som har redovisats även är relevant vid bedömningen av kostnaderna för företagen när man beaktar ändringsdirektivet.

I den nederländska studien har uppskattats att 41 procent av de stora nederländska företagen redan följer OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag och därför har processer på plats, liknande de som det nya regelverket kommer kräva. Med den utgångspunkten skulle, för företag med under fem miljarder euro i årlig omsättning, 123 000 euro av den totala uppskattade löpande kostnaden om 300 000 euro kunna hänföras till arbete som redan utförs av företagen och 177 000 euro innebära nya kostnader på grund av förslaget. För företag med över fem miljarder euro i omsättning skulle 615 000 euro av den totala löpande kostnaden om 1 500 000 euro kunna hänföras till arbete som redan utförs av företagen och 885 000 euro innebära nya kostnader på grund av förslaget.

Utifrån den dialog vi har haft med svenska företag, och med beaktande av att det nu rör sig om de allra största cirka 70–90 företagen i Sverige har vi emellertid anledning att anta att det är en ännu högre andel svenska företag som redan tillämpar ett förfarande för tillbörlig aktsamhet liknande det som lagen kräver. Bilden som vi har fått är att svenska företag ligger i framkant när det kommer till tillbörlig aktsamhet i fråga om miljö och mänskliga rättigheter. Som vi har nämnt ovan har ett stort företag som omfattas av den nya lagen förklarat att de åtgärder de behöver vidta ligger inom deras befintliga budget. Vår bedömning är att företagen, på grund av sitt nuvarande arbete med att följa det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande, hade haft en del av de beskrivna löpande kostnaderna alldeles oavsett våra förslag.

Som framgår ovan har det framkommit att många företag som omfattas av direktivet också själva är leverantörer till företag som omfattas och att de därmed kan drabbas indirekt genom de krav som kunderna ställer. Vid den dialog som vi har haft med företagen har det framförts att även för en stor leverantör är det betungande att besvara alla frågor som ställs av kunder till följd av de krav som kunderna är ställda inför.

Som framgått ska lagen om företagsansvar skydda företagen mot onödig informationsinhämtning. Vi bedömer att det trots den restriktivitet som ska gälla kommer att begäras information från affärspart-

ner under riskbedömningen från de företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet. Det bör dock framför allt vara när det har konstaterats att det finns potentiella eller faktiska negativa effekter i den egna verksamheten eller verksamhetskedjan som man måste vidta åtgärder i sin egenskap av affärspartner.

För de företag som redan omfattas av lagens krav på att göra egna riskbedömningar och att förebygga och stoppa negativa effekter bedömer vi att det inte föranleder några större ytterligare konsekvenser att man därutöver är affärspartner till andra företag som omfattas av lagen. Den information som måste överlämnas av dessa till andra företag har man då sannolikt redan behövt inhämta för att själv uppfylla kraven.

Utöver de faktiska kostnader för tillbörlig aktsamhet som har redovisats ovan medför förslaget om att tillsynsmyndighetens verksamhet ska vara avgiftsfinansierad konsekvenser för företagen. Avgiften som sådan innebär en ekonomisk konsekvens. Företag som ska betala avgiften får dessutom utökade administrativa uppgifter i form av fakturahantering. En ökad administrativ börda leder i sin tur till en ökad tidsåtgång för företagen och ökade kostnader. Med hänsyn till att det som huvudregel endast bedöms röra sig om en faktura om året bör just denna konsekvens vara marginell.

14.7.2 Företag i värdekedjan

Bedömning

Förslagen leder till indirekta konsekvenser även för företag som inte omfattas av lagens tillämpningsområde. De medför dock inte något behov av mer omfattande förändringar i den löpande verksamheten hos dessa företag.

Direktivet bygger på att de allra största företagen ska ta ansvar för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö i sin värdekedja. I skälen till ändringsdirektivet anges att det är de företagen som bäst kan uppnå målet med direktivet, då de har störst inflytande över sina värdekedjor, den största inverkan på mänskliga rättigheter och miljö samt de största resurserna för att kunna genomföra reglerna om till-

börlig aktsamhet på ett omsorgsfullt sätt (skäl 37 till ändringsdirektivet).

Som en följd av ändringsdirektivet är det nu betydligt färre företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet, vilket innebär att även indirekta konsekvenser för företag som faller utanför tillämpningsområdet begränsas. Genom ändringsdirektivet har det också införts ytterligare bestämmelser som är avsedda att särskilt hantera den nedsippringseffekt som reglerna kan få på företag som inte själva omfattas av kraven.

Som framgår ovan bedömer vi icke desto mindre att den nya lagen får indirekta konsekvenser för företag som inte omfattas av lagens tillämpningsområde, men som bedriver verksamhet med anknytning till den avgränsade del av dessa företags värdekedja som omfattas av begreppet verksamhetskedja.

När ett företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet vidtar åtgärder för att förebygga potentiella negativa effekter eller för att få faktiska negativa effekter att upphöra kan det påverka en affärspartner till företaget, om det är fråga om en negativ effekt i affärspartnerns verksamhet. Man kan då behöva vidta åtgärder som krävs för att risker ska kunna hanteras på ett godtagbart sätt. Det finns säkert situationer när det kan bli betungande. I ett sådant fall borde dock de positiva konsekvenserna av att negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö i den egna verksamheten blir hanterad överväga de kostnader som uppstår.

Det kan även bli så att vissa krav på åtgärder i praktiken förs vidare nedåt i verksamhetskedjan på ett sätt som innebär mer generella konsekvenser för en affärspartner till det företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet. Vi har identifierat att sådana generella konsekvenser företrädesvis kommer uppkomma på två sätt. Det handlar dels om mottagandet av begäran av information och informationslämnande till de företag som omfattas, dels potentiellt skärpta avtalskrav.

Det har funnits en oro hos företagen för att de nya kraven på tillbörlig aktsamhet ska leda till att de generellt får många fler förfrågningar om information från kunder och samarbetspartner, till följd av att de företag som omfattas av kraven hanterar det genom att rutinmässigt begära information. Det skulle kunna handla om att företagen behöver fylla i omfattande formulär med rutinmässiga frågor om arbetsvillkor, arbetsmiljö, löner, förekomst av barnarbete eller tvångs-

arbete, miljöpåverkan, användning av kemikalier eller hur företaget arbetar med styrning och uppföljning av dessa frågor. Även dokumentation i form av policyer, rutiner eller intyg och information om egna underleverantörer skulle kunna efterfrågas.

I avsnitt 7 har vi redogjort för att ett företag inte har någon generell skyldighet enligt lag att förse t.ex. en kund med information eller dokumentation som kunden ber att få del av. I en konkurrensutsatt bransch där det finns många alternativa leverantörer kan det dock i praktiken bli nödvändigt för att få ingå eller behålla en affärsrelation. Anpassningen av verksamheten efter sådana krav kan medföra administrativa och ekonomiska konsekvenser för företaget. Att besvara omfattande enkäter, samla in data och ta fram dokumentation kräver tid och kompetens.

Ett syfte med ändringsdirektivet är att ett företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet inte ska ställa onödigt betungande krav på sina affärspartner. Oavsett att det införts ett visst skydd mot det tror vi att företagen som ingår i verksamhetskedjan påverkas av den föreslagna lagen om företagsansvar. Som beskrivits ovan bedömer vi att det trots den restriktivitet som ska gälla kommer begäras information från affärspartner under riskbedömningen från de företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet.

Vidare kan ett företag som ska uppfylla skyldigheterna om tillbörlig aktsamhet i högre grad antas vilja införa särskilda klausuler i sina avtal, som kräver att affärspartnern t.ex. följer vissa uppförandekoder eller accepterar revisioner och kontroller. Även avtalsvillkor om hävande av avtal vid bristande efterlevnad kan komma att krävas.

Våra förslag kan således antas leda till att mindre företag på detta sätt får indirekta skyldigheter och i vissa fall även riskerar avtalsrättsliga konsekvenser om kraven inte uppfylls. Som ett led i detta kan det även antas att sådana företag i ökad utsträckning inför nya interna processer, exempelvis upprätta policyer för mänskliga rättigheter eller miljö, utbilda personal eller skapa bättre spårbarhet i leverantörsleden.

Dessa konsekvenser kan antas bli en följd av de nya lagkraven på tillbörlig aktsamhet för företag inom EU och i tredjeländer generellt. Vårt uppdrag är emellertid att bedöma konsekvenserna för svenska företag. Det är därför intressant att titta särskilt på svenska förhållanden. Vi kan då konstatera följande.

Företagen i Sverige omfattas redan i dag av ett omfattande regelverk avseende arbetsrätt, arbetsmiljö, miljöskydd och föreningsfrihet, vilket i kombination med en fungerande tillsyn och ett välutvecklat system för kollektivavtal bidrar till en generellt hög regelefterlevnad. Detta har betydelse för konsekvenserna för företagen med hänsyn till det riskbaserade förfarande för tillbörlig aktsamhet som våra förslag kräver att de arbetar utifrån.

Det riskbaserade förhållningssättet innebär vidare att fokus ligger på att identifiera, bedöma och prioritera de mest allvarliga och sannolika riskerna för negativa effekter, vilka i sig innebär överträdelser av internationellt erkända mänskliga rättigheter och förbud mot att skada miljön. De typer av allvarliga överträdelser som lagen om företagsansvar därmed tar sikte på kan generellt antas förekomma i begränsad omfattning i svensk näringsverksamhet.

Det finns undantag från en sådan generell utgångspunkt. Som vi återkommer till är t.ex. risken för tvångsarbete i värdekedjan högre inom byggsektorn och vissa delar av livsmedelssektorn. Med det sagt bör riskexponeringen för företag vars verksamhet och huvudsakliga värdekedjor är lokaliserade till Sverige generellt kunna bedömas som relativt låg. Svenska företag med en huvudsakligen svensk värdekedja kan alltså i många fall bedömas utgöra lågriskaktörer i förhållande till de risker som lagen om företagsansvar avser att hantera.

Svenska företag kan dock påverkas indirekt av risker i en global värdekedja som man ingår i, även när den egna verksamheten är förenad med låg risk, genom ökade krav från sina affärspartner. Det kan innebära att de ställs inför förfrågningar om information eller sådana skärpta avtalskrav som diskuterats. I vilken utsträckning detta kommer ske beror på hur kraven på tillbörlig aktsamhet implementeras i praktiken av de företag som omfattas av den nya lagen om företagsansvar.

Att i nuläget uppskatta de ekonomiska konsekvenserna av detta är därför förenat med stora svårigheter. Lagen ska som sagt skydda företagen mot onödig informationsinhämtning. Det finns även andra bestämmelser i lagen som vi bedömer kommer att begränsa de ekonomiska konsekvenserna av nedsippringseffekten, t.ex. kravet på företagen att när det är lämpligt göra nödvändiga investeringar, uppgraderingar och anpassningar i sina verksamhetsprocesser och sin infrastruktur och kravet på att stödja små och medelstora företag i verksamhetskedjan.

Vår bedömning är att lagen om företagsansvar inte medför något behov av mer omfattande förändringar i den löpande verksamheten hos svenska företag som inte omfattas av lagen.

För företag som redan i dag arbetar med tillbörlig aktsamhet kan lagen i betydande utsträckning innebära en vidareutveckling och strukturering av befintliga arbetssätt snarare än införandet av helt nya sådana. Även för mindre företag kan många av de krav som indirekt kan komma att följa av lagen antas ligga nära sådana skyldigheter som redan gäller enligt svensk rätt. På längre sikt skulle företagens redan höga nivå av regelefterlevnad även kunna medföra positiva konsekvenser, genom att de uppfattas som tillförlitliga och lågriskbaserade aktörer i europeiska och globala värdekedjor.

Av de skäl som redogjorts för bedömer vi sammantaget att de ekonomiska konsekvenserna för de företag som inte omfattas av den föreslagna lagen om företagsansvar inte blir betydande. Detta är dock något som kan behöva utvärderas framöver.

14.7.3 Små och medelstora företag

Den föreslagna lagen om företagsansvar omfattar endast de allra största företagen. Indirekta konsekvenser kan dock, som vi har redogjort för ovan, uppstå för andra såväl stora som medelstora och små företag.

De indirekta konsekvenserna i form av ekonomiska eller administrativa bördor för företag som inte omfattas direkt av kraven, framför allt för små och medelstora företag, stod i fokus under förhandlingen av det ursprungliga direktivet. I syfte att minska deras bördor infördes det en skyldighet för företag som omfattas av kraven på tillbörlig aktsamhet att under vissa omständigheter ge stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag. Vårt förslag till en ny lag om företagsansvar omfattar ett genomförande av de delarna av direktivet (se avsnitt 7).

Det kan i sammanhanget noteras att kommissionen i sin första rapport om genomförandet av direktivet ska bedöma vad det har fått för inverkan på just små och medelstora företag.

14.7.4 Enskilda branscher

Bedömning

Förslagen bedöms få störst konsekvenser för företag i branscher med komplexa, globala och högriskpräglade värdekedjor.

Vår bedömning är att förslagen i detta betänkande får störst konsekvenser för företag i branscher med komplexa, globala och högriskpräglade värdekedjor. Dessa företag behöver sannolikt göra ett mer omfattande arbete för att efterleva kraven på tillbörlig aktsamhet, vilket medför relativt sett högre administrativa och operativa kostnader. Även om den nya lagstiftningen är neutral till sin utformning kan det således förväntas att konsekvenserna kommer variera mellan olika branscher.

Vi bedömer att tillverkningsindustrin är en av de sektorer som påverkas mest av den nya lagen. Företag med produktion inom exempelvis textil, elektronik och fordon har ofta långa och komplexa leverantörskedjor som sträcker sig över flera kontinenter. Produktionen sker i vissa fall i länder där riskerna för bristande arbetsvillkor, otillräckligt arbetarskydd och miljöskador är förhöjda.

Även råvaruindustrin och utvinningsindustrin, däribland gruvföretag, metallföretag, skogsföretag samt företag som bedriver oljeverksamhet eller gasverksamhet, påverkas särskilt eftersom branschen ofta är direkt förknippad med betydande miljörisker och människorättsrisker. Markintrång, påverkan på biologisk mångfald, utsläpp samt konflikter med lokalsamhällen och urfolk är frågor som kan uppkomma i sektorn.

Även företag verksamma inom jordbrukssektorn och livsmedelssektorn, där risker relaterade till tvångsarbete, barnarbete, markanvändning och biologisk mångfald förekommer, bedömer vi påverkas särskilt av förslaget. Livsmedelsföretag har ofta mycket komplexa globala värdekedjor. Produktionen av jordbruksråvaror såsom kakao, kaffe, palmolja, soja, socker, ris och frukt sker dessutom i stor utsträckning i länder där riskerna för överträdelser av mänskliga rättigheter är väl dokumenterade.

Även för byggsektorn bedöms konsekvenserna vara särskilt stora. Byggmaterial som exempelvis cement, stål och trä är förknippade med betydande miljöpåverkan samt risker kopplade till arbetsvillkor. Där-

till kännetecknas sektorn av långa underentreprenörskedjor, där transparensen och spårbarheten ofta är begränsad.

14.8 Konsekvenser för Kommerskollegium

Bedömning

Förslagen kommer leda till ökade kostnader för Kommerskollegium.

Det föreslagna tillsynsuppdraget innebär att Kommerskollegium tilldelas en ny och i förhållande till myndighetens nuvarande verksamhet väsentligen annorlunda uppgift, nämligen att utöva tillsyn över företag och vid behov ingripa med bindande förelägganden och sanktionsavgifter. Uppgiften innebär myndighetsutövning mot enskilda och förutsätter därmed en organisatorisk och kompetensmässig struktur som i dag inte finns etablerad vid myndigheten. En viktig uppgift för tillsynsmyndigheten blir också att lämna information, stöd och vägledning med syftet att underlätta för de företag som kommer att beröras av de nya reglerna.

Tillsynen avser dessutom ett område som är komplext och har betydande internationella inslag. Detta sammantaget innebär att myndigheten behöver bygga upp nya arbetssätt, strukturer och funktioner. Det kommer innebära ökade kostnader för myndigheten, såväl initialt under en uppbyggnadsfas som under den löpande årliga tillsynen.

Nedan utvecklas vilka kostnader vi bedömer att en uppbyggnad av tillsynsfunktionen respektive den löpande tillsynen är förenade med. Vi vill betona att uppskattningen är förenad med stor osäkerhet, eftersom det rör sig om ett nytt tillsynsuppdrag där det är svårt att uppskatta antalet tillsynsärenden per år samt ärendenas komplexitet.

14.8.1 Initiala kostnader

Bedömning

Förslagen medför i ett inledande skede ett ökat finansieringsbehov för Kommerskollegium om 10,2 miljoner kronor.

En central del av uppbyggnadsfasen avser rekrytering och kompetensförsörjning. Tillsynen kommer att kräva kvalificerade jurister med erfarenhet av förvaltningsrätt, beslut om sanktionsavgifter och processföring. Därutöver behövs utredare med erfarenhet av tillsynsarbete samt kompetens inom företagsstyrning, hållbarhetsarbete, riskhantering och internationella leverantörskedjor. Även ekonomisk och administrativ kompetens behövs.

Som vi har utvecklat i avsnitt 11 är Kommerskollegiums huvudsakliga uppdrag att främja handel. Myndigheten ska bevaka näringslivets intressen och integrera hållbar utveckling i sitt arbete. Inom Kommerskollegium finns expertkunskap i fråga om hur näringslivets globala värdekedjor fungerar och om hållbarhetsfrågor i en handelskontext. Myndighetens kunskap innefattar hur det internationella ramverk och EU-direktiv som ligger till grund för lagen om företagsansvar påverkar handeln. Kommerskollegium har vidare stor erfarenhet av att samverka inom EU och med näringslivet. Myndigheten har även vissa uppgifter som innebär att man vägleder företag.

Nödvändig kompetens finns alltså redan i inte obetydlig utsträckning hos Kommerskollegium. En betydande del av såväl den nödvändiga kompetensen som de resurser som behövs för att hantera det nya uppdraget behöver dock tillföras genom nyrekrytering. Till detta kommer då kostnader för introduktion och utbildning, inklusive metodutveckling och framtagande av interna handläggarstöd.

Uppbyggnaden av tillsynsverksamheten förutsätter vidare utveckling av interna styrdokument och rutiner. Det gäller bl.a. principer för ärendeinitiering och prioritering, utredningsmetodik, beslutsfattande, dokumentation, hantering av sekretess och företagshemligheter samt rutiner för ingripanden i form av förelägganden och sanktionsavgifter. Även rutiner för anmälningar och kommunikation med berörda företag måste tas fram. Därtill tillkommer arbete för att identifiera vilka företag som kommer omfattas av tillsynen. Detta

arbete är resurskrävande och måste i stor utsträckning genomföras innan verksamheten kan bedrivas i full skala.

En särskilt kostnadsdrivande del av uppbyggnaden avser behovet av ändamålsenliga it-stöd. Kommerskollegium kommer att hantera ett omfattande och delvis känsligt material, inklusive företagsinterna dokument och uppgifter som kan omfattas av sekretess. Det ställer höga krav på informationssäkerhet, spårbarhet och strukturerad ärendehantering. Myndigheten kommer dessutom behöva fatta många typer av beslut inom ramen för de olika ärendena. Befintliga ärendehanteringssystem vid myndigheten är inte anpassade för denna typ av tillsynsärenden. Det är därför nödvändigt att genomföra anpassningar av befintliga system. Engångskostnader för systemutveckling, licenser och säkerhetslösningar uppkommer därför. Kostnader för utbildning av personal i nya system tillkommer.

Vi bedömer även att det krävs riktade informationsinsatser till berörda företag, bl.a. genom informationsutskick innan och efter att lagen trätt i kraft samt möten med företagen. Det innebär att det kan uppstå resekostnader för myndigheten. Resekostnader kan även redan i detta skede tänkas uppstå i samband med möten inom ramen för den gemensamma kontaktpunkten.

Vi har samrått med Kommerskollegium under utredningstiden. Myndigheten har uppskattat att det under såväl uppbyggnaden av tillsynsfunktionen som därefter kommer krävas elva årsarbetskrafter och att nyrekrytering måste ske både för att myndigheten ska tillföras tillräckliga resurser och rätt expertis inom juridik och hållbarhet och för att komplettera administrativa funktioner.

Kommerskollegium uppskattar att de måste nyrekrytera fem jurister, tre experter inom hållbarhet och mänskliga rättigheter och tre medarbetare med kompetens inom ekonomi, registratur, HR, it och kommunikation. Lönekostnaden för dessa ytterligare elva årsarbetskrafter har av Kommerskollegium beräknats till tretton miljoner kronor. Såvitt avser dessa årsarbetskrafter tillkommer enligt Kommerskollegiums beräkningar kostnader för rekrytering (300 000 kronor), utbildning (500 000 kronor), lokaler (1 500 000 kronor), it-system (1 000 000 kronor) och administration (1 400 000 kronor).

De kostnader som Kommerskollegium har under uppbyggnaden av tillsynen bedöms inte rymmas inom befintliga anslag och som har utvecklats i avsnitt 8 anser vi att den bör finansieras genom en tillfällig anslagsökning.

Kommerskollegium bör rimligtvis tillföras en sådan anslagsökning så snart som möjligt för att på ett bra sätt kunna bygga upp tillsynen. Vi har dock inte kunnat utgå från annat än att medlemsstaterna senast den 26 juli 2028 ska anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att genomföra direktivet och att det alltså är först då som myndigheten har utsetts till tillsynsmyndighet. Det innebär också att Kommerskollegium först vid den tidpunkten börjar samverka inom EU inom ramen för uppdraget. Då kommer vidare de delegerade akter, riktlinjer och vägledningar som ska tas fram av kommissionen i samråd med medlemsstaterna redan vara antagna och utfärdade.

Kommerskollegium väntas därmed inte behöva lägga resurser på att delta i det arbetet. Under uppbyggnaden av tillsynen måste Kommerskollegium dock bekosta den plattform för information och stöd till företagen som ska finnas samt etablera en funktion för att ta emot anmälningar om överträdelser av den nya lagen. För detta har Kommerskollegium uppskattat att det kommer uppstå tillkommande itkostnader som beräknas uppgå till 1 300 000 kronor.

Till skillnad från Kommerskollegium bedömer vi att det under uppbyggnadsfasen inte kommer finnas samma behov av resurser som när den löpande tillsynen ska behöva utövas. Det blir alltså inte för Kommerskollegium att delta i något mer omfattande förberedande arbete på EU-nivå under det år som föregår tidpunkten när lagen om företagsansvar ska börja gälla, eftersom detta då till stor del ska vara klart. För att utföra det förberedande arbetet under uppbyggnadsfasen är det mer rimligt att anta att det krävs ungefär hälften av det antal årsarbetskrafter som Kommerskollegium har uppskattat.

Vår bedömning är att det i övrigt är lämpligt att utgå från de beräkningar som har redovisats av Kommerskollegium. Med dessa utgångspunkter uppskattar vi att kostnaderna för Kommerskollegiums uppbyggnad av tillsynsfunktionen under ett års tid uppgår till cirka 10,2 miljoner kronor.

14.8.2 Återkommande kostnader

Bedömning

Den löpande tillsynen bedöms medföra kostnader om 14,5 miljoner kronor per år för Kommerskollegium.

De löpande årliga kostnaderna för Kommerskollegium består i huvudsak av personalrelaterade kostnader, kostnader för ärendehantering och utredningsverksamhet, it-förvaltning, internationellt samarbete samt processföring i domstol. Kommerskollegium har ett stort utrymme att självt avgöra vilka ärenden som de inleder på eget initiativ. Myndigheten måste dock även hantera inkomna anmälningar om välgrundade farhågor.

Ett rimligt antagande är att antalet klagomål och egeninitierade ärenden hos myndigheten ökar över tid. Det är i dagsläget förenat med stor osäkerhet att bedöma hur många ärenden det kan röra sig om samt graden av komplexitet i ärendena. Antalet ärenden och komplexiteten påverkar myndighetens resursbehov. Det innebär som konstaterats inledningsvis att uppskattningen av kostnaderna i nuläget är förenad med stor osäkerhet.

Den största och mest varaktiga löpande kostnaden utgörs av personalkostnader. Tillsynen förutsätter som konstaterats kvalificerade jurister, utredare, hållbarhetsspecialister och analytiker. Därtill krävs administrativ personal, it-specialister samt funktioner för intern styrning och kontroll. Som vi har angett ovan finns viss nödvändig kompetens redan hos Kommerskollegium, men myndigheten behöver rekrytera för att klara det nya uppdraget.

Därtill krävs det kontinuerlig kompetensutveckling för myndigheten, särskilt mot bakgrund av att regelverket är komplext och kommer att utvecklas genom praxis, vägledning från EU-kommissionen samt genom samarbete mellan medlemsstaterna.

En annan central löpande kostnad hänför sig till den operativa tillsynen. Detta innefattar handläggning av inkomna klagomål, egeninitierade granskningar, riskbaserade kontroller och uppföljning av företagens processer för tillbörlig aktsamhet. Varje ärende kan vara omfattande och kräva analys av företagsstyrning, riskbedömningar, åtgärdsplaner och rapportering. Sådana kostnader bedöms ingå i

kostnaderna för årsarbetskrafter. I vissa fall kan det även bli aktuellt med platsbesök. Det kan då uppstå kostnader för resor inom Sverige.

It-förvaltning utgör ytterligare en återkommande kostnad. De system som etablerats under uppbyggnadsfasen kräver löpande drift, underhåll, uppdateringar och säkerhetsanpassningar. Informationssäkerheten är särskilt central eftersom tillsynen kan omfatta känsliga företagsuppgifter, affärshemligheter och uppgifter om enskilda personer. Kostnader för licenser, molntjänster, säkerhetsövervakning, incidenthantering och teknisk support är därmed återkommande och kan öka i takt med att ärendevolymerna växer. Om EU-samarbetet utvecklas och gemensamma databaser eller informationsplattformar etableras kan även anpassningskostnader uppstå löpande.

Vi har föreslagit att tillsynsmyndigheten ska samarbeta med det nätverk av tillsynsmyndigheter som ska inrättas av kommissionen och den gemensamma kontaktpunkten samt att myndigheten ska samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheterna i andra medlemsstater. Detta innebär kostnader för resor, deltagande i arbetsgrupper, gemensamma utredningar och metodutveckling på EU-nivå. Även om en del möten kan genomföras digitalt kvarstår behovet av kontinuerlig samverkan, vilket medför kostnader.

Beslut som myndigheten fattar kan överklagas till domstol. Det gäller exempelvis beslut om sanktionsavgifter eller förelägganden. Detta innebär att myndigheten behöver avsätta resurser för att företräda staten i rättsprocesser. I takt med att praxis utvecklas kan processerna inledningsvis antas vara särskilt resurskrävande, men även på längre sikt blir sannolikt en viss andel av besluten föremål för domstolsprövning.

Arbete med vägledning utgör också en löpande uppgift för myndigheten. Tillsynsmyndigheten ska enligt lagen om företagsansvar tillhandahålla information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter. Företag som omfattas av regelverket får antas fortlöpande efterfråga förtydliganden och stöd i tillämpningen. Myndigheten behöver därför upprätthålla uppdaterad vägledning, besvara frågor och eventuellt genomföra informationsinsatser. Även om tillsynsmyndigheten inte ska ha en rådgivande roll i egentlig mening, är tydlig kommunikation en förutsättning för effektiv regelefterlevnad och kan därmed minska framtida tillsynsbehov. Även här kan det bli aktuellt med resor inom Sverige.

Som vi nämnt har vi haft en dialog med Kommerskollegium under utredningstiden. Myndigheten har uppskattat att det även under den löpande tillsynen kommer krävas elva årsarbetskrafter. Lönekostnaderna har beräknats till 13,7 miljoner kronor och även här har antagits att det tillkommer kostnader för utbildning (400 000 kronor), lokaler (1 600 000 kronor), it-system (1 100 000 kronor) och administration (1 400 000 kronor).

Kommerskollegium har vidare uppgett att löpande it-kostnader för plattform för information och stöd till företagen och funktionen för att ta emot anmälningar om överträdelser beräknas uppgå till 850 000 kronor. Det tillkommer även kostnader för administration av avgiftsuttag från företagen. För detta ändamål kan Kommerskollegium använda Statens servicecenter, vilket medför en tillkommande kostnad som uppskattas till 400 000 kronor.

Vår bedömning är att det även beträffande den löpande tillsynen är lämpligt att utgå från de beräkningar och uppskattningar som har redovisats av Kommerskollegium. Som har redogjorts för ovan och även utvecklats närmare i avsnitt 11 är det samtidigt inte möjligt att med någon precision bedöma hur omfattande tillsynen blir, annat än att det kan konstateras att det är förhållandevis få företag som omfattas av reglerna. Kommerskollegium måste utforma tillsynen över tid genom samverkan inom EU. Detta har även uppmärksammats av myndigheten.

Kommerskollegium har härvid framhållit att kostnaderna är svåra att uppskatta till följd av osäkerheten kring hur många anmälningar om välgrundade farhågor som inkommer, i vilken omfattning företagen efterfrågar vägledning samt vilket intresse som kan förväntas från medierna, allmänheten och civilsamhället, bl.a. vad gäller inkomna anmälningar.

Som vi har redogjort för ovan har vi inte haft möjlighet att med säkerhet beräkna antalet företag som omfattas av den föreslagna lagen om företagsansvar. Vår bedömning att det är mellan 70 och 90 företag är därmed osäker. Kommerskollegium har i sammanhanget naturligt nog påtalat att deras kostnader även påverkas av hur många företag som omfattas av tillsynen.

Givet den osäkerhet som råder anser vi att det löpande arbete som måste utföras från det att tillsynen ska börja utövas inte fullt ut torde kräva det antal årsarbetskrafter som Kommerskollegium har uppskattat.

I stället bedömer vi att det krävs något färre årsarbetskrafter än vad myndigheten har uppskattat. Vi har svårt att se att det till följd av uppdraget uppstår ett behov av att anställa ytterligare tre medarbetare med kompetens inom ekonomi, registratur, HR, it och kommunikation. Vidare menar vi att man bör kunna anställa personer som är både jurister och har kompetens inom hållbarhet och mänskliga rättigheter och på så sätt uppnå synergier som gör att det totala behovet av årsarbetskrafter hålls nere. Med beaktande av detta bedömer vi att det för att utföra det löpande arbetet krävs åtta årsarbetskrafter.

Med utgångspunkt i vad som har anförts uppskattar vi att de återkommande årliga kostnaderna för myndigheten på grund av våra förslag uppgår till cirka 14,5 miljoner kronor. Vi har i avsnitt 8 redogjort för hur dessa bör finansieras.

14.9 Konsekvenser för Energimyndigheten

Bedömning

Förslaget bedöms få marginella konsekvenser för Energimyndigheten. De kostnadsökningar som kan uppkomma bedöms kunna hanteras inom befintliga ramar.

Vi har föreslagit att Energimyndigheten ska utses till marknadskontrollmyndighet att utöva marknadskontroll över att reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier följs.

Som har redogjorts för i avsnitt 12 föreslås Energimyndigheten i promemorian *Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier* få ett omfattande uppdrag att vara marknadskontrollmyndighet enligt EU-förordningen om batterier. I promemorian anges att myndighetens nuvarande marknadskontroll sysselsätter 6–7 årsarbetskrafter och att det mot bakgrund av de omfattande produktkraven som finns i EU-förordningen om batterier uppskattas att det tillkommande marknadskontrollansvaret för batterier leder till ett behov av ytterligare 2–3 årsarbetskrafter. Det tillkommer, anges det, kostnader för eventuell provning.

Vi har samrått med Energimyndigheten under utredningstiden. Myndigheten har i fråga om kostnader framfört bl.a. följande.

Den befintliga personalen inom marknadskontroll är redan fullt belastad. Kompetensen som krävs för granskningen av tillbörlig aktsamhet skiljer sig från myndighetens nuvarande arbetsuppgifter och måste utvecklas, antingen hos befintliga medarbetare eller genom nyrekrytering. Det finns kompetens inom Energimyndigheten gällande värdekedjan för batterier, främst i Sverige men även i andra länder. Den kompetensen är inte nödvändigtvis direkt relevant för marknadskontroll av kraven gällande tillbörlig aktsamhet, och inte heller tillgänglig för ytterligare uppdrag. Nyrekrytering bedöms nödvändig för att täcka den ökade arbetsbördan.

Utöver personalkostnader kan engångskostnader för systemutveckling tillkomma, eftersom handläggningsprocessen för tillbörlig aktsamhet sannolikt skiljer sig från myndighetens befintliga processer för produktkontroll. Utveckling av handläggningsstöd och diariesystem för Energimyndighetens alla tillsynsområden pågår och uppskattningsvis krävs det 500–800 timmar arbetstid för respektive område.

Det har ännu inte utretts om marknadskontrollen av kraven i EU-förordningen om batterier kan följa samma process och hur mycket tid som tillkommer för anpassning enligt den lagstiftningen. Alla anpassningar, inklusive för att hantera ett eventuellt ansvar för kraven om tillbörlig aktsamhet, kräver en insats i form av arbetstid. Informationsinsatser – både på webbplats och i form av hantering av frågor från aktörer och allmänheten – kräver också resurser, framför allt inledningsvis.

Energimyndighetens preliminära bedömning är att ansvaret inte kan tillgodoses med mindre än en halv årsarbetskraft för det löpande arbetet, medan behovet under uppstartsfasen uppskattas till cirka 1,5 årsarbetskrafter. Myndigheten understryker att detta är ett minimibehov och att det faktiska resursbehovet kan bli större beroende på antalet aktörer som omfattas av kraven, vilket i nuläget inte är känt.

Vår bedömning är att reglerna om tillbörlig aktsamhet i EU-förordningen om batterier – sett i förhållande till övriga krav i förordningen som Energimyndigheten föreslås få i uppgift att utöva marknadskontroll över – endast utgör en begränsad del, som kan integreras i myndighetens övriga arbete.

Vi gör därför, även med beaktande av vad Energimyndigheten har framfört, bedömningen att det eventuella ökade resursbehovet på grund av vårt förslag inte är större än att det borde kunna finansie-

ras inom den befintliga ramen för Energimyndigheten. Eftersom våra överväganden är beroende av vilket ansvar Energimyndigheten i slutändan får med avseende på marknadskontrollen kan frågan behöva omprövas i takt med att Energimyndigheten bygger upp sin tillkommande verksamhet.

För det fall det skulle uppstå ökade kostnader på grund av våra förslag som inte ryms inom befintliga ekonomiska ramar på det sätt som bedömts ovan anser vi att kostnaderna bör finansieras på samma sätt som myndighetens marknadskontroll i övrigt. Eftersom det ännu inte finns något beslut i den frågan bedömer vi att det inte är lämpligt att inom ramen för denna utredning lämna förslag på någon sådan eventuell finansiering.

14.10 Konsekvenser för domstolarna

Bedömning

Förslaget bedöms få marginella konsekvenser för domstolarna. De kostnadsökningar som kan uppkomma bedöms kunna hanteras inom befintliga ramar.

Vi föreslår att en enskild ska kunna väcka talan i allmän domstol för att överträdelser av lagen om företagsansvar ska upphöra, genom att en åtgärd vidtas eller ett beteende upphör (se avsnitt 9). Ett företag ska också kunna hållas skadeståndsansvarigt enligt culparegeln för underlåtenhet att följa den handlingsplikt som föreskrivs i lagen om företagsansvar. Även en sådan talan ska väckas i allmän domstol.

I vilken utsträckning parter kommer att välja att väcka en förbudstalan eller skadeståndstalan i domstol är svårt att ha en uppfattning om i dagsläget. Våra förslag innebär också att den som vill få en överträdelse att upphöra kan begära att Kommerskollegium ingriper mot företaget och att man som skadelidande begär att tillsynsmyndigheten ska förelägga företaget att vidta avhjälpande åtgärder. Vissa parter kommer sannolikt att vända sig till Kommerskollegium i stället för att väcka talan i domstol, med hänsyn till de kostnadsrisker som en sådan talan är förenad med.

Våra förslag innebär att måltillströmningen till de allmänna domstolarna kan komma att öka, men vår bedömning är att det rör sig

om ett mycket lågt antal mål per år. Resursbehovet bör därför kunna finansieras inom befintlig ram.

Beslut som Kommerskollegium fattar i egenskap av tillsynsmyndighet kan överklagas till förvaltningsdomstol. Lagen om företagsansvar är ett komplext regelverk. Det är därför tänkbart att ärenden i viss utsträckning kommer att överklagas i vart fall under de första åren efter att lagen börjat tillämpas. Efter hand kommer rättsläget dock att klargöras genom praxis och genom att såväl Kommerskollegium som de berörda företagen får en ökad förståelse för hur regelverket ska tillämpas, vilket kan få effekten att antalet överklagade beslut blir färre.

Även här bedömer vi att måltillströmningen kan komma att öka något, men att det rör sig om ett relativt lågt antal mål per år. Resursbehovet bör därför kunna finansieras inom befintlig ram.

14.11 Konsekvenser för staten i övrigt

Bedömning

Förslagen bedöms inte medföra några större kostnadsökningar för staten i övrigt.

Vi har föreslagit att Bolagsverket ska utses till insamlingsorgan för den information som vissa företag som omfattas av lagen om företagsansvar ska offentliggöra och som ska samlas in för att tillgängliggöras i Esap. Skälet till vårt förslag är att det bedöms som lämpligt att Bolagsverket tilldelas denna uppgift mot bakgrund av regeringens förslag att Bolagsverket ska vara insamlingsorgan för information som omfattas av kravet på att tillgängliggöras i Esap enligt redovisningsdirektivet.

I samband med att regeringen lämnade det förslaget gjordes bedömningen att det innebar vissa kostnader för Bolagsverket och att budgetära konsekvenser rymdes inom befintlig ram. De företag som lämnar information till Bolagsverket som en följd av vårt förslag är endast de företag som omfattas av lagen om företagsansvar och som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera.

Vår bedömning är att uppgiften att vara insamlingsorgan därmed är mycket begränsad. Förutsatt att Bolagsverket utses till insamlings-

organ för den information som omfattas av kravet på att tillgängliggöras i Esap ska uppgiften inte behöva ge upphov till några ytterligare kostnader för myndigheten.

Vi har även föreslagit att Kommerskollegium ska få begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som tillhör företagen som står under tillsyn. Vår bedömning är att det är något som behöver ske mycket sällan. Förslaget bedöms därför inte medföra några kostnader som inte kan finansieras inom befintlig ram för Kronofogdemyndigheten.

Vi har även konstaterat att Kommerskollegium sannolikt behöver samverka med andra myndigheter inom ramen för sina utredningar. Exempelvis kan myndigheten behöva samverka med s.k. sektorsmyndigheter som har tillsyn över ett område som ligger nära tillsynsansvaret.

Utöver samverkan och samordning med andra myndigheter inom ramen för utredningar, har vi även konstaterat att det kan finnas fördelar med att Kommerskollegium samverkar brett med aktörer som den nationella kontaktpunkten (NKP) och de myndigheter och statligt ägda bolag som har erfarenhet av att tillämpa det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Vi har bedömt att detta bör kunna komma till stånd genom den möjlighet samverkan som redan finns enligt svensk rätt och har inte lämnat något förslag om samordning och utbyte av information och erfarenhet mellan Kommerskollegium och dessa aktörer. Därmed bedömer vi att våra förslag inte kommer medföra några kostnader av betydelse för dessa aktörer.

Det kan även tänkas att våra förslag får konsekvenser såvitt avser ärendeinströmningen till NKP. Det är dock i nuläget svårt att bedöma på vilket sätt. Förslagen kommer sannolikt att i någon utsträckning öka fokuset på tillbörlig aktsamhet. Det kan leda till att fler ärenden anmäls till NKP. Genom förslagen erbjuds samtidigt möjlighet att använda sig av företagens förfaranden för att ta emot klagomål och anmälningar och att göra en anmälan om välgrundad farhåga till Kommerskollegium. Konsekvensen av förslagen kan därmed även bli att de som annars hade vänt sig till NKP i stället väljer att utnyttja något av dessa förfaranden

14.12 Konsekvenser för samhället

Bedömning

Förslagen bedöms kunna leda till positiva konsekvenser för samhället.

Ovan har vi redogjort för positiva konsekvenser som vi bedömer att våra förslag kan få för företagen. Härutöver anser vi att legala krav på företagen att visa tillbörlig aktsamhet i linje med det internationella ramverket om ansvarsfullt företagande kan antas få andra positiva konsekvenser på samhället i form av, framför allt, ett stärkt skydd för de mänskliga rättigheterna och miljön.

Vårt lagförslag innebär dock endast åtaganden för företag med en nettoomsättning över 1,5 miljarder euro och den kommer endast omfatta en liten andel av de största svenska företagen. Samtidigt har reglerna, som en följd av att kraven på tillbörlig aktsamhet inte enbart gäller i förhållande till företagens egen verksamhet utan även i förhållande till verksamhet som bedrivs av deras dotterföretag och affärspartner, den indirekta påverkan som vi har redogjort för ovan.

Därmed finns det enligt vår bedömning skäl att anta att lagen, trots sin begränsade omfattning, kan ge upphov till dessa positiva konsekvenser. Samtidigt kan det antas att en lag som innebär att fler företag omfattas av kraven skulle få ett större genomslag och därmed även medföra ett ytterligare stärkt skydd för de mänskliga rättigheterna och miljön. Förväntade konsekvenser på Sveriges internationella åtaganden inom området behandlas mer utförligt i det följande delavsnittet.

Att våra förslag kan väntas stärka skyddet för mänskliga rättigheter och miljö beror på att företagen blir skyldiga att identifiera och hantera risker för negativ påverkan. Genom att sådana risker förebyggs och negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön hanteras redan i ett tidigt skede kan allvarliga skador undvikas eller reduceras. Detta kan i förlängningen även bidra till minskade samhällskostnader kopplade till miljöförstöring och överträdelser av rättigheter och till minskad belastning på såväl offentliga institutioner som civilsamhället.

En ytterligare effekt av våra förslag kan bli att öppenheten inom näringslivet vad gäller hantering av risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljön ökar, vilket kan skapa bättre förut-

sättningar för väl underbyggda beslut hos investerare, konsumenter och andra aktörer.

14.13 Konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och miljön

Bedömning

Förslagen bedöms kunna leda till positiva konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och miljön.

Våra förslag avser genomförandet av den aktsamhetsplikt för företag i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö som följer av direktivet om tillbörlig aktsamhet. Syftet med det förfarande för tillbörlig aktsamhet som lagen kräver att företag ska genomföra är att det ska förhindra negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön.

De områden inom mänskliga rättigheter och miljö som omfattas av förslagen är bl.a. tvångsarbete, människohandel, ojämlik behandling och diskriminering i arbetslivet, arbetstagares rättigheter, barns rättigheter, miljöförstöring och förbud mot export och import av farligt avfall. Förslagen kan antas leda till en mer omfattande och regelbunden hantering av risker för negativ påverkan inom dessa områden av de företag som omfattas av kraven, dotterföretag och de företag som påverkas indirekt av reglerna. Det bör i sin tur även minska risken för att incidenter som innebär skador på människor och miljö inträffar i dessa företags verksamheter.

Som redogjorts för i avsnitt 10 finns det på dessa områden redan lagstiftning som straffbelägger eller förbjuder vissa ageranden och, i likhet med vad lagen om företagsansvar gör, ställer krav på företagens interna förfaranden och åtgärder för att säkerställa att man upprätthåller en viss nivå av aktsamhet. Våra förslag kompletterar den lagstiftning som redan finns och kan väntas medföra ett starkare skydd för och positiva konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och miljön.

Förslaget kan antas leda till förbättrade arbetsvillkor och ett mer omfattande och regelbundet arbete mot exempelvis tvångsarbete och osäkra arbetsmiljöer. För individer i utsatta positioner, exempelvis i

låginkomstländer eller i lokalsamhällen som påverkas av miljöförstöring, kan förslaget innebära ökade möjligheter till upprättelse och ett mer effektivt skydd mot övergrepp och exploatering.

Förslagen innebär att företagen ska fokusera på att identifiera, bedöma och prioritera de mest allvarliga och sannolika riskerna. Dessa risker finns enligt vår bedömning som utgångspunkt inte i näringsverksamhet som bedrivs i Sverige. Det är som en följd av det sannolikt att även de största positiva konsekvenserna för mänskliga rättigheter och miljön visar sig utomlands. Även med beaktande av det är vår bedömning att ett stärkt skydd för mänskliga rättigheter och miljö är positivt för Sverige och våra internationella åtaganden.

I avsnitt 6 har vi redovisat för lagförslagets koppling till internationella konventioner om mänskliga rättigheter och miljö som gäller i Sverige. Bland dessa finns konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (CESCR-konventionen) och barnkonventionen.

Sveriges efterlevnad av de mänskliga rättigheterna granskas inom FN-systemet genom s.k. återkommande rapportering, ett förfarande som avslutas med att relevant kommitté lämnar rekommendationer till Sverige. I de senaste rekommendationerna från CESCR-kommittén om Sveriges efterlevnad av CESCR- konventionen och kommittén för barnets rättigheter om Sveriges efterlevnad av barnkonventionen ingår rekommendationer om att ställa krav på företagen att identifiera, förebygga och begränsa verksamhet med negativ påverkan på mänskliga rättigheter och om att avlägsna hinder som offer för människorättsövergrepp till följd av företagsverksamhet står inför.

Våra förslag ställer krav på företagen att visa tillbörlig aktsamhet och möjliggör för enskilda som drabbas av negativa effekter att på olika sätt söka och få gottgörelse. Vi bedömer att det som vi föreslår kan anses uppfylla vissa av de rekommendationer som har lämnats för Sveriges efterlevnad av CESCR-konventionen och barnkonventionen. Därmed kan det konstateras att förslagen även får en positiv effekt för Sveriges internationella åtaganden såvitt avser dessa konventioner.

14.14 Förslagens förhållande till EU-rätten

Bedömning

Förslagen är förenliga med EU-rätten.

Den lag som vi föreslår genomför EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. Utöver det har vi, som beskrivs ovan, föreslagit några ytterligare bestämmelser som ansetts nödvändiga. Sammantaget bedömer vi att våra förslag är förenliga med EU-rätten.

14.15 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte medföra några andra konsekvenser som bör redovisas.

14.16 Behov av informationsinsatser

Direktivet om tillbörlig aktsamhet, och därmed även lagen om företagsansvar utgör ett komplext regelverk. Vi bedömer att det finns ett behov av särskilda informationsinsatser, framför allt i samband med att lagen börjar gälla för företagen. Här har Kommerskollegium i egenskap av tillsynsmyndighet en viktig roll. Informationen bör i första hand förmedlas genom tydlig och uppdaterad vägledning på Kommerskollegiums hemsida. Som angetts föreslår vi även att resurser avsätts för att Kommerskollegium ska kunna fullgöra uppgiften att informera och ha andra kontakter med företag och myndigheter med anledning av den nya regleringen.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om företagsansvar

1 kap. Lagens innehåll och tillämpningsområde

Lagens innehåll

1 § Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859 (direktivet om tillbörlig aktsamhet).

I paragrafen anges att lagen genomför EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet. Hänvisningen till direktivet är dynamisk och avser därmed den vid varje tidpunkt gällande lydelsen av direktivet.

2 § Denna lag innehåller bestämmelser om skyldigheter för företag när det gäller mänskliga rättigheter och miljö.

I paragrafen anges lagens övergripande innehåll.

3 § Innehållet i lagen är uppdelat enligt följande:
- lagens innehåll och tillämpningsområde (1 kap.),
- definitioner och förklaringar (2 kap.),
- förfarandet för tillbörlig aktsamhet (3 kap.),
- tillsyn (4 kap.),
- skadestånd, förbudstalan och preskription (5 kap.), och
- överklagande (6 kap.).

Av paragrafen framgår lagens kapitelindelning.

Förhållandet till annan reglering

4 § Om det i en annan lag eller i en förordning som genomför eller kompletterar en unionsrättsakt finns bestämmelser som föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter för företagen, ska dessa föreskrifter gälla.

Paragrafen reglerar lagens förhållande till andra föreskrifter som genomför eller kompletterar en unionsakt. Övervägandena finns i avsnitt 10.9. Genom paragrafen genomförs delvis artikel 1.3.

Av paragrafen följer att särskilda föreskrifter som avviker från lagen och innehåller mer omfattande eller mer specifika skyldigheter för företagen ska ha företräde framför lagen. Det gäller lagar eller förordningar, som genomför eller kompletterar en unionsrättsakt. Det kan t.ex. handla om sektorsspecifika bestämmelser om tillbörlig aktsamhet som föreskriver en mer långtgående skyldighet för företagen. I sådana fall ska dessa bestämmelser tillämpas, och inte lagen om företagsansvar.

Det finns en stor mängd andra bestämmelser i svensk lag, t.ex. i miljöbalken och medbestämmandelagen, som ger företagen rättigheter och skyldigheter av olika slag. Lagen om företagsansvar påverkar inte heller tillämpningen av sådana bestämmelser, även om det inte framgår uttryckligen av paragrafen.

Lagens tillämpningsområde

5 § Lagen gäller för företag med registrerat säte i Sverige som bildats i Europeiska unionen och som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren för vilka en årsredovisning eller en koncernredovisning har eller borde ha fastställts uppfyller ett av följande villkor:

1. medelantalet anställda i företaget uppgår till fler än 5 000 och företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro,
2. företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern där medelantalet anställda uppgår till fler än 5 000 och nettoomsättningen uppgår till mer än 1 500 000 000 euro,
3. företaget har ingått i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om
   a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,
   b) royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro, och
   c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde för svenska företag. Övervägandena finns i avsnitt 5.2. Paragrafen genomför artikel 2.1 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I paragrafen anges att lagen gäller för företag med registrerat säte i Sverige som bildats i EU och som under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren för vilka en årsredovisning eller en koncernredovisning har eller borde ha antagits uppfyller något av vissa särskilt angivna villkor. För vart och ett av tröskelvärdets delvärden förutsätts alltså att den angivna nivån har överskridits två år i sträck. Eftersom en årsredovisning eller en koncernredovisning för de berörda företagen ska upprättas efter varje räkenskapsår blir de tidpunkter som är avgörande för om tröskelvärdena är uppfyllda föregående räkenskapsår och räkenskapsåret dessförinnan.

I *första punkten* anges som villkor att medelantalet anställda i företaget uppgår till fler än 5 000 och att företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro.

I *andra punkten* anges villkoret att företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern där medelantalet anställda uppgår till fler än 5 000 och nettoomsättningen uppgår till mer än 1 500 000 000 euro.

I *tredje punkten* anges som villkor att företaget har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro, och företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro.

Med medelantal anställda och nettoomsättning avses detsamma som i årsredovisningslagen (1995:1554). I 1 kap. 3 § årsredovisningslagen finns en definition av nettoomsättning. En utförligare kommentar om innebörden finns i prop. 2005/06:116 s. 129–130. Se beträffande arbetstagarbegreppet även avsnitt 5.2.4 ovan. En definition av yttersta moderföretag finns i 2 kap. 1 §. Med moderföretag och koncern avses detsamma som i årsredovisningslagen och aktiebolagslagen (2005:551). Se 1 kap. 4 § årsredovisningslagen och 1 kap. 11 § aktiebolagslagen.

6 § Lagen gäller, utöver vad som följer av 5 §, för företag med filial i Sverige som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som under två på varandra följande räkenskapsår uppfyller minst ett av följande villkor:

1. företaget har en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret,

2. företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret,

3. företaget har ingått i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i Europeiska unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om

a) avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder,

b) royaltyerna i Europeiska unionen uppgår till mer än 75 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och

c) företaget har, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning i Europeiska unionen som uppgår till mer än 275 000 000 euro under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde för tredjelandsföretag. Övervägandena finns i avsnitt 5.3. Paragrafen genomför artikel 2.2 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av paragrafen framgår att lagen gäller för företag med en filial i Sverige som under två på varandra följande räkenskapsår uppfyller något av de angivna tröskelvärdena. Med filial avses detsamma som i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. I 2 kap. 1 § den lagen finns en definition av filial.

I *första punkten* anges villkoret att företaget har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

I *andra punkten* anges som villkor att företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern som har en nettoomsättning som uppgår till mer än 1 500 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

I *tredje punkten* anges villkoret att företaget har ingått eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchiseavtal eller licensavtal i EU i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om avtalen säkerställer en gemensam identitet, ett gemensamt affärskoncept och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, royaltyerna uppgår till mer än 75 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och företaget har,

eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har, en nettoomsättning som uppgår till mer än 275 000 000 euro i EU under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

Tröskelvärdet för tredjelandsföretag motsvarar det som gäller för svenska företag såvitt avser nettoomsättning. Det hänvisas därför till författningskommentaren till 5 §. Tröskelvärdet för dessa företag ska dock uppfyllas inom EU och inte globalt.

För tredjelandsföretag med filialer inom EU finns det inget krav på att företaget ska ha ett visst antal anställda för att omfattas. Avgörande för om ett företag med filial i Sverige omfattas av lagen är således uteslutande om företaget uppnår ett ekonomiskt tröskelvärde.

Även i fråga om tredjelandsföretag ska lagen endast tillämpas om villkoren uppfylls under två på varandra följande räkenskapsår. Det finns för dessa företag dock en viss skillnad gentemot EU-företagen när det kommer till vilka tidpunkter som är relevanta för beräkningen av om tröskelvärdena är uppfyllda. När det gäller tredjelandsföretag anges den relevanta tidpunkten som ”det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret”. För tredjelandsföretag är den relevanta tidpunkten för beräkningen därför inte det föregående året och året dessförinnan, som gäller för EU-företag. För tredjelandsföretag ska i stället beräkningen göras för en tidpunkt längre tillbaka, nämligen det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret samt året dessförinnan.

7 § Om ett företag som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial inom Europeiska unionen, ska denna lag vara tillämplig på företaget om företaget hade den högsta nettoomsättningen inom Europeiska unionen i Sverige under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret och företaget uppfyller något av de villkor som anges i 6 § 1–3 under två på varandra följande räkenskapsår.

Paragrafen reglerar situationen att ett tredjelandsföretag har filialer i flera medlemsstater eller saknar filial inom EU. Övervägandena finns i avsnitt 5.4. Paragrafen genomför artikel 2.7.

Enligt bestämmelsen är lagen tillämplig på tredjelandsföretag om företaget hade den högsta nettoomsättningen inom EU i Sverige under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret och företaget uppnår det särskilda tröskelvärde och villkor i övrigt som gäller för att ett tredjelandsföretag ska falla inom lagens tillämpningsområde (se 6 §). Det innebär motsatsvis att lagen om företagsansvar

inte är tillämplig på ett företag som har genererat sin högsta nettoomsättning inom EU i en annan medlemsstat än Sverige. Det gäller både när företaget har filial i en eller flera medlemsstater och när företaget inte har filial i någon medlemsstat.

8 § Ett yttersta moderföretag som har som huvudsaklig verksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag ska efter ansökan till tillsynsmyndigheten undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt denna lag om

1. moderföretaget inte är delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag,
2. ett dotterföretag som är etablerat i Europeiska unionen är utsett att för moderföretaget fullgöra de skyldigheter som anges i denna lag, och
3. det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett effektivt sätt.

Om det utsedda dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter ska moderföretaget hållas ansvarigt tillsammans med dotterföretaget.

I paragrafen anges att vissa holdingföretag kan ansöka till tillsynsmyndigheten om att undantas från lagens tillämpningsområde. Övervägandena i finns i avsnitt 5.5. Paragrafen genomför artikel 2.3.

Av *första stycket* framgår att ett yttersta moderföretag som har som huvudsaklig verksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag efter ansökan till tillsynsmyndigheten ska undantas från fullgörandet av skyldigheterna i lagen om vissa närmare villkor är uppfyllda.

Av *första punkten* framgår att moderföretaget inte får vara delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut, operativa beslut eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag. Moderföretaget har således alltjämt möjlighet att fatta beslut som berör endast moderföretaget. Förvaltningsbeslut som moderbolaget inte får vara delaktigt i att fatta är exempelvis beslut om strategisk inriktning eller beslut som rör ledningen av koncernen eller dess dotterbolag.

Med operativa beslut avses beslut som rör den dagliga verksamheten (jämför en verkställande direktörs behörighet). Finansiella beslut kan exempelvis vara beslut som har inflytande på den finansiella strategin eller strukturen för koncernen eller ett eller flera av dess dotterbolag, t.ex. beslut om investeringar.

Av *andra punkten* framgår vidare att undantaget gäller på villkor att ett av det yttersta moderföretagets dotterföretag, som ska vara etablerat i EU, är utsett att fullgöra moderföretagets skyldigheter,

och då även det yttersta moderföretagets skyldigheter med avseende på dess dotterföretags verksamhet.

Av *tredje punkten* följer att det utsedda dotterföretaget ska tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett effektivt sätt. Detta ska ske för att säkerställa att det utsedda dotterföretaget från bolagen i koncernen erhåller relevant information och relevanta dokument för att fullgöra det yttersta moderföretagets skyldigheter.

Enligt *andra stycket* ska ett yttersta moderföretag, om det utsedda dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter, hållas ansvarigt tillsammans med dotterföretaget även om moderföretaget har ansökt om och beviljats undantag. Med dotterföretag avses detsamma som i årsredovisningslagen (1995:1554) och aktiebolagslagen (2005:551). Se 1 kap. 4 § årsredovisningslagen och 1 kap. 11 § aktiebolagslagen.

9 § Lagen gäller inte för alternativa investeringsfonder enligt definitionen i artikel 4.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/2010 eller för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) i enlighet med artikel 1.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag).

Genom paragrafen undantas alternativa investeringsfonder och fondföretag från lagens tillämpningsområde. Överväganden finns i avsnitt 5.5. Paragrafen genomför artikel 2.8 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

2 kap. Definitioner och förklaringar

Uttryck i lagen

1 § I denna lag avses med

– *affärsförbindelse*: en förbindelse mellan ett företag och en affärspartner,

– *affärspartner*: en juridisk person

1. med vilken företaget har ett avtal som rör företagets verksamhet, produkter eller tjänster eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt vad som följer av definitionen av verksamhetskedja (direkt affärspartner), eller

2. som inte är en direkt affärspartner men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (indirekt affärspartner),

– *avhjälpande åtgärder*: återställande av den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om en faktisk negativ effekt inte hade inträffat, i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna, inbegripet genom finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer som har drabbats av den faktiska negativa effekten och, i tillämpliga fall, ersättning för de kostnader som offentliga myndigheter ådragit sig för eventuella nödvändiga avhjälpande åtgärder,

– *berörda parter*: företagets anställda, de anställda i dess dotterföretag och affärspartner, och deras fackföreningar och arbetstagarrepresentanter samt individer eller samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas direkt av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamheter och legitima företrädare för dessa individer eller samhällen,

– *företag*:
1. en juridisk person som bildats i en av de associationsformer som förtecknas i bilagorna I och II till Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG,
2. en juridisk person som har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland i en form som är jämförbar med de associationsformer som förtecknas i bilagorna I och II till direktiv 2013/34/EU,
3. ett reglerat finansiellt företag, oavsett associationsform, som är
a) ett kreditinstitut enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012,
b) ett värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU,
c) en förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) enligt definitionen i artikel 4.1 b i direktiv 2011/61/EU, inbegripet en förvaltare av europeiska riskkapitalfonder (EuVECA) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 345/2013 av den 17 april 2013 om europeiska riskkapitalfonder, en förvaltare av europeiska fonder för socialt företagande (Eusef) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 346/2013 av den 17 april 2013 om europeiska fonder för socialt företagande och en förvaltare av europeiska långsiktiga investeringsfonder (Eltif) enligt Europa-

parlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder,

d) ett förvaltningsbolag enligt definitionen i artikel 2.1 b i direktiv 2009/65/EG,

e) ett försäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG,

f) ett återförsäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.4 i direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II),

g) ett tjänstepensionsinstitut som omfattas av direktiv (EU) 2016/2341 av den 14 december 2016 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut i enlighet med artikel 2 i det direktivet, med undantag för tjänstepensionsinstitut som en medlemsstat har valt att helt eller delvis inte tillämpa det direktivet på i enlighet med artikel 5 i direktivet,

h) en central motpart enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister,

i) en värdepapperscentral enligt definitionen i artikel 2.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler samt ändring av direktiv 98/26/EG och 2014/65/EU och förordning (EU) nr 236/2012,

k) ett specialföretag för försäkring eller återförsäkring som auktoriserats i enlighet med artikel 211 i direktiv 2009/138/EG,

l) ett specialföretag för värdepapperisering enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2402 av den 12 december 2017 om ett allmänt ramverk för värdepapperisering och om inrättande av ett särskilt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG och 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012,

m) ett finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 4.1.20 i förordning (EU) nr 575/2013, ett försäkringsholdingbolag enligt definitionen i artikel 212.1 f i direktiv 2009/138/EG eller ett blandat finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 212.1 h i direktiv 2009/138/EG, som ingår i en försäkringsgrupp som är föremål för grupptillsyn enligt artikel 213 i det direktivet och som inte är undantagen från grupptillsyn enligt artikel 214.2 i direktiv 2009/138/EG,

n) ett betalningsinstitut enligt artikel 1.1 d i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG,

o) ett institut för elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG,

p) en leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster enligt definitionen i artikel 2.1 e i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 av den 7 oktober 2020 om europeiska leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster för företag och om ändring av förordning (EU) 2017/1129 och direktiv (EU) 2019/1937, och

q) en leverantör av kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.15 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937, som utför en eller flera kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.16 i den förordningen,

– *lämpliga åtgärder*: åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är, och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer,

– *negativ effekt*: påverkan på miljön till följd av en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som anges i del I avsnitt I punkterna 15 och 16 och i del II i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till dessa förbud och skyldigheter, eller en påverkan på personer till följd av

1. en överträdelse av någon av de mänskliga rättigheter som anges i del I avsnitt 1 i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, på det sätt som dessa mänskliga rättigheter fastställs i de konventioner som anges i del I avsnitt 2 i bilagan till direktivet, eller

2. en överträdelse av en mänsklig rättighet som inte anges i del I avsnitt 1 i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, men som ingår i de konventioner som anges i del I avsnitt 2 i bilagan till direktivet, om

a) överträdelsen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av konventionen,

b) ett företag kan begå en överträdelse av den mänskliga rättigheten, och

c) företaget rimligen har kunnat förutse risken för överträdelsen,

– *oberoende tredjepartskontroll*: kontroll av att ett företag, eller delar av dess verksamhetskedja, uppfyller de människorättskrav och miljökrav som följer av denna lag, utförd av en expert som är objektiv, fullständigt oberoende av företaget, fri från intressekonflikter och från yttre påverkan, som har erfarenhet av och kompetens i de människorättsfrågor och miljörättsfrågor som kontrollen avser och som är ansvarig för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet,

– *riskfaktorer*: fakta, situationer eller omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartner, geografi, kontext, sektorer, affärsverksamhet, produkter eller tjänster,

– *små och medelstora företag*: mikroföretag, små företag eller medelstora företag, oavsett associationsform, som inte ingår i en stor koncern, enligt definitionerna i artikel 3.1, 3.2, 3.3 och 3.7 i direktiv 2013/34/EU,

– *verksamhetskedja*: verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner
1. i tidigare led och som har anknytning till företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, och
2. i senare led och som har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget, om affärspartnern bedriver denna verksamhet för företaget eller för dess räkning, med undantag för distribution, transport och lagring av en produkt som omfattas av exportkontroll inom ramen för förordning (EU) 2021/821 av den 20 maj 2021 om upprättande av en unionsordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt tekniskt bistånd för produkter med dubbla användningsområden, eller exportkontroll rörande vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts,

– *yttersta moderföretag*: ett moderföretag som, antingen direkt eller indirekt i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i direktiv 2013/34/EU, kontrollerar ett eller flera dotterföretag och inte kontrolleras av ett annat företag.

Paragrafen innehåller definitioner av ord och uttryck som används i lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 7. Paragrafen genomför delvis artikel 3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I paragrafen definieras begreppen företag, små och medelstora företag, negativ effekt, affärspartner, affärsförbindelse, verksamhetskedja, berörda parter, lämpliga åtgärder, riskfaktorer, avhjälpande åtgärder, oberoende tredjepartskontroll och yttersta moderföretag. Uttrycken ges samma betydelse som i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att en *affärsförbindelse* är en förbindelse mellan ett företag och en affärspartner. Med affärsförbindelse avses inte endast bindande avtal som företaget har ingått eller står inför att ingå utan även förbindelser i förhållande till en avtalspart i senare led, dvs. hos en indirekt affärspartner till företaget, jämför definitionen av affärspartner i andra punkten.

En *affärspartner* är antingen en direkt affärspartner eller en indirekt affärspartner. Med direkt affärspartner avses en juridisk person med vilken företaget har ett affärsavtal som rör företagets verksamhet, produkter eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt vad som följer av definitionen av verksamhetskedja. Med indirekt affärspartner avses en juridisk person som inte är en direkt affärspartner

men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster.

Med uttrycket *avhjälpande åtgärder* avses ett återställande av den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om en faktisk negativ effekt inte hade inträffat, i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna, inbegripet genom finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer som har drabbats av den faktiska negativa effekten och, i tillämpliga fall, ersättning för de kostnader som offentliga myndigheter ådragit sig för eventuella nödvändiga avhjälpande åtgärder.

Av bestämmelsen framgår att *berörda parter* är företagets anställda, de anställda i dess dotterföretag och affärspartner, och deras fackföreningar och arbetstagarrepresentanter, samt individer eller samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas direkt av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamheter samt legitima företrädare för dessa individer eller samhällen.

Med *företag* avses en juridisk person som bildats i en av de juridiska associationsformer som förtecknas i bilagorna I och II till redovisningsdirektivet eller som har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland i en form som är jämförbar med de former som förtecknas i bilagorna. Hänvisningen till redovisningsdirektivet innebär att lagen om företagsansvar omfattar aktiebolag, handelsbolag och kommanditbolag samt tredjelandsföretag i en form som är jämförbar med dessa typer av företag. Därtill omfattas ett antal uppräknade reglerade finansiella företag, oavsett juridisk form, av definitionen.

Företagen ska enligt lagen tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet. Förfarandet för tillbörlig aktsamhet innebär att det ställs krav på företaget att vidta *lämpliga åtgärder* för att identifiera och bedöma, förebygga och stoppa negativa effekter.

Av bestämmelsen framgår att det rör sig om åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer.

Vad som ska beaktas vid bestämmandet av hur allvarlig en negativ effekt är framgår av 3 kap. 7 §, se författningskommentaren till den paragrafen. Begreppet riskfaktor definieras i förevarande paragraf.

Målet med tillbörlig aktsamhet är att negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö ska undvikas och att ett företag alltså är skyldigt att vidta effektiva åtgärder med det syftet som är proportionerliga och företaget med rimliga ansträngningar har möjlighet att vidta.

Att företaget endast är skyldigt att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera negativa effekter innebär att det inte är skyldigt att identifiera alla negativa effekter i verksamheten och verksamhetskedjan. Det kan innebära att negativa effekter inte identifieras och därför inte förebyggs eller stoppas, trots att företaget till fullo har uppfyllt sina skyldigheter. Företaget är dock skyldigt att vidta lämpliga åtgärder i förhållande till faktiska och potentiella negativa effekter som är identifierade, dvs. som företaget har kännedom om, eller som företaget borde ha identifierat om en fullgod riskbedömning hade gjorts.

En *negativ effekt* är en påverkan på miljön till följd av en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som anges i del I avsnitt 1 punkterna 15 och 16 och del II i bilagan till direktivet om tillbörlig aktsamhet, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till dessa förbud och skyldigheter, eller en påverkan på en person till följd av en överträdelse av någon av de mänskliga rättigheter som anges särskilt i del I avsnitt 1 i bilagan.

En påverkan på personer till följd av en överträdelse av mänskliga rättigheter som inte anges särskilt i bilagan till direktivet är också en negativ effekt om den mänskliga rättigheten ingår i någon av de konventioner som anges i del I avsnitt 2 i bilagan, överträdelsen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av konventionen, ett företag kan begå en överträdelse av den mänskliga rättigheten och företaget rimligen har kunnat förutse risken för överträdelsen.

Definitionen av negativ effekt är beroende av den närmare innebörden av rättigheter, förbud och skyldigheter som följer av internationella instrument avseende mänskliga rättigheter och miljö och en tolkning av ytterligare rekvisit. I bestämmelsen hänvisas till en bilaga till direktivet om tillbörlig aktsamhet. Bilagan består av två delar.

Del I innehåller en uppräkning av konventioner: de internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, FN:s konvention om barnets rättigheter och ILO:s åtta första kärnkonventioner. I del I räknas därutöver upp mänskliga rättigheter som ingår i någon eller flera av konventionerna.

Del II innehåller en uppräkning av vissa förbud och skyldigheter i internationella miljökonventioner. Lagen innebär att kraven på företagen gäller i förhållande till påverkan på miljön och människor som är en följd av en överträdelse av en skyldighet eller ett förbud som anges särskilt i bilagan. Huruvida det föreligger en sådan överträdelse ska avgöras genom en objektiv bedömning av vad som gäller enligt de konventioner och bestämmelser som det i förhållande till respektive skyldighet, förbud och rättighet hänvisas till i bilagan.

Med hänvisningen till nationell lagstiftning i förhållande till påverkan på miljö avses både nationella bestämmelser inom EU och i tredje land i den utsträckning sådana bestämmelser innebär förtydliganden av skyldigheten eller förbudet.

När det gäller mänskliga rättigheter finns det i definitionen även en generalklausul som innebär att överträdelser som inte anges särskilt kan utgöra grunden för en negativ effekt. Vad gäller den bedömningen finns vägledning som företag kan använda sig av i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Tillämpningen av generalklausulen förutsätter att den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av konventionen, att ett företag kan begå en överträdelse av den mänskliga rättigheten och att företaget rimligen har kunnat förutse risken för överträdelsen.

Vid bedömningen av om ett företag rimligen kunde ha förutsett risken för att rättigheten kunde påverkas ska omständigheterna i det enskilda fallet beaktas, t.ex. arten och omfattningen av företagets verksamhet och verksamhetskedja, sektorns särdrag samt det geografiska och operativa sammanhanget. Att det ska vara fråga om en mänsklig rättighet som ett företag kan överträda har sin bakgrund i bedömningen att det i de uppräknade konventionerna även finns mänskliga rättigheter som i princip endast kan kränkas av stater.

Av paragrafen framgår att *oberoende tredjepartskontroll* utgör kontroll av att ett företag, eller delar av dess verksamhetskedja, uppfyller de människorättskrav och miljökrav som följer av lagen om företagsansvar, utförd av en expert som är objektiv, fullständigt oberoende

av företaget, fri från intressekonflikter och från yttre påverkan, har erfarenhet av och kompetens i de miljörättsfrågor och människorättsfrågor som kontrollen avser och som är ansvarig för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet.

Riskfaktorer är fakta, situationer eller omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartner, geografi och kontext, sektorer, affärsverksamhet, produkter eller tjänster.

En riskfaktor med avseende på en affärspartner är om affärspartnern är ett företag som inte omfattas av direktivet eller jämförbar lagstiftning om tillbörlig aktsamhet. Exempel på omständigheter som hänför sig till geografi och kontext är graden av upprätthållandet av lag med avseende på en viss negativ effekt. Viss ledning kan även hämtas från det internationella ramverket. Där nämns som geografiska risker även det socioekonomiska eller politiska sammanhanget som t.ex. fattigdomsnivåer och utbildningsnivåer, utsatthet och diskriminering av specifika befolkningsgrupper och förekomsten av konflikter.

Det internationella ramverket innehåller även beskrivningar av vad som kan vara riskfaktorer på företagsnivå, sektorrisker och produktrisker. Det anges att kläder med pärlarbeten eller broderier innebär högre risk för informell anställning och osäkra arbetsvillkor, att telefoner och datorer kan innehålla komponenter som riskerar att ha utvunnits i konfliktområden, att utvinningsindustrin ofta förknippas med risker kopplade till stor miljöpåverkan och negativ påverkan på lokalsamhällen och att risker relaterade till respekt för fackliga rättigheter, arbetsmiljö och säkerhet samt låga löner är vanliga inom textilsektorn.

Av definitionen av *små och medelstora företag* framgår att sådana företag är mikroföretag, små företag eller medelstora företag, oavsett juridisk form, som inte ingår i en stor koncern, enligt definitionerna i artikel 3.1, 3.2, 3.3 och 3.7 i redovisningsdirektivet. Det innebär i praktiken att det rör sig om företag som har upp till 250 anställda, en nettoomsättning som inte överstiger 40 miljoner euro och en balansomslutning om högst 25 miljoner euro.

Negativa effekter som härrör från en affärspartners verksamhet omfattas endast av företagets ansvar om det finns en anknytning till företagets verksamhetskedjor. Av bestämmelsen framgår att en *verk-*

samhetskedja är en verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i tidigare led och som har anknytning till det företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, och i senare led och som har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget om affärspartnern bedriver denna verksamhet för företaget eller för dess räkning. Det gäller dock med undantag för distribution, transport och lagring av en produkt som omfattas av exportkontroll inom ramen för den s.k. PDA-förordningen eller exportkontroll rörande vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts.

Att verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i tidigare led som har anknytning till företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster ingår i verksamhetskedjan innebär att verksamheten hos de affärspartner som företaget har en affärsförbindelse med för att kunna producera en vara eller tillhandahålla en tjänst generellt sett omfattas av företagets ansvar. Det inbegriper utformning, utvinning, anskaffning, tillverkning, transport, lagring och leverans av råvaror, produkter eller delar av produkter och utveckling av produkter eller tjänster, men även t.ex. städning och säkerhetsbevakning av företagets produktionsanläggningar.

För att verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner i senare led ska omfattas krävs att verksamheten har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från företaget och att affärspartnern bedriver den verksamheten för företagets räkning. Det innebär att verksamhet hos en affärspartner som ett företag har affärsförbindelse med för att omsätta en tjänst inte omfattas av företagets ansvar.

Avgränsningen har en särskild betydelse i förhållande till finansiella företag. Den innebär nämligen att ett finansiellt företags ansvar inte omfattar verksamhet hos en affärspartner som mottar deras tjänster och produkter, dvs. det ställs inte något krav på att företaget ska visa tillbörlig aktsamhet i förhållande till verksamhet som bedrivs av en affärspartner i det senare ledet av företagets verksamhetskedja. Det innebär att banker, försäkringsföretag, värdepappersföretag m.fl. inte behöver vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter av verksamhet som bedrivs av deras kunder. Avser affärsförbindelsen i stället en produkt omfattas affärspartnerns verksamhet av företagets ansvar endast om affärspartnern bedriver distribution, transport eller lagring av produkten för företaget eller för företagets räkning.

Ett *yttersta moderföretag* är ett moderföretag som, antingen direkt eller indirekt i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i redovisningsdirektivet, kontrollerar ett eller flera dotterföretag och inte kontrolleras av ett annat företag.

Valutaomräkning

2 § Vid tillämpningen av en beloppsangivelse i euro som finns i denna lag ska belopp i annan valuta räknas om enligt den genomsnittliga växelkursen för december året före det aktuella räkenskapsåret. Vid omräkningen ska de kurser som fastställs av Europeiska centralbanken användas. Om Europeiska centralbanken inte har fastställt någon kurs för en valuta, ska i stället motsvarande kurs från centralbanken i den stat där det företaget hör hemma användas.

I paragrafen regleras hur lagens beloppsgränser i euro ska hanteras för företag som inte har redovisning i euro. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

3 kap. Förfarandet för tillbörlig aktsamhet

Riskbaserad tillbörlig aktsamhet

1 § Ett företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö genom att tillämpa det förfarande för tillbörlig aktsamhet som föreskrivs i detta kapitel.

Av paragrafen framgår att ett företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 Paragrafen genomför delvis artikel 5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Ett företag ska visa riskbaserad tillbörlig aktsamhet genom ett förfarande för tillbörlig aktsamhet. Aktsamhetsplikten avser mänskliga rättigheter och miljö och innebär att företaget ska agera i förhållande till risken för att människor och miljö tar skada. Det gäller oberoende av om företaget bedömer att en sådan risk även innebär en affärsrisk.

Förfarandet för tillbörlig aktsamhet är en sammanhängande och stegvis förbättrande process som innehåller olika moment och som företagen ska genomföra med ett riskbaserat förhållningssätt. Det sätt på vilket kraven avseende de olika momenten är utformade läm-

nar ett stort utrymme till anpassningar efter de specifika omständigheterna i förhållande till det enskilda företaget.

Förfarandet bygger på en metodik som följer av det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. De moment som ingår i förfarandet är desamma som rekommenderas i det internationella ramverket och i förhållande till vilka det finns ytterligare vägledningar och praxis.

För att ge stöd, till företagen och till de myndigheter som är ansvariga för att utöva tillsynen har kommissionen getts i uppdrag att utfärda riktlinjer om hur förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska genomföras. Riktlinjerna ska avse vägledning vad gäller vissa moment i förfarandet och om frivilliga standardavtalsklausuler. Kommissionen ska även ta fram sektorsspecifik vägledning, vägledning för bedömningen av riskfaktorer samt information om uppgiftskällor och digitala verktyg som kan underlätta och stödja företagens arbete med att uppfylla kraven.

Ett ramverk för tillbörlig aktsamhet

2 § Ett företag ska integrera tillbörlig aktsamhet i relevanta styrdokument och riskhanteringssystem samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet.

Paragrafen innehåller en skyldighet för företagen att integrera tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.2. Paragrafen genomför delvis artikel 7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt bestämmelsen ska ett företag integrera tillbörlig aktsamhet i relevanta styrdokument och riskhanteringssystem samt ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet. Relevanta riskhanteringssystem och styrdokument avser i regel anställda, hälsa, säkerhet, arbetsmiljö, miljö, logistik, it/AI, affärsutveckling, inköp och upphandling, men detta måste avgöras från fall till fall och är beroende av det enskilda företagets verksamhet och verksamhetskedjor.

Tillbörlig aktsamhet är redan före lagens ikraftträdande i viss omfattning integrerat i verksamheten hos en del av de företag som omfattas. I praktiken innebär det att företagen, med utgångspunkt i beskrivningar som ingår i flera olika styrdokument, genomför ett förfarande för tillbörlig aktsamhet liknande det som direktivet kräver. Styrdokument med sådana beskrivningar kan avse olika områden.

Typiskt sett används både företagsinterna dokument och externa dokument för affärspartner och andra. Ibland kallas styrdokumenten för policyer, men även andra benämningar förekommer. Att det i lagen ställs krav på att företagen ska ha ett ramverk för tillbörlig aktsamhet innebär att de beskrivningar som företaget ska ha inte behöver samlas i ett enda policydokument utan kan ingå som delar i olika dokument som används i verksamheten.

3 § Ramverket för tillbörlig aktsamhet ska säkerställa en riskbaserad tillbörlig aktsamhet och innehålla följande:

1. en beskrivning av företagets förhållningssätt till tillbörlig aktsamhet,
2. en eller flera uppförandekoder som beskriver de regler och principer som ska följas av företaget, dotterföretag och affärspartner, och
3. en beskrivning av de processer som har införts för att integrera tillbörlig aktsamhet i företagets relevanta styrdokument och för att tillämpa tillbörlig aktsamhet.

I paragrafen regleras det närmare innehållet i ett ramverk för tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.2. Paragrafen genomför delvis artikel 7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första punkten* framgår att ramverket ska innehålla en beskrivning av företagets förhållningssätt till tillbörlig aktsamhet. Beskrivningen ska omfatta en redogörelse för det långsiktiga förhållningssättet. Det innebär att beskrivningen bör innehålla uppgifter om hur företaget avser att i framtiden utveckla det befintliga förhållningssättet.

Enligt *andra punkten* ska ramverket innehålla en eller flera uppförandekoder som beskriver de regler och principer som ska följas av företaget, dotterföretag och affärspartner. En uppförandekod är en beskrivning av de regler och principer som ska följas, dvs. riktlinjer för vad som förväntas av företaget, dotterföretag och affärspartner. Uppförandekoden bör tillämpas inom alla delar av företagets verksamhet där den är relevant, vilket innebär att den ska tillämpas både inom ramen för den operativa verksamhet som företaget självt bedriver och i förhållande till verksamhet som involverar ett dotterföretag eller en affärspartner. Det kan t.ex. gälla vid beslut om upphandling, anställning av personal och inköp.

Eftersom ramverket ska innehålla en eller flera uppförandekoder behöver ett företag som har upprättat och tillämpar olika uppförandekoder i förhållande till olika delar av verksamheten inte samla de regler och principer som ingår i dessa i en enda uppförandekod.

Av *tredje punkten* framgår att ramverket ska innehålla en beskrivning av de processer som har införts för att integrera tillbörlig aktsamhet i företagets relevanta styrdokument och för att tillämpa tillbörlig aktsamhet. Företaget ska, när det sett till omständigheterna i det enskilda fallet är en lämplig åtgärd, sträva efter att uppförandekoden följs av dess affärspartner (se författningskommentaren till 10 §). Företaget ska beskriva hur det görs i ramverket; både vad som görs för att se till att relevanta affärspartner är skyldiga att följa uppförandekoder och vad som görs för att kontrollera att uppförandekoderna följs av dessa.

4 § Vid utformningen av ramverket ska företaget beakta redan identifierade negativa effekter, de åtgärder som har vidtagits för att hantera dessa och resultatet av utvärderingar av åtgärderna.

I paragrafen regleras vad ett företag särskilt ska beakta vid utformningen av ramverket för tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.2. Paragrafen genomför delvis artikel 7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att företaget vid utformningen av ramverket ska ta i beaktande de faktiska och potentiella negativa effekter som redan har identifierats av företaget. Vid utformningen av ramverket ska företaget även beakta de åtgärder som har vidtagits för att hantera negativa effekter och resultatet av utvärderingar av åtgärderna.

I konfliktdrabbade områden och högriskområden är det mer sannolikt att överträdelser av de mänskliga rättigheterna sker och att de är allvarliga. Företaget kan behöva ta hänsyn till detta när de integrerar tillbörlig aktsamhet, för att säkerställa att uppförandekoder och processer för att iaktta tillbörlig aktsamhet anpassas till sådana områden.

5 § Inför att företaget utarbetar ramverket ska det samråda med företagets anställda eller företrädare för de anställda.

I paragrafen regleras företagens samrådsskyldighet med anställda. Övervägandena finns i avsnitt 7.2. Paragrafen genomför delvis artikel 7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att företaget inför att det utarbetar ramverket för tillbörlig aktsamhet ska samråda med företagets anställda

eller företrädare för de anställda. För det fall det finns representanter för arbetstagarna kan det vara tillräckligt att samråd sker med sådana företrädare för de anställda. Arbetstagarrepresentanter innefattar arbetstagarorganisationer med vilka företaget har tecknat kollektivavtal, men även andra arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare i de berörda verksamhetskedjorna.

6 § Företaget ska vartannat år se över och om det behövs uppdatera ramverket. Om en betydande förändring inträffar ska företaget uppdatera ramverket utan onödig fördröjning.

I paragrafen regleras skyldigheten att uppdatera ramverket för tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.2. Paragrafen genomför delvis artikel 7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag minst vartannat år ska se över och om det behövs uppdatera ramverket för tillbörlig aktsamhet.

Ramverket ska även uppdateras utan onödigt dröjsmål om en betydande förändring inträffar. En betydande förändring kan avse företagets egen verksamhet, dess dotterföretags eller affärspartners verksamhet, ändrade rättsliga förutsättningar eller förändringar av de allmänna förutsättningarna för att driva företag. Väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang innefattas i begreppet.

Exempel på betydande förändringar är att företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller i ett nytt geografiskt område, börjar tillverka nya produkter eller ändrar produktionssättet för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter eller ändrar sin företagsstruktur genom omstrukturering, sammanslagningar eller förvärv. Det kan även handla om ändrade förutsättningar i ett geografiskt område där företaget, dotterföretag eller affärspartner är verksamma, som t.ex. snabba klimatförändringar eller utbrott av en väpnad konflikt.

Allvaret i en negativ effekt

7 § Hur allvarlig en negativ effekt är ska bedömas utifrån den negativa effektens art, omfattning, räckvidd och oåterkallelighet.

I paragrafen regleras bedömningen av allvarlighetsgraden av en negativ effekt. Övervägandena finns i avsnitt 6.5. Paragrafen genomför delvis artikel 3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att bedömningen ska göras utifrån den negativa effektens art, omfattning, räckvidd och oåterkallelighet. Bedömningen av hur allvarlig en negativ effekt är har stor betydelse i förhållande till förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Den utgör en integrerad del av företagens riskbedömning och är avgörande för bedömningen av vilka negativa effekter som ett företag ska prioritera att åtgärda. Den är också en del av den proportionalitetsbedömning som ska göras när företaget tar ställning till vilka förebyggande åtgärder och åtgärder för att sätta stopp för en negativ effekt som är lämpliga.

En negativ effekt kan vara allvarlig till sin natur därför att den exempelvis medför en skada för människors liv, hälsa eller frihet. Vid bedömningen av en negativ effekts omfattning, räckvidd och oåterkallelighet kan behöva beaktas antalet individer som påverkas eller kommer att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt, och begränsningar av möjligheter för påverkade människor eller miljön att inom en rimlig tidsperiod uppnå en situation som motsvarar situationen innan den negativa effekten.

Identifiering och bedömning av negativa effekter

8 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

Företaget ska, med beaktande av relevanta riskfaktorer, vidta lämpliga åtgärder för att

1. på grundval av rimligen tillgänglig information sondera sin verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor, i syfte att

identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast, och

2. på grundval av resultaten av sonderingen göra en ingående bedömning av de områden inom verksamheterna där negativa effekter har identifierats som mest sannolika att uppkomma och bli allvarligast.

Om negativa effekter lika sannolikt kan uppstå eller bli lika allvarliga på flera områden, får företaget i första hand bedöma områden som inbegriper direkta affärspartner.

I paragrafen regleras identifiering och bedömning av negativa effekter. Övervägandena finns i avsnitt 7.3. Paragrafen genomför artikel 8 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor. Begreppet lämpliga åtgärder är definierat i 2 kap. 1 §.

Enligt *andra stycket* ska företaget, med beaktande av relevanta riskfaktorer, vidta lämpliga åtgärder för att göra en sondering och en ingående bedömning enligt punkterna 1 och 2.

Av *andra stycket 1* framgår att företaget ska vidta lämpliga åtgärder för att sondera sin verksamhet, dotterföretags verksamhet och verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor, i syfte att identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast. Denna inledande del av riskbedömningen, sonderingen, ska göras på grundval av rimligen tillgänglig information.

Företaget är inte skyldigt att systematiskt identifiera negativa effekter hos varje enskild affärspartner utan syftet med sonderingen är att företaget ska identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppkomma och bli allvarligast. Att informationen ska vara rimligen tillgänglig innebär att företaget kan erhålla den genom ansträngningar som är rimliga och proportionerliga i förhållande till den övergripande bedömning och det specifika sammanhang som sonderingen avser.

Vilken information som rimligen är tillgänglig för företaget är något som företaget får bedöma, men i allmänhet måste det inte begära information från sina affärspartner under sonderingen. Sonderingen bör kunna göras utifrån information som företaget redan har tillgång till. Exempel på information som inte är att anse som

rimligen tillgänglig är sådan som endast finns att tillgå genom att företaget betalar dyra avgifter till en tredje part.

Företaget ska samråda med relevanta berörda parter vid insamlingen av den information som behövs för att göra riskbedömningen (25 §). Det som framkommer vid ett sådant samråd bör kunna utgöra en viktig informationskälla under sonderingen samt den efterföljande ingående bedömningen.

Av *andra stycket 2* framgår att företaget på grundval av resultaten av sonderingen ska göra en ingående bedömning av de områden inom verksamheterna där negativa effekter har identifierats som mest sannolika att uppkomma och bli allvarligast.

Syftet med den ingående bedömningen är att företaget ska ta fram information om negativa effekters art, omfattning, orsaker, allvarlighetsgrad och sannolikhet. Detta för att kunna vidta lämpliga åtgärder för att hantera effekterna. Här handlar det alltså om att göra en mer ingående bedömning än vad som gjorts genom sonderingen. Vad som behöver göras i det enskilda fallet är något som beror på omständigheterna.

Ibland kan det krävas en omfattande riskbedömning för att bedöma om det finns negativa effekter som företaget är skyldigt att hantera, men det kan också vara så att det redan innan en riskbedömning har gjorts är uppenbart för företaget att det finns negativa effekter i verksamheten eller att det krävs relativt små insatser innan den slutsatsen kan dras. I ett sådant fall bör företaget ganska omgående kunna fokusera på att bedöma vilka åtgärder som bör vidtas för att förebygga och stoppa dessa negativa effekter.

Av *tredje stycket* framgår att om ett företag konstaterar att negativa effekter lika sannolikt kan uppstå eller bli lika allvarliga på flera områden, får företaget i första hand bedöma områden som inbegriper direkta affärspartner. Företaget kan även behöva göra en prioritering efter att man har genomfört riskbedömningen, inför att företaget ska börja vidta åtgärder för att förebygga och stoppa negativa effekter, se författningskommentaren till 14 §.

Det är endast när företaget efter att sonderingen har genomförts kan dra slutsatsen att negativa effekter inom ett område är lika sannolika eller allvarliga som inom ett annat område som områden som inbegriper direkta affärspartner får prioriteras. Det innebär inte att företaget helt får låta bli att bedöma områden där det finns en risk för allvarliga negativa effekter i verksamhetskedjan. Bland flera om-

råden med en lika stor risk för allvarliga negativa effekter har företaget dock en möjlighet att välja att i första hand bedöma de som inbegriper direkta affärspartner.

Närmare vägledning om hur riskbedömningen ska göras ges i de riktlinjer om förfarandet för tillbörlig aktsamhet som kommissionen ska ta fram.

9 § När företaget gör bedömningen enligt 8 § andra stycket 2 får företaget begära information från en affärspartner endast om det är nödvändigt. Om informationen kan erhållas från flera affärspartner ska företaget, om det är rimligt, i första hand begära informationen direkt från den eller de affärspartner i vilkas verksamhet som det är mest sannolikt att de negativa effekterna uppstår. Information får begäras från en affärspartner med färre än 5 000 anställda endast om den inte rimligen kan fås på annat sätt.

I paragrafen regleras informationsinhämtning från affärspartner under riskbedömningen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3. Paragrafen genomför delvis artikel 8 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att när företaget gör den ingående bedömningen av risker för negativa effekter får företaget begära information från en affärspartner endast om det är nödvändigt. Om information kan erhållas från flera affärspartner ska företaget, om det är rimligt, i första hand begära informationen direkt från den eller de affärspartner i vilkas verksamhet det är mest sannolikt att de negativa effekterna uppstår. Från en affärspartner som har färre än 5 000 anställda får företaget begära information endast om den inte rimligen kan fås på annat sätt.

Det är endast onödig information som inte får begäras. Vilken information som får inhämtas inom ramen för riskbedömningen får avgöras i det enskilda fallet med beaktande av syftet att undvika en onödig administrativ börda för affärspartner. Information bör anses nödvändig om företaget inte utan den kan verifiera omständigheter, klargöra detaljer eller hantera negativa effekter.

Efterfrågas viss information från en affärspartner med en förklaring till varför den behövs bör det som regel kunna förutsättas att det har varit nödvändigt för företaget att begära informationen. En begäran om information bör vara riktad, rimlig och proportionerlig.

Åtgärder för att förebygga negativa effekter

10 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att förebygga potentiella negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat enligt 8 §.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder enligt första stycket ska företaget ta hänsyn till graden av företagets inblandning i den potentiella negativa effekten och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Om det inte är möjligt att förebygga de negativa effekterna ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att begränsa dem.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga negativa effekter. Övervägandena finns i avsnitt 7.4. Paragrafen genomför delvis artikel 10 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att förebygga potentiella negativa effekter som företaget identifierar under riskbedömningen. Även negativa effekter som inte har identifierats men som borde ha identifierats vid en riskbedömning utförd i enlighet med 8 och 9 §§ omfattas. Begreppet lämpliga åtgärder är definierat i 2 kap. 1 §.

Av *andra stycket* framgår att företaget vid bedömningen av vad som i detta avseende är lämpliga åtgärder ska ta hänsyn till graden av företagets inblandning i en potentiell negativ effekt och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner. För att kunna ta ställning till vilka åtgärder som ska vidtas för att på ett effektivt sätt förebygga eller begränsa en viss negativ effekt måste företaget göra en bred bedömning av hur dess verksamhet orsakar, bidrar till, eller är direkt kopplad till den negativa effekten. I det internationella ramverket finns närmare förklaringar kring detta och rekommendationer i förhållande till de olika graderna av inblandning.

Företaget bör i vart fall vidta lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa negativa effekter som det självt orsakar eller som det orsakar tillsammans med sina dotterföretag eller affärspartner. Detta gäller även om tredje parter utanför företagets verksamhetskedja också är delaktiga i att orsaka de negativa effekterna.

Att företaget orsakar en negativ effekt tillsammans med någon annan omfattar situationen att företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, men däremot inte när företaget handlar på ett sätt som bidrar till det i mindre utsträckning. När företaget inte självt eller tillsammans med andra orsakar de negativa effekterna, utan dessa uteslutande orsakas

av affärspartner i företagens verksamhetskedjor, bör företaget i stället sträva efter att använda och öka sitt inflytande över affärspartnern för att förebygga eller begränsa de negativa effekter som partnern orsakar.

Av *tredje stycket* framgår att om det inte är möjligt att förebygga effekterna ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att begränsa dem. Även då gäller att det är lämpliga åtgärder som ska vidtas och det ska tas hänsyn till graden av företagets inblandning i en potentiell negativ effekt och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

11 § Företaget ska i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa negativa effekter.

1. Om det behövs, på grund av arten eller komplexiteten i de åtgärder som krävs för förebyggandet, utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande åtgärder.
2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för förebyggande åtgärder som företaget har utarbetat.
3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.
4. Göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier.
5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.
6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att förebygga och begränsa den negativa effekten.

I paragrafen anges vilka förebyggande åtgärder ett företag i förekommande fall ska vidta. Övervägandena finns i avsnitt 7.4. Paragrafen genomför artikel 10.2 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt paragrafen ska företaget vidta de angivna åtgärderna i förekommande fall. Det innebär att det inte finns någon allmän skyldighet att vidta de angivna åtgärderna, utan att en skyldighet att vidta en angiven åtgärd föreligger om det är en lämplig åtgärd i det enskilda fallet.

Av *första punkten* framgår att företaget, om det behövs på grund av arten eller komplexiteten i de åtgärder som krävs, utan onödig fördröjning ska utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande åtgärder. En handlingsplan ska ha ett visst innehåll, se 16 §.

Enligt *andra punkten* ska företaget i förekommande fall sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa

efterlevnad av företagets uppförandekod eller motsvarande standarder och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för förebyggande åtgärder som företaget har utarbetat. Utöver ansträngningar för att avtala med direkta affärspartner om sådana åtaganden förväntas företaget verka för att de direkta affärspartnerna i sin tur avtalar på ett motsvarande sätt med de indirekta affärspartner som ingår i företagets verksamhetskedja.

Företagets och en affärspartners möjlighet att få till stånd avtal beror på omständigheterna i det enskilda fallet, varför det krav som ställs är att företaget ska sträva efter att det avtalas om åtaganden. Detta innebär att företaget inte har någon allmän skyldighet att få till stånd avtal med åtaganden från sina affärspartner. Företaget ska dock försöka få till stånd sådana när det är möjligt att göra det, beroende på om det utifrån omständigheterna i det enskilda fallet även är en lämplig åtgärd.

Av *tredje punkten* framgår att företaget i förekommande fall ska göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur. Det kan handla om investeringar i t.ex. anläggningar eller produktion eller andra verksamhetsprocesser och i infrastruktur.

Av *fjärde punkten* framgår att företaget i förekommande fall ska göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier. Det kan inbegripa ändringar i inköpsmetoder, design och distributionsmetoder.

I skälen till direktivet om tillbörlig aktsamhet finns viss vägledning om vad som förväntas av företaget. Där anges att företaget bör utveckla och använda inköpsmetoder som inte ger upphov till negativa effekter och som bidrar till s.k. levnadslöner och levnadsinkomster i deras verksamhetskedjor. I sammanhanget nämns att det är särskilt viktigt i jordbrukssektorn och livsmedelssektorn.

Det anges i direktivet också att företaget för att kunna visa tillbörlig aktsamhet på ett verkningsfullt och effektivt sätt bör göra nödvändiga ändringar och förbättringar av sin praxis för design och distribution. Sådana åtgärder anges vara relevanta för att hantera negativa effekter som orsakas gemensamt av företaget och dess affärspartner, t.ex. på grund av de tidsfrister eller specifikationer som företaget har ålagt sina affärspartner.

I *femte punkten* anges att företaget i förekommande fall, om det är nödvändigt, ska ge riktat och proportionerligt stöd till en affärs-

partner som är ett litet eller medelstort företag. En definition av små och medelstora företag finns i 2 kap. 1 §. Sådant stöd kan bli aktuellt beroende på det mindre företagets resurser, kunskap och begränsningar. Detta kan bl.a. ske genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem. Företaget ska ta ställning till om sådant behövs inför att en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag åtar sig att följa företagets uppförandekod eller en handlingsplan, se 18 §. Stödet kan i vissa fall behöva vara ekonomiskt, se författningskommentaren till 20 §.

Av *sjätte punkten* framgår att företaget i förekommande fall ska samarbeta med andra. Det ska bl.a. göras för att öka företagets förmåga att förebygga eller begränsa negativa effekter, och särskilt om ingen annan åtgärd är lämplig eller effektiv. I vissa fall kan företaget ha ett så pass litet inflytande över en affärspartner att samarbete med andra är det enda realistiska sättet att förebygga en potentiell negativ effekt.

Samarbete kan ske med företag men också med branschorganisationer, organisationer i det civila samhället och akademin. Samarbetet med andra företag kan avse t.ex. gemensamma krav, informationsdelning om risker och gemensamma investeringar i aktörer i värdekedjan. Samarbetet måste ske i enlighet med annan tvingande lagstiftning, exempelvis konkurrensrätten.

Åtgärder för att få negativa effekter att upphöra

12 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att få faktiska negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat att upphöra.

Vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder enligt första stycket ska företaget ta hänsyn till graden av företagets inblandning i den faktiska negativa effekten och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner.

Om företaget inte omedelbart kan få en negativ effekt att upphöra ska det vidta lämpliga åtgärder för att minimera omfattningen av den negativa effekten.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att vidta åtgärder för att få negativa effekter att upphöra. Övervägandena finns i avsnitt 7.5. Paragrafen genomför delvis artikel 11 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *första stycket* ska ett företag vidta lämpliga åtgärder för att få de faktiska negativa effekter som företaget har eller borde ha identifierat och bedömt att upphöra.

Av *andra stycket* framgår att vid bedömningen av vad som är lämpliga åtgärder för att få en faktisk negativ effekt att upphöra ska hänsyn tas till graden av företagets inblandning i en faktisk negativ effekt och till företagets förmåga att påverka sina affärspartner. Härvid gör sig samma överväganden gällande som i 10 § andra stycket, varför det hänvisas till författningskommentaren till den paragrafen.

Av *tredje stycket* framgår att om företaget inte omedelbart kan få en negativ effekt att upphöra ska det vidta lämpliga åtgärder för att minimera omfattningen av den negativa effekten. Det innebär ett krav på att i största möjliga mån få den negativa effekten att upphöra. Därför bör företaget regelbundet ompröva sina möjligheter att få de negativa effekterna att upphöra och vidta åtgärder för att minimera omfattningen av effekten.

13 § Företaget ska i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder för att få negativa effekter att upphöra eller för att minimera dessa.

1. När det behövs och utan onödig fördröjning utarbeta och genomföra en handlingsplan för korrigerande åtgärder.
2. Sträva efter att det avtalas om åtaganden för affärspartner för att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod och, när det är nödvändigt, sådana handlingsplaner för korrigerande åtgärder som företaget har utarbetat.
3. Göra nödvändiga investeringar eller anpassningar i företagets verksamhetsprocesser och infrastruktur.
4. Göra nödvändiga ändringar i företagets verksamhet, affärsplan och övergripande strategier.
5. Om det är nödvändigt, ge riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag.
6. Samarbeta med andra för att öka sin förmåga att minimera eller få den negativa effekten att upphöra.

I paragrafen anges vilka åtgärder ett företag i förekommande fall ska vidta för att få negativa effekter att upphöra. Övervägandena finns i avsnitt 7.5. Paragrafen genomför delvis artikel 11 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Paragrafen motsvarar de särskilda åtgärderna för förebyggandet av negativa effekter enligt 11 §, varför det hänvisas till författningskommentaren till den paragrafen. Eftersom det här handlar om åtgärder för att en faktisk negativ effekt ska upphöra eller minimeras,

snarare än åtgärder i förebyggande syfte, kommer innehållet i de olika åtgärderna emellertid att skilja sig åt. Exempelvis kommer en handlingsplan för korrigerande åtgärder, till skillnad från en handlingsplan för förebyggande åtgärder, ta sikte på en faktisk negativ effekt. En sådan handlingsplan bör innehålla konkreta åtgärder som ska vidtas av företaget för att få den negativa effekten att upphöra eller minimeras samt rimliga åtgärdsfrister för genomförandet av dessa lämpliga åtgärder.

Prioritering

14 § Vid tillämpningen av 10–13 §§ ska företaget i första hand vidta lämpliga åtgärder i förhållande till de faktiska och potentiella negativa effekter som är allvarligast och mest sannolika att uppkomma.

I paragrafen regleras skyldigheten att prioritera. Övervägandena finns i avsnitt 7.4 och 7.5. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10 och 11 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag i första hand ska vidta åtgärder i förhållande till de negativa effekter som är allvarligast och mest sannolika att uppkomma. Att företaget ska göra en sådan prioritering är en del av det riskbaserade förhållningssätt som företaget ska ha när det tillämpar förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Det innebär inte att företaget endast ska åtgärda de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna. Kravet på företaget att vidta lämpliga åtgärder gäller även i förhållande till mindre allvarliga och mindre sannolika negativa effekter som har identifierats. Men om ett företag inte kan förebygga, begränsa, stoppa eller minimera alla identifierade faktiska och potentiella negativa effekter samtidigt i full utsträckning, ska företaget först göra det i förhållande till de allvarligaste och mest sannolika effekterna.

Avhjälpande åtgärder

15 § Om ett företag orsakar eller gemensamt med annan orsakar en negativ effekt ska företaget vidta lämpliga avhjälpande åtgärder.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att vidta avhjälpande åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 7.8. Paragrafen genomför artikel 12 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av paragrafen framgår att om ett företag orsakar eller gemensamt med annan orsakar en negativ effekt ska företaget vidta lämpliga avhjälpande åtgärder. Skyldigheten ska ses i ljuset av att företagets åtgärder för att hantera en negativ påverkan enligt det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande kan innefatta att samarbeta kring samt avsätta medel för s.k. gottgörelse. Avhjälpandeansvaret är inte beroende av om företaget kan anses skadeståndsansvarigt i en uppkommen situation.

Avhjälpandeansvaret uppstår inte endast i situationer när företaget genom sitt eget agerande orsakar en negativ effekt. Att företaget orsakar en negativ effekt tillsammans med någon annan omfattar även situationen att företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, men däremot inte när företaget handlar på ett sätt som bidrar till det i mindre utsträckning.

Ett avhjälpande ska ske i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna (se 2 kap. 1 §). Det kan exempelvis tänkas att det finns omständigheter som inte beror på företaget som har bidragit till överträdelsen av mänskliga rättigheter eller det miljörättsliga förbudet eller skyldigheten, och att det därmed inte är proportionerligt att ålägga företaget det fulla ansvaret för avhjälpande åtgärder.

I 2 kap. 1 § finns en definition av avhjälpande åtgärder. Vilka åtgärder som behöver vidtas är beroende av situationen och vilken negativ effekt som har orsakats.

Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vägledning och praxis avseende gottgörelse. Enligt ramverket kan gottgörelse ta många olika former. Utöver ekonomisk kompensation kan det handla om upprättelse i form av en ursäkt eller ett offentligt erkännande samt löften om att ett beteende inte ska upprepas, återanställning, återlämnande av mark och att ge tillgång till medicinsk, psykologisk, juridisk eller social hjälp. Vid bedömningen

av vad som är lämpligt i ett enskilt fall kommer företaget ha hjälp av det samråd med relevanta berörda parter som ska utföras enligt 25 § inför att avhjälpande åtgärder vidtas.

Handlingsplaner

16 § En handlingsplan ska anpassas efter företagets verksamhet och verksamhetskedjor. Planen ska innehålla rimliga och tydliga frister för genomförandet av åtgärder samt kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar.

I paragrafen regleras det närmare innehållet i en handlingsplan. Övervägandena finns i avsnitt 7.4 och 7.5. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10 och 11 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att en handlingsplan ska anpassas efter företagets verksamhet och verksamhetskedjor samt innehålla rimliga och tydliga frister för genomförandet av åtgärder samt kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar. Företaget får utarbeta handlingsplanen i samarbete med ett branschinitiativ eller flerpartsinitiativ.

Åtaganden om uppförandekod och handlingsplaner

17 § Om en affärspartner har åtagit sig att säkerställa att företagets uppförandekod och handlingsplaner följs ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att åtagandet fullgörs.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att vidta åtgärder för att kontrollera att åtaganden följs. Övervägandena finns i avsnitt 7.6. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.5 och 11.6 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

18 § Om en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag har gjort ett åtagande enligt 17 § ska företaget

1. bedöma om avtalet bör åtföljas av stöd till affärspartnern, och
2. se till att åtagandet är rimligt och icke-diskriminerande.

I paragrafen regleras företagets skyldigheter när det har fått åtaganden från ett litet eller medelstort företag. Övervägandena finns i avsnitt 7.5. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.5 och 11.6 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första punkten* framgår att om företaget har fått åtaganden från en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag ska företaget bedöma om avtalet bör åtföljas av stöd till affärspartnern.

Enligt *andra punkten* ska företaget se till att åtagandena är rimliga och icke-diskriminerande. Här avses sådant riktat och proportionerligt stöd till en affärspartner som kan vara en lämplig åtgärd enligt 11 och 13 §§. Stödet kan i vissa fall behöva vara ekonomiskt, se 20 §.

Syftet med bestämmelsen är att begränsa den ekonomiska och administrativa bördan för små och medelstora företag. En definition av små och medelstora företag finns i 2 kap. 1 §.

19 § Om företaget har använt sig av en oberoende tredjepartskontroll för att kontrollera att ett åtagande från en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag fullgörs, ska företaget stå för kostnaden för kontrollen.

Om affärspartnern begär att få betala en del av kostnaden ska företaget ge affärspartnern rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen.

I paragrafen regleras kostnadsansvaret när ett företag har använt sig av en oberoende aktör för att i vissa situationer kontrollera att ett åtagande följs. Övervägandena finns i avsnitt 7.6. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.5 och 11.6 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *första stycket* ska ett företag, om det har använt sig av en oberoende tredjepartskontroll för att kontrollera att ett åtagande från en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag uppfylls, betala för den oberoende kontrollen. Oberoende tredjepartskontroll är definierat i 2 kap. 1 §.

Av *andra stycket* framgår att om affärspartnern begär att få betala en del av kostnaden ska företaget ge affärspartnern rätt att låta andra ta del av resultatet av kontrollen.

20 § Om en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag inte kan fullgöra ett åtagande som har gjorts enligt 17 § utan att det riskerar att komma på obestånd och annat än ekonomiskt stöd inte är tillräckligt, ska företagets stöd enligt 18 § första punkten till en sådan partner vara ekonomiskt.

I paragrafen regleras skyldigheten att i vissa fall tillhandahålla ekonomiskt stöd till en affärspartner. Övervägandena finns i avsnitt 7.6. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.2 och 11.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att om en affärspartner som är ett litet eller medelstort företag inte kan fullgöra ett åtagande som har gjorts enligt 17 § utan att det riskerar att komma på obestånd och annat än ekonomiskt stöd inte är tillräckligt, ska företagets stöd enligt 18 § första punkten till en sådan partner vara ekonomiskt. Det kan handla om stöd genom direkt finansiering, lån till låg ränta eller annat stöd för att säkra affärspartnerns finansiering. Det som avses är situationer då åtagandet skulle kunna orsaka affärspartnerns konkurs eller en nära förestående konkurs.

Skyldigheten att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse

21 § Ett företag ska på grund av faktiska eller potentiella negativa effekter, under de förutsättningar som anges i 22 §, avstå från att ingå och utvidga en affärsförbindelse respektive avbryta en affärsförbindelse till dess att effekterna har hanterats.

I fråga om en potentiell negativ effekt gäller företagets skyldigheter enligt första stycket om effekten inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas.

I fråga om en faktisk negativ effekt gäller företagets skyldigheter enligt första stycket om effekten inte har kunnat stoppas eller om dess omfattning inte har kunnat minimeras.

Skyldigheten att avbryta en affärsförbindelse gäller om den lag som reglerar affärsförbindelsen medger det. Den gäller inte för avtal som företaget enligt lag är skyldigt att ingå.

I paragrafen regleras skyldigheter att i vissa fall avstå från eller avbryta en affärsförbindelse. Övervägandena finns i avsnitt 7.7. Paragrafen genomför artiklarna 10.6 och 11.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I *första stycket* hänvisas till de närmare förutsättningar för avstående eller avbrytande av en affärsförbindelse som anges i 22 §. Regleringen av företagets skyldighet att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse utgår från den rekommendation om ansvarsfull avveckling (eng. responsible disengagement) som finns i det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande. Affärsförbindelse är definierat i 2 kap. 1 §, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

För att avbryta en affärsförbindelse med en indirekt affärspartner kan företaget behöva avbryta avtalet med sin direkta affärspartner i den avtalskedjan, men det kan också finnas andra möjligheter att få till stånd att en sådan affärsförbindelse bryts.

Företagets skyldighet att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse gäller till dess att den negativa effekten har hanterats.

Av *andra stycket* framgår att i fråga om en potentiell negativ effekt gäller skyldigheterna om effekten inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas.

Av *tredje stycket* framgår att i fråga om en faktisk negativ effekt gäller skyldigheterna om effekten inte har kunnat stoppas eller om omfattningen av den inte har kunnat minimeras.

Här avses att de åtgärder som har vidtagits av företaget inte har uppnått sitt ändamål att förebygga, begränsa, stoppa eller minimera den negativa effekten. Det är först i den situationen som skyldigheten inträder.

Enligt *fjärde stycket* gäller skyldigheten att avbryta en affärsförbindelse endast om den rättsordning som reglerar affärsförbindelsen medger det. Det tar sikte på situationen att nationell lagstiftning hindrar en avtalspart att säga upp ett avtal på den aktuella grunden. Det framgår vidare att skyldigheten inte gäller för avtal som ett företag enligt lag är skyldigt att ingå.

22 § Om en verksamhet som ingår i ett företags verksamhetskedja har en potentiell eller faktisk negativ effekt trots de åtgärder som har vidtagits, ska företaget som en sista utväg avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga affärsförbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja den negativa effekten har uppstått och avbryta befintliga affärsförbindelser såvitt avser den verksamhet som har den negativa effekten.

Om företaget avbryter en affärsförbindelse ska det, om det rimligen kan förväntas ge resultat, utan onödig fördröjning anta och genomföra en förstärkt åtgärdsplan.

I paragrafen regleras de närmare förutsättningarna för avstående eller avbrytande av en affärsförbindelse. Övervägandena finns i avsnitt 7.7. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.6 och 11.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att om en verksamhet som ingår i ett företags verksamhetskedja har en potentiell eller faktisk negativ effekt trots de åtgärder som har vidtagits, ska företaget som en sista

utväg avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga affärsförbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja den negativa effekten har uppstått och avbryta affärsförbindelser såvitt avser den verksamhet som har den negativa effekten.

Skyldigheten att avstå från eller avbryta en affärsförbindelse gäller således endast som en sista utväg. Det är först när det kan konstateras att företaget genom att vidta åtgärder inte har kunnat förebygga eller i tillräcklig utsträckning begränsa en potentiell negativ effekt som skyldigheten inträder. På samma sätt inträder skyldigheten i fråga om en faktisk negativ effekt först när det kan konstateras att företaget inte har kunnat stoppa effekten eller minimera omfattningen av den.

Av *andra stycket* framgår att om ett företag avbryter en affärsförbindelse ska det, om det rimligen kan förväntas ge resultat, utan onödig fördröjning anta och genomföra en förstärkt åtgärdsplan. Det innebär att företaget behöver göra en samlad bedömning av sannolikheten för att åtgärder kan genomföras framgångsrikt inom en specifik och lämplig tidsram. Relevanta omständigheter att beakta är t.ex. orsaken till att en ursprunglig handlingsplan inte har varit tillräcklig för att hantera den negativa effekten, vilka steg som har tagits och vad för hinder som kvarstår.

23 § Innan ett företag avbryter en affärsförbindelse ska företaget bedöma om detta rimligen kan väntas leda till negativa effekter som är uppenbart allvarligare än den potentiella negativa effekt som inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas eller den faktiska negativa effekt som inte har kunnat stoppas eller minimeras. Företaget är i så fall inte skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

I paragrafen regleras den bedömning som ett företag ska göra inför att det väljer att avbryta en affärsförbindelse. Övervägandena finns i avsnitt 7.7. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.6 och 11.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att innan ett företag beslutar att avbryta en affärsförbindelse ska företaget bedöma om detta rimligen kan väntas leda till negativa effekter som är uppenbart allvarligare än den potentiella negativa effekt som inte kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas eller den negativa effekt som inte kunnat stoppas eller minimeras. I så fall är företaget inte skyldigt att avbryta affärsförbindelsen.

Det bör noteras att det rör sig om en avvägning av de negativa effekter som definieras i 2 kap. 1 §. Eventuella andra effekter som ett avslutande eller avbrytande medför, t.ex. rent ekonomiska konsekvenser för företaget, är således inte relevanta för bedömningen.

24 § Om ett företag beslutar att avbryta en affärsförbindelse ska företaget vidta lämpliga åtgärder för att förhindra, begränsa och stoppa negativa effekter som uppstår, underrätta affärspartnern inom rimlig tid och följa upp beslutet.

I paragrafen regleras ett företags skyldigheter om det beslutar att avbryta en affärsförbindelse. Övervägandena finns i avsnitt 7.7. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.6 och 11.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

25 § Om ett företag beslutar att inte avbryta en affärsförbindelse ska företaget regelbundet utvärdera beslutet och bedöma om ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

I paragrafen regleras en skyldighet för ett företag att utvärdera ett beslut om att inte avsluta en affärsförbindelse. Övervägandena finns i avsnitt 7.7. Paragrafen genomför delvis artiklarna 10.6 och 11.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Samråd

26 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att åstadkomma ett meningsfullt och effektivt samarbete med berörda parter.

Företaget ska samråda med relevanta berörda parter i samband med följande steg i förfarandet för tillbörlig aktsamhet:

1. när företaget inhämtar den information som behövs för att företaget ska kunna identifiera och bedöma negativa effekter,
2. när företaget utarbetar handlingsplaner, och
3. när företaget vidtar avhjälpande åtgärder.

I paragrafen regleras företagens samrådsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 7.9. Paragrafen genomför delvis artikel 13 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *första stycket* ska ett företag vidta lämpliga åtgärder för att åstadkomma ett meningsfullt och effektivt samarbete med berörda parter. Begreppet berörda parter är definierat i 2 kap. 1 §.

Av andra stycket framgår när ett företag har en skyldighet att samråda. Det ska ske när företaget inhämtar den information som behövs för att företaget ska kunna identifiera och bedöma negativa effekter, när företaget utarbetar handlingsplaner och när företaget vidtar avhjälpande åtgärder.

Skyldigheten avser att företaget vid dessa moment under förfarandet för tillbörlig aktsamhet ska samråda med relevanta berörda parter. Det finns alltså utrymme för att göra en närmare bedömning av vilka berörda parter som man bör samråda med när företaget i det enskilda fallet ska t.ex. utarbeta en handlingsplan eller vidta avhjälpande åtgärder. För att en berörd part ska vara relevant i sammanhanget bör det finnas en direkt koppling mellan den berörda parten och det aktuella momentet.

När samrådet genomförs bör företaget kunna förlita sig på branschinitiativ eller flerpartsinitiativ i den mån dessa är utformade på ett sätt som uppfyller kraven på samråd och är lämpliga att använda i det enskilda fallet. Att företaget deltar i ett branschinitiativ eller flerpartsinitiativ bör dock inte vara tillräckligt för att fullgöra skyldigheten att samråda med företagets egna arbetstagare eller deras företrädare.

Närmare vägledning om hur man identifierar berörda parter och om samarbetet ges i de riktlinjer som kommissionen ska ta fram. Genom det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande finns vidare vägledning och praxis som företag som arbetar med tillbörlig aktsamhet använder sig av för att få till stånd ett effektivt och meningsfullt samarbete med berörda parter.

27 § I samband med samrådet ska företaget undersöka om det finns hinder för ett effektivt samarbete med de berörda parterna. Om det finns sådana hinder ska de hanteras.

I paragrafen regleras företagens undersökningsplikt avseende hinder för ett effektivt samarbete med berörda parter. Övervägandena finns i avsnitt 7.9. Paragrafen genomför delvis artikel 13 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag ska undersöka om det finns hinder för ett effektivt samarbete och att sådana hinder ska hanteras. Det kan innefatta att företaget vidtar åtgärder som främjar att enskilda personer och grupper av enskilda personer känner sig trygga

med att ta upp frågor och att förhindra att repressalier utövas av andra gentemot dessa enskilda.

Särskild uppmärksamhet kan behöva ägnas åt utsatta berörda parters behov. Med utsatta berörda parter avses individer och grupper i förhållande till vilka det beroende av sammanhanget finns en förhöjd risk för sårbarhet, vilket kan vara t.ex. migrantarbetare, minoriteter, kvinnor och barn.

28 § Företaget ska vid samrådet, när det är lämpligt, ge de berörda parterna den information som de behöver för att ett effektivt samråd ska kunna ske. Om en berörd part begär det ska företaget lämna annan relevant information inom rimlig tid eller, om det begärs av den berörda parten, skriftligen motivera varför sådan information inte lämnas.

I paragrafen regleras företagens informationsplikt vid samråd med berörda parter. Övervägandena finns i avsnitt 7.9. Paragrafen genomför delvis artikel 13 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt bestämmelsen ska de berörda parter som företaget samråder med av företaget få relevant information som möjliggör samrådet. Informationen ska möjliggöra effektiva och transparenta samråd, men avsikten är inte att företaget ska behöva delge information som utgör företagshemligheter, t.ex. immateriella rättigheter, know-how, känslig affärsinformation eller innovationsresultat. Kravet på ett företag att ge information bör tolkas som att informationen ska vara tillräcklig för att ett sådant samråd ska kunna ske.

Vad som är tillräcklig information måste avgöras från fall till fall. En part som ska samråda med företaget kan begära att få del av ytterligare relevant information och ska då få det av företaget inom rimlig tid. Om företaget inte tillhandahåller sådan ytterligare information ska företaget kunna motivera det skriftligt.

29 § Om det inte är möjligt att samarbeta med berörda parter i den utsträckning som behövs, ska företaget samråda med utomstående experter.

I paragrafen regleras situationen att det inte är möjligt att ha ett effektivt samarbete med berörda parter. Övervägandena finns i avsnitt 7.9. Paragrafen genomför delvis artikel 13 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att om det inte är möjligt att samarbeta med berörda parter i den utsträckning som behövs, ska företaget sam-

råda med utomstående experter. De experter som företaget då samråder med ska kunna ge trovärdiga insikter om potentiella och faktiska negativa effekter. Det handlar här framför allt om fysiska eller juridiska personer som arbetar för de mänskliga rättigheterna eller miljön, vilket t.ex. kan vara organisationer i det civila samhället.

30 § Ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i ett samråd utsätts för repressalier.

I paragrafen finns ett repressalieförbud. Övervägandena finns i avsnitt 7.11. Paragrafen genomför delvis artikel 13.5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag ska vidta lämpliga åtgärder för att hindra att den som deltar i ett samråd utsätts för repressalier. Det innebär givetvis att företaget inte får utsätta den som deltar i ett samråd för repressalier, men kan också innebära att det ställs krav på ytterligare åtgärder som syftar till att säkerställa att repressalier mot deltagarna inte förekommer och som ligger inom företagets kontroll.

Sådana åtgärder kan bestå i att kräva att inte heller en affärspartner utsätter deltagare i samråd för repressalier och att företaget försäkrar sig om att den som anlitas av företaget, ett dotterbolag eller en affärspartner för att genomföra ett samråd vet hur det kan utföras på ett säkert sätt för de som deltar samt att det ställs krav på att så sker.

31 § Uppgifter som kan avslöja vem som har deltagit i ett samråd får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den som bryter mot förbudet i första stycket ska inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

I paragrafen regleras tystnadsplikt. Övervägandena finns i avsnitt 7.11. Paragrafen genomför delvis artikel 13.5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att uppgifter som kan avslöja vem som har deltagit i ett samråd inte får obehörigen röjas. Bestämmelsen hindrar endast obehörigt uppgiftslämnande. Den som lämnar ut uppgifter på grund av en skyldighet enligt lag eller med samtycke får anses inte handla obehörigt.

I *andra stycket* upplyses om att i det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Av *tredje stycket* följer att den som bryter mot tystnadsplikten inte ska dömas till straffansvar.

Klagomål och anmälningar

32 § Ett företag ska ha ett rättvist, allmänt tillgängligt och förutsebart förfarande för att ta emot och hantera klagomål om berättigade farhågor för faktiska och potentiella negativa effekter. Det gäller effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att ha ett klagomålsförfarande. Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att företaget ska ha ett rättvist, allmänt tillgängligt och förutsebart förfarande för att ta emot och hantera klagomål om berättigade farhågor för faktiska och potentiella negativa effekter. Farhågorna får avse effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

Ett godtagbart förfarande för att ta emot och hantera klagomål kan se ut på olika sätt. Företaget kan exempelvis uppfylla sina skyldigheter genom att delta i gemensamma klagomålsförfaranden och mekanismer för anmälningar som har inrättats gemensamt med andra företag, t.ex. inom en koncern, genom branschorganisationer, flerpartsinitiativ eller globala ramavtal.

Kraven på förfarandet bör tolkas i överensstämmelse med FN:s vägledande principer om företagande och mänskliga rättigheter. Förfarandet bör vara känt för berörda parter och det bör vara utformat på ett sätt som gör det tydligt för den som lämnar in ett klagomål hur förfarandet ser ut, vad det kan leda fram till samt hur ett enskilt klagomål kan följas upp, med angivande av en ungefärlig tidsram för varje moment. Företaget bör vidare sträva efter att säkerställa att särskilt utsatta grupper har möjlighet att delta i förfarandet och erbjuda hjälp till de som har särskilda svårigheter vad gäller åtkomlighet.

Att den enskilde lämnar in ett klagomål till företaget är inte ett krav för att den enskilde ska få tillgång till förfarandet för välgrundade farhågor genom tillsynsmyndigheten eller till utomrättsliga mekanismer, t.ex. OECD:s nationella kontaktpunkter.

33 § Klagomål får lämnas av

1. fysiska eller juridiska personer som påverkas av eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av en negativ effekt och legitima företrädare för dessa personer,
2. fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna, och
3. organisationer inom det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden när klagomålet gäller en negativ effekt på miljön.

I paragrafen regleras vilka som får lämna in ett klagomål (klagomålsberättigade). Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att det bara är vissa personer och organisationer som får lämna in ett klagomål. Om ett klagomål lämnas in av någon annan än de som räknas upp i punkterna 1–3 är det inte att anse som ett klagomål i lagens mening, se dock även författningskommentaren till 37 § avseende anmälningar.

Enligt *första punkten* får fysiska eller juridiska personer som påverkas av, eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av, en negativ effekt lämna in ett klagomål. Företaget måste således i varje enskilt fall göra en bedömning om personen har en tillräckligt nära och förutsebar koppling till den negativa effekten. Klagomålsberättigade kan exempelvis vara arbetstagare i den egna verksamheten eller i värdekedjan, lokalbefolkning som påverkas av t.ex. miljöskador eller andra individer vars rättigheter påverkas. Även legitima företrädare för sådana personer får lämna ett klagomål.

Av *andra punkten* följer att fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna får lämna klagomål. Arbetstagarrepresentanter innefattar arbetstagarorganisationer med vilka företaget har tecknat kollektivavtal, men även andra arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare i de berörda verksamhetskedjorna.

Av *tredje punkten* framgår att klagomål som gäller en negativ effekt på miljön får lämnas av organisationer i det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden.

Företaget behöver i dessa fall göra en kvalifikationsbedömning för att avgöra om organisationen är klagomålsberättigad. Bedömningen tar sikte på om organisationen är verksam och har erfarenhet inom ett område som är relevant för den aktuella typen av negativa miljöeffekter. Att en organisation är verksam inom ett område innebär att den faktiskt bedriver aktivitet inom ett sakområde med anknytning till miljöfrågor, exempelvis klimat, biologisk mångfald, vatten eller föroreningar.

Kravet på erfarenhet innebär att organisationen ska ha viss faktisk kunskap eller historik inom området, vilket kan komma till uttryck genom tidigare arbete, projekt eller deltagande i relevanta processer. Det finns inte något krav på att organisationen ska ha en direkt eller konkret anknytning till den specifika negativa effekten i det enskilda fallet.

34 § Ett företag ska informera berörda fackföreningar och arbetstagarrepresentanter om förfarandet för klagomål.

I paragrafen regleras ett företags informationsskyldighet gentemot fackföreningar och arbetstagarrepresentanter. Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

35 § Efter att företaget har tagit emot ett klagomål ska företaget, om den klagomålsberättigade begär det,

1. underrätta den klagomålsberättigade om huruvida företaget bedömer att klagomålet är välgrundat och om skälen för bedömningen,
2. låta den klagomålsberättigade träffa företrädare för företaget för att diskutera de negativa effekter som klagomålet gäller och potentiella avhjälpande åtgärder, och
3. om klagomålet är välgrundat, informera om de åtgärder som företaget har vidtagit eller avser att vidta.

I paragrafen regleras ett företags skyldigheter mot en klagomålsberättigad. Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag som har tagit emot ett klagomål, om den klagomålsberättigade begär det, ska underrätta den klagomålsberättigade om huruvida företaget bedömer att klagomålet är välgrundat och om skälen för bedömningen, låta den klagomålsberättigade träffa företrädare för företaget för att diskutera de

negativa effekter som klagomålet gäller och potentiella avhjälpande åtgärder. Om klagomålet är välgrundat ska företaget informera om de åtgärder som företaget har vidtagit eller avser att vidta.

Skyldigheterna i paragrafen inträder endast om den som har lämnat in framställan är klagomålsberättigad och framställan således anses utgöra ett klagomål. För det fall framställan inte kan anses vara ett klagomål kan den många gånger i stället anses vara en anmälan enligt 37 §. Skillnaden består framför allt i företaget inte har någon skyldighet att agera på det sätt som anges i förevarande paragraf gentemot någon som inte är klagomålsberättigad.

36 § Om klagomålet är välgrundat ska den negativa effekten som klagomålet gäller anses vara identifierad.

I paragrafen regleras ett företags skyldigheter om en negativ effekt har identifierats efter ett klagomål. Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Bestämmelsen innebär att om ett företag bedömer att ett klagomål är välgrundat ska den negativa effekten som klagomålet gäller anses vara identifierad. Det innebär att företaget i sådana fall behöver vidta åtgärder för att den potentiella eller faktiska negativa effekten ska förebyggas eller upphöra samt i förekommande även vidta avhjälpande åtgärder i enlighet med det förfarande för tillbörlig aktsamhet som följer av lagen.

37 § Ett företag ska ha ett förfarande för att ta emot anmälningar från enskilda om faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från företagets verksamhet, från dotterföretags verksamhet och från verksamhet som bedrivs av företagets affärspartner som har anknytning till företagets verksamhetskedjor.

I paragrafen regleras ett företags skyldighet att ha ett anmälningsförfarande. Övervägandena finns i avsnitt 7.10. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att företaget ska tillhandahålla en möjlighet att göra anmälningar. En juridisk eller fysisk person som har information eller farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter med avseende på företagets egen verksamhet, dess dotterföretags

verksamhet och dess affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor ska kunna göra en sådan anmälan.

Det rör sig alltså här om en vidare krets än den krets som är klagomålsberättigad. Följden av en anmälan kan bli att företaget identifierar en negativ effekt och därför behöver vidta åtgärder för att hantera den. En person som lämnar in en anmälan har dock inte rätt till samma uppföljning som en klagomålsberättigad.

38 § Uppgifter som kan avslöja vem som har lämnat ett klagomål eller gjort en anmälan får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den som bryter mot förbudet i första stycket ska inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

I paragrafen regleras tystnadsplikt. Övervägandena finns i avsnitt 7.11. Paragrafen genomför delvis artikel 14 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Första stycket innebär ett förbud mot att obehörigen röja uppgifter som kan avslöja vem som lämnat ett klagomål eller gjort en anmälan. Bestämmelsen hindrar endast obehörigt uppgiftslämnande. Den som lämnar ut uppgifter på grund av en skyldighet enligt lag eller med samtycke anses inte handla obehörigt.

I *andra stycket* har det tagits in en upplysning om att i det allmännas verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen.

Av *tredje stycket* följer att den som bryter mot tystnadsplikten inte ska dömas till straffansvar.

Utvärdering av vidtagna åtgärder

39 § Ett företag ska utvärdera om de åtgärder som har vidtagits enligt detta kapitel är adekvata och effektiva. Utvärderingen ska baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer.

I paragrafen regleras utvärderingen av vidtagna åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 7.12. Paragrafen genomför delvis artikel 15 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag ska utvärdera om de åtgärder som har vidtagits är adekvata och effektiva. Utvärderingen ska baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer. Syftet är att

övervaka genomförandet samt lämpligheten och effektiviteten i det pågående arbetet med att identifiera, förebygga, minimera, stoppa och begränsa negativa effekter. Utvärderingen ska göras regelbundet och avse företagets egen verksamhet samt verksamhet som bedrivs i dotterföretag och, såvitt avser företagets verksamhetskedja, affärspartner.

Genom utvärderingen ska det verifieras att negativa effekter identifieras korrekt, att åtgärder för tillbörlig aktsamhet genomförs och att negativa effekter faktiskt förebyggs eller stoppas. Förfarandet för tillbörlig aktsamhet som sådant är en i praktiken iterativ (upprepande, stegvis förbättrande) process i vilken olika åtgärders effektivitet behöver bedömas kontinuerligt i takt med att arbetet utförs.

40 § En utvärdering ska göras minst vart femte år och annars när det finns rimliga skäl att anta att vidtagna åtgärder inte längre är adekvata eller effektiva eller att det har uppstått en ny risk för att en negativ effekt ska uppkomma.

Om en betydande förändring inträffar ska utvärderingen göras utan onödig fördröjning.

I paragrafen regleras när utvärderingen ska ske. Övervägandena finns i avsnitt 7.12. Paragrafen genomför delvis artikel 15 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att utvärderingen ska göras vart femte år och annars när det finns rimliga skäl att anta att vidtagna åtgärder inte längre är adekvata eller effektiva eller att det har uppstått en ny risk för att en negativ effekt ska uppkomma.

Rimliga skäl att anta att det finns nya risker kan uppstå på olika sätt. Det kan exempelvis handla om att företaget får vetskap om de negativa effekterna genom allmänt tillgänglig information, genom berörda parter eller genom klagomål eller anmälningar.

Av *andra stycket* framgår att om en betydande förändring inträffar ska utvärderingen göras utan onödig fördröjning. En betydande förändring kan avse företagets, ett dotterföretags eller en affärspartners verksamhet. Det kan också avse rättsliga förutsättningar eller de allmänna förutsättningarna för att driva företag. Väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang innefattas i begreppet.

Exempel på en betydande förändring är att företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller i ett nytt geografiskt område, börjar tillverka en ny sorts produkt eller ändrar produktionssättet

för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter. Ett annat exempel är att företaget genomgår en omstrukturering, sammanslagning eller gör ett förvärv.

41 § Resultatet av en utvärdering ska användas för att, när det är lämpligt, uppdatera ramverket för tillbörlig aktsamhet, identifiera negativa effekter och uppdatera de åtgärder som vidtas för att förebygga, begränsa, minimera och få negativa effekter att upphöra.

I paragrafen regleras användningen av resultatet av utvärderingen. Övervägandena finns i avsnitt 7.12. Paragrafen genomför delvis artikel 15 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Dokumentation

42 § Ett företag ska bevara dokumentation om åtgärder som har vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet i fem år från det att dokumentationen erhölls eller framställdes.

Om ett rättsligt eller administrativt förfarande pågår vid utgången av tidsperioden för bevarandet ska den förlängas till dess ärendet har slutförts.

I paragrafen regleras dokumentation om åtgärder som vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.13. Paragrafen genomför delvis artikel 5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att ett företag ska bevara dokumentation om åtgärder som vidtagits för att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet i fem år. Företaget bör bevara sådan information som visar att företaget uppfyller kraven på tillbörlig aktsamhet. Det innebär att det inte är all dokumentation som finns i företaget som ska sparas.

Vilken dokumentation som ska bevaras får avgöras i det enskilda fallet, men dokumentationen bör omfatta i vart fall information om bedömningar av faktiska eller potentiella negativa effekter, handlingsplaner, åtaganden av affärspartner om att följa uppförandekoder och handlingsplaner och vad som gjorts för att kontrollera efterlevnaden av det, avhjälpande åtgärder samt anmälningar och klagomål. Tiden för bevarandet ska räknas från det att dokumentationen erhölls eller framställdes.

Enligt *andra stycket* ska, om ett rättsligt eller administrativt förfarande pågår vid utgången av tidsperioden för bevarandet, tidsperio-

den förlängas till dess ärendet har slutförts. Det som här avses är att företaget är delaktigt i någon typ av förfarande enligt denna lag, t.ex. ett tillsynsärende, sanktionsförfarande eller domstolsprocess.

Syftet med bestämmelsen är att relevant dokumentation ska finnas kvar som bevisning så att tillsynsmyndigheter och domstolar kan göra en fullständig prövning av om kraven på tillbörlig aktsamhet är uppfyllda. Bevarandekravet bör tolkas proportionerligt och bör därför inte gälla dokument som saknar koppling till det aktuella ärendet.

Auktoriserad företrädare för tredjelandsföretag

43 § Ett företag som avses i 1 kap. 6 eller 7 § ska utse en auktoriserad företrädare. Den auktoriserade företrädaren ska vara en fysisk eller juridisk person som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater i Europeiska unionen där företaget är verksamt.

I paragrafen regleras utseendet av en auktoriserad företrädare. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett tredjelandsföretag som omfattas av lagen ska utse en fysisk eller juridisk person, som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater i EU där företaget är verksamt, till sin auktoriserade företrädare.

44 § En auktorisering enligt 43 § är giltig när den har bekräftats av den auktoriserade företrädaren.

I paragrafen regleras giltigheten av en auktorisering. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

45 § Den auktoriserade företrädaren eller företaget ska underrätta tillsynsmyndigheten i det land där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad om att företaget är ett sådant företag som omfattas av lagen. Om den auktoriserade företrädaren har hemvist i eller är etablerad i ett annat land än Sverige ska även den svenska tillsynsmyndigheten underrättas.

I paragrafen regleras den auktoriserade företrädarens eller företagets skyldighet att informera tillsynsmyndigheten om att företaget omfattas av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att den auktoriserade företrädaren och företaget ska underrätta tillsynsmyndigheten om att företaget är ett sådant företag som omfattas av lagen. Bestämmelsen säkerställer att tillsynsmyndigheten får information om vilka tredjelandsföretag som omfattas av lagen.

46 § Den auktoriserade företrädaren eller företaget ska lämna den auktoriserade företrädarens kontaktuppgifter till tillsynsmyndigheten i det land där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad. Om den auktoriserade företrädaren har hemvist i eller är etablerad i ett annat land än Sverige ska även den svenska tillsynsmyndigheten underrättas.

I paragrafen regleras den auktoriserade företrädarens eller företagets skyldighet att informera tillsynsmyndigheten om kontaktuppgifter till företrädaren. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att den auktoriserade företrädaren eller företaget ska lämna den auktoriserade företrädarens kontaktuppgifter till den behöriga tillsynsmyndigheten. Med kontaktuppgifter avses den auktoriserade företrädarens namn, adress, e-postadress och telefonnummer.

Syftet med bestämmelsen är att garantera att tillsynsmyndigheten kan nå den auktoriserade företrädaren snabbt och effektivt, vilket är nödvändigt för att övervaka företagets efterlevnad av lagen.

47 § Den auktoriserade företrädaren ska på begäran lämna en kopia av auktoriseringen på svenska eller engelska till tillsynsmyndigheten.

I paragrafen regleras en skyldighet att lämna en kopia av auktoriseringen. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

48 § Företaget ska ge den auktoriserade företrädaren

1. behörighet att ta emot meddelanden från tillsynsmyndigheten i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden av denna lag, och
2. de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheten.

Av paragrafen framgår den auktoriserade företrädarens behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 7.15. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att den auktoriserade företrädaren ska ha behörighet att ta emot meddelanden från tillsynsmyndigheten i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden av lagen samt de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheten. Syftet är att garantera att tillsynsmyndigheten kan kommunicera och samarbeta med en företrädare som har både mandat och resurser att agera för företaget.

Kommunikation om tillbörlig aktsamhet

49 § Ett företag ska på sin webbplats offentliggöra en årlig redogörelse med information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget tillämpar.

Redogörelsen ska vara på svenska och engelska och ha det innehåll som har fastställts i en delegerad akt och antagits av Europeiska kommissionen enligt artikel 16 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

För ett företag som avses i 1 kap. 6 § ska redogörelsen även innehålla sådan information om företagets auktoriserade företrädare som avses i 46 §.

Offentliggörandet ska ske senast ett år efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket redogörelsen upprättas eller, för ett företag som inte är skyldigt att upprätta årsredovisning, senast den dag då årsredovisningen offentliggörs.

I paragrafen regleras kommunikation om tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.14. Paragrafen genomför artikel 16 och delvis artikel 17 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att ett företag ska offentliggöra en årlig redogörelse på svenska och engelska med information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget tillämpar på sin webbplats. Att redogörelsen publiceras på företagets webbplats på det sätt och med det innehåll som i övrigt följer av paragrafen är således tillräckligt för att den ska anses vara offentliggjord.

Av *andra stycket* framgår att redogörelsen ska ha det innehåll som har fastställts i en delegerad akt och antagits av EU-kommissionen enligt artikel 16 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *tredje stycket* ska tredjelandsföretaget i redogörelsen ange bl.a. den auktoriserade företrädarens namn.

Av *fjärde stycket* följer att redogörelsen ska offentliggöras på företagets webbplats senast ett år efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket redogörelsen upprättas eller, för ett tredjelandsföretag som rapporterar frivilligt enligt EU:s redovisningsdirektiv, senast den dag då årsredovisningen offentliggörs.

50 § Bestämmelserna i 49 § ska inte tillämpas av företag som är skyldiga att upprätta en hållbarhetsrapport eller som är undantagna från det kravet därför att de omfattas av hållbarhetsrapporten för en koncern.

I paragrafen finns ett undantag från kravet på kommunikation om tillbörlig aktsamhet. Övervägandena finns i avsnitt 7.14. Paragrafen genomför artikel 16 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att 49 § ska inte tillämpas av företag som är skyldiga att upprätta en hållbarhetsrapport eller som är undantagna från det kravet därför att de omfattas av hållbarhetsrapporten för en koncern. Det innebär att de företag som omfattas av kravet på att offentliggöra en årlig redogörelse med information om företagets förfarande för tillbörlig aktsamhet endast är företag som omfattas av denna lag men som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera.

Undantaget innebär att många av de företag som omfattas av lagen inte har någon skyldighet att kommunicera om tillbörlig aktsamhet enligt lagen.

51 § När ett företag offentliggör en redogörelse enligt 49 § ska det samtidigt lämna redogörelsen till den myndighet som regeringen har utsett till insamlingsorgan enligt artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2859 av den 13 december 2023 om inrättande av en europeisk gemensam åtkomstpunkt som ger centraliserad tillgång till allmänt tillgänglig information som är relevant för finansiella tjänster, kapitalmarknader och hållbarhet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur en redogörelse ska lämnas enligt första stycket och om metadata.

I paragrafen anges att ett företag ska lämna redogörelsen enligt 49 § till ett insamlingsorgan. Övervägandena finns i avsnitt 7.14. Paragrafen genomför delvis artikel 17 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Paragrafen innebär att ett företag, samtidigt som det offentliggör en redogörelse med information om det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget tillämpar, ska lämna redogörelsen till ett av

regeringen utsett insamlingsorgan enligt EU-förordningen om sådana organ.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter hur redogörelsen ska lämnas till insamlingsmyndigheten och om metadata, i syfte att redogörelsen ska tillgängliggöras i EU-databasen för företagsinformation, Esap.

Tillbörlig aktsamhet på koncernnivå

52 § Ett dotterföretag får ge ett moderföretag i samma koncern i uppgift att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet åt dotterföretaget. När dotterföretaget gör det ska följande gälla.

1. Dotterföretaget och moderföretaget ska samarbeta samt ge varandra den information som är nödvändig för att kraven ska kunna fullgöras.
2. Moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet ska anpassas så att det säkerställs att dotterföretaget visar riskbaserad tillbörlig aktsamhet.
3. Dotterföretaget ska följa moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet och ska integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem, med en tydlig beskrivning av vad som ska uppfyllas av moderföretaget.
4. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget informera berörda parter om vad som fullgörs av moderföretaget.
5. Om det är nödvändigt ska dotterföretaget fortsätta vidta lämpliga åtgärder för att förebygga negativa effekter, få negativa effekter att upphöra, avhjälpa negativa effekter och samråda med berörda parter i enlighet med denna lag.
6. När det är lämpligt ska dotterföretaget sträva efter att det avtalas om åtaganden med dotterföretagets affärspartner om att en uppförandekod eller handlingsplan ska följas i enlighet med denna lag.
7. När det är lämpligt ska dotterföretaget avbryta en affärsförbindelse i enlighet med denna lag.

Dotterföretaget är ansvarigt för att kraven på tillbörlig aktsamhet efterlevs även om moderföretaget har tagit på sig att fullgöra kraven.

Paragrafen behandlar tillbörlig aktsamhet på koncernnivå. Övervägandena finns i avsnitt 7.16. Paragrafen genomför artikel 6 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att ett moderbolag kan åta sig att fullgöra kraven på tillbörlig aktsamhet för dotterbolagets räkning. Bestämmelsen är frivillig och innebär således inte någon skyldighet att centralisera arbetet med tillbörlig aktsamhet inom koncernen.

I bestämmelsen anges också de krav som måste vara uppfyllda när dotterföretaget förlitar sig på moderföretaget.

Av *första stycket 1* framgår att företagen har en ömsesidig skyldighet att samarbeta och utbyta den information som behövs för att säkerställa att kraven fullgörs. Med nödvändig information avses all information som krävs för att hantera negativa effekter i dotterföretaget och verksamhetskedjan. Detta innefattar bl.a. riskbedömningar, uppgifter om affärspartner, information om vidtagna och planerade åtgärder, resultat av uppföljning samt uppgifter om klagomål och samråd med berörda parter.

Av *första stycket 2* framgår att moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet ska anpassas så att det säkerställer riskbaserad tillbörlig aktsamhet hos dotterföretaget.

Enligt *första stycket 3* ska dotterföretaget tillämpa moderföretagets ramverk för tillbörlig aktsamhet samt integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta styrdokument och riskhanteringssystem. För en beskrivning av vilka krav som ställs på ett ramverk för tillbörlig aktsamhet hänvisas till författningskommentarerna till 3 kap. 2–4 §§. Dotterföretaget måste dessutom tydligt beskriva vilka delar som fullgörs av moderföretaget.

Av *första stycket 4* framgår att dotterföretaget, om det är nödvändigt, ska informera berörda parter om vad som uppfylls av moderföretaget. En definition av berörda parter finns i 2 kap. 1 §, se författningskommentaren till den paragrafen. Vad som är nödvändigt att informera berörda parter om får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

I *första stycket 5* anges att dotterföretaget, trots centraliseringen, om det är nödvändigt måste vidta egna åtgärder för att förebygga, stoppa och avhjälpa negativa effekter samt samråda med berörda parter enligt lagen. I vilken utsträckning det är nödvändigt att dotterföretaget vidtar åtgärder får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Av *första stycket 6* framgår att dotterföretaget, när det är lämpligt, ska sträva efter att det avtalas om åtaganden med dotterföretagets affärspartner om att en uppförandekod eller handlingsplan ska följas. Dessa skyldigheter följer av 3 kap. 11 § tredje stycket 2 och 3 kap. 13 § fjärde stycket 2. En definition av affärspartner finns i 2 kap. 1 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

Av *första stycket 7* framgår att dotterföretaget, när det är lämpligt, ska avbryta en affärsförbindelse. Ett sådant avbrytande ska ske i enlighet med 3 kap. 21–25 §§.

Enligt *andra stycket* ansvarar dotterföretaget även fortsättningsvis för att kraven på tillbörlig aktsamhet efterlevs, även om moderföretaget har åtagit sig att fullgöra dessa. Bestämmelsen tydliggör att en centralisering enligt första stycket inte innebär någon civilrättslig ansvarsförskjutning mellan företagen. Dotterföretaget måste därför fortlöpande försäkra sig om att moderföretagets åtgärder är tillräckliga och vid behov vidta åtgärder.

4 kap. Tillsyn

Tillsynsmyndighet

1 § Den eller de myndigheter som regeringen bestämmer ska vara tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndigheten ska utöva tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

I paragrafen regleras vem som ska vara tillsynsmyndighet samt vad syftet med tillsynen är. Övervägandena finns i avsnitt 9.6 och i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 24 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt bestämmelsen bemyndigas regeringen att bestämma vilken myndighet som ska vara tillsynsmyndighet. Syftet med tillsynen är att kontrollera att företagen uppfyller sina skyldigheter enligt lagen.

Anmälningar om välgrundade farhågor

2 § Fysiska och juridiska personer får till tillsynsmyndigheten anmäla en välgrundad farhåga om att ett företag inte följer denna lag.

I paragrafen regleras rätten att anmäla en s.k. välgrundad farhåga till tillsynsmyndigheten. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 26 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av paragrafen framgår att fysiska och juridiska personer har rätt att till tillsynsmyndigheten anmäla en välgrundad farhåga om att ett företag inte följer lagen om företagsansvar. En anmälan bör kunna skickas till tillsynsmyndigheten bl.a. via post eller e-post, vilket är kommunikationssätt som svenska myndigheter har tillgång till och som är lätta för alla att använda och förstå.

3 § Tillsynsmyndigheten ska informera den som har anmält en välgrundad farhåga om vilken bedömning som tillsynsmyndigheten gör med anledning av anmälan.

Paragrafen reglerar myndighetens informationsskyldighet mot den som har lämnat in en anmälan om en välgrundad farhåga. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 26 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Tillsynsmyndigheten måste, sedan en anmälan inkommit till myndigheten, i första hand ta ställning till om anmälan är välgrundad. Skulle anmälan inte vara välgrundad finns det inte anledning för myndigheten att inleda en utredning. För tillsynsmyndigheten handlar det därmed om att först bedöma om uppgifterna tyder på att ett företag åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen om företagsansvar. Oavsett om myndigheten inleder en utredning eller ej ska den informera anmälaren om sin bedömning. Därmed har en anmälare alltid rätt att bli informerad om huruvida myndigheten har inlett en utredning samt om skälen för att en utredning har inletts eller ej.

Tillsynsåtgärder

4 § Tillsynsmyndigheten får inleda och genomföra utredningar på eget initiativ eller med anledning av en anmälan enligt 2 §.

Paragrafen reglerar på vilka sätt tillsynsmyndigheten kan inleda en utredning. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 26 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

För att tillsynsmyndigheten ska kunna övervaka efterlevnaden av företagens skyldigheter har den möjlighet att inleda utredningar på eget initiativ. Tillsynsmyndigheten kan även inleda en utredning som en följd av att en anmälan om en välgrundad farhåga bedöms vara välgrundad.

För att en anmälan ska vara välgrundad bör uppgifterna vara konkreta och väl underbyggda samt innehålla information om omständigheter som objektivt sett är eller skulle kunna vara lagöverträdelser. Härvid kan myndigheten även beakta omfattningen av underlag som getts in till stöd för anmälan, såsom tidningsartiklar, vetenskapliga artiklar eller annat material.

5 § Den som står under tillsyn ska på begäran av tillsynsmyndigheten lämna den information som behövs för tillsynen.

I paragrafen regleras tillsynsmyndighetens rätt till information. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 25.1 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att ett företag som är föremål för tillsyn på begäran av tillsynsmyndigheten ska lämna den information som behövs för tillsynen. Vid bedömningen av vilka upplysningar och handlingar som får begäras ut, ska proportionalitetsprincipen beaktas, jämför 5 § tredje stycket förvaltningslagen (2017:900). Uppgiftsskyldigheten får inte göras mer långtgående än vad som behövs för tillsynen i ärendet och ska stå i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot.

6 § Tillsynsmyndigheten har i den omfattning det behövs för tillsynen rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, som används av ett företag som omfattas av lagen.

Företaget ska underrättas på förhand om en undersökning enligt första stycket, om inte en sådan underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen.

I paragrafen regleras tillsynsmyndighetens rätt till tillträde. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 25.3.

I *första stycket* anges att tillsynsmyndigheten har rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen i den utsträckning det krävs för tillsynen. Tillträdesrätten gäller dock inte för privatbostäder.

Vid en begäran från tillsynsmyndigheten om att få tillträde till vissa lokaler måste myndigheten beakta proportionalitetsprincipen. Det intrång som tillträdet innebär måste alltså stå i proportion till myndighetens behov. Rätten till tillträde ger inte tillsynsmyndigheten rätt att bereda sig tillträde med tvång. Om det företag som är föremål för tillsyn inte samarbetar, kan dock tillsynsmyndigheten begära hjälp av Kronofogdemyndigheten, se 8 §.

Av *andra stycket* framgår att tillträde ska genomföras efter en förhandsunderrättelse till företaget, utom i de fall en sådan underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen. Utgångspunkten är således att tillsynsmyndigheten ska anmäla till företaget att en undersökning på plats kommer att ske och när den äger rum. Hur lång tidsfristen ska vara får avgöras i varje enskilt fall, men den ska vara meningsfull. Avgörande för om en inspektion ska anses som

anmäld på förhand bör därför vara att företaget har reell möjlighet att agera utifrån beslutet om inspektionen och, om aktören motsätter sig inspektionen, begära en prövning av beslutet hos domstol innan det verkställs.

Normalt bör en inspektion anses vara föranmäld om underrättelsen om inspektionen skett i så god tid att företaget har haft möjlighet att under någon eller några dagar begära en domstolsprövning av ett yrkande om inhibition av inspektionsbeslutet.

När en underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen får avgöras i det enskilda fallet. Det kan exempelvis röra sig om fall där det finns en risk för att en berörd aktör i syfte att undvika tillsyn försvårar sådan om denne på förhand skulle få veta att myndigheten avser att utföra en inspektion. När det föreligger en sådan sabotagerisk skulle en underrättelse typiskt sett hindra ett effektivt genomförande av undersökningen. I sådana fall bör tillsynsmyndigheten använda sig av möjligheten att utföra undersökningen utan förhandsanmälan.

7 § Tillsynsmyndigheten får förelägga ett företag att

1. upphöra med en överträdelse genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett agerande,
2. avstå från att upprepa en överträdelse, eller
3. vidta avhjälpande åtgärder.

Om det finns en överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada, får tillsynsmyndigheten besluta att föreläggandet ska gälla omedelbart.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens möjlighet att besluta om förelägganden i samband med tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 25 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Genom *första stycket* ges tillsynsmyndigheten möjlighet att förelägga ett företag att upphöra med en överträdelse genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett agerande, avstå från att upprepa en överträdelse, eller vidta avhjälpande åtgärder.

Myndigheten får ingripa mot överträdelser av lagen och har ett stort utrymme att i det enskilda fallet avgöra på vilket sätt ett föreläggande ska utformas. Myndigheten är därmed inte anvisad att besluta på ett visst sätt vid en överträdelse. Ingripandet ska vara proportionerligt, vilket bl.a. följer av 5 § tredje stycket förvaltningslagen (2017:900). Det innebär att hänsyn också ska tas till effekterna för

den som beslutet gäller och att åtgärden inte får gå längre än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet.

Av *andra stycket* följer att tillsynsmyndigheten redan på utredningsstadiet, dvs. innan ett tillsynsärende är utredningsmässigt klart, kan besluta interimistiskt om ett föreläggande under pågående förfarande. För att ett föreläggande ska få beslutas interimistiskt krävs att det finns en överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada. Det innebär att det måste finnas objektivt godtagbara skäl av tyngd för en sådan åtgärd. Avsikten är att interimistiska förelägganden ska användas i allvarligare situationer som kan få negativa konsekvenser av betydelse, om inte företaget omedelbart åläggs att vidta vissa åtgärder.

Av *tredje stycket* framgår att tillsynsmyndigheten får förena ett föreläggande med vite. När vite föreläggs är lagen (1985:206) om viten tillämplig.

8 § Tillsynsmyndigheten får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 5 och 6 §§.

Vid handräckning gäller det som sägs i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet, avhysning eller avlägsnande.

Om tillsynsmyndigheten begär det, ska Kronofogdemyndigheten inte i förväg underrätta den som undersökningen ska genomföras hos innan verkställighet sker.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handräckning. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

I *första stycket* anges i vilka fall tillsynsmyndigheten får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten. Det kan bli aktuellt om ett företag vägrar att ge tillsynsmyndigheten information eller tillträde till en lokal.

Vid handräckning gäller enligt *andra stycket* att bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet, avhysning eller avlägsnande. Det innebär att verkställighet ska ske enligt det förfarande som regleras i bl.a. 16 kap. 11–12 a §§ utsökningsbalken.

Av *tredje stycket* framgår att Kronofogdemyndigheten inte i förväg ska underrätta den hos vilken undersökningen ska genomföras, om tillsynsmyndigheten begär det. Bestämmelsen ger utrymme för att avvika från utsökningsbalkens regler om att det berörda företaget ska underrättas innan verkställighet sker.

Det krävs inte att ett ärende är brådskande för att Kronofogdemyndigheten ska få genomföra en platsundersökning utan att i förväg underrätta det berörda företaget, utan det räcker att tillsynsmyndigheten begär det. Av 6 § följer att en sådan begäran får ske endast om en underrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av undersökningen.

Sanktionsavgift

9 § Tillsynsmyndigheten får besluta att ta ut en sanktionsavgift av ett företag till följd av en överträdelse av de skyldigheter som följer av denna lag.

I paragrafen regleras en möjlighet för tillsynsmyndigheten att besluta om sanktionsavgift. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 27 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av paragrafen framgår att tillsynsmyndigheten får besluta om administrativa sanktionsavgifter mot ett företag som inte följer lagen. Tillsynsmyndigheten får ta ut sanktionsavgift vid överträdelser och det ska ske med tillämpning av strikt ansvar där det saknar betydelse om överträdelsen skett av misstag eller uppsåtligen. Det är alltså upp till myndigheten att i det enskilda fallet bedöma om en överträdelse ska leda till en sanktionsavgift, se även författningskommentaren till 11 §.

10 § Sanktionsavgiften ska uppgå till minst 5 000 kronor och högst tre procent av nettoomsättningen för företaget under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om sanktionsavgift. Om företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern ska sanktionsavgiften beräknas utifrån koncernens omsättning.

Paragrafen reglerar sanktionsavgiftens storlek. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 27.4 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att en sanktionsavgift ska bestämmas till minst 5 000 kronor och högst tre procent av nettoomsättningen för företaget under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om sanktionsavgift. Det innebär att maximinivån beror på vilket företag det rör sig om. Om det aktuella företaget är det yttersta moderföretaget i en koncern ska den högsta nivån beräknas utifrån koncernens omsättning.

Det stora spannet mellan minimibelopp och maximibelopp ger tillsynsmyndigheten stor handlingsfrihet kring utformningen av sanktionen. Detta gör att tillsynsmyndigheten kan anpassa sanktionen för att vara effektiv, proportionerlig och avskräckande i varje enskilt fall med beaktande av samtliga omständigheter.

11 § Vid bedömningen av om en sanktionsavgift ska påföras och när sanktionsavgiftens storlek fastställs ska tillsynsmyndigheten ta särskild hänsyn till

1. överträdelsens art, allvar och varaktighet samt hur allvarliga effekterna som överträdelsen har lett till är,
2. investeringar som har gjorts och riktat stöd som har tillhandahållits av företaget,
3. det samarbete som skett med andra för att åtgärda effekterna som överträdelsen avser,
4. i vilken utsträckning företaget har beslutat om prioritering av negativa effekter,
5. tidigare överträdelser från företagets sida,
6. i vilken utsträckning företaget har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med situationen,
7. den ekonomiska vinst som företaget gjort eller förlust som det undvikit genom överträdelsen, och
8. andra försvårande eller förmildrande omständigheter.

Paragrafen reglerar vilka omständigheter som ska beaktas vid bestämmandet av om en sanktionsavgift ska meddelas och vid fastställandet av sanktionsavgiftens storlek. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 27.2 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Vid bedömningen i det enskilda fallet bör hänsyn tas till alla relevanta omständigheter. De omständigheter som anges i paragrafen bör särskilt beaktas. Uppräkningen är inte uttömmande. EU-kommissionen ska utfärda vägledning för att hjälpa tillsynsmyndigheterna att fastställa nivån på sanktioner.

12 § En sanktionsavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har fått laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Om sanktionsavgiften inte betalas inom den tid som anges i första stycket, ska tillsynsmyndigheten i ett offentligt uttalande redogöra för vilket företag som är ansvarigt för överträdelsen och för överträdelsens art.

Om sanktionsavgiften inte betalas inom den tid som anges i första stycket, ska tillsynsmyndigheten också lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

En sanktionsavgift tillfaller staten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om betalning av sanktionsavgift. Övervägandena finns i 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 27.3 b i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

13 § Ett beslut om sanktionsavgift ska delges företaget.

I paragrafen regleras delgivning av beslut om sanktionsavgift. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av paragrafen framgår att beslut om sanktionsavgift ska delges. Beslutet ska delges den som i beslutet åläggs att betala sanktionsavgift, dvs. företaget. Bestämmelser om delgivning finns i delgivningslagen (2010:192).

14 § En sanktionsavgift får inte beslutas om

1. den som anspråket riktas mot inte har fått tillfälle att yttra sig inom två år från den dag då överträdelsen ägde rum,
2. överträdelsen omfattas av ett föreläggande som har förenats med vite och den ligger till grund för en ansökan om att döma ut vitet,
3. det har beslutats en sanktionsavgift för överträdelsen enligt annan författning, eller
4. överträdelsen omfattas av ett föreläggande om vite enligt en annan författning och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om att döma ut vitet.

Paragrafen innehåller förbud mot att besluta om sanktionsavgifter i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av *första punkten* framgår att en sanktionsavgift får beslutas endast om den som avgiften ska tas ut av, dvs. företaget, har fått tillfälle att yttra sig inom två år från den dag då överträdelsen ägde rum. För att någon ska anses ha fått tillfälle att yttra sig måste denne enligt 25 § förvaltningslagen (2017:900) ha underrättats om allt material av betydelse för beslutet och fått tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Bevisbördan för att detta har skett ligger på tillsynsmyndigheten.

Tidsfristen räknas från när överträdelsen, dvs. den otillåtna eller felaktiga handlingen, ägde rum. När det gäller pågående överträdelser börjar preskriptionstiden löpa först när överträdelsen har upphört.

Syftet med att ge företaget tillfälle att yttra sig är att ge det möjlighet att påtala eventuella felaktigheter och omständigheter i utred-

ningsmaterialet som kan utgöra skäl för befrielse från avgift innan beslut fattas.

Av *andra punkten*, som liksom tredje och fjärde punkterna syftar till att förhindra en dubbelprövning i strid med Europakonventionen och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, framgår att en sanktionsavgift inte får beslutas om överträdelsen omfattas av ett föreläggande som har förenats med vite och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Enligt *tredje punkten* får en sanktionsavgift inte beslutas om det har beslutats en sanktionsavgift för överträdelsen enligt annan författning.

Av *fjärde punkten* framgår att en sanktionsavgift inte får beslutas om överträdelsen omfattas av ett föreläggande om vite enligt en annan författning och den ligger till grund för en ansökan om att döma ut vitet.

15 § En beslutad sanktionsavgift faller bort om beslutet om avgiften inte har verkställts inom fem år från det att beslutet har fått laga kraft.

I paragrafen regleras preskription av sanktionsavgifter. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Bestämmelsen innebär att en sanktionsavgift preskriberas om inte någon verkställighet av den har skett inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

16 § Tillsynsmyndigheten ska offentliggöra beslut om sanktioner på sin webbplats. Besluten ska offentliggöras utan personuppgifter och finnas tillgängliga på webbplatsen under minst fem år.

Paragrafen reglerar offentliggörande av beslut om sanktioner. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 27.5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

17 § Tillsynsmyndigheten ska årligen offentliggöra en rapport om tillsynen på sin webbplats.

Paragrafen reglerar offentliggörandet av en rapport om tillsynen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 24.10 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Samarbete och utbyte av information

18 § Tillsynsmyndigheten ska samarbeta och utbyta information med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkten.

Paragrafen reglerar europeiskt samarbete och utbyte av information. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artiklarna 21.2 och 28.2 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen följer en skyldighet för tillsynsmyndigheten att samarbeta och utbyta information med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter och den gemensamma kontaktpunkten. Såväl det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter som den gemensamma kontaktpunkten ska inrättas av EU-kommissionen.

Samarbetet inom det europeiska nätverket ska bl.a. ske för att identifiera företag inom respektive medlemsstats jurisdiktion. Samarbetet inom ramen för den gemensamma kontaktpunkten syftar bl.a. till att tillsynsmyndigheten ska tillgängliggöra information och vägledning från kommissionen.

19 § Tillsynsmyndigheten ska, utöver vad som följer av 18 §, samarbeta och utbyta information direkt med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater.

Paragrafen reglerar europeiskt samarbete och utbyte av information. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 28.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att tillsynsmyndigheten ska samarbeta och utbyta information direkt med behöriga myndigheter i andra medlemsstater. Paragrafen är sekretessbrytande och ger tillsynsmyndigheten möjlighet att lämna ut information till utländska tillsynsmyndigheter (se 8 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]).

20 § På begäran av en tillsynsmyndighet i annan medlemsstat ska tillsynsmyndigheten lämna det bistånd som behövs för att den myndigheten ska kunna utöva sin tillsyn.

Tillsynsmyndigheten ska snarast, men senast en månad från mottagandet, vidta nödvändiga åtgärder för att besvara en begäran om bistånd. Tidsfristen får förlängas med högst två månader, om skälen till att det är nödvändigt anges.

Tillsynsmyndigheten ska informera den tillsynsmyndighet som begärt bistånd om handläggningen och om resultatet av begäran.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens skyldighet att lämna bistånd till behöriga tillsynsmyndigheter inom EU. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delar av artikel 28 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att tillsynsmyndigheten på begäran av en behörig myndighet i ett annat land inom EU ska lämna behövligt bistånd åt den utländska myndigheten. Den svenska tillsynsmyndigheten är endast skyldig att lämna begärt bistånd om det ryms inom ramen för myndighetens befogenheter.

Av *andra stycket* framgår att tillsynsmyndigheten snarast, men senast en månad från mottagandet, ska vidta nödvändiga åtgärder för att besvara en begäran om bistånd. Tidsfristen får dock förlängas med högst två månader, om myndigheten motiverar varför det är nödvändigt.

Enligt *tredje stycket* ska tillsynsmyndigheten informera den som begärt bistånd om handläggningen och om resultatet av begäran. Det kan exempelvis handla om att underrätta den utländska myndigheten om vilka undersökningsåtgärder som behöver vidtas för att besvara begäran.

21 § Tillsynsmyndigheten får begära att en tillsynsmyndighet i ett annat land inom Europeiska unionen lämnar bistånd när det kan underlätta handläggningen av ett ärende eller om det i något annat fall behövs för att utöva tillsyn över att denna lag följs.

En begäran om bistånd ska innehålla all information som behövs för att tillsynsmyndigheten i den andra medlemsstaten ska kunna besvara begäran. Syftet med begäran och skälen för den ska anges.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens möjlighet att begära bistånd av behöriga tillsynsmyndigheter inom EU. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delar av artikel 28 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

22 § Tillsynsmyndigheten får använda den information som mottagits efter en begäran om bistånd från en tillsynsmyndighet i en annan medlemsstat endast för det ändamål för vilket informationen begärdes.

Paragrafen reglerar användandet av information som tillsynsmyndigheten mottagit efter en begäran om bistånd. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 28.5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att de uppgifter som tillsynsmyndigheten får från en tillsynsmyndighet i en annan medlemsstat inte får användas för något annat ändamål än det för vilket de begärdes. Regleringen innebär ett förbud att använda upplysningarna för något annat ändamål än det som den svenska tillsynsmyndigheten angav i sin begäran. Uppgifterna får t.ex. inte lämnas vidare till andra myndigheter för att användas i deras verksamhet.

23 § Om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten komma överens med tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater om avgifter för bistånd.

Paragrafen reglerar avtal om avgifter för bistånd. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 28.7 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Genom bestämmelsen bemyndigas tillsynsmyndigheten att ingå överenskommelser med behöriga tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater om avgifter för internationellt bistånd. Detta bör endast göras i undantagsfall. Huvudregeln är att några avgifter, eller ersättning för kostnader i annan form, inte ska tas ut.

24 § Tillsynsmyndigheten ska underrätta det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om vilka tredjelandsföretag som myndigheten är behörig att ingripa mot och om varje begäran från ett tredjelandsföretag om att behörig tillsynsmyndighet ska ändras.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens informationsskyldighet i förhållande till det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 28.8 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

25 § Tillsynsmyndigheten ska informera det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om sina beslut om sanktionsavgifter.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens informationsskyldighet mot det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 27.5 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I bestämmelsen anges att tillsynsmyndigheten ska informera det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om de sanktionsavgifter som myndigheten beslutar om. Det sker lämpligen genom att besluten skickas till nätverket.

Ansökningar om undantag från lagen

26 § Om förutsättningarna för undantag från fullgörandet av skyldigheterna enligt denna lag enligt 1 kap. 8 § är uppfyllda ska tillsynsmyndigheten bevilja undantaget.

Paragrafen anger när tillsynsmyndigheten ska besluta om att undanta ett s.k. holdingföretag från lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i 8.2. Paragrafen genomför artikel 2.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

I paragrafen anges att tillsynsmyndigheten ska bevilja undantaget för holdingföretag enligt 1 kap. 8 § om förutsättningarna för undantag är uppfyllda. I författningskommentaren till 1 kap. 8 § har utvecklats vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att ett holdingföretag efter ansökan till tillsynsmyndigheten ska kunna undantas från lagens tillämpningsområde.

27 § Tillsynsmyndigheten ska informera tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföretaget är etablerat om att en ansökan om undantag har gjorts och om sitt beslut.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens informationsskyldighet såvitt avser undantag för s.k. holdingföretag. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 2.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att tillsynsmyndigheten ska informera tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföre-

taget är etablerat om en ansökan enligt 1 kap. 8 § om undantag för holdingföretag.

Åtgärder på grund av brister i fråga om auktoriserade företrädare

28 § Om ett företag som är verksamt i Sverige och som ska utse en auktoriserad företrädare enligt de någon av de lagar eller andra författningar som genomför direktivet om tillbörlig aktsamhet i medlemsstaterna inte fullgör sina skyldigheter avseende en sådan företrädare, får tillsynsmyndigheten ingripa mot företaget.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens behörighet att ingripa mot ett företag i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen framgår att om ett företag som omfattas av ett krav på att utse en auktoriserad företrädare enligt lagen som genomför direktivet om tillbörlig aktsamhet i någon medlemsstat inte fullgör sina skyldigheter med anledning av detta, är tillsynsmyndigheten behörig att ingripa mot företaget om det är verksamt i Sverige. Det innebär att tillsynsmyndigheten i dessa fall är behörig att vidta åtgärder mot ett företag som omfattas av kravet på att utse en auktoriserad företrädare, även om företaget inte i övrigt omfattas av den svenska lagen.

29 § Tillsynsmyndigheten ska underrätta tillsynsmyndigheterna i de andra medlemsstaterna via det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter innan den ingriper mot ett företag som inte fullgör sina skyldigheter avseende auktoriserad företrädare.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens skyldighet att i vissa fall underrätta tillsynsmyndigheterna i de andra medlemsstaterna via det europeiska nätverket. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför delvis artikel 23 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Information och stöd

30 § Tillsynsmyndigheten ska ge information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor.

Tillsynsmyndigheten ska på sin webbplats ge tillgång till
1. Europeiska kommissionens delegerade akter om vad redogörelsen enligt 3 kap. 49 § ska innehålla,
2. Europeiska kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler och de riktlinjer som kommissionen i övrigt har utfärdat,
3. den gemensamma kontaktpunkten, och
4. information till berörda parter om hur de kan delta i förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens skyldighet att ge information, stöd och vägledning. Övervägandena finns i avsnitt 8.2. Paragrafen genomför artikel 20.1 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* följer att tillsynsmyndigheten ska ge information, stöd och vägledning till företag, deras affärspartner och andra berörda parter. Definitioner av företag, affärspartner och berörda parter finns i 2 kap. 1 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

Bestämmelsen innebär ett utvidgat ansvar för tillsynsmyndigheten att hjälpa de som omfattas av lagstiftningen att uppfylla sina skyldigheter jämfört med den serviceskyldighet som annars åligger myndigheter. Lagen omfattar företag inom ett brett spann av branscher och ställer krav på dem rörande deras agerande när de utövar affärsverksamhet internationellt i en global värdekedja.

Regelverket är komplext och bristande efterlevnad eller överträdelser kan leda till stora konsekvenser för det enskilda företaget. Därför får det förutsättas finnas ett behov av hjälp och stöd från den behöriga myndigheten. Syftet med det stöd som tillsynsmyndigheten ska lämna bör i första hand vara att underlätta för de företag som berörs av reglerna. Sådant stöd kan exempelvis utgöras av tydlig och uppdaterad vägledning på tillsynsmyndighetens webbplats.

Syftet är inte att tillsynsmyndigheten ska ge råd om hur tillsynsobjekten ska agera i specifika ärenden. Det naturliga är att information, stöd, och vägledning samlas på tillsynsmyndighetens webbplats.

Tillsynsmyndigheten ska ägna särskild uppmärksamhet åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor. Verksamhetskedja är definierat i 2 kap. 1 §.

Av *andra stycket* framgår att myndighetens webbplats i vart fall ska ge tillgång till EU-kommissionens delegerade akter om vad redogörelsen enligt 3 kap. 49 § ska innehålla, kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler och de riktlinjer som kommissionen i övrigt utfärdat, den gemensamma kontaktpunkten och infor-

mation till berörda parter om hur de kan delta i förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Avgifter till tillsynsmyndigheten

31 § Tillsynsmyndigheten får ta ut avgifter för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifternas storlek.

I paragrafen regleras avgifter för tillsynen. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

5 kap. Skadestånd, förbudstalan och preskription

1 § Bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen (1972:207).

Paragrafen innehåller en upplysning om att bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Genom bestämmelsen tydliggörs att underlåtenhet att uppfylla krav på tillbörlig aktsamhet kan medföra ett ansvar för att ersätta skada enligt allmänna regler om skadestånd. Bestämmelser om skadestånd som kan komma att aktualiseras om ett företag inte iakttar sina skyldigheter i olika avseenden finns även i särskild lagstiftning, t.ex. 32 kap. miljöbalken (1998:808) och 54 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Sådana skadeståndsbestämmelser kan inte ligga till grund för skadeståndsanspråk som avser överträdelser av denna lag.

2 § Allmän domstol får på yrkande från en enskild som lider skada till följd av en överträdelse av denna lag och som drabbats av en negativ effekt, besluta att ett företag ska vidta åtgärder för att överträdelsen ska upphöra.

Paragrafen reglerar s.k. förbudstalan. Övervägandena finns i avsnitt 9.5. Paragrafen genomför delvis artikel 29.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av bestämmelsen följer att allmän domstol, på yrkande från en enskild som lider skada till följd av en överträdelse av lagen och som har drabbats av en negativ effekt, får besluta att företaget som har

begått överträdelsen ska vidta åtgärder för att överträdelsen ska upphöra (en s.k. förbudstalan).

Den som väcker en förbudstalan enligt lagen måste ange vilken eller vilka åtgärder som företaget ska vidta för att överträdelsen ska upphöra. Det bör alltså inte vara möjligt att mer allmänt begära att åtgärder vidtas (jämför 42 kap. 2 § första stycket 1 rättegångsbalken). För att en talan ska kunna bifallas måste åtgärderna motsvara en skyldighet som företaget har enligt lagen. Den skyldighet som företaget inte har uppfyllt ska ha orsakat den skada som käranden lider av.

En talan ska handläggas i den ordning som gäller för tvistemål i allmänhet. Ett beslut om att företaget ska vidta åtgärder ska kunna verkställas enligt utsökningsbalken (se 16 kap. 12 §).

3 § Rätten till ersättning för skada med anledning av att ett företag har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag faller bort om talan mot företaget inte väcks inom fem år från det att överträdelsen upphört och den skadelidande fått kännedom om eller skäligen kan förväntas ha fått kännedom om

1. beteendet och att det utgjorde en överträdelse,
2. att överträdelsen orsakat denne skada, och
3. överträdarens identitet.

Preskription infaller dock aldrig tidigare än vad som följer av 2 § preskriptionslagen (1981:130).

Paragrafen reglerar preskription. Övervägandena finns i avsnitt 9.5. Paragrafen genomför delvis artikel 29.3 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Av *första stycket* framgår att rätten till ersättning preskriberas först om talan inte väcks inom fem år räknat från det att överträdelsen upphörde och den skadelidande har fått eller skäligen kan förväntas ha fått kännedom om samtliga de omständigheter som anges i punkterna 1–3. Med formuleringen ”skäligen kan förväntas ha fått kännedom om” markeras att de ytterligare krav som ställs för att rätten till ersättning ska preskriberas är låga.

Av *andra stycket* framgår att preskription aldrig infaller tidigare än vad som följer av 2 § preskriptionslagen.

Paragrafen innebär att rätten att kräva skadestånd på grund av en överträdelse av lagen faller bort först när både tiden beräknad enligt första stycket och den allmänna preskriptionstiden har löpt ut.

6 kap. Överklagande

1 § Tillsynsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynsmyndighetens beslut att inte vidta åtgärder med anledning av en välgrundad farhåga får överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar rätten att överklaga tillsynsmyndighetens beslut enligt denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 8.3. Paragrafen genomför delvis artikel 25 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *första stycket* får tillsynsmyndighetens beslut överklagas. Överklagande sker till förvaltningsrätt.

I *andra stycket* anges att tillsynsmyndighetens beslut att inte vidta åtgärder med avseende på en välgrundad farhåga får överklagas.

Enligt *tredje stycket* krävs prövningstillstånd hos kammarrätten. Kravet på prövningstillstånd gäller för mål som inleds genom överklagande till förvaltningsrätten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2030 i fråga om 3 kap. 49 §, den 1 januari 2031 i fråga om 3 kap. 51 § och i övrigt den 26 juli 2029.

2. Bestämmelserna om tillsynsmyndighetens ingripanden mot företag ska tillämpas i fråga om överträdelser av skyldigheter som har skett efter ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 13. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna genomför delvis artikel 37 i direktivet om tillbörlig aktsamhet.

Enligt *första punkten* träder lagen huvudsakligen i kraft den 26 juli 2029.

Av *andra punkten* framgår att lagen inte ska tillämpas retroaktivt.

15.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

30 kap. Sekretess till skydd för enskild i verksamhet som avser tillsyn m.m. i fråga om näringslivet

23 c §

Sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn enligt lagen (2027:000) om företagsansvar för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har lämnat in en anmälan om en välgrundad farhåga, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs.

För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst 20 år.

Paragrafen, som är ny, införs mot bakgrund av artikel 26.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (direktivet om tillbörlig aktsamhet). Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Av första stycket framgår att sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i tillsyn enligt lagen om företagsansvar för uppgift som kan avslöja identiteten på den som har lämnat in en anmälan om en välgrundad farhåga, om det kan antas att denne lider skada om uppgiften röjs.

Bestämmelsen innehåller ett rakt skaderekvisit vilket innebär att det råder en presumtion om offentlighet för en sådan uppgift. Sådana uppgifter som avses i bestämmelsen kan dock omfattas av den rätt till insyn i ett mål eller ärende som tillkommer en part enligt processrättsliga regler. Sekretessen kan även efterges av den som sekretessen är avsedd att skydda.

Av *andra stycket* framgår att för uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst 20 år.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av experten Henrik Lindholm

Utredningen om företagsansvar bygger på ett gediget arbete av utredaren och hans sekretariat. Utredningen är en direktivnära implementering i svensk lag med tydliga hänvisningar till den praxis som utvecklas av företag, fackliga organisationer, civilsamhälle och offentliga aktörer i arbetet med att leva upp till förväntningarna i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag, det vill säga det internationella ramverk som direktivet bygger på.

En begränsning för utredningen har varit kommittédirektivets utgångspunkt att direktivet ska genomföras på miniminivå, förslag utöver denna nivå har kunnat övervägas endast om de förenklar för företag och stärker det svenska näringslivets konkurrenskraft. Att problematisera kommittédirektivet för utredningen går utöver utredningens mandat och uppdrag, däremot bör betänkandet läsas i ljuset av denna begränsning inför de fortsatta diskussioner som kommer leda fram till lagstiftning. Med en annan utgångspunkt än ett genomförande på miniminivå hade utredningen även kunnat göra en vidare analys av exempelvis möjligheter till mer långtgående anpassning av befintlig lagstiftning.

Beträffande betänkandet som presenteras delar jag inte utredningens slutsatser med avseende på möjligheterna till effektiva rättsmedel när det gäller vad som ska bedömas som oöverkomliga kostnader och möjligheten att införa internationellt tvingande bestämmelser.

Ett uttalat syfte med direktivet är att säkerställa rätten till effektiva rättsmedel för de som drabbas av negativa effekter. Detta är något som tidigare har varit svårt eller omöjligt kopplat till det internationella ramverket för ansvarsfullt företagande, t.ex. när det gäller företags ansvar i globala värdekedjor. En central del i att säkerställa detta

är direktivets artikel 29 om civilrättsligt ansvar där det bl.a. fastslås att ”Kostnaderna för förfarandet är inte så höga att det blir oöverkomligt för kärande att begära rättslig prövning.”

För tolkningen av vad rätten till effektiva rättsmedel innebär hänvisar skäl 82 i direktivet bland annat till Århuskonventionen när det gäller tillgång till rättslig prövning. Det är också genom Århuskonventionens artikel 9(4) som begreppet *oöverkomligt kostsamt* introducerats i lag och praxis. Utredningen har därför gjort en gedigen genomlysning av olika aspekter av oöverkomliga kostnader i den svenska kontexten. Dock delar jag inte utredarens bedömning att inga ändringar behöver göras i svensk lag för att leva upp till implementering på miniminivå när det gäller att kostnaderna inte får bli oöverkomliga.

Utifrån tillämpning och diskussioner kring hur oöverkomligt ska tolkas i Århuskonventionen framgår att utgångspunkten ska vara kärandens situation, det vill säga kommer kostnaden hindra eller avskräcka (se bland annat EU-domstolens dom den 11 april 2013 i mål nr C-260/11, Edwards och Pallikaropoulos mot Environment Agency m.fl.). Vi måste alltså beakta situationen för de som direktivet är avsett att skydda. När det rör kränkningar av rättigheter kopplade till företags värdekedjor rör det sig i de flesta fall om resurssvaga individer som tillhör utsatta grupper i länder utanför EU. Vi ska alltså bedöma om kostnaderna kommer vara oöverkomliga för t.ex. en bangladeshisk textilarbetare som förlorat arbetet efter att ha tjänat minimilön eller en minderårig som arbetat på en kakaoodling i ett västafrikanskt land.

Givet kravet i svensk lag att utländska kärande ska ställa säkerhet för rättegångskostnader samt den finansiella risken att vid förlorat mål tvingas ersätta motpartens rättegångskostnader bedömer jag att det i praktiken är omöjligt för merparten av de som direktivet är tänkt att skydda att väcka talan. Utifrån de fall av överträdelser jag själv har jobbat med i internationella leverantörskedjor genom åren kan jag inte komma på ett fall där kostnaderna enligt den föreslagna modellen inte skulle ha varit så stora att de i praktiken utgjort ett hinder.

Att Sverige vid införandet av Århuskonventionen gjorde bedömningen att ändringar av svensk lag inte behövde göras för att leva upp till kravet på ej oöverkomligt kostsamma förfaranden kan bero på att Århuskonventionen inte på samma sätt som direktivet om till-

börlig aktsamhet syftar till att ge resurssvaga individer som tillhör utsatta grupper i länder utanför EU tillgång till rättsmedel.

Sammantaget är därför min bedömning att utredningen borde ha föreslagit någon av de mekanismer för att begränsa kostnader som nämns i betänkandet.

Ett ytterligare område där jag gör en annan bedömning än utredningen är möjligheten att göra de civilrättsliga aspekterna av direktivet internationellt bindande. I och med ändringsdirektivet ströks artikel 29.7 som skulle säkerställa att de delar i nationell rätt som införlivar civilrättsligt ansvar blir internationellt tvingande bestämmelser. Strykningen gör att rättstillämpningen på området fortsätter vara oförutsebar för både företag och de som drabbats av negativa effekter. Det finns dock inget som hindrar EU-länder från att införa civilrättsliga regler i direktivet som internationellt tvingande. Detta skulle skapa bättre förutsebarhet inom det civilrättsliga området kopplat till lagen och även ligga i linje med hur fall som behandlats i befintlig lagstiftning om tillbörlig aktsamhet i EU-länder har hanterats. Senaste exemplet på det sistnämnda är när Yves Rocher dömdes i fransk domstol för att inte ha identifierat och förebyggt kränkningar av arbetstagares rättigheter vid sitt dotterbolag i Turkiet (Tribunal judiciaire de Paris dom den 12 mars 2026 i mål nr RG 22/04017, Sherpa Association m.fl. mot Yves Rocher).

Kommittédirektiv 2024:123

Genomförande av EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet

Beslut vid regeringssammanträde den 12 december 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera och föreslå hur EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet ska genomföras i Sverige. Direktivet innebär att vissa företag som är verksamma på den inre marknaden åläggs en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö, och att det inom ramen för den aktsamhetsplikten ställs krav på de berörda företagen att vidta åtgärder.

Utredaren ska bl.a.

- analysera direktivet,
- bedöma i vilken uträckning svensk rätt uppfyller de krav som direktivet ställer,
- ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet,
- bedöma vilka författningsändringar och andra åtgärder som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2025.

Det nya direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet

Europaparlamentet och rådet antog i maj 2024 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859. Direktivet trädde i kraft den 25 juli 2024.

Direktivet innebär att vissa företag som är verksamma på den inre marknaden åläggs en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö, och att det inom ramen för den aktsamhetsplikten ställs krav på de berörda företagen att vidta åtgärder. Syftet med direktivet är att företagen ska bidra till en hållbarhetsomställning i ekonomier och samhällen.

I flera medlemsstater finns redan nationell lagstiftning på området, vilket har skapat ett behov av en unionsram med lika villkor för att undvika fragmentering och skapa rättssäkerhet. Inom området finns även ett internationellt ramverk i form av vägledande principer och riktlinjer som företag i dag använder sig av. Till ramverket hör framför allt FN:s vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

Direktivet ska tillämpas på företag som har bildats inom unionen (EU företag) och företag som har bildats i tredje land (tredjelandsföretag) och som uppfyller i direktivet fastställda tröskelvärden. Tröskelvärdena avser omsättning, antalet anställda och intäkter i form av royaltyer från franchise- eller licensavtal. För ett företag som är det yttersta moderföretaget i en koncern ska direktivet tillämpas om relevanta tröskelvärden är uppnådda på koncernnivå.

Förfarande för tillbörlig aktsamhet

Direktivet innehåller bestämmelser om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet som medlemsstaterna ska kräva att företag vidtar i förhållande till risken för och förekomsten av kränkningar av mänskliga rättigheter och överträdelser av miljörättsliga förbud och skyldigheter. Förfarandet, som framför allt regleras i artiklarna 5, 7–8 och 10–12, innebär att berörda företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma, förebygga, stoppa eller minimera samt i vissa fall avhjälpa vad som i direktivet benämns som negativa effekter. Före-

tagen ska också, enligt artikel 15, regelbundet utvärdera de åtgärder som vidtas i syfte att övervaka och bedöma lämplighet och effektivitet. I artiklarna 13 och 14 ställs därtill krav på företagen att samarbeta med berörda parter och att vidta åtgärder för hantering av klagomål och underrättelser.

Avsikten är inte att kräva att företag under alla omständigheter garanterar att negativa effekter aldrig kommer att uppstå eller att de kommer att stoppas. Företagens åtagande är i stället att vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till och som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter på ett sätt som står i proportion till hur allvarliga och sannolika dessa är. Hänsyn ska tas till omständigheterna i det specifika fallet. Det är, som framgår av t.ex. artikel 5, fråga om ett riskbaserat förfarande, där faktorer som t.ex. inom vilken sektor och i vilket land en viss affärsverksamhet bedrivs har betydelse. Som ett led i det har företagen även rätt att göra en prioritering av de faktiska och potentiella negativa effekter som har identifierats när en hantering av alla dessa inte kan ske samtidigt i full omfattning (artikel 9).

Direktivet ställer krav på att företagen ska vidta åtgärder i förhållande till negativa effekter som härrör från företagets egen verksamhet, dotterföretags verksamhet, och under vissa förutsättningar även från verksamhet hos företagens affärspartners. I fråga om vilka kränkningar av mänskliga rättigheter och överträdelser av miljörättsliga förbud och skyldigheter som ska omfattas av åtgärder är tillämpningsområdet avgränsat, bl.a. genom att bedömningen av vad som anses vara negativa effekter görs med utgångspunkt i ett antal internationella konventioner på respektive område (se definitionen av ”negativ miljöeffekt” och ”negativ effekt för de mänskliga rättigheterna” i artikel 3.1 b och c).

Omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar

Utöver bestämmelserna om förfarandet för tillbörlig aktsamhet innehåller direktivet även bestämmelser om att krav ska ställas på företag vad gäller omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar. Berörda företag ska enligt artikel 22 göras skyldiga att anta och genomföra en omställningsplan som syftar till att, genom företagets bästa förmåga (eng. through best efforts), säkerställa att företagets affärsmodell och affärsstrategi är förenliga med omställningen till en hållbar eko-

nomi, begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C i linje med Parisavtalet och målet att uppnå klimatneutralitet i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (europeisk klimatlag). I direktivet ställs också krav på omställningsplanens innehåll och på att denna uppdateras var tolfte månad.

Bestämmelser som begränsar den administrativa bördan för företag

I direktivet finns bestämmelser som avser att förenkla för företagen genom att minska den börda som de nya reglerna kan komma att medföra. Genom bestämmelser i artikel 6 ska det möjliggöras för moderföretag att fullgöra förfarandet för tillbörlig aktsamhet och kraven i fråga om omställningsplaner åt ett dotterföretag i samma koncern. Det finns också bestämmelser i artikel 16 och i artikel 22 som ska se till att företagens rapporteringsbörda inte överlappar krav som redan ställs till följd av Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG. Genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2464 av den 14 december 2022 om ändring av förordning (EU) nr 537/2014, direktiv 2004/109/EG, direktiv 2006/43/EG och direktiv 2013/34/EU vad gäller företagens hållbarhetsrapportering (direktivet om företagens hållbarhetsrapportering) infördes nya krav som bl.a. innebär att företag i sin hållbarhetsrapport ska beskriva företagets omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar och det förfarande för tillbörlig aktsamhet som företaget genomför med avseende på hållbarhetsfrågor. De lagändringar som genomför direktivet om företagens hållbarhetsrapportering i svensk rätt trädde i kraft den 1 juli 2024.

Direktivet innebär en minimiharmonisering

Direktivet är ett s.k. minimidirektiv, och innebär att medlemsstaterna huvudsakligen är fria att vid genomförandet införa bestämmelser som är strängare och mer specifika än vad som följer av direktivet, dock med tillägget att medlemsstaterna inte får avvika från vissa bestämmelser som anger huvudmoment i förfarandet för tillbörlig aktsamhet (se artikel 1.1 och artikel 4). Därigenom säkerställs en viss nivå av harmonisering i fråga om de krav som kommer att ställas på företagen.

Uppdraget att analysera och föreslå hur direktivet ska genomföras i svensk rätt

I allt väsentligt saknas reglering som motsvarar direktivets innehåll i svensk rätt. På EU-nivå har några olika förordningar antagits som innehåller bestämmelser som har likheter med direktivets reglering om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet, t.ex. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse (avskogningsförordningen) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier, om ändring av direktiv 2008/98/EG och förordning (EU) 2019/1020 och om upphävande av direktiv 2006/66/EG (batteriförordningen). Dessa förordningar har dock inte samma generella tillämpningsområde som direktivet, utan gäller endast i förhållande till handel med vissa varor. Det finns inte någon svensk lagstiftning som innebär att företag, i generellt hänseende och oavsett vilken verksamhet som bedrivs, ska tillämpa ett förfarande för tillbörlig aktsamhet liknande det som direktivet ställer krav på. Det finns inte heller någon svensk lagstiftning som ställer krav på företag att anta och genomföra omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar.

Däremot finns det bestämmelser i svensk rätt som rör det som i direktivet benämns som negativa miljöeffekter och negativa effekter för de mänskliga rättigheterna. Några exempel är regleringar på de straffrättsliga, arbetsrättsliga, diskrimineringsrättliga och miljörättsliga områdena. I viss uträckning ställs det i sådan lagstiftning även krav som kan anses överlappa de krav som direktivet ställer på före-

tag. Det gäller särskilt i den utsträckning kraven gäller för företagens egen verksamhet. I 6 kap. miljöbalken finns t.ex. krav på att det för vissa verksamheter ska göras en specifik miljöbedömning och att verksamhetsutövaren ska ta fram en miljökonsekvensbeskrivning. I miljöbalken finns också krav på att verksamhetsutövaren ska se till att miljölagstiftningen efterlevs i samband med att verksamheten bedrivs och att åtgärder vidtas genom egenkontroll (26 kap. 19 §). På det arbets- och diskrimineringsrättsliga området ställs i 3 kap. diskrimineringslagen (2008:567) krav på arbetsgivare att bedriva ett arbete med aktiva åtgärder vilket är ett främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter. Vidare finns i 2 kap. diskrimineringslagen förbud mot diskriminering.

Direktivet innehåller även bestämmelser inom områden där det redan finns svensk lagstiftning. Det gäller framför allt i förhållande till bestämmelserna om civilrättsligt ansvar och rätten till full ersättning för skada i artikel 29. I artikeln finns bestämmelser om skadeståndsansvar och om ersättning för skada, men också om preskriptionstider, kostnader för förfarandet, förbudsföreläggande, en skadelidandes möjlighet att låta annan väcka talan å dess vägnar, och om utelämnande samt bevarande av bevis. Det finns också en bestämmelse som ålägger medlemsstaterna att säkerställa att de nationella bestämmelser som genomför dessa delar av direktivet är internationellt tvingande. Syftet med direktivets bestämmelser i denna del är att dessa ska säkerställa en effektiv tillgång till rättslig prövning samt ersättning till offer för negativa effekter.

Svensk skadeståndsrättslig och processrättslig lagstiftning innebär att det i Sverige redan finns förutsättningar att väcka en skadeståndstalan samt begära och få ersättning för skada från ett företag, under förutsättning att en sådan talan faller inom svensk domsrätt. Skadeståndslagen (1972:207) innehåller vidare bestämmelser om vad som krävs för allmänt skadeståndsansvar, samt bestämmelser om hur skadeståndet ska bestämmas. Det finns även svensk lagstiftning avseende övriga frågor som behandlas i artikel 29. I preskriptionslagen (1981:230) finns det generella regler om vid vilken tidpunkt fordringar preskriberas, och i rättegångsbalken finns bestämmelser om partsbehörighet (11 kap.), edition (38 kap. 2 §) och fördelning av rättegångskostnader (18 kap.).

Utredaren behöver analysera direktivet och ta ställning till hur de krav som ställs i direktivet förhåller sig till reglering som redan finns i svensk rätt, samt i vilken mån det behövs kompletterande lagstiftning eller ändringar i befintlig lagstiftning. Skäl talar för att det nya regelverket i så stor utsträckning som möjligt samlas i en ny näringsrättslig lag, eventuellt med en kompletterande förordning.

Direktivet fastställer en skyldighet för vissa företag att visa tillbörlig aktsamhet i sin verksamhet och i sina värdekedjor i syfte att motverka negativa effekter för mänskliga rättigheter och miljö. Det är viktigt att de förslag som lämnas tar stor hänsyn till intresset av det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft och den inre marknadens näringslivs- och handelsfrämjande syfte. Om utredaren bedömer att förslagen får särskilt stora konsekvenser för verksamheten i enskilda branscher, exempelvis gruvnäringen, ska även dessa beskrivas.

En viktig del av arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft är att motverka omotiverade regelbördor samt minska administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader för att företagen ska kunna fokusera på sin kärnverksamhet i så stor utsträckning som möjligt. Det är viktigt att förslagen inte medför omotiverade regelbördor för företagen och att administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader inte blir onödigt höga samtidigt som direktivets syfte tillgodoses.

Det är också viktigt att förslagen så långt som möjligt upprätthåller det bedömnings- och handlingsutrymme som har lämnats företagen genom det sätt på vilket vissa krav har utformats i direktivet. Det gäller särskilt i förhållande till de bestämmelser som reglerar förfarandet för tillbörlig aktsamhet. I sammanhanget bör även de arbetssätt som tillämpas av företag för att agera i enlighet med det internationella ramverket på området beaktas.

Utgångspunkten för förslagen ska vara att direktivet ska genomföras på miniminivå i svensk rätt. Förslag på genomförande som går utöver direktivets miniminivå bör i första hand vara motiverade av att sådana förslag förenklar för företagen och bidrar till konkurrenskraftiga förutsättningar för det svenska näringslivet.

Utredaren ska därför

- analysera direktivet och bedöma direktivets miniminivå,
- förklara och tydliggöra bestämmelserna och begreppen i direktivet, samtidigt som den EU-gemensamma uppfattningen om direktivets innebörd beaktas,
- bedöma i vilken uträckning svensk rätt uppfyller de krav som direktivet ställer,
- ta ställning till vilka författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt,
- särskilt motivera förslag som går utöver direktivets miniminivå, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att analysera och föreslå hur tillsynen av företagens efterlevnad av skyldigheterna bör utformas

Medlemsstaterna ska enligt artikel 24 utse en eller flera myndigheter som ska ansvara för att övervaka att berörda företag följer den nationella lagstiftningen om förfarandet för tillbörlig aktsamhet och om omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar. Tillsynsmyndigheterna ska enligt artikel 25 ges tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra sina uppgifter och det specificeras i samma artikel vilka befogenheter som en ansvarig myndighet åtminstone ska ha, vilket bl.a. innefattar att ålägga sanktioner. I artikel 27 ställs vidare krav på att medlemsstaterna ska anta regler om sanktioner och att dessa ska inbegripa ekonomiska sanktioner (eng. pecuniary penalties). Genom kravet på att utse tillsynsmyndighet och övriga bestämmelser i artiklarna 24 och 25–27 om bl.a. befogenheter, sanktioner och vissa andra förfaranden, ska en effektiv övervakning av att företagen efterlever sina skyldigheter säkerställas.

En uppgift inom ramen för myndigheternas tillsynsansvar kommer att bli att ta emot och hantera s.k. välgrundade farhågor om att ett företag inte uppfyller sina skyldigheter. Enligt artikel 26 ska medlemsstaterna säkerställa att fysiska och juridiska personer har rätt att framföra sådana. Medlemsstaterna ska också säkerställa att den som gör det, och som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse i frågan,

har tillgång till en domstol eller annat oberoende och opartiskt offentligt organ som är behörigt att pröva den formella giltigheten av en tillsynsmyndighets beslut, åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder.

Direktivet innehåller även ett antal ytterligare uppgifter som kommer att behöva hanteras av en tillsynsmyndighet. Dessa innefattar att ta ställning till ansökningar från moderföretag som är s.k. holdingbolag om att undantas från direktivets tillämpningsområde enligt artikel 2.3, att hantera anmälningar om auktoriserad företrädare för tredjelandsföretag enligt artikel 23 och att samarbeta på EU-nivå inom ramen för den gemensamma kontaktpunkten och det nätverk för tillsynsmyndigheter som ska inrättas enligt artiklarna 21 och 28. Därutöver ställs i artikel 20 krav på medlemsstaterna att inrätta och driva webbplatser, plattformar eller portaler för information och stöd och att i det avseendet särskilt uppmärksamma små och medelstora företag.

Utredaren behöver göra en bedömning av hur samtliga dessa delar i direktivet ska genomföras i Sverige. I och med att det är fråga om en ny reglering på ett område som inte tidigare är reglerat i svensk rätt så blir det fråga om ett helt nytt tillsynsuppdrag. Vid bedömningen av hur detta nya tillsynsuppdrag ska utformas ska utredaren undersöka om uppdraget kan inordnas i en eller flera befintliga myndigheter.

Utredaren ska därför

- ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör få i uppgift att vara tillsynsmyndighet,
- om flera myndigheter föreslås dela på uppgiften enligt ovan, föreslå hur uppgiften ska fördelas mellan myndigheterna och hur de ska samordna sitt arbete,
- ta ställning till om tillsynen av företagens efterlevnad av skyldigheterna bör samordnas med tillsynen under annan lagstiftning, och i förekommande fall föreslå åtgärder för sådan samordning,
- föreslå vilka befogenheter tillsynsmyndigheterna bör få,
- ta ställning till vilka sanktioner och andra åtgärder som ska följa vid överträdelser,
- lämna de förslag som bedöms vara nödvändiga för att säkerställa rätten till rättslig prövning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Tillsyn över att batteriförordningens regler om tillbörlig aktsamhet följs

Bestämmelser som har likheter med direktivets reglering om ett förfarande för tillbörlig aktsamhet finns i bl.a. batteriförordningen. I promemorian Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om batterier (KN2024/XXX) lämnas förslag till de lag- och förordningsändringar som bedöms nödvändiga för att komplettera batteriförordningen. Promemorian innehåller dock inte något förslag om vilken myndighet som ska ha uppgiften att utöva tillsyn över batteriförordningens regler om tillbörlig aktsamhet. Det är lämpligt att den frågan hanteras samordnat med frågan om vilken myndighet som ska ha tillsynsansvaret för direktivet.

Utredaren ska därför

- ta ställning till vilken myndighet som bör få i uppgift att utöva tillsyn över att kapitel VII om tillbörlig aktsamhet i batteriförordningen följs, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska bedöma och beskriva förslagens ekonomiska konsekvenser, innefattande samhällsekonomiska konsekvenser, och konsekvenser i övrigt för enskilda, företag och det allmänna. När det gäller konsekvenserna för företag ska utredaren särskilt analysera och beskriva effekterna uppdelat på stora, medelstora och små företag. Utredaren ska beskriva och beräkna eventuella offentligfinansiella konsekvenser. Om förslagen förväntas innebära offentligfinansiella kostnader, ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Förslagen ska även i övrigt redovisas enligt vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska i sitt arbete föra en dialog med och inhämta kunskap, erfarenheter och synpunkter från myndigheter, näringsliv, arbetsmarknadens parter och andra organisationer, t.ex. inom det civila samhället, i den utsträckning som det behövs och bedöms lämpligt.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, kommittéväsendet, däribland Implementeringsrådet, och EU. Vid behov ska information om erfarenheter från andra länder inhämtas. Utredaren ska följa genomförandet av direktivet i berörda nordiska länder och i de andra länder som utredaren bedömer vara av intresse.

Vid utformningen av förslagen ska utredaren ansluta till den systematik och terminologi som används i svensk rätt. Förslagen bör utformas på ett sätt som går att förena med grundläggande civilrättsliga, förvaltningsrättsliga och processrättsliga principer. Liksom vid all lagstiftning bör enkelhet, överskådlighet och konsekvens eftersträvas.

Utredaren ska dokumentera och redovisa författningsförslagen i förhållande till direktivet i en jämförelsetabell.

Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2025.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Kommittédirektiv 2025:73

Tilläggsdirektiv till Utredningen om genomförande av EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (KN 2024:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 3 juli 2025

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 12 december 2024 kommittédirektiv om genomförande av EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (dir. 2024:123).

Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 16 december 2025. Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 16 februari 2026.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Kommittédirektiv 2025:109

Tilläggsdirektiv till Utredningen om genomförande av EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (KN 2024:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 4 december 2025.

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 12 december 2024 kommittédirektiv om genomförande av EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (dir. 2024:123). Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 3 juli 2025 förlängdes utredningstiden till den 16 februari 2026 (dir. 2025:73). Inom kort förväntas ett nytt EU-direktiv antas som innebär ändringar bl.a. i fråga om vilka företag som ska åläggas en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö samt de krav som ställs på företagen när det gäller förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

Utredaren ska därför nu även

- analysera det nya EU-direktivet,
- bedöma i vilken utsträckning svensk rätt uppfyller de krav som direktivet ställer,
- bedöma vilka författningsändringar och andra åtgärder som behövs för att genomföra direktivet på miniminivå i svensk rätt, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 augusti 2026.

Uppdraget att anpassa svensk rätt till den nya EU-direktivet

Den 26 februari 2025 presenterade Europeiska kommissionen ett förenklingspaket kallat Omnibus I som syftar till att förenkla vissa rättsakter på hållbarhetsområdet. En av de rättsakter som omfattas är Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859. Inom ramen för arbetet med Omnibus I har tidpunkten för när direktivet senast ska vara genomfört i medlemsstaterna flyttats fram ett år till den 26 juli 2027 (se Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2025/794 av den 14 april 2025 om ändring av direktiven (EU) 2022/2464 och (EU) 2024/1760 vad gäller de datum från och med vilka medlemsstaterna ska tillämpa vissa krav avseende hållbarhetsrapportering och tillbörlig aktsamhet för företag). Kommissionen har också lagt fram förslag till ett nytt direktiv som innebär ändringar avseende vissa skyldigheter enligt direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. Förhandlingarna om det nya direktivet pågår och det förväntas kunna antas inom kort.

Syftet med ändringarna är att minska företagens regelbörda och att förenkla både för de stora företag som omfattas av direktivet och för de mindre företag som inte omfattas men som kommer att påverkas av kraven enligt direktivet genom att de ingår i de större företagens verksamhetskedja. Det nya direktivet förväntas innebära ändringar i fråga om vilka företag som ska åläggas en aktsamhetsplikt i förhållande till mänskliga rättigheter och miljö samt de krav som ställs på företagen i fråga om förfarandet för tillbörlig aktsamhet och i fråga om omställningsplaner för begränsning av klimatförändringar. Det nya direktivet förväntas också innebära ändringar i fråga om harmoniseringsnivå, sanktioner, civilrättsligt ansvar och riktlinjer och rapporter som kommissionen ska ta fram.

Utgångspunkten för utredarens förslag ska även beträffande det nya EU-direktivet vara att direktivet ska genomföras på miniminivå i svensk rätt så att bördan för företag minimeras.

Utredaren ska därför

- analysera det nya EU-direktivet,
- bedöma i vilken utsträckning svensk rätt uppfyller de krav som direktivet ställer,
- bedöma vilka författningsändringar och andra åtgärder som behövs för att genomföra direktivet på miniminivå i svensk rätt, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska dokumentera och redovisa författningsförslagen i förhållande till det nya direktivet i en jämförelsetabell.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 augusti 2026.

(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Europeiska unionens officiella tidning
SV
L-serien

2024/1760
5.7.2024

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2024/1760

av den 13 juni 2024

om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artiklarna 50.1, 50.2 g och 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ([1]),

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ([2]), och

av följande skäl:

(1) Såsom anges i artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen ska unionen bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, i enlighet med vad som fastställs i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*). Dessa grundläggande värden, som har legat till grund för unionens egen tillblivelse, liksom de mänskliga rättigheternas universalitet och odelbarhet samt respekten för principerna i Förenta nationernas stadga och i internationell rätt, bör vägleda unionens åtgärder i internationella sammanhang. I dessa åtgärder ingår att främja en hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling i utvecklingsländer.

(2) I enlighet med artikel 191 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) är en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö samt främjande av europeiska grundläggande värden några av unionens prioriteringar, såsom anges i kommissionens meddelande av den 11 december 2019 om den europeiska gröna given. Dessa mål kräver att inte bara offentliga myndigheter utan även privata aktörer, särskilt företag, deltar.

(3) I sitt meddelande av den 14 januari 2020 Ett starkt socialt Europa för rättvisa omställningar åtog sig kommissionen att uppgradera Europas sociala marknadsekonomi för att uppnå en rättvis omställning till hållbarhet och att säkerställa att ingen lämnas utanför. Detta direktiv kommer också att bidra till den europeiska pelaren för sociala rättigheter, som främjar rättigheter som säkerställer rättvisa arbetsvillkor. Det är en del av unionens politik och strategier för att främja anständigt arbete i hela världen, inbegripet i globala värdekedjor, i enlighet med kommissionens meddelande av den 23 februari 2022 om anständiga arbetsvillkor i världen.

(4) Företagens beteende inom alla sektorer av ekonomin är avgörande för att uppnå unionens hållbarhetsmål, eftersom unionsföretag, särskilt stora sådana, är beroende av globala värdekedjor. Det ligger också i företagens intresse att skydda de mänskliga rättigheterna och miljön, särskilt med tanke på konsumenternas och investerarnas växande engagemang i dessa frågor. Flera initiativ för att främja företag som stöder värdeorienterad omvandling finns redan såväl på unionsnivå som på nationell nivå.

(5) Befintliga internationella standarder för ansvarsfullt företagande anger att företag bör skydda de mänskliga rättigheterna och beskriver hur de bör hantera miljöskyddet i sin verksamhet och i sina värdekedjor. I FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (FN:s vägledande principer) erkänns företagens ansvar att iaktta tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter genom att identifiera, förebygga och begränsa de negativa

([1]) EUT C 443, 22.11.2022, s. 81.
([2]) Europaparlamentets ståndpunkt av den 24 april 2024 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 24 maj 2024.

effekterna av deras verksamhet på de mänskliga rättigheterna och genom att redovisa hur de hanterar dessa effekter. I FN:s vägledande principer anges att företag bör undvika att kränka de mänskliga rättigheterna och arbeta för att komma till rätta med negativa effekter för de mänskliga rättigheterna som de har orsakat eller bidragit till eller som de har koppling till i sin egen verksamhet, genom sina dotterföretags verksamhet och genom sina direkta och indirekta affärsförbindelser.

(6) Begreppet tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter specificerades och vidareutvecklades i riktlinjerna för multinationella företag (MNE-riktlinjerna) från Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), där tillämpningen av tillbörlig aktsamhet utvidgades till miljö- och styrningsfrågor. OECD:s riktlinjer om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande (riktlinjerna om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande) och dess sektorsspecifika vägledning är internationellt erkända ramar med praktiska åtgärder för tillbörlig aktsamhet som syftar till att hjälpa företag att identifiera, förebygga och begränsa faktiska och potentiella effekter i verksamheten, leveranskedjorna och andra affärsförbindelser samt redogöra för hur de hanterar sådana effekter. Begreppet tillbörlig aktsamhet behandlas också i rekommendationerna från Internationella arbetsorganisationens (ILO) trepartsdeklaration om principer som rör multinationella företag och socialpolitik.

(7) Alla företag har ett ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna, som är universella, odelbara, avhängiga av varandra och sammanlänkade.

(8) FN:s mål för hållbar utveckling, som alla FN:s medlemsstater antog 2015, omfattar målen att främja varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Unionen har satt som mål att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling. Den privata sektorn bidrar till dessa mål.

(9) Globala värdekedjor, och särskilt värdekedjor för kritiska råvaror, påverkas av skadliga effekter av naturliga faror eller faror orsakade av människan. Frekvensen och effekterna av chocker som medför risker för kritiska värdekedjor kommer sannolikt att öka i framtiden. Den privata sektorn kan fylla en viktig funktion när det gäller att främja en långvarig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt och därvid undvika obalanser på den inre marknaden. Detta understryker vikten av att stärka företagens motståndskraft i förhållande till negativa scenarier som rör deras värdekedjor, med beaktande av externa effekter och sociala, miljömässiga och styrningsrelaterade risker.

(10) I internationella avtal inom ramen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar i vilka unionen och medlemsstaterna är parter, såsom Parisavtalet inom ramen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar som antogs den 12 december 2015 (*Parisavtalet*) ([3]) och den nyligen antagna klimatpakten från Glasgow, anges i detalj åtgärder som kan vidtas för att hantera klimatförändringar och bidra till att hålla den globala uppvärmningen inom 1,5 °C. Förutom särskilda åtgärder som förväntas av alla signatärparter anses också den privata sektorns roll, särskilt dess investeringsstrategier, vara central för uppnåendet av dessa mål.

(11) Genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 ([4]) åtog sig unionen också att uppnå klimatneutralitet senast 2050 och att minska utsläppen med minst 55 % fram till 2030. Båda dessa åtaganden kräver en förändring av företagens produktions- och inköpsmetoder. I det arbetsdokument från kommissionens avdelningar som åtföljer kommissionens meddelande av den 17 september 2020 Höjning av Europas klimatambition för 2030 – Investering i en klimatneutral framtid till förmån för våra medborgare (*klimatmålsplanen för 2030*) anges olika nivåer av utsläppsminskningar som krävs inom olika ekonomiska sektorer, men för alla gäller att det oavsett scenario krävs betydande minskningar för att unionen ska kunna uppnå sina klimatmål. I planen betonas också att förändringar i regler och praxis för företagsstyrning, bland annat när det gäller hållbar finansiering, kommer att få företagens ägare och ledning att prioritera hållbarhetsmål i sin verksamhet och i sina strategier. I kommissionens meddelande om den europeiska gröna given anges att alla unionens åtgärder och strategier ska dra åt samma håll för att hjälpa unionen att klara en lyckad och rättvis omställning till en hållbar framtid. Där anges också att hållbarhet bör integreras ytterligare i ramen för bolagsstyrning. Den ram för unionens arbete på miljö- och klimatområdet som

([3]) EUT L 282, 19.10.2016, s. 4.
([4]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (*europeisk klimatlag*) (EUT L 243, 9.7.2021, s. 1).

fastställs i Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 ([5]) syftar till att på ett rättvist, skäligt och inkluderande sätt påskynda den gröna omställningen till en cirkulär ekonomi som är klimatneutral, hållbar, giftfri, resurseffektiv, baserad på förnybar energi, motståndskraftig och konkurrenskraftig och att skydda, återställa och förbättra miljösituationen genom att bland annat stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald.

(12) Enligt kommissionens meddelande av den 24 februari 2021 Att bygga upp ett klimatresilient Europa – den nya EU-strategin för klimatanpassning bör nya investeringar och politiska beslut vara klimatinformerade och framtidssäkrade, även för större företag som förvaltar värdekedjor. Detta direktiv bör vara förenligt med den strategin. På samma sätt bör det råda samstämmighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1619 ([6]), som fastställer tydliga krav för bankernas styrningsregler, inbegripet kunskap om miljömässiga, sociala och styrningsrelaterade risker på styrelsenivå.

(13) Ett initiativ om hållbar företagsstyrning behandlas i kommissionens meddelande av den 11 mars 2020 En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin för ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa (*handlingsplan för en cirkulär ekonomi*), kommissionens meddelande av den 20 mars 2020 EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 Ge naturen större plats i våra liv (*strategin för biologisk mångfald*), kommissionens meddelande av den 20 mars 2020 Från jord till bord-strategin för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (*från jord till bord-strategin),* kommissionens meddelande av den 14 oktober 2020 Kemikaliestrategi för hållbarhet – På väg mot en giftfri miljö (*kemikaliestrategin*), kommissionens meddelande av den 12 maj 2021 EU-handlingsplan: Med sikte på nollföroreningen av luft, vatten och mark, kommissionens meddelande av den 5 maj 2021 Uppdatering av industristrategin 2020: en starkare inre marknad för EU:s återhämtning, kommissionens strategi Industri 5.0, kommissionens meddelande av den 4 mars 2021 Handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter och kommissionens meddelande av den 18 februari 2021 Översyn av handelspolitiken: En öppen, hållbar och bestämd handelspolitik. Kraven på tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv bör bidra till att uppnå målen i EU:s handlingsplan från 2021 med sikte på nollföroreningen av luft, vatten och mark, för att skapa en giftfri miljö och skydda människors, djurs och ekosystems hälsa och välbefinnande från miljörelaterade risker och negativa effekter.

(14) Detta direktiv är förenligt med det gemensamma meddelandet från kommissionen EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2020–2024. I den handlingsplanen fastställs prioriteringen att stärka unionens engagemang för att aktivt underlätta det globala genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och andra relevanta internationella riktlinjer, såsom MNE-riktlinjerna, bland annat genom att främja relevanta standarder för tillbörlig aktsamhet.

(15) I sin resolution av den 10 mars 2021 med rekommendationer till kommissionen om företagens tillbörliga aktsamhet och ansvarsskyldighet uppmanar Europaparlamentet kommissionen att föreslå unionsregler för omfattande skyldigheter för företag avseende tillbörlig aktsamhet, med konsekvenser som inkluderar skadeståndsansvar för de företag som orsakar eller gemensamt orsakar skada genom att underlåta att iaktta tillbörlig aktsamhet. I rådets slutsatser av den 1 december 2020 om mänskliga rättigheter och anständigt arbete i globala leveranskedjor uppmanades kommissionen att lägga fram ett förslag till en unionsrättslig ram för hållbar företagsstyrning, som inbegriper sektorsövergripande skyldigheter vad gäller företagens tillbörliga aktsamhet i globala leveranskedjor. I sitt initiativbetänkande av den 2 december 2020 om hållbar företagsstyrning efterlyser Europaparlamentet också ett förtydligande av styrelseledamöternas skyldigheter. I sin gemensamma förklaring av den 21 december 2021 om EU:s lagstiftningsprioriteringar för 2022 har Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och kommissionen åtagit sig att verka för att skapa en ekonomi som fungerar för människor och att förbättra regelverket för hållbar företagsstyrning.

(16) Detta direktiv syftar till att säkerställa att företag som är verksamma på den inre marknaden bidrar till hållbar utveckling och till en hållbarhetsomställning i ekonomier och samhällen genom att identifiera och, där så behövs, prioritera, förebygga och begränsa, stoppa, minimera och avhjälpa faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön i samband med företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och

([5]) Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 av den 6 april 2022 om ett allmänt miljöhandlingsprogram för unionen till 2030 (EUT L 114, 12.4.2022, s. 22).

([6]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1619 av den 31 maj 2024 om ändring av direktiv 2013/36/EU vad gäller tillsynsbefogenheter, sanktioner, filialer från tredjeland och risker avseende miljö, samhällsansvar och bolagsstyrning (kapitalkravsdirektivet) (EUT L, 2024/1619, 19.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1619/oj).

deras affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor, och säkerställa att de som påverkas av att denna skyldighet inte respekteras har tillgång till rättslig prövning och rättsmedel. Detta direktiv påverkar inte medlemsstaternas ansvar att respektera och skydda de mänskliga rättigheterna och miljön enligt internationell rätt.

(17) Detta direktiv påverkar inte sådana skyldigheter på områdena mänskliga rättigheter, sysselsättning och sociala rättigheter, miljöskydd och klimatförändringar som följer av andra unionslagstiftningsakter. Om bestämmelserna i detta direktiv strider mot bestämmelser i en annan unionslagstiftningsakt som har samma mål och föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter, bör bestämmelserna i den andra unionslagstiftningsakten ha företräde i den utsträckning som konflikten gäller och bör tillämpas på dessa särskilda skyldigheter. Som exempel på dessa skyldigheter i unionens lagstiftningsakter kan nämnas skyldigheterna i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/821 ([7]), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 ([8]) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 ([9]).

(18) Detta direktiv är inte tillämpligt på pensionsinstitut som driver socialförsäkringssystem enligt unionsrätten. Om en medlemsstat har valt att helt eller delvis inte tillämpa Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2341 ([10]) på ett tjänstepensionsinstitut i enlighet med artikel 5 i det direktivet, ska det här direktivet inte tillämpas på dessa tjänstepensionsinstitut.

(19) Företagen bör vidta lämpliga åtgärder för att inrätta och genomföra åtgärder för tillbörlig aktsamhet med avseende på den egna verksamheten, dotterföretagens verksamhet och direkta och indirekta affärspartners verksamhet genom hela verksamhetskedjan i enlighet med detta direktiv. Detta direktiv bör inte kräva att företag under alla omständigheter garanterar att negativa effekter aldrig kommer att uppstå eller att de kommer att stoppas. Exempelvis vad gäller affärspartner där de negativa effekterna är en följd av statliga ingripanden kan det vara svårt för företaget att uppnå ett sådant resultat. Därför bör de viktigaste skyldigheterna i detta direktiv vara skyldigheter med avseende på medlen (*obligations of means*). Företaget bör vidta lämpliga åtgärder genom vilka målen för tillbörlig aktsamhet kan uppnås genom en verksam hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarliga och sannolika de negativa effekterna är. Hänsyn bör tas till omständigheterna i det specifika fallet, arten och omfattningen av de negativa effekterna och relevanta riskfaktorer, bland annat när det gäller att förebygga och minimera negativa effekter, särdragen i företagets affärsverksamhet och dess verksamhetskedja, sektor eller geografiska område där dess affärspartner är verksamma, till företagets möjlighet att påverka sina direkta och indirekta affärspartner och till huruvida företaget kan öka sitt inflytande.

(20) Förfarandet för tillbörlig aktsamhet som fastställs i detta direktiv bör omfatta de sex steg som fastställs i riktlinjerna om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfullt företagande, som innehåller åtgärder för tillbörlig aktsamhet för företag som syftar till att identifiera och hantera negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön. Den processen inbegriper följande steg: 1) Integrera tillbörlig aktsamhet i policyer och förvaltningssystem, 2) identifiera och bedöma negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön, 3) förebygga, stoppa eller minimera faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön, 4) övervaka och bedöma åtgärders effektivitet, 5) kommunicera och 6) tillhandahålla avhjälpande åtgärder.

(21) I syfte att göra den tillbörliga aktsamheten mer effektiv och minska bördan för företagen bör de ha rätt att dela resurser och information inom sina respektive företagskoncerner och med andra rättsliga enheter. Moderföretag som omfattas av detta direktiv bör tillåtas att fullgöra vissa av skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet även för dotterföretag som omfattas av detta direktiv, om detta säkerställer effektiv efterlevnad. Detta bör inte påverka tillsynsmyndigheternas utövande av befogenheter över dotterföretagen eller dotterföretagens civilrättsliga ansvar enligt detta direktiv. När ett moderföretag uppfyller skyldigheterna beträffande att bekämpa klimatförändringar på

([7]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/821 av den 17 maj 2017 om fastställande av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i leveranskedjan för unionsimportörer av tenn, tantal och volfram, malmer av dessa metaller, samt guld med ursprung i konfliktdrabbade områden och högriskområden (EUT L 130, 19.5.2017, s. 1).

([8]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier, om ändring av direktiv 2008/98/EG och förordning (EU) 2019/1020 och om upphävande av direktiv 2006/66/EG (EUT L 191, 28.7.2023, s. 1).

([9]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010 (EUT L 150, 9.6.2023, s. 206).

([10]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2341 av den 14 december 2016 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (EUT L 354, 23.12.2016, s. 37).

dotterföretagets vägnar bör dotterföretaget uppfylla dessa skyldigheter i enlighet med moderföretagets klimatomställningsplan, anpassad till dess affärsmodell och affärsstrategi. Om dotterföretaget inte omfattas av detta direktiv bör moderföretaget, eftersom dotterföretaget inte är skyldigt att iaktta tillbörlig aktsamhet, låta dotterföretagets verksamhet omfattas av moderföretagets egna skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet. Om dotterföretagen omfattas av detta direktiv men moderföretaget inte gör det, bör de fortfarande ha rätt att dela resurser och information inom företagskoncernen. Dotterföretagen bör dock vara ansvariga för att fullgöra skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv.

(22) Fullgörandet av vissa skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet på koncernnivå bör inte påverka dotterföretagens civilrättsliga ansvar enligt detta direktiv gentemot skadelidande. Om villkoren för civilrättsligt ansvar är uppfyllda kan dotterföretaget hållas ansvarigt för den skada som har uppkommit, oavsett om skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet har fullgjorts av dotterföretaget eller av moderföretaget på dotterföretagets vägnar.

(23) Affärspartner bör inte vara skyldiga att för ett företag som fullgör skyldigheterna enligt detta direktiv röja information som utgör en företagshemlighet enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 ([11]) utan att det påverkar röjandet av direkta och indirekta affärspartners identitet, eller väsentlig information som behövs för att identifiera faktiska eller potentiella negativa effekter, om detta är nödvändigt och vederbörligen motiverat med avseende på företagets efterlevnad av skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet. Detta bör inte påverka affärspartners möjlighet att skydda sina företagshemligheter genom de mekanismer som fastställs i direktiv (EU) 2016/943. Affärspartner bör aldrig vara skyldiga att röja säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller annan information vars röjande skulle utgöra en risk för en stats väsentliga säkerhetsintressen.

(24) Negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön kan uppstå i företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet liksom i deras affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor, särskilt i samband med råvaruanskaffning och tillverkning. För att den tillbörliga aktsamheten ska få en meningsfull verkan bör den omfatta negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön som uppstår under största delen av livscykeln för produktionen, distributionen, transporten och lagringen av en produkt eller tillhandahållandet av tjänster, i företagens egen verksamhet, i deras dotterföretags verksamhet och i deras affärspartners verksamhet i deras verksamhetskedjor.

(25) Verksamhetskedjan bör omfatta verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i tidigare led som rör företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, inbegripet utformning, utvinning, anskaffning, tillverkning, transport, lagring och leverans av råvaror, produkter eller delar av produkterna och utveckling av produkten eller tjänsten, och verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i senare led som rör distribution, transport och lagring av produkten, om affärspartnerna utför denna verksamhet för företagets räkning eller på företagets vägnar. Detta direktiv bör inte omfatta bortskaffande av produkten. Enligt detta direktiv bör verksamhetskedjan inte heller omfatta distribution, transport, lagring eller bortskaffande av en produkt som omfattas av en medlemsstats exportkontroll, dvs. antingen exportkontroll enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821 ([12]) eller exportkontroll av vapen, ammunition eller krigsmateriel inom ramen för nationella exportkontroller, efter det att exporten av produkten har godkänts. Detta direktiv kompletteras av andra lagstiftningsakter, som också behandlar negativa effekter på området för mänskliga rättigheter och miljöskydd. I synnerhet upprättas genom förordning (EU) 2021/821 en ordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt tekniskt bistånd för produkter med dubbla användningsområden, som bland annat omfattar programvara och teknik som kan användas för cyberövervakning. Enligt denna ordning bör medlemsstaterna särskilt beakta risken för att sådana varor ska användas i samband med internt förtryck eller allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/125 ([13]) förbjuder eller reglerar också, allt efter omständigheterna, export av varor såsom kemiska ämnen som används eller kan användas

([11]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs (EUT L 157, 15.6.2016, s. 1).

([12]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821 av den 20 maj 2021 om upprättande av en unionsordning för kontroll av export, förmedling, transitering och överföring av samt tekniskt bistånd för produkter med dubbla användningsområden (EUT L 206, 11.6.2021, s. 1).

([13]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/125 av den 16 januari 2019 om handel med vissa varor som kan användas till dödsstraff, tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (EUT L 30, 31.1.2019, s. 1).

till dödsstraff, tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Flera andra lagstiftningsinitiativ syftar dessutom till att minska produkters miljöpåverkan under hela deras livscykel, bland annat genom att fastställa ekodesignkrav baserade på deras hållbarhets- och cirkularitetsaspekter. Efterlevnaden av detta direktiv bör göra det lättare att följa bestämmelserna och nå målen i dessa andra lagstiftningsakter och uppfylla villkoren för tillämpliga tillstånd i enlighet med dessa. Exportörer bör vid efterlevnaden av dessa andra lagstiftningsakter ta hänsyn till de resultat som framkommit inom ramen för skyldigheten att iaktta tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv. Termen *verksamhetskedja* enligt definitionen i detta direktiv påverkar inte termerna *värdekedja* respektive *leveranskedja* enligt definitionerna i eller i den betydelse som avses i annan unionslagstiftning.

(26) Definitionen av termen *verksamhetskedja* bör inte omfatta verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i senare led som rör företagets tjänster. När det gäller reglerade finansiella företag bör definitionen av termen *verksamhetskedja* inte omfatta affärspartner i senare led som mottar deras tjänster och produkter. När det gäller reglerade finansiella företag bör därför endast de tidigare men inte de senare leden av deras verksamhetskedjor omfattas av detta direktiv.

(27) Enligt detta direktiv bör företag som bildats i enlighet med en medlemsstats nationella rätt omfattas av krav på tillbörlig aktsamhet när de uppfyller vissa villkor, inbegripet tröskelvärden för omsättning respektive, i vissa fall, för anställda. Dessa villkor uttrycks med avseende på enskilda räkenskapsår, men detta direktiv bör endast tillämpas om företaget har uppfyllt villkoren för vart och ett av de två senaste på varandra följande räkenskapsåren och bör inte längre tillämpas om villkoren inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste relevanta räkenskapsåren. Detta gäller även för företag som bildats i enlighet med nationell rätt i ett tredjeland och som bör uppfylla det relevanta kriteriet för omsättning i unionen för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren. För tydlighetens skull, och med beaktande av direktivets varierande tillämpningsdatum, måste, för företag både i och utanför unionen, kriterierna för tillämpningsområdet vara uppfyllda under de två på varandra följande räkenskapsår som föregår de relevanta tillämpningsdatum som fastställts i enlighet med reglerna om införlivande av detta direktiv. När det gäller tröskelvärden för anställda bör arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och arbetstagare som utstationerats enligt artikel 1.3 c i Europaparlamentets och rådets direktiv 96/71/EG ([14]) tas med i beräkningen av antalet anställda i kundföretaget. Utstationerade arbetstagare enligt artikel 1.3 a och b i direktiv 96/71/EG bör endast tas med i beräkningen av antalet anställda i det utsändande företaget. Andra arbetstagare med atypiska anställningsformer bör också tas med i beräkningen av antalet anställda i den mån de uppfyller de kriterier för när en person ska anses ha status som arbetstagare som fastställts av Europeiska unionens domstol (EU-domstolen). Säsongsarbetare bör inkluderas i beräkningen av antalet anställda i proportion till antalet anställningsmånader. Beräkningen av de tröskelvärden som avses i detta direktiv bör omfatta antalet anställda och omsättningen vid ett företags filialer, som är andra verksamhetsställen än huvudkontoret och som är rättsligt beroende av det, och därför betraktas som en del av företaget enligt unionsrätt och nationell rätt. Detta bör även gälla för företagskoncernen om tröskelvärdena beräknas på koncernnivå. Om inget annat anges bör de tröskelvärden som ska uppfyllas för att ett företag ska omfattas av detta direktiv förstås som tröskelvärden som beräknas på individuell basis.

(28) I unionen etablerade företag med i genomsnitt mer än 1 000 anställda och en global nettoomsättning över 450 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket årsbokslutshandlingar har fastställts eller borde ha fastställts bör vara skyldiga att iaktta de krav på tillbörlig aktsamhet som avses i detta direktiv. Företag som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag bör också vara skyldiga att iaktta de krav på tillbörlig aktsamhet som avses i detta direktiv, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgår till över 22 500 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket årsbokslut har eller borde ha antagits, och förutsatt att företaget hade en global nettoomsättning över 80 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket årsbokslut har antagits eller borde ha antagits. Detsamma gäller för de yttersta moderföretagen i företagskoncerner som

([14]) Europaparlamentets och rådets direktiv 96/71/EG av den 16 december 1996 om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster (EGT L 18, 21.1.1997, s. 1).

tillsammans uppfyller dessa villkor. När det gäller sådana yttersta moderföretag bör skyldigheterna i detta direktiv uppfyllas av det yttersta moderföretaget eller, om detta moderföretag har som huvudverksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag och inte är delaktigt i att fatta ledningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag, i stället för det yttersta moderföretaget av ett operativt dotterföretag som är etablerat i unionen, enligt villkoren i detta direktiv.

(29) För att fullt ut uppnå målen i detta direktiv vad gäller hanteringen av negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön i samband med företags verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och deras affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor bör även tredjelandsföretag med betydande verksamhet i EU omfattas. Mer specifikt bör direktivet tillämpas på tredjelandsföretag som genererade en nettoomsättning på minst 450 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret. Företag som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag bör också vara skyldiga att iaktta de krav på tillbörlig aktsamhet som avses i detta direktiv, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgår till över 22 500 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och förutsatt att företaget hade en nettoomsättning över 80 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret. Detsamma gäller för de yttersta moderföretagen i företagskoncerner som tillsammans uppfyller dessa villkor. När det gäller sådana yttersta moderföretag bör skyldigheterna i detta direktiv uppfyllas av det yttersta moderföretaget eller, om detta moderföretag har som huvudverksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag och inte är delaktigt i att fatta ledningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag, i stället för det yttersta moderföretaget av ett operativt dotterföretag som är etablerat i unionen, enligt villkoren i detta direktiv.

(30) För att fastställa tillämpningsområdet för detta direktiv i förhållande till företag i tredjeländer bör det beskrivna omsättningskriteriet väljas eftersom det skapar en territoriell koppling mellan tredjelandsföretagen och unionens territorium. Omsättningen är en indikation på de effekter som dessa företags verksamhet kan ha på den inre marknaden. I enlighet med internationell rätt motiverar sådana effekter att unionsrätten tillämpas på företag i tredjeländer. För att säkerställa identifiering av de berörda företagens relevanta omsättning bör de metoder för beräkning av nettoomsättningen för tredjelandsföretag som fastställs i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU ([15]) användas. För att säkerställa en effektiv tillämpning av detta direktiv bör ett tröskelvärde för anställda i sin tur inte tillämpas för att fastställa vilka tredjelandsföretag som omfattas av detta direktiv, eftersom begreppet *anställda* i detta direktiv grundar sig på unionsrätten och inte så lätt kan överföras på förhållanden utanför unionen. I avsaknad av en tydlig och konsekvent metod, inbegripet i redovisningsregler, för att fastställa vilka som ska räknas som anställda i tredjelandsföretag skulle ett sådant tröskelvärde för anställda därför leda till rättsosäkerhet och medföra tillämpningsproblem för tillsynsmyndigheterna. Definitionen av termen *omsättning* bör baseras på direktiv 2013/34/EU, som redan har fastställt metoderna för att beräkna nettoomsättningen för tredjelandsföretag, eftersom definitionerna av omsättning och intäkter är likartade även i internationella redovisningsregler. I syfte att säkerställa att tillsynsmyndigheten vet vilka tredjelandsföretag som genererar den omsättning i unionen som krävs för att omfattas av detta direktivs tillämpningsområde, bör det i detta direktiv krävas att tredjelandsföretagets auktoriserade företrädare eller företaget självt informerar en tillsynsmyndighet i den medlemsstat där tredjelandsföretagets auktoriserade företrädare har sin hemvist eller är etablerad och, om det inte är samma, en tillsynsmyndighet i den medlemsstat där företaget genererade den största delen av sin nettoomsättning i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret om att företaget är ett företag som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde. Om det är nödvändigt för att fastställa i vilken medlemsstat tredjelandsföretaget genererade den största delen av sin nettoomsättning i unionen bör medlemsstaten kunna begära att kommissionen informerar medlemsstaten om den nettoomsättning som tredjelandsföretaget har genererat i unionen. Kommissionen bör inrätta ett system för att säkerställa ett sådant informationsutbyte.

(31) Det är viktigt att inrätta en unionsram för en ansvarsfull och hållbar strategi för globala värdekedjor, med tanke på företagens betydelse som pelare i uppbyggnaden av ett hållbart samhälle och en hållbar ekonomi. Framväxten av bindande rättsliga bestämmelser i flera medlemsstater har skapat ett behov av lika villkor för företag för att fragmentering ska undvikas och rättssäkerhet skapas för företag som är verksamma på den inre marknaden. Detta direktiv bör dock inte hindra medlemsstaterna från att införa strängare bestämmelser i nationell rätt som avviker från dem som fastställs i andra artiklar än artiklarna 8.1, 8.2, 10.1 och 11.1, inbegripet när sådana bestämmelser indirekt kan höja skyddsnivån i dessa artiklar 8.1, 8.2, 10.1 och 11.1, såsom bestämmelserna om tillämpningsområde, definitioner, lämpliga åtgärder för att avhjälpa faktiska negativa effekter, genomförande av meningsfulla

([15]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG (EUT L 182, 29.6.2013, s. 19).

kontakter med berörda parter och civilrättsligt ansvar, eller från att införa bestämmelser i nationell rätt som är mer specifika när det gäller deras syfte eller det område de omfattar, såsom bestämmelser i nationell rätt som reglerar specifika negativa effekter eller specifika verksamhetssektorer, i syfte att uppnå en annan skyddsnivå för mänskliga, sysselsättningsmässiga och sociala rättigheter, miljön eller klimatet.

(32) Detta direktiv syftar till att på ett heltäckande sätt omfatta mänskliga rättigheter, inbegripet alla de fem grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet som definieras i ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet från 1998. För att på ett meningsfullt sätt bidra till hållbarhetsomställningen bör tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv genomföras med avseende på negativa effekter för de mänskliga rättigheterna för personer till följd av en kränkning av en av de rättigheter som fastställs i de internationella instrument som förtecknas i del I avsnitt 1 i bilagan till detta direktiv. Termen *kränkning* bör tolkas i enlighet med internationell människorättslagstiftning. För att säkerställa en omfattande täckning av de mänskliga rättigheterna bör en kränkning av en mänsklig rättighet som inte uttryckligen förtecknas i del I avsnitt 1 i bilagan till detta direktiv och som kan kränkas av ett företag eller en rättslig enhet och som direkt skadar ett rättsligt intresse som skyddas i de människorättsinstrument som anges i del I avsnitt 2 i bilagan till detta direktiv också ingå i de negativa effekter för de mänskliga rättigheterna som omfattas av detta direktiv, förutsatt att det berörda företaget rimligen kunde ha förutsett risken för denna kränkning, med beaktande av alla relevanta omständigheter i det specifika fallet, såsom särdragen hos och omfattningen av företagets affärsverksamhet och dess verksamhetskedja, den ekonomiska sektorn och det geografiska och operativa sammanhanget. Kraven på tillbörlig aktsamhet bör vidare inbegripa negativa miljöeffekter till följd av överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som förtecknas i del II i bilagan till detta direktiv, samt negativa effekter till följd av överträdelse av ett av de förbud som förtecknas i del I punkterna 15 och 16 i bilagan till detta direktiv, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till bestämmelserna i de instrument som förtecknas i bilagan. Dessa förbud och skyldigheter bör tolkas och tillämpas i enlighet med internationell rätt och unionens allmänna miljörättsliga principer, i enlighet med artikel 191 i EUF-fördraget.Dessa förbud omfattar förbudet mot att orsaka mätbar miljöförstöring, däribland skadlig förändring av marken, förorening av vatten eller luft, skadliga utsläpp, överdriven vattenförbrukning, markförstöring eller annan påverkan på naturresurser, såsom avskogning, som avsevärt försämrar de naturliga grunderna för bevarande och produktion av livsmedel, eller som fråntar en person tillgång till säkert och rent dricksvatten, eller som gör det svårt för en person att få tillgång till sanitära anläggningar eller förstör dem, eller som skadar en persons hälsa, säkerhet, normala användning av mark eller lagligen förvärvade egendom, eller som i betydande grad negativt påverkar ekosystemtjänster genom vilka ett ekosystem direkt eller indirekt bidrar till människors välbefinnande. För en bedömning av om skadan på ekosystemtjänster är betydande bör följande faktorer beaktas när så är relevant: den drabbade miljöns ursprungliga tillstånd, oavsett om skadan är långvarig, medellångvarig eller kortsiktig, skadans spridning och skadans reversibilitet. Kraven på tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv bör därför bidra till att bevara och återställa den biologiska mångfalden och förbättra miljösituationen, särskilt med avseende på luft, vatten och mark, bland annat för att förbättra skyddet av de mänskliga rättigheterna. Kommissionen bör ges befogenhet att anta delegerade akter för att ändra bilagan till detta direktiv för de ändamål som anges i artikel 3.2, bland annat genom att lägga till hänvisningen, efter ratificering av alla medlemsstater, till ILO:s konvention om arbetarskydd och arbetsmiljö från 1981 (nr 155) och ILO:s ramverk för främjande av arbetsmiljö, 2006 (nr 187), som utgör en del av ILO:s grundläggande instrument.

(33) Beroende på omständigheterna kan företagen behöva överväga ytterligare standarder. Till exempel bör företagen ägna särskild uppmärksamhet åt alla särskilda negativa konsekvenser för enskilda personer som kan löpa ökad risk på grund av marginalisering, sårbarhet eller andra omständigheter, enskilt eller som medlemmar av vissa grupper eller samhällen, inbegripet urbefolkningar, som skyddas enligt FN:s deklaration om urfolks rättigheter, också när det gäller fritt, på förhand inhämtat och välinformerat samtycke, med beaktande av särskilda sammanhang eller samverkande faktorer, bland annat kön, ålder, ras, etnicitet, klass, kast, utbildning, migrationsstatus, funktionsnedsättning samt social och ekonomisk status, som en del av en genusinriktad och kulturellt lyhörd strategi för tillbörlig aktsamhet. När företagen gör detta kan de i förekommande fall behöva beakta internationella instrument såsom den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

(34) Företagen bör också ansvara för att använda sitt inflytande för att bidra till en skälig levnadsstandard i verksamhetskedjorna. Detta inbegriper en lön som går att leva på för anställda och en inkomst som det går att leva på för egenföretagare och småbrukare, som de tjänar som ersättning för sitt arbete och sin produktion.

(35) I detta direktiv bekräftas *One Health*-modellen, såsom den erkänts av Världshälsoorganisationen, som en integrerad och enhetlig strategi som syftar till att på ett hållbart sätt balansera och optimera hälsan för människor, djur och ekosystem. *One Health*-modellen erkänner att hälsan för människor, husdjur och vilda djur, växter och miljön i vidare bemärkelse, inbegripet ekosystem, är nära sammanlänkad och är beroende av de övriga. Det är därför lämpligt att föreskriva att tillbörlig aktsamhet i fråga om miljön bör omfatta undvikande av miljöförstöring som leder till negativa hälsoeffekter såsom epidemier och respektera rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö.

(36) Negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön kan vara sammankopplade med eller förstärkas av faktorer såsom korruption och mutor. Det kan därför bli nödvändigt för företag att ta hänsyn till dessa faktorer när de iakttar tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö, på ett sätt som är förenligt med FN:s konvention mot korruption.

(37) När företagen bedömer de negativa effekterna för de mänskliga rättigheterna har de tillgång till vägledning som visar hur deras verksamhet kan påverka de mänskliga rättigheterna och vilket företagsbeteende som är förbjudet i enlighet med internationellt erkända mänskliga rättigheter. Sådan vägledning ingår till exempel i rapporteringsramen för FN:s vägledande principer och tolkningsvägledningen ”Företagets ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna”.

(38) För att de företag som omfattas av detta direktiv ska kunna uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö i sin verksamhet, sina dotterföretags verksamhet och sina affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor, bör de integrera tillbörlig aktsamhet i sina företagspolicyer och riskhanteringssystem, identifiera och bedöma, vid behov prioritera, förebygga och begränsa samt stoppa och minimera omfattningen av faktiska och potentiella negativa effekter för mänskliga rättigheter och miljö, tillhandahålla avhjälpande åtgärder avseende faktiska negativa effekter, genomföra meningsfulla kontakter med berörda parter, inrätta och upprätthålla en anmälningsmekanism och ett klagomålsförfarande, övervaka de vidtagna åtgärdernas effektivitet i enlighet med de krav som fastställs i detta direktiv och offentligt informera om sina åtgärder vad gäller tillbörlig aktsamhet. För att säkerställa att det står klart för företagen vad som gäller, bör särskilt stegen för att förebygga och begränsa potentiella negativa effekter och att få dem att upphöra, eller när detta inte är möjligt, minimera omfattningen av faktiska negativa effekter, tydligt hållas isär i detta direktiv.

(39) För att säkerställa att tillbörlig aktsamhet är en del av företagens policyer och riskhanteringssystem bör företagen, i linje med den relevanta internationella ramen, integrera tillbörlig aktsamhet i sina relevanta policyer och riskhanteringssystem och på alla relevanta verksamhetsnivåer och ha en policy för tillbörlig aktsamhet på plats. Policyn för tillbörlig aktsamhet bör utarbetas genom samråd på förhand med företagets anställda och deras företrädare och bör innehålla en beskrivning av företagets syn, inbegripet på lång sikt, på tillbörlig aktsamhet, en uppförandekod som beskriver de regler och principer som ska följas av hela företaget och dess dotterföretag, och i förekommande fall företagets direkta eller indirekta affärspartner, och en beskrivning av de förfaranden som införts för att integrera tillbörlig aktsamhet i relevanta policyer och för att iaktta tillbörlig aktsamhet, inbegripet de åtgärder som vidtagits för att kontrollera efterlevnaden av uppförandekoden och utvidga dess tillämpning till affärspartner. Policyn för tillbörlig aktsamhet bör säkerställa en riskbaserad tillbörlig aktsamhet. Uppförandekoden bör tillämpas på alla företagets funktioner och verksamheter av relevans, inklusive upphandlings-, anställnings- och inköpsbeslut. I detta direktiv bör anställda anses inbegripa arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och andra arbetstagare med atypiska anställningsformer, förutsatt att de uppfyller de kriterier för att fastställa en arbetstagares status som fastställts av EU-domstolen.

(40) För att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet behöver företagen vidta lämpliga åtgärder för att identifiera, förebygga, minimera och avhjälpa negativa effekter och få dem att upphöra och genomföra ett meningsfullt samarbete med berörda parter under hela förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Termen *lämpliga åtgärder* bör avse åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en verksam hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer. Om nödvändig information, inbegripet information som anses vara en företagshemlighet, inte rimligen kan erhållas på grund av faktiska eller rättsliga hinder, till exempel på grund av att en affärspartner vägrar att lämna information och det inte finns någon rättslig grund för att genomdriva detta,

kan sådana omständigheter inte göras gällande mot företaget, men företaget bör kunna förklara varför denna information inte kunde erhållas och bör vidta nödvändiga och rimliga åtgärder för att erhålla den så snart som möjligt.

(41) Enligt de skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet som fastställs i detta direktiv bör ett företag identifiera och bedöma faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön. För att möjliggöra en heltäckande identifiering och bedömning av negativa effekter bör en sådan identifiering och bedömning baseras på kvantitativ och kvalitativ information, inbegripet de relevanta uppdelade uppgifter som rimligen kan erhållas av ett företag. Företagen bör använda lämpliga metoder och resurser, inbegripet offentliga rapporter. Vad gäller negativa miljöeffekter bör företaget till exempel få information om det ursprungliga tillståndet vid platser eller anläggningar med hög risk i dess verksamhetskedjor. Som en del av skyldigheten att identifiera negativa effekter bör företagen vidta lämpliga åtgärder för att kartlägga sin egen, sina dotterföretags och, när det gäller de egna verksamhetskedjorna, sina affärspartners verksamhet, i syfte att identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppträda och bli allvarligast. På grundval av resultaten av denna kartläggning bör företagen göra en ingående bedömning av sin egen, sina dotterföretags och, när det gäller de egna verksamhetskedjorna, sina affärspartners verksamhet, på de områden där negativa effekter identifierats såsom mest sannolika för uppkomst och allvarligast. När företaget identifierar och bedömer negativa effekter bör det, på grundval av en övergripande bedömning, ta hänsyn till eventuella relevanta riskfaktorer, inbegripet riskfaktorer på företagsnivå, såsom huruvida affärspartnern inte är ett företag som omfattas av detta direktiv, riskfaktorer för affärsverksamheten, geografiska och kontextuella riskfaktorer, såsom graden av brottsbekämpning med avseende på typen av negativa effekter, riskfaktorer för produkter och tjänster och sektoriella riskfaktorer. När företagen identifierar och bedömer negativa effekter bör de också identifiera och bedöma effekterna av en affärspartners affärsmodell och affärsstrategier, inbegripet handels-, upphandlings- och prissättningsmetoder. I syfte att begränsa den börda för mindre företag som uppstår genom begäran om information bör företagen, om den information som krävs för att identifiera negativa effekter kan erhållas från affärspartner på olika nivåer i verksamhetskedjan, visa återhållsamhet med avseende på affärspartner som inte själva utgör någon risk för negativa effekter och i första hand, när så är rimligt, begära mer detaljerade uppgifter direkt från affärspartner på nivåer i verksamhetskedjan där resultaten av kartläggningen visar att faktiska eller potentiella negativa effekter mest sannolikt kommer att uppstå. Identifiering av negativa effekter bör inbegripa en dynamisk och regelbunden bedömning av människorätts- och miljöförhållandena: utan onödigt dröjsmål efter en betydande förändring, men minst var 12:e månad, under verksamhetens eller förbindelsens hela livscykel, och närhelst det finns rimliga skäl att anta att nya risker kan uppstå. En betydande förändring bör tolkas som en förändring av status quo i företagets egen verksamhet, dess dotterföretags eller affärspartners verksamhet, den rättsliga kontexten, företagsvillkoren eller alla andra väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang. Exempel på en betydande förändring kan vara de fall där företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller ett nytt geografiskt område, börjar tillverka nya produkter eller ändrar produktionssättet för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter eller ändrar sin företagsstruktur genom omstrukturering, sammanslagningar eller förvärv. Rimliga skäl att anta att det finns nya risker kan uppstå på olika sätt, inbegripet genom vetskap om de negativa effekterna genom allmänt tillgänglig information, genom deltagande av berörda parter och genom underrättelser. Om företagen, trots att de har vidtagit lämpliga åtgärder för att identifiera negativa effekter, inte har all nödvändig information om de egna verksamhetskedjorna, bör de kunna förklara varför denna information inte kunde erhållas och vidta nödvändiga och rimliga åtgärder för att erhålla den så snart som möjligt.

(42) I konfliktdrabbade områden och högriskområden, enligt definitionen i förordning (EU) 2017/821, är det mer sannolikt att kränkningar av de mänskliga rättigheterna sker och att de är allvarliga. Företagen bör ta hänsyn till detta när de integrerar tillbörlig aktsamhet i sina policyer och riskhanteringssystem för att säkerställa att uppförandekoder och processer som införts för att iaktta tillbörlig aktsamhet anpassas till konfliktdrabbade områden och högriskområden, på ett sätt som är förenligt med internationell humanitär rätt, såsom den fastställs i 1949 års Genèvekonventioner och deras tilläggsprotokoll. Företagen bör ta hänsyn till att sådana situationer utgör särskilda geografiska och kontextuella riskfaktorer när de gör djupgående bedömningar som en del av identifierings- och bedömningsprocessen, när de vidtar lämpliga åtgärder för att förebygga, begränsa, stoppa och minimera identifierade negativa effekter, och när de samarbetar med berörda parter. I detta syfte kan företag förlita sig på kommissionens vägledning om bedömningen av riskfaktorer i samband med konfliktdrabbade områden och högriskområden, som bör ta hänsyn till FN:s utvecklingsprograms vägledning om förhöjd tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter för verksamhet i konfliktdrabbade sammanhang.

(43) Detta direktiv bör inte påverka tillämpningen av de regler om tystnadsplikt som gäller för advokater och andra certifierade yrkesutövare som enligt unionsrätten och nationell rätt är behöriga att företräda sina klienter i rättsliga förfaranden.

(44) Om ett företag inte kan förebygga, begränsa, stoppa eller minimera omfattningen av alla identifierade faktiska och potentiella negativa effekter samtidigt i full utsträckning, bör det prioritera de negativa effekterna på grundval av hur allvarliga och sannolika de är. Allvarlighetsgraden för negativa effekter bör bedömas på grundval av de negativa effekternas omfattning, räckvidd eller irreparabla karaktär, med beaktande av effekternas betydelse, inbegripet antalet individer som påverkas eller kommer att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt, deras oåterkallelighet och begränsningar av möjligheterna att inom en rimlig tidsperiod återställa situationen för de individer eller den miljö som påverkas till ett läge som motsvarar situationen före påverkan. När de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna har åtgärdats inom en rimlig tid bör företaget ta itu med mindre allvarliga och mindre sannolika negativa effekter. Företagets faktiska eller potentiella inflytande på dess affärspartner, graden av företagets inblandning i de negativa effekterna, närheten till dotterföretaget eller affärspartnern eller dess potentiella ansvar bör å andra sidan inte betraktas som relevanta faktorer för prioriteringen av negativa effekter.

(45) Enligt de skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet som föreskrivs i detta direktiv bör ett företag som identifierar potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön vidta lämpliga åtgärder för att förebygga eller på lämpligt sätt begränsa dessa. För att ge företagen rättslig klarhet och säkerhet bör man i detta direktiv fastställa de åtgärder som företagen bör förväntas vidta för att förebygga och begränsa potentiella negativa effekter, i förekommande fall beroende på omständigheterna. Vid bedömningen av lämpliga åtgärder för att förebygga eller på lämpligt sätt begränsa de negativa effekterna bör vederbörlig hänsyn tas till graden av företagets inblandning i de negativa effekterna i linje med de internationella ramarna och företagets förmåga att påverka den affärspartner som orsakar eller gemensamt orsakar de negativa effekterna. Företagen bör vidta lämpliga åtgärder för att förebygga eller begränsa de negativa effekter som de själva orsakar (*orsakar* de negativa effekterna, enligt vad som avses i den internationella ramen) eller som de orsakar tillsammans med sina dotterföretag eller affärspartner (*bidrar* till de negativa effekterna, enligt vad som avses i den internationella ramen). Detta gäller oavsett om tredje parter utanför företagets verksamhetskedja också orsakar de negativa effekterna. Att gemensamt orsaka de negativa effekterna är inte begränsat till att företaget och dess dotterföretag eller affärspartner är lika delaktiga i de negativa effekterna, utan bör omfatta alla fall av handlingar eller underlåtenhet från företagets sida som orsakar de negativa effekterna i kombination med handlingar eller underlåtenhet från dotterföretagens eller affärspartnernas sida, inbegripet om företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, med undantag för mindre eller obetydliga bidrag. När företag inte själva eller tillsammans med andra rättsliga enheter orsakar de negativa effekterna i sina verksamhetskedjor, utan de negativa effekterna orsakas av deras affärspartner i företagens verksamhetskedjor (*är direkt kopplade till* de negativa effekterna, enligt vad som avses i den internationella ramen), bör de ändå sträva efter att använda sitt inflytande för att förebygga eller begränsa de negativa effekter som deras affärspartner orsakar eller öka sitt inflytande för att göra detta. Genom att endast använda begreppet *orsakar* de negativa effekterna i stället för att använda de termer som används i de internationella ramarna undviker man sammanblandning med befintliga juridiska termer i de nationella rättssystemen samtidigt som man täcker in samma orsakssamband som beskrivs i de ramarna. I detta sammanhang bör företagets inflytande över en affärspartner, i linje med internationella ramar, inbegripa dels dess förmåga att förmå affärspartnern att förhindra negativa effekter (t.ex. genom marknadsinflytande, förkvalificeringskrav eller koppling av affärsincitament till mänskliga rättigheter och miljöprestanda), dels den grad av inflytande eller hävstångseffekt som företaget rimligen skulle kunna utöva, till exempel genom samarbete med den berörda affärspartnern eller genom samarbete med ett annat företag som är den direkta affärspartnern till den affärspartner som är förknippad med negativa effekter.

(46) För att uppfylla den skyldighet att förebygga och begränsa effekterna som föreskrivs i detta direktiv bör företagen vara skyldiga att vidta följande lämpliga åtgärder, i förekommande fall. Om det är nödvändigt på grund av de förebyggande åtgärdernas komplexitet bör företagen utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande. Företagen bör sträva efter att få avtalsenliga garantier från en direkt affärspartner om att affärspartnern kommer att säkerställa efterlevnad av uppförandekoden och, vid behov, handlingsplanen för förebyggande åtgärder, bland annat genom att i sin tur kräva motsvarande avtalsenliga garantier från sina partner i den mån deras verksamhet ingår i företagens verksamhetskedjor. Avtalsenliga garantier bör utformas för att säkerställa att ansvaret delas på lämpligt sätt mellan företaget och dess affärspartner. De avtalsenliga garantierna bör åtföljas av lämpliga åtgärder för att kontrollera efterlevnaden. Företaget bör dock endast vara skyldigt att sträva efter de avtalsenliga garantierna eftersom

erhållandet av dem kan bero på omständigheterna. För att säkerställa att potentiella negativa effekter förebyggs på ett heltäckande sätt bör företagen också göra finansiella eller icke-finansiella investeringar, anpassningar eller uppgraderingar som syftar till att förhindra negativa effekter, och samarbeta med andra företag, i överensstämmelse med unionsrätten. Vid behov bör företagen anpassa affärsplaner, övergripande strategier och verksamheter, inbegripet inköpsmetoder, och utveckla och använda inköpspolicyer som bidrar till löner och inkomster som deras leverantörer kan leva på och som inte gynnar potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön. För att företagen ska kunna visa tillbörlig aktsamhet på ett verkningsfullt och effektivt sätt bör de också göra nödvändiga ändringar eller förbättringar av sin praxis för utformning och distribution för att hantera negativa effekter som uppstår både i tidigare och senare led i deras verksamhetskedjor, före och efter produktens tillverkning. Det kan vara särskilt relevant för företaget att vid behov anta och anpassa sådan praxis, för att undvika att negativa effekter över huvud taget uppstår. Sådana åtgärder kan också vara relevanta för att hantera negativa effekter som orsakas gemensamt av företaget och dess affärspartner, till exempel på grund av de tidsfrister eller specifikationer som företaget har ålagt partnerna. Genom en bättre värdefördelning i verksamhetskedjan bidrar även ansvarsfulla inköps- eller distributionsmetoder till kampen mot barnarbete, som ofta förekommer i länder eller territorier med utbredd fattigdom. Företagen bör också tillhandahålla riktat och proportionellt stöd till små och medelstora företag som är företagets affärspartner, vid behov mot bakgrund av de små och medelstora företagens resurser, kunskap och begränsningar, bland annat genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem och, om efterlevnad av uppförandekoden eller handlingsplanen för förebyggande skulle äventyra de små och medelstora företagens bärkraft, tillhandahålla riktat och proportionellt ekonomiskt stöd, såsom direkt finansiering, lån till låg ränta, garantier för fortsatt anskaffning eller stöd för att säkra finansiering. Begreppet *att äventyra ett litet eller medelstort företags bärkraft* bör tolkas som att det skulle kunna orsaka en konkurs för företaget eller försätta det i en situation där konkurs är nära förestående.

(47) Att ta itu med skadliga inköpsmetoder och pristryck på producenter, särskilt mindre aktörer, är särskilt viktigt när det gäller försäljning av jordbruks- och livsmedelsprodukter. För att komma till rätta med maktobalanserna inom jordbrukssektorn och säkerställa rättvisa priser i alla led i livsmedelskedjan och stärka jordbrukarnas ställning bör större företag inom livsmedelsbearbetning och detaljhandel anpassa sina inköpsmetoder och utveckla och använda inköpspolicyer som bidrar till löner och inkomster som leverantörerna kan leva på. Detta direktiv bör gynna jordbruksproducenter med svagare förhandlingsposition genom att det endast tillämpas på de största aktörernas företagande, dvs. aktörer med en global nettoomsättning över 450 000 000 EUR. Företag som bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland omfattas också av detta direktiv, och därmed skulle jordbruksproducenterna i unionen även skyddas mot illojal konkurrens och mot skadliga metoder från aktörer som är etablerade inte bara inom unionen utan även utanför unionen.

(48) För att återspegla hela skalan av alternativ för företaget i fall där potentiella negativa effekter inte kan hanteras genom de beskrivna förebyggande åtgärderna eller begränsningsåtgärderna, bör detta direktiv också hänvisa till företagets möjlighet att sträva efter avtalsenliga garantier från den indirekta affärspartnern, i syfte att uppnå efterlevnad av företagets uppförandekod eller en handlingsplan för förebyggande, och vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att den indirekta affärspartnern följer de avtalsenliga garantierna.

(49) Det är möjligt att förebyggande av potentiella negativa effekter skulle kräva samarbete med ett annat företag, exempelvis, i samband med en indirekt affärspartner, med ett företag som har ett direkt avtalsförhållande med den indirekta affärspartnern i fråga. I vissa fall kan samarbete med andra enheter vara det enda realistiska sättet att förhindra till och med sådana potentiella negativa effekter som orsakas av direkta affärspartner, om företagets inflytande inte är tillräckligt. Företaget bör samarbeta med den enhet som har bäst förutsättningar att verksamt förebygga eller begränsa potentiella negativa effekter på egen hand eller tillsammans med företaget, eller andra rättsliga enheter, samtidigt som tillämplig lagstiftning, särskilt konkurrenslagstiftningen, respekteras.

(50) För att säkerställa att lämpliga åtgärder för att förebygga och begränsa potentiella negativa effekter fungerar effektivt bör företagen prioritera samarbete med affärspartner i verksamhetskedjorna, i stället för att avsluta affärsförbindelsen, vilket bör vara en sista utväg i de fall där man utan framgång har försökt att förebygga och begränsa potentiella negativa effekter. I de fall där potentiella negativa effekter inte kan åtgärdas genom sådana lämpliga åtgärder bör direktivet emellertid också hänvisa till företagens skyldighet att som en sista utväg avstå från att ingå nya, eller från att utvidga befintliga, förbindelser med den berörda partnern och, om det finns rimliga utsikter till förändring, genom att utnyttja eller öka företagets hävstångseffekt genom att tillfälligt avbryta affärsförbindelsen med

avseende på verksamheten i fråga och anta och genomföra en förstärkt handlingsplan för förebyggande för de specifika negativa effekterna utan onödigt dröjsmål, inbegripet en specifik och lämplig tidsplan för antagandet och genomförandet av alla åtgärder i handlingsplanen, under vilken företaget också kan söka alternativa affärspartner. Faktorer som avgör om tidsplanen för antagande och genomförande av sådana åtgärder är lämplig kan vara hur allvarliga de negativa effekterna är, behovet av att identifiera och vidta åtgärder för att förebygga eller begränsa eventuella ytterligare negativa effekter, inbegripet effekter för små och medelstora företag eller småbrukare. Företagen bör tillfälligt avbryta sina affärsförbindelser med affärspartnern, för att på så sätt öka hävstångseffekten och förbättra chanserna att effekterna hanteras. Om det inte finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar kommer att ge resultat, till exempel i situationer med statligt påtvingat tvångsarbete, eller om genomförandet av den förstärkta handlingsplanen för förebyggande inte lyckades förebygga eller begränsa de negativa effekterna, bör företaget åläggas att avsluta affärsförbindelsen med avseende på den berörda verksamheten, om de potentiella negativa effekterna är allvarliga. För att göra det möjligt för företag att uppfylla denna skyldighet bör medlemsstaterna säkerställa att det finns en möjlighet att avsluta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras lagstiftning. Vid beslut om att avsluta eller tillfälligt avbryta en affärsförbindelse bör företaget bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan väntas bli tydligt större än den negativa effekt som inte kunde förhindras eller begränsas. När företag tillfälligt avbryter eller avslutar en affärsförbindelse bör de vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av det tillfälliga avbrottet eller avslutandet, underrätta affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet. Det är möjligt att det krävs samarbete med en annan enhet för att förebygga negativa effekter i fråga om indirekta affärsförbindelser. I vissa fall kan samarbete med ett annat företag vara det enda realistiska sättet att förhindra negativa effekter i samband med indirekta affärsförbindelser, särskilt om den indirekta affärspartnern inte är redo att ingå ett avtal med företaget.

(51) Även om reglerade finansiella företag endast omfattas av krav på tillbörlig aktsamhet i verksamhetskedjornas tidigare led ger de finansiella tjänsternas särdrag och MNE:s riktlinjer indikationer om vilka typer av åtgärder som är lämpliga och effektiva för finansiella företag att vidta i förfaranden för tillbörlig aktsamhet. Såsom också framhålls i MNE:s riktlinjer behöver de finansiella tjänsternas särdrag erkännas. Reglerade finansiella företag förväntas beakta negativa effekter och använda sin så kallade hävstångseffekt för att påverka företag. Utövandet av aktieägarrättigheter kan vara ett sätt att utöva hävstångseffekten.

(52) Vad gäller direkta och indirekta affärspartner kan industrin och flerpartsinitiativ bidra till att skapa ytterligare förutsättningar att identifiera, begränsa och förebygga negativa effekter. Därför bör det vara möjligt för företag att delta i sådana initiativ för att stödja genomförandet av de skyldigheter som fastställs i artiklarna 7 och 16 i detta direktiv, i den mån sådana initiativ är lämpliga för att stödja fullgörandet av dessa skyldigheter. Termen ”initiativ” bör ges en bred tolkning som inbegriper en kombination av frivilliga förfaranden, verktyg och mekanismer för tillbörlig aktsamhet som utvecklas och övervakas av regeringar, branschorganisationer, berörda organisationer inbegripet organisationer i det civila samhället, eller grupperingar eller kombinationer av sådana, som företag kan delta i för att stödja fullgörandet av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet. Företagen kan, efter att ha bedömt dessas lämplighet, använda eller ansluta sig till relevanta riskanalyser som utförs av bransch- eller flerpartsinitiativ eller av medlemmar i dessa initiativ och skulle kunna vidta eller ansluta sig till effektiva lämpliga åtgärder genom sådana initiativ. När företagen gör detta bör de övervaka hur effektiva sådana åtgärder är och vid behov fortsätta att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att de fullgör sina skyldigheter. För att säkerställa fullständig information om sådana initiativ bör det i detta direktiv också hänvisas till möjligheten för kommissionen och medlemsstaterna att underlätta spridningen av information om sådana initiativ och resultaten av dessa. Kommissionen bör i samarbete med medlemsstaterna utfärda riktlinjer om kriterierna för ändamålsenlighet och en metod som företagen kan använda för att bedöma ändamålsenlighet hos bransch- och flerpartsinitiativ. Företagen skulle också kunna använda oberoende tredjepartskontroll av och från företag i sina verksamhetskedjor för att stödja fullgörandet av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i den mån en sådan kontroll är lämplig för att stödja fullgörandet av de relevanta skyldigheterna. En oberoende tredjepartskontroll skulle kunna utföras av andra företag eller av ett bransch- eller flerpartsinitiativ. Oberoende tredjepartskontrollörer bör agera objektivt och fullständigt oberoende av företaget, vara fria från intressekonflikter, förbli fria från yttre påverkan – direkt eller indirekt – och bör avstå från allt agerande som är oförenligt med deras oberoende. Beroende på de negativa effekternas art bör kontrollörerna ha erfarenhet av och kompetens inom miljö- eller människorättsfrågor och vara ansvariga för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet. Kommissionen bör, i samarbete med medlemsstaterna, utfärda riktlinjer om kriterier för ändamålsenlighet och en metod som företagen kan använda för att bedöma tredjepartskontrollörers ändamålsenlighet samt vägledning för

övervakning av tredjepartskontrollernas riktighet, effektivitet och integritet. Denna vägledning är nödvändig för att åtgärda bristerna i ineffektiva revisioner. Företag som deltar i bransch- eller flerpartsinitiativ eller använder tredjepartskontroller eller avtalsklausuler till stöd för fullgörandet av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet bör fortfarande kunna bli föremål för sanktioner eller ställas till svars för överträdelser av detta direktiv och skador som de drabbade lidit till följd av detta.

(53) Kraven på tillbörlig aktsamhet i detta direktiv innebär att ett företag som identifierar faktiska negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön bör vidta lämpliga åtgärder för att få dessa att upphöra. Det kan förväntas att ett företag har förmåga att få negativa effekter i sin egen verksamhet och i sina dotterföretags verksamhet att upphöra. Det bör dock klargöras att om negativa effekter inte kan stoppas bör företagen minimera omfattningen av dessa effekter. En minimering av de negativa effekterna bör innebära ett krav på att i största möjliga mån få den negativa effekten att upphöra. Därför bör företaget regelbundet ompröva de omständigheter som hindrade det från att få de negativa effekterna att upphöra och huruvida de negativa effekterna kan fås att upphöra. För att ge företagen rättslig klarhet och säkerhet bör detta direktiv specificera vilka åtgärder företag ska vidta för att få negativa effekter för mänskliga rättigheter och miljön att upphöra och för att minimera deras omfattning, i förekommande fall beroende på omständigheterna. Vid bedömningen av lämpliga åtgärder för att få de negativa effekterna att upphöra eller minimera omfattningen av dem bör vederbörlig hänsyn tas till *graden av företagets inblandning i de negativa effekterna* i linje med de internationella ramarna och företagets förmåga att påverka den affärspartner som orsakar eller gemensamt orsakar de negativa effekterna. Företagen bör vidta lämpliga åtgärder för att stoppa eller minimera omfattningen av de negativa effekter som de själva orsakar (*orsakar* de negativa effekter som avses i den internationella ramen) eller som de orsakar tillsammans med sina dotterföretag eller affärspartner (*bidrar* till de negativa effekter som avses i den internationella ramen). Detta gäller oavsett om tredje parter utanför företagets verksamhetskedja också orsakar de negativa effekterna. Att gemensamt orsaka de negativa effekterna är inte begränsat till att företaget och dess dotterföretag eller affärspartner är lika delaktiga i de negativa effekterna, utan bör omfatta alla fall av handlingar eller underlåtenhet från företagets sida som orsakar de negativa effekterna i kombination med handlingar eller underlåtenhet från dotterföretagens eller affärspartnernas sida, inbegripet om företaget väsentligt underlättar eller ger incitament till en affärspartner att orsaka en negativ effekt, med undantag för mindre eller obetydliga bidrag. När företag inte orsakar de negativa effekter som uppstår i deras verksamhetskedjor själva eller tillsammans med andra rättsliga enheter, utan de negativa effekterna orsakas enbart av deras affärspartner i företagens verksamhetskedjor (*är direkt kopplade till* de negativa effekterna enligt den internationella ramen) bör de ändå sträva efter att använda sitt inflytande för att stoppa eller minimera omfattningen av de negativa effekter som deras dotterföretag eller affärspartner orsakar eller öka sitt inflytande för att göra detta. Genom att endast använda begreppet *orsakar* de negativa effekterna i stället för att använda de termer som används i de internationella ramarna undviker man sammanblandning med befintliga juridiska termer i de nationella rättssystemen samtidigt som man täcker in samma orsakssamband som beskrivs i de ramarna. I detta sammanhang bör företagets inflytande över en affärspartner, i linje med internationella ramar, inbegripa dels dess förmåga att övertyga affärspartnern om att stoppa eller minimera omfattningen av de negativa effekter (t.ex. genom marknadsinflytande, förkvalificeringskrav eller koppling av affärsincitament till mänskliga rättigheter och miljöprestanda), dels den grad av inflytande eller hävstångseffekt som företaget rimligen skulle kunna utöva, till exempel genom samarbete med den berörda affärspartnern eller genom samarbete med ett annat företag som är den direkta affärspartnern till den affärspartner som är förknippad med negativa effekter.

(54) För att fullgöra kravet att få faktiska negativa effekter enligt detta direktiv att upphöra och att minimera deras omfattning bör företagen vara skyldiga att vid behov vidta följande lämpliga åtgärder. Om det är nödvändigt på grund av att de negativa effekterna inte omedelbart kan fås att upphöra bör företagen utarbeta och genomföra en plan för korrigerande åtgärder. Företagen bör sträva efter att få avtalsenliga garantier från en direkt affärspartner om att affärspartnern kommer att säkerställa efterlevnad av uppförandekoden eller planen för korrigerande åtgärder, bland annat genom att i sin tur kräva motsvarande avtalsenliga garantier från sina partner i den mån deras verksamhet ingår i företagets verksamhetskedjor. Avtalsenliga garantier bör utformas för att säkerställa att ansvaret delas på lämpligt sätt mellan företaget och affärspartnerna. De avtalsenliga garantierna bör åtföljas av lämpliga åtgärder för att kontrollera efterlevnaden. Företaget bör dock endast vara skyldigt att sträva efter de avtalsenliga garantierna eftersom erhållandet av dem kan bero på omständigheterna. Företagen bör också göra finansiella och icke-finansiella investeringar, anpassningar eller uppgraderingar som syftar till att få de negativa effekterna att upphöra eller minimera deras omfattning, och samarbeta med andra företag, i enlighet med unionsrätten. Vid behov bör företagen anpassa affärsplaner, övergripande strategier och verksamheter, inbegripet inköpsmetoder, och

utveckla och använda inköpspolicyer som bidrar till levnadslöner och levnadsinkomster för deras leverantörer och som inte uppmuntrar till faktiska negativa effekter på de mänskliga rättigheterna eller miljön. För att företagen ska kunna visa tillbörlig aktsamhet på ett ändamålsenligt och effektivt sätt bör de också göra nödvändiga ändringar eller förbättringar av sin praxis för utformning och distribution för att hantera negativa effekter som uppstår både i tidigare och senare led i deras verksamhetskedjor, före och efter produktens tillverkning. Det kan vara särskilt relevant för företaget att vid behov anta och anpassa sådan praxis, först och främst för att undvika negativa effekter. Sådana åtgärder kan också vara relevanta för att hantera negativa effekter som orsakas gemensamt av företaget och dess affärspartner, till exempel på grund av de tidsfrister eller specifikationer som företaget har ålagt partnerna. Genom en bättre värdefördelning i verksamhetskedjan bidrar även ansvarsfulla inköps- eller distributionsmetoder till kampen mot barnarbete, som ofta förekommer i länder eller territorier med höga fattigdomsnivåer. Företagen bör också tillhandahålla riktat och proportionellt stöd till små och medelstora företag som är företagets affärspartner, vid behov mot bakgrund av de små och medelstora företagens resurser, kunskap och begränsningar, bland annat genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem och, om efterlevnad av uppförandekoden eller planen för korrigerande åtgärder skulle äventyra de små och medelstora företagens bärkraft, tillhandahålla riktat och proportionellt ekonomiskt stöd, såsom direkt finansiering, lån till låg ränta, garantier för fortsatt anskaffning eller stöd för att säkra finansiering. Begreppet *att äventyra ett litet eller medelstort företags bärkraft* bör tolkas som att det skulle kunna orsaka en konkurs för det lilla eller medelstora företaget eller försätta det i en situation där konkurs är nära förestående.

(55) För att återspegla hela skalan av alternativ för företaget i fall där faktiska negativa effekter inte kan hanteras genom de beskrivna åtgärderna, bör detta direktiv också hänvisa till företagets möjlighet att sträva efter avtalsenliga garantier med den indirekta affärspartnern, i syfte att uppnå efterlevnad av företagets uppförandekod eller en plan för korrigerande åtgärder, och vidta lämpliga åtgärder för att kontrollera att den indirekta affärspartnern följer de avtalsenliga garantierna.

(56) När avtalsenliga garantier erhålls från ett litet eller medelstort företag som är en indirekt affärspartner bör företagen bedöma om de avtalsenliga garantierna bör åtföljas av lämpliga åtgärder för små och medelstora företag. Om små och medelstora företag begär att få betala en del av kostnaden, eller om detta avtalas med företaget, bör de kunna dela med sig av kontrollresultaten till andra företag.

(57) För att säkerställa effektiviteten i åtgärderna för att få de faktiska negativa effekterna att upphöra eller minimera dem bör företagen prioritera samarbete med affärspartner i verksamhetskedjorna, i stället för att avsluta affärsförbindelsen, vilket bör vara en sista utväg efter det att man utan framgång har försökt att få de faktiska negativa effekterna att upphöra eller minimera deras omfattning. I de fall där faktiska negativa effekter inte kan fås att upphöra eller deras omfattning inte i tillräcklig utsträckning kan minimeras genom sådana lämpliga åtgärder bör detta direktiv emellertid också hänvisa till företagens skyldighet att som en sista utväg avstå från att ingå nya eller från att utvidga befintliga förbindelser med den berörda partnern och, om det finns rimliga utsikter till förändring, genom att utnyttja eller öka företagets hävstångseffekt genom att tillfälligt avbryta affärsförbindelsen med avseende på verksamheten i fråga och anta och genomföra en förstärkt plan för korrigerande åtgärder för de specifika negativa effekterna utan onödigt dröjsmål, inbegripet en specifik och lämplig tidsfrist för antagandet och genomförandet av alla åtgärder i handlingsplanen, under vilken företaget också kan söka alternativa affärspartner. Faktorer som avgör om tidsfristen för antagande och genomförande av de åtgärderna är lämplig kan vara hur allvarliga de negativa effekterna är, behovet av att identifiera och vidta åtgärder för att stoppa eller minimera omfattningen av eventuella ytterligare negativa effekter, samt inverkan på små och medelstora företag eller småbrukare. Företagen bör avbryta sina affärsförbindelser med affärspartnern, vilket ökar deras hävstångseffekt och ökar chanserna att effekterna hanteras. Om det inte finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar kommer att ge resultat, till exempel i situationer med statligt påtvingat tvångsarbete, eller om genomförandet av den förstärkta planen för korrigerande åtgärder inte lyckades få de negativa effekterna att upphöra eller minimera deras omfattning, bör företaget åläggas att avsluta affärsförbindelsen med avseende på den berörda verksamheten, om de faktiska negativa effekterna är allvarliga. För att göra det möjligt för företag att uppfylla denna skyldighet bör medlemsstaterna säkerställa att det finns en möjlighet att avsluta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras lagstiftning. Vid beslut om att avsluta eller tillfälligt avbryta en affärsförbindelse bör företaget bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan väntas bli betydligt större än den negativa effekt som inte kunde fås att upphöra eller vars omfattning inte kunde minimeras i tillräcklig utsträckning. När företag tillfälligt avbryter eller avslutar en affärsförbindelse bör de vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av det tillfälliga avbrottet eller avslutandet, underrätta affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet. Det är möjligt att det krävs samarbete med en annan enhet för att få

negativa effekter att upphöra i fråga om indirekta affärsförbindelser. I vissa fall kan samarbete med ett annat företag vara det enda realistiska sättet att få negativa effekter att upphöra i fråga om indirekta affärsförbindelser, särskilt om den indirekta affärspartnern inte är redo att ingå ett avtal med företaget.

(58) Om ett företag har orsakat eller gemensamt orsakat en faktisk negativ effekt bör företaget tillhandahålla avhjälpande åtgärder. Termen "avhjälpande åtgärder" innebär att den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön återställs till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om den faktiska negativa effekten inte hade inträffat, i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna, inbegripet genom finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer som har drabbats av den faktiska negativa effekten och, i tillämpliga fall, ersättning för de kostnader som offentliga myndigheter ådragit sig för eventuella nödvändiga avhjälpande åtgärder. Medlemsstaterna bör säkerställa att berörda parter som påverkas av en negativ effekt inte är skyldiga att söka rättelse innan talan väcks i domstol. Medlemsstaterna bör säkerställa att den behöriga tillsynsmyndigheten, om företaget inte tillhandahåller avhjälpande åtgärder om det har orsakat eller gemensamt orsakat de faktiska negativa effekterna, har befogenhet att, på eget initiativ eller som en följd av välgrundade farhågor som den underrättats om i enlighet med detta direktiv, ålägga företaget att vidta lämpliga avhjälpande åtgärder. Detta bör i en sådan situation inte påverka åläggandet av sanktioner för överträdelse av de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv eller det civilrättsliga ansvar som utkrävs vid en nationell domstol. Om de faktiska negativa effekterna endast orsakas av företagets affärspartner får företaget tillhandahålla frivilliga avhjälpande åtgärder. Företaget får också använda sin förmåga att påverka den affärspartner som orsakar eller gemensamt orsakar de negativa effekterna för att möjliggöra avhjälpande åtgärder.

(59) Företag bör ge personer och organisationer möjlighet att lämna in klagomål direkt till dem i händelse av berättigade farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön. Personer och organisationer som skulle kunna lämna in sådana klagomål bör inbegripa personer som påverkas eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas och de legitima företrädarna för sådana personer på deras vägnar, såsom organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare, fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder enskilda personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna, och organisationer i det civila samhället som är verksamma och erfarna på områden som har koppling till de negativa effekter för miljön som klagomålet gäller. Företagen bör inrätta ett rättvist, offentligt, tillgängligt, förutsebart och öppet förfarande för att hantera dessa klagomål och informera de berörda arbetstagarna, fackföreningarna och andra arbetstagarrepresentanter om sådana förfaranden. Företagen bör också inrätta en tillgänglig mekanism för inlämning av underrättelser från personer och organisationer om de har information eller farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter. För att minska bördan för företagen bör de kunna delta i gemensamma klagomålsförfaranden och anmälningsmekanismer, såsom de förfaranden som inrättas gemensamt av företag, till exempel av en koncern, genom branschorganisationer eller flerpartsinitiativ eller globala ramavtal. Inlämnandet av en underrättelse eller ett klagomål bör inte vara ett krav eller hindra den person som lämnar in dem från att få tillgång till förfarandet för välgrundade farhågor eller till rättsliga eller andra utomrättsliga mekanismer, till exempel i förekommande fall OECD:s nationella kontaktpunkter. Bestämmelserna om klagomålsförfarandet och underrättelsemekanismen i detta direktiv bör vara utformade på så sätt att tillgång till ett företags företrädare inte leder till onödiga hänvändelser. I enlighet med internationella standarder bör personer som lämnar in klagomål, om de inte lämnar in dem anonymt, ha rätt att från företaget i god tid begära läglig och lämplig uppföljning, och möta företagets företrädare på lämplig nivå för att diskutera faktiska eller potentiella allvarliga negativa effekter som är föremål för klagomålet och potentiella avhjälpande åtgärder, få en motivering till varför ett klagomål har ansetts vara grundat eller ogrundat och, om det har ansetts vara grundat, få information om de åtgärder som företaget har vidtagit eller kommer att vidta. Företagen bör också vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier genom att säkerställa att den person eller organisation som lämnar in klagomålet eller underrättelsen behandlas konfidentiellt, i enlighet med nationell rätt. Begreppet *rättvist, tillgängligt, förutsebart och öppet* bör tolkas i överensstämmelse med princip 31 i FN:s vägledande principer, enligt vilken förfarandena ska vara legitima, tillgängliga, förutsebara, likvärdiga, öppna, förenliga med rättigheterna och en källa till fortsatt lärande, vilket också anges i FN:s kommitté för barnets rättigheters allmänna kommentar nr 16. Arbetstagarna och deras representanter bör också skyddas på lämpligt sätt, och alla utomrättsliga kompensationsåtgärder bör vidtas parallellt med främjande

av kollektiva förhandlingar och erkännande av fackföreningar och får inte på något sätt undergräva legitima fackföreningars roll i hanteringen av arbetsrelaterade tvister. Företagen bör säkerställa att de berörda parterna har tillgång till underrättelsemekanismer och klagomålsförfaranden, med vederbörlig hänsyn till relevanta hinder.

(60) På grund av en mer omfattande förteckning över personer eller organisationer som har rätt att lämna in klagomål och ett bredare ämnesområde för klagomål bör klagomålsförfarandet enligt detta direktiv ur rättslig synvinkel tolkas som en mekanism som är separat i förhållande till det interna rapporteringsförfarande som företagen inrättar i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 ([16]). Om den överträdelse av unionsrätten eller nationell rätt som omfattas av det direktivets materiella tillämpningsområde kan betraktas som en negativ effekt och den rapporterande personen är en anställd i företaget som påverkas direkt av den negativa effekten kan den personen använda båda förfarandena – klagomålsmekanismen i enlighet med det här direktivet och ett internt rapporteringsförfarande som fastställs i enlighet med direktiv (EU) 2019/1937. Om ett av de ovannämnda villkoren inte är uppfyllt bör personen dock endast kunna gå vidare med ett av förfarandena.

(61) Företagen bör övervaka genomförandet av och effektiviteten i sina åtgärder för tillbörlig aktsamhet. De bör genomföra regelbundna utvärderingar av sin egen, sina dotterföretags och, vad gäller företagets verksamhetskedja, sinaaffärspartners verksamhet, för att övervaka genomförandet samt lämpligheten och effektiviteten i arbetet med att identifiera, förebygga, minimera, stoppa och begränsa negativa effekter. Sådana utvärderingar bör verifiera att negativa effekter identifieras korrekt, att åtgärder för tillbörlig aktsamhet genomförs och att negativa effekter faktiskt har förebyggts eller stoppats. För att säkerställa att utvärderingarna är aktuella, bör de genomföras utan onödigt dröjsmål efter det att en betydande förändring inträffar, men minst var 12:e månad, och däremellan ses över om det finns skälig grund att anta att nya risker för negativa effekter kan ha uppkommit. En betydande förändring bör tolkas som en förändring av status quo i företagets egen verksamhet, dess dotterföretags eller affärspartners verksamhet, det rättsliga klimatet eller företagsklimatet eller alla andra väsentliga förändringar av företagets situation eller operativa sammanhang. Exempel på en betydande förändring kan vara de fall där företaget startar verksamhet i en ny ekonomisk sektor eller ett nytt geografiskt område, börjar tillverka nya produkter eller ändrar produktionssättet för de befintliga produkterna med hjälp av teknik med potentiellt större negativa effekter eller ändrar sin företagsstruktur genom omstrukturering, sammanslagningar eller förvärv. Rimliga skäl att anta att det finns nya risker kan uppstå på olika sätt, inbegripet genom vetskap om de negativa effekterna genom allmänt tillgänglig information, genom deltagande av berörda parter eller genom underrättelser. Företagen bör bevara dokumentation som visar att de uppfyller detta krav i minst fem år. Sådan dokumentation bör i förekommande fall åtminstone omfatta de identifierade effekterna och de djupgående bedömningarna enligt artikel 8, handlingsplanen för förebyggande och/eller planen för korrigerande åtgärder enligt artiklarna 10.2 a och 11.3 b, avtalsenliga bestämmelser som erhållits eller avtal som ingåtts enligt artiklarna 10.2 b, 10.4 och 11.3 c och 11.5, kontroller enligt artiklarna 10.5 och 11.6, avhjälpande åtgärder, regelbundna utvärderingar som en del av företagets övervakningsskyldighet samt underrättelser och klagomål. Finansiella företag bör genomföra regelbundna utvärderingar endast av sin egen verksamhet, sina dotterföretags verksamhet och sina affärspartners verksamhet i tidigare led.

(62) I likhet med vad som gäller enligt de befintliga internationella standarder som fastställs genom FN:s vägledande principer och OECD:s ram ingår det i kravet på tillbörlig aktsamhet att lämna externt relevant information om policyer, förfaranden och åtgärder för tillbörlig aktsamhet som genomförs för att identifiera och hantera faktiska eller potentiella negativa effekter, inbegripet slutsatser och resultat av dessa insatser. I direktiv 2013/34/EU föreskrivs relevanta rapporteringsskyldigheter för de företag som omfattas av det här direktivet. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 ([17]) fastställs dessutom, för finansiella företag, ytterligare rapporteringsskyldigheter om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn. För att undvika överlappande rapporteringsskyldigheter bör det i det här direktivet därför inte införas några nya rapporteringsskyldigheter utöver dem i direktiv 2013/34/EU för de företag som omfattas av direktiv 2013/34/EU och de rapporteringsstandarder som bör utarbetas enligt det direktivet. För att uppfylla sin kommunikationsskyldighet som en del av tillbörlig aktsamhet enligt det här direktivet bör företagen på sin webbplats offentliggöra ett årsbokslut på minst ett av unionens officiella språk, inom en rimlig tidsperiod men senast 12 månader efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket bokslutet upprättas, såvida inte företaget omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering

([16]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (EUT L 305, 26.11.2019, s. 17).

([17]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 av den 27 november 2019 om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn (EUT L 317, 9.12.2019, s. 1).

i direktiv 2013/34/EU. Om ett företag inte är skyldigt att rapportera i enlighet med artikel 19a eller 29a i direktiv 2013/34/EU bör bokslutet offentliggöras senast den dag då årsbokslut offentliggörs. Årsbokslutet bör lämnas in till det utsedda insamlingsorganet så att det kan göras tillgängligt på den europeiska gemensamma åtkomstpunkt (Esap) som inrättas genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2859 ([18]). För att säkerställa enhetliga villkor för genomförandet av reglerna om tillgång till information i Esap bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter. För att öka rättssäkerheten bör bilagan till förordning (EU) 2023/2859 ändras genom att en hänvisning till detta direktiv införs.

(63) Kravet på företag som omfattas av detta direktiv och samtidigt omfattas av rapporteringskrav enligt artiklarna 19a, 29a och 40a i direktiv 2013/34/EU att rapportera om sina förfaranden för tillbörlig aktsamhet i enlighet med artiklarna 19a, 29a och 40a i direktiv 2013/34/EU bör tolkas som ett krav på att företagen ska beskriva hur de genomför tillbörlig aktsamhet i enlighet med detta direktiv.

(64) Syftet med detta direktiv är inte att kräva att företag offentliggör intellektuellt kapital, immateriella rättigheter, know-how eller innovationsresultat som skulle klassificeras som företagshemligheter enligt definitionen i direktiv (EU) 2016/943. De rapporteringskrav som föreskrivs i detta direktiv bör därför inte påverka tillämpningen av direktiv (EU) 2016/943. Detta direktiv bör även gälla utan att det påverkar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 596/2014 ([19]).

(65) För att tillämpa meningsfull tillbörlig aktsamhet avseende de mänskliga rättigheterna och miljön bör företagen vidta lämpliga åtgärder för ett effektivt samarbete med berörda parter avseende genomförandet av åtgärderna för tillbörlig aktsamhet. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv (EU) 2016/943 bör ett effektivt samarbete omfatta att ge de tillfrågade berörda parterna relevant och heltäckande information samt löpande samråd som möjliggör verklig interaktion och dialog på lämplig nivå, såsom på projekt- eller anläggningsnivå och med lämpliga intervall. Ett meningsfullt samarbete med tillfrågade berörda parter bör ta vederbörlig hänsyn till hinder för engagemang, säkerställa att berörda parter är fria från repressalier och vedergällning, bland annat genom att upprätthålla konfidentialitet och anonymitet, och särskild uppmärksamhet bör ägnas åt utsatta intressenters behov, överlappande sårbarheter och intersektionella faktorer, inbegripet genom att beakta potentiellt berörda grupper eller samhällen, till exempel de som skyddas enligt FN:s deklaration om urfolks rättigheter och de som omfattas av FN:s förklaring om människorättsförsvarare. Det finns situationer där det inte kommer att vara möjligt att genomföra ett meningsfullt samarbete med tillfrågade berörda parter, eller där det är lämpligt att samarbeta med ytterligare expertperspektiv för att göra det möjligt för företaget att fullt ut uppfylla kraven i detta direktiv. I sådana fall bör företagen ytterligare samråda med andra experter, såsom organisationer i det civila samhället eller fysiska eller juridiska personer som försvarar de mänskliga rättigheterna eller miljön, för att få trovärdiga insikter om faktiska eller potentiella negativa konsekvenser. Samråd med arbetstagare och deras företrädare bör genomföras i enlighet med relevant unionsrätt och i tillämpliga fall, nationell rätt och kollektivavtal och, utan att det påverkar deras tillämpliga rätt till information, samråd och deltagande, särskilt de rättigheter som omfattas av relevant unionslagstiftning om sysselsättning och sociala rättigheter, inbegripet rådets direktiv 2001/86/EG ([20]) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG ([21]) och 2009/38/EG ([22]). I detta direktiv bör anställda anses inbegripa arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och andra arbetstagare med atypiska anställningsformer, förutsatt att de uppfyller de kriterier för att fastställa en arbetstagares status som fastställts av Europeiska unionens domstol. När samråd genomförs bör företagen kunna förlita sig på branschinitiativ i den mån dessa är lämpliga för att stödja ett effektivt samarbete. Användningen av bransch- eller flerpartsinitiativ räcker inte i sig för att fullgöra skyldigheten att samråda med arbetstagarna och deras företrädare.

([18]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2859 av den 13 december 2023 om inrättande av en europeisk gemensam åtkomstpunkt som ger centraliserad tillgång till allmänt tillgänglig information som är relevant för finansiella tjänster, kapitalmarknader och hållbarhet (EUT L, 2023/2859, 20.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2859/oj).

([19]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 596/2014 av den 16 april 2014 om marknadsmissbruk (marknadsmissbruksförordning) och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/6/EG och kommissionens direktiv 2003/124/EG, 2003/125/EG och 2004/72/EG (EUT L 173, 12.6.2014, s. 1).

([20]) Rådets direktiv 2001/86/EG av den 8 oktober 2001 om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande (EGT L 294, 10.11.2001, s. 22).

([21]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG av den 11 mars 2002 om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen – Gemensamt uttalande av Europaparlamentet, rådet och kommissionen om arbetstagarrepresentation (EGT L 80, 23.3.2002, s. 29).

([22]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/38/EG av den 6 maj 2009 om inrättande av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag och grupper av gemenskapsföretag för information till och samråd med arbetstagare (EUT L 122, 16.5.2009, s. 28).

(66) För att ge företag verktyg för att hjälpa dem att uppfylla sina krav på tillbörlig aktsamhet genom sina verksamhetskedjor bör kommissionen, i samråd med medlemsstaterna och berörda parter, ge vägledning om standardavtalsklausuler, som företagen frivilligt kan använda som ett verktyg för att bidra till att fullgöra sina skyldigheter enligt artiklarna 10 och 11. Syftet med vägledningen bör vara att underlätta en tydlig fördelning av uppgifter mellan de avtalsslutande parterna och det pågående samarbetet, på ett sätt som undviker att skyldigheterna enligt detta direktiv överförs till en affärspartner och automatiskt gör avtalet ogiltigt i händelse av en överträdelse. Vägledningen bör återspegla principen att det inte räcker att enbart använda avtalsenliga garantier för att efterleva standarderna för tillbörlig aktsamhet i detta direktiv.

(67) För att ge stöd och praktiska verktyg till företag eller medlemsstaternas myndigheter vad gäller hur företag bör uppfylla sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet på ett praktiskt sätt och för att ge stöd till berörda parter, bör kommissionen, med hänvisning till relevanta internationella riktlinjer och standarder och i samråd med medlemsstaterna och berörda parter, Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, Europeiska miljöbyrån, Europeiska arbetsmyndigheten, och i förekommande fall med internationella organisationer och andra organ med sakkunskap i frågor om tillbörlig aktsamhet, utfärda riktlinjer, även allmänna riktlinjer och riktlinjer för specifika sektorer eller specifika negativa effekter eller för samspelet mellan detta direktiv och andra unionslagstiftningsakter som eftersträvar samma mål och som föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter.

(68) Digitala verktyg och digital teknik, till exempel sådan som används för upptäckt, övervakning eller spårning av råvaror, varor och produkter genom hela värdekedjan, t.ex. satelliter, drönare, radar eller plattformsbaserade lösningar, skulle kunna stödja och minska kostnaderna för datainsamling för förvaltning av värdekedjan, inbegripet identifiering och bedömning av negativa effekter, förebyggande och begränsning samt övervakning av hur effektiva åtgärderna för tillbörlig aktsamhet är. För att hjälpa företag att uppfylla sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet längs värdekedjan bör användningen av sådana verktyg och tekniker uppmuntras och främjas. I det syftet bör kommissionen utfärda riktlinjer med användbar information och hänvisningar till lämpliga resurser. När företagen använder digitala verktyg och digital teknik bör de ta hänsyn till och på lämpligt sätt hantera eventuella risker i samband med detta, och införa mekanismer för att kontrollera att den information som erhålls är lämplig.

(69) Även om små och medelstora företag inte omfattas av detta direktiv kan de påverkas av direktivets bestämmelser i egenskap av entreprenörer eller underleverantörer till de företag som direktivet gäller. Målet är dock att minska den ekonomiska eller administrativa bördan för små och medelstora företag, av vilka många redan kämpar med den globala ekonomiska krisen och effekterna av pandemin. För att stödja små och medelstora företag bör medlemsstaterna, med kommissionens stöd, antingen enskilt eller gemensamt, inrätta och driva särskilda användarvänliga webbplatser, portaler eller plattformar i syfte att tillhandahålla information och stöd till företag, och medlemsstaterna skulle också kunna ge ekonomiskt stöd till små och medelstora företag och hjälpa dem att bygga upp kapacitet. Sådant stöd skulle också kunna göras tillgängligt för och vid behov anpassas och utvidgas till ekonomiska aktörer i tidigare led i tredjeländer. Företag vars affärspartner är små eller medelstora företag uppmuntras också att hjälpa dessa att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet och att använda rättvisa, rimliga, icke-diskriminerande och proportionella krav gentemot de små och medelstora företagen.

(70) Kommissionen bör inrätta en gemensam kontaktpunkt för tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. Denna gemensamma kontaktpunkt bör kunna samarbeta med och begära information från relevanta nationella myndigheter i varje medlemsstat, inbegripet nationella kontaktpunkter om sådana finns, för att exempelvis få hjälp med att skräddarsy informationen, vägledning till nationella sammanhang och informationsspridning, utan att det påverkar fördelningen av funktioner och befogenheter mellan myndigheterna inom de nationella systemen. Den gemensamma kontaktpunkten och relevanta nationella myndigheter bör också ta kontakt med varandra för att säkerställa gränsöverskridande samarbete.

(71) För att komplettera medlemsstaternas stöd till företag, inbegripet små och medelstora företag, i deras genomförande av skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet, kan kommissionen bygga vidare på befintliga unionsverktyg, unionsprojekt och andra unionsåtgärder som bidrar till tillämpningen av tillbörlig aktsamhet i unionen och i tredjeländer. Kommissionen kan inrätta nya stödåtgärder som hjälper företag, inbegripet små och medelstora företag, att hantera kraven på tillbörlig aktsamhet, inbegripet ett observationsorgan för transparens i verksamhetskedjan och åtgärder som underlättar bransch- eller flerpartsinitiativ.

(72) Kommissionen kan komplettera medlemsstaternas stödåtgärder med utgångspunkt i befintliga unionsåtgärder för att hjälpa ekonomiska aktörer i tidigare led att bygga upp kapacitet att effektivt förebygga och begränsa negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön av deras verksamhet och affärsförbindelser, med särskild uppmärksamhet riktad mot de utmaningar som småbrukare står inför. Unionen och dess medlemsstater uppmuntras att, inom

respektive behörighetsområden, använda sina instrument för grannskapspolitik, utveckling och internationellt samarbete, inbegripet handelsavtal, för att stödja tredjeländers regeringar och ekonomiska aktörer i tidigare led i tredjeländer när de hanterar negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön av sin verksamhet och sina affärsförbindelser i tidigare led. Detta skulle kunna inbegripa samarbete med partnerländernas regeringar, den lokala privata sektorn och berörda parter när det gäller att ta itu med de bakomliggande orsakerna till negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön.

(73) Detta direktiv är ett viktigt lagstiftningsverktyg för att säkerställa företagens omställning till en hållbar ekonomi, inbegripet att minska de befintliga skador och kostnader som klimatförändringarna orsakar, säkerställa anpassning till *globala nettonollutsläpp* senast 2050, undvika vilseledande påståenden om en sådan anpassning och stoppa grönmålning, desinformation och utvidgning av fossila bränslen i hela världen för att nå internationella och europeiska klimatmål. För att säkerställa att detta direktiv bidrar till att bekämpa klimatförändringar bör företag anta och genomföra en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som syftar till att genom bästa förmåga säkerställa att företagets affärsmodell och affärsstrategi är förenliga med omställningen till en hållbar ekonomi och med begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C, i linje med Parisavtalet och målet att nå klimatneutralitet i enlighet med förordning (EU) 2021/1119, inbegripet dess delmål och klimatneutralitetsmål för 2050. Planen bör i tillämpliga fall behandla företagets exponering för kol-, olje- och gasrelaterade verksamheter. Sådana krav bör förstås som en skyldighet att vidta bästa möjliga åtgärder och inte som en skyldighet att uppnå ett visst resultat. Eftersom det rör sig om en skyldighet att vidta bästa möjliga åtgärder bör vederbörlig hänsyn tas till de framsteg som företagen gör och till klimatomställningens komplexitet och föränderliga karaktär. Företagen bör sträva efter att nå utsläppsminskningsmålen för växthusgaser i sina planer, men särskilda omständigheter kan leda till att företagen inte kan nå dessa mål om det inte längre är rimligt. Planen bör innefatta tidsbundna klimatmål fram till 2030 och i femåriga steg fram till 2050 på grundval av entydiga vetenskapliga belägg och, när så är lämpligt, absoluta utsläppsminskningsmål för växthusgaser för scope 1, scope 2 och scope 3. Planen bör utveckla genomförandeåtgärder för att uppnå företagets klimatmål och baseras på entydiga vetenskapliga belägg, dvs. bevis med oberoende vetenskaplig validering som är förenlig med begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C enligt definitionen från den mellanstatliga panelen för klimatförändringar (IPCC) och med beaktande av rekommendationerna från det europeiska vetenskapliga rådgivande organet för klimatförändringar. Tillsynsmyndigheterna bör vara skyldiga att åtminstone övervaka antagandet och utformningen av planen och dess uppdateringar i enlighet med de krav som fastställs i detta direktiv. Eftersom innehållet i omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar bör överensstämma med rapporteringskraven i direktiv 2013/34/EU vad gäller företagens hållbarhetsrapportering, bör företag som rapporterar en sådan plan i enlighet med direktiv 2013/34/EU anses ha fullgjort den specifika skyldigheten att anta en plan i enlighet med detta direktiv. Antagandeskyldigheten kommer att anses vara fullgjord, men företagen bör fortfarande följa sin skyldighet att genomföra omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar och att uppdatera den var 12:e månad för att bedöma framstegen mot dess mål.

(74) För att möjliggöra en effektiv tillsyn och, vid behov, ett effektivt säkerställande av efterlevnaden av detta direktiv i förhållande till tredjelandsföretag, bör dessa företag utse en auktoriserad företrädare i unionen med tillräckligt bemyndigande och tillhandahålla information om sina auktoriserade företrädare. Det bör vara möjligt för den auktoriserade företrädaren att även fungera som kontaktpunkt, förutsatt att de relevanta kraven i detta direktiv uppfylls. Om tredjelandsföretaget inte utser en auktoriserad företrädare bör alla medlemsstater i vilka företaget bedriver verksamhet vara behöriga att se till att denna skyldighet fullgörs, framför allt att en fysisk eller juridisk person utses i en av de medlemsstater där företaget bedriver verksamhet, i enlighet med den tillsynsram som fastställs i nationell rätt. De medlemsstater som inleder en sådan tillsyn bör informera tillsynsmyndigheterna i de andra medlemsstaterna genom det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter så att de andra medlemsstaterna inte genomför denna tillsyn.

(75) För att säkerställa övervakningen av att företagens skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet genomförs korrekt och för att säkerställa att detta direktiv efterlevs såsom avsett bör medlemsstaterna utse en eller flera nationella tillsynsmyndigheter. Dessa tillsynsmyndigheter bör vara av offentlig natur, oberoende av de företag som omfattas av detta direktiv eller andra marknadsintressen och fria från intressekonflikter och yttre påverkan, både direkt eller indirekt. I syfte att utöva sina befogenheter på ett opartiskt sätt bör dessa tillsynsmyndigheter varken begära eller ta emot instruktioner från någon. Medlemsstaterna bör i enlighet med nationell rätt säkerställa att varje tillsynsmyndighet får den personal och de finansiella resurser som krävs för att effektivt utföra sina uppgifter och utöva sina befogenheter. De bör ha rätt att genomföra utredningar, på eget initiativ eller baserat på välgrundade farhågor som tas upp inom ramen för detta direktiv. Dessa utredningar skulle i lämpliga fall kunna innefatta

inspektioner på plats och hörande av berörda parter. Om det finns behöriga myndigheter enligt sektorslagstiftning kan medlemsstaterna identifiera dem som ansvariga för tillämpningen av detta direktiv inom sina behörighetsområden. Tillsynsmyndigheterna bör offentliggöra och tillgängliggöra på en webbplats en årlig rapport om sin tidigare verksamhet, inbegripet de allvarligaste överträdelser som konstaterats. Medlemsstaterna bör inrätta en tillgänglig mekanism för att ta emot välgrundade farhågor, kostnadsfritt eller mot en begränsad avgift som enbart täcker de administrativa kostnaderna, och säkerställa att praktisk information görs tillgänglig för allmänheten om hur denna rätt utövas.

(76) För att säkerställa en effektiv tillämpning av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv bör medlemsstaterna föreskriva avskräckande, proportionella och effektiva sanktioner för överträdelser av dessa åtgärder. För att ett sådant sanktionssystem ska vara effektivt bör de sanktioner som de nationella tillsynsmyndigheterna ålägger inbegripa böter och, om företaget inte rättar sig efter beslutet om böter inom den tillämpliga tidsfristen, ett offentligt uttalande om att företaget är ansvarigt och överträdelsens art. Detta sanktionssystem påverkar inte befogenheten att återkalla och förbjuda utsläppande och tillhandahållande på marknaden och export av produkter enligt andra unionslagstiftningsakter som föreskriver mer omfattande eller mer specifika krav på tillbörlig aktsamhet, såsom förordning (EU) 2023/1115. Medlemsstaterna bör säkerställa att böterna står i proportion till företagets globala nettoomsättning när de åläggs. Detta bör dock inte innebära att medlemsstaterna är skyldiga att basera böterna enbart på företagets nettoomsättning i varje enskilt fall. Medlemsstaterna bör, i enlighet med nationell rätt, besluta huruvida sanktionerna ska åläggas direkt av tillsynsmyndigheterna, i samarbete med andra myndigheter eller genom ansökan till de behöriga rättsliga myndigheterna. För att säkerställa offentlig tillsyn över tillämpningen av reglerna i detta direktiv bör tillsynsmyndigheternas beslut om åläggande av sanktioner mot företag på grund av underlåtenhet att följa de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv offentliggöras, översändas till det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter och förbli offentligt tillgängliga i åtminstone tre år. Det offentliggjorda beslutet bör inte innehålla några personuppgifter i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 ([23]). Det bör vara tillåtet att offentliggöra företagets namn även om det innehåller namnet på en fysisk person.

(77) För att förhindra en konstlad minskning av potentiella administrativa sanktionsavgifter bör medlemsstaterna säkerställa att böter, när de åläggs ett företag som ingår i en koncern, beräknas med beaktande av den konsoliderade omsättning som beräknas på nivån för det yttersta moderföretaget.

(78) För att säkerställa en konsekvent tillämpning och tillsyn av efterlevnaden av de bestämmelser i nationell rätt som antas enligt detta direktiv bör de nationella tillsynsmyndigheterna samarbeta och samordna sina åtgärder. För detta ändamål bör kommissionen inrätta ett europeiskt nätverk av tillsynsmyndigheter, och tillsynsmyndigheterna bör bistå varandra vid utförandet av sina uppgifter och ge ömsesidigt bistånd.

(79) För att säkerställa effektiv tillgång till rättslig prövning och ersättning till offer för negativa effekter bör medlemsstaterna vara skyldiga att fastställa regler för företagens civilrättsliga ansvar för skada som åsamkas en fysisk eller juridisk person, om företaget, uppsåtligen eller genom vårdslöshet, underlåtit att förebygga och begränsa de potentiella negativa effekterna eller att få de faktiska effekterna att upphöra och minimera deras omfattning och denna underlåtenhet ledde till att skadan åsamkades den fysiska eller juridiska personen. Skada som åsamkas en persons skyddade rättsliga intressen bör tolkas i enlighet med nationell rätt, till exempel dödsfall, fysisk eller psykisk skada, berövande av den personliga friheten, förlust av människovärde eller skada på en persons egendom. Villkoret att skadan ska åsamkas en person till följd av företagets underlåtenhet att fullgöra skyldigheten att hantera de negativa effekterna, om en kränkning eller överträdelse av den rättighet, det förbud eller den skyldighet som förtecknas i bilagan till detta direktiv leder till den negativa effekt som borde ha hanterats, har till syfte att skydda den fysiska eller juridiska person som åsamkas skadan, bör tolkas som att en härledd skada (som indirekt åsamkas andra personer som inte är offer för de negativa effekterna och som inte skyddas av de rättigheter, förbud eller skyldigheter som förtecknas i bilagan till detta direktiv) inte omfattas. Om till exempel en anställd i ett företag har lidit skada på grund av företagets överträdelse av säkerhetsnormerna på arbetsplatsen bör en sådan anställds hyresvärd inte ha rätt att väcka talan mot företaget för en ekonomisk förlust till följd av att den anställda inte kan betala hyran. Orsakssamband i den mening som avses i civilrättsligt ansvar regleras inte i detta direktiv, med undantag för det faktum att företagen inte bör hållas ansvariga enligt detta direktiv om skadan endast orsakas av

([23]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 4.5.2016, s. 1).

affärspartnerna i företagens verksamhetskedjor (*är direkt kopplad till* i enlighet med den internationella ramen). Offren bör ha rätt till full ersättning för den skada som har orsakats i enlighet med nationell rätt och i linje med en sådan gemensam princip. Det bör vara förbjudet med avskräckande åtgärder genom skadestånd (straffskadestånd) eller någon annan form av överkompensation.

(80) Eftersom de negativa effekterna bör prioriteras utifrån allvar och sannolikhet och hanteras gradvis, om det inte är möjligt att samtidigt och fullt ut hantera alla negativa effekter som det har identifierat, bör ett företag inte vara ansvarigt enligt detta direktiv för skador som härrör från mindre betydande negativa effekter som ännu inte har hanterats. Man bör dock bedöma huruvida företagets prioritering av de negativa effekterna är korrekt när man avgör om villkoren för företagets ansvar var uppfyllda, som en del av bedömningen av huruvida företaget har åsidosatt sin skyldighet att på lämpligt sätt hantera de negativa effekter som det har identifierat.

(81) Ansvarsordningen reglerar inte vem som ska bevisa att villkoren för ansvar är uppfyllda med hänsyn till omständigheterna i fallet, eller under vilka villkor ett civilrättsligt förfarande kan inledas, och dessa frågor överlåts därför till nationell rätt.

(82) För att säkerställa rätten till ett effektivt rättsmedel, i enlighet med artikel 2.3 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 8 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och artikel 9.3 i konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (*Århuskonventionen*), tar detta direktiv upp vissa praktiska och formella hinder för rättslig prövning för dem som drabbas av negativa konsekvenser, däribland svårigheter att få tillgång till bevisning, begränsade preskriptionstider, avsaknad av lämpliga mekanismer för företrädartalan och oöverkomliga kostnader för civilrättsliga förfaranden.

(83) När en kärande lägger fram en väl underbyggd motivering som innehåller rimligen tillgängliga fakta och bevis som är tillräckliga för att styrka rimligheten i anspråket på skadestånd och anger att ytterligare bevis ligger inom företagets kontroll, bör medlemsstaterna säkerställa att domstolarna kan besluta att företaget ska lämna ut sådan bevisning i enlighet med nationell processrätt, samtidigt som utlämnandet av bevisning begränsas till vad som är nödvändigt och proportionellt. I detta syfte bör de nationella domstolarna beakta den utsträckning i vilken påståendet eller försvaret stöds av tillgängliga fakta och bevis som motiverar begäran om utlämnande; omfattningen av och kostnaderna för utlämnandet av bevis, samt alla parters berättigade intressen, inbegripet för att förebygga icke-specificerade sökningar efter information som sannolikt inte är relevant för parterna i förfarandet. Om sådan bevisning innehåller konfidentiell information bör nationella domstolar kunna förordna om utlämnande endast om de anser detta vara relevant för skadeståndstalan och införa effektiva åtgärder för att skydda denna information.

(84) Medlemsstaterna bör föreskriva rimliga villkor enligt vilka en påstådd skadelidande part får ge tillstånd till en fackförening, en icke-statlig människorätts- eller miljöorganisation eller en annan icke-statlig organisation och, i enlighet med nationell rätt, nationella människorättsinstitutioner, baserade i en medlemsstat, att väcka talan för att hävda brottsoffers rättigheter, om sådana enheter uppfyller kraven i nationell rätt, till exempel om de upprätthåller en egen permanent närvaro och, i enlighet med sina stadgar, inte deltar kommersiellt och inte bara tillfälligt i förverkligandet av rättigheter som skyddas enligt detta direktiv eller motsvarande rättigheter i nationell rätt. Detta skulle kunna uppnås genom nationella civilprocessrättsliga bestämmelser om tillstånd att företräda brottsoffret i samband med ett ingripande från tredje part, på grundval av den påstådda skadelidande partens uttryckliga samtycke, och bör inte tolkas som en skyldighet för medlemsstaterna att utvidga bestämmelserna i sin nationella rätt om grupptalan enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 ([24]).

(85) Preskriptionstiderna för att väcka skadeståndstalan bör vara minst fem år och får under inga omständigheter vara kortare än den preskriptionstid som fastställs i allmänna nationella system för civilrättsligt ansvar. Nationella regler om preskriptionstiders början, varaktighet, uppskjutande eller avbrott bör inte i onödan hindra att skadeståndstalan väcks och bör inte under några omständigheter vara mer restriktiva än reglerna om nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar.

([24]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (EUT L 409, 4.12.2020, s. 1).

(86) Dessutom bör käranden, i syfte att säkerställa rättsmedel, kunna ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande i form av en slutgiltig eller tillfällig åtgärd för att överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv ska upphöra, genom att en åtgärd vidtas eller ett beteende upphör.

(87) Vad gäller regler om civilrättsligt ansvar bör ett företags civilrättsliga ansvar för skador som uppstår på grund av dess underlåtenhet att iaktta tillbörlig aktsamhet inte påverka dess dotterföretags civilrättsliga ansvar eller det civilrättsliga ansvaret hos direkta respektive indirekta affärspartner i dess verksamhetskedja. Om företaget har orsakat skadan tillsammans med sitt dotterföretag eller sin affärspartner bör det vara solidariskt ansvarigt tillsammans med detta dotterföretag eller denna affärspartner. Detta bör ske i enlighet med nationell rätt om villkoren för solidariskt ansvar, och utan att det påverkar tillämpningen av unionsrätten eller nationell rätt om solidariskt ansvar, och om regressrätten för den fulla ersättning som utbetalas av en solidariskt ansvarig part.

(88) Reglerna om civilrättsligt ansvar i detta direktiv bör inte påverka tillämpningen av unionsregler eller nationella regler om civilrättsligt ansvar med avseende på negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön när dessa regler föreskriver ansvar i situationer som inte omfattas av detta direktiv eller föreskriver strängare ansvar än detta direktiv. En striktare ansvarsordning bör också tolkas som en ordning för civilrättsligt ansvar som föreskriver ansvar även då tillämpningen av reglerna om ansvar enligt detta direktiv inte skulle leda till att företaget blir ansvarigt.

(89) När det gäller civilrättsligt ansvar till följd av negativa miljöeffekter kan personer som lider skada begära ersättning enligt detta direktiv även om sådana begäranden överlappar med anspråk som rör mänskliga rättigheter.

(90) För att säkerställa att offer för människorättskränkningar och miljöskador kan väcka skadeståndstalan och begära ersättning för skador som uppstår när företaget, uppsåtligen eller genom vårdslöshet, underlåtit att uppfylla de skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet som följer av detta direktiv, bör detta direktiv ålägga medlemsstaterna att säkerställa att de bestämmelser i nationell rätt som införlivar den ordning för civilrättsligt ansvar som föreskrivs i detta direktiv är internationellt tvingande i fall där den rätt som är tillämplig på sådana anspråk inte är rätten i en medlemsstat, vilket till exempel skulle kunna vara fallet i enlighet med internationella privaträttsliga regler om skadan inträffar i ett tredjeland. Detta innebär att medlemsstaterna också bör säkerställa att kraven beträffande vilka fysiska eller juridiska personer som kan väcka talan, preskriptionstid och utlämnande av bevisning är internationellt tvingande. När medlemsstaterna införlivar den ordning för civilrättsligt ansvar som föreskrivs i detta direktiv och väljer metoderna för att uppnå detta resultat, bör de också kunna beakta alla därmed sammanhängande nationella regler, i den mån de är nödvändiga för att säkerställa skyddet av brottsoffer och avgörande för att skydda medlemsstaternas allmänintressen, såsom deras politiska, sociala eller ekonomiska organisation.

(91) Ordningen för civilrättsligt ansvar enligt detta direktiv bör inte påverka tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG ([25]). Det här direktivet bör inte hindra medlemsstaterna från att införa ytterligare, strängare skyldigheter för företag eller från att i övrigt vidta ytterligare åtgärder med samma syften som direktiv 2004/35/EG.

(92) Medlemsstaterna bör säkerställa att uppfyllandet av de skyldigheter som följer av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv, eller deras frivilliga genomförande, betraktas som en miljömässig och/eller social aspekt eller faktor som upphandlande myndigheter, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/23/EU ([26]), 2014/24/EU ([27]) och 2014/25/EU ([28]), får beakta som en del av kriterierna för tilldelning av offentliga kontrakt och koncessionskontrakt eller fastställa med avseende på fullgörandet av sådana kontrakt. Upphandlande myndigheter och upphandlande enheter får, i tillämpliga fall, utesluta eller kan åläggas av medlemsstaterna att utesluta en ekonomisk aktör från att delta i ett upphandlingsförfarande, inbegripet ett koncessionstilldelningsförfarande, om de på något lämpligt sätt kan påvisa att tillämpliga miljö-, social- och arbetsrättsliga skyldigheter har åsidosatts, inbegripet de skyldigheter som följer av vissa internationella avtal som ratificerats av alla medlemsstater och som förtecknas i de direktiven, eller att den ekonomiska aktören har gjort sig skyldig till ett allvarligt fel i yrkesutövningen, som gör att dennes integritet kan ifrågasättas. För att säkerställa enhetlighet inom unionsrätten och stödja

([25]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador (EUT L 143, 30.4.2004, s. 56).

([26]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/23/EU av den 26 februari 2014 om tilldelning av koncessioner (EUT L 94, 28.3.2014, s. 1).

([27]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 65).

([28]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 243).

genomförandet bör kommissionen överväga om det är relevant att uppdatera något av dessa direktiv, särskilt när det gäller de krav och åtgärder som medlemsstaterna ska anta för att säkerställa att de fullgör kraven på hållbarhet och tillbörlig aktsamhet i alla upphandlings- och koncessionsprocesser.

(93) Personer som arbetar för företag som omfattas av krav på tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv eller som är i kontakt med sådana företag inom ramen för sin arbetsrelaterade verksamhet kan spela en viktig roll när det gäller att avslöja överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv. De kan därför bidra till att förebygga och avskräcka från sådana överträdelser och stärka tillämpningen av detta direktiv. Direktiv (EU) 2019/1937 bör därför tillämpas på rapportering av alla överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv och på skyddet av personer som rapporterar sådana överträdelser.

(94) För att öka rättssäkerheten bör tillämpligheten, enligt detta direktiv, av direktiv (EU) 2019/1937 på rapportering om överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv och på skyddet av personer som rapporterar sådana överträdelser återspeglas i direktiv (EU) 2019/1937. Bilagan till rådets direktiv (EU) 2019/1937 bör därför ändras i enlighet med detta. Det ankommer på medlemsstaterna att säkerställa att denna ändring återspeglas i deras införlivandeåtgärder som antas i enlighet med direktiv (EU) 2019/1937.

(95) I syfte att specificera den information som företag som inte omfattas av rapporteringskrav enligt bestämmelserna om företagens hållbarhetsrapportering enligt direktiv 2013/34/EU bör lämna rörande de frågor som omfattas av detta direktiv, bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget delegeras till kommissionen med avseende på fastställande av ytterligare regler om innehållet i och kriterierna för sådan rapportering, med angivande av information om beskrivningen av tillbörlig aktsamhet, faktiska och potentiella effekter och åtgärder som vidtagits för att komma till rätta med dessa. Det är särskilt viktigt att kommissionen genomför lämpliga samråd under sitt förberedande arbete, inklusive på expertnivå, och att dessa samråd genomförs i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning ([29]). För att säkerställa lika stor delaktighet i förberedelsen av delegerade akter erhåller Europaparlamentet och rådet alla handlingar samtidigt som medlemsstaternas experter, och deras experter ges systematiskt tillträde till möten i kommissionens expertgrupper som arbetar med förberedelse av delegerade akter.

(96) Detta direktiv bör tillämpas i överensstämmelse med unionens dataskyddslagstiftning och rätten till integritetsskydd och skydd av personuppgifter som fastslås i artiklarna 7 och 8 i stadgan. All behandling av personuppgifter enligt detta direktiv bör ske i enlighet med förordning (EU) 2016/679, inbegripet kraven på ändamålsbegränsning, uppgiftsminimering och lagringsbegränsning.

(97) Europeiska datatillsynsmannen har hörts i enlighet med artikel 28.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1725 ([30]) och avgav ett yttrande den 17 mars 2022.

(98) Kommissionen bör regelbundet rapportera till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av detta direktiv och om hur effektivt direktivets mål har uppnåtts, särskilt när det gäller hanteringen av negativa effekter. Den första rapporten bör bland annat omfatta direktivets inverkan på små och medelstora företag, tillämpningsområdet för detta direktiv vad gäller de företag som omfattas, huruvida definitionen av *verksamhetskedja* behöver revideras, huruvida bilaga I behöver ändras och huruvida den förteckning över relevanta internationella konventioner som avses i detta direktiv bör ändras, särskilt mot bakgrund av den internationella utvecklingen, huruvida reglerna för att bekämpa klimatförändringar och tillsynsmyndigheternas befogenheter i fråga om dessa regler behöver revideras, effektiviteten hos de verkställighetsmekanismer som inrättats på nationell nivå, av sanktionerna och reglerna avseende civilrättsligt ansvar samt huruvida ändringar av harmoniseringsnivån för detta direktiv krävs för att säkerställa lika villkor för företag på den inre marknaden. Så snart som möjligt efter den dag då detta direktiv träder i kraft, men inte senare än två år efter den dagen, bör kommissionen även lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om nödvändigheten i att fastställa ytterligare krav på tillbörlig aktsamhet i fråga om hållbarhet som är

([29]) EUT L 123, 12.5.2016, s. 1.
([30]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1725 av den 23 oktober 2018 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter som utförs av unionens institutioner, organ och byråer och om det fria flödet av sådana uppgifter samt om upphävande av förordning (EG) nr 45/2001 och beslut nr 1247/2002/EG (EUT L 295, 21.11.2018, s. 39).

anpassade till reglerade finansiella företag med avseende på tillhandahållandet av finansiella tjänster och investeringsverksamhet, samt alternativ till sådana krav på tillbörlig aktsamhet och deras effekter, i linje med målen för detta direktiv och med beaktande av andra unionslagstiftningsakter som är tillämpliga på reglerade finansiella företag. Rapporten bör vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag.

(99) Eftersom målen för detta direktiv, nämligen att bättre utnyttja den inre marknadens potential att bidra till omställningen till en hållbar ekonomi och bidra till hållbar utveckling genom att förebygga och begränsa faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön i företagens verksamhetskedjor, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av åtgärdens omfattning och verkningar, särskilt det faktum att problemen med och orsakerna till dessa problem som behandlas i detta direktiv har en gränsöverskridande dimension. eftersom många företag bedriver verksamhet i hela unionen eller globalt och deras värdekedjor sträcker sig till andra medlemsstater och tredjeländer, och eftersom enskilda medlemsstaters åtgärder riskerar att bli ineffektiva och leda till fragmentering av den inre marknaden kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EU-fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Innehåll

1. I detta direktiv fastställs regler om

a) skyldigheter för företag vad gäller faktiska och potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön, med avseende på företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och den verksamhet som utförs av deras affärspartner i dessa företags verksamhetskedjor,

b) ansvar för åsidosättande av de skyldigheter som nämns i led a, och

c) företagens skyldighet att anta och genomföra en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som syftar till att genom bästa förmåga säkerställa att företagets företagsmodell och företagsstrategi är förenliga med omställningen till en hållbar ekonomi och med begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C, i linje med Parisavtalet.

2. Detta direktiv ska inte utgöra grund för att sänka den nivå av skydd för mänskliga rättigheter, sysselsättning och sociala rättigheter eller skydd för miljön eller klimatet som föreskrivs i medlemsstaternas nationella rätt, eller kollektivavtal som är tillämpliga vid tidpunkten för antagandet av detta direktiv.

3. Detta direktiv ska inte påverka sådana skyldigheter på områdena mänskliga rättigheter, sysselsättning och sociala rättigheter, miljöskydd och klimatförändringar som följer av andra unionslagstiftningsakter. Om en bestämmelse i detta direktiv strider mot en bestämmelse i en annan unionslagstiftningsakt som har samma mål och föreskriver mer omfattande eller mer specifika skyldigheter, ska bestämmelsen i den andra unionslagstiftningsakten ha företräde i de avseenden som konflikten gäller och tillämpas i fråga om dessa särskilda skyldigheter.

Artikel 2

Tillämpningsområde

1. Detta direktiv ska tillämpas på företag som bildats i enlighet med en medlemsstats lagstiftning och som uppfyller ett av följande villkor:

a) Företaget hade i genomsnitt mer än 1 000 anställda och en global nettoomsättning på över 450 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits.

b) Företaget uppnådde inte de tröskelvärden som avses i led a, men är det yttersta moderföretaget i en koncern som uppnådde tröskelvärdena under det senaste räkenskapsår för vilket ett konsoliderat årsbokslut har eller borde ha antagits.

c) Företaget ingick i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgick till mer än 22 500 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits, och förutsatt att företaget hade, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som hade, en global nettoomsättning på mer än 80 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits.

2. Detta direktiv ska också tillämpas på företag som bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som uppfyller ett av följande villkor:

a) Företaget genererade en nettoomsättning på mer än 450 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

b) Företaget uppnådde inte det tröskelvärde som avses i led a men är det yttersta moderföretaget i en koncern som på koncernnivå uppnådde det tröskelvärdet under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

c) Företaget ingick i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgick till mer än 22 500 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och förutsatt att företaget genererade eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som genererade en nettoomsättning på mer än 80 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

3. Om det yttersta moderföretaget har som sin huvudverksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag och inte är delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag kan det undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt detta direktiv. Det undantaget gäller på villkor att ett av det yttersta moderföretagets dotterföretag vilket är etablerat i unionen är utsett att fullgöra de skyldigheter som anges i artiklarna 6–16 och 22 på det yttersta moderföretagets vägnar, även det yttersta moderföretagets skyldigheter med avseende på dess dotterföretags verksamhet. I ett sådant fall ska det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett ändamålsenligt sätt, särskilt för att säkerställa att det utsedda dotterföretaget från bolagen i koncernen erhåller relevant information och relevanta dokument för att fullgöra det yttersta moderföretagets skyldigheter enligt detta direktiv.

Det yttersta moderföretaget ska ansöka om det undantag som avses i första stycket i denna punkt hos den behöriga tillsynsmyndigheten i enlighet med artikel 24, för en bedömning av huruvida de villkor som avses i första stycket i denna punkt är uppfyllda. Om villkoren är uppfyllda ska den behöriga tillsynsmyndigheten bevilja undantaget. I tillämpliga fall ska denna myndighet vederbörligen informera den behöriga tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där det utsedda dotterföretaget är etablerat om tillämpningen och därefter om sitt beslut.

Det yttersta moderföretaget ska fortsätta att vara solidariskt ansvarigt tillsammans med det utsedda dotterföretaget om det utsedda dotterföretaget inte uppfyller sina skyldigheter i enlighet med första stycket i denna punkt.

4. Vid tillämpning av punkt 1 ska antalet deltidsanställda beräknas i heltidsekvivalenter. Arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och andra arbetstagare med icke-standardiserade anställningsformer ska, förutsatt att de uppfyller de kriterier för att fastställa arbetstagares status som fastställts av Europeiska unionens domstol, tas med i beräkningen av antalet anställda på samma sätt som om de vore direkt anställda av företaget under samma tidsperiod.

5. Om ett företag uppfyller villkoren i punkt 1 eller 2 ska detta direktiv endast tillämpas om dessa villkor uppfylls under två på varandra följande räkenskapsår. Detta direktiv ska inte längre tillämpas på ett företag som avses i punkt 1 eller 2 om villkoren i punkt 1 eller 2 inte längre uppfylls för vart och ett av de två senaste relevanta räkenskapsåren.

6. Vad gäller de företag som avses i punkt 1 ska den medlemsstat som är behörig att reglera frågor som omfattas av detta direktiv vara den medlemsstat där företaget har sitt säte.

7. Vad gäller ett sådant företag som avses i punkt 2 ska den medlemsstat som är behörig att reglera frågor som omfattas av detta direktiv vara den medlemsstat där det företaget har en filial. Om ett företag inte har en filial i någon medlemsstat eller har filialer i olika medlemsstater ska den medlemsstat som är behörig att reglera frågor som omfattas av detta direktiv vara den medlemsstat i vilken det företaget genererade den högsta nettoomsättningen i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret.

8. Detta direktiv ska inte tillämpas på AIF-fonder enligt definitionen i artikel 4.1 a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU ([31]) eller på företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) i enlighet med artikel 1.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG ([32]).

Artikel 3

Definitioner

1. I detta direktiv gäller följande definitioner:

a) *företag*: något av följande:

i) En juridisk person som bildats i en av de juridiska former som förtecknas i bilagorna I och II till Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU.

ii) En juridisk person som har bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland i en form som är jämförbar med de former som förtecknas i bilagorna I och II till direktiv 2013/34/EU.

iii) Ett reglerat finansiellt företag, oavsett juridisk form, som är

— ett kreditinstitut enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 ([33]),

— ett värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 4.1.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU ([34]),

— en förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) enligt definitionen i artikel 4.1 b i direktiv 2011/61/EU, inbegripet en förvaltare av europeiska riskkapitalfonder (EuVECA) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 345/2013 ([35]), en förvaltare av europeiska fonder för socialt företagande (Eusef) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 346/2013 ([36]) och en förvaltare av europeiska långsiktiga investeringsfonder (Eltif) enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 ([37]),

— ett förvaltningsbolag enligt definitionen i artikel 2.1 b i direktiv 2009/65/EG,

— ett försäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG ([38]),

— ett återförsäkringsföretag enligt definitionen i artikel 13.4 i direktiv 2009/138/EG,

([31]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/61/EU av den 8 juni 2011 om förvaltare av alternativa investeringsfonder samt om ändring av direktiv 2003/41/EG och 2009/65/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 1095/2010 (EUT L 174, 1.7.2011, s. 1).

([32]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/65/EG av den 13 juli 2009 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) (EUT L 302, 17.11.2009, s. 32).

([33]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (EUT L 176, 27.6.2013, s. 1).

([34]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (EUT L 173, 12.6.2014, s. 349).

([35]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 345/2013 av den 17 april 2013 om europeiska riskkapitalfonder (EUT L 115, 25.4.2013, s. 1).

([36]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 346/2013 av den 17 april 2013 om europeiska fonder för socialt företagande (EUT L 115, 25.4.2013, s. 18).

([37]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/760 av den 29 april 2015 om europeiska långsiktiga investeringsfonder (EUT L 123, 19.5.2015, s. 98).

([38]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II) (EUT L 335, 17.12.2009, s. 1).

— ett tjänstepensionsinstitut som omfattas av direktiv (EU) 2016/2341 i enlighet med artikel 2 i det direktivet, såvida inte en medlemsstat har valt att helt eller delvis inte tillämpa det direktivet på dessa tjänstepensionsinstitut i enlighet med artikel 5 i det direktivet,

— en central motpart enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 ([39]),

— en värdepapperscentral enligt definitionen i artikel 2.1.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 ([40]),

— ett specialföretag för försäkring eller återförsäkring som auktoriserats i enlighet med artikel 211 i direktiv 2009/138/EG,

— ett specialföretag för värdepapperisering enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2402 ([41]),

— ett finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 4.1.20 i förordning (EU) nr 575/2013, ett försäkringsholdingbolag enligt definitionen i artikel 212.1 f i direktiv 2009/138/EG eller ett blandat finansiellt holdingföretag enligt definitionen i artikel 212.1 h i direktiv 2009/138/EG, som ingår i en försäkringsgrupp som är föremål för grupptillsyn enligt artikel 213 i det direktivet och som inte är undantagen från grupptillsyn enligt artikel 214.2 i direktiv 2009/138/EG,

— ett betalningsinstitut enligt artikel 1.1 d i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 ([42]),

— ett institut för elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG ([43]),

— en leverantör av gräsrotsfinansieringstjänster enligt definitionen i artikel 2.1 e i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 ([44]).

— en leverantör av kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.15 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 ([45]) som utför en eller flera kryptotillgångstjänster enligt definitionen i artikel 3.1.16 i den förordningen.

b) *negativ miljöeffekt*: miljöpåverkan till följd av en överträdelse av ett förbud eller en skyldighet som förtecknas i del I avsnitt I punkterna 15 och 16 och i del II i bilagan till detta direktiv, med beaktande av nationell lagstiftning som är kopplad till bestämmelserna i de instrument som förtecknas där.

c) *negativ effekt för de mänskliga rättigheterna*: en effekt för personer till följd av

i) en kränkning av någon av de mänskliga rättigheter som förtecknas i del I avsnitt 1 i bilagan till detta direktiv, eftersom dessa mänskliga rättigheter fastställs i de internationella instrument som förtecknas i del I avsnitt 2 i bilagan till detta direktiv,

([39]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister (EUT L 201, 27.7.2012, s. 1).

([40]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler samt ändring av direktiv 98/26/EG och 2014/65/EU och förordning (EU) nr 236/2012 (EUT L 257, 28.8.2014, s. 1).

([41]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2402 av den 12 december 2017 om ett allmänt ramverk för värdepapperisering och om inrättande av ett särskilt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG och 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012 (EUT L 347, 28.12.2017, s. 35).

([42]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (EUT L 337, 23.12.2015, s. 35).

([43]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG av den 16 september 2009 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG (EUT L 267, 10.10.2009, s. 7).

([44]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/1503 av den 7 oktober 2020 om europeiska leverantörer av gräsrotsfinansieringstjänster för företag och om ändring av förordning (EU) 2017/1129 och direktiv (EU) 2019/1937 (EUT L 347, 20.10.2020, s. 1).

([45]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937 (EUT L 150, 9.6.2023, s. 40).

ii) en kränkning av en mänsklig rättighet som inte förtecknas i del I avsnitt 1 i bilagan till detta direktiv men ingår i de människorättsinstrument som förtecknas i del I avsnitt 2 i bilagan till detta direktiv, förutsatt att

— den mänskliga rättigheten kan missbrukas av ett företag eller en juridisk person,

— kränkningen av den mänskliga rättigheten direkt påverkar ett rättsligt intresse som skyddas av de människorättsinstrument som förtecknas i del I avsnitt 2 i bilagan till detta direktiv, och

— företaget kunde rimligen ha förutsett risken att en sådan mänsklig rättighet kunde påverkas, med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, inbegripet arten och omfattningen av företagets affärsverksamhet och dess verksamhetskedja, den ekonomiska sektorns särdrag samt det geografiska och operativa sammanhanget.

d) *negativ effekt*: en negativ miljöeffekt eller negativ effekt för de mänskliga rättigheterna.

e) *dotterföretag*: juridisk person enligt definitionen i artikel 2.10 i direktiv 2013/34/EU och en juridisk person genom vilken verksamheten i ett kontrollerat företag enligt definitionen i artikel 2.1 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG ([46]) utövas.

f) *affärspartner*: en enhet

i) med vilken företaget har ett affärsavtal som rör företagets verksamhet, produkter eller tjänster eller till vilken företaget tillhandahåller tjänster enligt led g (*direkt affärspartner*) eller

ii) som inte är en direkt affärspartner men som bedriver affärsverksamhet med anknytning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster (*indirekt affärspartner*).

g) *verksamhetskedja*:

i) verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i tidigare led och som har anknytning till det företagets produktion av varor eller tillhandahållande av tjänster, inbegripet utformning, utvinning, anskaffning, tillverkning, transport, lagring och leverans av råvaror, produkter eller delar av produkter och utveckling av produkter eller tjänster och

ii) verksamhet som bedrivs av ett företags affärspartner i senare led och som har anknytning till distribution, transport och lagring av en produkt från det företaget, om affärspartnerna bedriver denna verksamhet för företaget eller för dess räkning, med undantag för distribution, transport och lagring av en produkt som omfattas av exportkontroll inom ramen för förordning (EU) 2021/821 eller exportkontroll rörande vapen, ammunition eller krigsmateriel, efter det att export av produkten har godkänts.

h) *oberoende tredjepartskontroll*: kontroll av att ett företag, eller delar av dess verksamhetskedja, uppfyller de människorätts- och miljökrav som följer av detta direktiv, utförd av en expert som är objektiv, fullständigt oberoende av företaget, fri från intressekonflikter och från yttre påverkan, har erfarenhet av och kompetens i miljö- eller människorättsfrågor, beroende på de negativa effekternas art, och är ansvarig för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet.

i) *små och medelstora företag*: mikroföretag, små företag eller medelstora företag, oavsett juridisk form, som inte ingår i en stor koncern, enligt definitionerna i artikel 3.1, 3.2, 3.3 och 3.7 i direktiv 2013/34/EU.

j) *bransch- eller flerpartsinitiativ*: en kombination av frivilliga förfaranden, verktyg och mekanismer för tillbörlig aktsamhet som utvecklas och övervakas av regeringar, branschorganisationer, berörda organisationer inbegripet organisationer i det civila samhället, eller grupperingar eller kombinationer av sådana, som företag får delta i för att stödja fullgörandet av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet.

k) *auktoriserad företrädare*: en fysisk eller juridisk person som är bosatt eller etablerad i unionen och som har ett mandat från ett företag i den mening som avses i led a ii att agera på dess vägnar när det gäller att fullgöra det företagets skyldigheter enligt detta direktiv.

([46]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG av den 15 december 2004 om harmonisering av insynskraven angående upplysningar om emittenter vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad och om ändring av direktiv 2001/34/EG (EUT L 390, 31.12.2004, s. 38).

l) *allvarlig negativ effekt*: en negativ effekt som är särskilt betydande till sin natur, såsom en effekt som medför skada för människors liv, hälsa eller frihet, eller till sin omfattning, räckvidd eller irreparabla karaktär, med beaktande av effekternas betydelse, inbegripet antalet individer som påverkas eller kan komma att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt, deras oåterkallelighet och begränsningar av möjligheterna att inom en rimlig tidsperiod återställa de individer eller den miljö som påverkas till en situation som motsvarar situationen före påverkan.

m) *nettoomsättning*:

i) *nettoomsättning* enligt definitionen i artikel 2.5 i direktiv 2013/34/EU, eller

ii) om företaget tillämpar internationella redovisningsstandarder som antagits på grundval av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 ([47]) eller är ett företag i den mening som avses i led a ii, de intäkter som definieras av eller i den mening som avses i den ram för finansiell rapportering som ligger till grund för upprättandet av företagets årsbokslut.

n) *berörda parter*: företagets anställda, de anställda i dess dotterföretag, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter, konsumenter och andra personer, grupper, sammanslutningar eller enheter vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamheter, inbegripet de anställda hos företagets affärspartner, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter, nationella människorätts- och miljöinstitutioner, organisationer i det civila samhället vilkas syfte inbegriper miljöskydd samt legitima företrädare för dessa individer, grupper, samhällen eller enheter.

o) *lämpliga åtgärder*: åtgärder som är ägnade att uppnå målen för tillbörlig aktsamhet genom en effektiv hantering av negativa effekter, på ett sätt som står i proportion till hur allvarlig och sannolik den negativa effekten är och som företaget rimligen har tillgång till, med beaktande av omständigheterna i det specifika fallet, inbegripet särdragen hos och omfattningen av den negativa effekten och relevanta riskfaktorer.

p) *affärsförbindelse*: en förbindelse mellan ett företag och en affärspartner.

q) *moderföretag*: ett företag som kontrollerar ett eller flera dotterföretag,

r) *yttersta moderföretag*: ett moderföretag som, antingen direkt eller indirekt i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i direktiv 2013/34/EU, kontrollerar ett eller flera dotterföretag och inte kontrolleras av ett annat företag.

s) *företagskoncern* eller *koncern*: ett moderföretag och alla dess dotterföretag.

t) *avhjälpande åtgärder*: återställande av den eller de drabbade personerna, samhällena eller miljön till en situation som är likvärdig med eller så lik som möjligt situationen som den skulle ha varit om en faktisk negativ effekt inte hade inträffat, i proportion till företagets inblandning i de negativa effekterna, inbegripet genom finansiell eller icke-finansiell ersättning från företaget till den eller de personer som har drabbats av den faktiska negativa effekten och, i tillämpliga fall, ersättning för de kostnader som offentliga myndigheter ådragit sig för eventuella nödvändiga avhjälpande åtgärder.

u) *riskfaktorer*: fakta, situationer eller omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet riskfaktorer på företagsnivå och avseende affärsverksamhet, geografiska och kontextuella riskfaktorer, riskfaktorer avseende produkter och tjänster samt sektoriella fakta, situationer eller omständigheter.

v) *allvarlighetsgraden för negativa effekter*: de negativa effekternas omfattning, räckvidd eller irreparabla karaktär, med beaktande av de negativa effekternas betydelse, inbegripet antalet individer som påverkas eller kommer att påverkas, i vilken utsträckning miljön skadas eller kan komma att skadas eller påverkas på annat sätt, deras oåterkallelighet och begränsningarna av möjligheterna att inom en rimlig tidsperiod för påverkade individer eller miljön uppnå en situation som motsvarar situationen innan effekterna uppstod.

2. Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter enligt artikel 34 med avseende på ändring av bilagan till detta direktiv genom att

([47]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder (EGT L 243, 11.9.2002, s. 1).

a) införa hänvisningar till artiklar i internationella instrument som ratificerats av alla medlemsstater och som omfattas av en specifik rättighet, ett specifikt förbud eller en specifik skyldighet som rör skyddet för mänskliga rättigheter, de grundläggande friheterna och miljön vilka förtecknas i bilagan till detta direktiv,

b) vid behov ändra hänvisningarna till de internationella instrument som avses i bilagan till detta direktiv med hänsyn till ändring av, företräde för eller upphävande av sådana instrument,

c) i enlighet med utvecklingen inom relevanta internationella forum när det gäller de instrument som förtecknas i del 1 avsnitt 2 bilagan till detta direktiv,

i) ersätta hänvisningarna till de förtecknade instrumenten med hänvisningar till nya instrument som omfattar samma innehåll och som ratificerats av alla medlemsstater eller

ii) införa sådana hänvisningar till nya instrument som omfattar samma innehåll som de förtecknade instrumenten och som ratificerats av alla medlemsstater.

Artikel 4

Harmoniseringsnivå

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 1.2 och 1.3 får medlemsstaterna inte i sin nationella rätt införa bestämmelser inom det område som omfattas av detta direktiv som fastställer skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö som avviker från dem som fastställs i artiklarna 8.1, 8.2, 10.1 och 11.1.

2. Trots vad som sägs i punkt 1 får detta direktiv inte hindra medlemsstaterna från att i sin nationella rätt införa strängare bestämmelser som avviker från dem som fastställs i andra bestämmelser än artiklarna 8.1, 8.2, 10.1 och 11.1, eller bestämmelser som är mer specifika när det gäller det syfte eller det område de omfattar, i syfte att uppnå en annan skyddsnivå för mänskliga, sysselsättningsmässiga och sociala rättigheter, miljön eller klimatet.

Artikel 5

Tillbörlig aktsamhet

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företag visar riskbaserad tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö i enlighet med artiklarna 7–16 (*tillbörlig aktsamhet*) genom att vidta följande åtgärder:

a) Integrera tillbörlig aktsamhet i sina policyer och riskhanteringssystem i enlighet med artikel 7.

b) Identifiera och bedöma faktiska eller potentiella negativa effekter i enlighet med artikel 8 och vid behov göra en prioritering av potentiella och faktiska negativa effekter i enlighet med artikel 9.

c) Förebygga och begränsa potentiella negativa effekter, få faktiska negativa effekter att upphöra och minimera omfattningen av dessa i enlighet med artiklarna 10 och 11.

d) Avhjälpa faktiska negativa effekter i enlighet med artikel 12.

e) Genomföra ett meningsfullt samarbete med berörda parter i enlighet med artikel 13.

f) Inrätta och upprätthålla en underrättelsemekanism och ett klagomålsförfarande i enlighet med artikel 14.

g) Övervaka effektiviteten i sina policyer och åtgärder för tillbörlig aktsamhet i enlighet med artikel 15.

h) Offentligt kommunicera om tillbörlig aktsamhet i enlighet med artikel 16.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att företag, för att kunna iaktta tillbörlig aktsamhet, har rätt att dela resurser och information inom sina respektive företagskoncerner och med andra rättsliga enheter.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att en affärspartner inte är skyldig att för ett företag som fullgör skyldigheterna enligt detta direktiv röja information som utgör en företagshemlighet enligt definitionen i artikel 2.1 i direktiv (EU) 2016/943 utan att det påverkar röjandet av direkta och indirekta affärspartners identitet, eller väsentlig information som behövs för att

identifiera faktiska eller potentiella negativa effekter, om detta är nödvändigt och vederbörligen motiverat med avseende på företagets efterlevnad av skyldigheterna avseende tillbörlig aktsamhet. Detta ska inte påverka affärspartnernas möjlighet att skydda sina företagshemligheter genom de mekanismer som fastställs i direktiv (EU) 2016/943. Affärspartner ska aldrig vara skyldiga att röja säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller annan information vars röjande skulle utgöra en risk för en stats väsentliga säkerhetsintressen.

4. Medlemsstaterna ska kräva att företagen bevarar dokumentation om de åtgärder som vidtagits för att fullgöra deras skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i syfte att visa att de uppfyller kraven, inbegripet styrkande handlingar, i minst fem år från den tidpunkt då sådan dokumentation framställdes eller erhölls.

Om det vid utgången av den bevarandeperiod som anges i första stycket pågår ett rättsligt eller administrativt förfarande enligt detta direktiv, ska bevarandeperioden förlängas till dess att ärendet har slutförts.

Artikel 6

Stöd för tillbörlig aktsamhet på koncernnivå

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att moderföretag som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde tillåts fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 7–11 och artikel 22 för företag som är dotterföretag till dessa moderföretag och som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde, om detta säkerställer effektiv efterlevnad. Detta påverkar inte tillsynsmyndigheternas utövande av befogenheter över sådana dotterföretag i enlighet med artikel 25 eller dotterföretagens civilrättsliga ansvar i enlighet med artikel 29.

2. För att ett moderföretag ska kunna uppfylla sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i artiklarna 7–16 i enlighet med punkt 1 i denna artikel ska samtliga följande villkor vara uppfyllda:

a) Dotterföretaget och moderföretaget ska förse varandra med all nödvändig information och samarbetar för att fullgöra de skyldigheter som följer av detta direktiv.

b) Dotterföretaget ska följa moderföretagets policy för tillbörlig aktsamhet, som har anpassats för att säkerställa att de skyldigheter som fastställs i artikel 7.1 har fullgjorts med avseende på dotterföretaget.

c) Dotterföretaget ska integrera tillbörlig aktsamhet i alla sina policyer och riskhanteringssystem i enlighet med artikel 7, med en tydlig beskrivning av vilka skyldigheter som ska fullgöras av moderföretaget och, vid behov, informera berörda intressenter om detta.

d) Vid behov ska dotterföretaget fortsätta att vidta lämpliga åtgärder i enlighet med artiklarna 10 och 11 och att fullgöra sina skyldigheter enligt artiklarna 12 och 13.

e) Dotterföretaget ska när så är lämpligt sträva efter att få avtalsenliga garantier från en direkt affärspartner i enlighet med artikel 10.2 b eller artikel 11.3 c, avtalsenliga garantier från en indirekt affärspartner i enlighet med artikel 10.4 eller 11.5, och tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen i enlighet med artikel 10.6. eller 11.7.

3. Om moderföretaget fullgör skyldigheten i artikel 22 på dotterföretagets vägnar i enlighet med punkt 1 i den här artikeln ska dotterföretaget fullgöra de skyldigheter som fastställs i artikel 22 i enlighet med moderföretagets omställningsplan för begränsning av klimatförändringar, anpassad till dess affärsmodell och affärsstrategi.

Artikel 7

Integrering av tillbörlig aktsamhet i företagets policyer och riskhanteringssystem

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen integrerar tillbörlig aktsamhet i alla sina relevanta policyer och riskhanteringssystem och har en policy för tillbörlig aktsamhet som säkerställer riskbaserad tillbörlig aktsamhet.

2. Den policyn för tillbörlig aktsamhet som avses i punkt 1 ska utarbetas i föregående samråd med företagets anställda och deras företrädare och innehålla följande:

a) En beskrivning av företagets strategi, även på lång sikt, för tillbörlig aktsamhet.

b) En uppförandekod som beskriver de regler och principer som ska följas av hela företaget och dess dotterföretag och företagets direkta eller indirekta affärspartner i enlighet med artikel 10.2 b, 10.4, 11.3 c eller 11.5.

c) En beskrivning av de förfaranden som införts för att integrera tillbörlig aktsamhet i företagets relevanta policyer och för att tillämpa tillbörlig aktsamhet, inbegripet de åtgärder som vidtagits för att kontrollera efterlevnaden av uppförandekoden i led b och utvidga denna kods tillämpning till affärspartner.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen uppdaterar sin policy för tillbörlig aktsamhet utan onödigt dröjsmål efter en betydande förändring, och ser över och vid behov uppdaterar den minst var 24:e månad.

För de syften som avses i första stycket ska företagen beakta de negativa effekter som redan identifierats i enlighet med artikel 8 samt de lämpliga åtgärder som vidtagits för att hantera sådana negativa effekter i enlighet med artiklarna 10 och 11 och resultatet av de bedömningar som gjorts i enlighet med artikel 15.

Artikel 8

Identifiering och bedömning av faktiska och potentiella negativa effekter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen vidtar lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma faktiska och potentiella negativa effekter som härrör från deras egen eller deras dotterföretags verksamhet och, om den har anknytning till deras verksamhetskedjor, från deras affärspartners verksamhet, i enlighet med denna artikel.

2. Som en del av den skyldighet som anges i punkt 1 ska företagen, med beaktande av relevanta riskfaktorer, vidta lämpliga åtgärder för att

a) kartlägga sin egen, sina dotterföretags och, när det gäller de egna verksamhetskedjorna, sina affärspartners verksamhet, i syfte att identifiera allmänna områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppträda och bli allvarligast,

b) på grundval av resultaten av den kartläggning som avses i led a göra en ingående bedömning av sin egen, sina dotterföretags och, när det gäller de egna verksamhetskedjorna, sina affärspartners verksamhet, på de områden där negativa effekter identifierats såsom mest sannolika för uppkomst och allvarligast.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen, för att identifiera och bedöma de negativa effekter som avses i punkt 1, och vid behov på grundval av kvantitativ och kvalitativ information, har rätt att använda lämpliga resurser, inbegripet oberoende rapporter och information som samlats in genom den underrättelsemekanism och det klagomålsförfarande som föreskrivs i artikel 14.

4. Om den information som krävs för den ingående bedömning som föreskrivs i punkt 2 b kan erhållas från affärspartner på olika nivåer i verksamhetskedjan ska företaget prioritera att begära sådan information, om det är rimligt, direkt från affärspartner där de negativa effekterna mest sannolikt kan uppträda.

Artikel 9

Prioritering av identifierade faktiska och potentiella negativa effekter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen, om det inte är möjligt att förebygga, begränsa, stoppa eller minimera alla identifierade negativa effekter samtidigt och i deras fulla omfattning, prioriterar negativa effekter som identifierats enligt artikel 8 för att fullgöra de skyldigheter som fastställs i artikel 10 eller 11.

2. Prioriteringen i punkt 1 ska baseras på hur allvarliga och sannolika de negativa effekterna är.

3. När de allvarligaste och mest sannolika negativa effekterna har åtgärdats i enlighet med artiklarna 10 eller 11 inom en rimlig tid ska företaget ta itu med mindre allvarliga och mindre sannolika negativa konsekvenser.

Artikel 10

Förebyggande av potentiella negativa effekter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen vidtar lämpliga åtgärder för att förebygga eller, om förebyggande inte är möjligt eller inte omedelbart är möjligt, på lämpligt sätt begränsa potentiella negativa effekter som har identifierats eller borde ha identifierats enligt artikel 8 i enlighet med artikel 9 och med den här artikeln.

För att fastställa de lämpliga åtgärder som avses i första stycket ska vederbörlig hänsyn tas till

a) huruvida de potentiella negativa effekterna endast kan orsakas av företaget, huruvida de kan orsakas gemensamt av företaget och ett dotterföretag eller en affärspartner genom handlingar eller underlåtenhet, eller om de endast kan orsakas av ett företags affärspartner i verksamhetskedjan,

b) om de potentiella negativa effekterna kan uppstå inom ett dotterföretags, en direkt affärspartners eller en indirekt affärspartners verksamhet, och

c) företagets förmåga att påverka den affärspartner som kan orsaka eller gemensamt orsaka de potentiella negativa effekterna.

2. Företagen ska vara skyldiga att i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder:

a) Om det behövs på grund av arten av eller komplexiteten i de åtgärder som krävs för förebyggande, utan onödigt dröjsmål utarbeta och genomföra en handlingsplan för förebyggande, med rimliga och tydligt definierade tidsfrister för genomförandet av lämpliga åtgärder samt kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar. Företagen får utarbeta sina handlingsplaner i samarbete med bransch- eller flerpartsinitiativ. Handlingsplanen för förebyggande ska anpassas till företagens verksamhet och verksamhetskedja.

b) Sträva efter avtalsenliga garantier från en direkt affärspartner som kommer att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod och, om nödvändigt, en handlingsplan för förebyggande åtgärder, inbegripet att fastställa motsvarande avtalsenliga garantier från sina partner i den mån deras verksamhet ingår i företagets verksamhetskedja; när sådana avtalsenliga garantier erhålls ska punkt 5 tillämpas.

c) Göra nödvändiga finansiella eller icke-finansiella investeringar, anpassningar eller uppgraderingar, till exempel i anläggningar, produktion eller andra verksamhetsprocesser och infrastruktur.

d) Göra nödvändiga ändringar eller förbättringar av företagets egen affärsplan, övergripande strategier och verksamheter, inbegripet inköpsmetoder, utformning och distributionsmetoder.

e) Tillhandahålla riktat och proportionellt stöd till små och medelstora företag som är företagets affärspartner, vid behov mot bakgrund av de små och medelstora företagens resurser, kunskap och begränsningar, bland annat genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem och, om efterlevnad av uppförandekoden eller handlingsplanen för förebyggande skulle äventyra de små och medelstora företagens bärkraft, tillhandahålla riktat och proportionellt ekonomiskt stöd, såsom direkt finansiering, lån till låg ränta, garantier för fortsatt anskaffning eller stöd för att säkra finansiering.

f) I enlighet med unionsrätten, inbegripet konkurrenslagstiftningen, samarbeta med andra enheter, inbegripet, i förekommande fall, för att öka företagets förmåga att förebygga eller begränsa den negativa effekten, särskilt om ingen annan åtgärd är lämplig eller effektiv.

3. Företagen får i förekommande fall vidta lämpliga åtgärder utöver åtgärderna i punkt 2, såsom att samarbeta med en affärspartner i fråga om företagets förväntningar när det gäller att förebygga och begränsa de potentiella negativa effekterna, eller tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, vägledning och administrativt och ekonomiskt stöd såsom lån eller finansiering, med beaktande av affärspartnerns resurser, kunskap och begränsningar.

4. Vad gäller potentiella negativa effekter som inte kan förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas genom de lämpliga åtgärder som förtecknas i punkt 2 får företaget sträva efter att få avtalsenliga garantier från en indirekt affärspartner, i syfte att uppnå efterlevnad av företagets uppförandekod eller en handlingsplan för förebyggande. När sådana avtalsenliga garantier erhålls ska punkt 5 tillämpas.

5. De avtalsenliga garantier som avses i punkt 2 b och i punkt 4 ska åtföljas av lämpliga åtgärder för att kontrollera efterlevnaden. För att kontrollera efterlevnaden får företaget hänvisa till oberoende tredjepartskontroll, inbegripet genom bransch- eller flerpartsinitiativ.

När avtalsenliga garantier erhålls eller ett avtal ingås med ett litet eller medelstort företag ska de villkor som används vara rättvisa, rimliga och icke-diskriminerande. Företaget ska också bedöma huruvida de avtalsenliga garantierna för små och medelstora företag bör åtföljas av några av de lämpliga åtgärder för små och medelstora företag som avses i punkt 2 e. Om åtgärder för att kontrollera efterlevnaden vidtas med avseende på små och medelstora företag ska företaget stå för kostnaderna för den oberoende tredjepartskontrollen. Om små och medelstora företag begär att få betala åtminstone en del av kostnaden för den oberoende tredjepartskontrollen, eller om detta avtalas med företaget, får de små och medelstora företagen kunna dela med sig av kontrollresultaten till andra företag.

6. Vad gäller de potentiella negativa effekter som avses i punkt 1 som inte kan förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas genom åtgärderna i punkterna 2, 4 och 5, ska företaget som en sista utväg vara skyldigt att avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga förbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja effekten har uppstått och ska, om den lagstiftning som reglerar deras förbindelser så medger, vidta följande åtgärder som en sista utväg:

a) Anta och genomföra en förstärkt plan för förebyggande åtgärder för den specifika negativa effekten utan onödigt dröjsmål, genom att använda eller öka företagets hävstångseffekt genom att tillfälligt avbryta affärsförbindelsen med avseende på verksamheten i fråga, förutsatt att det finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar ger resultat. Handlingsplanen ska innehålla en specifik och lämplig tidsfrist för antagande och genomförande av alla åtgärder i handlingsplanen, under vilken företaget också får söka alternativa affärspartner.

b) Om det inte finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar kommer att ge resultat, eller om genomförandet av den förstärkta handlingsplanen för förebyggande inte har lyckats förebygga eller begränsa de negativa effekterna, avsluta affärsförbindelsen med avseende på den berörda verksamheten, om de potentiella negativa effekterna är allvarliga.

Innan företaget tillfälligt avbryter eller avslutar en affärsförbindelse ska det bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan väntas bli betydligt större än den negativa effekt som inte kunde förhindras eller begränsas. Om så är fallet ska företaget inte vara skyldigt att tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen och ska kunna rapportera till den behöriga tillsynsmyndigheten om de vederbörligen motiverade skälen till ett sådant beslut.

Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns en möjlighet att tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras lagstiftning i enlighet med första stycket, med undantag för avtal där parterna enligt lag är skyldiga att ingå dem.

Om företaget tillfälligt avbryter eller avslutar affärsförbindelsen ska det vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av det tillfälliga avbrottet eller avslutandet, underrätta den berörda affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet.

Om företaget beslutar att inte tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen enligt denna artikel ska det övervaka de potentiella negativa effekterna och regelbundet utvärdera sitt beslut och huruvida ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

Artikel 11

Åtgärder för att få faktiska negativa effekter att upphöra

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen vidtar lämpliga åtgärder för att få de faktiska negativa effekter som har identifierats eller borde ha identifierats enligt artikel 8 att upphöra i enlighet med artikel 9 och med den här artikeln.

För att fastställa de lämpliga åtgärder som avses i första stycket ska vederbörlig hänsyn tas till

a) huruvida de faktiska negativa effekterna endast orsakas av företaget, huruvida de orsakas gemensamt av företaget och ett dotterföretag eller en affärspartner genom handlingar eller underlåtenhet, eller huruvida de endast orsakas av ett företags affärspartner i verksamhetskedjan,

b) huruvida de faktiska negativa effekterna har uppstått inom ett dotterföretags, en direkt affärspartners eller en indirekt affärspartners verksamhet, och

c) företagets förmåga att påverka den affärspartner som orsakade eller gemensamt orsakade de faktiska negativa effekterna.

2. Om de negativa effekterna inte omedelbart kan fås att upphöra ska medlemsstaterna säkerställa att företagen minimerar omfattningen av dessa effekter.

3. Företagen ska vara skyldiga att i förekommande fall vidta följande lämpliga åtgärder:

a) Neutralisera de negativa effekterna eller minimera deras omfattning. Sådana åtgärder ska stå i proportion till de negativa effekternas allvarlighetsgrad och till företagets inblandning i de negativa effekterna.

b) Om det är nödvändigt på grund av att de negativa effekterna inte omedelbart kan fås att upphöra, utan onödigt dröjsmål utarbeta och genomföra en plan för korrigerande åtgärder med rimliga och tydligt definierade åtgärdsfrister för genomförandet av lämpliga åtgärder och kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att mäta förbättringar. Företagen får utarbeta sina handlingsplaner i samarbete med bransch- eller flerpartsinitiativ. Planen för korrigerande åtgärder ska anpassas till företagens verksamhet och verksamhetskedjor.

c) Sträva efter avtalsenliga garantier från en direkt affärspartner som kommer att säkerställa efterlevnad av företagets uppförandekod och, om nödvändigt, en plan för korrigerande åtgärder, inbegripet att fastställa motsvarande avtalsenliga garantier från sina partner i den mån deras verksamhet ingår i företagets verksamhetskedja. När sådana avtalsenliga garantier erhålls ska punkt 6 tillämpas.

d) Göra nödvändiga finansiella eller icke-finansiella investeringar, anpassningar eller uppgraderingar, till exempel i anläggningar, produktion eller andra verksamhetsprocesser och infrastrukturer.

e) Göra nödvändiga ändringar eller förbättringar av företagets egen affärsplan, övergripande strategier och verksamheter, inbegripet inköpsmetoder, utformning och distributionsmetoder.

f) Tillhandahålla riktat och proportionellt stöd till små och medelstora företag som är företagets affärspartner, vid behov mot bakgrund av de små och medelstora företagens resurser, kunskap och begränsningar, bland annat genom att tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, utbildning eller uppgradering av förvaltningssystem och, om efterlevnad av uppförandekoden eller planen för korrigerande åtgärder skulle äventyra de små och medelstora företagens bärkraft, tillhandahålla riktat och proportionellt ekonomiskt stöd, såsom direkt finansiering, lån till låg ränta, garantier för fortsatt anskaffning eller stöd för att säkra finansiering.

g) I enlighet med unionsrätten, inbegripet konkurrenslagstiftningen, samarbeta med andra enheter, bland annat, i förekommande fall, för att öka företagets förmåga att få den negativa effekten att upphöra eller minimera omfattningen av en sådan effekt, särskilt om ingen annan åtgärd är lämplig eller effektiv.

h) Bevilja avhjälpande åtgärder i enlighet med artikel 12.

4. Företagen får i förekommande fall vidta lämpliga åtgärder utöver åtgärderna i punkt 3, såsom att samarbeta med en affärspartner i fråga om företagets förväntningar när det gäller att få faktiska negativa effekter att upphöra eller minimera omfattningen av sådana effekter, eller tillhandahålla eller möjliggöra tillgång till kapacitetsuppbyggnad, vägledning och administrativt och ekonomiskt stöd såsom lån eller finansiering, med beaktande av affärspartnerns resurser, kunskap och begränsningar.

5. Vad gäller faktiska negativa effekter som inte kunde fås att upphöra eller vilkas utsträckning inte kunde minimeras i tillräcklig utsträckning genom de lämpliga åtgärder som förtecknas i punkt 3 får företaget söka avtalsenliga garantier med en indirekt affärspartner, i syfte att uppnå efterlevnad av företagets uppförandekod eller en plan för korrigerande åtgärder. När sådana avtalsenliga garantier erhålls ska punkt 6 tillämpas.

6. De avtalsenliga garantier som avses i punkt 3 c och i punkt 5 ska åtföljas av lämpliga åtgärder för att kontrollera efterlevnaden. För att kontrollera efterlevnaden får företaget hänvisa till oberoende tredjepartskontroll, inbegripet genom bransch- eller flerpartsinitiativ.

När avtalsenliga garantier erhålls eller ett avtal ingås med ett litet eller medelstort företag ska de villkor som används vara rättvisa, rimliga och icke-diskriminerande. Företaget ska också bedöma huruvida de avtalsenliga garantierna för små och medelstora företag bör åtföljas av några av de lämpliga åtgärder för små och medelstora företag som avses i punkt 3 f. Om åtgärder för att kontrollera efterlevnaden vidtas med avseende på små och medelstora företag ska företaget stå för kostnaderna för den oberoende tredjepartskontrollen. Om små och medelstora företag begär att få betala åtminstone en del av kostnaden för den oberoende tredjepartskontrollen, eller om detta avtalas med företaget, får de små och medelstora företagen kunna dela med sig av kontrollresultaten till andra företag.

7. Vad gäller faktiska negativa effekter enligt punkt 1 som inte kunde fås att upphöra eller vilkas utsträckning inte kunde minimeras genom åtgärderna i punkterna 3, 5 och 6, ska företaget som en sista utväg vara skyldigt att avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga förbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja effekten har uppstått och ska, om den lagstiftning som reglerar deras förbindelser så medger, vidta följande åtgärder som en sista utväg:

a) Anta och genomföra en förstärkt plan för korrigerande åtgärder för den specifika negativa effekten utan onödigt dröjsmål, inbegripet genom att använda eller öka företagets hävstångseffekt genom att tillfälligt avbryta affärsförbindelsen med avseende på verksamheten i fråga, förutsatt att det finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar ger resultat. Handlingsplanen ska innehålla en specifik och lämplig tidsfrist för antagande och genomförande av alla åtgärder i handlingsplanen, under vilken företaget också får söka alternativa affärspartner.

b) Om det inte finns rimliga förväntningar på att de ansträngningar som avses i led a kommer att ge resultat, eller om genomförandet av den förstärkta planen för korrigerande åtgärder inte lyckas få de negativa effekterna att upphöra eller minimera deras omfattning, avsluta affärsförbindelsen med avseende på den berörda verksamheten, om de faktiska negativa effekterna är allvarliga.

Innan ett företag tillfälligt avbryter eller avslutar affärsförbindelsen ska det bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan väntas bli betydligt större än den negativa effekt som inte kunde fås att upphöra eller vars omfattning inte kunde minimeras i tillräcklig utsträckning. Om så är fallet ska företaget inte vara skyldigt att tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen och ska kunna rapportera till den behöriga tillsynsmyndigheten om de vederbörligen motiverade skälen till ett sådant beslut.

Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns en möjlighet att tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras lagstiftning i enlighet med första stycket, med undantag för avtal där parterna enligt lag är skyldiga att ingå dem.

Om företaget tillfälligt avbryter eller avslutar affärsförbindelsen ska det vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av det tillfälliga avbrottet eller avslutandet, underrätta affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet.

Om företaget beslutar att inte tillfälligt avbryta eller avsluta affärsförbindelsen enligt denna artikel ska företaget övervaka de faktiska negativa effekterna och regelbundet utvärdera sitt beslut och huruvida ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.

Artikel 12

Avhjälpande av faktiska negativa effekter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att ett företag, om det har orsakat eller gemensamt orsakat en faktisk negativ effekt, tillhandahåller avhjälpande åtgärder.

2. Om de faktiska negativa effekterna endast orsakas av företagets affärspartner får företaget tillhandahålla frivilliga avhjälpande åtgärder. Företaget får också använda sin förmåga att påverka den affärspartner som orsakar de negativa effekterna för att tillhandahålla avhjälpande åtgärder.

Artikel 13

Meningsfullt samarbete med berörda parter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen vidtar lämpliga åtgärder för ett effektivt samarbete med berörda parter i enlighet med denna artikel.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv (EU) 2016/943 ska företagen vid samråd med berörda parter när så är lämpligt förse dem med relevant och heltäckande information i syfte att genomföra effektiva och transparenta samråd. Utan att det påverkar tillämpningen av direktiv (EU) 2016/943 ska tillfrågade berörda parter ha rätt att lämna en vederbörligen motiverad begäran om ytterligare relevant information, som ska tillhandahållas av företaget inom en rimlig tidsperiod och i ett lämpligt och begripligt format. Om företaget avslår en begäran om ytterligare information ska de tillfrågade berörda parterna ha rätt till en skriftlig motivering till avslaget.

3. Samrådet med berörda parter ska ske i följande etapper av förfarandet för tillbörlig aktsamhet:

a) Vid insamling av nödvändig information om faktiska eller potentiella negativa effekter i syfte att identifiera, bedöma och prioritera negativa effekter enligt artiklarna 8 och 9.

b) Vid utarbetande av planer för förebyggande och korrigerande åtgärder enligt artiklarna 10.2 och 11.3, och vid utarbetande av förstärkta planer för förebyggande och korrigerande åtgärder enligt artiklarna 10.6 och 11.7.

c) Vid beslut om att avsluta eller tillfälligt avbryta en affärsförbindelse enligt artiklarna 10.6 och 11.7.

d) Vid antagande av lämpliga åtgärder för att avhjälpa negativa effekter enligt artikel 12.

e) I förekommande fall vid utarbetande av kvalitativa och kvantitativa indikatorer för den övervakning som krävs enligt artikel 15.

4. Om det inte rimligen är möjligt att genomföra meningsfullt samarbete med berörda parter i den utsträckning som krävs för att uppfylla kraven i detta direktiv, ska företagen dessutom samråda med experter som kan ge trovärdiga insikter om faktiska eller potentiella negativa effekter.

5. I samband med samråden med berörda parter ska företagen identifiera och hantera hinder för samarbetet samt säkerställa att deltagarna inte utsätts för repressalier eller vedergällning, till exempel genom att upprätthålla konfidentialitet eller anonymitet.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen tillåts fullgöra de skyldigheter som fastställs i denna artikel genom bransch- eller flerpartsinitiativ, beroende på vad som är lämpligt, förutsatt att samrådsförfarandena uppfyller kraven i denna artikel. Användningen av bransch- och flerpartsinitiativ ska i sig inte räcka för att fullgöra skyldigheten att samråda med företagets egna arbetstagare och deras företrädare.

7. Samarbetet med anställda och deras företrädare ska inte påverka relevant unionsrätt och nationell rätt om sysselsättning och sociala rättigheter samt tillämpliga kollektivavtal.

Artikel 14

Underrättelsemekanism och klagomålsförfarande

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att företag gör det möjligt för personer och enheter i punkt 2 att lämna in klagomål till dem om dessa personer eller enheter har berättigade farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter med avseende på företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet eller deras affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att klagomål kan lämnas in av

a) fysiska eller juridiska personer som påverkas eller har rimliga skäl att anta att de kan komma att påverkas av en negativ effekt, och, på deras vägnar, de legitima företrädarna för sådana personer, såsom organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare,

b) fackföreningar och andra arbetstagarrepresentanter som företräder fysiska personer som arbetar i de berörda verksamhetskedjorna, och

c) organisationer i det civila samhället som är verksamma och erfarna på relaterade områden när klagomålet gäller en negativ effekt på miljön.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen inrättar ett rättvist, allmänt tillgängligt, lättåtkomligt, förutsebart och öppet förfarande för att hantera sådana klagomål som avses i punkt 1, inbegripet ett förfarande för när företaget anser att ett klagomål är ogrundat, och informera de berörda arbetstagarrepresentanterna och fackföreningarna om detta förfarande. Företagen ska också vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier genom att säkerställa att den person eller organisation som lämnar in klagomålet behandlas konfidentiellt, i enlighet med nationell rätt. Om information behöver delas ska detta ske på ett sätt som inte äventyrar klagandens säkerhet, till exempel genom att inte avslöja klagandens identitet.

Om klagomålet är välgrundat ska medlemsstaterna säkerställa att den negativa effekt som klagomålet gäller anses vara identifierad i den mening som avses i artikel 8, och företaget ska vidta lämpliga åtgärder i enlighet med artiklarna 10, 11 och 12.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att klagande har rätt att

a) begära lämplig uppföljning av klagomålet från det företag till vilket de har lämnat in ett klagomål enligt punkt 1,

b) träffa företagets företrädare på lämplig nivå för att diskutera de faktiska eller potentiella allvarliga negativa effekter som klagomålet gäller, och potentiella avhjälpande åtgärder i enlighet med artikel 12, och

c) av företaget förses med skälen till att ett klagomål har ansetts vara välgrundat eller ogrundat och, om det är välgrundat, få information om de åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att företag inrättar en tillgänglig mekanism för inlämning av underrättelser från personer och enheter om de har information eller farhågor om faktiska eller potentiella negativa effekter med avseende på företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och deras affärspartners verksamhet i företagens verksamhetskedjor.

Mekanismen ska säkerställa att underrättelser kan göras antingen anonymt eller konfidentiellt i enlighet med nationell rätt. Företagen ska också vidta åtgärder som de rimligen har tillgång till för att förhindra alla former av repressalier genom att säkerställa att de personer eller enheter som lämnar in klagomålen behandlas konfidentiellt, i enlighet med nationell rätt. Företaget får i förekommande fall informera personer eller enheter som lämnar in underrättelser om åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa att företag tillåts att fullgöra de skyldigheter som anges i punkt 1, punkt 3 första stycket och punkt 5 genom deltagande i gemensamma klagomålsförfaranden och underrättelsemekanismer, inbegripet sådana som inrättats gemensamt av företag, genom branschorganisationer, flerpartsinitiativ eller globala ramavtal, förutsatt att sådana gemensamma förfaranden och mekanismer uppfyller kraven i denna artikel.

7. Att lämna in en underrättelse eller ett klagomål enligt denna artikel ska inte vara en förutsättning eller ett hinder för de personer som lämnar in dem att få tillgång till förfarandena enligt artiklarna 26 och 29 eller till andra, utomrättsliga mekanismer.

Artikel 15

Övervakning

Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen regelbundet utvärderar sina egna och sina dotterföretags verksamheter och åtgärder och, om de har anknytning till företagets verksamhetskedja, dessas affärspartners verksamheter och åtgärder, i syfte att bedöma genomförandet och att övervaka lämpligheten och effektiviteten i arbetet för att identifiera, förebygga, begränsa, stoppa och minimera omfattningen av de negativa effekterna. Sådana utvärderingar ska, i förekommande fall, baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer och utföras utan onödigt dröjsmål efter en betydande förändring, men minst var tolfte månad och närhelst det finns rimliga skäl att anta att det kan uppstå nya risker för uppkomst av dessa negativa effekter. I lämpliga fall ska policyn för tillbörlig aktsamhet, de negativa effekter som identifierats och de lämpliga åtgärder som härletts uppdateras i enlighet med resultatet av dessa bedömningar och med vederbörligt beaktande av relevant information från berörda parter.

Artikel 16

Kommunikation

1. Utan att det påverkar det undantag som föreskrivs i punkt 2 i denna artikel ska medlemsstaterna säkerställa att företag rapporterar om de frågor som omfattas av detta direktiv genom att på sin webbplats offentliggöra ett årsbokslut. Detta årsbokslut ska offentliggöras

a) på minst ett av unionens officiella språk som används i den medlemsstat där den tillsynsmyndighet som utsetts enligt artikel 24 är belägen och, om så inte är fallet, på ett språk som är brukligt i internationella affärskretsar,

b) inom en rimlig tidsperiod, men senast 12 månader efter balansdagen för det räkenskapsår för vilket bokslutet upprättas, eller, för företag som rapporterar frivilligt i enlighet med direktiv 2013/34/EU, senast den dag då årsbokslutet offentliggörs.

När det gäller ett företag som bildats i enlighet med lagstiftningen i ett tredjeland ska bokslutet även innehålla den information som krävs enligt artikel 23.2 om företagets auktoriserade företrädare.

2. Punkt 1 i denna artikel ska inte tillämpas på företag som omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering i enlighet med artikel 19a, 29a eller 40a i direktiv 2013/34/EU, inbegripet företag som är undantagna i enlighet med artikel 19a.9 eller 29a.8 i det direktivet.

3. Senast den 31 mars 2027 ska kommissionen anta delegerade akter i enlighet med artikel 34 för att komplettera detta direktiv genom att fastställa innehållet i och kriterierna för rapporteringen enligt punkt 1 och i synnerhet ange tillräckligt detaljerad information om beskrivningen av tillbörlig aktsamhet, faktiska och potentiella negativa effekter som identifierats och lämpliga åtgärder som vidtagits avseende dessa effekter. Vid utarbetandet av dessa delegerade akter ska kommissionen ta vederbörlig hänsyn till, och vid behov anpassa de delegerade akterna till, de standarder för hållbarhetsrapportering som antagits enligt artiklarna 29b och 40b i direktiv 2013/34/EU.

När kommissionen antar de delegerade akter som avses i första stycket ska den säkerställa att det inte förekommer någon överlappning i rapporteringskraven för de företag som avses i artikel 3.1 a iii och som omfattas av rapporteringskrav enligt artikel 4 i förordning (EU) 2019/2088, samtidigt som de minimikrav som fastställs i det här direktivet bibehålls fullt ut.

Artikel 17

Tillgång till information i den europeiska gemensamma åtkomstpunkten (Esap)

1. Från och med den 1 januari 2029 ska medlemsstaterna säkerställa att företag som offentliggör det årsbokslut som avses i artikel 16.1 i detta direktiv samtidigt lämnar in detta bokslut till det insamlingsorgan som avses i punkt 3 i den här artikeln i syfte att göra den tillgänglig i den europeiska gemensamma åtkomstpunkt (Esap) som inrättats genom förordning (EU) 2023/2859.

Medlemsstaterna ska säkerställa att informationen i det årsbokslut som avses i första stycket uppfyller följande krav:

a) Informationen ska lämnas in i ett format som data kan extraheras från enligt definitionen i artikel 2.3 i förordning (EU) 2023/2859 eller, om så krävs enligt unionsrätten eller nationell rätt, i maskinläsbart format enligt definitionen i artikel 2.4 i den förordningen.

b) Följande metadata ska medfölja informationen:

i) Alla namn på det företag som den informationen avser.

ii) Företagets identifieringskod för juridiska personer, som specificerats enligt artikel 7.4 b i förordning (EU) 2023/2859.

iii) Bolagets storlekskategori, som specificerats enligt artikel 7.4 d i förordning (EU) 2023/2859.

iv) De branschsektorer inom vilka företaget bedriver sin ekonomiska verksamhet och som specificerats enligt artikel 7.4 e i förordning (EU) 2023/2859.

v) Typen av information, som specificerats enligt artikel 7.4 c i förordning (EU) 2023/2859.

vi) Uppgift om huruvida informationen omfattar personuppgifter.

2. Med avseende på tillämpningen av punkt 1 b ii ska medlemsstaterna säkerställa att företagen skaffar en identifieringskod för juridiska personer.

3. Senast den 31 december 2028 ska medlemsstaterna, i syfte att göra den information som avses i punkt 1 i denna artikel tillgänglig i Esap, utse minst ett insamlingsorgan, enligt definitionen i artikel 2.2 i förordning (EU) 2023/2859, och underrätta Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten om detta.

4. För att säkerställa effektiv insamling och förvaltning av den information som lämnas in i enlighet med punkt 1 ska kommissionen ges befogenhet att fatta beslut om genomförandeåtgärder med specifikationer för följande:

a) Vilka eventuella andra metadata som ska medfölja informationen.

b) Hur uppgifterna i informationen ska vara strukturerade.

c) För vilken information som maskinläsbart format krävs och i så fall vilket maskinläsbart format som ska användas.

Artikel 18

Standardavtalsklausuler

För att ge stöd till företag i syfte att underlätta deras efterlevnad av artikel 10.2 b och artikel 11.3 c ska kommissionen, i samråd med medlemsstaterna och berörda parter, anta riktlinjer om frivilliga standardavtalsklausuler senast den 26 januari 2027.

Artikel 19

Riktlinjer

1. För att ge stöd till företag eller medlemsstaternas myndigheter om hur företag på ett praktiskt sätt bör uppfylla sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet, och för att ge stöd till berörda parter, ska kommissionen, i samråd med medlemsstaterna och berörda parter, Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, Europeiska miljöbyrån, Europeiska arbetsmyndigheten och i förekommande fall internationella organisationer och andra organ med sakkunskap om tillbörlig aktsamhet, senast två år efter detta direktivs ikraftträdande utfärda riktlinjer, bland annat allmänna riktlinjer, sektorsspecifika riktlinjer eller riktlinjer för specifika negativa effekter.

2. De riktlinjer som ska utfärdas enligt punkt 1 ska omfatta följande:

a) Vägledning och bästa praxis om hur tillbörlig aktsamhet ska genomföras i enlighet med de skyldigheter som fastställs i artiklarna 5–16, särskilt identifieringsprocessen enligt artikel 8, prioriteringen av effekter enligt artikel 9, lämpliga åtgärder för att anpassa inköpsmetoderna enligt artikel 10.2 och artikel 11.3, ansvarsfullt avståndstagande enligt

artikel 10.6 och artikel 11.7, lämpliga avhjälpande åtgärder enligt artikel 12 och om hur man identifierar och samarbetar med berörda parter enligt artikel 13, inbegripet genom den underrättelsemekanism och det klagomålsförfarande som fastställs i artikel 14.

b) Praktisk vägledning om den omställningsplan som avses i artikel 22.

c) Sektorsspecifik vägledning.

d) Vägledning om bedömning av riskfaktorer på företagsnivå, riskfaktorer i affärsverksamheten, geografiska riskfaktorer, riskfaktorer med avseende på produkter och tjänster samt sektorsspecifika riskfaktorer, inbegripet sådana som är förknippade med konfliktdrabbade områden och högriskområden.

e) Hänvisningar till uppgifts- och informationskällor som finns tillgängliga för fullgörandet av de skyldigheter som föreskrivs i detta direktiv och till digitala verktyg och digital teknik som kan underlätta och stödja efterlevnaden.

f) Information om hur resurser och information ska delas mellan företag och andra rättsliga enheter i syfte att efterleva de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv, på ett sätt som är förenligt med skyddet av företagshemligheter enligt artikel 5.3 och skyddet mot eventuella repressalier och eventuell vedergällning såsom föreskrivs i artikel 13.5.

g) Information till berörda parter och deras företrädare om hur de kan delta under hela förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

3. De riktlinjer som avses i punkt 2 a, d och e ska göras tillgängliga senast den 26 januari 2027. Riktlinjerna i punkt 2 b, f och g ska göras tillgängliga senast den 26 juli 2027.

4. De riktlinjer som avses i denna artikel ska vara tillgängliga på unionens alla officiella språk. Kommissionen ska regelbundet se över riktlinjerna och vid behov anpassa dem.

Artikel 20

Kompletterande åtgärder

1. Medlemsstaterna ska, för att tillhandahålla information och stöd till företag och deras affärspartner och till berörda parter, inrätta och driva egna eller gemensamma särskilda webbplatser, plattformar eller portaler. Särskild uppmärksamhet ska i detta avseende ägnas åt små och medelstora företag i företagens verksamhetskedjor. Dessa webbplatser, plattformar eller portaler ska särskilt ge tillgång till

a) innehållet i och kriterierna för rapportering enligt vad som fastställts av kommissionen i de delegerade akter som antagits enligt artikel 16.3,

b) kommissionens vägledning om frivilliga standardavtalsklausuler enligt vad som föreskrivs i artikel 18 och de riktlinjer som kommissionen utfärdar enligt artikel 19,

c) den gemensamma kontaktpunkt som föreskrivs i artikel 21, och

d) information till berörda parter och deras företrädare om hur de kan delta under hela förfarandet för tillbörlig aktsamhet.

2. Utan att det påverkar reglerna för statligt stöd får medlemsstaterna ge finansiellt stöd till små och medelstora företag. Medlemsstaterna får även ge stöd till berörda parter i syfte att underlätta utövandet av de rättigheter som fastställs i detta direktiv.

3. Kommissionen får komplettera medlemsstaternas stödåtgärder på grundval av befintliga unionsåtgärder för att stödja tillbörlig aktsamhet i unionen och i tredjeländer och får utarbeta nya åtgärder, bland annat för underlättande av bransch- eller flerpartsinitiativ för att hjälpa företag att fullgöra sina skyldigheter.

4. Utan att det påverkar tillämpningen av artiklarna 25, 26 och 29 får företag delta i bransch- och flerpartsinitiativ för att stödja fullgörandet av skyldigheterna enligt artiklarna 7–16, i den mån sådana initiativ är lämpliga för att stödja fullgörandet av dessa skyldigheter. I synnerhet får företagen, efter att ha bedömt dessas lämplighet, kunna använda eller ansluta sig till relevanta riskanalyser som utförs av bransch- eller flerpartsinitiativ eller av medlemmar i dessa initiativ och

vidta eller ansluta sig till effektiva lämpliga åtgärder genom sådana initiativ. När företagen gör detta ska de övervaka hur effektiva sådana åtgärder är och vid behov fortsätta att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att de fullgör sina skyldigheter.

Kommissionen och medlemsstaterna får underlätta spridningen av information om sådana initiativ och resultaten av dessa. Kommissionen ska i samarbete med medlemsstaterna utfärda riktlinjer om kriterierna för ändamålsenlighet och en metod som företagen kan använda för att bedöma ändamålsenlighet hos bransch- och flerpartsinitiativ.

5. Utan att det påverkar tillämpningen av artiklarna 25, 26 och 29 får företagen också använda oberoende tredjepartskontroll av och från företag i sina verksamhetskedjor för att stödja fullgörandet av skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i den mån en sådan kontroll är lämplig för att stödja fullgörandet av de relevanta skyldigheterna. En oberoende tredjepartskontroll får utföras av andra företag eller av ett bransch- eller flerpartsinitiativ. Oberoende tredjepartskontrollörer ska agera objektivt och fullständigt oberoende av företaget, vara fria från intressekonflikter, förbli fria från yttre påverkan – direkt eller indirekt – och avstå från allt agerande som är oförenligt med deras oberoende. Beroende på de negativa effekternas art ska kontrollörerna ha erfarenhet av och kompetens inom miljö- eller människorättsfrågor, och de ska vara ansvariga för kontrollens kvalitet och tillförlitlighet.

Kommissionen ska, i samarbete med medlemsstaterna, utfärda riktlinjer om kriterier för ändamålsenlighet och en metod som företagen kan använda för att bedöma tredjepartskontrollörers ändamålsenlighet samt vägledning för övervakning av tredjepartskontrollernas riktighet, effektivitet och integritet.

Artikel 21

Gemensam kontaktpunkt

1. Kommissionen ska inrätta en gemensam kontaktpunkt genom vilken företag kan söka information, vägledning och stöd med avseende på fullgörandet av sina skyldigheter enligt detta direktiv.

2. Berörda nationella myndigheter i varje medlemsstat ska samarbeta med den gemensamma kontaktpunkten för att hjälpa till med att anpassa informationen och vägledningen till nationella sammanhang och med att sprida informationen och vägledningen.

Artikel 22

Bekämpande av klimatförändringar

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att de företag som avses i artikel 2.1 a, b och c och artikel 2.2 a, b och c antar och genomför en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som syftar till att genom största möjliga ansträngningar säkerställa att företagets affärsmodell och affärsstrategi är förenliga med omställningen till en hållbar ekonomi, begränsningen av den globala uppvärmningen till 1,5 °C i linje med Parisavtalet och målet att uppnå klimatneutralitet i enlighet med förordning (EU) 2021/1119, inbegripet dess mellanliggande mål och klimatneutralitetsmålet för 2050, samt i förekommande fall företagets exponering för kol-, olje- och gasrelaterad verksamhet.

Utformningen av den omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som avses i första stycket ska omfatta följande:

a) Tidsbundna mål för klimatförändringar fram till 2030 och i femåriga steg fram till 2050 på grundval av entydiga vetenskapliga belägg och, när så är lämpligt, absoluta utsläppsminskningsmål för växthusgaser för scope 1-, scope 2- och scope 3-utsläpp av växthusgaser för varje betydande kategori.

b) En beskrivning av de hävstänger för utfasning av fossila bränslen som identifierats och nyckelåtgärder som planeras för att uppnå de mål som avses i led a, inbegripet, när så är lämpligt, ändringar i företagets produkt- och tjänsteportfölj och införandet av ny teknik.

c) En förklaring och kvantifiering av de investeringar och den finansiering som stöder genomförandet av omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar.

d) En beskrivning av förvaltnings-, lednings- och tillsynsorganens uppgifter i samband med omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar.

2. Företag som rapporterar en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar i enlighet med artikel 19a, 29a eller 40a – beroende på det enskilda fallet – i direktiv 2013/34/EU ska anses ha uppfyllt skyldigheten att anta en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar enligt punkt 1 i den här artikeln.

Företag som ingår i en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som deras moderföretag rapporterat i enlighet med artikel 29a eller 40a – beroende på det enskilda fallet – i direktiv 2013/34/EU ska anses ha uppfyllt skyldigheten att anta en omställningsplan för begränsning av klimatförändringar enligt punkt 1 i den här artikeln.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den omställningsplan för begränsning av klimatförändringar som avses i punkt 1 uppdateras var tolfte månad och innehåller en beskrivning av de framsteg som företaget har gjort med att uppnå målen i punkt 1 andra stycket led a.

Artikel 23

Auktoriserad företrädare

1. Medlemsstaterna ska kräva att ett företag enligt artikel 2.2 som är verksamt i en medlemsstat utser en fysisk eller juridisk person som är etablerad eller har hemvist i en av de medlemsstater där företaget är verksamt till sin auktoriserade företrädare. Auktoriseringen ska vara giltig från och med den tidpunkt då den bekräftas av den auktoriserade företrädaren.

2. Medlemsstaterna ska kräva att den auktoriserade företrädaren eller företaget meddelar den auktoriserade företrädarens namn, adress, e-postadress och telefonnummer till en tillsynsmyndighet i den medlemsstat där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad och, om det inte är samma, till den behöriga tillsynsmyndighet som anges i artikel 24.3. Medlemsstaterna ska säkerställa att den auktoriserade företrädaren är skyldig att på begäran tillhandahålla en kopia av auktoriseringen på ett officiellt språk i en medlemsstat till någon av tillsynsmyndigheterna.

3. Medlemsstaterna ska kräva att den auktoriserade företrädaren eller företaget informerar en tillsynsmyndighet i den medlemsstat där den auktoriserade företrädaren har hemvist eller är etablerad och, om det inte är samma, den behöriga tillsynsmyndighet som anges i artikel24.3 om att företaget är ett företag enligt vad som avses i artikel 2.2.

4. Medlemsstaterna ska kräva att varje företag ger sin auktoriserade företrädare behörighet att ta emot kommunikation från tillsynsmyndigheterna i alla frågor som är av vikt för efterlevnaden och genomdrivandet av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv. Företagen ska vara skyldiga att ge sina auktoriserade företrädare de befogenheter och resurser som krävs för att samarbeta med tillsynsmyndigheterna.

5. När ett företag enligt vad som avses i artikel 2.2 inte fullgör de skyldigheter som fastställs i den här artikeln ska alla medlemsstater i vilka företaget är verksamt vara behöriga att genomdriva fullgörandet av dessa skyldigheter i enlighet med sin nationella rätt. En medlemsstat som avser att genomdriva de skyldigheter som fastställs i denna artikel ska underrätta tillsynsmyndigheterna via det europeiska nätverk av tillsynsmyndigheter som inrättats i enlighet med artikel 28, så att andra medlemsstater inte genomdriver dem.

Artikel 24

Tillsynsmyndigheter

1. Varje medlemsstat ska utse en eller flera tillsynsmyndigheter med uppgift att övervaka efterlevnaden av de skyldigheter som fastställs i bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt artiklarna 7–16 och artikel 22.

2. Vad gäller ett företag enligt vad som avses i artikel 2.1 ska den behöriga tillsynsmyndigheten vara tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där företaget har sitt säte.

3. Vad gäller ett företag enligt vad som avses i artikel 2.2 ska den behöriga tillsynsmyndigheten vara tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där företaget har en filial. Om företaget inte har någon filial i någon medlemsstat, eller har filialer i olika medlemsstater, ska den behöriga tillsynsmyndigheten vara tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där företaget genererade

större delen av sin nettoomsättning i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret före det datum som anges i artikel 37 eller det datum då företaget först uppfyllde kriterierna i artikel 2.2, beroende på vilket som inträffade sist.

Ett företag enligt vad som avses i artikel 2.2 får, på grundval av ändrade omständigheter som leder till att det genererar den största delen av sin unionsomsättning i en annan medlemsstat, lämna en vederbörligen motiverad begäran om att ändra den tillsynsmyndighet som är behörig att reglera frågor som omfattas av detta direktiv med avseende på det företaget.

4. Om ett moderföretag fullgör de skyldigheter som följer av detta direktiv på sina dotterföretags vägnar i enlighet med artikel 6 ska den behöriga tillsynsmyndigheten för moderföretaget samarbeta med den behöriga tillsynsmyndigheten för dotterföretaget, som kommer att förbli behörig att säkerställa att dotterföretaget omfattas av utövandet av befogenheter i enlighet med artikel 25. I detta avseende ska det europeiska nätverk av tillsynsmyndigheter som inrättats i enlighet med artikel 28 underlätta det samarbete, den samordning och det ömsesidiga bistånd som krävs enligt artikel 28.

5. Om en medlemsstat utser mer än en tillsynsmyndighet ska den säkerställa att dessa tillsynsmyndigheters respektive befogenheter är tydligt definierade och att de samarbetar nära och effektivt med varandra.

6. Medlemsstaterna får utse de myndigheter som ska utöva tillsyn över reglerade finansiella företag till att även fungera som tillsynsmyndigheter vid tillämpningen av detta direktiv.

7. Senast den 26 juli 2026 ska medlemsstaterna informera kommissionen om namn och kontaktuppgifter för de tillsynsmyndigheter som utsetts enligt denna artikel samt om deras respektive behörighet om det finns flera utsedda tillsynsmyndigheter. De ska underrätta kommissionen om eventuella ändringar därvidlag.

8. Kommissionen ska offentliggöra en förteckning över tillsynsmyndigheterna, inbegripet på sin webbplats, och, i de fall en medlemsstat har flera tillsynsmyndigheter, varje myndighets behörighet i förhållande till detta direktiv. Kommissionen ska regelbundet uppdatera förteckningen på grundval av den information som erhållits från medlemsstaterna.

9. Medlemsstaterna ska garantera tillsynsmyndigheternas oberoende och säkerställa att de och alla personer som arbetar eller har arbetat för dem samt revisorer, experter och alla andra personer som agerar för deras räkning utövar sina befogenheter på ett opartiskt och öppet sätt och med vederbörlig respekt för tystnadsplikten. Medlemsstaterna ska särskilt säkerställa att tillsynsmyndigheterna är rättsligt och funktionellt oberoende och fria från såväl direkt som indirekt yttre påverkan, även i förhållande till de företag som omfattas av detta direktiv eller andra marknadsintressen, och att deras personal och de personer som ansvarar för deras ledning är fria från intressekonflikter, med förbehåll för sekretesskrav, och avstår från alla handlingar som är oförenliga med deras uppgifter.

10. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna offentliggör och tillgängliggör online en årlig rapport om sin verksamhet enligt detta direktiv.

Artikel 25

Tillsynsmyndigheternas befogenheter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna har tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra de uppgifter som de tilldelats enligt detta direktiv, inbegripet befogenhet att kräva att företag tillhandahåller information och genomföra utredningar rörande fullgörandet av de skyldigheter som fastställs i artiklarna 7–16. Medlemsstaterna ska ålägga tillsynsmyndigheterna att övervaka antagandet och utformningen av omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar i enlighet med kraven i artikel 22.1.

2. En tillsynsmyndighet får inleda en utredning på eget initiativ eller som en följd av välgrundade farhågor som den underrättats om enligt artikel 26, om den anser att den har tillräcklig information som tyder på att ett företag eventuellt åsidosätter sina skyldigheter enligt de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv.

3. Inspektioner ska utföras i enlighet med nationell rätt i den medlemsstat där inspektionen genomförs och efter en förhandsunderrättelse till företaget, utom i de fall då en förhandsunderrättelse skulle hindra ett effektivt genomförande av inspektionen. Om en tillsynsmyndighet som ett led i sin utredning vill utföra en inspektion på en annan medlemsstats territorium än den egna, ska den begära bistånd från tillsynsmyndigheten i den medlemsstaten enligt artikel 28.3.

4. Om en tillsynsmyndighet till följd av åtgärder som vidtagits enligt punkterna 1 och 2 konstaterar att de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv inte har följts, ska den bevilja det berörda företaget en lämplig tidsfrist för att vidta korrigerande åtgärder, om sådana åtgärder är möjliga.

Ett vidtagande av korrigerande åtgärder ska inte hindra att sanktioner åläggs eller att civilrättsligt ansvar utlöses, i enlighet med vad som följer av artiklarna 27 respektive 29.

5. När tillsynsmyndigheterna utför sina uppgifter ska de ha åtminstone följande befogenheter:

a) Beordra företaget att

i) upphöra med överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv genom att vidta en åtgärd eller upphöra med ett beteende,

ii) avstå från att upprepa beteendet i fråga, och

iii) i förekommande fall tillhandahålla avhjälpande åtgärder som står i proportion till överträdelsen och som är nödvändiga för att få den att upphöra,

b) Ålägga sanktioner i enlighet med artikel 27.

c) Besluta om interimistiska åtgärder vid överhängande risk för allvarlig och irreparabel skada.

6. Tillsynsmyndigheterna ska utöva de befogenheter som avses i denna artikel i enlighet med nationell rätt

a) direkt,

b) i samarbete med andra myndigheter, eller

c) genom hänvändelse till de behöriga rättsliga myndigheterna, som ska säkerställa att rättsmedlen är effektiva och har motsvarande verkan som de sanktioner som åläggs direkt av tillsynsmyndigheterna.

7. Medlemsstaterna ska säkerställa att alla fysiska och juridiska personer har rätt till ett effektivt rättsmedel mot ett rättsligt bindande beslut avseende dem som fattats av en tillsynsmyndighet i enlighet med nationell rätt.

8. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna dokumenterar de utredningar som avses i punkt 1, och särskilt anger utredningarnas art och resultat, liksom eventuella efterlevnadsåtgärder som vidtagits i enlighet med punkt 5.

9. Tillsynsmyndigheternas beslut om ett företags efterlevnad av de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv ska inte påverka tillämpningen av företagets civilrättsliga ansvar enligt artikel 29.

Artikel 26

Välgrundade farhågor

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att fysiska och juridiska personer har rätt att, genom lättillgängliga kanaler, framföra välgrundade farhågor till en tillsynsmyndighet om de på grundval av objektiva omständigheter har skäl att tro att ett företag inte följer de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv.

2. Medlemsstaterna ska se till att tillsynsmyndigheten, på begäran av en person som framför välgrundade farhågor, vidtar nödvändiga åtgärder för att på lämpligt sätt skydda den personens identitet och personuppgifter, vars utlämnande skulle vara skadligt för den personen.

3. Om en välgrundad farhåga omfattas av en annan tillsynsmyndighets behörighet ska den myndighet som underrättas om den välgrundade farhågan översända underlaget till den myndigheten.

4. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna bedömer de välgrundade farhågorna inom en lämplig tidsperiod och, när så är lämpligt, utövar sina befogenheter enligt artikel 25.

5. Tillsynsmyndigheten ska så snart som möjligt och i enlighet med relevanta bestämmelser i nationell rätt samt i överensstämmelse med unionsrätten informera personer som avses i punkt 1 om resultatet av bedömningen av deras välgrundade farhågor och hur man kommit fram till det resultatet. Tillsynsmyndigheten ska också informera personer som framför sådana välgrundade farhågor och som i enlighet med nationell rätt har ett berättigat intresse i frågan, om sitt beslut att godta eller avslå en begäran om ingripande, samt om en beskrivning av ytterligare steg och åtgärder samt praktisk information om tillgången till administrativa och rättsliga prövningsförfaranden.

6. Medlemsstaterna ska säkerställa att personer som framför väl underbyggda farhågor i enlighet med denna artikel och som i enlighet med nationell rätt har ett berättigat intresse i saken har tillgång till en domstol eller annat oberoende och opartiskt offentligt organ som är behörigt att pröva den formella och materiella giltigheten av tillsynsmyndighetens beslut, åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder.

Artikel 27

Sanktioner

1. Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner, inbegripet böter, för överträdelse av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de tillämpas. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

2. Vid beslut om huruvida sanktioner ska åläggas och, om sådana sanktioner åläggs, vid fastställandet av typen av sanktion och lämplig nivå på denna, ska vederbörlig hänsyn tas till

a) överträdelsens art, allvar och varaktighet samt hur allvarliga konsekvenserna av överträdelsen är,

b) investeringar som har gjorts och riktat stöd som har tillhandahållits enligt artiklarna 10 och 11,

c) allt samarbete med andra enheter för att åtgärda konsekvenserna i fråga,

d) i förekommande fall, den utsträckning i vilken beslut om prioritering har fattats i enlighet med artikel 9,

e) eventuella relevanta tidigare överträdelser från företagets sida av de bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv, som slagits fast i ett slutligt beslut,

f) den utsträckning i vilken företaget har vidtagit korrigerande åtgärder med avseende på det aktuella ärendet,

g) den ekonomiska vinst som företaget erhållit eller förlust som det undvikit genom överträdelsen,

h) eventuella andra försvårande eller förmildrande omständigheter som är tillämpliga på det aktuella ärendet.

3. Medlemsstaterna ska föreskriva om åtminstone följande sanktioner:

a) Böter.

b) Om ett företag inte rättar sig efter ett beslut om böter inom den tillämpliga tidsfristen, ett offentligt uttalande som anger vilket företag som är ansvarigt för överträdelsen och överträdelsens art.

4. När böter åläggs ska de vara baserade på företagets globala nettoomsättning. Maximigränsen för böter ska inte understiga fem procent av företagets globala nettoomsättning under det räkenskapsår som föregår året för beslutet om åläggande av böter.

Medlemsstaterna ska, när det gäller de företag som avses i artiklarna 2.1 b och 2.2 b, säkerställa att böter beräknas med beaktande av den konsoliderade omsättning som rapporterats av det yttersta moderföretaget.

5. Medlemsstaterna ska säkerställa att alla beslut av tillsynsmyndigheterna om sanktioner för överträdelse av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv offentliggörs, förblir offentliga tillgängliga i åtminstone fem år och skickas till det europeiska nätverk av tillsynsmyndigheter som inrättats genom artikel 28. Det offentliggjorda beslutet får inte innehålla några personuppgifter i den mening som avses i artikel 4.1 i förordning (EU) 2016/679.

Artikel 28

Europeiskt nätverk av tillsynsmyndigheter

1. Kommissionen ska inrätta ett europeiskt nätverk av tillsynsmyndigheter, bestående av företrädare för tillsynsmyndigheterna. Det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter ska underlätta samarbetet mellan tillsynsmyndigheterna och samordningen och anpassningen av tillsynsmyndigheternas reglerings-, utrednings-, sanktions- och tillsynspraxis samt, när så är lämpligt, utbytet av information dem emellan.

Kommissionen får bjuda in unionsbyråer med relevant sakkunskap på de områden som omfattas av detta direktiv att ansluta sig till det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter.

2. Medlemsstaterna ska samarbeta med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter för att identifiera företag inom deras jurisdiktion, särskilt genom att tillhandahålla all nödvändig information för att bedöma om ett tredjelandsföretag uppfyller de kriterier som fastställts i artikel 2. Kommissionen ska inrätta ett säkrat system för utbytet av information om den nettoomsättning som genereras i unionen av ett företag som avses i artikel 2.2 som inte har någon filial i någon medlemsstat eller som har filialer i olika medlemsstater, genom vilket medlemsstaterna regelbundet ska lämna den information de har om den nettoomsättning som genereras av sådana företag. Kommissionen ska analysera informationen inom en rimlig tidsperiod och underrätta den medlemsstat där företaget genererade större delen av sin nettoomsättning i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret om att företaget är ett företag som avses i artikel 2.2 och att medlemsstatens tillsynsmyndighet är behörig i enlighet med artikel 24.3.

3. Tillsynsmyndigheterna ska utbyta relevant information och ge ömsesidigt bistånd när de utför sina uppgifter, och ska införa åtgärder som bidrar till ett effektivt ömsesidigt samarbete. Det ömsesidiga biståndet ska omfatta samarbete i syfte att utöva de befogenheter som avses i artikel 25, inbegripet med avseende på inspektioner och begäranden om information.

4. Tillsynsmyndigheterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att besvara en begäran om bistånd från en annan tillsynsmyndighet utan onödigt dröjsmål och inte senare än en månad efter mottagandet av begäran. När det är nödvändigt på grund av omständigheterna i fallet får tidsfristen förlängas med högst två månader på grundval av en vederbörlig motivering. Till sådana åtgärder hör bland annat att översända relevant information om genomförandet av en pågående utredning.

5. En begäran om bistånd ska innehålla all nödvändig information, inklusive syftet med och skälen till denna. Tillsynsmyndigheterna ska endast använda den information som mottagits efter en begäran om bistånd för det ändamål för vilket den begärdes.

6. Den tillsynsmyndighet som tagit emot begäran ska informera den begärande myndigheten om resultaten eller, allt efter på omständigheterna, fortskridandet av de åtgärder som ska vidtas för att tillmötesgå begäran om bistånd.

7. Tillsynsmyndigheterna ska inte ta ut avgifter från varandra för insatser och åtgärder som vidtas till följd av en begäran om bistånd.

Tillsynsmyndigheter får dock i undantagsfall komma överens med andra tillsynsmyndigheter om regler om hur de ska ersätta varandra för vissa utgifter i samband med tillhandahållandet av bistånd.

8. Den tillsynsmyndighet som är behörig enligt artikel 24.3 ska underrätta det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter om detta och om varje begäran om att ändra behörig tillsynsmyndighet.

9. Om det råder tvivel om fördelningen av befogenheter kommer den information som ligger till grund för denna fördelning att delas med det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter, som kan samordna insatserna för att finna en lösning.

10. Det europeiska nätverket av tillsynsmyndigheter ska offentliggöra

a) de beslut av tillsynsmyndigheterna som innehåller sanktioner, enligt artikel 27.5, och

b) en vägledande förteckning över tredjelandsföretag som omfattas av detta direktiv.

Artikel 29

Företagens civilrättsliga ansvar och rätten till full ersättning

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att ett företag kan hållas ansvarigt för skada som har åsamkats en fysisk eller juridisk person, förutsatt att

a) företaget uppsåtligen eller genom vårdslöshet har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 10 och 11, när den rättighet, det förbud eller den skyldighet som anges i bilagan till detta direktiv syftar till att skydda den fysiska eller juridiska personen, och

b) den fysiska eller juridiska personens rättsliga intressen som skyddas enligt nationell rätt har lidit skada till följd av den underlåtenhet som avses i led a.

Ett företag kan inte hållas ansvarigt om skadan endast har orsakats av dess affärspartner i dess verksamhetskedja.

2. Om ett företag hålls ansvarigt i enlighet med punkt 1 ska en fysisk eller juridisk person ha rätt till full ersättning för skadan, i enlighet med nationell rätt. Full ersättning enligt detta direktiv ska inte medföra överkompensation, oavsett om det sker genom straffskadestånd, flerfaldiga skadestånd eller andra typer av skadestånd.

3. Medlemsstaterna ska säkerställa följande:

a) Nationella regler om preskriptionstiders början, varaktighet, uppskjutande eller avbrott utgör inte ett otillbörligt hinder för att skadeståndstalan väcks och är inte under några omständigheter mer restriktiva än reglerna om nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar.

Preskriptionstiden för att väcka skadeståndstalan enligt detta direktiv ska vara minst fem år och får under inga omständigheter vara kortare än den preskriptionstid som fastställs i nationella allmänna system för civilrättsligt ansvar.

Preskriptionstiderna får inte börja löpa förrän överträdelsen har upphört och käranden fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om

i) beteendet och det faktum att det utgör en överträdelse,

ii) det faktum att överträdelsen orsakat honom eller henne skada, och

iii) identiteten på den person som begått överträdelsen.

b) Kostnaderna för förfarandet är inte så höga att det blir oöverkomligt för kärande att begära rättslig prövning.

c) Kärande ska kunna ansöka om åtgärder för förbudsföreläggande, inbegripet genom summariska processer. Sådana åtgärder för förbudsföreläggande ska vara i form av en slutgiltig eller tillfällig åtgärd för att överträdelser av bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt detta direktiv ska upphöra, genom att en åtgärd vidtas eller ett beteende upphör.

d) Det föreskrivs om rimliga villkor enligt vilka en påstådd skadelidande part får ge tillstånd till en fackförening, en icke-statlig människorätts- eller miljöorganisation eller en annan icke-statlig organisation och, i enlighet med nationell rätt, nationella människorättsinstitutioner som är baserade i en medlemsstat, att väcka talan för att hävda rättigheterna för den person som påstår sig ha lidit skada, utan att det påverkar tillämpningen av nationella civilprocessrättsliga regler.

En fackförening eller en icke-statlig organisation får ges tillstånd enligt första stycket i denna punkt om den uppfyller kraven i nationell rätt. Dessa kan inbegripa kraven på att upprätthålla en permanent egen närvaro och att, i enlighet med de egna stadgarna, inte medverka kommersiellt eller bara tillfälligt för att tillgodose de rättigheter som skyddas enligt detta direktiv eller motsvarande rättigheter i nationell rätt.

e) När talan väcks och en kärande lägger fram en väl underbyggd motivering som innehåller rimligen tillgängliga fakta och bevis som är tillräckliga för att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket och har angett att ytterligare bevis ligger inom företagets kontroll, kan domstolarna besluta att företaget ska lämna ut sådan bevisning i enlighet med nationell processrätt.

Nationella domstolar ska begränsa utlämningen av de bevis som begärs till vad som är nödvändigt och proportionellt för att stödja ett skadeståndsanspråk eller potentiellt skadeståndsanspråk, och begränsa bevarandet av bevis till vad som är nödvändigt och proportionellt för att stödja ett sådant skadeståndsanspråk. Vid fastställandet av huruvida ett föreläggande om utlämnande eller bevarande av bevis är proportionellt ska de nationella domstolarna beakta den utsträckning i vilken påståendet eller försvaret stöds av tillgängliga fakta och bevis som motiverar begäran om utlämnande av bevis, omfattningen av och kostnaderna för utlämnandet av bevis samt alla parters, även eventuella berörda tredje parters, berättigade intressen, inbegripet för att förebygga icke-specificerade sökningar efter information som sannolikt inte är relevant för parterna i förfarandet, huruvida de bevis som begärs utlämnade innehåller konfidentiella uppgifter, särskilt rörande tredje parter, samt arrangemangen för att skydda sådana konfidentiella uppgifter.

Medlemsstaterna ska se till att nationella domstolar är behöriga att förordna om utlämnande av bevis som innehåller konfidentiella uppgifter, om de anser detta vara relevant för skadeståndstalan. Medlemsstaterna ska se till att nationella domstolar, när de begär utlämnande av sådan information, har tillgång till effektiva åtgärder för att skydda denna information.

4. Företag som har deltagit i branschinitiativ eller flerpartsinitiativ eller använt oberoende tredjepartskontroller eller avtalsklausuler för att stödja genomförandet av specifika aspekter av sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet kan det oaktat hållas ansvariga i enlighet med denna artikel.

5. Ett företags civilrättsliga ansvar för skador som uppstår enligt denna bestämmelse ska inte påverka det civilrättsliga ansvaret för dess dotterföretag eller för någon direkt eller indirekt affärspartner i företagets verksamhetskedja.

Om skadan har orsakats gemensamt av företaget och dess dotterföretag eller dess direkta eller indirekta affärspartner, ska de vara solidariskt ansvariga, utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna i nationell rätt när det gäller villkoren för solidariskt ansvar och regressrätt.

6. Reglerna om civilrättsligt ansvar enligt detta direktiv ska inte begränsa företagens ansvar enligt unionens eller medlemsstaternas rättssystem och ska inte påverka tillämpningen av unionsregler eller nationella regler om civilrättsligt ansvar med avseende på negativa effekter för de mänskliga rättigheterna eller miljön när dessa regler föreskriver ansvar i situationer som inte omfattas av detta direktiv eller föreskriver strängare ansvar än detta direktiv.

7. Medlemsstaterna ska säkerställa att de bestämmelser i nationell rätt som införlivar denna artikel är internationellt tvingande i fall där den lag som är tillämplig på sådana anspråk inte är nationell rätt i en medlemsstat.

Artikel 30

Rapportering av överträdelser och skydd för personer som rapporterar om överträdelser

Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att direktiv (EU) 2019/1937 är tillämpligt på rapportering av överträdelser av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv och på skyddet av personer som rapporterar sådana överträdelser.

Artikel 31

Offentligt stöd, offentlig upphandling och offentliga koncessioner

Medlemsstaterna ska säkerställa att uppfyllandet av de skyldigheter som följer av de bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv, eller ett frivilligt genomförande av dem, betraktas som en miljömässig eller social aspekt som upphandlande myndigheter, i enlighet med direktiven 2014/23/EU, 2014/24/EU och 2014/25/EU, får beakta som en del av kriterierna för tilldelning av offentliga kontrakt och koncessionskontrakt, och som ett miljömässigt eller socialt villkor som upphandlande myndigheter, i enlighet med de direktiven, får fastställa med avseende på fullgörandet av offentliga kontrakt och koncessionskontrakt.

Artikel 32

Ändring av direktiv (EU) 2019/1937

I del I punkt E.2 i bilagan till direktiv (EU) 2019/1937 ska följande led läggas till:

”vii) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 maj 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859 (EUT L, 2024/1760, 5.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj).”

Artikel 33

Ändring av förordning (EU) 2023/2859

I del B i bilagan till förordning (EU) 2023/2859 ska följande led läggas till:

”17. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 maj 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859 (EUT L, 2024/1760, 5.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj).”

Artikel 34

Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.

2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 3.2 och 16 ges till kommissionen tills vidare från och med den 25 juli 2024.

3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 3.2 och 16 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.

4. Innan kommissionen antar en delegerad akt ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.

5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.

6. En delegerad akt som antas enligt artikel 3.2 eller 16 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period av två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Artikel 35

Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av en kommitté. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 ([48]).

2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 4 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

([48]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).

Artikel 36

Översyn och rapportering

1. Kommissionen ska lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om nödvändigheten i att fastställa ytterligare krav på tillbörlig aktsamhet i fråga om hållbarhet som är anpassade till reglerade finansiella företag med avseende på tillhandahållandet av finansiella tjänster och investeringsverksamhet, samt alternativ till sådana krav på tillbörlig aktsamhet och deras effekter, i enlighet med målen för detta direktiv.

I rapporten ska andra unionslagstiftningsakter som är tillämpliga på reglerade finansiella företag tas i beaktande. Den ska offentliggöras så snart som möjligt efter den 25 juli 2024, men inte senare än den 26 juli 2026. Rapporten ska vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag.

2. Kommissionen ska senast den 26 juli 2030 och därefter vart tredje år lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av detta direktiv och om hur effektivt direktivets mål har uppnåtts, särskilt när det gäller hanteringen av negativa effekter. Rapporten ska vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag. Den första rapporten ska bland annat innehålla en bedömning av

a) detta direktivs inverkan på små och medelstora företag, tillsammans med en bedömning av effektiviteten i de olika åtgärder och verktyg för stöd till små och medelstora företag som kommissionen och medlemsstaterna tillhandahåller,

b) tillämpningsområdet för detta direktiv vad gäller de företag som omfattas, huruvida det säkerställer ändamålsenligheten i detta direktiv i ljuset av dess mål, lika villkor för de enheter som omfattas och att företag inte kan kringgå tillämpningen av detta direktiv, inbegripet

   — huruvida artikel 3.1 a behöver ses över så att enheter som har bildats i andra juridiska former än de som förtecknas i bilaga I eller bilaga II till direktiv 2013/34/EU omfattas av det här direktivet,

   — huruvida affärsmodeller eller former av ekonomiskt samarbete med andra tredjepartsföretag än de som omfattas av artikel 2 behöver inkluderas i tillämpningsområdet för detta direktiv,

   — huruvida de tröskelvärden för antal anställda och nettoomsättning som fastställs i artikel 2 behöver ses över och om en sektorsspecifik strategi behöver införas i högrisksektorer,

   — huruvida det kriterium för nettoomsättning som genereras i unionen som fastställs i artikel 2.2 behöver ses över,

c) huruvida definitionen av begreppet *verksamhetskedja* behöver ses över,

d) huruvida bilagan till detta direktiv behöver ändras, bland annat mot bakgrund av den internationella utvecklingen, och huruvida den bör utvidgas till att omfatta ytterligare negativa effekter, i synnerhet negativa effekter på goda styrelseformer,

e) huruvida de regler för bekämpning av klimatförändringar som föreskrivs i detta direktiv behöver ses över, särskilt när det gäller utformningen av omställningsplanerna för begränsning av klimatförändringar, antagandet av dem och hur planerna ska genomföras av företagen, samt tillsynsmyndigheternas befogenheter i samband med dessa regler,

f) effektiviteten när det gäller de verkställighetsmekanismer som inrättats på nationell nivå, sanktionerna och reglerna om civilrättsligt ansvar.

g) huruvida den harmoniseringsnivå som föreskrivs i detta direktiv behöver ändras för att säkerställa lika villkor för företag på den inre marknaden, inbegripet konvergens och skillnader mellan bestämmelser i nationell rätt som införlivar detta direktiv.

Artikel 37

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 26 juli 2026 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast överlämna texten till dessa bestämmelser till kommissionen.

De skall tillämpa dessa bestämmelser

a) från och med den 26 juli 2027 vad gäller de företag som avses i artikel 2.1 a och b, som har bildats i enlighet med medlemsstatens lagstiftning och som hade mer än 5 000 anställda i genomsnitt och genererade en global nettoomsättning på mer än 1 500 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår som föregick 26 juli 2027 för vilket årsbokslut har eller borde ha antagits, med undantag för åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på dessa företag för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2028 eller senare,

b) från och med den 26 juli 2028 vad gäller de företag som avses i artikel 2.1 a och b, som har bildats i enlighet med medlemsstatens lagstiftning och som hade mer än 3 000 anställda i genomsnitt och genererade en global nettoomsättning på mer än 900 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår som föregick 26 juli 2028 för vilket årsbokslut har eller borde ha antagits, med undantag för åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på dessa företag för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2029 eller senare,

c) från och med den 26 juli 2027 vad gäller de företag som avses i artikel 2.2 a och b, som har bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som genererade en nettoomsättning på mer än 1 500 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsår som föregick 26 juli 2027, med undantag för de åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på dessa företag för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2028 eller senare,

d) från och med 26 juli 2028 vad gäller de företag som avses i artikel 2.2 a och b, som har bildats i enlighet med ett tredjelands lagstiftning och som genererade en nettoomsättning på mer än 900 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsår som föregick 26 juli 2028, med undantag för de åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på dessa företag för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2029 eller senare,

e) från och med den 26 juli 2029 vad gäller alla andra företag som avses i artikel 2.1 a och b och artikel 2.2 a och b och de företag som avses i artikel 2.1 c och artikel 2.2 c, med undantag för de åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på dessa företag för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2029 eller senare.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 38

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 39

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 13 juni 2024.

På Europaparlamentets vägnar	*På rådets vägnar*
R. METSOLA	M. MICHEL
Ordförande	*Ordförande*

BILAGA

Del I

1. **RÄTTIGHETER OCH FÖRBUD SOM INGÅR I INTERNATIONELLA AVTAL OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER**

1. Rätten till liv, tolkat i enlighet med artikel 6.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Kränkning av denna rätt inbegriper, men är inte begränsad till, privata eller offentliga säkerhetsvakter som skyddar företagets resurser, anläggningar eller personal och som på grund av bristande instruktioner eller kontroll från företagets sida orsakar en persons död.

2. Förbudet mot tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling, tolkat i enlighet med artikel 7 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Detta inbegriper, men är inte begränsat till, privata eller offentliga säkerhetsvakter som skyddar företagets resurser, anläggningar eller personal och som på grund av bristande instruktioner eller kontroll från företagets sida utsätter en person för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling.

3. Rätten till frihet och säkerhet, tolkad i enlighet med artikel 9.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

4. Förbudet mot godtyckligt eller olagligt ingripande med avseende på en persons privatliv, familj, hem eller korrespondens och olagliga angrepp mot personens heder eller anseende, tolkat i enlighet med artikel 17 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

5. Förbudet mot inblandning i rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet, tolkat i enlighet med artikel 18 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

6. Rätten att åtnjuta rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor, inbegripet en skälig lön och en tillräcklig levnadslön för anställda arbetstagare och en tillräcklig inkomst för egenföretagare och småbrukare, som de tjänar som ersättning för sitt arbete och sin produktion, en godtagbar tillvaro, trygga och sunda arbetsförhållanden och en skälig begränsning av arbetstiden, tolkad i enlighet med artiklarna 7 och 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

7. Förbudet mot att begränsa arbetstagarnas tillgång till lämpligt boende, om arbetskraften är inhyst i boende som tillhandahålls av företaget, och att begränsa arbetstagarnas tillgång till lämplig föda, kläder, vatten och sanitet på arbetsplatsen, tolkat i enlighet med artikel 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

8. Barnets rätt till bästa möjliga hälsa, tolkad i enlighet med artikel 24 i konventionen om barnets rättigheter, rätten till utbildning, tolkad i enlighet med artikel 28 i konventionen om barnets rättigheter, rätten till den levnadsstandard som krävs, tolkad i enlighet med artikel 27 i konventionen om barnets rättigheter, barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller inverka skadligt på barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling, tolkad i enlighet med artikel 32 i konventionen om barnets rättigheter, barnets rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp och mot att bli bortförd, sålt eller olagligen flyttat till en annan plats i eller utanför det egna landet i exploateringssyfte, tolkad i enlighet med artiklarna 34 och 35 i konventionen om barnets rättigheter.

9. Förbudet mot anställning av barn under den ålder då skolplikten upphör och, under alla omständigheter, barn under 15 år, såvida detta inte föreskrivs i lagstiftningen på anställningsorten i enlighet med artikel 2.4 i Internationella arbetsorganisationens konvention om minimiålder, 1973 (nr 138), tolkat i enlighet med artiklarna 4–8 i Internationella arbetsorganisationens konvention om minimiålder, 1973 (nr 138).

10. Förbudet mot de värsta formerna av barnarbete (personer under 18 års ålder), tolkat i enlighet med artikel 3 i Internationella arbetsorganisationens konvention om de värsta formerna av barnarbete, 1999 (nr 182). Detta omfattar följande:

    a) alla former av slaveri och med slaveri jämförbara bruk och sedvänjor, såsom handel med barn, träldom för skuld, livegenskap och tvångsarbete, inklusive rekrytering med våld eller tvång av barn för utnyttjande i väpnade konflikter,

b) utnyttjande, rekrytering och utbjudande av barn för prostitution, produktion av pornografiska framställningar eller pornografiska framträdanden,

c) utnyttjande, rekrytering och utbjudande av barn för olaglig verksamhet, särskilt för framställning av och handel med narkotiska preparat, och

d) arbete som genom sin natur eller de omständigheter under vilka det utförs kan skada barns hälsa, säkerhet eller moral.

11. Förbudet mot tvångsarbete eller obligatoriskt arbete, med vilket avses varje arbete eller tjänst som avfordras en person under hot om något slag av straff och till vars utförande ifrågavarande person icke erbjudit sig av fri vilja, till exempel som en följd av träldom för skuld eller människohandel, tolkat i enlighet med artikel 2.1 i Internationella arbetsorganisationens konvention angående tvångs- eller obligatoriskt arbete, 1930 (nr 29). Med tvångsarbete eller obligatoriskt arbete ska inte avses varje arbete eller tjänst som uppfyller kraven i artikel 2.2 i Internationella arbetsorganisationens konvention angående tvångs- eller obligatoriskt arbete, 1930 (nr 29) eller artikel 8.3 b och c i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

12. Förbudet mot alla former av slaveri och slavhandel, inbegripet slaveriliknande förhållanden, träldom eller andra former av överhöghet eller förtryck på arbetsplatsen, däribland extremt ekonomiskt eller sexuellt utnyttjande och förnedring eller människohandel, tolkat i enlighet med artikel 8 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

13. Föreningsfriheten, mötesfriheten, organisationsrätten och rätten till kollektiva avtalsförhandlingar, tolkade i enlighet med artiklarna 21 och 22 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 8 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Internationella arbetsorganisationens konvention angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten, 1948 (nr 87) och Internationella arbetsorganisationens konvention angående tillämpning av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten, 1949 (nr 98). Dessa rättigheter innefattar följande:

a) Arbetstagare har rätt att bilda eller ansluta sig till en fackförening.

b) Bildande, anslutning till eller medlemskap i en fackförening får inte användas som skäl till omotiverad diskriminering eller vedergällning.

c) Fackföreningar har rätt att verka fritt i enlighet med sina författningar och regler utan inblandning av myndigheterna.

d) Rätten att strejka och rätten till kollektiva avtalsförhandlingar.

14. Förbudet mot ojämlik behandling i arbetslivet, såvida detta inte är motiverat av anställningens krav, tolkat i enlighet med artiklarna 2 och 3 i Internationella arbetsorganisationens konvention angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, 1951 (nr 100), artiklarna 1 och 2 i Internationella arbetsorganisationens konvention angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning, 1958 (nr 111) och artikel 7 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Detta omfattar i synnerhet

a) betalning av ojämlik ersättning för arbete av lika värde, och

b) diskriminering på grund av nationell härstamning eller socialt ursprung, ras, hudfärg, kön, religion eller politisk åskådning.

15. Förbudet mot att orsaka mätbar miljöförstöring, däribland skadlig förändring av marken, förorening av vatten eller luft, skadliga utsläpp, överdriven vattenförbrukning, markförstöring eller annan påverkan på naturresurser, såsom avskogning, som

a) väsentligt försämrar de naturliga livsbetingelserna för bevarande eller framställning av livsmedel,

b) förvägrar en person tillgång till säkert och rent dricksvatten,

c) gör det svårt för en person att komma åt sanitära inrättningar eller förstör dem,

d) skadar en persons hälsa, säkerhet, normala användning av mark eller lagligen förvärvade egendom,

e) i betydande grad inverkar negativt på ekosystemtjänster genom vilka ett ekosystem direkt eller indirekt bidrar till människors välbefinnande,

tolkat i enlighet med artikel 6.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artiklarna 11 och 12 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

16. Individers, gruppers och samhällens rätt till mark och resurser och rätten att inte berövas medel för uppehället, som innebär ett förbud mot att olagligen utrymma eller inta mark, skogar och vattenresurser i samband med förvärv, utveckling eller annan användning av mark, skogar och vattenresurser, inbegripet genom avskogning, vars användning säkerställer en persons försörjning, tolkat i enlighet med artikel 1 och 27 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 1, 2 och 11 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

2. **INSTRUMENT FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH GRUNDLÄGGANDE FRIHETER**

— Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

— Den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

— Konventionen om barnets rättigheter.

— Internationella arbetsorganisationens grundläggande konventioner:

— Konventionen angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten, 1948 (nr 87).

— Konventionen angående tillämpning av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten, 1949 (nr 98).

— Konventionen angående tvångs- eller obligatoriskt arbete, 1930 (nr 29), och dess protokoll från 2014.

— Konventionen angående avskaffande av tvångsarbete, 1957 (nr 105).

— Konventionen om minimiålder för tillträde till arbete, 1973 (nr 138).

— Konventionen om förbud mot och omedelbara åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete, 1999 (nr 182).

— Konventionen angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, 1951 (nr 100).

— Konventionen angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning, 1958 (nr 111).

Del II

Förbud och skyldigheter som ingår i miljöpolitiska instrument

1. Skyldigheten att undvika eller minimera negativa konsekvenser för den biologiska mångfalden, tolkad i enlighet med artikel 10 b i 1992 års konvention om biologisk mångfald och tillämplig lag i den berörda jurisdiktionen, inbegripet skyldigheterna i Cartagenaprotokollet angående utvecklingen, hanteringen, transporten, användningen, överföringen och utsättningen av levande modifierade organismer och i Nagoyaprotokollet om tillträde till genetiska resurser samt rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid deras användning, vilket är fogat till konventionen om biologisk mångfald, av den 12 oktober 2014.

2. Förbudet mot import, export, återexport eller införande från havet av exemplar som upptagits i bilagorna I–III till konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter (Cites) av den 3 mars 1973 utan tillstånd, tolkat i enlighet med artiklarna III, IV och V i konventionen.

3. Förbudet mot tillverkning, import och export av produkter med tillsatt kvicksilver som förtecknas i bilaga A del I till Minamatakonventionen om kvicksilver av den 10 oktober 2013 (*Minamatakonventionen*), tolkat i enlighet med artikel 4.1 i konventionen.

4. Förbudet mot användning av kvicksilver eller kvicksilverföreningar i de tillverkningsprocesser som förtecknas i bilaga B del I i Minamatakonventionen efter det utfasningsdatum som anges i konventionen för de enskilda processerna, tolkat i enlighet med artikel 5.2 i konventionen.

5. Förbudet mot olaglig behandling av kvicksilveravfall, tolkat i enlighet med artikel 11.3 i Minamatakonventionen och artikel 13 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 ([1]).

6. Förbudet mot tillverkning och användning av de kemikalier som förtecknas i bilaga A till Stockholmskonventionen av den 22 maj 2001 om långlivade organiska föroreningar, tolkat i enlighet med artikel 3.1 a i) i konventionen och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1021 ([2]).

7. Förbudet mot olaglig hantering, insamling och lagring och olagligt bortskaffande av avfall, tolkat i enlighet med artikel 6.1 d i) och ii) i Stockholmskonventionen och artikel 7 i förordning (EU) 2019/1021.

8. Förbudet mot import eller export av en kemikalie som förtecknas i bilaga III till Rotterdamkonventionen av den 10 september 1998 om förfarandet med förhandsgodkännande sedan information lämnats för vissa farliga kemikalier och bekämpningsmedel i internationell handel (UNEP/FAO), tolkat i enlighet med artiklarna 10.1, 11.1 b och 11.2 i konventionen och med angivelse av den importerande eller exporterande parten i konventionen i enlighet med förfarandet med förhandsgodkännande sedan information lämnats (*PIC-förfarandet*).

9. Förbudet mot olaglig produktion, konsumtion, import och export av kontrollerade ämnen i bilagorna A, B, C och E till Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet till Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet, tolkat i enlighet med artikel 4B i Montrealprotokollet och licensieringsbestämmelserna enligt tillämplig lag i den berörda jurisdiktionen.

10. Förbudet mot export av farligt eller annat avfall, tolkat i enlighet med artikel 1.1 och 1.2 i Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter och om slutligt omhändertagande av farligt avfall av den 22 mars 1989 (*Baselkonventionen*) och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 ([3])

    a) till en part i konventionen som har förbjudit import av sådant farligt avfall eller annat avfall, tolkat i enlighet med artikel 4.1 b i Baselkonventionen,

    b) till en importerande stat som inte har lämnat ett skriftligt medgivande till den speciella importen, i de fall då den importerande staten inte har förbjudit import av sådant farligt avfall, tolkat i enlighet med artikel 4.1 c i Baselkonventionen,

    c) till en icke-part i Baselkonventionen, tolkat i enlighet med artikel 4.5 i Baselkonventionen,

    d) till en importerande stat om sådant farligt avfall eller annat avfall inte hanteras på ett miljövänligt sätt i den importerande staten eller på annat håll, tolkat i enlighet med artikel 4.8 första meningen i Baselkonventionen.

11. Förbudet mot export av farligt avfall från de länder som förtecknas i bilaga VII till Baselkonventionen till länder som inte förtecknas i bilaga VII för verksamheter som förtecknas i bilaga IV till Baselkonventionen, tolkat i enlighet med artikel 4A i Baselkonventionen och artiklarna 34 och 36 i förordning (EG) nr 1013/2006.

12. Förbudet mot import av farligt avfall och annat avfall från en icke-part som inte har ratificerat Baselkonventionen, tolkat i enlighet med artikel 4.5 i Baselkonventionen.

13. Skyldigheten att undvika eller minimera de negativa effekterna på de kultur- och naturvärden som avgränsas som naturarv enligt definitionen i artikel 2 i konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv av den 16 november 1972 (*Världsarvskonventionen*), tolkat i enlighet med artikel 5 d i Världsarvskonventionen och tillämplig lag i den berörda jurisdiktionen.

([1]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 av den 17 maj 2017 om kvicksilver och om upphävande av förordning (EG) nr 1102/2008 (EUT L 137, 24.5.2017, s. 1).

([2]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1021 av den 20 juni 2019 om långlivade organiska föroreningar (EUT L 169, 25.6.2019, s. 45).

([3]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 av den 14 juni 2006 om transport av avfall (EUT L 190, 12.7.2006, s. 1).

14. Skyldigheten att undvika eller minimera de negativa effekterna på våtmarker enligt definitionen i artikel 1 i konventionen om våtmarker av internationell betydelse, i synnerhet såsom livsmiljö för våtmarksfåglar (*Ramsarkonventionen*) av den 2 februari 1971, tolkat i enlighet med artikel 4.1 i Ramsarkonventionen och tillämplig lag i den berörda jurisdiktionen.

15. Skyldigheten att förhindra förorening från fartyg, tolkad i enlighet med den internationella konventionen till förhindrande av förorening från fartyg av den 2 november 1973, ändrad genom 1978 års protokoll (Marpol 73/78). Detta omfattar följande:

    a) Förbudet mot utsläpp i havet av

        i) olja eller oljehaltiga blandningar enligt definitionen i regel 1 i bilaga I till Marpol 73/78, tolkat i enlighet med reglerna 9–11 i bilaga I till Marpol 73/78,

        ii) skadliga flytande ämnen enligt definitionen i regel 1.6 i bilaga II till Marpol 73/78, tolkat i enlighet med reglerna 5 och 6 i bilaga II till Marpol 73/78 och

        iii) toalettavfall enligt definitionen i regel 1.3 i bilaga IV till Marpol 73/78, tolkat i enlighet med reglerna 8 och 9 i bilaga IV till Marpol 73/78.

    b) Förbudet mot olaglig förorening genom skadliga ämnen som transporteras till sjöss i förpackad form enligt definitionen i regel 1 i bilaga III till Marpol 73/78, tolkat i enlighet med reglerna 1–7 i bilaga III till Marpol 73/78. och

    c) Förbudet mot olaglig förorening genom fast avfall från fartyg enligt definitionen i regel 1 i bilaga V till Marpol 73/78, tolkat i enlighet med reglerna 3–6 i bilaga V till Marpol 73/78.

16. Skyldigheten att förebygga, begränsa och kontrollera förorening av den marina miljön genom dumpning, tolkad i enlighet med artikel 210 i Förenta nationernas havsrättskonvention av den 10 december 1982 och tillämplig lag i den berörda jurisdiktionen.

Europeiska unionens officiella tidning
SV
L-serien

2026/470
26.2.2026

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2026/470

av den 24 februari 2026

om ändring av direktiven 2006/43/EG, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 och (EU) 2024/1760 vad gäller vissa krav avseende företags hållbarhetsrapportering och vissa krav avseende tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artiklarna 50 och 114,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande [1],

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet [2], och

av följande skäl:

(1) I sitt meddelande av den 11 februari 2025, *Ett enklare och snabbare Europa: Meddelande om genomförande och förenkling*, lade kommissionen fram en vision för en genomförande- och förenklingsagenda som leder till snabba och synliga förbättringar för människor och företag i praktiken. Detta kräver mer än en stegvis strategi och det är nödvändigt för unionen att vidta djärva åtgärder för att uppnå detta mål. Kommissionen, Europaparlamentet, rådet, medlemsstaternas myndigheter på alla nivåer och berörda parter måste samarbeta för att rationalisera och förenkla reglerna på unionsnivå, nationell nivå och regional nivå, och för att genomföra politiken på ett effektivare sätt.

(2) Som en del av kommissionens åtagande att minska rapporteringsbördan och öka konkurrenskraften är det nödvändigt att ändra Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG [3], 2013/34/EU [4], (EU) 2022/2464 [5] och (EU) 2024/1760 [6] utan att detta inverkar på de politiska mål som anges i kommissionens meddelande av den 11 december 2019 med titeln *Den europeiska gröna given (den europeiska gröna given)* och kommissionens meddelande av den 8 mars 2018 med titeln *Handlingsplan för finansiering av hållbar tillväxt (handlingsplanen för finansiering av hållbar tillväxt)*.

[1] EUT C, C/2025/4212, 20.8. 2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/4212/oj.
[2] Europaparlamentets ståndpunkt av den 16 december 2025 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 24 februari 2026.
[3] Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsredovisning, årsbokslut och koncernredovisning och om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG samt om upphävande av rådets direktiv 84/253/EEG (EUT L 157, 9.6.2006, s. 87, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2006/43/oj).
[4] Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG (EUT L 182, 29.6.2013, s. 19, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj).
[5] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2464 av den 14 december 2022 om ändring av förordning (EU) nr 537/2014, direktiv 2004/109/EG, direktiv 2006/43/EG och direktiv 2013/34/EU vad gäller företagens hållbarhetsrapportering (EUT L 322, 16.12.2022, s. 15, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj).
[6] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859 (EUT L, 2024/1760, 5.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj).

(3) Med tanke på ändringen av tillämpningsområdet avseende vilka företag som ska omfattas av krav på hållbarhetsrapportering skulle det vara oproportionerligt att kräva att revisionsföretag som önskar genomföra kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering ska omfattas av krav för godkännande som är likvärdiga med kraven för godkännande av revisionsföretag som utför revision av bokslut. Sådana krav för godkännande gäller fysiska personer som utför arbetet för revisionsföretagets räkning, majoriteten av de rösträtter som innehas av revisionsföretaget och majoriteten av ledamöterna i revisionsföretagets förvaltnings- eller ledningsorgan. Revisionsföretag som önskar genomföra kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering bör endast behöva säkerställa att de utser minst en nyckelpartner för hållbarhet som uppfyller kraven för godkännande för detta ändamål och som är godkänd som lagstadgad revisor i den berörda medlemsstaten.

(4) Enligt artikel 26a.1 i direktiv 2006/43/EG måste medlemsstaterna säkerställa att lagstadgade revisorer och revisionsföretag genomför kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering i enlighet med de kvalitetsgranskningsstandarder för begränsad säkerhet som kommissionen ska anta senast den 1 oktober 2026. Företag har uttryckt betänkligheter i fråga om det arbete som kvalitetsgranskningsleverantörer utför och lyft fram behovet av flexibilitet vid hantering av specifika risker och kritiska problem som identifierats på området för kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering. Kommissionen bör ta hänsyn till dessa betänkligheter när den arbetar med kvalitetsgranskningsstandarderna för begränsad säkerhet. Avsaknaden av harmoniserade kvalitetsgranskningsstandarder bidrar till de problem som företagen upplever, och det är därför viktigt att kommissionen antar en lämplig delegerad akt. För att ge tillräckligt med tid för att utveckla kvalitetsgranskningsstandarderna för begränsad säkerhet bör tidsfristen för deras antagande senareläggas till den 1 juli 2027.

(5) Artikel 26a.3 andra stycket i direktiv 2006/43/EG ger kommissionen befogenhet att senast den 1 oktober 2028 anta kvalitetgranskningsstandarder för rimlig säkerhet, efter en möjlighetsbedömning för revisorer och företag. För att undvika att företag drabbas av ökade kostnader för kvalitetsgranskning bör kravet att anta kvalitetgranskningsstandarder för rimlig säkerhet tas bort.

(6) Enligt artikel 45 i direktiv 2006/43/EG ska en medlemsstats behöriga myndigheter registrera revisorer och revisionsföretag från ett tredjeland som utfärdar kvalitetsgranskningsrapporter avseende hållbarhetsinformation från enheter i tredjeland vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i den medlemsstaten. Villkoren för sådan registrering avser de krav som majoriteten av ledamöterna i förvaltnings- eller ledningsorganet för revisionsföretaget från ett tredjeland ska uppfylla, de krav som ska uppfyllas av revisorn från ett tredjeland, de kvalitetsgranskningsstandarder som ska användas och den årliga rapport om öppenhet och insyn som ska offentliggöras av revisionsföretaget från ett tredjeland. Vidare ska registrerade revisorer och revisionsföretag från ett tredjeland omfattas av medlemsstaternas tillsynssystem, system för kvalitetskontroll samt utrednings- och sanktionssystem. Med beaktande av det nuvarande internationella landskapet för reglering av hållbarhetsrapportering och kvalitetsgranskningen av denna, och med tanke på att registrering är nödvändig för att kvalitetsgranskningsrapporterna ska vara giltiga inom unionen, skulle det vara oproportionerligt att kräva att dessa registreringsvillkor ska vara uppfyllda under de första år då systemet för kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering tillämpas. Dessutom är tillsynen av registrerade revisorer och revisionsföretag från ett tredjeland beroende av att det föreligger beslut om likvärdighet eller tillräcklighet. Under en övergångsperiod bör därför förenklade registreringsvillkor och ett undantag från tillsyn införas för revisorer och revisionsföretag från ett tredjeland som utfärdar kvalitetsgranskningsrapporter avseende hållbarhetsinformation från enheter i ett tredjeland vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i en medlemsstat. Förenklad registrering bör vara möjlig under förutsättning att viss information lämnas till de behöriga myndigheterna i den berörda medlemsstaten. De behöriga myndigheterna bör neka registrering om den informationen inte lämnas.

(7) Enligt artikel 19a.1 i direktiv 2013/34/EU måste stora företag, samt små och medelstora företag, utom mikroföretag, vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen, utarbeta och offentliggöra hållbarhetsrapportering på individuell nivå. I rapporten med titeln *The future of European competitiveness (EU:s framtida konkurrenskraft*, inte översatt till svenska) identifierades regelverket för hållbarhetsrapportering som en stor källa till regelbördor, och i detta avseende drogs slutsatsen att det fanns ett behov av att i större utsträckning beakta storleken på de företag som påverkas av regleringen. I syfte att minska rapporteringsbördan för företag och uppnå rapporteringsmålen på ett mer proportionerligt sätt bör skyldigheten att utarbeta och offentliggöra hållbarhetsrapportering på individuell nivå begränsas till företag med en nettoomsättning på mer än 450 000 000 EUR och i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret, i enlighet med definitionen i de nationella bestämmelser genom vilka direktiv 2013/34/EU införlivas. Detta mer riktade tillämpningsområde, som även bör gälla för koncerner och emittenter, kommer att säkerställa att den börda som följer av den obligatoriska hållbarhetsrapporteringen begränsas till de största företagen, koncernerna och emittenterna. Sådana företag, koncerner och emittenter är de som orsakar de största följdverkningarna när det gäller miljö, samhällsansvar och bolagsstyrning (ESG). Samtidigt är det de som har den största förmågan att absorbera de kostnader som ESG-rapporteringen medför. Företag, koncerner och emittenter under de angivna tröskelvärdena är fortfarande fria att utföra frivillig hållbarhetsrapportering, en möjlighet som avsevärt underlättas av de standarder för hållbarhetsrapportering för frivillig användning som införs genom detta direktiv.

(8) Artikel 1.3 i direktiv 2013/34/EU fastställer att försäkringsföretag och kreditinstitut som är stora företag eller små och medelstora företag, utom mikroföretag, vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen, omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering i det direktivet oavsett deras juridiska form. Med tanke på att tillämpningsområdet för hållbarhetsrapportering på individuell nivå begränsas genom detta direktiv bör en sådan begränsning även gälla försäkringsföretag och kreditinstitut.

(9) För att säkerställa samstämmighet mellan lagstiftningen om hållbar finansiering är det viktigt att överväga om krav som rör ESG eller hållbarhet för finanssektorn, inbegripet sektorsspecifik lagstiftning om finansiella tjänster, de europeiska tillsynsmyndigheternas (ESA-myndigheterna) förväntningar och tillsynsförväntningar på nationell nivå ska utformas eller anpassas på ett sätt som säkerställer överensstämmelse med de skyldigheter avseende hållbarhetsrapportering som fastställs i direktiv 2013/34/EU. För att upprätthålla överensstämmelsen, inbegripet när det gäller företag som inte omfattas av tillämpningsområdet för artiklarna 19a och 29a i direktiv (EU) 2013/34/EU, kommer det att krävas noggrann uppmärksamhet och det kan bli nödvändigt med åtgärder från Europaparlamentet, rådet, kommissionen och ESA-myndigheterna.

(10) Även om den Europeiska finansiella stabiliseringsfacilitet (EFSF) som inrättats genom EFSF-ramavtalet är undantagen från det system för hållbarhetsrapportering som fastställs i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG ([7]) i enlighet med artikel 8 i det direktivet, omfattas EFSF av kraven på hållbarhetsrapportering i direktiv 2013/34/EU. Trots att det är ett stort företag med en juridisk form som förtecknas i det direktivet har EFSF ett uppdrag som till stor del påminner om det som innehas av Europeiska stabilitetsmekanismen (ESM), nämligen att skydda den finansiella stabiliteten i unionen genom att tillhandahålla tillfälligt ekonomiskt stöd till medlemsstater som har euron som valuta. ESM omfattas emellertid inte av krav på hållbarhetsrapportering. För att EFSF ska behandlas på samma sätt som ESM när det gäller hållbarhetsrapportering och för att skapa överensstämmelse med bestämmelserna om undantag i direktiv 2004/109/EG bör EFSF därför undantas från det system för hållbarhetsrapportering som fastställs i direktiv 2013/34/EU.

(11) Enligt artikel 19.1 fjärde stycket i direktiv 2013/34/EU ska stora företag, samt små och medelstora företag, utom mikroföretag, närmare bestämt de företag som omfattas av obligatorisk hållbarhetsrapportering, rapportera information om immateriella nyckelresurser och deras betydelse för företagets affärsmodell och värdeskapande. För att säkerställa överensstämmelse med det nya tillämpningsområdet och för att uppnå målen för sådan rapportering på ett mer proportionerligt sätt bör det kravet endast vara tillämpligt på företag som har en nettoomsättning på mer än 450 000 000 EUR och i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret.

([7]) Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG av den 15 december 2004 om harmonisering av insynskraven angående upplysningar om emittenter vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad och om ändring av direktiv 2001/34/EG (EUT L 390, 31.12.2004, s. 38, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2004/109/oj).

(12) Enligt artikel 19a.3 i direktiv 2013/34/EU ska företag rapportera information om deras egna verksamheter och om deras värdekedja. Det finns bevis för att företag i värdekedjan, inbegripet små och medelstora företag, tar emot oproportionerliga begäranden om information från rapporterande företag, trots de befintliga begränsningar som anges i det direktivet. Det är därför nödvändigt att införa skydd för företag i värdekedjan som i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under det föregående räkenskapsåret för att begränsa bördan för dessa företag (*skyddade företag*). Rapporterande företag bör kunna förlita sig på en egenförsäkran som utfärdats av företag i deras värdekedja för att fastställa dessa företags storlek. Ingen ytterligare kontroll från det rapporterande företaget bör vara nödvändig. Det rapporterande företaget bör dock inte förlita sig på en egenangiven storlek som det vet, eller rimligen kan förväntas veta, är uppenbart felaktig. När rapporterande företag försöker inhämta information om sin värdekedja bör de förbjudas att kräva information som överskrider vissa gränser från skyddade företag. Dessa gränser bör återspegla de gränser som anges i de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som ska antas av kommissionen. Samtidigt bör skyddade företag i de rapporterande företagens värdekedja ges lagstadgad rätt att vägra att tillhandahålla information som överskrider dessa gränser. För att säkerställa att denna rätt är effektiv och för att undvika att en börda läggs på mindre företag genom att de proaktivt måste bedöma om denna rätt är tillämplig, bör rapporterande företag som väljer att begära information som överskrider dessa gränser vara skyldiga att säkerställa att skyddade företag informeras om vilken information som begärs därutöver och om deras lagstadgade rätt att vägra att tillhandahålla den. För att säkerställa proportionalitet bör tillämpningsområdet för detta "värdekedjetak" begränsat på följande sätt: För det första bör det inte förbjuda utbyte av information på frivillig basis, såsom information som vanligtvis utbyts mellan företag inom en viss sektor. För det andra bör det inte påverka eventuella skyldigheter, oavsett om de är avtalsenliga eller följer av unionsrätt eller nationell rätt, att tillhandahålla information som inte går utöver den information som anges i den frivilliga standarden. För det tredje bör värdekedjetaket enbart vara tillämpligt på insamling av information som görs i syfte att rapportera hållbarhetsinformation i enlighet med kraven i direktiv 2013/34/EU. Det bör inte påverka unionens krav på att genomföra ett förfarande för tillbörlig aktsamhet eller insamling av information för andra ändamål, t.ex. för det rapporterande företagets riskhantering. Företag som rapporterar i enlighet med dessa begränsningar bör anses uppfylla skyldigheten att rapportera information om värdekedjan i enlighet med kraven i direktiv 2013/34/EU. Det är viktigt att rapporterande företag endast begär information från företag i sin värdekedja i den mån det är nödvändigt. Det är framför allt viktigt att de begär mindre information än vad som anges i standarderna för frivillig användning om de inte behöver all information i dessa standarder. När kvalitetsgranskningsleverantörer utarbetar uttalanden om kvalitetsgranskning bör de ta hänsyn till det skydd som ges till företag i värdekedjan. Med tanke på att all nödvändig information kanske inte alltid är tillgänglig från företag i värdekedjan bör det rapporterande företaget dessutom kunna uppfylla rapporteringskraven för information om värdekedjan genom att använda information som erhållits direkt från företag i dess värdekedja eller uppskattningar av denna information, beroende på vad som är lämpligt.

(13) Med tanke på ändringen av den uppsättning tillämpningsdatum som anges i direktiv (EU) 2022/2464 bör direktiv 2013/34/EU ändras för att förenkla övergångsperioden på tre år och klargöra att den börjar löpa vid den tidpunkt då ett företag blir skyldigt att rapportera hållbarhetsinformation i enlighet med direktiven 2013/34/EU och (EU) 2022/2464.

(14) Det finns omständigheter under vilka företag, med förbehåll för bestyrkande, bör tillåtas att utelämna viss information vid tillämpning av kraven på hållbarhetsrapportering. Sådana omständigheter bör fastställas och förtydligas. För det första skulle offentliggörandet av hållbarhetsinformation i vissa fall allvarligt kunna skada ett företags marknadsposition. I sådana fall bör företaget tillåtas att utesluta sådan information, förutsatt att särskilda villkor för uteslutandet är uppfyllda i syfte att säkerställa att sådana fall förblir exceptionella och att intressena hos användarna av rapporterad hållbarhetsinformation också skyddas på lämpligt sätt. I detta sammanhang orsakas det rapporterande företagets marknadsposition inte någon allvarlig skada till följd av det faktum att tredjelandsföretag inte är skyldiga att rapportera samma information. För det andra bör företag ha rätt att utelämna information som motsvarar intellektuellt kapital, immateriella rättigheter, know-how, teknisk information eller innovationsresultat som skulle betecknas som företagshemligheter enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 ([8]). För det tredje bör företagen kunna utelämna säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Slutligen kan det finnas information som bör hållas konfidentiell av skäl som inte rör kommersiell skada, affärshemligheter eller säkerhetsskyddsklassificering. Mer specifikt bör det stå företag fritt att utelämna information som ska skyddas från obehörig åtkomst eller obehörigt röjande i enlighet med andra unionsrättsakter eller nationell rätt. Dessutom bör kraven på hållbarhetsrapportering inte medföra någon skyldighet för företag att lämna information som skulle skada fysiska personers integritet eller fysiska eller juridiska personers säkerhet. Detta är särskilt viktigt i det nuvarande geopolitiska läget. Särskilt försvarsföretag behöver utrymme för en fri bedömning av behovet av att hålla inne känslig information vars röjande skulle kunna skada deras egen eller andra juridiska personers, inbegripet medlemsstaternas, säkerhet.

([8]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs (EUT L 157, 15.6.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj).

(15) Genom artikel 29c.1 i direktiv 2013/34/EU ges kommissionen befogenhet att anta begränsade standarder för hållbarhetsrapportering som specificerar den information som ska rapporteras av små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen, små och icke-komplexa institut, captivebolag för försäkring och captivebolag för återförsäkring som använder sig av undantaget om en begränsad hållbarhetsrapportering som anges i artikel 19a.6 i det direktivet. Med tanke på att små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen undantas från kraven på hållbarhetsrapportering genom det här direktivet, bör kommissionens befogenhet att anta delegerade akter för att fastställa standarder för hållbarhetsrapportering för dessa små och medelstora undantag strykas. Hänvisningar till artikel 29c i direktiv 2013/34/EU bör därför utgå ur det direktivet.

(16) Artikel 19a.7 i direktiv 2013/34/EU tillåter små och medelstora företag, utom mikroföretag, vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen att inte tillämpa systemet för hållbarhetsrapportering under de två första år som systemet tillämpas. Eftersom små och medelstora företag utesluts från systemet för hållbarhetsrapportering genom det här direktivet, bör bestämmelsen om det tvååriga undantaget utgå.

(17) Artikel 29a.1 i direktiv 2013/34/EU kräver att moderföretag i en koncern av en viss storlek utarbetar och offentliggör hållbarhetsrapportering på koncernnivå. Det är dock lämpligt att öka flexibiliteten när det gäller finansiella holdingföretag. I synnerhet när en grupp av denna storlek endast existerar på grund av ett finansiellt holdingföretags olika investeringar kan rapportering på koncernnivå medföra praktiska svårigheter och bördor och vara av begränsad nytta för andra marknadsaktörer. Följaktligen bör finansiella holdingföretag som är moderföretag i sådana koncerner kunna välja om de ska rapportera hållbarhetsinformation på koncernnivå eller om de ska utelämna sådan information. Det alternativet bör vara strikt begränsat mot bakgrund av dess syfte. Det bör endast vara tillämpligt om moderföretaget uppfyller definitionen av ett finansiellt holdingföretag, inbegripet kravet att inte självt direkt eller indirekt delta i förvaltningen av dotterföretagen, utan att det påverkar deras rättigheter som aktieägare. Dessa rättigheter omfattar rösträtt vid bolagsstämmor, som, beroende på nationella bolagsrättsliga regler, kan avse utnämning av ledamöter i lednings-, förvaltnings- och tillsynsorgan i de företag i vilka det finns andelar, för att säkerställa lämplig tillsyn och skydd av dessa investeringar. Dessutom bör finansiella holdingföretag endast ha denna möjlighet om de har andelar i företag vars affärsmodeller och verksamhet är oberoende av varandra. Detta utesluter fall där dotterföretagen till ett finansiellt holdingföretag företag är tätt förbundna genom sin affärsverksamhet, till exempel när ett dotterföretags verksamhet möjliggör eller direkt stöder ett annat dotterföretags verksamhet. Slutligen bör detta alternativ inte påverka eventuella rapporteringsskyldigheter som är tillämpliga för andra företag i koncernen, till exempel om ett företag i koncernen i sig omfattas av tillämpningsområdet för artikel 19a eller 29a i direktiv 2013/34/EU.

(18) Direktiv (EU) 2022/2464 kräver att vissa företag rapporterar hållbarhetsinformation i enlighet med obligatoriska europeiska standarder för hållbarhetsrapportering (ESRS). I juli 2023 antog kommissionen en första uppsättning ESRS. För att snabbt förenkla och rationalisera hållbarhetsrapporteringen kommer kommissionen, inom sex månader från detta direktivs ikraftträdande, att anta en delegerad akt för att se över den första uppsättningen ESRS i syfte att väsentligt reformera ESRS genom att i) avlägsna de datapunkter som anses minst viktiga för allmän hållbarhetsrapportering, ii) i största möjliga utsträckning prioritera kvantitativa datapunkter framför beskrivande text, iii) ytterligare skilja mellan obligatoriska och frivilliga datapunkter, iv) ge tydliga instruktioner om hur väsentlighetsprincipen ska tillämpas för att säkerställa att företag bara är skyldiga att rapportera väsentlig information och för att minska risken för att leverantörer av kvalitetssäkringstjänster oavsiktligt uppmuntrar företag att rapportera information som inte är nödvändig eller avsätter alltför stora resurser till väsentlighetsbedömningen, v) förbättra överensstämmelsen med annan unionslagstiftning, inbegripet lagstiftning om finansiella tjänster, och vi) i största möjliga utsträckning ta hänsyn till kompatibilitet med globala standarder för hållbarhetsrapportering. Översynen kommer att klargöra bestämmelser som bedöms vara otydliga och förenkla standardernas struktur och hur de presenteras. Den kommer även att göra andra ändringar som kan anses nödvändiga mot bakgrund av erfarenheterna av att tillämpa den första uppsättningen ESRS. Standarder för hållbarhetsrapportering bör också ta hänsyn till de svårigheter som företag kan stöta på när de samlar in information från aktörer i hela sin värdekedja, särskilt från dem som inte omfattas av de krav på hållbarhetsrapportering och från leverantörer på tillväxtmarknader och i tillväxtekonomier.

(19) Om sammansättningen av en koncern ändras under räkenskapsåret på grund av förvärv eller sammanslagningar av företag kan integreringen av dessa företag i processen för hållbarhetsrapportering för samma räkenskapsår ta ytterligare tid och medföra administrativa utmaningar. Det är därför lämpligt att göra det möjligt för det moderföretag som omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering för koncernen att senarelägga hållbarhetsrapporteringen för sådana nyförvärvade eller sammanslagna företag till det påföljande räkenskapsåret. Om ett företag lämnar en koncern under räkenskapsåret skulle det dessutom vara oproportionerligt att kräva att det moderföretag som omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering för koncernen ska tillhandahålla hållbarhetsinformation om det företaget för samma räkenskapsår. Det är därför lämpligt att göra det tillåtet för moderföretaget att inte inkludera hållbarhetsinformation om det företag som lämnat koncernen i förvaltningsberättelsen för koncernen för det räkenskapsåret. Med hänsyn till att vissa händelser som påverkar de företag som förvärvats eller slagits samman eller som lämnat koncernen ändå kan ha en effekt på koncernens inverkan på, eller risker eller möjligheter relaterade till, hållbarhetsfrågor, är det lämpligt att kräva att det moderföretag som väljer att inte tillhandahålla hållbarhetsinformation om dessa företag för ett räkenskapsår anger dessa betydande händelser i sin förvaltningsberättelse för koncernen.

(20) Artikel 29b.1 tredje stycket i direktiv 2013/34/EU ger kommissionen befogenhet att genom delegerade akter anta sektorsspecifika rapporteringsstandarder, av vilken den första uppsättningen ska antas senast den 30 juni 2026. Denna befogenhet bör tas bort för att undvika en ökning av antalet fastställda datapunkter som företag är skyldiga att rapportera. Beroende på efterfrågan från företag som omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering enligt direktiv 2013/34/EU skulle kommissionen kunna stödja företag genom att tillhandahålla sektorsspecifik vägledning som illustrerar och underlättar tillämpningen av ESRS inom en viss sektor, inbegripet vägledning om genomförandet av bedömningen av dubbel väsentlighet som syftar till att identifiera hållbarhetsfrågor som sannolikt är väsentliga för ett genomsnittligt företag som är verksamt inom den sektorn. Sådana riktlinjer bör baseras på samråd med berörda parter. När så är lämpligt får relevanta internationella standarder beaktas.

(21) Enligt artikel 29b.4 i direktiv 2013/34/EU får standarderna för hållbarhetsrapportering inte specificera upplysningar som skulle kräva att företag inhämtar information från små och medelstora företag i deras värdekedja som går utöver den information som ska lämnas enligt standarderna för hållbarhetsrapportering för små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen. Med tanke på att små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen undantas från systemet för hållbarhetsrapportering genom det här direktivet, och i syfte att minska rapporteringsbördan för företag i värdekedjan som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera, bör standarderna för hållbarhetsrapportering inte specificera upplysningar som skulle kräva att företag inhämtar information från små och medelstora företag i deras värdekedja som har upp till 1 000 anställda i genomsnitt under räkenskapsåret som går utöver den information som ska lämnas enligt de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som kan användas av företag som inte är skyldiga att hållbarhetsrapportera.

(22) Kommissionen bör ges befogenhet att anta en delegerad akt för att fastställa frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som kan användas av skyddade företag. Standarderna bör vara proportionella och relevanta med tanke på kapaciteten och egenskaperna hos dessa företag och proportionellt med tanke på företagens verksamheter i fråga om omfattning och komplexitet. Andra företag som inte är skyldiga att rapportera hållbarhetsinformation bör också kunna välja att använda dessa standarder. De frivilliga standarderna för hållbarhetsrapportering bör vara skrivna på ett förenklat språk och ta hänsyn till principen att tänka småskaligt först samt ha en modularitet som möjliggör flexibilitet och progression i rapporteringen. De frivilliga standarderna för hållbarhetsrapportering bör i största möjliga utsträckning beakta Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 ([9]). Dessa standarder bör även, när så är möjligt, ange vilken struktur som ska användas för att lägga fram informationen. Fram till dess att kommissionen antar frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering kan företag som rapporterar hållbarhetsinformation frivilligt göra detta i enlighet med kommissionens rekommendation (EU) 2025/1710 ([10]), som bygger på den frivilliga standard för små och medelstora företag (VSME) som tagits fram av Efrag. För att säkerställa kontinuitet och proportionalitet bör de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som antas av kommissionen genom en delegerad akt baseras på den rekommendationen.

([9]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 av den 25 november 2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) och om upphävande av förordning (EG) nr 761/2001 och kommissionens beslut 2001/681/EG och 2006/193/EG (EUT L 342, 22.12.2009, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2009/1221/oj).

([10]) Kommissionens rekommendation (EU) 2025/1710 av den 30 juli 2025 om en frivillig standard för hållbarhetsrapportering för små och medelstora företag (EUT L, 2025/1710, 5.8.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2025/1710/oj).

(23) För att säkerställa att de frivilliga standarderna för hållbarhetsrapportering förblir anpassade till den utveckling som är relevant för hållbarhetsrapportering bör kommissionen se över dessa standarder minst vart fjärde år. Vid genomförandet av denna översyn bör kommissionen ta vederbörlig hänsyn till utveckling som är relevant för hållbarhetsrapportering samt huruvida standarderna gör det möjligt för företag att uppnå relevanta mål, inbegripet i) tillhandahållande av information som tillgodoser databehoven hos företag som begär hållbarhetsinformation från sina leverantörer, ii) tillhandahålla information som tillgodoser finansinstituts och investerares databehov och därigenom underlättar företagens tillgång till finansiering, iii) förbättra hanteringen av hållbarhetsfrågor, inbegripet, i förekommande fall, miljömässiga och sociala aspekter såsom föroreningar och arbetstagarnas hälsa och säkerhet, på ett sätt som stärker företagens konkurrenskraft och motståndskraft samt iv) bidra till en mer hållbar och inkluderande ekonomi. Om dessa mål inte har uppnåtts bör kommissionen ändra standarderna i enlighet med detta.

(24) Enligt artikel 29d i direktiv 2013/34/EU är företag som omfattas av kraven i artiklarna 19a och 29a i det direktivet skyldiga att utarbeta sin förvaltningsberättelse eller förvaltningsberättelse för koncernen, beroende på vad som är tillämpligt, i det enhetliga elektroniska rapporteringsformat som specificeras i artikel 3 i kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/815 ([11]) och märka sin hållbarhetsrapportering, inbegripet de upplysningar som föreskrivs i artikel 8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/852 ([12]), i enlighet med det elektroniska rapporteringsformat som ska specificeras i den delegerade förordningen. För att göra det tydligare för företagen bör det specificeras att de, fram till dess att sådana regler om märkning av hållbarhetsrapportering antas genom kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/815, inte bör vara skyldiga att märka sin hållbarhetsrapportering.

(25) Enligt artikel 33.1 i direktiv 2013/34/EU har ledamöterna i ett företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan kollektivt ansvar för att säkerställa att vissa dokument upprättas och offentliggörs i enlighet med kraven i det direktivet. I syfte att ge företagen flexibilitet och minska deras rapporteringsbörda bör medlemsstaterna kunna föreskriva att det kollektiva ansvar som innehas av ledamöterna i ett företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan för att uppfylla kraven i det direktivet när det gäller digitalisering av förvaltningsberättelsen är begränsat till att offentliggöra den i det enhetliga elektroniska rapporteringsformatet, inbegripet märkningen av hållbarhetsrapporteringen i förvaltningsberättelsen.

(26) Enligt artikel 40a.1 fjärde och femte styckena i direktiv 2013/34/EU ska vissa dotterföretag i unionen som tillhör ett tredjelandsföretag som genererar en nettoomsättning i unionen på över 150 000 000 EUR eller, om det inte finns några sådana dotterföretag, filialer i unionen till ett tredjelandsföretag som genererar en nettoomsättning på över 40 000 000EUR, offentliggöra och tillgängliggöra hållbarhetsinformation på koncernnivå eller, om detta inte är tillämpligt, på individuell nivå, i tredjelandsföretaget. För att minska bördan för tredjelandsföretag i en liknande proportion som den minskade bördan för företag som omfattas av artiklarna 19a och 29a i det direktivet bör tröskelvärdet för tredjelandsföretagets nettoomsättning höjas från 150 000 000 EUR till 450 000 000 EUR. För att minska bördan bör dessutom den storlek som krävs för att ett tredjelandsföretags dotterföretag och filial ska omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2013/34/EU när det gäller hållbarhetsrapportering också anpassas. Tröskelvärdet för nettoomsättning för tredjelandsföretagets dotterföretag och filial bör fastställas till 200 000 000 EUR. Rapporteringskraven för tredjelandsföretagets dotterföretag eller filial enligt artikel 40a skiljer sig från rapporteringskraven för företag enligt artiklarna 19a och 29a. Det dotterföretag eller den filial till tredjelandsföretaget som omfattas av artikel 40a är endast skyldigt att offentliggöra och tillgängliggöra den hållbarhetsrapport som tillhandahålls av tredjelandsföretaget, medan företag som omfattas av artiklarna 19a och 29a är skyldiga att rapportera för egen räkning. Det är därför inte nödvändigt att tillämpa samma tröskelvärden vid fastställandet av vilka dotterföretag eller filialer som omfattas av rapporteringskraven enligt artikel 40a och vilka företag som omfattas av rapporteringskraven enligt artiklarna 19a och 29a. För att säkerställa lika villkor bör dessutom tredjelandsföretags moderföretag som är finansiella holdingföretag vars dotterföretags affärsmodeller och verksamhet är oberoende av varandra tillåtas att inte offentliggöra och tillgängliggöra en hållbarhetsrapport i enlighet med artikel 40a.

([11]) Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/815 av den 17 december 2018 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG vad gäller tekniska tillsynsstandarder för specificering av ett enhetligt elektroniskt rapporteringsformat (EUT L 143, 29.5.2019, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2019/815/oj).

([12]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/852 av den 18 juni 2020 om inrättande av en ram för att underlätta hållbara investeringar och om ändring av förordning (EU) 2019/2088 (EUT L 198, 22.6.2020, s. 13, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj).

(27) För att säkerställa att företag kan få tillgång till praktisk information om tillämpningen av obligatoriska och frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering i enlighet med direktiv 2013/34/EU, och för att minska bördan av att tillämpa dessa standarder för hållbarhetsrapportering, bör kommissionen tillhandahålla en särskild onlineportal. Den särskilda onlineportalen bör ge tillgång till information, vägledning och stöd, inbegripet relevanta mallar, avseende dessa standarder för hållbarhetsrapportering. Den särskilda onlineportalen bör vara sammankopplad med stödåtgärder online som tillhandahålls av medlemsstaterna, om sådana finns, för att ta hänsyn till nationella förhållanden.

(28) För att minska den administrativa börda som uppfyllandet av kraven på hållbarhetsrapportering medför, främst i samband med företags datainsamling, databehandling och datadelning mellan företag, bör kommissionen lägga fram en rapport om initiativ som gör det möjligt för företag att samla in, behandla och utbyta data på ett säkert, sömlöst och automatiserat sätt. Detta bör inbegripa tillhandahållande av harmoniserade, standardiserade och strukturerade digitala dataformat för effektivt utbyte av verksamhetsdata mellan företag, såsom elektroniska fakturor eller digitala VSME-rapporter, fastställande av tekniska minimikrav för digitala system som används för hantering och rapportering av hållbarhetsdata för att säkerställa interoperabilitet, säkerställa tillgång till tillförlitliga och kvalificerade data, och säkerställa möjligheten att dela data genom en öppen och gemensam unionsinfrastruktur för datautbyte.

(29) För att anpassa tröskelvärdena för nettoomsättning för företag som ska omfattas av krav på hållbarhetsrapportering, eftersom inflationen med tiden kommer att urholka deras verkliga värde, bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt delegeras till kommissionen. Det är särskilt viktigt att kommissionen under sitt förberedande arbete genomför lämpliga samråd, inbegripet på expertnivå, och att dessa samråd genomförs i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning ([13]). För att säkerställa lika stor delaktighet i förberedelsen av delegerade akter erhåller Europaparlamentet och rådet alla handlingar samtidigt som medlemsstaternas experter, och deras experter ges systematiskt tillträde till möten i kommissionens expertgrupper som arbetar med förberedelse av delegerade akter.

(30) I artikel 5.2 första stycket i direktiv (EU) 2022/2464 anges de datum från och med vilka medlemsstaterna ska tillämpa kraven på hållbarhetsrapportering i direktiv 2013/34/EU, med olika datum beroende på det berörda företagets storlek. Med tanke på att endast företag med en nettoomsättning på mer än 450 000 000 EUR och i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret på koncernnivå, enligt vad som är lämpligt, omfattas av krav på hållbarhetsrapportering, bör kriterierna för att fastställa tillämpningsdatumen anpassas och hänvisningen till små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen bör strykas.

(31) Det är viktigt att säkerställa rättssäkerhet när det gäller begränsningen av tillämpningsområdet av vilka företag som omfattas av krav på hållbarhetsrapportering, särskilt när det gäller det personliga tillämpningsområdet för de bestämmelser som är relevanta vid varje tidpunkt. Artikel 5.2 första stycket a i direktiv (EU) 2022/2464, som avser den första gruppen företag som omfattas av det direktivet, bör därför ändras så att tillämpningen begränsas till tre räkenskapsår från och med den 1 januari 2024. För räkenskapsår som börjar den 1 januari 2027 eller senare bör artikel 5.2 första stycket b i direktiv (EU) 2022/2464, som avser den andra gruppen företag som omfattas av det direktivet, tillämpas. Företag som omfattas av artikel 5.2 första stycket led a i det direktivet, men inte av led b, i dess lydelse enligt det här direktivet, kommer därför inte att omfattas av tillämpningsområdet för detta direktiv från och med de räkenskapsår som börjar den 1 januari 2027 eller senare. För att bördan ska minskas så snabbt som möjligt bör medlemsstaterna dock kunna undanta sådana företag från rapporteringsskyldigheterna för de räkenskapsår som inleds mellan den 1 januari 2025 och den 31 december 2026. Medlemsstaterna är skyldiga att genomföra detta undantag på ett sätt som säkerställer efterlevnad av rättssäkerhetsprincipen.

([13]) EUT L 123, 12.5.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2016/512/oj.

(32) I artikel 5.2 tredje stycket i direktiv (EU) 2022/2464 anges de datum från och med vilka medlemsstaterna ska tillämpa kraven på hållbarhetsrapportering i direktiv 2004/109/EG, med olika datum beroende på de berörda emittenternas storlek. Med tanke på att endast företag med en nettoomsättning på mer än 450 000 000 EUR och i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret på koncernnivå, enligt vad som är lämpligt, omfattas av krav på hållbarhetsrapportering, bör kriterierna för att fastställa tillämpningsdatumen anpassas och hänvisningen till små och medelstora företag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad i unionen bör strykas.

(33) Det är viktigt att säkerställa rättssäkerhet när det gäller begränsningen av tillämpningsområdet vad gäller vilka emittenter som omfattas av krav på hållbarhetsrapportering, särskilt när det gäller det personliga tillämpningsområdet för de bestämmelser som är relevanta vid varje tidpunkt. Artikel 5.2 tredje stycket a i direktiv (EU) 2022/2464, som avser den första gruppen emittenter som omfattas av det direktivet, bör därför ändras så att tillämpningen begränsas till tre räkenskapsår från och med den 1 januari 2024. För räkenskapsår som börjar den 1 januari 2027 eller senare bör artikel 5.2 tredje stycket b i direktiv (EU) 2022/2464, som avser den andra gruppen företag som omfattas av det direktivet, tillämpas. Emittenter som omfattas av artikel 5.2 tredje stycket led a i det direktivet, men inte av led b, i dess lydelse enligt det här direktivet, kommer därför inte att omfattas av detta direktiv från och med de räkenskapsår som börjar den 1 januari 2027 eller senare. För att bördan ska minskas så snabbt som möjligt bör medlemsstaterna dock kunna undanta sådana emittenter från rapporteringsskyldigheterna för de räkenskapsår som inleds mellan den 1 januari 2025 och den 31 december 2026. Medlemsstaterna är skyldiga att genomföra detta undantag på ett sätt som säkerställer efterlevnad av rättssäkerhetsprincipen.

(34) På grund av ändringen av tillämpningsområdet för vilka företag som omfattas av skyldigheter avseende hållbarhetsrapportering, bör bestämmelserna om översyn och rapportering i direktiv (EU) 2022/2464 anpassas. För att säkerställa unionens mål att göra det möjligt att lämna tillräckliga data om företagens hållbarhet bör kommissionen bedöma om det nya tillämpningsområdet för direktiv (EU) 2022/2464, i dess lydelse enligt det här direktivet, är lämpligt. Det är lämpligt att denna bedömning särskilt baseras på en analys av behovet av hållbarhetsdata för att mobilisera privata investeringar för målen inom ramen för den europeiska gröna given, å ena sidan, och hållbarhetsrapporteringens inverkan på unionsföretags konkurrenskraft, å andra sidan. Det är också viktigt att översynen tar hänsyn till den bästa praxis som utvecklats och företagens faktiska beredskap att lämna hållbarhetsupplysningar enligt direktiv (EU) 2022/2464. I detta syfte och mot bakgrund av proportionalitetsprincipen är det viktigt att kommissionen, när den överväger en eventuell utvidgning av tillämpningsområdet, överväger om denna utvidgning ska vägas mot möjligheten att inrätta ett förenklat rapporteringssystem.

(35) Direktiv (EU) 2024/1760 ska inte utgöra grund för att sänka den nivå av skydd för vissa rättigheter och intressen som föreskrivs i medlemsstaternas nationella rätt eller i kollektivavtal som är tillämpliga vid tidpunkten för antagandet av det direktivet. Detta bör dock inte hindra medlemsstaterna från att anpassa nationell lagstiftning om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet som är tillämplig vid tidpunkten för antagandet av direktiv (EU) 2024/1760, vid genomförandet av det direktivet, i syfte att öka eller säkerställa dess anpassning till det direktivet, särskilt dess tillämpningsområde.

(36) Direktiv (EU) 2024/1760 syftar inte till att tillhandahålla en övergripande ram för skydd av de mänskliga rättigheterna eller miljön i samband med företagens verksamhet. I stället syftar det till att harmonisera nationell rätt om allmänna skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet för sådana företag och ansvar i detta avseende, för att på så sätt säkerställa att företag som är verksamma på den inre marknaden bidrar till hållbar utveckling. Förfaranden för tillbörlig aktsamhet kompletterar, snarare än ersätter, de specifika rättsliga skyldigheter som direkt eller indirekt skyddar de mänskliga rättigheterna eller miljön. Dessa specifika rättsliga skyldigheter omfattar, bland många andra exempel, de som härrör från arbetsrätt, lagstiftning om arbetstid och jämställdhet, lagstiftning om hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, inbegripet hanteringen av farliga material, byggstandarder och lagstiftning om byggnadsområden samt lagstiftning som reglerar produkt- eller livsmedelssäkerhet. Alla sådana rättsliga skyldigheter faller utanför tillämpningsområdet för direktiv (EU) 2024/1760, i den mån de inte fastställer allmänna skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet. För att öka rättssäkerheten och säkerställa att den nödvändiga regleringsfriheten uttryckligen bevaras bör direktiv (EU) 2024/1760 ändras i syfte att ytterligare klargöra gränserna för direktivets tillämpningsområde.

(37) I direktiv (EU) 2024/1760 fastställs omfattande skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet för vissa företag. På grund av detta är dess tillämpningsområde begränsat till särskilt stora företag. I rapporten om *EU:s framtida konkurrenskraft* identifierades dock regelverket för tillbörlig aktsamhet som en stor källa till regelbördor, och i detta sammanhang drogs slutsatsen att det fanns ett behov av att i större utsträckning beakta storleken på de företag som påverkas av reglering. Dessutom kan målen med direktiv (EU) 2024/1760 bäst uppnås när det gäller de allra största företagen, som har störst inflytande över sina värdekedjor, den största inverkan på mänskliga rättigheter och miljön och de största resurserna för att kunna genomföra regler om tillbörlig aktsamhet på ett omsorgsfullt sätt. Av alla dessa skäl, och i linje med det mycket viktiga förenklingsmålet, bör tillämpningsområdet för direktiv (EU) 2024/1760 minskas. Tröskelvärdet för omsättning på 450 000 000 EUR bör höjas till 1 500 000 000 EUR, och tröskelvärdet på 1 000 anställda bör höjas till 5 000 anställda. I enlighet med detta bör tröskelvärdena för företag som har ingått franchise- eller licensavtal höjas till 75 000 000 EUR såvitt avser royaltyer och 275 000 000 EUR såvitt avser omsättning.

(38) Artikel 4.1 i direktiv (EU) 2024/1760 förbjuder medlemsstaterna att i sin nationella rätt införa bestämmelser inom det område som omfattas av det direktivet som fastställer skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö som avviker från dem som fastställs i särskilda bestämmelser i det direktivet. För att säkerställa att medlemsstaterna inte går längre än vad som anges i det direktivet och undvika ett splittrat regelverk som leder till rättsosäkerhet och onödig börda bör den fullständiga harmoniseringen av bestämmelserna i direktiv (EU) 2024/1760 utvidgas till att omfatta ytterligare bestämmelser som reglerar de centrala aspekterna av förfarandet för tillbörlig aktsamhet. Detta omfattar i synnerhet identifieringsskyldigheten, skyldigheten att prioritera negativa effekter, skyldigheten att hantera negativa effekter som har eller borde ha identifierats, skyldigheten att inrätta ett klagomålsförfarande och en underrättelsemekanism, skyldigheten att övervaka åtgärder för tillbörlig aktsamhet och skyldigheten att rapportera om de frågor som omfattas av det direktivet. Samtidigt bör medlemsstaterna fortsatt ha möjlighet att införa strängare bestämmelser om andra aspekter och bestämmelser om tillbörlig aktsamhet som är mer specifika vad gäller det mål eller det område som omfattas. Sådana bestämmelser inkluderar bestämmelser i nationell rätt som reglerar specifika negativa effekter eller specifika verksamhetsområden, i syfte att uppnå en annan skyddsnivå för mänskliga, sysselsättningsmässiga och sociala rättigheter, miljön eller klimatet. För att öka rättssäkerheten och säkerställa nödvändig regleringsfrihet, särskilt när det gäller framväxande specifika risker för vilka skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet kan vara viktiga, bör det klargöras att sådana bestämmelser inkluderar skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet när det gäller specifika produkter, tjänster eller situationer. Omvänt utgör nationella regler som går utöver ett specifikt mål eller område, till exempel genom reglering av förfarandet för tillbörlig aktsamhet i allmänhet eller reglering av tillbörlig aktsamhet i en hel sektor, inte sådana bestämmelser.

(39) Enligt artikel 5 i direktiv (EU) 2024/1760 är medlemsstaterna skyldiga att säkerställa att stora företag över en viss storlek visar tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö. Enligt artikel 8 i det direktivet ska dessa företag vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma negativa effekter, med beaktande av relevanta riskfaktorer. Företag bör vara skyldiga att genomföra ett sonderingsförfarande, uteslutande på grundval av rimligen tillgänglig information, för att identifiera allmänna områden i deras egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och, när det gäller deras verksamhetskedjor, deras affärspartners verksamhet där negativa effekter mest sannolikt kan uppstå. När företagen genomför sonderingsförfarandet är de inte skyldiga att systematiskt identifiera negativa effekter på enhetsnivå, utan är snarare skyldiga att omfatta allmänna områden. I sonderingsförfarandet bör företagen endast förlita sig på information som de rimligen har tillgång till, vilket som en allmän regel kommer att utesluta att de begär information från affärspartner. Företagen har dock flexibilitet när det gäller att bedöma vilken information som rimligen är tillgänglig för dem.

(40) På grundval av resultaten av sonderingsförfarandet bör företag vara skyldiga att göra en ingående bedömning på de områden där det har konstaterats att negativa effekter mest sannolikt kan uppstå och bli allvarligast. Företagen bör inte vara skyldiga att begära information från affärspartner om inga sannolika och allvarliga risker har identifierats. Den fördjupade bedömningen bör syfta till att korrekt och tillförlitlig information erhålls, särskilt om de identifierade negativa effekternas art, omfattning, orsaker, allvarlighetsgrad och sannolikhet, för att företaget i förekommande fall ska kunna genomföra prioriteringen av identifierade faktiska och potentiella negativa effekter i enlighet med direktiv (EU) 2024/1760 och vidta lämpliga åtgärder för att hantera dem i enlighet med det direktivet. För att ge företag ytterligare flexibilitet bör ett företag som har identifierat negativa effekter som är lika sannolika eller lika allvarliga på flera områden ha möjlighet att prioritera bedömningen av negativa effekter som involverar direkta affärspartner. Företag är endast skyldiga att vidta lämpliga åtgärder för att identifiera negativa effekter. De är således inte skyldiga att identifiera alla negativa effekter i sin verksamhet, sina dotterbolags verksamhet och sina affärspartners verksamhet. I vissa fall skulle detta kunna leda till att sådana effekter inte identifieras och därför inte förhindras, begränsas, stoppas eller minimeras, trots att företaget till fullo har uppfyllt sina skyldigheter enligt direktiv (EU) 2024/1760. Av detta följer att företag inte skulle åläggas sanktioner enligt det direktivet för sådana effekter.

(41) För att begränsa nedsippringseffekten på andra företag, inbegripet små och medelstora företag och små midcap-bolag bör, i samband med den ingående bedömningen av affärspartner, företag som omfattas av direktiv (EU) 2024/1760 endast begära information från affärspartner när denna information är nödvändig. Det är viktigt att varje begäran är riktad, rimlig och proportionerlig. När det gäller affärspartner med färre än 5 000 anställda bör företagen begära information endast om informationen inte rimligen kan erhållas på annat sätt, till exempel från information de har eller från andra källor.

(42) Enligt artikel 8.3 i direktiv (EU) 2024/1760 ska medlemsstaterna säkerställa att företagen, för att identifiera och bedöma de negativa effekterna, har rätt att använda lämpliga resurser, inbegripet oberoende rapporter och information som samlats in genom den underrättelsemekanism och det klagomålsförfarande som föreskrivs i det direktivet. För att minska efterlevnadsrelaterade bördor för företag och relevanta affärspartner bör det specificeras att digitala lösningar samt branschinitiativ och flerpartsinitiativ också skulle kunna utgöra lämpliga resurser. Företag bör därför kunna inhämta nödvändig information genom branschinitiativ och flerpartsinitiativ för att undvika att information begärs mer än en gång. Företag bör dock också kunna inhämta informationen individuellt.

(43) Eftersom negativa effekter bör prioriteras efter allvarlighetsgrad och sannolikhet och hanteras gradvis bör ett företag inte åläggas sanktioner enligt direktiv (EU) 2024/1760 om det inte är möjligt att samtidigt och i full utsträckning hantera alla negativa effekter som det har identifierat.

(44) Företag kan befinna sig i en situation där deras produktion i hög grad är beroende av insatsvaror från en eller flera specifika leverantörer. Om en sådan leverantörs affärsverksamhet är kopplad till allvarliga negativa effekter, till exempel barnarbete eller betydande miljöskada, och företaget utan framgång har vidtagit alla åtgärder för tillbörlig aktsamhet för att komma till rätta med sådana effekter, bör företaget som en sista utväg avbryta affärsförbindelsen men fortsätta att arbeta tillsammans med leverantören för att hitta en lösning, om möjligt genom att dra nytta av den ökade hävstångseffekt som är en följd av avbrottet. Avbrottet bör upphöra när den negativa effekten åtgärdas.

(45) För att minska företagens börda och se till att samarbetet med berörda parter blir mer proportionellt bör företagen endast vara skyldiga att samarbeta med arbetstagare och deras representanter (inklusive fackföreningar) samt individer och samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas direkt av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamhet och vilka har en direkt koppling till den specifika etappen i det förfarande för tillbörlig aktsamhet som genomförs. Detta omfattar individer eller samhällen i närheten av anläggningar som drivs av affärspartner om dessa individer eller samhällen påverkas direkt av föroreningar, eller ursprungsbefolkningar vars rätt till mark eller resurser påverkas direkt av hur en affärspartner förvärvar, utvecklar eller på annat sätt använder mark, skogar eller vatten. Dessutom bör samarbete med berörda parter endast vara ett krav i vissa delar av förfarandet för tillbörlig aktsamhet, närmare bestämt i identifieringsetappen, när handlingsplaner och förstärkta handlingsplaner utarbetas och när avhjälpande åtgärder utformas.

(46) För att minska företagens administrativa bördor bör kommissionens anta allmänna riktlinjer för tillbörlig aktsamhet senast den 26 juli 2027. Samtidigt bör det datum då direktiv (EU) 2024/1760 blir tillämpligt på alla företag senareläggas till den 26 juli 2029. Detta tvååriga intervall bör ge företagen tillräckligt med tid för att de ska kunna ta hänsyn till den praktiska vägledningen och bästa praxis i kommissionens riktlinjer när de genomför åtgärder för tillbörlig aktsamhet.

(47) Bestämmelserna i direktiv (EU) 2024/1760 om omställningsplanen för begränsning av klimatförändringar har bedömts vara oproportionerliga, särskilt på grund av den administrativa bördan för företag och behöriga myndigheter, och skulle kunna leda till rättsosäkerhet. Det är nödvändigt att upphäva dessa bestämmelser för att rationalisera skyldigheterna och stödja ett mer målinriktat och effektivt genomförande av det direktivet.

(48) Enligt artikel 27.1 i direktiv (EU) 2024/1760 måste medlemsstaterna fastställa effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner. Enligt artikel 27.2 i det direktivet ska medlemsstaterna vid beslut om huruvida sanktioner ska åläggas, och vid fastställandet av typen av sanktion och lämplig nivå på denna, ta vederbörlig hänsyn till en rad faktorer som avgör överträdelsens allvar samt försvårande eller förmildrande omständigheter. Enligt artikel 27.4 i det direktivet ska medlemsstaterna, när de ålägger ekonomiska sanktioner, basera dem på det berörda företagets globala nettoomsättning. Det kravet förefaller emellertid onödigt och skulle kunna misstolkas som ett krav på att ekonomiska sanktioner endast eller i första hand ska grunda sig på den globala nettoomsättningen. I stället, i enlighet med kravet på att sanktioner ska vara effektiva, proportionella och avskräckande, ska tillsynsmyndigheterna ta vederbörlig hänsyn till den globala nettoomsättningen eller, för företag som tillhör en koncern, den globala nettoomsättningen för det yttersta moderföretaget, jämfört med en rad faktorer som anges i artikel 27.2 i det direktivet. Kravet på att ekonomiska sanktioner ska baseras på den globala nettoomsättningen bör därför strykas. Omvänt bör medlemsstaterna, för att säkerställa lika villkor i hela unionen och i linje med harmoniseringsmålet, vara skyldiga att fastställa en enhetlig övre gräns för ekonomiska sanktioner på 3 % av den globala nettoomsättningen. Tillämpningen av denna övre gräns på företag som tillhör koncerner bör klargöras. I syfte att göra efterlevnadskontrollen mer samstämmig inom unionen bör dessutom kommissionen i samarbete med medlemsstaterna utarbeta riktlinjer för att hjälpa tillsynsmyndigheterna att fastställa nivån på sanktioner.

(49) För att bättre uppnå syftet med subsidiaritetsprincipen bör det särskilda unionsomfattande systemet för ansvar som för närvarande föreskrivs i direktiv (EU) 2024/1760 avskaffas. Samtidigt bör medlemsstaterna, i linje med både internationell rätt och unionsrätten, vara skyldiga att säkerställa att de som drabbas av negativa effekter har effektiv tillgång till rättslig prövning och garanteras rätten till ett effektivt rättsmedel, i enlighet med artikel 2.3 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 8 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, artikel 9.3 i konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen) och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Medlemsstaterna bör därför säkerställa att de som drabbats kan få full ersättning i fall där ett företag hålls ansvarigt för underlåtelse att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet i direktiv (EU) 2024/1760 och denna underlåtenhet orsakade skada. Denna ersättning bör beviljas i enlighet med principerna om effektivitet och likvärdighet. Mot bakgrund av de olika regler och traditioner som finns på nationell nivå när det gäller grupptalan bör det särskilda krav i det avseendet som anges i direktiv (EU) 2024/1760 strykas. En sådan strykning påverkar inte eventuella bestämmelser i tillämplig nationell rätt som tillåter att en fackförening, en icke-statlig människorätts- eller miljöorganisation, en annan icke-statlig organisation eller en nationell människorättsinstitution väcker talan för att hävda rättigheterna för den person som påstår sig ha lidit skada eller stöder talan som väckts av en sådan person. Dessutom bör av samma skäl kravet på att medlemsstaterna ska säkerställa att reglerna om ansvar är internationellt tvingande i fall där det inte är medlemsstatens nationella rätt som är tillämplig rätt i förhållande till sådana anspråk, strykas. En sådan strykning begränsar inte medlemsstaternas möjlighet att föreskriva att de bestämmelser i nationell rätt som införlivar i direktiv (EU) 2024/1760 är internationellt tvingande bestämmelser i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 ([14]) i fall där det inte är en medlemsstats nationella rätt som är tillämplig rätt i förhållande till sådana anspråk.

(50) Enligt artikel 36.1 i direktiv (EU) 2024/1760 ska kommissionen senast den 26 juli 2026 lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om nödvändigheten i att fastställa ytterligare krav på tillbörlig aktsamhet i fråga om hållbarhet som är anpassade till reglerade finansiella företag med avseende på tillhandahållandet av finansiella tjänster och investeringsverksamhet, samt alternativ till sådana krav på tillbörlig aktsamhet och deras effekter. Eftersom tidsfristen för sådan översyn inte lämnar tillräckligt tidsmässigt utrymme för att ta hänsyn till erfarenheterna av det nyligen inrättade allmänna regelverket för tillbörlig aktsamhet, bör bestämmelserna om översyn och rapportering i direktiv (EU) 2024/1760 ändras.

(51) Tidsfristen för införlivande bör senareläggas med ett år och de datum från och med vilka medlemsstaterna ska tillämpa direktiv (EU) 2024/1760 bör harmoniseras för alla företag inom tillämpningsområdet för det direktivet, så att företagen får mer tid att förbereda sig inför kraven i det direktivet. Dessutom bör flera andra datum i det direktivet ändras för att återspegla denna senareläggning med ett år samt den senareläggning som anges i direktiv (EU) 2025/794.

([14]) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II) (EUT L 199, 31.7.2007, s. 40, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2007/864/oj).

(52) Eftersom målen för detta direktiv inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av åtgärdens omfattning och verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

(53) Direktiven 2006/43/EG, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 och (EU) 2024/1760 bör därför ändras i enlighet med detta.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Ändringar av direktiv 2006/43/EG

Direktiv 2006/43/EG ska ändras på följande sätt:

1. Artikel 3.4 ska ersättas med följande:

"4. Medlemsstaternas behöriga myndigheter får som revisionsföretag endast godkänna företag som uppfyller följande villkor:

a) Fysiska personer som utför lagstadgad revision för ett revisionsföretags räkning ska minst uppfylla villkoren avseende lagstadgad revision i artiklarna 4, 6.1, 7.1, 8.1, 8.2, 9 och artikel 10.1 första stycket samt artiklarna 11 och 12 i detta direktiv och ha godkänts som lagstadgade revisorer i den berörda medlemsstaten.

b) En majoritet av rösträtterna i ett företag måste innehas av revisionsföretag som har godkänts i någon medlemsstat eller av fysiska personer som minst uppfyller villkoren avseende lagstadgad revision i artiklarna 4, 6.1, 7.1, 8.1 8.2, 9 och artikel 10.1 första stycket samt artiklarna 11 och 12 i detta direktiv. Medlemsstaterna får föreskriva att sådana fysiska personer även ska ha godkänts i någon annan medlemsstat. När det gäller lagstadgad revision av kooperativ, sparbanker och liknande enheter som avses i artikel 45 i direktiv 86/635/EEG, eller ett dotterföretag eller en rättslig efterträdare till ett kooperativ, en sparbank eller en liknande enhet som avses i artikel 45 i direktiv 86/635/EEG, får medlemsstaterna fastställa andra, särskilda bestämmelser om rösträtter.

c) I företagets förvaltnings- eller ledningsorgan ska en majoritet på högst 75 % utgöras av revisionsföretag som har godkänts i någon medlemsstat eller av fysiska personer som minst uppfyller villkoren avseende lagstadgad revision i artiklarna 4, 6.1, 7.1, 8.1 8.2, 9 och artikel 10.1 första stycket samt artiklarna 11 och 12 i detta direktiv. Medlemsstaterna får föreskriva att sådana fysiska personer även ska ha godkänts i någon annan medlemsstat. Om ett sådant organ endast har två ledamöter ska en av dessa minst uppfylla villkoren i detta led.

d) Företaget ska uppfylla villkoret i artikel 4.

Medlemsstaterna får ange ytterligare villkor endast med avseende på led c. Sådana villkor ska stå i proportion till de mål som eftersträvas och får inte gå utöver vad som är absolut nödvändigt."

2. I artikel 24b.1 ska andra stycket ersättas med följande:

"Medlemsstaterna ska säkerställa att ett revisionsföretag som utför kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering utser minst en nyckelpartner för hållbarhet som minst uppfyller villkoren i artiklarna 4 och 6–12 och som godkänts som lagstadgad revisor i den berörda medlemsstaten. Denna nyckelpartner för hållbarhet får vara en nyckelrevisor. Revisionsföretaget ska förse nyckelpartnern för hållbarhet med tillräckliga resurser och med personal som har den kompetens och förmåga som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter på lämpligt sätt."

3. Artikel 26a.3 ska ersättas med följande:

"3. Kommissionen ska senast den 1 juli 2027 anta delegerade akter i enlighet med artikel 48a för att komplettera detta direktiv i syfte att tillhandahålla kvalitetsgranskningsstandarder för begränsad säkerhet som fastställer de åtgärder som revisorn eller revisorerna och revisionsföretaget eller revisionsföretagen ska vidta för att dra slutsatser om kvalitetsgranskningen av hållbarhetsrapportering, inbegripet uppdragsplanering, riskövervägande och riskrespons, och vilken typ av slutsatser som ska ingå i kvalitetsgranskningsrapporten om hållbarhetsrapportering eller, när så är lämpligt, i revisionsberättelsen.

Kommissionen ska anta de kvalitetsgranskningsstandarder för begränsad säkerhet som avses i första stycket och säkerställa att de

a) har utvecklats genom ett korrekt vederbörligt förfarande, med offentlig tillsyn och transparens,

b) bidrar med en hög grad av trovärdighet och kvalitet till den årliga hållbarhetsrapporteringen eller hållbarhetsrapporteringen för koncernen, och

c) bidrar till unionens allmänna bästa."

4. Artikel 45 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 5 andra stycket ska led a ersättas med följande:

"a) majoriteten av ledamöterna i förvaltnings- eller ledningsorganet för revisionsföretaget från ett tredjeland uppfyller krav som är likvärdiga med kraven i artiklarna 4–10, med undantag av artiklarna 7.2, 8.3 och 10.1 andra stycket,"

b) Följande punkt ska införas:

"5b. Medlemsstaterna ska inte tillämpa punkterna 1–5a avseende kvalitetsgranskningsrapporter om årlig hållbarhetsrapportering eller hållbarhetsrapportering för koncernen som utfärdas för räkenskapsår som börjar under perioden 1 januari 2025–31 december 2030 om den berörda revisorn eller det berörda revisionsföretaget från ett tredjeland förser medlemsstaternas behöriga myndigheter med följande:

a) Namn och adress för revisorn eller revisionsföretaget från ett tredjeland och information om dess juridiska struktur.

b) Förklaringen om att den revisor från ett tredjeland som undertecknar kvalitetsgranskningsrapporten har förvärvat kunskap om hållbarhetsrapportering och kvalitetsgranskning av denna samt information om nivån på denna kunskap.

c) Om revisorn eller revisionsföretaget från ett tredjeland tillhör ett nätverk, en beskrivning av detta nätverk.

d) De kvalitetsgranskningsstandarder och krav på opartiskhet och självständighet som har tillämpats på den berörda kvalitetsgranskningen av hållbarhetsrapportering.

e) En beskrivning av det interna system för kvalitetskontroll som revisionsföretaget från ett tredjeland har och som omfattar kvalitetsgranskningen av hållbarhetsrapportering.

f) En uppgift om huruvida och när den senaste kvalitetskontrollen av den revisor eller det revisionsföretag från ett tredjeland som ansvarar för kvalitetsgranskningsuppdragen avseende hållbarhet utfördes och nödvändig information om resultatet av denna kvalitetskontroll.

Efter att ha mottagit den information som förtecknas i första stycket ska medlemsstatens behöriga myndigheter registrera den berörda revisorn eller det berörda revisionsföretaget från ett tredjeland för kvalitetsgranskning av hållbarhetsrapportering och klargöra att registreringen gjorts enligt de övergångsregler om registrering som anges i första stycket. Om någon del av den information som förtecknas i första stycket inte tillhandahålls av den berörda revisorn eller det berörda revisionsföretaget från ett tredjeland får medlemsstatens behöriga myndigheter inte registrera den revisorn eller det revisionsföretaget från ett tredjeland."

5. I artikel 48a.2 ska andra stycket ersättas med följande:

"Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 26a.3 ska ges till kommissionen tills vidare."

Artikel 2

Ändringar av direktiv 2013/34/EU

Direktiv 2013/34/EU ska ändras på följande sätt:

1. Artikel 1 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 3 ska inledningsfrasen ersättas med följande:

"De samordningsåtgärder som föreskrivs i artiklarna 19a, 29a, 29d, 30 och 33, artikel 34.1 andra stycket aa, artikel 34.2 och 34.3 samt artikel 51 i detta direktiv ska också tillämpas på medlemsstaternas lagar och andra författningar för följande företag, oavsett deras juridiska form, förutsatt att de företagen är företag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret:"

b) Punkt 4 ska ersättas med följande:

"4. De samordningsåtgärder som föreskrivs i artiklarna 19a, 29a och 29d ska inte tillämpas på Europeiska finansiella stabiliseringsfaciliteten (EFSF), som inrättats genom EFSF-ramavtalet, eller på finansiella produkter som förtecknas i artikel 2.12 b och f i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 (*).

(*) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 av den 27 november 2019 om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn (EUT L 317, 9.12.2019, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj)."

2. Artikel 3.13 ska ersättas med följande:

"13. För att ta hänsyn till effekterna av inflationen ska kommissionen minst vart femte år genom delegerade akter i enlighet med artikel 49 se över och, där så är lämpligt, ändra de tröskelvärden som avses i följande bestämmelser, med beaktande av inflationsmått som offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*:

a) Punkterna 1–7 i denna artikel.

b) Artikel 19.1 fjärde stycket, artikel 19a.1 första stycket och artikel 29a.1 första stycket.

c) Artikel 40a.1 andra, fjärde och femte styckena."

3. I artikel 19.1 ska fjärde stycket ersättas med följande:

"Företag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret ska rapportera information om de immateriella nyckelresurserna och redogöra för hur sådana resurser är en grundläggande förutsättning för företagets affärsmodell och hur sådana resurser är en källa till värdeskapande för företaget."

4. Artikel 19a ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska första stycket ersättas med följande:

"Företag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret ska i förvaltningsberättelsen inkludera information som behövs för att förstå företagets inverkan på hållbarhetsfrågor och information som behövs för att förstå hur hållbarhetsfrågor påverkar företagets utveckling, resultat och ställning."

b) Punkt 3 ska ändras på följande sätt:

i) Följande stycken ska införas efter första stycket:

"I tredje, fjärde och femte styckena gäller följande definitioner:

a) *rapporterande företag*: ett företag som är skyldigt att rapportera enligt punkt 1 i denna artikel.

b) *skyddat företag*: ett företag som

i) på balansdagen i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under det föregående räkenskapsåret, och

ii) finns i ett rapporterande företags värdekedja.

c) *frivilliga standarder*: de standarder för frivillig användning som avses i artikel 29ca.

Rapporterande företag får förlita sig på en egenförsäkran från företag i deras värdekedja för att fastställa huruvida de är skyddade företag. Rapporterande företag ska inte vara skyldiga att vidta åtgärder för att kontrollerainformationen i en sådan egenförsäkran. De får dock inte förlita sig på egenförsäkran om de vet, eller rimligen kan förväntas veta, att försäkran är uppenbart felaktig.

Skyddade företag ska ha rätt att vägra att tillhandahålla information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna som svar på en begäran som gjorts med avseende på hållbarhetsrapportering i enlighet med kraven i detta direktiv. Dessutom gäller följande:

a) När rapporterande företag upprättar avtal och andra arrangemang i syfte att uppfylla kraven på hållbarhetsrapportering i detta direktiv får de inte kräva att skyddade företag tillhandahåller information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna.

b) En avtalsbestämmelse som strider mot led a ska inte vara bindande, dock utan att det påverkar den bindande karaktären hos övriga bestämmelser i avtalet.

c) När ett rapporterande företag direkt eller indirekt begär information från skyddade företag med avseende på hållbarhetsrapportering enligt kraven i detta direktiv, och viss eller all denna information går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna, ska det rapporterande företaget säkerställa att skyddade företag informeras om följande:

i) vilken information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna, och

ii) skyddade företags lagstadgade rätt att vägra att tillhandahålla informationen.

d) Rapporterande företag som rapporterar nödvändig information om värdekedjan utan att rapportera eventuell information från skyddade företag som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna ska anses ha uppfyllt den skyldighet att rapportera information om värdekedjan som anges i första stycket.

Ingenting i fjärde stycket

a) påverkar begäranden om information för andra ändamål än hållbarhetsrapportering i enlighet med kraven i detta direktiv, inbegripet begäranden i syfte att uppfylla unionens krav på företag att genomföra ett förfarande för tillbörlig aktsamhet, eller

b) ålägger eller medför någon skyldighet för något företag i värdekedjan att tillhandahålla hållbarhetsinformation.

Under de första tre år då företaget omfattas av krav på hållbarhetsrapportering i enlighet med punkt 1, och om inte all nödvändig information om dess värdekedja finns tillgänglig, ska företaget redogöra för de ansträngningar som gjorts för att inhämta information om sin värdekedja, skälen till att inte all nödvändig information kunde erhållas och sina planer på att inhämta nödvändig information i framtiden. Efter den övergångsperioden på tre år ska företaget uppfylla rapporteringskraven för information om värdekedjan genom att använda information som erhållits direkt från företag i dess värdekedja eller uppskattningar av denna information, beroende på vad som är lämpligt."

ii) Andra stycket ska utgå.

iii) Fjärde stycket ska ersättas med följande:

"Vid rapportering av den information som avses i punkterna 1 och 2 får företagen utelämna följande information:

a) I undantagsfall, information vars röjande allvarligt skulle skada företagets marknadsposition, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Ett sådant utelämnande hindrar inte en rättvis och balanserad förståelse av företagets utveckling, resultat och ställning, eller av dess huvudsakliga risker eller huvudsakliga konsekvenser.

ii) Företaget har fastställt att det är omöjligt att lämna informationen på ett sätt som skulle göra det möjligt för företaget att nå målen med upplysningsskyldigheten utan att allvarligt skada dess marknadsposition, exempelvis på aggregerad basis.

iii) Företaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

iv) Företaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

b) Information som motsvarar intellektuellt kapital, immateriella rättigheter, know-how, teknisk information eller resultat av innovation som skulle betecknas som en företagshemlighet enligt definitionen i artikel 2.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 (*), förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Företaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

ii) Företaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

c) Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt definitionen i artikel 2.7 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2418 (**), förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Företaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

ii) Företaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

d) Annan information som ska skyddas mot obehörig åtkomst eller obehörigt röjande på grund av skyldigheter som fastställs i andra unionsrättsakter eller i nationell rätt, eller för att skydda en fysisk persons privatliv eller säkerhet eller en juridisk persons säkerhet, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Företaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

ii) Företaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

(*) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs (EUT L 157, 15.6.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj).

(**) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2418 av den 18 oktober 2023 om inrättande av ett instrument för förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (Edirpa) (EUT L, 2023/2418, 26.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2418/oj).”

c) Punkterna 6 och 7 ska utgå.

d) Punkt 10 ska ersättas med följande:

”10. Det undantag som fastställs i punkt 9 ska också tillämpas på företag av allmänt intresse som omfattas av kraven i denna artikel.”

5. Artikel 29a ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska första stycket ersättas med följande:

”Moderföretag i en koncern som på balansdagen på koncernnivå har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret ska i förvaltningsberättelsen för koncernen inkludera information som behövs för att förstå koncernens inverkan på hållbarhetsfrågor och information som behövs för att förstå hur hållbarhetsfrågor påverkar koncernens utveckling, resultat och ställning.”

b) Punkt 3 ska ändras på följande sätt:

i) Följande stycken ska införas efter första stycket:

”I tredje, fjärde och femte styckena gäller följande definitioner:

a) *rapporterande företag*: ett företag som är skyldigt att rapportera enligt punkt 1 i denna artikel.

b) *skyddat företag*: ett företag som

i) på balansdagen i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under det föregående räkenskapsåret, och

ii) finns i ett rapporterande företags värdekedja.

c) *frivilliga standarder*: de standarder för frivillig användning som avses i artikel 29ca.

Rapporterande företag får förlita sig på en egenförsäkran från företag i deras värdekedja för att fastställa huruvida de är skyddade företag. Rapporterande företag ska inte vara skyldiga att vidta åtgärder för att kontrollera informationen i en sådan egenförsäkran. De får dock inte förlita sig på egenförsäkran om de vet, eller rimligen kan förväntas veta, att försäkran är uppenbart felaktig.

Skyddade företag har rätt att vägra att tillhandahålla information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna som svar på en begäran som gjorts med avseende på hållbarhetsrapportering i enlighet med kraven i detta direktiv. Dessutom gäller följande:

a) När rapporterande företag upprättar avtal och andra arrangemang i syfte att uppfylla kraven på hållbarhetsrapportering i detta direktiv får de inte kräva att skyddade företag tillhandahåller information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna.

b) En avtalsbestämmelse som strider mot led a ska inte vara bindande, dock utan att det påverkar den bindande karaktären hos övriga bestämmelser i avtalet.

c) När ett rapporterande företag direkt eller indirekt begär information från skyddade företag med avseende på hållbarhetsrapportering enligt kraven i detta direktiv, och viss eller all denna information går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna, ska det rapporterande företaget säkerställa att skyddade företag informeras om följande:

i) vilken information som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna, och

ii) skyddade företags lagstadgade rätt att vägra att tillhandahålla informationen.

d) Rapporterande företag som rapporterar nödvändig information om värdekedjan utan att rapportera eventuell information från skyddade företag som går utöver den information som anges i de frivilliga standarderna ska anses ha uppfyllt den skyldighet att rapportera information om värdekedjan som anges i första stycket.

Ingenting i fjärde stycket

a) påverkar begäranden om information för andra ändamål än hållbarhetsrapportering i enlighet med kraven i detta direktiv, inbegripet begäranden för att uppfylla unionens krav på företag att genomföra ett förfarande för tillbörlig aktsamhet, eller

b) ålägger eller medför någon skyldighet för något företag i värdekedjan att tillhandahålla hållbarhetsinformation.

Under de första tre år då moderföretaget omfattas av kraven på hållbarhetsrapportering i enlighet med punkt 1, och om inte all nödvändig information om dess värdekedja finns tillgänglig, ska moderföretaget redogöra för de ansträngningar som gjorts för att inhämta information om sin värdekedja, skälen till att inte all nödvändig information kunde erhållas och sina planer på att inhämta nödvändig information i framtiden. Efter den övergångsperioden på tre år ska moderföretaget uppfylla rapporteringskraven för information om värdekedjan genom att använda information som erhållits direkt från företag i dess värdekedja eller uppskattningar av denna information, beroende på vad som är lämpligt."

ii) Andra stycket ska utgå.

iii) Fjärde stycket ska ersättas med följande:

"Vid rapportering av den information som avses i punkterna 1 och 2 får moderföretag utelämna följande information:

a) I undantagsfall, information vars röjande allvarligt skulle skada företagets marknadsposition, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Ett sådant utelämnande hindrar inte en rättvis och balanserad förståelse av koncernens utveckling, resultat och ställning, eller av dess huvudsakliga risker eller huvudsakliga konsekvenser.

ii) Moderföretaget har fastställt att det är omöjligt att lämna informationen på ett sätt som skulle göra det möjligt för koncernen att nå målen med upplysningsskyldigheten utan att allvarligt skada dess marknadsposition, exempelvis på aggregerad basis.

iii) Moderföretaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

iv) Moderföretaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

b) Information som motsvarar intellektuellt kapital, immateriella rättigheter, know-how, teknisk information eller resultat av innovation som skulle betecknas som en företagshemlighet enligt definitionen i artikel 2.1 i direktiv (EU) 2016/943, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Moderföretaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

ii) Moderföretaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

c) Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt definitionen i artikel 2.7 i förordning (EU) 2023/2418, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Moderföretaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag om fastställs i detta stycke.

ii) Moderföretaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas.

d) Information som ska skyddas mot obehörig åtkomst eller obehörigt röjande på grund av skyldigheter som fastställs i andra unionsrättsakter eller i nationell rätt för att skydda en fysisk persons privatliv eller säkerhet eller en juridisk persons säkerhet, förutsatt att följande villkor är uppfyllda:

i) Moderföretaget upplyser om att det har utnyttjat det undantag som fastställs i detta stycke.

ii) Moderföretaget gör vid varje rapporteringsdatum en ny prövning av huruvida informationen fortfarande kan utelämnas."

c) Följande punkt ska införas:

"4a. Genom undantag från punkt 1 i denna artikel får moderföretaget, om koncernens sammansättning har ändrats under räkenskapsåret på grund av förvärv eller sammanslagningar av företag, besluta att i förvaltningsberättelsen för koncernen för det räkenskapsåret inte inkludera den information som avses i punkt 1 i denna artikel avseende företag som är föremål för ett förvärv eller en sammanslagning.

Genom undantag från punkt 1 i denna artikel får moderföretaget besluta att i förvaltningsberättelsen för koncernen inte inkludera den information som avses i punkt 1 i denna artikel avseende dotterföretag som lämnar koncernen under räkenskapsåret.

Ett moderföretag som utnyttjar de alternativ som avses i första eller andra stycket ska ange alla betydande händelser som påverkade dotterföretaget under räkenskapsåret och som har en effekt på koncernens inverkan på, eller risker eller möjligheter relaterade till, hållbarhetsfrågor."

d) Följande punkt ska införas:

"7a. Genom undantag från punkt 1 ska medlemsstaterna säkerställa att moderföretag som är finansiella holdingföretag vars dotterföretags affärsmodeller och verksamhet är oberoende av varandra får välja att i sin förvaltningsberättelse för koncernen inte inkludera den information som avses i punkt 1."

e) Punkt 9 ska ersättas med följande:

"9. Det undantag som fastställs i punkt 8 ska också tillämpas på företag av allmänt intresse som omfattas av kraven i denna artikel."

6. Artikel 29b ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska tredje, fjärde och sjätte styckena utgå.

b) I punkt 2 ska första stycket ersättas med följande:

"Standarderna för hållbarhetsrapportering ska säkerställa kvaliteten på den information som rapporteras genom att kräva att den är begriplig, relevant, verifierbar, jämförbar och framställd på ett korrekt sätt. Standarderna för hållbarhetsrapportering ska undvika att ålägga företag en oproportionerlig administrativ eller finansiell börda, bland annat genom att i största möjliga utsträckning beakta det arbete som utförs av globala initiativ för fastställande av standarder för hållbarhetsrapportering i enlighet med punkt 5 a och genom att säkerställa så stor samstämmighet som möjligt med kraven i andra unionsrättsakter. Standarderna för hållbarhetsrapportering ska i möjligaste mån prioritera lämnande av kvantitativ information, med beaktande av företagens börda och användarnas behov."

c) I punkt 4 ska första stycket ersättas med följande:

"Standarderna för hållbarhetsrapportering ska ta hänsyn till de svårigheter som företag kan stöta på när det gäller att samla in information från aktörer i hela deras värdekedja, särskilt från dem som inte är underställda kraven om hållbarhetsrapportering enligt artikel 19a eller 29a och från leverantörer på tillväxtmarknader och i tillväxtekonomier. Standarderna för hållbarhetsrapportering ska specificera upplysningar om värdekedjor som är proportionella och relevanta för kapaciteten och egenskaperna hos företagen i värdekedjorna och för deras verksamhets omfattning och komplexitet, särskilt hos de företag som inte är underställda kraven på hållbarhetsrapportering i artikel 19a eller 29a. Standarder för hållbarhetsrapportering ska inte specificera upplysningar som skulle kräva att företag inhämtar information från företag i sin värdekedja som på balansdagen i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret, som går utöver den information som ska lämnas enligt de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som avses i artikel 29ca."

7. Artikel 29c ska utgå.

8. Följande artikel ska införas:

"*Artikel 29ca*

Frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering

1. För att underlätta frivillig rapportering av hållbarhetsinformation av företag som på balansdagen i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under det föregående räkenskapsåret och för att begränsa den information som kan krävas in från sådana företag i värdekedjan vid tillämpning av detta direktiv ges kommissionen befogenhet att genom delegerade akter fastställa frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering i enlighet med artikel 49 senast den 19 juli 2026.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3 i denna artikel ska de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som avses i punkt 1 i denna artikel baseras på kommissionens rekommendation (EU) 2025/1710 (*) i dess ursprungliga version. De ska också stå i proportion till och vara relevanta för kapaciteten och egenskaperna hos de företag för vilka de är utformade och för verksamhetens omfattning och komplexitet. De frivilliga standarderna för hållbarhetsrapportering ska också, i möjligaste mån, ange vilken struktur som ska användas för att lägga fram hållbarhetsinformationen.

3. Kommissionen ska, minst vart fjärde år efter den dag då de frivilliga standarder för hållbarhetsrapportering som avses i punkt 1 börjar tillämpas, se över dessa, och vid behov ändra dem för att beakta utveckling som är relevant för hållbarhetsrapporteringen.

4. När kommissionen ser över de frivilliga standarderna för hållbarhetsrapportering enligt punkt 3 ska den ta hänsyn till teknisk rådgivning från Efrag.

(*) Kommissionens rekommendation (EU) 2025/1710 av den 30 juli 2025 om en frivillig standard för hållbarhetsrapportering för små och medelstora företag (EUT L, 2025/1710, 5.8.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2025/1710/oj)."

9. Artikel 29d ska ersättas med följande:

"*Artikel 29d*

Enhetligt elektroniskt rapporteringsformat

1. De företag som omfattas av kraven i artikel 19a i detta direktiv ska utarbeta sin förvaltningsberättelse i det elektroniska rapporteringsformat som specificeras i artikel 3 i kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/815 (*) och märka sin hållbarhetsrapportering, inbegripet de upplysningar som föreskrivs i artikel 8 i förordning (EU) 2020/852, i enlighet med det elektroniska rapporteringsformat som anges i den delegerade förordningen. Fram till dess att sådana regler om märkning har antagits genom den delegerade förordningen ska företagen inte vara skyldiga att märka sin hållbarhetsrapportering.

2. De moderföretag som omfattas av kraven i artikel 29a ska utarbeta sin förvaltningsberättelse för koncernen i det elektroniska rapporteringsformat som anges i artikel 3 i delegerad förordning (EU) 2019/815 och märka sin hållbarhetsrapportering, inbegripet de upplysningar som föreskrivs i artikel 8 i förordning (EU) 2020/852, i enlighet med det elektroniska rapporteringsformat som ska specificeras i den delegerade förordningen. Fram till dess att sådana regler om märkning har antagits genom den delegerade förordningen ska moderföretagen inte vara skyldiga att märka sin hållbarhetsrapportering.

(*) Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/815 av den 17 december 2018 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/109/EG vad gäller tekniska tillsynsstandarder för specificering av ett enhetligt elektroniskt rapporteringsformat (EUT L 143, 29.5.2019, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2019/815/oj).”

10. Följande kapitel ska införas:

”KAPITEL 6c

DIGITALA STÖDÅTGÄRDER

Artikel 29e

Digital portal för hållbarhetsrapportering

Kommissionen ska tillhandahålla en särskild portal genom vilken företag kan få tillgång till information, vägledning och stöd, inbegripet relevanta mallar, med avseende på det obligatoriska och frivilliga ramverk för hållbarhetsrapportering som avses i detta direktiv. Portalen ska kopplas samman med stödåtgärder online som medlemsstaterna tillhandahåller, om sådana finns, för att ta hänsyn till nationella förhållanden.

Artikel 29f

Rapport om tekniska lösningar för hållbarhetsrapportering

Kommissionen ska senast den 19 mars 2028 lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet om tekniska lösningar för hållbarhetsrapportering, som inbegriper initiativ som kommer att göra det möjligt för företag att samla in, behandla och utbyta data på ett säkert, sömlöst och automatiserat sätt.”

11. Artikel 33.1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska säkerställa att ledamöterna i ett företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan, inom ramen för de befogenheter som de tilldelats genom nationell rätt, har kollektivt ansvar för att säkerställa att följande dokument upprättas och offentliggörs i enlighet med kraven i detta direktiv och, i tillämpliga fall, med de internationella redovisningsstandarder som antagits enligt förordning (EG) nr 1606/2002, delegerad förordning (EU) 2019/815, de standarder för hållbarhetsrapportering som avses i artikel 29b i detta direktiv och skyldigheterna i artikel 29d i detta direktiv:

a) Årsredovisningen, årsbokslutet, förvaltningsberättelsen och företagsstyrningsrapporten, när de lämnas separat.

b) Koncernredovisningen, förvaltningsberättelsen för koncernen och företagsstyrningsrapporten för koncernen, när de lämnas separat.

Genom undantag från första stycket i denna punkt får medlemsstaterna föreskriva att ledamöterna i ett företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan, inom ramen för de befogenheter som de tilldelats genom nationell rätt, inte har kollektivt ansvar för att säkerställa att förvaltningsberättelsen, eller förvaltningsberättelsen för koncernen, beroende på vad som är tillämpligt, utarbetas i enlighet med artikel 29d.”

12. Artikel 34 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 andra stycket ska led aa ersättas med följande:

"aa) i tillämpliga fall, avge ett uttalande grundat på ett bestyrkandeuppdrag med begränsad säkerhet vad gäller hållbarhetsrapporteringens uppfyllande av kraven i detta direktiv, inbegripet huruvida hållbarhetsrapporteringen överensstämmer med de standarder för hållbarhetsrapportering som antagits enligt artikel 29b, den process som företaget genomför för att identifiera den information som rapporteras enligt dessa standarder för hållbarhetsrapportering och efterlevnaden av kravet på att märka hållbarhetsrapportering i enlighet med artikel 29d, och vad gäller uppfyllandet av rapporteringskraven i artikel 8 i förordning (EU) 2020/852,"

b) Följande punkt ska införas:

"2a. Medlemsstaterna ska säkerställa att det uttalande som avses i punkt 1 andra stycket led aa utarbetas på ett sätt som till fullo respekterar rätten för företag i värdekedjan som på balansdagen i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under det föregående räkenskapsåret att vägra att lämna information till det rapporterande företaget som går utöver den information som anges i de frivilliga standarder som avses i artikel 29ca."

13. Artikel 40a.1 ska ändras på följande sätt:

a) Andra stycket ska ersättas med följande:

"Första stycket ska endast tillämpas på dotterföretag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 200 000 000 EUR under det föregående räkenskapsåret."

b) Fjärde och femte styckena ska ersättas med följande:

"Den regel som avses i tredje stycket ska endast tillämpas på en filial om tredjelandsföretaget inte har något dotterföretag som avses i första stycket och om filialen genererat en nettoomsättning på över 200 000 000 EUR under det föregående räkenskapsåret.

Första och tredje styckena ska endast tillämpas på de dotterföretag eller filialer som avses i de styckena om tredjelandsföretaget, på koncernnivå eller, om detta inte är tillämpligt, på individuell nivå, genererat en nettoomsättning i unionen på mer än 450 000 000 EUR för vart och ett av de två senaste på varandra följande räkenskapsåren."

c) Följande stycke ska läggas till:

"Genom undantag från första och tredje styckena ska medlemsstaterna, om tredjelandsföretaget är ett finansiellt holdingföretag vars dotterföretags affärsmodeller och verksamhet är oberoende av varandra, säkerställa att dotterföretagen och filialerna får besluta att inte offentliggöra och tillgängliggöra den hållbarhetsrapport som avses i första och tredje styckena."

14. Artikel 49 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 2 ska ersättas med följande:

"2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 1.2, 3.13 a, 29b, 29c, 40b och 46.2 ges till kommissionen för en period på fem år från med den 5 januari 2023. Kommissionen ska utarbeta en rapport om delegeringen av befogenhet senast nio månader före utgången av perioden på fem år. Delegeringen av befogenhet ska genom tyst medgivande förlängas med perioder av samma längd, såvida inte Europaparlamentet eller rådet motsätter sig en sådan förlängning senast tre månader före utgången av perioden i fråga."

b) Följande punkt ska införas:

"2a. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artiklarna 3.13 b och c och 29ca ges till kommissionen tills vidare från och med den 18 mars 2026."

c) Punkt 3 ska ersättas med följande:

"3. Den delegering av befogenhet som avses i artiklarna 1.2, 3.13, 29b, 29ca, 40b och 46.2 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft."

d) Punkt 3b ska ändras på följande sätt:

i) I första stycket ska inledningsfrasen ersättas med följande:

"När kommissionen antar delegerade akter enligt artikel 29b ska den ta hänsyn till teknisk rådgivning från Efrag, förutsatt att"

ii) Fjärde stycket ska ersättas med följande:

"Kommissionen ska samråda med både den medlemsstaternas expertgrupp för hållbar finansiering som avses i artikel 24 i förordning (EU) 2020/852 och den föreskrivande kommitté för redovisningsfrågor som avses i artikel 6 i förordning (EG) nr 1606/2002 om utkasten till delegerade akter innan de antas i enlighet med artikel 29b i detta direktiv."

iii) Sjätte stycket ska ersättas med följande:

"Kommissionen ska också samråda med Europeiska miljöbyrån, Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, Europeiska centralbanken, kommittén för europeiska tillsynsorgan för revisorer och den plattform för hållbar finansiering som inrättats i enlighet med artikel 20 i förordning (EU) 2020/852 om den tekniska rådgivning som Efrag tillhandahåller före antagandet av de delegerade akter som avses i artikel 29b i detta direktiv. Om något av dessa organ beslutar att avge ett yttrande, ska de göra detta inom två månader från dagen för kommissionens samråd med dem."

e) Punkt 5 ska ersättas med följande:

"5. En delegerad akt som antas enligt artikel 1.2, 3.13, 29b, 29ca, 40b eller 46.2 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period av två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ."

Artikel 3

Ändringar av direktiv (EU) 2022/2464

Direktiv (EU) 2022/2464 ska ändras på följande sätt:

1. Artikel 5.2 ska ändras på följande sätt:

a) Första stycket ska ändras på följande sätt:

i) I led a ska inledningen ersättas med följande:

"för räkenskapsår som börjar mellan den 1 januari 2024 och den 31 december 2026"

ii) Led b ska ändras på följande sätt:

1. Led i ska ersättas med följande:

"i) för företag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret,"

2. Led ii ska ersättas med följande:

"ii) för moderföretag i en koncern som på balansdagen på koncernnivå har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret,"

iii) Led c ska utgå.

b) Tredje stycket ska ändras på följande sätt:

i) I led a ska inledningen ersättas med följande:

"för räkenskapsår som börjar mellan den 1 januari 2024 och den 31 december 2026"

ii) Led b ska ändras på följande sätt:

1. Led i ska ersättas med följande:

"i) för emittenter enligt definitionen i artikel 2.1 d i direktiv 2004/109/EG som är företag som på balansdagen har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret,"

2. Led ii ska ersättas med följande:

"ii) för emittenter enligt definitionen i artikel 2.1 d i direktiv 2004/109/EG som är moderföretag i en koncern som på balansdagen på koncernnivå har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och i genomsnitt har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret,"

iii) Led c ska utgå.

c) Följande stycke ska läggas till:

"Genom undantag från första stycket a och tredje stycket a får medlemsstaterna undanta företag eller emittenter som inte har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR eller som i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret, på koncernnivå i tillämpliga fall, från kravet att iaktta de bestämmelser som är nödvändiga för att följa artikel 1, med undantag för punkt 14, och artikel 2, för räkenskapsår som börjar mellan den 1 januari 2025 och den 31 december 2026."

2. Artikel 6.1 ändras på följande sätt:

a) Leden b och c ska ersättas med följande:

"b) En bedömning av antalet företag som frivilligt tillämpar de standarder för hållbarhetsrapportering som avses i artikel 29ca i direktiv 2013/34/EU.

c) En bedömning av huruvida och på vilket sätt tillämpningsområdet för de bestämmelser som ändras genom detta ändringsdirektiv bör utvidgas, särskilt när det gäller stora företag som inte har haft en nettoomsättning på över 450 000 000 EUR och som i genomsnitt inte har haft över 1 000 anställda under räkenskapsåret samt tredjelandsföretag som är direkt verksamma på unionens inre marknad utan ett dotterföretag eller en filial på unionens territorium."

b) Andra stycket ska ersättas med följande:

"Rapporten rörande första stycket a, b, d och e ska offentliggöras senast den 30 april 2029 och därefter vart tredje år och ska vid behov åtföljas av lagstiftningsförslag. Rapporten rörande första stycket c ska offentliggöras senast den 30 april 2031 och därefter vart tredje år och ska vid behov åtföljas av lagstiftningsförslag."

Artikel 4

Ändringar av direktiv (EU) 2024/1760

Direktiv (EU) 2024/1760 ska ändras på följande sätt:

1. Artikel 1 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

"1. I detta direktiv fastställs regler om

a) skyldigheter för företag vad gäller faktiska och potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och negativa miljöeffekter, med avseende på företagens egen verksamhet, deras dotterföretags verksamhet och den verksamhet som utförs av deras affärspartner i dessa företags verksamhetskedjor, och

b) ansvar för åsidosättande av de skyldigheter som avses i led a."

b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

"2. Detta direktiv ska inte utgöra grund för att sänka den nivå av skydd för mänskliga, sysselsättningsmässiga och sociala rättigheter eller skydd för miljön eller klimatet som föreskrivs i medlemsstaternas nationella rätt eller i kollektivavtal som är tillämpliga vid tidpunkten för antagandet av detta direktiv. Första meningen i denna punkt ska dock inte hindra medlemsstaterna från att anpassa nationell lagstiftning om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet som är tillämplig vid tidpunkten för antagandet av detta direktiv, särskilt dess tillämpningsområde, i syfte att anpassa den till detta direktiv."

c) I artikel 1 ska följande punkt läggas till:

"4. Detta direktiv påverkar inte unionsrätten eller nationell rätt i andra frågor än dem som anges i punkt 1. I synnerhet påverkar inte de regler som avses i punkt 1 a unionsrätt eller nationell rätt som gäller mänskliga, sysselsättningsmässiga eller sociala rättigheter, eller miljöskydd och klimatförändringar förutom allmänna skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet."

2. Artikel 2 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

i) Led a ska ersättas med följande:

"a) Företaget hade i genomsnitt över 5 000 anställda och en global nettoomsättning på över 1 500 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits."

ii) Led c ska ersättas med följande:

"c) Företaget ingick i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgick till mer än 75 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits, och förutsatt att företaget hade, eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som hade, en global nettoomsättning på över 275 000 000 EUR under det senaste räkenskapsår för vilket ett årsbokslut har eller borde ha antagits."

b) Punkt 2 ska ändras på följande sätt:

i) Led a ska ersättas med följande:

"a) Företaget genererade en nettoomsättning på över 1 500 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret."

ii) Led c ersättas med följande:

"c) Företaget ingick i eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som har ingått franchise- eller licensavtal i unionen i utbyte mot royaltyer med oberoende tredjepartsföretag, om dessa avtal säkerställer en gemensam identitet, en gemensam affärsmodell och tillämpning av enhetliga affärsmetoder, och om dessa royaltyer uppgick till mer än 75 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret, och förutsatt att företaget genererade eller är det yttersta moderföretaget i en koncern som genererade en nettoomsättning på över 275 000 000 EUR i unionen under det räkenskapsår som föregick det senaste räkenskapsåret."

c) I punkt 3 ska första stycket ersättas med följande:

"3. Om det yttersta moderföretaget har som sin huvudverksamhet att inneha aktier i operativa dotterföretag och inte är delaktigt i att fatta förvaltningsbeslut eller operativa eller finansiella beslut som påverkar koncernen eller ett eller flera av dess dotterföretag får det undantas från fullgörandet av skyldigheterna enligt detta direktiv. Det undantaget gäller på villkor att ett av det yttersta moderföretagets dotterföretag vilket är etablerat i unionen är utsett att fullgöra de skyldigheter som anges i artiklarna 6–16 på det yttersta moderföretagets vägnar, även det yttersta moderföretagets skyldigheter med avseende på dess dotterföretags verksamhet. I ett sådant fall ska det utsedda dotterföretaget tilldelas alla nödvändiga medel och rättsliga befogenheter för att fullgöra dessa skyldigheter på ett ändamålsenligt sätt, särskilt för att säkerställa att det utsedda dotterföretaget från bolagen i koncernen erhåller relevant information och relevanta dokument för att fullgöra det yttersta moderföretagets skyldigheter enligt detta direktiv."

3. Artikel 3.1 ska ändras på följande sätt:

a) Led n ska ersättas med följande:

"n) *berörda parter*: företagets anställda, de anställda i dess dotterföretag och affärspartner, och deras fackföreningar och arbetstagarrepresentanter, samt individer eller samhällen vars rättigheter eller intressen påverkas eller skulle kunna påverkas direkt av företagets, dess dotterföretags och dess affärspartners produkter, tjänster och verksamhet och legitima företrädare för dessa individer eller samhällen."

b) Led u ska ersättas med följande:

"u) *riskfaktorer*: fakta, situationer eller omständigheter som rör allvarlighetsgraden och sannolikheten för en negativ effekt, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartnern, såsom huruvida affärspartnern inte är ett företag som omfattas av detta direktiv eller andra jämförbara tvingande rättsakter om tillbörlig aktsamhet, som hänför sig till geografi och kontext, såsom graden av upprätthållande av lag med avseende på typen av negativ effekt, och som hänför sig till sektorer, affärsverksamhet, produkter och tjänster."

4. Artikel 4 ska ersättas med följande:

"*Artikel 4*

Harmoniseringsnivå

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 1.2 och 1.3 får medlemsstaterna inte i sin nationella rätt införa bestämmelser inom det område som omfattas av detta direktiv som fastställer skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter och miljö som avviker från dem som fastställs i artiklarna 6, 8, 9, 10.1–10.5, 11.1–11.6 och 14–16.

2. Trots vad som sägs i punkt 1 ska detta direktiv inte hindra medlemsstaterna från att i sin nationella rätt införa strängare bestämmelser som avviker från dem som fastställs i andra bestämmelser än artiklarna 6, 8, 9, 10.1–10.5, 11.1–11.6 och 14–16, eller bestämmelser som är mer specifika i fråga om mål eller det område de omfattar, inbegripet genom att reglera särskilda produkter, tjänster eller situationer, i syfte att uppnå en annan skyddsnivå för mänskliga, sysselsättningsmässiga och sociala rättigheter, miljön eller klimatet."

5. Artikel 6 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska ersättas med följande:

"1. Medlemsstaterna ska säkerställa att moderföretag som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde tillåts fullgöra de skyldigheter som fastställs i artiklarna 7–16 för företag som är dotterföretag till dessa moderföretag och som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde, om detta säkerställer effektiv efterlevnad. Detta påverkar inte tillsynsmyndigheternas utövande av befogenheter över sådana dotterföretag i enlighet med artikel 25 eller dotterföretagens civilrättsliga ansvar i enlighet med artikel 29."

b) I punkt 2 ska led e ersättas med följande:

"e) Dotterföretaget ska när så är lämpligt sträva efter att få kontraktuella garantier från en direkt affärspartner i enlighet med artikel 10.2 b eller artikel 11.3 c, kontraktuella garantier från en indirekt affärspartner i enlighet med artikel 10.4 eller 11.5 och avbryta affärsförbindelsen i enlighet med artikel 10.6 eller 11.7."

c) Punkt 3 ska utgå.

6. Artikel 8 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 2 ska ersättas med följande:

"2. Som en del av den skyldighet som anges i punkt 1 ska företagen vidta lämpliga åtgärder för att göra följande, med beaktande av relevanta riskfaktorer, inbegripet fakta, situationer eller omständigheter som hänför sig till affärspartnern, såsom huruvida affärspartnern inte är ett företag som omfattas av detta direktiv eller andra jämförbara tvingande rättsakter om tillbörlig aktsamhet, som hänför sig till geografi och kontext, såsom graden av upprätthållande av lag med avseende på typen av negativ effekt, och som hänför sig till sektorer, affärsverksamhet, produkter och tjänster,

a) genomföra ett sonderingsförfarande, uteslutande på grundval av rimligen tillgänglig information, i syfte att identifiera allmänna områden i sin egen verksamhet, sina dotterföretags verksamhet och, när det gäller deras verksamhetskedjor, deras affärspartners verksamhet där negativa effekter mest sannolikt kan uppstå och bli allvarligast,

b) på grundval av resultaten av det sonderingsförfarande som avses i led a göra en ingående bedömning på de områden där negativa effekter mest sannolikt kan uppstå och bli allvarligast."

b) Följande punkt ska införas:

"2a. Medlemsstaterna ska, med avseende på den ingående bedömning som föreskrivs i punkt 2 b, säkerställa att

a) företag får begära information från affärspartner endast om den informationen är nödvändig och, när det gäller affärspartner med färre än 5 000 anställda, endast om informationen inte rimligen kan erhållas på annat sätt,

b) om den information som krävs kan erhållas från olika affärspartner, företag prioriterar att, om detta är rimligt, begära informationen direkt från den eller de affärspartner där de negativa effekterna mest sannolikt kan uppstå,

c) om det konstateras att negativa effekter lika sannolikt kan uppstå eller bli lika allvarliga på flera områden, företag får prioritera att bedöma sådana områden som inbegriper direkta affärspartner."

c) Punkt 3 ska ersättas med följande:

"3. Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen, för att identifiera och bedöma de negativa effekter som avses i punkt 1 i denna artikel, och vid behov på grundval av kvantitativ och kvalitativ information, har rätt att använda lämpliga resurser, inbegripet oberoende rapporter, digitala lösningar, bransch- och flerpartsinitiativ samt information som samlats in genom den underrättelsemekanism och det klagomålsförfarande som föreskrivs i artikel 14."

d) Punkt 4 ska utgå.

7. I artikel 9 ska följande punkt läggas till:

"4. Om beslut om prioritering fattas i enlighet med denna artikel ska enbart det faktum att en mindre betydande negativ effekt inte har åtgärdats inte medföra några sanktioner för företaget enligt artikel 27."

8. Artikel 10.6 ska ersättas med följande:

"6. Vad gäller de potentiella negativa effekter som avses i punkt 1 och som inte har kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas genom åtgärderna i punkterna 2, 4 och 5, ska företaget som en sista utväg och tills effekten har hanterats

a) avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga förbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja effekten har uppstått,

b) om den rätt som reglerar förbindelserna med den berörda affärspartnern så medger, avbryta affärsförbindelsen med avseende på verksamheten i fråga, inbegripet i syfte att använda eller öka sitt inflytande, och

c) utan onödigt dröjsmål anta och genomföra en förstärkt plan för förebyggande åtgärder för den specifika negativa effekten, förutsatt att det finns rimliga förväntningar på att sådana ansträngningar kommer att ge resultat.

Så länge det finns rimliga förväntningar på att den förstärkta planen med förebyggande åtgärder kommer att ge resultat, ska det faktum att företaget fortsätter att samarbeta med affärspartnern i sig inte kunna medföra några sanktioner för företaget enligt artikel 27 eller ansvar enligt artikel 29.

Innan företaget avbryter en affärsförbindelse ska det bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan förväntas bli uppenbart allvarligare än den negativa effekt som inte kunnat förebyggas eller i tillräcklig utsträckning begränsas. Om så är fallet ska företaget inte vara skyldigt att avbryta affärsförbindelsen och ska kunna rapportera till den behöriga tillsynsmyndigheten om de vederbörligen motiverade skälen till ett sådant beslut.

Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns en möjlighet att avbryta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras rätt i enlighet med första stycket, med undantag för avtal där parterna enligt lag är skyldiga att ingå dem.

Om företaget beslutar att avbryta affärsförbindelsen ska det vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av avbrottet, underrätta den berörda affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet.

Om företaget beslutar att inte avbryta affärsförbindelsen enligt denna artikel ska det övervaka den potentiella negativa effekten och regelbundet utvärdera sitt beslut och huruvida ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga.”

9. Artikel 11.7 ska ersättas med följande:

”7. Vad gäller faktiska negativa effekter enligt punkt 1 som inte har kunnat stoppas eller vars omfattning inte kunnat minimeras genom åtgärderna i punkterna 3, 5 och 6, ska företaget som en sista utväg och tills effekten har hanterats

a) avstå från att ingå nya eller utvidga befintliga förbindelser med en affärspartner i samband med vilken eller i vars verksamhetskedja effekten har uppstått,

b) om den rätt som reglerar förbindelserna med affärspartnern så medger, avbryta affärsförbindelsen med avseende på verksamheten i fråga, inbegripet i syfte att använda eller öka sitt inflytande, och

c) utan onödigt dröjsmål anta och genomföra en förstärkt plan för korrigerande åtgärder för den specifika negativa effekten, förutsatt att det finns rimliga förväntningar på att dessa ansträngningar kommer att ge resultat.

Så länge det finns rimliga förväntningar på att den förstärkta planen för korrigerande åtgärder kommer att ge resultat, ska det faktum att företaget fortsätter att samarbeta med affärspartnern i sig inte kunna medföra några sanktioner för företaget i enlighet med artikel 27 eller ansvar enligt artikel 29.

Innan ett företag avbryter en affärsförbindelse ska det bedöma om de negativa effekterna av detta rimligen kan förväntas bli uppenbart allvarligare än den negativa effekt som inte har kunnat stoppas eller vars omfattning inte har kunnat minimeras i tillräcklig utsträckning. Om så är fallet ska företaget inte vara skyldigt att avbryta affärsförbindelsen och ska kunna rapportera till den behöriga tillsynsmyndigheten om de vederbörligen motiverade skälen till ett sådant beslut.

Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns en möjlighet att avbryta affärsförbindelsen i avtal som regleras av deras rätt i enlighet med första stycket, med undantag för avtal som parterna enligt lag är skyldiga att ingå.

Om företaget beslutar att avbryta affärsförbindelsen ska det vidta åtgärder för att förhindra, begränsa eller stoppa effekterna av avbrottet, underrätta den berörda affärspartnern i rimlig tid och följa upp beslutet.

Om företaget beslutar att inte avbryta affärsförbindelsen enligt denna artikel ska det övervaka den befintliga negativa effekten och regelbundet utvärdera sitt beslut och huruvida ytterligare lämpliga åtgärder är tillgängliga."

10. Artikel 13.3 ska ändras på följande sätt:

a) Inledningsfrasen ska ersättas med följande:

"Samråd med relevanta berörda parter ska ske i följande etapper av förfarandet för tillbörlig aktsamhet:"

b) Leden c och e ska utgå.

11. Artikel 15 ska ersättas med följande:

"*Artikel 15*

Övervakning

Medlemsstaterna ska säkerställa att företagen regelbundet utvärderar sina egna och sina dotterföretags och, om de har anknytning till företagets verksamhetskedja, sina affärspartners, verksamheter och åtgärder, i syfte att bedöma genomförandet och övervaka lämpligheten och effektiviteten i arbetet för att identifiera, förebygga, begränsa, stoppa och minimera omfattningen av negativa effekter. Sådana utvärderingar ska, i förekommande fall, baseras på kvalitativa och kvantitativa indikatorer och utföras utan onödigt dröjsmål efter en betydande förändring, men minst vart femte år och närhelst det finns rimliga skäl att anta att åtgärderna inte längre är tillräckliga eller ändamålsenliga eller att nya risker för uppkomst av dessa negativa effekter har uppstått eller kan uppstå. I lämpliga fall ska policyn för tillbörlig aktsamhet, de identifierade negativa effekterna och de härledda lämpliga åtgärderna uppdateras i enlighet med resultatet av dessa utvärderingar och med vederbörligt beaktande av relevant information från berörda parter."

12. Artikel 16.3 ska ersättas med följande:

"Senast den 31 mars 2029 ska kommissionen anta delegerade akter i enlighet med artikel 34 för att komplettera detta direktiv genom att fastställa innehållet i och kriterierna för rapporteringen enligt punkt 1 och i synnerhet ange tillräckligt detaljerad information om beskrivningen av tillbörlig aktsamhet, faktiska och potentiella negativa effekter som identifierats och lämpliga åtgärder som vidtagits avseende dessa effekter. Vid utarbetandet av dessa delegerade akter ska kommissionen ta vederbörlig hänsyn till, och vid behov anpassa de delegerade akterna till, de standarder för hållbarhetsrapportering som antagits enligt artiklarna 29b och 40b i direktiv 2013/34/EU.

När kommissionen antar de delegerade akter som avses i första stycket ska den säkerställa att det inte förekommer någon överlappning i rapporteringskraven för de företag som avses i artikel 3.1 a iii och som omfattas av rapporteringskrav enligt artikel 4 i förordning (EU) 2019/2088, samtidigt som de minimikrav som fastställs i det här direktivet bibehålls fullt ut."

13. Artikel 17 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 1 ska första stycket ersättas med följande:

"Från och med den 1 januari 2031 ska medlemsstaterna säkerställa att företag som offentliggör det årsbokslut som avses i artikel 16.1 i detta direktiv samtidigt lämnar in detta bokslut till det insamlingsorgan som avses i punkt 3 i den här artikeln i syfte att göra den tillgänglig i den europeiska gemensamma åtkomstpunkt (Esap) som inrättats genom förordning (EU) 2023/2859."

b) Punkt 3 ska ersättas med följande:

"3. Senast den 31 december 2030 ska medlemsstaterna, i syfte att göra den information som avses i punkt 1 i denna artikel tillgänglig i Esap, utse minst ett insamlingsorgan, enligt definitionen i artikel 2.2 i förordning (EU) 2023/2859, och underrätta Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten om detta."

14. Artikel 18 ska ersättas med följande:

”*Artikel 18*

Standardavtalsklausuler

För att ge stöd till företag i syfte att underlätta deras efterlevnad av artiklarna 10.2 b och 11.3 c ska kommissionen, i samråd med medlemsstaterna och berörda parter, anta riktlinjer om frivilliga standardavtalsklausuler senast den 26 juli 2027.”

15. Artikel 19 ska ändras på följande sätt:

a) I punkt 2 ska led b utgå.

b) Punkt 3 ska ersättas med följande:

”3. De riktlinjer som avses i punkt 2 a, d och e ska antas senast den 26 juli 2027. De riktlinjer som avses i punkt 2 f och g ska antas senast den 26 juli 2028.”

16. Artikel 22 ska utgå.

17. Artikel 24 ska ändras på följande sätt:

a) punkt 1 ska ersättas med följande:

”1. Varje medlemsstat ska utse en eller flera tillsynsmyndigheter med uppgift att övervaka efterlevnaden av de skyldigheter som fastställs i bestämmelser i nationell rätt som antagits enligt artiklarna 7–16.”

b) Punkt 7 ska ersättas med följande:

”7. Senast den 26 juli 2028 ska medlemsstaterna informera kommissionen om namn och kontaktuppgifter för de tillsynsmyndigheter som utsetts enligt denna artikel samt om deras respektive behörighet om det finns flera utsedda tillsynsmyndigheter. De ska underrätta kommissionen om eventuella ändringar därvidlag.”

18. Artikel 25.1 ska ersättas med följande:

”1. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillsynsmyndigheterna har tillräckliga befogenheter och resurser för att utföra de uppgifter som de tilldelats enligt detta direktiv, inbegripet befogenhet att kräva att företag tillhandahåller information och genomföra utredningar rörande fullgörandet av de skyldigheter som fastställs i artiklarna 7–16.”

19. Artikel 27.4 ska ersättas med följande:

”4. Kommissionen ska i samarbete med medlemsstaterna utfärda vägledning för att hjälpa tillsynsmyndigheterna att fastställa nivån på sanktioner i enlighet med denna artikel. Medlemsstaterna ska säkerställa att den övre gränsen för ekonomiska sanktioner fastställs till 3 % av företagets globala nettoomsättning under det räkenskapsår som föregår räkenskapsåret för beslutet om åläggande av ekonomiska sanktioner eller, när det gäller de yttersta moderföretag som avses i artikel 2.1 b och c samt 2.2 b och c, 3 % av koncernens globala nettoomsättning beräknad på nivån för det yttersta moderföretaget, under det räkenskapsår som föregår räkenskapsåret för beslutet om åläggande av ekonomiska sanktioner.”

20. Artikel 29 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska utgå.

b) Punkt 2 ska ersättas med följande:

"2. Om ett företag hålls ansvarigt enligt nationell rätt för skada som åsamkats en fysisk eller juridisk person på grund av underlåtenhet att uppfylla kraven på tillbörlig aktsamhet enligt detta direktiv ska medlemsstaterna säkerställa att dessa personer har rätt till full ersättning. Full ersättning får inte medföra överkompensation, oavsett om det sker genom straffskadestånd, flerfaldiga skadestånd eller andra typer av skadestånd."

c) I punkt 3 ska led d utgå.

d) Punkt 4 ska ersättas med följande:

"4. Företag som har deltagit i branschinitiativ eller flerpartsinitiativ eller använt oberoende tredjepartskontroller eller avtalsklausuler för att stödja genomförandet av sina skyldigheter avseende tillbörlig aktsamhet kan trots detta hållas ansvariga i enlighet med nationell rätt."

e) I punkt 5 ska första stycket ersättas med följande:

"Ett företags civilrättsliga ansvar för skador enligt denna artikel ska inte påverka dess dotterföretags civilrättsliga ansvar eller det civilrättsliga ansvaret hos någon direkt eller indirekt affärspartner i företagets verksamhetskedja."

f) Punkt 7 ska utgå.

21. Artikel 36 ska ändras på följande sätt:

a) Punkt 1 ska utgå.

b) Punkt 2 ska ändras på följande sätt:

i) Inledningsfrasen ska ersättas med följande:

"Kommissionen ska senast den 26 juli 2031 och därefter vart femte år lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av detta direktiv och om dess effektivitet och ändamålsenlighet när det gäller att uppnå direktivets mål, särskilt när det gäller hanteringen av negativa effekter. Rapporten ska vid behov åtföljas av ett lagstiftningsförslag. Den första rapporten ska bland annat innehålla en bedömning av"

ii) I led b ska tredje strecksatsen ersättas med följande:

"– huruvida de tröskelvärden avseende relevant omsättning och, för företag som upprättats i enlighet med lagstiftningen i en medlemsstat, antal anställda som fastställs i artikel 2 behöver ses över och huruvida en sektorsspecifik strategi behöver införas i högrisksektorer, och särskilt huruvida företag med en relevant omsättning på mer än 450 000 000 EUR och, för företag som upprättats i enlighet med lagstiftningen i en medlemsstat, i genomsnitt över 1 000 anställda under räkenskapsåret och, utöver detta, företag som är verksamma i högrisksektorer bör omfattas av detta direktiv."

iii) Led e ska utgå.

iv) Led f ska ersättas med följande:

"f) effektiviteten när det gäller de verkställighetsmekanismer som införts på nationell nivå, inbegripet deras skyddande verkan på rättsinnehavare,"

22. Artikel 37.1 ska ersättas med följande:

"1. Medlemsstaterna ska senast den 26 juli 2028 anta och offentliggöra de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. De ska genast överlämna texten till dessa bestämmelser till kommissionen.

De ska tillämpa dessa bestämmelser från och med den 26 juli 2029, med undantag för de åtgärder som är nödvändiga för att följa artikel 16, som medlemsstaterna ska tillämpa på räkenskapsår som börjar den 1 januari 2030 eller senare.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.”

Artikel 5

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska senast den 19 mars 2027 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa artiklarna 1, 2 och 3. De ska genast underrätta kommissionen om texten till dessa bestämmelser.

Medlemsstaterna ska senast den 26 juli 2028 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa artikel 4. De ska genast underrätta kommissionen om texten till dessa bestämmelser.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 6

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 7

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 24 februari 2026

På Europaparlamentets vägnar	*På rådets vägnar*
R. METSOLA	C. KOMBOS
Ordförande	*Ordförande*

Jämförelsetabell

Nedan redogör vi i tabellformat för var i svensk rätt som artiklarna i direktivet om tillbörlig aktsamhet föreslås att genomföras. Om det inte anges i vilken författning som en bestämmelse finns är det den nya lagen om företagsansvar som avses. I de fall det inte finns en bestämmelse som motsvarar direktivet markeras detta med ett streck. I dessa fall är bedömningen att ingen genomförandeåtgärd i form av lagstiftning behövs.

Direktivet om tillbörlig aktsamhet	Lagen om företagsansvar m.m.
Artikel 1.1	1 kap. 2 §
Artikel 1.2	–
Artikel 1.3	1 kap. 4 §
Artikel 1.4	–
Artikel 2.1	1 kap. 5 §
Artikel 2.2	1 kap. 6 §
Artikel 2.3	1 kap. 8 § och 4 kap. 26 §
Artikel 2.4–2.5	1 kap. 5 och 6 §§
Artikel 2.6	1 kap. 5 §
Artikel 2.7	1 kap. 7 §
Artikel 2.8	1 kap. 9 §
Artikel 3.1 a–d, f–i, n–o, r och t–u	2 kap. 1 §
Artikel 3.1 e, j–m, p–q och s	–
Artikel 3.1 v	3 kap. 7 §
Artikel 4	–
Artikel 5.1	3 kap. 1 §
Artikel 5.2–5.3	–
Artikel 5.4	3 kap. 42 §

Direktivet om tillbörlig aktsamhet	Lagen om företagsansvar m.m.
Artikel 6	3 kap. 52 §
Artikel 7.1	3 kap. 2 §
Artikel 7.2	3 kap. 3 och 5 §§
Artikel 7.3	3 kap. 4 och 5 §§
Artikel 8.1–8.2 a	3 kap. 8 §
Artikel 8.3	–
Artikel 9	3 kap. 14 §
Artikel 10.1	3 kap. 10 §
Artikel 10.2	3 kap. 11, 16 och 20 §§
Artikel 10.3–10.4	–
Artikel 10.5	3 kap. 17–19 §§
Artikel 10.6	3 kap. 21–25 §§
Artikel 11.1–11.2	3 kap. 12 §
Artikel 11.3	3 kap. 13, 16 och 20 §§
Artikel 11.4–11.5	–
Artikel 11.6	3 kap. 17–19
Artikel 11.7	3 kap. 21–25
Artikel 12.1	3 kap. 15 §
Artikel 12.2	–
Artikel 13.1	3 kap. 26 §
Artikel 13.2	3 kap. 28 §
Artikel 13.3	3 kap. 26 §
Artikel 13.4	3 kap. 29 §
Artikel 13.5	3 kap. 27 och 30–31 §§
Artikel 13.6–13.7	–
Artikel 14.1	3 kap. 32 §
Artikel 14.2	3 kap. 33 §
Artikel 14.3	3 kap. 32, 34, 36 och 38 §§
Artikel 14.4	3 kap. 35 §
Artikel 14.5	3 kap. 37–38 §§
Artikel 14.6–14.7	–
Artikel 15	3 kap. 39–41 §§
Artikel 16.1	3 kap. 49 §
Artikel 16.2	3 kap. 50 §
Artikel 16.3	–
Artikel 17.1	3 kap. 51 §
Artikel 17.2–17.4	–
Artikel 18	–
Artikel 19	–
Artikel 20.1	4 kap. 30 §
Artikel 20.2–20.5	–

Direktivet om tillbörlig aktsamhet	Lagen om företagsansvar m.m.
Artikel 21.1	–
Artikel 21.2	4 kap. 19 §
Artikel 23.1	3 kap. 43–44 §§
Artikel 23.2	3 kap. 46–47 §§
Artikel 23.3	3 kap. 45 §
Artikel 23.4	3 kap. 48 §
Artikel 23.5	4 kap. 28–29 §§
Artikel 24.1	4 kap. 1 §
Artikel 24.2	1 kap. 5 §
Artikel 24.3	1 kap. 6–7 §§
Artikel 24.4	4 kap. 19 §
Artikel 24.5–24.9	–
Artikel 24.10	4 kap. 17 §
Artikel 25.1	4 kap. 1, 4 och 5 §§
Artikel 25.2	4 kap. 4 §
Artikel 25.3	4 kap. 6 §
Artikel 25.4–25.5	4 kap. 7 §
Artikel 25.6	–
Artikel 25.7	6 kap. 1 §
Artikel 25.8–25.9	–
Artikel 26.1	4 kap. 2 §
Artikel 26.2	30 kap. 23 c § offentlighets- och sekretesslagen
Artikel 26.3	–
Artikel 26.4	4 kap. 2 och 4 §§
Artikel 26.5	4 kap. 3 §
Artikel 26.6	6 kap. 1 §
Artikel 27.1	4 kap. 9 och 12–15 §§
Artikel 27.2	4 kap. 11 §
Artikel 27.3	4 kap. 9–10 och 12 §§
Artikel 27.4	4 kap. 10 §
Artikel 27.5	4 kap. 16 och 25 §§
Artikel 28.1	–
Artikel 28.2	4 kap. 18 §
Artikel 28.3	4 kap. 19 §
Artikel 28.4	4 kap. 20 §
Artikel 28.5	4 kap. 21–22 §§
Artikel 28.6	4 kap. 20 §
Artikel 28.7	4 kap. 23 §
Artikel 28.8–28.9	4 kap. 19 §
Artikel 28.10	–
Artikel 29.2	5 kap. 1 §

Direktivet om tillbörlig aktsamhet	Lagen om företagsansvar m.m.
Artikel 29.3 a	5 kap. 3 §
Artikel 29.3 b	–
Artikel 29.3 c	5 kap. 2 §
Artikel 29. 3 e	–
Artikel 29.4–29.6	–
Artikel 30	–
Artikel 31	–
Artikel 32	–
Artikel 33	–
Artikel 34	–
Artikel 35	–
Artikel 36	–
Artikel 37.1	Ikraftträdandebestämmelser
Artikel 37.2	–
Artikel 38	–
Artikel 39	–

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
   Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
   Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.
11. Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. Fi.
12. Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. Fi.
13. Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. Ju.
14. Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. KN.
15. Marken, vattnet, tankarna. Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. Ku.
16. Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. Fö.
17. Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. LI.
18. Odlingstorv och klimatet. Fi.
19. Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. S.
20. Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. Fi.
21. Återkallelse av svenskt medborgarskap. Ju.
22. Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. S.
23. Tolkavgift och förbud mot barntolkning. A.
24. Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. Fi.
25. Ett smittskydd för framtiden. S.
26. Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. Ju.
27. Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. Ju.
28. Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. Ju.
29. Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. LI.
30. Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. Ju.
31. Ett investeringsprogram för kultur. Ku.
32. Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. KN.
33. Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. KN.

34. Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. Ju.
35. En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. S.
36. Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. S.
37. Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. U.
38. Behovsstyrd vård. S.
39. Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. S.
40. Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. KN.
41. Jämställdhet i en föränderlig tid – nuläge och vägar framåt. Volym 1 & 2. A.
42. Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. Ju.
43. Åtgärder mot överskuldsättning. Fi.
44. En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. Fi.
45. Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. Ju.
46. Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. LI.
47. Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. KN.
48. Tillträdesförbud. Ju.
49. Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. S.
50. En ny speciallärarutbildning. U.
51. Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. U.
52. En reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Volym 1, 2 och 3. S.
53. Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap. A.
54. Stärkt egendomsskydd i regeringsformen. Ju.
55. Säkrare verifiering av identitet. Volym 1 och 2. Fi.
56. En lag om företagsansvar. Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. KN.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Genomförande av plattformsdirektivet. [3]

Tolkavgift och förbud mot barntolkning. [23]

Jämställdhet i en föränderlig tid – nuläge och vägar framåt. Volym 1 & 2. [41]

Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap. [53]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]

Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. [5]

Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. [11]

Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. [12]

Odlingstorv och klimatet. [18]

Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. [20]

Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. [24]

Åtgärder mot överskuldsättning. [43]

En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. [44]

Säkrare verifiering av identitet. Volym 1 och 2. [55]

Försvarsdepartementet

Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. [16]

Justitiedepartementet

710 miljoner skäl till reformer. [2]

Registrering av EES-medborgare. [9]

Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]

Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. [13]

Återkallelse av svenskt medborgarskap. [21]

Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. [26]

Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. [27]

Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. [28]

Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. [30]

Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. [34]

Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. [42]

Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. [45]

Tillträdesförbud. [48]

Stärkt egendomsskydd i regeringsformen. [54]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. [14]

Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. [32]

Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. [33]

Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. [40]

Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. [47]

En lag om företagsansvar. Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. [56]

Kulturdepartementet

Marken, vattnet, tankarna. Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. [15]

Ett investeringsprogram för kultur. [31]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. [17]

Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. [29]

Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. [46]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]

Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken. Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser. Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]

Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]

Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. [19]

Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. [22]

Ett smittskydd för framtiden. [25]

En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. [35]

Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. [36]

Behovsstyrd vård. [38]

Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. [39]

Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. [49]

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Volym 1, 2 och 3. [52]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]

Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. [37]

En ny speciallärarutbildning. [50]

Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. [51]